

KSIEGI III. ZIELNIKA.

D. SYMONA SYRENIUSA.

Modrzewowa Gębka. Roz: I.

Agaricus.

Dannenschwam.

Modrzewowym drzewie / we Wtozey Części Zielnika / o drzewach piśac będzie sie mowilo : Tu tylko o Gębce iego / ktora dwoiaka jest / samicá y sámiec / á tá jest bdlá ná Modrzewowym drzewie rosnaca : samicá okragley roście y dáleko / bielsza / kruszczyjsza jest y lekjsza / smáku ná przodku postodnego / záraz potym gorzkiego / po wierzchu popádała. Sámiec záś jest podługowatego kształtu / gesczeyjszy y twárdzy / żyłowaty / ciemniejszy bárwy / ciężki y nieużyteczny.

Mieysce.

Roście pospolicie ná stárych Modrzewowych drzewach / w Polsce / w Węgierskich lesiech ná niektórych mieyscach gor Bieszczádzkich gdzie Modrzew sie náyduje. Roście obficie y w Mostkiewskich puszcách / z kádmorzem do Wloch y indzie pochodzi.

Przyrodzenie y złozenie z żywiołow.

Jest przyrodzenia w pierwszym stopniu rozgrzewaiącego / á we wtorym wysuszaiącego : Tá naprzod jest smáku postodnego : wnet gorzkiego máiac troche w sobie nieiákiey gorzkości / bárzo z mála ćirpkoscia. Złozenia rzadkiego : Skąd sie iásnie pokázuie : Złozenie iey z powietrzney z ziemi.

dnich tępsze / na długich stopkach. Miedzy tymi przet wychodzi z wielo
czerwonych kropel / na tym kwiat dlugi / iako kapić ku ziemi nachylony

Wieniec.

W polach a na pagórkach piaszczystych pospolicie roście / ale na-
buyniey w Egypcie. *Plin.*

Wzrodozenie i złozenie z żywiołow.

Strzeżeszey daleko gorzkości jest / a niżli Obrazki wieniec / iako Ga-
lenus w 6. księgach o ziołach piše. Przeto też bärziesy rozgrzewa-
y wysusza.) *Mocy Skutki z Dyos.*

Sifutom.
Wt. ody
zle.
Pomykã
iac y wy-
idãłocce
legy.

Zleñi
zwierzećã.
y do rodze-
nia s ni
ni gemne

Bywa a namazania z niego czyno-
ne / sifulem. *Dios.*

Korzeń plasterwany wrzody wyiãdã-
toce y pomykãtace zãwsiãga. [*Dios.*]

Owa tych skutkow jest / ktorych Obrazki.
Też tenże korzeń plasterwany / abo pu-
szany w w sydlawy członek / ktoremu ol-
wiel zwierzećiu zepsute mu go / y młeze.

mnym do rodozenia wezmi.

Tãkze przyłożony na mośnã wyciãga
znich iadã. *Dios.*

Wrzody dlugi czas ciekãce leczy pla-
strem przykładany. *Plin.*

Sparzeliny badz od ognia / abo wro-
pu / takze plasterowaniem swym leczy. *Plin.*

Wrzody
długo cte
Face legy

Rozsadek z wważeniem.

Nãwlasniey y naprzyystoyniey to ziele od przodkow naf ych / według wlasnego sku-
tku w ziele imie Kleñnic / bo ani Lãcinnicy niemieli mu wlasnego nazwiska dac / ani
Grecow / ijl o od kãfaleuy podobieñstwa / proze z Obrazkami ma / ale y to nie wlasnie.

O Wezowych abo o Smocznych Jezyczkach. Roz: 106.

Arisarum.
alterum
vel terti-
um.

Das dritte
Klein Aa-
ron.

O ziele jest rozne
od przeszlego / cho-
ciãc toż imie od Gre-
kow y Lãcinnikow ma
Arisarum tak liściem iã-
ko korzeniem. Abowiem
list ma dlugi / a wãsti /
na długich stopkach. Je-
zyczkom abo wãsticy
Bãbce podobny / glãd-
ki / korzeń okragly / cebu-
lãty / na kãstalt wielke-
ści orzechã Włoskiego /
zewszãd wypuszcãiacy
z siebie odnozki cienkie /
długie / smãku gorzkie :
Kwiat dlugi / zãostrzo-
ny biały / pechyrzowãty /
ktory gdy sie otworzy /
wychodzi z niego iako

rogiaki / dlugi / obli cienki / z obu kãoncow nãkrzywiony / rumiãnãwy
y lãniacy : nasiema bialego / a nie rumiãnego / iako niektorzy twierdza.
Kosćie y ten w polach / okolo Rzymu gestic sie potãznie.

Przyrodzenie y Skutki.

Korzeń rozgrzewa y wysusza / rozsiekãnie / wyciãra / rospãrwie / o-
twiera : skutkow tych co pierwõzy.

Do koñczenia Ksiãg wtorych.

Mozg wy-
sycia.
Bole w
głowie
zastarzałe
legę.
Bawretu
głowie.
Rądukom
powie:
trzeżn
tużnym.
Szalonim
i głupim.
Puchlinie.
Glisty wy-
wodzi.
Womity
zyni.
Serde.
gnyim le-
karstwom
bywa przy-
dany.
Wfelas
kim wng-
trzym bo-
lom.
Slezenie
zawoat
dzialep.
Sebry y go-
roczki zc-
stazale.
Wngtrno-
sci mli.
Leniwie
y slabo
sam przy-
sta purgu-
ie.
Czyni to
potajniep.
Bo y iad-
ley odymu
ie.
Item.
Item.
Kozmarte
ier wywa-
nie we-
dlug po-
rzeby.

Mozg /
Tierwy albo żyły suche y wysytkie naczy-
nia y instrumenta zmysłowo nasycho wyche-
dza y polerwie.
W głowie zastarzałe bole y śmierza z zby-
tnich wilgoeności.
Zawrot mozgu leczy.
W padniacey chorobie jest lekarstwem.
Paralizem albo flakiem zarażonym / jest
wzyteczna.
Od rozumu odchodzącym / falonym v-
zyteczna y głupim. W wysytkim innym nie-
dostatkom głównym / ktore albo od zamule-
nia mozgu / albo od zbytniego rozgrzania ie-
go pochodzi. Puchlinę z ciała wywodzi.
Glisty y inne chrobactwo z żywota wyga-
nia / moczac ie.
Czyni też rada womity y wracania / swa
lekkością / ktora ku gorze sie pospolicie cia-
gnie w żołądku na wierzchu spływając.
Też miedzy te lekarstwa bywa poczytana
ktore serdecznym niedostatkom służy.
Wiałoniec w felakim wnetrznym bole-
ściom y niedostatkom z zacięcia / a z zamu-
lenia ich zbytnimi / grubymi / liptimi / wil-
gotnościami / jest bardzo wzyteczna. Tak iż
nie dżwo je y Democritus z tey przyczyny cze-
ladnym nazwał ta y domowym lekarstwem
iż ze wysytkich człontow ciała / tak flagme
miasma y lipka / iako kolere / melankolia / ro-
zmaite choroby / a bolegliwości czyniace
wyciąga y wychedza.
Slezenie zacięwdzialey z zacięcia / bole-
iacey y nabrzniatley / albo opuchley / jest le-
karstwem.
Sebry z goraczkami zastarzałe / z różnych
materiy y wilgoeności pochodziace leczy / pi-
tacie w w przystoynych trunkach. *Mesu.*
Wzywana wnetrznosci mli / przeto do-
niey przymieszawamy te rzeczy ktore sciera-
ta / zeby moc tey sila zbyenie nieškodzila.
Leniwie y bardzo slabo wyczyscicia / a zby-
trzećta część soli oczkowatey / y manny przy-
danabyła / y trociskli z niey byly poczynione.
Humain Arab. miodem pitę przydaie tey po-
teżności / y spieszności do purgowania / y
wychedzenia. **T R O C I S Z K I.**
Szaly Abbas tym sposobem z niey trociskli czy-
ni. Bierze tey część iedną / przydaie do tego so-
sta część nasienia Lubczykowego / albo pol-
ney marchwie nasienia / ktora y praśym gnia-
zdem zowiemy / soli oczkowatey część czwar-
ta / ytak z sokiem / albo z eliskością / albo z śla-
mowatością świeżey Páprocki trociskli czyni
z miodem / ktory *Oxymel squiliticum* zowie-
my / y innymi ostrymi rzeczami. Galenus
czyni też winem / w ktorzymby pierwey Im-
bier moknal / a bardzo dobrze. Drudzy przy-
daja Spikánardy y kostey serwacki. Mierno
bywa na proch tluczony / mierno y wárzony
Bywa wzywany tak sam przez sie w pro-

chu / albo w trociskach / w lektwarzu / w
miodku / w syropie / iako w trunku / a to
badz w winie / badz w miedzie / albo w kwa-
słowatym miedzie / badz w wodzie / według
potrzeby każdego choroby.
Każdemu wieku służy / w prochu biorac
go od ćwierci lota aż do dwu ćwierci / albo
do puł lota : w Decokcie od puł lota / aż do
trzech kwint / a iako drudzy aż do piąci / ale-
by to nązbyt.
Flagme / Melankolia / y Kolere z ciał-
la wywodzi / badz w winie / badz w miedzie
albo z iaka ina polewka / trunkiem wzywana.
Sebry każdego dnia bywająca / (bo ta z
flagmy pochodzi /) leczy / dając ie z iaka
kolwiel polewka / tey febrye przynależaca / a-
bo z Wielbladowey plewy wárzoney iucha.
Po przeczyszcieniu ciała iesliby mechciała ta
febria przesłać / wślać tey Sebki Modzowo-
wey dwa loty / soku z Wloskiego Kopru zie-
lonego / soku z polney Ruty / każdego po
dwiu lotow. To wespól z miesawşy / dąc
wypić / ze trzy godziny przed zwykłym tey
przyściem. Tym samym wiele ich powstaje
od takowey febrzy. *plat.*
Kółka albo darcie w kiskach wśmierza-
cymże sposobem przereczonym wzywana
Albo też przez klistere dawşy / pierwey od-
wilżaiaca / raz albo dwa / potym te z Mo-
dżetowey Sebki tym sposobem wczyniona.
Wślać Sebki tey dwa loty y wrzec ia z mio-
dem y z oliwa / albo z innym oleykiem bol w-
śmierzaiacym / y wody troche takze / albo z
wárzoney Ruty / albo z Rumientu / albo z
Szalwicy / albo z iaka ina wśmierzaiaca bo-
le / iako jest Slazowa / ic. y dąc klistere.
Ciezktemu puszczaniu moczu / jest lekar-
stwem / wślawşy tey z lot / y wwarzywşy w
winie Lamikamentia w tym ia przez noc
namoczyc. Wázaiurz ráno przecedzowşy /
dąc ciepło wypić. *plat.*
Fistule zagata y zawięra.
Kosci zle y polamane w niey / wyćiaga.
Zle a dżiwe mieso w niey trawi. Tym
sposobem / wślać Wáynstynu / soli przypie-
kány / albo wpaloney / Modżerowwey Seb-
ki / każdego zárowno / y co nasubtelney / y
namieley wtlucşy / y z miodem rozczynowşy
knotek w tym maczac / y w fistule puszczac. *pl.*
Przeciwoło złotym zylkom : wślać co na-
mieley wtluczoney Sebki Modżerowwey y z
sokiem z Gdule ziemney / ktora *Cyclamen* zo-
wia / a z oliwa zacięnić / y przygrzawşy te-
go troche / bawelny obmoczyc y przylozyc.
Tredowatość y sprośne krosty z twarşy spa-
dza y twarş czysci : Tezże Sebki Modżerow-
wey prochu wślać / soli przypiekány / Wáyn-
stynu. To subtelnie wşytko y co namieley
wtluc / wespól zmieszac a platem takim su-
rowym / albo ostrym / pierwey potarşy te
krosty / potym ie posypac tym prochem. *plat.*

Każdemu
wieku
przynależę
Flagma
melankol-
ia.
Kolere.
Sinnice y
febria ká-
sodegnio
wa lecy
Item.
Kółka y
darcie w
kiskach.
Ciezktemu
pu-
szczaniu
moczu.
Fistula z-
gata.
Kosci zle
a polama-
ne z niey
wyćiaga.
Zle mieso
trawi.
Złote zyl-
ki zastana-
wia.
Tredowat-
tość.

trzeney z ziemney istności. X przeto slusy zimne a hrube rosprawnie/rozsie-
tne / sciencza / otwiera / wyciera / purguie / abo czysci / y wiatry ro spadza.

Wybor Gębki Modrzewowey y czas.

Biała / gládka / lekka rzadka / kruchka / ná przodku stodniaca / á potym
gorzka / popádána iest lepsza odspodnia / gorzka zwlaszcza tá / ktora
od drzewa zwiierzchnia. Tez zbutniálemu drzewu podobna / iest zla y do
lekarstw nie vzyteczna. Takze zylowata / ciezká y bázro gesta / bára abo
popieláta y czarna zla. Do piáciu lat moze bydz chowany / mocy y do-
broci swey nie tráca.

Diara brania.

Prochu z winem abo z miodem pita / od ćwierci lota aż do puktory
ćwierci moze trunkiem dáć / iáko Fallopius piše: Moze y do pul ločia /
iáko Fernelius: w polewce iákieykolwiek z zioł / od puktory kwinty aż do
dru. Takze w Infusyey.

Moc y Skutki.

Lekarstwo z Modrzewowey Gębki iest bázro
bepieczne: tylko gorzkościá swa zoladkowi
meco przykre y przeciwné / przeto potrzeba
go w winie dáwać / z Cynamonem / z Gwo-
zdziakami / z Imbierem / y Spikánardu. W
kázdym wieku bepiecznie / ták mlodym iáko
y starym / stábym y mlodym moze bydz dáne.

Wilgočnosti zbytnie / á zwlaszcza slágm-
ste / y Poleryczne stolcem wywodzi z ciála.
Jednak slágmiste lepiey y wiecey mizli kolery-
czne / osobliwie z zoladka / z watroby / z sle-
ziony / z máciice / z kisel / z pierśi / y z blonki
ktora Mesenterium zowia. A iž lekko á nie
spiesnie purguie / y sciaga / przeto z głowy
nie rychto slánowátosci slágmistych wyru-
guie. Tez z wierzchnich czlonkow ciála nie
sciaga nic / wnetrznym tylko / iáko sie po-
wiedzialo wysszey / nawlecey stuy zástarzá-
lym niedostátkom. *Tabc.*

Gryzienia y morzysko w żywocie wámie-
rza. piac is z winem / albo z gorzalka.

Tym ktorzy w zoladku niestrawność abo
surowość czuia / tákze vzywáć iey dobrze.

Z wysoka spadnieniu y pochluczeniu / vzywá-
na z miodem / abo z winem bez goraczki.

Przepuklym / tákze pić is dobrze z winem
stodkim / iesli by przytem nie bylo gorzalki /
á bylaby / tedy z miodem pitym / abo z sy-
ta / to iest / z miodowa woda. A to sie rozu-
mie w kázdey chorobie iey / do ktorey sie po-
trzebowáć moze / gdsieby goraczka sie przy-
mieszala / á gdsieby iey nie bylo / tedy z wi-
nem stodkim.

Zolta chorobe máiacym.

Dychawicznym.

Watrobe chora z zánulenia y z zátkania /
máiacym.

Boleniu nyrkom.

Czerwonke leczy.

Mo czu ciężkiemu pufezaniu.

Záduseniu máciice / to iest gdy ku sercu wzgo-
ra wstępuje / z miodem pitym dána ma być.

Utrząsieniu.

Gryzieniu w kiskách.

Bárwa blada / abo zolta máiacym /
ćwierć lota ná raz iey dáć / cere eudna
czyni.

Suchoty isliże etapia / z polewka z Ko-
zynkow wárzonych.

Iesliże sleziona boleie / z miodowym octem.

Zoladkowi ostabiálemu / ktory pokármu
zatrzymáć nie moze / iest vzyteczna / samey
suchey bez woselákiego rozwodnienia po-
zywáć ćwierć lota. *Diof.*

Tákze przeciwo kwasnému rzyganiu z
winem abo z miodem pita.

Krwie chárkanie zástánawia / pul bia-
gmy / to iest osma czasc lota z woda. *Di.*

Pluca y pierśi záplugawione wilgono-
sciámi wychedaza.

Bolenie w czlonkách / y w stáwach v-
spokoia. Ledzwo y biodr bolenia / abo
Scyátyke wámierza.

Chorobe pádaiaca / ktora Zádukiem zo-
wia leczy: z miodowym octem pod iednąž
y rowna waga vzywána. A iáko budy pi-
śka pieć kwint ná raz / z ták wiela miodowe-
go oceu. *Diof.*

Zástánowiona chorobe mieścizna biálo
głowka wzbudza.

Tákze przeciwo boleniu máciice / tymje
przerzeczonym sposobem is pić dobrze.

Abó przeciwo wnetrznosciám w niey
zawártym. *Diof.*

Zimnice zástarzale odpadza.

Zywot wyczyscicia z pitym miodem ćwierć
lota / abo y pul lota / vzywáć iey. *Diof.*

Ćwierć lota Modrzewowey Gębki / z trunk-
ciem winá piac / iad y trucizne z ciála wy-
padza. *Diof.*

Usczknienie od wozá / y inych bestiy iádo-
witych leczy / pul drágmey iey z winem
[*Diof.*] Ná ráne tez obrażonym przylozo-
na tož czyni.

Gryzieniu
y morzysku
w żywocie
Surowo-
sci nie
strawno-
sci.
Wysoka
spadnia-
cym.
Przepu-
klym.

Zoltáczce.
W chorobie
chory.
Dytkom.
Czerwon-
ce.
Moqucia
stemu.
Wáciy.

Przobnie-
niu.
Gryzieniu
w kiskách.
Slezionu
barwy.
Suchoty
Slezionu
boleniu.
Zoladko-
wi ostá-
biálemu
wacájące-
mu.
Rzyganiu
kwasne-
mu.
Krwio-
charkato-
cym.
Plucem
Pierśiom
záplugá-
wieniu.
Lamaniu
w cion-
kach.
Ledzwo
boleniu.
Scyatic.
Zádukiem
Z-
Zástáno-
wieniu
choroby
miesci-
zney.
Wietrzo-
scióm.
Zimnic
zástána-
wia.
Zywot gy-
sci.
Iad y tru-
cizna wy-
wodzi.
Usczknie-
niu od wo-
zú y inych
bestiy ia-
dowitych.

Rhaponticum.
Rhapontik.

Przyrodzenie y złozenie z żywiolow.

Ten korzeń ma mierne złozenie z żywiolow. Ma część nieiaka w sobie chłodząca / czego znakiem ćirpkość tego: Ma y część ciepłą / czego jest znakiem niewielka ostrość gorzka / gdy go długo żucha: Ma y powietrznego w sobie część / tego znakiem jest rzadkość y lekkość jego. Jest tedy ciepły y suchy na początku pierwszego stopnia / otwiera / czysci wywodzi / zwiera / y utwierdza / iako siez skutkow pokazuje.

Wybor y Czas.

Najlepsze ktore nie powierciane jest od czerwini / a żuchane / daie z siebie nieiakowa ćirpkość / z sezy piaca ostrością / a przytym puszcza

z siebie lipkość. Do tego barwa bladożółta. Moze bydż w swej władzy y do dziesiaci lat chowany / by ieno chrobacy go nie powiercieli.

Moc y skutki z Dios: y z Galeną.

Korzeń pity z winem / przeciwo opuszeniu / jest wyteczny. *Dios.*
O słabłość żołądka / także z winem bany utwierdza. Także wosyście bole tego wsmierza. Pokuczonym / y pokrzywionym. Opuchłym. Przepułym. Słeszienie chorey / z miodowym octem pity. Watrobie bolesney. Czerwonce y gryzieniu w kislach. Tyrkom boletacym. Mchyrzowi choremu. Piersiom boletacym. Odsterdziu y słabiznom nabiciu / y nadećiu / Are leczy rozblaiac ia. Maciczne bolesci wsmierza. Scyatyke abo bolenie w ledziwach. Charkanie krwi zastanawia / z Kofey walem / abo z żywcem / abo y z Tiedospialkiem / warsac y piac. *Tabc.* Dychawiecznym / jest wyteczny. Szkarawke zastanawia. Kolce / y Morzyssu y gryzieniu w żywoćie / około pepla. Uplany paniom zawściaga / z wodka Babczana używany. Krew zbiegła w pierści / wywodsi: sol z korenia z wodka Czartowego zebra / a z polney Dryakwie / przez kilka dni używany. Tez kassel zastarzaly leczy. Także Ciezkochnacym y dychawiecznym / z wodka z Izopu tenże sol używany. Watrobie nabrzniatley ratunkiem / serdecznym niedostatkom z winem dobry. Biegunki wselanie zastanawia - zbitym. Zwysoka poluczonym. Krewi zbiegley y zsiadley z zerwanit wita trznosci / abo zyl: Wziac Rhepontiicum miakko utarego / polney Dryakwie. Glini pieczetowaney / Ormiańskiej glinki Smoczey krwi / Mumiey / po ćwierć lota / Wobrotu ćwierć lota / Rheubarbarum 3. abo także ćwierć lota. To dać pić z winem czerwonym ćierpkim / abo z Dryakwie polney wodka / abo z wodka Glowienkowa. Zebry ktore pewnych czasow sie wracata y pewnych godzin iako *Tertiane, Quotidiane, Quartane* odpadza. Wszeknienu iadowitemu od bestiy iadowitych. Także iadom y truciznom z wi-

Opuszeniu.
Oslabienie żołądka / Towi y bo Tom tego wosyćim. Pokuczonym.
Opuchłym.
Przepułym.
Słeszienie chorey.
Watrobie chorey.
Czerwonce.
Tytkom bolesny.
Mchyrzowi.
Piersiom bolesnym.
Ara leczy.
Maciczne bolesci wsmierza.
Scyatyke.
Charkanie krwi.
Dychawiecznym.
Szkarawke.
Kolce.
Morzyssu y gryzieniu.
Uplany paniom.
Babczana.
Krew zbiegła.
Witrobie nabrzniatley.
Biegunki wselanie.
Zwysoka.
Krewi zbiegley y zsiadley.
Wziac Rhepontiicum.
Glini pieczetowaney.
Ormiańskiej glinki.
Smoczey krwi.
Mumiey.
Wobrotu ćwierć lota.
Rheubarbarum.
Czerwonym ćierpkim.
Dryakwie polney.
Glowienkowa.
Zerwanit wita trznosci.
Tertiane.
Quotidiane.
Quartane.
Wszeknienu iadowitemu.
Witrobie nabrzniatley.

Boleńie głowy / z napełnienia flagma /
osobliwie leczy / wazac i z wielbladowa
plewa / Senesem / a z Dobrowym strontem
te indhepiac.

Toż też żolabel wtwierdza / y posila /
czynia toż piguly co y ten Decoct / z tychże
rzeczy wezyczne z sokiem Piolynowym / a
bo z Kopru Włoskiego. *platear.*

Pillula.

Piguly.

Piguly z Agaryku bywają robione: Te
wśelają dolegliwościom w piersiach z si-
mnych a flagmistych flusow bierz sa użyte-
czne. Przeto

*Dychawic-
nym.*

Dychawicznym y ciężko tchnącym bywa-
ją osobliwym ratunkiem / lipkości gęste / Kli-
nowate flagniste / z pluc y z piersi wywo-
dzac.

*Głowie.
mózgu.*

Głowie y mózgu także z tych wilgości si-
mnych wychodzą.

*Flagma z
głęboką
kaszlą za-
kaszle-
mu.
Kolerze.*

Flagma z głębokości ciała y ze wnetrzo-
ści wywodzą.

Kaszlom zaślarzającym bywają lekarstwem
Bierac ich po pułtocy ćwierci lota / wywo-
dzą y Kolerę / ale osobliwie y flagma.

Trociński

Trociński.

Bywają w Aptece także Trociński czynio-
ne / które tychże sa skutkow / iako piguly:

*Głowie.
Pierśiom.*

Zbowiem z głowy /

Z piersi y z pluc / flagma miasza / lipka /

Kliowata / z Kolerą zmieszana / wywodzą.
A zwłaszczą z piersi zależają / y zagnie wilgo-
tności miazgę / wychodzą. Te nie mają być
przez dlugi czas chowane / dla subtelnych
części Modrzewowej Gebli / która rychło
wywietrzeie. Także y Pigu. z tej Gebli.

Koszadek z wazeniem.

Plinius y niektorzy z starych lekarzow pi-
sa / że nie tylko na drzewie Modrzewowym
Agaryk / to jest / Modrzewowa Gebla ro-
ście / ale na wielu innych rozmaitych drzewach
iako na bezosie / na debie / buku / iedli / na
sosnie / na wierzbie / y innych rozmaitych drze-
wach. Ale znać że ci podobno Gebli Mo-
drzewowej dostatecznie nie znali: tylko
śnadsz powieści innych to poymowali / a o-
mylnie. Jako y ci którzy ia korzeniem nie-
wiem jakim bydz chcieli. Własna Geb-
la Modrzewowa jest ta / która tylo na swym
drzewie Modrzewowym roście / y to nie na ko-
rzeniu / ale na pnium / a osobliwie na zburnia-
łym. Na innych drzewach wyroslny nie sa
Modrzewowa Gebla / ale żagiew / która też
Lacinnicy poslednieyszy *Fungum igniarium* /
my prochnem abo żagwia zowiemy. A cho-
ćiaz podobienstwo kształtu między sobą z
Modrzewowa mają / ale przyrodzenia skut-
kow y mocy nie mają.

Rhapontyl. Rozdział 2.

Rhapontylum ziele niemące: ma-
jąc liście obdluzne na stop-
kach iako orzech Włoski / zielone / o-
kolo karbowane / abo zaklowane.
Przet na trzy łokcie mawzwijsz obli-
tiska zaraz z korzenia wyrastają-
cych w wierzchu głowki iako na
Krokoście / iedno wietrze y podlugow-
watsze: z ktorych kwiat wychodzi
modry / cienki / podlugowaty / abo
włosienkowaty. Nasienie kroko-
sowe podobne / mchem iako baweł-
na iaka obrosła / korzeń miazgły / y
na trzy abo na cztery przedzi dlugi /
zwierzchu czarny / we wnatrz cieli-
stej barwy barziej niżli Jasiemiec / a
bo Centurzya wielka / a ile samiec /
bo samica bladza. Zapachu zadne-
go w sobie niema / lekki / rzadki sam
w sobie / a prochniasty / lipkiej wil-
gotności. Naprzodku troche smac-

ku gorzkawego / abo radniey ostre-
go / barziej ćirpkiego.

Mieysce.

Roście przy rzecie na Podolu w
polach dzikich / która Grefowie
y Lacinnicy *Rha* / my y Podolanie /
y Rus Wolga zowiemy: Roście
y okolo Pontu / skad y nazwisko
ma od rzeki Rha / y Pontu / która
w Pontyckie morze wpada. My-
la sie ktorzy powiadają y pisa /
zeby sie w tych tu stronach náydo-
walo / abo y w innych / w poludnich
y w zachodnich krajach. Gdyż ra-
dniey Jasiemiec / który też Centurza
wietrza zowiemy / ta v nas w nie-
ktorzych mieyscach / y tam w tych
stronach poludnich y w zachod-
nich sie znáyduie / która za *Rheupon-
ticum* / ale omylnie niektorzy chca-
mieć. O czym na końcu Rozdziału.

Przyrodzenie

Gentiana.

Enzian.

na pалеc wzmiaż czlonkowaty / a-
bo kolankowaty / na dwa łokcia
wzwyż. Kwiatu żolte / na kształt
gwiazdy rozłożonego. Nasienia
herotiego / lekkiego / supinowate-
go / abo plewiastego / bärzo po-
dobnego nasieniu Barzsczu wo-
dnemu / ktory Greckowie / y Lacin-
nicy *Spondilium* zowia. Korzeń ma
wielki / miastę y gorzki / a żolta-
wy y pachniacy.

Szrednia Goryczka / ma pret
ogragly / także czlonkowaty / na
trzy dlonie y podczas wysę / y
wierzchu rumiany. Kwiatki tu
wierzchu przy liściu / od samych
czlonkow wychodza żolte. Liście
od każdego kolanká po dwu prze-
ciw sobie wyrastaia / podługowá-
te / y troche przymiesęę / podo-
bne bärzo tu Mydelnice / ktora *So-
pinariam vulgarim* zowia Lacinnicy
a bo też liściu Goryczki wielkiej.
Korzeń dlugi / biały bärzo gorzki /
a na wielu miejscach rozkrzyzo-
wany / skąd też y y drugich Lacin-

nikow / zwłaszcza *Cruciatam* zowia.
Ny te Tyrliczem zowiemy.

Goryczka mała : Ny Nostrzy-
kiem modrym mianniemy. Liście
jest drobnego / wąskiego / podługo-
watego / y także wzdluż żyłowa-
tego. Pretu gibkiego / przy ziemi sie
pniacego. Kwiecia jasno modre-
go. Korzonkow wiele cieniuch a
dlugich maiać białawych / y bärzo
gorzki.

Zimel
flängel.

Wybor.

Nalepsza ktora zwierzchu jest dzi-
kiej bärwy / wewnątrz żol-
tawa / gorzka / twärda / glädka nie
bärzo pomarszczona / a do przelo-
mienia nie łatwia.

Miejscę y Czas.

Goryczka wielka roście na miej-
scach błotnych na gorach wyso-
kich / cienistych / a wilgotnych. Na
Babiey gorze obficie : na Tatrach /
y okolo Sacza po gorach : kwitnie
pospolicie w Czerwcu / a w ciepley
szych krajinach w Kwietniu.

Tyrlicz a bo szrednia Goryczka
roście po gorach / także przy dro-
gach y ścieżkach / y na płoninach
polnych polach.

Nostrzyk modry a bo mała Go-
ryczka náydmiesie na pagorkach /
na polach y na łakach. Goryczka
na końcu Wiosny ma bydź kopá-
na / a do trzech lat w swey porze
chowána. Plat.

**Przypodzenie y złożenie z
żywiolow.**

Wielka Goryczka y mała / ktora
Nostrzykiem zowiemy / roz-
grzewa w trzecim stopniu / a wy-
susa we wtorym. Szre-
dnia ktora Tyrliczem zowie-
miemy / wysusa y rozgrzewa we
wtorym tylko. Maia bydź kopáne
w Sierpniu / y na schodzie księży-

Tyrlicz
Crucia-
ta.
Gentia-
ta mi-
nor.

Nobel
geer.
Kreut-
wurz
spenren-
lich.

nem pić dając.

W każdej chorobie bywa pod tą miarą brany jako y Gebła Modrzewowa / to jest / od ćwierci lotu aż do pul lotia / y w tychże trunkach.

Jeśli by się gorączka albo febra przymie śla / teby z woda / jeśli bez gorączki / z winem / albo z miodem. *Dios.*

Jeśli by suchoty się przyłaczyły / teby w rozynkowej polewce / albo z wazsonym siodkiem winem. *Dios.*

Soladel jeśli pokarmu zatrzymać niemoże / sam korzeń pozywany mabydż bez wśelakie go trunku y napoju. *Dios.*

Zasłaniałe rązy / z octem rozmieszawszy korzeń pomazuiac rospadza.

Lisiate tymże sposobem nacierane leczy y spadza. [*Dios.*] y w wierzb.

Przymioty wśelakie ogniste wyćiąga z woda przywivane. *Dios.*

Naprzecmiejy y nawiety ma skutek za ćwierdząc swa ćirpkoscia / z nietakim rozgrzewaniem. *Dios. Gal.*

Juchą z wazzonego korzenia w winie z sokiem Kopiu Włoskiego / albo z nastentem tego piac / zaspianie ślesionyy watroby otwiera z śimney przyezymy. *Plat.*

Plasir z prochu tego korzenia / z oleiem Rozanym / albo z oliwa / z wosku trocha. Soladel osłabialy posila y wtwierdza. *Plat.*

Proch tego z miodem wzywany / glisty wypadza z żywota. *Plat.*

Toż na wrzody przykladac / leczy te / albo tylko prochem zaspunac te tego.

Wśelakie bole w ciele / od głowy poczawsy aż do stop / wamierza takowy plasir przykladac: Wziac Rozanego olejku osm lotow Rheupontyku lot jeden wosku troche przylozyc na miejsce bolace.

Zbitym y potluczonym ten plasir jest wyteczny. Także proch tego piac z winem.

Pozajniejy bedzie do wśelakich przerzeczonych chorob / gdzie zarówno Modrzewowej Gebli do niego przylozys / to jest kazdego z nich po ćwierci lota.

Diegunki wśelakie zaspianawia / wazzac go w czerwonym winie ćirpkim / albo w

wodce z Kurzego ziela / albo Babczaney / bywa ratunkiem przedkim. Albo tak wczynic. Wziac Rheupontyku mialko wtartego / korzenia Wejzownikowego po lotia / skoret z Cytrynowych iablek / Koralew czerwonych / po pul lota / czerwoney Rozy pul ćwierci lota / *Specierum Diarodon Abbatis Triasandal* po 34 to jest po dwou czesciach ćwierci lota / cukru ile komu sie podobna. To albo z Korfektom Rozanym / albo z Pigrowym wimieszawszy / dawac iedc choremu. moze do tego prochu przydac / Ormiański glinki / y pieszczetowaney po ćwierci lota. *Tabe.*

Rozsadel z wważeniem.

Bárzo się myla ci którzy Rhapontikum a Rhabarbarum za iedno bydż rozumieia / iako Auerroes Aginetá / y z poslednieyszych Ruellius. Gdy y kstatem / przyrodzeniem y skutkami / sa od siebie daleko rozne. Także smakiem / zapachem / y barwa: Abowiem Rhabarbarum czescia zolta bedac / czescia zoltogorace / y barwy we wnetrz ćielissey od Rheupontiku barzobladozoltogo jest rozne. Tymże Rhapontikum smaku barzo malego bedac / a zapachu jadnego od Rhabarbarum smaku przykregu zapachu skorobnych / iakich garbarze do garbowania skorowolowych wzywaiu / jest rozne. Rhabarbarum purguie: To ćirpkoscia swoia ztwierdza. Rhabarbarum ma gorzki smak Rhapontikum szumiacy y gorzki. To lipki: Rheubarbarum suchy. To rzadkie: Rhabarbarum gesse. To lekkie: owo wazne y ciastkie. Także malo nie we wosy stlich okolicznosciach sa nie tylko sobie rożne / ale y przeciwnie. Przeto nie wierzyc tym Zielopisom / którzy powiadaiu Rheupontyk także bydż purguacy / iako y Rhabarbarum.

Nie mniey sie y ci myla / którzy Jasiemiec / co go y Goryczka Wloska zowiemy / Laciniany Centaureum maius, y my go Centurzya wielka mianuiemy / zaiedno z Rheupontykem bydż twierdza / o ktorzym w Rozdziale 60szym tychże ksiąg powie sie.

Suchoty

Kofadel pokarmu niemoze zatrzymac

Lisiatem y ćwierzb.

Przymioty

Ślesionyy

Watroby

Kofadel osłabialy

Glisty wypadza

Wrzody

Wewosy

ćielu boleści

Zbitymy

Potluczonym

Pozajniejy

Diegunki

N

Goryczka. Rozdział 3.

Goryczka ktora Laciniany / y Greckowie *Gentianam* zowia / od Gentusa ktora Słowiańskiego albo Illiryckiego / ktory na wojnie bedac to ziele znalazł / y skutki tego ludzjom pokazal y podal. Troiaka jest: Wielka / Szrednia / y Mala.

Wielka list od korzenia pochodzacy ma podobny Babczanemu / ieno wiety / y przyrumianaly. Także zylowate iako y Babczane / weszrodku pretá ku wierzchowi / mnieysze listie troche rozdzielone. Pret albo glab ma czczy / gladki /

na palec

tworu / Omanu / zarowno każdego / po-
zywac na noc po ćwierci / a piwem ciepłym
troche popiac.

Tragea.

Tragea Żoładkowi.

Prosty a wzyteczny proch żoladkowi zimne-
mu / wziac korzenia Goryczki / Lakrycey /
Imbieru / Tatarskiego ziela / po locie: Wlo-
skiego Kopia / Sanyju / Koryandru / po
pul lota / Gwozdzikom kwinte / to wysfko
co nadrobney potraciac / pieprzu pul to-
ta do tego / y po kwincie tego wysfey po-
mientonym sposobem wzywac. *Tab.*

Bydlu.

Bydlu dychawicznemu / y kaslacemu /
jest barzo wzyteczna / woda dawana. Zacho-
wuie przez dlugi wiek w dobrym zdrowiu
bez chorob wsfelakich czlowieka / wzywac
samey tylko Goryczki / maly kassel kazdego
dnia na czczo poranu. *Amoniu. Agrecol.*

Zachorow
wa diego
od chorob
sdrowe.

Wodka.

Wodka z korzenia Goryczkowego palo-
na w *Balneum Maris* / a pita poranu / zamu-
lenia y zacpania wnetrzności otwiera.

Kam ules
nie wnas
trznosci
otwiera.
Na zadani
nie tolu
Chrobak
fiwu.
Boleniu
zoladka.

Przeciwo zadaniu tolu krwawego bia-
loglowskiego / pic ta wodke dobrze. *Math.*
Chrobactwo w zywoicie morzy.

W boleniu zoladka / wodke z Goryczki
pic dobrze / zwlaszcza przydawfy do niej z
ćwierci ziela Tatarskiego / y cukru. *Tab.*

Symnica
lesy.
Powie
rzy moro
wemu.
Macicy.
Wetrobie
Jadom
y trucizno
smozom.
Przeciwo
morowe.
mu powie
rzy.

Simnica leczy.

Powietrzu morowemu sprzećiwia sie.

Żoladkowi z cukrem a z prochem Tatar-
skiego zielabarzo wzyteczna.

Macice / y Wetroby zaklanie otwiera / y
wyrumie.

Jadom y truciznom sie sprzećiwia.

Zmazzy z warzy y z ciata nie sie wmywa-
iac sciera.

Wchodzi tez do Dryakwie / y do inych le-
karstw / ktore czynia przeciwo morowemu
powietrzu.

Wsfelnie-
niu.
Wsfeleniu

Owa przeciwo wsfelakiemu iadowite-
mu wsfeleniu / przeciwo truciznom /
wskafeniu od wsfelkiego psa / od zmie / we-
za / iaszorki / od niedzwiadka / zc. y od inych
iadowitych bestiy / jest wielkim a osobli-
wym lekarstwem / tak pozzywac tey w trun-
ku / abo w konfektie / iako y z wierzchu przy-
kladac na rany iadowite.

Dychawic-
synm.

Dychawicy zastarzaley iako sie y wysfey po-
wiedzialo / jest wielkim lekarstwem. Tez y ty-
sposobem wzywana: Naprzod rosprawi-
wszy materya lipka / Eliowata / y hruba w
piersiach / choia przez mazanie ich mastic-
mi do tego przynalezacemi abo olejkami /
wziac zewierc prochu Goryczkanego / y zmie-
sawofy z Dyalya / z winem stodkim / dawac
pic aby dwa krocy w tydzien. Abo tegoz pro-
chu z pokarmem iakimkolwiek przystoynym
wzywac. Abo tez z ciepłym chlebem. *platear.*

Item.

Item.

Z sokiem z Ruty proch tey pity / kaduk a
bo padatca niemoc leczy. *plat.*

Plod martwy wywodzi z zywota /

Takze y zywy wczesny /

Zoysku tym sposobem: proch Goryczki
z sokiem z Bylice z miesany / czopek z tego
abo wezelek wczyniwszy w lono bialeyglo-
wie brzemienney wlozyc. Abo tenze proch
zacznic z winem / a z terpentyna / y woczy-
wszy czopek iako palec / w puscie w lono. *pla*

Toz tez zoysko wywodzi pozostale po-
porozdzeniu. *plat.*

S Z K O D Z I.

Brzemienym bialyngtowom jest fko-
dzacy / przeto sie go strzedz pilnie maia.

Sok z Goryczki.

Pleurze abo w boku klociu jest lekarstwem /
dawfygo zewierc lotu pic.

Potluczonym / y

Serwanym w ktorychby sie co wrowalo /
ten sok jest wielkim ratunkiem piac go.

Watro by / y zoladkowym niedostatkom
z zasztabten ia / jest lekarstwem / z winem / abo
z woda go piac po 1. kwincie.

Niesieczna choroba pobudza / z Byli-
cowa go wodka piac.

Krew do zoladka z biegla wywodzi / piac
tenze sok z wodka Czartowego zebra.

Od psa wsfelkiego wskafeniu /

Przeciwo zlemu powietrzu y smrodliwe-
mu. Przeciwo iady y truciznie wsfela-
kiey / jest lekarstwem / z winem abo z woda
go wzywac.

Piegi y ine zmazy z ciata sciera / sok z
miodem zmiesany nacierac.

Chrobaki w wsfach zalagle morzy / y wy-
chadaza / leiac ten sok cieplo w wfy.

Sok z Goryczki.

Sok z Goryczki tym sposobem bywa czy-
miona iako z Piolyneu.

Sebrom wsfelakim do wzywania / jest wzy-
teczna.

Wnetrznościom wsfelakim zamuleniu flu-
zy / bo se otwiera y wychadaza.

Noc z zacierzany. Takze / (dza paniom.
Niesieczna choroba zastanowiona pobu-

Sok z korzenia.

Sok z Goryczki tym sposobem wyciaga-
ia / korzenie tey ochadozona / przez piec dni
mocza w wodzie / porym ie warza w teyze
wodzie / tak dlugo az na wierzchu splynie /
prze cedzacia / znorwu onez iucha warza az do
zgefzenia miadowego : y w naczyniu pole-
wanym / abo w cynowym pilnie chorata.
Ten.

Zmazzy wsfelakie / tak na twarzy iako na
ciele wyciera nacierac nim.

Kany / y wzrody otworzyfse sprofne.

Sadzele wsfelakie wychadaza y goi / le-
iac go

Kaduk le-
gy
Plob z zy-
wota mar-
twy wywo-
dzi.
Kwiaty
Abo mies-
szano
choroba
wywodzi
item.

Zoysko
wypada-
brzemien-
nym fko-
dzi.

Kleciu w
bofacy.

potluczo-
nym.
Serwanym

wsfelak-
gny.

Ob psa
wskafeniu
Przeciwo
powie-
rzy.
Przeciwo
truciznom
Piegi.
Zmazzy
sciera
Chroba
kom.

Sebrom.

Wnetrzno-
sci.

Mez.
Niesiecz-
gna.

ca / a w cieniu suszona / zwłaszcza wielka.

Mocy skutki z Dios: y z Galena.

Wielka y Szrednia jednactich skutkow: Trzecia / to jest Woskrzyl modry / malo tez co od tych rozny / wyციencia / wychedajaa / wycieraa / y zatkana a zamulenta otwieraa y wywodza / zwłaszcza wielka potajniey to czyni. A nie dzuw / poniewaz barzo jest gorzka. Jest tez mocy swierdzajacey.

Wszczelnionym od wesa / jest wielkim lekarstwem / pul tota korzenia tey z Ruta a z Pieprzem / z winem bialym dana.

Takze na wkszenie od wscieklego psa. [Dios.] abo z Mieczanym soklem. Plat.

Toz od niedzwoadka wszczelnionym czyni. Pleura cierpiacym jest lekarstwem.

Swysoka porluczonym / y zbitym. Przepuklym bywa osobliwym ratunkiem

Pokurczonym y pokrzywtonym jest wzytecny / sok tey cwierec od tota piac.

Zastebiony y do trawienia niesposobny zoladek naprawia / piac tey cwierec tota chocia z woda / zwłaszcza gdzieby goraczka byla / inaczey z winem lepiey. Plin. Dios.

Tymze sposobem / niesposobnosc waotroby leczy / y zatkane tey otwiera y wychedaja. Soltaczce jest lekarstwem.

Korzen Goryczki / abo z niego proch mial to warty / a zwłaszcza z zimney przyczyny / a w wozelku w otwor toná dialogiowskiey puszczony / plod wywodzi / tym koroze nie moga pozbyc / abo z rodzajem dlugo sie pracnia.

Toz tez miesiaczno choroba bialymgto- wom pobudza y wywodzi / korzen w otwor toná czopkiem wpuszczony. Takze wlozony w rany / goi te. Abo prochem ie zasypu- iac / abo y sok w nie leiac / czysci te y goi.

Sistuly y wrzody brzezysie / koroze sie w wierzchu stulaa a wewnarz sa ferokie / tyl- ko korzen w nie klasc miasto koroze / te ro- sprzeszreni / y do goienia sposobne czyni / prochem abo sokiem tey zasypuac / y zatkapiuac.

Wskelacie zmazy y skarabosci na twarz / y na ciele spadza.

Wrzody koroze wyiadaa ciato / Wilkami te drudzy zowia / prochem z korzenia zasypuac / goi.

Zapaleniu oczu y czerwoności ich / jest ratunkiem osobliwym / roscieraac w wodzie korzen / a przykladaac na nie.

Sok takze z tegoz korzenia w oczu puszczany / toz czyni.

Tez miasto Opium do ostrych wobel na pomazowanie oczu bywa / sok z korzenia przymieszowany.

Czwarcaczka. Kazdego dnia febre / korzenia tey pul to-

ca z pieprzem / z Ruta / a z winem piac / zatkana.

Dusności y dychawicy.

Plucom zatkany.

Pieriom flagmistym.

Nyrki zatkane y boleiace leczy.

Wotrobe zatkana / leczy: Korzen tey z miodem roscierany / a pozrywany / wychedaja y wywodzi.

Moc z pedzi zatrzymany / abo ciezko puszczany.

Oczom zapalonym / y przymiot ognisty maiaacym jest lekarstwem / tym sposobem czy niac: korzen w wodzie przez piec dni mozcic poty warzyc az korzenie splynie na wierzchu [jako sie troche wyskry powiedziato] przecedzic / wycisnac / y z miodem chedogem warzyc / az prawie zgestnieie / a to puszczac do oczu. Itz. Czerwona niemoc zatkanawia.

Morzenie a gryzenie w zywoicie / prochu cwierec tota z malwazy piac / wsmierza. Plin.

Glisty y wskelacie chrobactwo w zywoicie morzy / y wygania / takze go wiele z ciepla woda piac. [Plin.] Toz czyniac / wskelacie niedostaki wnetrzne leczy.

Sleziona oziebla y zatkwardziata rozgrzewa.

Zoladkowi zimnemu / proch barzo do- bry: Wsiac Goryczki / Lakrycyey / siela Tatarskiego / Imbieru / po tota / Szanyiu / Kopiu Wloskiego / Koryandru / po pul tota / Gwozdzikow cwierec tota / pieprzu pul tota / to posiekac / a na raz po kwincie wzy- wac cieply winem abo malwazy popitaiac

W vsach chrobactwo zamnozone morzy sok w nie puszczany z Goryczki. Bydlu wskelaciu kasklaczemu bywa dana wzyte cznie. Plin.

Przeciwo wkszeniu od psa wscieklego / nie ma lekarstwa bezpieczniejszego y lepsze- go / jako proch tego korzenia Goryczkowe- go / wzlawsy go pul tota / Mirry prawey cwierec tota / popiolu rakow rzecznych pul tota / to zmieslawsy / kazdego dnia na czczo po cwierec tota pozrywac / a winem prawie debrym popitac / pierwey nizliby obrazony poczal sie lefac wody. Rany nie zaroteraiac / ani zawiezuiac / tylko ia zawse ro solem / to jest / woda z sola wymywaiaac / a iad banka wyciagac. Tragus.

Dychawicy zastarzaley / y ciezkemu chnie niu dawonemu / jest ratunkiem wielkim / Korzen wieczniemney wodzie warzony / y z winem stodkim wespot trunkiem wzywany.

Aboprochu z Lakrycy z mieslawsy / pozry- wac / a miodem abo winem stodkim popitac

Tez plastr z tychze prochow / z miodem na dychawice dobry. Plat.

Zasklaczym / Dychawicznym /

Opuchlym: Jest lekarstwem ta siekan- ka / abo rzezanica / wzlawsy korzenia Go- ryczkowego / Lakrycyey / Imbieru / Cy-

Wszczelnio- nym od wesa.

Wkszenie na od psa wscieklego.

Wszczelnio- niu od nie dzwoadka

Pleury z wysoka potluczony

Przepukly

Skurczony

Woskrzyl

Wotroby

Wskelacie

Wozelku

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Wzrostu

Dusności y dychawicy. Plucom. Pieriom. Nyrkom. Wotrobie. Zamulenta. Wychedaja. Wywodzi. Moc z pedzi. Zatrzymany. Abo ciezko puszczany.

Morzenie y gryzenie w zywoicie. Prochu cwierec tota z malwazy piac. Wsmierza. Plin. Glisty y wskelacie chrobactwo w zywoicie morzy. Y wygania. Takze go wiele z ciepla woda piac. [Plin.] Toz czyniac / wskelacie niedostaki wnetrzne leczy.

W vsach chrobactwo zamnozone morzy sok w nie puszczany z Goryczki. Bydlu wskelaciu kasklaczemu bywa dana wzyte cznie. Plin. Przeciwo wkszeniu od psa wscieklego / nie ma lekarstwa bezpieczniejszego y lepsze- go / jako proch tego korzenia Goryczkowe- go / wzlawsy go pul tota / Mirry prawey cwierec tota / popiolu rakow rzecznych pul tota / to zmieslawsy / kazdego dnia na czczo po cwierec tota pozrywac / a winem prawie debrym popitac / pierwey nizliby obrazony poczal sie lefac wody. Rany nie zaroteraiac / ani zawiezuiac / tylko ia zawse ro solem / to jest / woda z sola wymywaiaac / a iad banka wyciagac. Tragus.

Dusności y ciezka: mu tynie- niu.

Item.

Kalka cy. Dychawice. Opuchly.

Aristolochia rotunda.

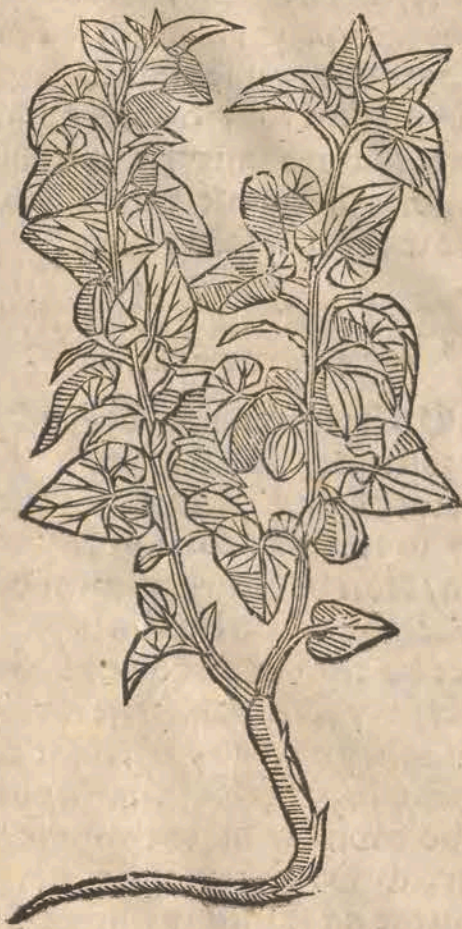
Osterluzey. Holwurtz. Sing-
frant. Biberwurtz.

nego z nieiaka ostroscia mielkie /
pratkow cienkich / a powrostkow a-
rych / od iednego korzenia wiele po-
chodzacych / a dlugich. Kwiatu
bialego podługowate / na kstat
czapki abo kolpaczka / a to co w
nich ciemno czerwone jest / ma za-
pach przykry : wychodzi ten kwiat
z malego paczku abo gloweczki :
na koncu te kwiatu iako vcho wy-
chodzi : nasienie ma okragle / zielo-
ne iako orzech Wloski : wewnatrz
ziarnka drobne czarnolsniace : ko-
rzen okragly iako iablko / twardy /
kosmaty / zwierzchu czarny / we-
wnatrz zoltawy / czystwy / ciezkli /
smaku przykrogorzkiego.

2. Kokornak dlugi / abo samiec /
ma list troche dluzszy od okragle-
go / y szybszy dobrze / ma iac kstat
serca. Pret cieni / lotkiety. Kwiat
iako y v samice / na podobien-
stwo trabki / abo kolpaczka / na kon-

Aristolochia longa.

cu iako vsko zolte / wewnatrz po-
czernialy. Z tych okwitlych pechy-
rzyk zielony na kstat gruski / w kto-
rym nasienie syroko plaskie / grano-
wite : Korzen na palec wzmasz /
na trzy dloni wzdluz / zoltawy / a
gorzki.

3. Kokornak trzeci tez dlugi /
Powoiowy rzeczony / ma rosczki
cienkie / na nich listkow pelno o-
kraglych abo oblich / iako v Ko-
schodniku mnieyszego : Kwiatki
Kucianym podobne. Korzonki
dluzsze / cienkse / skorki miaszey / y
pachniacey / ktore skorki iego do za-
gesczenia masci pachniacych sa
przystoyne. Kwitna w Czerwcu /
y w Lipcu.

Wieysce.

Woscie na polach na lakach / nie
tylko na Podolu / w Rusi / na
Poluciu / okolo Halicza / gdziem
ia ia znaydowal / a ile dluga. Ale

3.
Aristolochia
Clematis.

iac go w nie/abo fleytuchy w nim maczaiac
a kładac.

Sifuly zawiera y goi w nie puszczany.

Extrakt.

Bywa w inych krainach w porzadnych
Apretkach z korzenia tego ziela isność wy-
ciągnieta tym sposobem iako sie na wielu
miejscach powiedziato Ta nie tylko prze-
ciwko chorobom wyszey pomienionym/
jest kostownym lekarstwem / ale też z oso-
bliwości swey / przeciwko truciznie y iadom
wielkim y znamienitym / ratunkiem bywa
Tab.

Tyrlicz.

Gentiana minor. Modelgeer.

Toż też co
wielka
może.

Goryczka średnia / ktora my Tyrli-
czem zowiemy / iz ma okoliczności wszytkie/
okrom wzrostu / z wielka Goryczka / tedy
też ma tyż skutki y też moc co y ona.

A osobliwie przeciwko morowemu po-
wietrzu / gdy do inych lekarstw do tegoż przy-
należących bywa przydana.

Toż proch tey z winem piiac czyni.

Opuchłym / tey Tyrlicze korzeń w winie
moczyć a pić / bärzo wzytecznie. *Camer.*

Do ran / y sadzeli także służy / iako Gory-
czka. Sol z niey toż czyni.

Wodka z korzenia.

Z tey Goryczki małej wodka palona. Pier-
si plugawości flągmiſtych wychedaza.

Jady w cieie tak wodka Tyrliczowa y tru-
cizny rospadza.

Proch teyże jest mocy.

Bywa y od gospodarzow swiniom ba-
wana / gdy sie między nie powietrze rzuci /
że zdychaia.

Rany też goi nie tylko ludzkie / ale y kon-
skie tey iucha wymywaiać / a prochem zasyp-
puiać.

Slinogorz / to jest wrzob w gardle / pro-
chem tey zasypuiać leczy / bo go wysusza.

Korzemie Tyrliczu w winie moczone / a
wzywane / puchlinez ciała wywodzi. [*Ca-
merarius. Taber.*] Toż sol y wodka tey czyni.

Szkodzi.

Brzemiennym białymglowom škodli-
wa jest.

Rostrzyp modry abo namniejszy.

Item mało nie rychże skutkow jest / ktorych
Goryczka mała iako y wielka. Korzemie tey
świeższe tłuczone / a na żywot przykładane:
Glisty wypadza z żywota.

Solzy y wrzody swinie za wſyma / y na
ſy i ostrzone / prochem tey posypuiać / goi.

Z miobdem tenże proch vmieſany / w ſel-
kie zmazy z ciała ścieta / pomazuiac.

Przepuſklinom dobry piiać warzony / y
zwierzchu przykładany. *Tab.*

Kozsadek.

Goryczka od gorzkości nazwana jest / a
właſniey / a niżeli y Grekow y Lacinnikow
Garicana od wynalęſce tey *Geneiusa* krola
Iliryckiego. Ktory wieczney pamięci za wy-
nalezieniem y skutkow pokazaniem tego zie-
la / doſtał.

Kokornak okragly y dlugi. Rozdział 4.

Koiaki Kokornak Dioſkory-
des opisnie / okragly abo Sa-
mica: przeto iz korzeń ma okragly/
dlugi: abo Samiec / iz korzenia jest
dlugiego. Trzeci / ktory zowiemy

Kokornakiem powoiowym.

Kokornak okragly abo Samica /
ma liſcie okragleyſze y mnieyſze niż
li samiec abo dlugi / podobne liſciu
Bluſczowemu / zapachu wdziecz-

nego z nie

Przeci-
wko po-
wietrzu
morewe-
mu.

Pierſi
wchodzą-
ſiągmy.

Jad wy-
pada.

Item.
Swiniom
aby zdy-
chaia by-
wa dawa-
ny.
Rany lud-
ſkie goi.

Slinogor-

Puchlinez
ſzkodzi
brzemien-
nym.

Gentia-
na pu-
milla.

Model-
geer.

Glisty mo-
rzy.
dauſnic
i ostrzym.
d mazy
ścieta.

Zimnicy. Dufności. Odziebio. nym glos. kom. Trzesie. nia. Skurze. nia. Przepukli. nie. Drazom. Boleniu. bokow. Ránom y wrzodom. sągnielym. Czátom y gąstom. Siat. rąst. Wsom. Z. gnielości. Slichości. Slezionie. chorey.

Dla przed. tego por. rodzenia.

Smazy. sciera.

Kancer. e. bo wrzob. sly na. no. sie legy. Opada. nie. dzia. sz. Wozdrzom.

3 ciata. wy. ciaga. siza. sy. Falski. trzastl.

Xph. towie. nia.

Zeniom. sadna. y. ta. ny. gci.

z miodem wmięszawszy / a knoc w tym o maczawszy / kłasc.

Zimnice odpadza. Także Dufność z piersi pedzi. Trzesieniu / członkow. Skurzeniu / Przepukle leczy

Draży w śelakie wspomaga: korzeń z woda abo z miodem pity. *Dios. Plat. Gal.*

Toż w boleniu bokow jest lekarstwem. *Plat.*

W ranach abo y we wrzodach plugawych y sągnitych / chrobactwo wychedaza / zasypujac ie prochem tego / abo siele tlu fac y przykladaiac.

Czary satanski y pokusy swym kładzeniem y kurzeniem. Także y pokusy odpadza. *Apul.*

Zaplugawienie y zawalenie w vsiach.

Także **gluchote** oddala / soz z miodem zmieszany / w nie puszczaiac.

Slezione zatwardziata chora leczy soz z Korkornaku okraglego z octem zmieszany / a maczaiac w tym pliat / przykladac na bok lewy. [*Dios.*] Także wode z warzonego z miobkiem kwasnym / to jest *Oximelite composita*. pitac y *Lektwarzu* z niego uczyniwszy / uzywac.

Niewiastia brzemienna / gdyby sie dlugo rodzeniem dzieciecia pracowala / ten Korkornak w winie bialym a w oliwie co nalepiey wwarzyc / a rostarzy go / zywoe tey niezey pepka pomazac / zaraz porodzi / badz zywy / badz martwy plod.

Smazy w śelakie na ciele sciera / z miodem nacieraiac ie.

Komuby kancer wrzob zasia dl na nosie. Także gnilec koby mial w vsiech. Abo dzia sz oslabiaosci / y opadnieniu miesa od zebow dobrze prochem ie wycierac.

Zbytnie zatkamie w nozdrzach otwiera.

Wziac prochu okraglego Korkornaku / wapnania gąstonego / to wysylo z miodem iako masę verzec / a plastrowac.

Korkornak okragly z *Dypianowym* korzeniem wwarzy / a pozym z miodem y z biata mascia wmięszawszy / to na rany przykladac / w ktorzych abo zezescia od szrzal / abo kule / abo tarń / abo dzazga / y cokolwiekby bylo innego / wyciaga na wierzch. *Feruel.*

Też y z samego plastrzyk uczyniwszy / toż czyni / także y siele tego wtluczone: przeto go **Wartwierze** w swych stych plastrach nie zapominaia.

Aż Korkornak okragly / jest rybom pasza y pokarmem wdziecznym / chwimym / tedy kto chce ich snadnie y rychlo polowic w rzecce / w jeziorze / abo w stawie / wbić go z wapnem a wpuscic między ryby: wnet iak ryba z tego co wklusi / zemdleie / y iakoby na poly wmarzy / na wierzch wody splynie / tak ze rekoma brać ie bedzie mogli.

Koniom sadna y rany sągnile / kowale

Konscy lekarze / wymywaiać y zasypujac / w y chedajai y goia.

W vsiach zalagle chrobactwo / polewka z Korkornaku okraglego ploczac ie / a w nie letac / morzy y wychedaza vsy / abo z piety miodem. *Messu.*

Podagrze / jest lekarstwem korzeń z woda pitac. Też z miodem a z trocha soli plastruiac. **Kosci** oblonki wyciaga / ktore sie rady w ranach wrzedliwych psnia / prochem zasypujac abo z niego plastr czyniac.

Zeby wyciera y mdle wmacnia nacieraiac. prochem.

Dzieci placzace / placzu zbawia tym okraglym Korkornakiem ie podkurzaiac.

Bole zatkamia y zamuleniahrubemi a klijowatemi wilgotnoscia mi wsmierza / oddala.

Także z wietrzności pochodzace bolesci **slagme** przez stolce wywodzi z członkow y zciata / cwierec prochu korzenia tego biorac z winem.

Piersi y plucy wychedaza / wywodzac z nich klijowate wilgotności.

Kafel wstawiczny wilgotny wsmierza / pitac / ale y kurzenie tego toż czyni. z tym ktorzy iakoby sie zatchnac y zadusic mieli.

Dychawice zaskarzala y gwizdzochnienie / nie tylko pijac go / ale y kładzac nim ten dym w sie biorac leczy: dla czego czynia z niego trociski tym sposobem; **Biora** Korkornaku okraglego *Arseniku* po rowney czesci kazde / to zolkiem iatowym zczynic / y trociski porobic. A z tych po iednym na wegale ogniste kładac / przez lije w sie on dym brać.

Na też dychawice z wilgotney materyy wziac dwie czesci prochu z Korkornaku okraglego / a czesc iedne goryczki / to wespól z miodem zczynic / zeby byl iako *Lektwarz* a uzywac na noc y poranu. *Pla.*

Brzucha bolente wsmierza z winem pity. **Wchodzi** do dryatwie y do inych lekarstw kostownych.

Sczkarwe zaskanawia z woda uzywany / co cwierec zawazy lota.

Mozg wyczyscia z slagmistych wilgotności. Toż też y czczy Korkornak czyni.

Dzia sz gnijace abo napuchle y owrzezdziale / z octem warzac plotac / sciaga ie / y goi. *Messua.*

Moc y skutki Korkornaku okraglego y dlugiego wespól.

Chorobe miesieczna paniom wzbudza. **Macie** z szozow z zaplugawienia wychedaza. **Plod** z zywoa pospiesny czyni Korkornak tak dlugi iako y okragly / z mirha w winie z pieprzem cieple pijac / cwierec lota kazdego wziawszy. *Dios.*

Też **wzelek** czyniac / a tym prochem posypawszy / czczy w otwor toná wprawić.

Chrobak swo w w. sach gubi

Podgrze.

Kosci oblonki wyciaga.

Zeby cysci. Dzieci got placzace. Bole w ciele.

Slagma wywodzi. pierci. Plac cysci. Zasku wilgotnemu.

Dychawicy.

Item.

Uta bolesnie brzucha.

Sczkarwe

Mozg wycysci.

Dzia sz.

Miesloszno. Macice wilgotnosci. Plod wycis.

v nas tu w Polsce na niektórych zielistych miejscach. Koście na miedzach/przy winnicach/bużnicy w ogrodach y na ziemiach na gnojonych/tłustych / dobrze sprawnych. Najwyborniejszy w Apuliey na gorze Garganie/ y w Kalabrye/ tak okrągły iako y długi.

Czas kopania y zbierania/ Czas y chowania.

Po Jesieni maia bydź kopane y zbierane / w Kwietniu y w Czerwcu kwitnie. Ale napożyteczniey w ten czas korzenie każdego ziela / ktore do lekarstw wchodzi / kopac / gdy ma do kwiatu przychodzić: bo tego czasu korzenie najmnieysze y soku pełnieysze bywa. Zaś liście y nác / gdy już kwiat rozpuscita / korzenie Kokornaku oboygá do dwu lat może chować / y do trzech w swey własney mocy / dobrze ie na słońcu wysuszyć. Nasienie w Jesieni zbierają / gdy prawie dostoi y dojrzeć. Też gdzie sie raz na miejscu osadzi / strudności go pozbyć y wykorzenie. Aby go najmnieyszy w ziemi kasieczek zostało / za rok rozkrzewi sie bázro przedko.

Przyrodzenie y złożenie żywiolow.

Należy wszystkim Kokornaki okrągły abo samica jest nasubtelnieyszy / y do wszystkiego potężnieyszy: przeto gdzie potrzebujemy wilgotności hrube / kłiwate / lipkie / potężnie ściencząc / tam go pospolicie używamy. Rozgrzewa okrągły w trzecim stopniu / a we wtorym wysusza. Długi także wysusza / ale mało nie potężniey iesze rozgrzewa niżli okrągły / iako Galenus 6. o ziołach / abo o prostych lekarstwach świadczy. Jeno że nie jest tak w istności swey subtelny iako okrągły. Ani tak potężnie

wyciera y trawi. Jednak gdzie nie gwałtem potrzeba wycierać / tedy lepiej y potężniey długiego niżli okrągłego używać. Jako w zagrzewaniu macice y żywota / iako w narastaniu ciała wrzodow y ran. Otwiera / rozprawia / przyciąga. Trzeci Kokornak Powoiowy rzeczony. Ale też rozgrzewa y suszy / jednak nie tak do lekarstw należy / iako do woniających mąści dla wdzięcznego zapachu / ktory w sobie ma. Owa Kokornak ma własność wychędażać y czyścić / trawie złe mięso. Rany y wrzody zagnile wychędażać.

Wybor.

Wybor trzyma przed innymi y przodek w lekarstwiech okrągły Kokornak. A korzenia jego więcej niż liście. Potym długi.

Moc y skutki Kokornaku okrągłego abo samice. Dios.

Wszystkim iadom y truciznom Kokornak okrągły sie sprzeciwi.

Wszkietnia od bestii iadowitych leczy / z winem go piac / Mielki przydawszy. (Dios. Plat.)

Chorobie wielkiej kora Kadukiem abo padająca zowia / jest lekarstwem: Wziawszy Kokornaku okrągłego dwa łoty / Euphorbium / stroiu Bobrowego / siarki żywej / oboygá po dwu łoty / to wszystko w oliwie smażyc / abo w Petroleum, abo Muscelino oleo, abo w samey tyłko oliwie / a za tym mazać tył głowy / y pacierz wszystkie aż do końca na dol od karku. Toż z rodo go piac czyni.

Z octem wtarty parfywość goi / naciesrać. [Dios. Plat.]

Proch jego dżiwe mięso w ranie y we wrzodach trawi / dobre mięso daje. Abo knotek miodem omączawszy / a tym prochem jego obsypawszy kłasc / nim też zasypuiac.

Sifuly martwi / y dżiwe mięso w nich leży / to trawi / tymże sposobem / wnie puszczany.

Wrzody y rany zagnile y smrodliwe wyciera / zasypuiac ie / abo w winie / abo w ługu jego siele wazac wymywać / potym piastuiac. Gal.

Wydupniałe y wydrożyste bolaczki dobrym mięsem napelnia / z korzeniem Siuol-

korwym / a

Jadom
sie sprze-
wia.
Wszkiet-
niu od be-
sty.

Padająca
niemocy
abo kora
Kowi.

Parcho-
rość.

Mięso dżi-
we traw-
wi.

Sifuly
martwi.
Wrzody
zle y smro-
dlive wy-
chędaża.
Wydup-
niałe na
pełnia
zdrowym
ciałem.

Trzeci Kokonak / który Powolowym zo-
wemy / albo pachniącym / Lacińczy y Gre-
kowie *Chematim* zowia / acz między innymi
jest nawonniejszy / iednak nie jest tak do le-
karstw potrzebny y przysiozny jako przednie
dwa / to jest / okrągły y długi. Przeto tyl-
ko do masci pachniących zageśczenia uży-
wają go / ci którzy masci kostowne. y wonia-
lacie czynia.

Znayduia sie ieszcze inne dwa Kokonaki /
krom tych przereczonych. Jeden korzonkow
długich / ge stych / cienkich / który Plinius *Pi-
scolochiam*, Grekowie *Polirizon* zowia od wie-
lu długich korzonkow.

Drugi / który *Saracenicum* zowia. Ale te

oba sa niemal z pierwowym iednychże stwa-
kow / ieno słabszych y nie tak potrzebnych.

Koszodek.

Niektórzy z *Lebarzow* y *Ziokopisow* / a-
le w Niemieckich krajach *Kozorycz* / co
jest / *Kury* polney wielkiej / miasło *Kokona-
ku* okrągłego używają / y tym go bydź mie-
nia. Lacińczy *Fumariam maiorem* zowia /
my *Kozorycz* / albo czczym *Kokonakiem*.
Ale sie barzo w tym myla / gdyż ani kosa-
tem licia / ani sztukami *Kokonaaku* jest po-
dobny. Co sie da Pan Bog na swym miej-
scu obaczy / gdy do opisania tego przydzie-
my.

W Lekarycy albo słodkim korzeniu. Rozdział 2.

Glicyrrhysa, Liquiritia off.

Sussholz. Susswurtzel.

Lekaryca jest drzeweczko albo
dradniej krzaczek nie wielki /
dwulokietny albo mało co wyższy.
Lisście *Lentystowemu* podobne / z
obu stron zároveň przeciw sobie
wyrastające / obdługne / geste / miąż-
sze a liptie. Kwiatu *Jacynktowe*

go bladomodre / owoc niemal *Já-
worowemu* podobny / ieno ostrze-
jy / y straczi miazę *Szocowico-
wym* podobne / drobne / żółtawe.
W nich nasienie drobne / ciemnożół-
tawe. Korzenie ma długie / iakoby
iakie wićci na pieć y sześć łokci wz-
dłuż / soku pełne / słodkiego y ćirpkie-
go smaku. Z wierzchu czarne / we
wnatrz żolte. Krzaczek ten jest bá-
rzo płodny / bo gdy ieden wsadzi /
barzo rychło sie rozmnoży / ze stru-
dną go potym wyniszczyć.

Mieysce.

Roście wszedy rad gdzie go ieno
sadza : nie tylko w Niemcech a-
le y w nas / gdyby sie w tym kocha-
li. Sam przez sie we *Włoszech* / a
zwlaszcza w *Apuliey* na gorze *Gár-
gánnis*. Obficie też roście w *Ká-
padocey* / y około *Pontu*. Też w
Niemieckiey stronie około *Bam-
bergu* / gdzie sie w nim barzo kocha-
ia / y z tamtąd do nas świeżego ko-
rzenia niemálo pochodzi / iuz y tych
czasow we *Wroclawiu* y tu w nas
w niektórych ogrodach kostow-
niejszych sie znayduie.

Czas y wybor.

Kopają go y zbierają *Ksieżycá*

Wrze-

Plod tak
zywy jako
y martwy
wprowadzi.
Lozysko
wprowadzi.
Kwadrat
wzbudza.

Tenże o boy tym sposobem używany / plod
tak żywy jako y martwy albo y ognily w ży-
woćie wyrzuca.

Lozysko pozostaje po porodzeniu / także
wywodzi. Toż y miesięczna choroba wzbudza
pániam / czopek z korzenia wstrugatofy
w otwor łoná puścić : Wazekiem go
też w łono rozprowadzić toż czyni. Także na-
párzenie z niego czyniac. Albo tym spo-
sobem : Wziąć liścia tego z funt / szlazu
oboięgo / Lebiocki albo Bylice po garści do-
brey / Liliowego korzenia / Imianego nasie-
nia / Sengreku po rowney części : to w wo-
dzie á w oliwie wárzyć / á párzenie sobie czy-
nić / po tym napárzeniu namázac się ta má-
ścią. Wziąć oleyku Kunienkowego / oleyku
liolkow żoltych / Liliowego / po łocie.
Smalcu gęsięgo łot / Kokornaku miálko
wtártego / pultory ćwierci łotá / wosku tro-
che. Tym w kroku prog łoná y krzyże po ná-
párzeniu mázác.

Podagra
lecy.

Podagra leczy korzeń z woda pity : albo
z wierzchu miejsce boleiace plastrowane :
wziawszy Bábki / korzenia Szlazowego /
Kokornaku dlugiego / zarowno wosk / szlaku /
y zwierciatofy przykładac na miejsce bo-
leiace.

Paralis-
sem náru-
soupin.

Paralizem náruszonym jest wzyteczny / tak
w prochu jako trunkiem używany : albo
w niem w zylách suchych trawi zimne wilgo-
tności flegmiste.

Sadno ko-
niom lecy

Sadno koniom sioblem stárte leczy / pro-
chem tego Kokornaku dlugiego posypuiac /
á potym gnoiem koniskim potrzec / zgoi się
rychlo.

Wzrobom
wydupnia-
lym.
Wilki wy-
pedza.
Rany zle á
do leze-
nia tras-
bne goi.

Wzrobom plugawé y bezysse y wydupnia-
le. Wzrobom ciálo rozpadájące / albo wilki.
Rány zaszárzale y do goienia trudne leczy.
Wziąć korzenia Kokornaku dlugiego /
Aloes epaticum / zarowno oboygá / rozpúścić
to w oleyku Kozowym z miodem / y plastr
uczynić á przykładac / ieno pierweyby takó-
we sprosne rány / wzrobom y sadzele / wáynskoy
nowym oleykiem wyczyszcic / albo woda w
ktoreyby Miehá byla wárzona / cieplo wy-
myć y wychadożyć.

Plagi.
plán.
Swierzb.
Ostroś
ciála.
Pierśi wy-
chada.
Dusność
odgona.
postrzaly
y nie rze-
cy w ciela
táwriace
wycioga.

Piegi y nie plauzy ciála wyciera. Także
swierzb y ostroś z ciála wychada za pro-
ch tego miodem zmieszány tym nácieráac. *Tab.*

Tego Kokornaku proch z brzezka miodo-
wowa piąc / pierśi y plucá czysci.

Toż też dusność odpadza.

Acoby miał w sobie postrzaly od strzal-
kul / albo iakiekolwiek w ciela zadarcie /
badz tarniem / koscia / trzaska / sklem / gwóz-
dzkiem / zc. w winie wárs Kokornak z Dyp-
tanowym korzeniem / zá rowno káždęgo
wziawszy : á przecedzwszy to / pić ráno y ná-
noc / á te ziolá ná rány przykładay : barzo
predko kwiace rzeczy w ciela wyciagnie y
rány zágoi.

Ciażkiemu echmieniu y dusności jest lekar-
stwem z Goryczka (iako sie troche wyssey
powiedziálo) á z Santa biála w miedzie po-
żywaiac badz trunkiem / badz Elektwa-
rzem. Wszcznieniu wśhelákiemu od Jásca-
rel / wozow / y iáborwitych bestiy leczy / z so-
kiem ruciánym pomázuc rány.

Sáraz po porzeciu plodu w żywoćie /
gdz sieby z bykowym miesem wpráwiona by-
lá w otwor łoná niewiescie / w mezczyzna
plod obioći. *Plin.*

Násienie Kokornakowe z woda / plucá
piąc / leczy. *Plin.*

Uterwy á żyly suche osiáble / toż násienie
posila y rozgrzewa z winem ie piąc. *Plin.*

Rány swieze goi Kokornak z octem pla-
strowány.

Kokornakiem suchym podkurzáac te ko-
rzy febry miewáia / wolne ie czyni ob nich y
wesele. *Apul.*

Stráchy y pokusy / także kurzeniem swym
odpadza. *Apul.*

Siela Kokornaku w oliwie á w smalcu
wiewezorowym smázone / odsiáble czlonki le-
czy. *Apul.*

Dziatkom do ktoregoby sie kátáństwo przy-
laczyló / zdrowym y wolnym czyni podkurzá-
iac go suchym Kokornakiem. *Apul.*

Wzrobom ná nosie zle / ktore zowia Cár-
cer / także Ozene y Polypum leczy Kokornak
z Ostrzyem á z násieniem Smijowcowym /
ktory y Zieciem zowiemy / wtarty á z miodem
wmiészány y przykładány. *Apul.*

Jest też to siela purguiace / iako Mesua
piše / abowiem flágmá prze stolce wywodzi.
A iako drudzzy piša y Kolery. *Mesua.*

Sól z Kokornaku.

Z Kokornaku sól tym sposobem iako z
Piolynu bywa wyciagniony. Ten

W rány y we wzrobom záplugawione la-
ny / wychada za y czerswe czyni / trawiac w
nich to co plugawego ie. Przeto Cyrulikom
jest barzo do másci potrzebny / ktorych uży-
waiá do takich ran / y wzrobom plugawych
wychadozenia y goienia.

Szkodzi.

Kokornak pániam brzemiennym szkodzi.
Ten abowiem nietylko plod martwy / ale y
żywy z żywota wywodzi.

W trunku używany / czyni niepotażność
do skutku małżeńského.

Kokornak dlugi.

Kokornak dlugi do tegoż wśhelákiego su-
zy / do czego okragly / wśhákie obwlásnicy
przeciwko wszcznieniu od wśhelákich iádo-
witych bestiy / przeciw truciznom tak z wierz-
chny iako wnetrznym. Też do pobudzenia
y wywiedzenia choroby miesięczney niewie-
ściey / do wywiedzenia plodu martwego.
Lozyska bywa osobliwy y wzyteczny.

Dusności
y ciężkie
mu ręknie-
niu.

Obrażony
od iácz-
ty y iney
gádniny.
plod ma-
rtwy goi.

Plucem
zranionym.
Zły suchy
pośila.

Rány goi.

Sebryta
st.

Stráchy
oddala.
Odsiáble
nie głow-
kow.

Dziatkom
od kátá-
ństwa opa-
ránym.
Wzrobom
ná nosie.

Kokornak
też purgu-
ie.

Succus.

Rány.
Wzrobom
lecy.

Plod żywy
y martwy
wywodzi.
Niepota-
żne do sku-
tku mał-
żeńského
czyni.
Kokornak
dlugi.

zwarcany
lego.
Krew w
nách z
nawia.

Omienie
nu.
Zoladki
wi.
Pierśiom.
Zaslu.

Kozacy Nizowi / Tatarowie / gdy w Po-
lach dzikich długo leża / żywności wielki nie
dostatek mając / tego korzenia pospolicie uży-
wają / albo tylko w wściech trzymają / y tak y
do trzynastego dnia bez jedzenia y picia / y
beznamiętna sił trwają.

Suchoty mającym / do używania jest uży-
teczny korzeń y sok. *Matth.*

Krew / Kopa pluscym / iucha w
wodzie wárzonego korzenia / jest użyteczna
po ránu y ná noc / y náwet miásto trunku y
piwá piąc. *Plat.*

W stódkim winie wárzony korzeń á pity /
kásle wstánawia suche. *Plat.*

Ná toż wshytko lektwarz z soku tego / á z
miodu wczymony / jest użyteczny / bázso zse-
sto go pożywátac. *Plat.*

Też krew kóza sie w mechyrzu strzepia /
ábo y moczem wychodzi / y przereczonym
wshytkim dolegliwościom téntrunkem sluzy /
Laktarycyaco naswiezsa / korzenie Slazowe /
Panny Maryey Wloski / Sigi suche / Koz-
zynki / á máł biały w ieczmienney wodzie
wárzyć / y pić po kwátérce ná noc y ráno.

Otoł wselaki rospadza swym przyloze-
niem.

Zoladki nábety y opuśony leczy / w mie-
dnie w młodym nie wyciśnym / ábo w miodo-
wey biezecze pita.

Wselakie wilgotności hrube z zoladka
odmielcza / y wryna wywodzi.

Suchoty mającym / w stódkim winie ko-
rzeń Laktarycyowy moczyć / precedzić / y wy-
praśować / á z cukrem zageszić / y miásto
lektwarzu liżać.

Lektwarz przeciwo kámieniowi / ták w
nyrkách iáko y w mechyrzu / tym sposobem czy-
mony: Wziac Laktarycyey ochedozoney co ná
przedniesty / korzenia Slazu Wloskiego / y
wielkiego / kázdego po dwa lotow / prosa
wroblego lot / to w wodzie wárzyć / áž do
polowice wywre. To precedzishy / po do-
brym trunku dwakróć przez dzień / przyda-
wshy ieszcze do tego pul tota pecel Mespulo
wych.

Ten lektwarz broni / żeby sie kámién ták
w nyrkách / iáko y w mechyrzu nie mnozył.

Sok Laktarycyowy glos gládki czyni / á o-
chrápienie y ośipłość odpadza.

Wrzody leczy z miodem plástrowány.
Theophrast.

W wściech tákże záwzredziáłości / sok
goi / ploczoc ábo prochem tey zasypujac. *Plin.*

Opuchłym / ktorzy prágniencie wielkie
miewają / tego soku ábo y korzenia używac /
ábo tylko w wściech trzymac dobrze / bo prá-
gniencie im odeymie. *Plin.*

Tákże innym wielkie prágniencie miewają-
cym / jest użyteczny. *Plin.*

Wrzody y dżury w męskim czlonku / pro-
chem zasypujac goi. *Plin.*

W kwartannie niektorzy dawali pul tota
prochu Laktarycyowego z pieprzem z miesza-
wshy w kwátérce wody. *Plin.*

Krew w ranie zástánawia zuchány ko-
rzeń. *Plin.*

Sok Laktarycyowy.

Wziac co naswiezszego korzenia Laktary-
cyowego / á potluśky go / w wodzie go wá-
rzyć długo / potym te wode ná stóncu / á ile
lecie / wystawic / á iesli zimie / tedy ná pie-
karnicy piec / y ták długo tey dáć stac / áž zge-
siniacie y wyschnie. To ták do wzytku y wzy-
wania chowac. Ale náprzedniesty / y ná-
lepsy bywa z Krewy przywozony / nie przy-
kry / stódky / mielki / chedogi / czarny / y w
wściech sie rospuszczáacy. Ten

Omiemieniu y ochrápieniu jest lektarstwem /
trzymáac go po ksu w wściech.

Zoladkowi /
Wacrobie / zbytnie goracym.

Prágniencie wśmierza / trzymáac go pod
iezykiem długo.

Pierśiom wilgotności pełnym.

Káslu ciężkiemu ten sok z Jzopem trun-
kiem używany: Abowiem snadnie odbywa-
nie slágny czyni. *Tab.*

Slusy ábo spadki ostre y subtelne zge-
sca / ktore ná pluca splywają.

Suchy kásel wśmierza z wodka Jzopo-
wa piąc. Toż też

Z pierśi snadnie slágny wywodzi.

Pechyrzowi okrostawialemu / ten sok z
miodem ábo z winem stódkim pić dobrze.

Mocz u goracemu toż też pić dobrze.

Prágnacym w wstáwicznej goracze do-
bze dáwac tego soku / żeby go w wściech
trzymáli / prágniencie abowiem im obpadza.

Dychawicy kóza z kolery pochodzi / jest
lektarstwem / w wściech go trzymáac / żeby
sie rosplywał.

Nyrkom boleiacym z zápalenia / dobrze go
pić z winem stódkim / ábo z pitym miodem.

Kłóciu w bokách ábo pleurze / w wściech
go tákże trzymáac / jest użyteczny / ábo go
z winem stódkim piąc.

Niedostátkom wselakim w pierśiach / y
plucách / jest użyteczny.

Syrop z Laktarycyey ktorzym spo-
sobem bywa czyniony.

Dwa strobánego korzenia dwa loty / Wlo-
stow Panny Maryey lot / Jzopu pul tota /
ná to wshytko leia pulgarcá wody / y przez
24. godziny mocza: Do tego przydáta mio-
du chedogiego / cukru ciagnionego po o-
śmi lotách / Kozáney wodki šest lotow / y
wárza do zgeszczenia Syropu. Ten spadkom
ostrym / goracym / subtelnym bázso sluzy / á-
bowiem zgeszcza y záwściaga.

Ten tákże iáko y sok pierśiom y plucóm
jest użyteczny / bo te wychedaza / przeto też

Suchoty
dobrze.
Krew
pluscym.
Kopa plu-
scym.
Kásle scym

Elektwarz
do tegoż
wshytkie
go.
Krew mo
Krew z
dley w m
chryzu.

Otoł ábo
pzymienu
egnistemu
Opusze-
niu zolad-
ka.
Wilgotne-
ści hrube
mocem
wywodzi.

Elek-
twarz ná
kámien
nyrkóm.

Kámienio-
wi nie do-
puszajac.
Glos glád-
ki czyni.
Wrzody
goi.

Wstom za-
wzredziácy

Opuchły
prágni-
nie wśmie-
rze.
Prágnacy

Wrzody
ná mę-
skim czlon-
ku.

Wrzesnia / gdy uż nasienia ma
pełno dojrzałego na sobie / ábo też
w ten czas gdy Bąby niebieskie za-
chodzą. Kwitnie miesiąca Kwie-
tnia. Nawyborniejszy y naleyjszy
jest mierno miaszsy / coby ani cien-
ki / ani zbyt miaszsy korzeń miał.
Solty wewnątrz / nie blady / ani
poczerniał / nie ten który sie łamie
iako suche drzewo / ále gibki / nie
sprochniał / y za długim czasem nie
wywietrzył. Chować go do pią-
ć lat może.

Przyrodzenie y złożenie z żywiolow.

Przyrodzenie Lakrycyey / jest
naszemu przyrodzeniu własne
przynależace / bo za ta ciepłoscia
ktora ma w sobie / ku miernosci na-
chylwie sie ciepley / a wilgotniey w
pierwszym stopniu na początku /
w szalze wilgotnoscia swa ciep-
losc przemaga: tak / ze w szrodku
stopnia pierwszego jest wilgotna a
na przodku ciepła. Wyciera / wy-
chodzą / gładzi / y w sztykich wilgo-
tnosci ostrosć wsmierza gładzac.
Sol iey potężniejszy jest niżli sa-
ma Lakrycia.

Soku żniey wyciągnięcia sposob.

Sol z Lakrycyey tym sposobem
bywa wyciągniony. Korzenie
iey co naswiezże wárza w wodzie
tak dluzo / aż do zgeszczenia wody.
Potym przecedzą / y co nalepiey
wycisną / a na sloncu suszą / y kła-
czki z niego czynią / y dla potrzeby
chowają.

Moc y skutki.

Zostrzalości y ochrapieniu gardła / sol
iego vzyteczny bo odetchy od wilgotności y
spadkow z głowy zostrzale wygładza / ále
go potrzeba pod izykiem trzymać / żeby ro-
spuszczaiac sie snadnie w odetchy wchodzil.
Dios.

Goracości żolabkowej y zapaleniu.
Watrobie goracey. Takze

Zapaleniu pieriom y pluc ciężkości a su-
chości sluzy.

Dychawicznym.

Káfel suchy maiaey.

Pleuretycznym.

Mechyrzowi okrostawialemu y záwrze-
dziálemu.

Nyrkom rospalonym y záwrzedziálym.

Ostrosć y goracość moczu z rzezaniem.

Krwia y Kopa pluiacym.

Paleniu w gardle: sol Lakrycyowy w
wsciech trzymany / żeby sie rozplywał.

Dios.

Z winem stodkim z rozynkow wárzo-
nych piac / jest lekarstwem. (*Dios.*) Abo ko-
rzeni lakrycyowy / figi / korzenia Szazowe /
Mak biały / Rozynki / Maki Bozey włoski
czermone / wiecznienney wodzie wárzyć a
pic / jest przerzeczonym dolegliwosciom
wsytkim lekarstwem. *Haiek.*

Abo też tak: Wziac fig suchych dwa loty /
jedwabnych sliwek / ktore sebestyany zowia /
Trwinke czerwonych po łocie / Rozynkow
drobnych lot / Lakrycyey pul lota / Szaney
bialey / Anysu / Koprzu Wloskiego po pul lo-
ciu. To wiecznienney wodzie wárzyć do
wywrzenia trzeciye czesci / y to po ranu y na
noc pic.

Moczu ciezklo odchodzacemu kapaniem /
ten korzeń z rozynkami drobnymi a z Lu-
bejka / ábo z lisim ogonem w stodkim wi-
wárzony / y trunkiem vzywany.

Pragnienie wsmierza / badz w wsciech
trzymany / badz w wodzie iakieykolwiek ch-
lodzacey rospuszczony a pity. *Dios.*

Abo wziac garść wieczniennia chodogiego /
Rozynkow drobnych dwa loty / Lakrycyey
lot / Anysu / Koprzu Wloskiego dwie ćwier-
ci lota / y w dostatku wody wárzyć do trze-
ciye czesci. To pragnienie wsmierza piac.

Tez skutek Lakrycyey poszczepawszy / w
wodzie namoczyc przez noc / a potym wár-
zyć y pic / pragnienie oddala.

Kany spaa y goi / sol iego pomagat ac ie-
nim. *Dios.*

Żgąge odpadza.

Sol ábo y korzenie iego iedzone / żolab-
kowi jest vzyteczne.

Polewká z Lakrycyowego korzenia wá-
rzonego / toz może do przerzeczonych cho-
rob trunkiem vzywana.

Krosty ktore vsiadai na białym w oku / kto-
ra bedzie gdy sie rozplaszcy iako paznogieć /
co też y paznogieć zowia / y po Lacinie *Vn-
guis oculi.* Lakrycyowym ie prochem zasypu-
iac / trawi y niszczy. *Dios.*

Korzeń a ile swiezo wykopany / w wsciech
trzymany / ábo y zwany / nie tylko pragnie-
nie odpadza / ále y od głodu przez kilka dni
zachowywa / y przez iedzenia. Toz y sol zge-
szony w wsciech trzymany czyni. Przeto

Korza

Ochrápic-
losci.

Żolabko-
wi rospa-
lonemu.

Wocad-
Pierci.
Plac-
żość.
Dychaw-
cz.
Káfel.
Pleur-
tycznym.
Nyrkom.
Ostrosć
y goraco-
ści moczu.
Krwia.
Kopa plui-
acym.
Paleniu
w gardle.

Moczu
żolabu.

Pragnie-
nie wsmi-
erza.

Kany spo-
aa.
Żgąge.
Żolabko-
wi doby-
Jachá wá-
zonego
do tegoz
wsytkie
go zepd-
s-
Kroston
ná ogu y
zánoś-
com.

Żachowu-
ie dluzi-
gas bez ie-
dzenia y
picia.

be niewieścia wywodzi. Także
 płod martwy wyciąga / żywy za-
 bnia / y wyrzuca. Cierpkość zaś jest
 z ziemney zimności / y stad rany
 spaja / charkanie krwia zastana-
 wia. Jednak jest ciepły y suchy we
 wtorym stopniu / abo iako Sera-
 pion chce / w pierwszym rozgrze-
 wa / w trzecim wysusza. O-
 twiera / czyści / wywodzi / stwier-
 dza.

Moc y skutki z Dios.

Pul tora na raz waga prawa: Korzeń
 piac z woda abo z winem / przepu-
 kiny le-
 czy. Pleure wsmierza.

Uczkionym od gądziny / korzenia tego
 ćwierć tora z trunkiem białego winą pić
 dobrze.

Chore owce leczy / sol z korzenia waz-
 nego / w gebe im leiac.

Z wysoka poruczonym.

Wzrok słaby posila / w wodzie rościera-
 ny / tym oczy wymywaiać. Rosil.

Pokurczonym.

Starym káslom.

Dychawicznym / y groździotchniacym.

Arwia pluciacy: prochu z korzenia.

Wrzody zle / ktore Cacoetes zowia / zasy-
 puiać / y plastruac / leczy. [Rosil.] Owa
 wysytkim chorobom / iako pisa / swizy / pul
 tora z woda piac gdzieby febra byla. A
 gdzieby nie bylo / z winem.

Czerwoney niemocy także jest lekarstwem /
 y innym biegunkom w winie ćierpkim wa-
 rzac / abo w wodce Babczanej / abo z kurze-
 go ziela w wodce y piac. [Taber.] Abo też w-
 siać korzenia wazownikowego / Jasiencowe-
 go korzenia / y skorek Cytrynowych tablek /

po locie: Koralu czerwonego pul tora. Ko-
 zey czerwoney pul ćwierci / Species Diarrho-
 don, Abbatu, Triasandali po 3ij. Glinki Or-
 mianstey y pieczutowaney tora po pul ćwier-
 ci / z rozanym konfektom abo z pigwowym
 soliem dawac zmieszawszy: boleści w zola-
 dku y gryzienie z morzeniem wywoćie w
 smierza. Bole maciczne uspokoi / tak trun-
 kiem iako naparzanem.

W lono wprawiony / miesieczna choro-
 be pobudza / z bylica abo z rzepikiem piac.

Też wplawy zawściaga z Babczana wo-
 dka korzeń skrobany a wezłkiem puszczony.
 Płod żywy wyciąga y martwy.

Rany spaja y goi swieży eluczoony / y przy-
 kładany. Także y suchy / iedno go potrzeba
 odwilżyć / wrzody plugawe wychodzi.

Mieso w garncu iakiekolwiek zrasa /
 gdzieby przeluczony byl miedzy nie wlozo-
 ny. Opuchlym.

Soltanemoc spadz.

Bolemu watroby jest wyteczny / tak
 w winie moczony iako y prochem piac.

Od wzrow y woselakich besly iadowi-
 cych uszczkionym / soliu tego dwa lory piac
 y na rane przykladac / lekarstwem jest wiel-
 kim. Tenże sol przerzeczonym chorobom
 jest wyteczny. Ten w Licycy wyciągacia / y
 zowia go soliem Licyjskim.

Kozsadek.

Wla sie bardzo ci / ktoryz iednoż rozumie
 ta bydz Jasienciec abo Cenzurzya wielka / y
 Kauponyk. Gdyz y ksealtem samym sa od
 siebie rozne y skutkami. Co by byl Dioskori-
 des iednoż to bydz baczyl / nie czynilby byl
 dwu roznych Kozdzialow / z osobna kazde z
 nich opisuiac.

Jasienciec przeto zowia to ziele nasy / ze
 ma liście iako na Jasionowym dzzewie.

Wzrostko.
 mac. gny
 bolom.
 Dplawom

Płod wy-
 ciaga mar-
 twy.

Rany spa-
 ja.

Mieso w
 garncu zra-
 sa.
 Opuchly.

Woselania
 iadowite-
 ma.

Sol.

O Centurzyey mnieyszey. Rozdział 7.

Centurzya mnieysza / ktora też
 Dobra mysla zowia / y ziem-
 na zolcia / jest ziolkó nie wielkiego
 wzrostu / maiać podobienstwo do
 Lebionki / abo Dzwonkow Panny
 Maryey. Priem abo byla czworo-
 granowitego / na piadz wzwyż / a
 niekiedy wyższego wedlug buyno-
 ści ziemi iemu nalezacey / gálazko-
 wate. Na wierzchu ktorych / króciem
 kwiatki da czerwone / do fiolet-
 kow abo skopkow podobne. List

bárwy ruciány obdluzny. Nasie-
 nie do pszenicznego ziarna podo-
 bne: korzonki ma male / drobne / glá-
 dkie / y nieuzyteczne.

Mieysce y Czas.

Wosćie na polách tak suchych iá-
 ko y wilgotnych / na lałach takich-
 ze y na pastwiskách / na mieyscách
 págorczystych. Wosćie y przy miey-
 scách wilgotnych / iako Dioskory-
 des piše: w szakze y na ziemiách su-

Przepu-
 kiny.
 Pleure.
 Uczkio-
 nym.

Owcom
 chorym.

Pokurcz-
 onym.
 Dychaw-
 kowym.
 Starym.
 Káslom.
 Arwia
 pluciacy-
 m.

Czerwon-
 e.

Kąsłu zaśarżalemu. Pleurze abo kłocis
w boku bårzo pożyteczny.

Juchá z Lákrýcyey.

Wårza Lákrýcyá niekrozy dla rnkú / á
to w wodzie : bywa trunżlem.

Moczú goracemu á kropiámi obchodza
cemu.

(y zachorowia.

Pleurze jest lekárstwem / y od niey broni

Prágnienie wámierza / bo goracze w
pláda.

Kozsadek.

Jest druga Lákrýcyá stárożytna / okrom
tey teżárey / tedno podlejša od tey. Kóście
pospolicie ná talách / przy ściestách / ná
przykopámi / á tey v nas nie skapo.

**Násieniec / abo Centurýwa wielka / abo Goryczká
Włoska. Rozdział 6.**

Centaureum maius.

Groß Tausent gulden
kraut.

Násieniec ziele / niešie liście ná
podobienstwo Włoskie° orze
cha podługowáte / zieloności kápu
stney / okolo zabtkowane. Pret iá-
ko v Sezawiu wodnego / abo Ko
bylego / ná dwa abo ná trzy łócie
wzwyß / gesto od korzenia pocho-
dzace liście. Ná preciu głowki iáko
máłowki okragle / á podługowá-

te iáko v Krokosu. Kwiatu mo-
drego. Násienie také Krokosowe
mu podobne w welniankách. Ko-
rzen miáßy mocny / ciężki / ná trzy
ábo ná cztery piedzi wzdłuż / ru-
miánoćielisty : sóku pelny / z nieiá-
kowa ćirpkostí y słodycza ostrá.
Kwitnie w Máiu y w Czerwcu.
Násienie w Lipcu czyni.

Adiepsce.

Róście rad ná gorách wysokich
leśnych / lubi ziemie tłusta / vgor /
y lásy otworzyšte á iásne.

Czas zbierania.

Ló ziele y z korzeniem swym ma
bydż zbierane / gdy wznidzie wßy-
stek znak niebieski Centaurus / co
bywa ná początku Máia / á ma
bydż brány dnia pogodnego / iásne
go / ciepłego / po wschodzie slonca
okolo szrod dopoludnia. Albo gdy
we wßytkich czesćiach swych zu-
pelnie dozrzeie : tym sposobem do
mżey opisanych lekarstw bedzie v-
zyteczne.

Wzyprodzenie

Korzeń iáko ma rozne smáki y
przećiwne w sobie / také też y sku-
tkow jest przećiwnych. Smáku
jest ostrego y ćirpkiego / z nieiáka
mála słodkostí : w skutkách tedy
tá korzenia ostrość ciepłym bydż
znáczy / y stądze miesieczna choro-

benie-

Trwódoś
ścion.
Wrzodom
słm.
Reumatiz
smie.
Żywoć 67
ści.
Wrzodom
doleczenia
trudnym.
żimnicom
y februm.
Item.
Weg pa.
dzi.
Glisti mo.
ry.
Plegom.
Wegrom.
Chrobáci
two w
vfu.
Charłás
nin kwió

pniałe wrzody y fistuly leczą.
Także y tym masćiom y plastron / które
twórdości dawne odmiękczaia / y które
Wrzody złe a śłodliwe goia / które *Cacoet
tica* Grebowie zowia / iuche iey piąc. [*Me
sua. Gal.*]
Wchodzi też do tych lekarstw które spad
kom y chorobom z nich pochodzącym są w
żyteczne / z których lekarstw te są najlepsze y
nawyborniejsze / które wysuszą bardzo z nie
iakiem zwieraniem / a bez wśelakięgo sz
mienia. *Jal.*
Cwierć prochu z liścia y z kwiećcia Centu
rzyey suchej z pul kwarty wody / przydawośy
troche soli / y oczu / żywoć z kolery czysći.
Plin.
Wrzody trudne do goienia / zawiera y
goi / wtluszy y na nie przykładać.
Żimnice albo febre trzęćiegodniowa / któ
ra z zapalenia żołąci pochodzi leczy / bo pote
źnie żołąć wyciąga stolec / iuche iey piąc. A
przeto też ta niektoży zowia po Łacinie *Fe
bri fugam* / to jest / pedzi żimnice. Ini tylko
kwiećcie iey wårza w ieczmienney wodzie do
płowice y trunkiem dają.
Toż y sol iey czyni.
Mocz pedzi piąc sol / albo iuche iey.
Glisty z żywota wypadza / prochu
ćwierć z miodem piąc / a sokiem około pe
pła mazać. Albo ziuśywośy liście / na pe
peł przykładać.
Piegi / y
Wegry y inne zmazy z twarzy / iuche iey cze
sto sie wymyćiać / ściera / y ciato pietne czy
ni.
Chrobactwo w vsiach zagalę / sol w nie
leiac / morzy.
Charłanie krowia / swoia ćirpkością z
ślanawia. *Misua.*
Do rozrzedzenia y rozsprawienia hubych
ślusow ślagmistych y kolerycznych : Tak w
czynić / wziąć korzenia Piotruszaniego / ko
rzenia Kopru Włoskiego / po pulczu lociu
Jzopu / Dukwice / Lebiocki / Centurzyey ma
ley / Sczyrbaku po garsci / Szanyju / Kopru
Włoskiego / po locie : To wśyśtko w śyćie
miodowey wårzyć do trzęćiey cześci. A ka
zdeż poranku po ki ślawać tego będzie pośe
ści albo ośmityleć ciepło pić. potym do koń
czywośy dać takowa purgacya : Wziąć Cen
turzyey maley / Dukwice / Podroźniku / Le
biocki / po garsci / Śiolkow / Borakowych
kwiatkow / Miedunkowych / sczypte ksz
dych / Senesulor. To wespół wårzyć w wo
dzie / aż śeść łotow polewki zosić / w któ
rey namoczyć *Rheubarbarum* pulczory
ćwierć / Modżetowey Gębki ćwierć / Cyna
monu pul ćwierć / to przez noc moczyć / na
zaintrz wyżyć co namocnię / a z cukrem / a
bo z syropem Kozányim / albo z sokiem Śiok
wym pić dać.

Wiewiaślom włosy czerni / sokiem iey po
ćierając.
Parsywość głowy leczy / y wrzody z niey
ćiekace wśelakie / sokiem pomazniacgiow.
Przeciwo niemocy padającej / albo ka
dukowi / sol pić dobrze.
Czynia drudzy z tego śiela sol / y wysuszą
ia go na śłońcu / a gdy zgeśnięćie dobrze / te
dy z niego czynia troćiśki / albo kolaczki / a
do przerzeczonych chorob chowiaia. A ten
bywa tym sposobem z niey wyciągany : bio
ra Centurzya tego czaśu / gdy iuz nasienie
iey dośława / y mocza te przez pieć dni / a wa
rza to aż do zgeśczenia / a gdyś przechłodnie
przecedza / y co namocnię wycisna / a od
rzućiwśy śiele przez / znouu ona iuche wa
rza / aż zgeśnięćie iako miod. Drudzy
świeży y nasienia pełna tłuca / a wycisnio
ny / sol z niey w naczynie nie śmolone na
śłońce wystawiaia dla zgeśczenia mieśiaćac
wślawicźnie wårzaśtko dřewniána. A to co
by po stronach onegoż naczynia zamieśia
niem soku trzymalo sie / to zgarnać wespół
w onze sol na noc pilnie zwierzechu zafry
wając. Albowiem nocna rosa medopuszcza
sie zgeścać sokom gdy na nie padnie.
Zas soli z suchego korzenia / albo z śiok by
wacia tym sposobem wyciągane : Wårza te
dlugo / z wårzonych sol co nalepiey wy
gniatnia / iako sie przypomniało w Gorycz
ce. Ale które śłorek z świeżych z korzonkow
albo samego kłacza soli bywacia czynione : na
śłońcu te zgeścaia / iako sie iuz powiedziało.
Także z Łoczycia / tak z Pokrzyku / tak z nie
dozryaley winney iągody aģreś / y z inych
śiok / z Liczniku / z Piolynu / z Podroślu /
także y z inych tym podobnym / przez wywa
rzanie / iako sie iuz powiedziało. *Dios.*
Ini tak czynia przez wywårzenie długię
tak żeby wśyśtkę moc w iuche pusćia wy
gnietnia co nalepiey / do tego trzęćia cześć
śłodkiego winá wårzonego przydaia / y tak
dlugo wespół wårza / aż iako miod zgeś
nięćie.
Też y samego kwiatu Centurzyey sol wy
gnietnia / y dla oczu chorých / ciemnych pilnie
chowiaia dobrze nakrywośy. Ale y ten trzeba
pierwey / przewårzyć pilnie. Tego soku śo
śkuelki dżiwne y rozmaite : Waprzob
Giorwie.
Głowy bolenie leczy / badz z wpałenia
śłonecznego / badz z pićcia zbytniego winá /
tego soku rozmaćiwśy troche w ocie / stro
nie y czolo tym namazniac. Albo intanki
w tym obmączawśy / na przerzeczone niey
śca przylożyć. *Scrap.*
Na pocenie głowy z winem rozmieśiany
głowe ogoliwośy / tym namazywac.
Wrzedżemice czerwone na głowie gęśe
albo parchy czerwone a ćiekace / z woda ro
zmieśiany pomazniac leczy. *Scrap.*

włosy go
ni.
p arfy
wość gł
wy long
Kaduki
wi.
Sposob
wyciągni
nia. sol a.
Item.
Item.
Item.
Bolenie
głowy w
śmierza.
śapaleni
Śpánia
wielkiego
Pocenia
głowy.
Wrzedżie
nicom y
p arfywoć
ćci głowy.

chych y iakowych znayduie sie / iako y Apuleius.

Kwitnie lecie y w Jesieni: lecie / Lipca y Czerwca / y tegoz tez czasu ma bydz rwana gdy poczyna kwitnac / w cieniu zawieszona suszyc. A do roku tylko ma bydz chowana.

Centaureum minus.

Tausentgulden Kraut / Erdt-gall / Biberkraut.

Przyrodzenie y zlozenie
z zywiolow.

EOrzenie tey Centurzyey / zgoła niuzyteczne iest / tylko samo ziele. Sosobna liście y kwiatki na potrzebniysze y nauzyteczniysze sa. Przemaga w nich gorzkość / mając troche przy tym ćirpkości: y przeto iest przyrodzenia barzo wysuszaiącego na koncu wtorego stopnia / a rozgrzewaiącego we srzodku tegoz wtorego. Jednak Seraz-

pion piśe / że tak rozgrzewa iako y wysusza w trzecim stopniu na przodku. Platearius w czwartym stopniu kładzie ją suchą y ciepłą / dla iey wielkiej gorzkości. Przyciąga y trawi / wywodzi / ściera / wysusza / stwierdza / otwiera / wychędza.

Mocy sila z Dyoskoryda y Galena.

Centurzya świeża na rany plastrwana / swa ćirpkości ktora ma Rany leczy. [Dios] Także sol iey w rany leiac / wyczyści je y spai. Przeto do masei y plastrów na rany wchodzi.

Wrzody zaszarzale / zle / y plugawe wychędza y / y chębogo zawiera. Kolere y y inne grube wilgotności slągmiste / polerwa z warzoney pita / stolcy wywodzi / a dla gorzkości może cukrem srodzić.

Tez y miasto potrawy warzywsy / uzywa na toz czyni. (Dios. Actin Mes.)

Klisera z iuchy iey / scyatyke z biodr wyciąga. Wyciaga z kisel zle wilgotności aż do krwi / za tym y bole wsmierza. Dios.

Sol na lekarstwa oczom barzo potrzebny y uzyteczny. Gal. Dios. Abowiem z miodem zmieszany / a w oczy puszcany / zaciemienie oczu odpadza. Dios.

Tenże sol / obmęzawszy w nim welne / y miasto czopka abo wazelka w lono niewieście wlozyc / choroba iey miesieczna przyrodzona wzbudza. Dios.

Toz tej plod wyciąga z zywota. Dios.

Sol pity sosobna y obwlaśnie nerwom a zylom suchym iest lekarstwem.

Przeto / Paralizom / Trzesieniu czlonkow y innym chorobom od nerwow pochodzacych / sol piac iest uzyteczny / abowiem wywodzi / wychędza / y wysusza / te mace rye abo wilgotności / z ktorych takowe y inne choroby pochodza. Dios. Gal.

Wotrobie zatkane y twardey.

Sleszenie zatwardzaiely /

Iest wielkim a osobliwym lekarstwem / tak zwierzchu przykladaiac / iako iuche abo sol tego piac. Gal.

O Syropie na toz niżej.

Strawialym y obmartwialym czlonkom / z hrubych slusow tymze spososobem tak zwierzchu przykladana / iako pozzywana iest uzyteczna.

Proch z suszoney Centurzyey wchodzi do masei y plastrów spaiaiacych y wysuszaiacych / to iest / do tych ktore biezysze wybud-

pniaty

Rany

Wrzody zaszarzale / wychędza y kolere y inne grube wilgotności wsmierza. Dios.

Zaciemienie oczu wychędza:

Wl ecie / zno chę / roba wy wędzi.

Plod z zywota wyciąga. Suchym zylom. Paralizom. Trzesienie czlonkow.

Wotrobie zatkane y sleszenie.

Strawialym y obmartwialym.

Wrzodom wybudzonym.

Ułedźiel leczy / wpuścić w nie tego soku /
 służyć ie co nalepiey. A gdzieby też zsiada
 była y rozwałiła rana / także nalać w nie
 soku / zahawować ia albo zahawami y spin
 kami kray do kraiu przywiodsy służyć /
 zwierzechu gebła w tymże soku obmaczaw
 sy / przyłożyć.

Rány od strzał / ośczerow / y iney broni
 stychow / tymże sposobem leczy.

Rány poteydykowe od mieczá tenże
 sok ná storce plastrowany z miodem / wy
 chedozżywszy pierwey y wytáršy gebła w ro
 sole zmaczana á w octcie / do czwarrego
 dnia goi.

Słodki srup spadza.

Swinie wrzody rospadza.

Brodawki wśelákie leczy plastruiac.

Bolaczki ktore wiele odchylisł albo dziur w
 sobie máia goi / przed tym dzień albo cztery
 rosolem á octem te wychedazaiac. Potym z
 tego soku á z miodu plastry ná wierzch klá
 dac / á knoty w tymże omaczaiac puszczáć w
 troekim czáście leczy.

Wszknionym y wśafonym śmiertelnie y
 niesmiertelnie od bestiy iádowitych.

Wszknienu od pszoł / os / sieršeni / y in
 nych tym podobnym plastruiac z winem sok
 leczy.

Wszknionym od Wążow / Jaszurek /
 Żmy / Skolopendry / Ułedźwiadła / Psá
 wściellego / Krokodyła / Leopárda / Sczur
 ká / Kuny / Kysia / zc. y innych iádowitych
 bestiy / ták morskich iáko ziemskich / leczy tym
 sposobem : záraz zá świeżá okolo rány albo
 wszknienu puszczádem posiekáć. Potym
 záraz ráne iesli nieznáczna iesł / rospieszrze
 nic y rozerznáć / á wyćiągnáć z niey iád z pil
 nością. Dopiero z soku plastr uczyniwszy /
 ná ráne przywináć / y ták do tegodnia nie
 odeymowáć / potym odwinawšy / winem
 wychedozżyc.

Od wody chronić nie tylko ráne / ale y cho
 remu ani iey wśazowáć / á zwłaszcza od psá
 wściellego wśafonym / y owšem do roku
 od laznie / y mycia / od wody dotykania ma
 sie wárowáć. Rány ile od psá wściellego
 predko nie goić / ale znienaglá.

Zbytne bolenie rány wśmierza tenże sok
 z iátem rozczyniony / á przyłożony. Serap.

Káfel wśmierza.

Żoładkowi słabemu : Z woda picy sok /
 ták wiele iáko ziarno Bobowe / iesł lekár
 swem.

Picy z woda studzienna / Kolers wy
 wodzi. Glágne kłifowáta / hruba y lipka
 z kwáskowáтым miodem albo z octem mio
 borowym wżywány / ták wiele iáko laskowy
 orzech / albo z woda sama.

Przepukliny

Sleşione boleiacz leczy.

Opuchłym tákże. Ták wiele go wżiwášy

iáko ziarno Bobowe / y z woda pijac. Ser.

Dychawicznym y ciężkoścchnącym / z kwa
 skowáтым miodem / iesł lekárswem.

Czerwono niemoc zástánawia.

Ciężkiemu puszczaniu moczu / Ták wiele
 iáko Bobowe si.arno wżywány.

Scyátýke leczy / wżiwášy go po kilkátroć
 iáko orzech laskowy / z miodem picy. Kli
 skery też sa bárzo wżyteczne czynione z
 kwiecia.

Podagrykom iesł wżyteczny / ták z wierz
 chu nim mázác z winem / iáko y pijac
 z woda albo z miodowa syta. Serap.] Tákże
 kłifery z niego czynione sa potrzebne. Dios.

Máćicy y wśom iey / albo y tonu biáloglo
 wśkiemu záwrzedziátemu z kłiy albo z frans
 ce / iesł lekárswem mázác y plastruiac
 tym sokiem z winem roztworzonym á z há
 lanem. Serap.

Choroze miesięczna zástánawia / tákże
 z winem roztworzony á wślá máćiczne má
 zác. Serap.

Zaplugáwiona máćice wychedazá / z wo
 da ták wiele iáko orzech laskowy wżywány.

Tákże wymywaiać ia tymże. Serap.] Toż
 kwiecie iey wárzác á pijac / czyni. Tab.

Watrobie / Zámuloney / w winie śie
 Sleżenie / le samo y z kwieciem wá
 Wyrkom / rzone á pice / iesł lekár
 Medyrzowi / swem. Toż w oliwie á w
 winie smáżona á plastrowána czyni.

Zátrzymániu nád przyrodzenie moczu cie
 żkiemu tego / gdzie tylko kápiac odchodzi /
 tákże w winie Centurzya wárzona á pica /
 iesł lekárswem. Plin.

Másc z prochu suchey Centurzyey / albo z
 soku á z oliwy / á z wosku ná śleşione boláca
 dobrze przykládáć. STROP.

Syrop ná twárdość śleşiony y watroby
 zámulenia / tym sposobem czynia korzenie
 kopiu Włoskiego w soku Centurzyey wá
 rza / przydawšy ták wiele korzenia Opicho
 wego y Pierruscánego / gdy práwie rozewrá
 ia / y cedzá / á przydawšy cukru / syrop czy
 nia. Plat.

Kolke y bárćie w kłifách wśmierza kłif
 rá z prochu iey : z wody stoney albo z rosolu
 á z oliwy uczyniona : ale pierwey dáć kłife
 re odwilzáiaca. Plat.

Tegoż prochu pieć skrupulow z Ele
 kwarzem / ktory simplicem Benedictum zo
 wia / przez wślá dány iesł wżyteczny / z ciepá
 woda. Plat.

Przeciwko páralizowi tymże sposobem
 bywa dány / ták przez wślá iáko y przez kłife
 ra. Plat.

Chrobáczwo zálagnione w wśách
 sok z sokiem z luku uczynionym w wśy
 lany / morzy ie y wygania. Plat.

Przeciwko glistom sok tego / albo y proch
 z miodem piac / iesł lekárswem.

Dychaw
 szym.
 Czerwon
 ce.
 Ciężkie
 mu pusz
 niu mocz
 Scyátýke.
 Podagryz.

Máćicny
 wrzodom
 Piely ślá
 cowáte
 got.

Mięś
 gna chero
 ba zástá
 na wia.
 Wáćice
 wychedá
 za.
 Watrobie
 Sleşione.
 Wyrkom.
 Medyrzo
 wy.

Zátrzymá
 niu mocz

Sleşenie
 chover.

Watrobie
 Sleşione.

Kolce.

Item.

páralizo
 wi.

wśom
 chrobák
 wym.

Ranom
 od ossepá

Ranom
 od mieczá

Słodki
 srup.
 Swini
 wrzod.
 Brodawki
 wśelá
 kowe
 ktore má
 iá wiele
 dziur.

Wszkni
 onym od
 wśeláki
 ch iádow
 itych bes
 tii.

Zbytne
 bolu
 rány.
 Káfelowi
 żoładko
 wi osłá
 biátemu.

Kolers wy
 wodzi.
 Glágne.

Przepu
 kliny.
 Sleşenie.
 Opuchły

perzyska.
Lupieje.
Wzrodem
osy wia:
daisym.
Swierzbie
niu oczu.
Zroftom.
Czerwono
skl.
Jagmyko
wol.
Sakmie.
niu.
Wfom.

Cielacym
y boleiacz
Wzrodem
wftym
Sakmter.
Dzenta.

Sumie.
nia w v:
fakp.
Gluchofle
Chrobact
rowa w v
fpy wiazie
na.

Przymio:
rom ogni
fym.
Wzroby w
nosie.
Zagnielo:
ski y smro
du w nos:
zdisach.

Coł krowe
z nosa z:
panawia.
Slamantu
chrzeftka
w nosie.
Wzrodem
w wsciech
Rany.

Szkoly.
Dziegny.
Smrod z
vft.

Wilgo:
tnosc wiel
ka w v:
fakp.
Popadalf
wazem

Dziognit.
Dizgnia
na brznie
ta.

Dziostom
popadae
fym.

Wfzftim
niedofat:
Fom w v:
fakp.

Slinogoz
Zakrupio
nym z:
wzrobia:
fofciem.
Spadnie.
nie iazyka.

Pyrzylla y lupieje z glowy wychadaja
glowe ogolowfy / przemyc tarosolem na
przod / potym tym sokiem w occie rozno
czonym. Serap.

Wzrodem zlym oczy wyiadaiacym.
Swierzbieniu oczu.

Wzrodbienice biale na oczach / y ine trofky
Czerwoność y zapalenie oczu.

Jeczmyk na oczu abo na powiece.
Zakmieniu ich y wselakim innym niedo
fakkom.

Z woda sok Centurzyey rozczynowfy o
czy pomazowac / abo w nie puszczac. Serap.

Cielacym y boleiacym wfom / iest lekar
stwem / w puszczaiac go iako grochowe siar
no w nie z Rozana wodka / abo z winem
wyplokiuac ie. Tenze.

Wzroby w wfach z winem rofsworzony
leczy. Serap.

Zakmierdzialym wfom / iest lekarstwem
wymywaiac ie tym sokiem z winem cierpkim
rozniefany. Tenze.

Dziotek y sumienie w wfach wfpakia /
tenze sok z octem puszczany. Tenze.

Gluchote oddala / z sokiem rzotkwiat
nym puszczany cieplo. Tenze.

Pchly / pluskwy / y ine chrobactwo / ktore
by w vfy wiazlo / z octem zmiefany wyga
nia ofobliwie pluskwy / z oliwa rozniefany
a wpuzczany. Serap.

Przymioty ogniste y zaczerwienialosc / ro
fpalenia wfu / z winem odpadza. Tenze.

Wzroby w nosie leczy.

Zagnilosć w nozdrzach / y smrod z nich
zastanawia / sok z Centurzyey z miodem
zmiefany / tym ploczac.

Coł krowe z nosa zbyeni hamuie z octem /
a z lugiem zmiefany / w tym chustke abo
fleyuch maczaiac / a w nozdrza kladac.

Slamantu chrzeftki w nosie / samym so
kiem zwierzchu y wewnatrz mazac / leczy.

Wzroby / Rany / Szkoly / Dziegny / wfta
psuiace leczy: dzieciom w wodzie / ftarym
w winie cieplym rofkarfy / tym ploczac.

Smrod z vft abo dech smierdzacy.
Wilgoznosci z vft pochodzace hamuie /
ploczac tym sokiem z octem.

Wargom popadalfym.
Dziostom nabrzniatym y spuchlym.

Dziostom owzrobiałym / y gniacym / y
wfyftim niedofatom w wsciech: sok Cen
turzyey z winem cierpkim / abo z woda / abo
z octem zmiefany leczy / ploczac y tym cze
fko pomazuiac.

Slinogoz leczy / samym sokiem / abo z
woda rofsworzonym ploczac.

Zakrupieniu w wsciech / a ile po stronach
iest lekarstwem / tak z woda iako z miodem
pomazuiac nim.

Spadnienie tezyckla przywodzi na swe
mieysce / tenze sok z woda rofsworzony / a

gargaryzowany.

Zakmialosc oczu oddala y ine zakmialosci.
Mieysca krowia zakiekle / takze rofpadza /
rofsworzowfy go w wodzie / a fleyuch ma
czaiac / przywieszowac na mieysca zakmiala.

Rily / dziury / y w rzody wselakie na
czlonku rofwdliwym leczy / z winem przy
wiazac. Rospadlinom w stolcu.

Syftom / y wselakim innym zaworzedita
sciom / tak w stolcu iako na kozemu / iest le
karstwem / a to z winem rozniefany.

Takie tym sposobem leczy / ktora na samey
glowce bywa: wiazac tego soku iako orzech
Wlofki / wina ze dwa kubeczki / to zwarzyc /
y wymywac tym raz y trzy przez dzien: po
wymyciu fleyuchek w przym miedzie fiod
kim zmaczarowfy przylozyc / y tak czlonek
obwiazac / zeby na dol nie odwift.

W stolcu zapalenie wsmierza / z winem
przykladany.

Takze wzroby wyiadaiace ciato / y barzo
zagnile / z winem wymywaneczawiera.

Zak wzroby ogniste tamze z woda roznie
fawfy wyplokiuac.

Ta wychodzenie listki stolcem iest lekar
stwem / tym sokiem ia pomazuiac / ale pier
wey trzeba ia octem cieplym obwyc.

Potluczonym paznokciom dobry / przykla
daiac go na nie.

Zanokcice leczy takze plastruiac ie nim.
Ciato do potow sposabia / z winem po
maczawfy.

Rozja / z winem rofkarfy / rofpadza.
Lifate ciato psuiace abo pomykaiace fte /
z octem spadza.

Zas te lifate ktore ciata nie psuia fwym
wyiadaniem z woda

Swierzb suchy z octem leczy.
Opalonym ogniem / iest lekarstwem / o
tarfy pierwey gebka w winie omaczana
mieysce opalone / a potym sok z winem ro
zmiefawfy / znouu tym pomazac. Serap.

Zakfaryate wzroby wychadaja y goi / z wi
nem rofcierany y mazany.

Alle wzroby ciato wyiadaiace y zagnile / z
octem. Serap.

W omarwieniu ciata abo piekielnemu
ogniu / ktory Gangrena Grelowie zowia / iest
lekarstwem / rozmaciowfy go woda / ge
fko przykladany.

Rany wselakie tak tluczone iako y otwo
rzyfte leczy. tluczone y maalko otworzyfte
rany / pomazuiacie nim rofpuszczony woda /
Aboplastruiac.

Rany ftychowe y krote leczy.
Rany glebokie az do kosci takze / rofpu
sciwfy go miodem / na kftate maci y Enot
w tym obmaczowac / a wpuzczac

Odarcie skory z ciata / za kilka dni leczy.
Rany rozwalone / badz tez nie rozwalo
ne / az do kosci odkrycia / nadaley do dru

Wzrodem
zakfary:
fym ciato
wyiadai
cym.

Piekielne
mu ogni
do mac
twie mu
ciata.
Rany.

Ranom
krotym.
Ranom
glebokim.
Odkrycia
foty.
Ranom to
frozonym
y wftim
az do ko
sci.

Centaureum luteum.

Centu-
rzya żół-
ta.

Wilgotności liptie / hrube / Eliowacie /
Ktozemi nerwy abo suche żyły bywają obcia-
żone y zamięlone / z syropem z Kocankow
Arabskich / a z Kozanym miodkiem / po dwu
lotu każdego z wodką Bukwicową / z wod-
ką Centurzyową / y z Kozmarnową / każ-
dego po sześciu lotow / wziąwszy tego miąższo
Juliepu po kilkakroć używać.

Ekstrakt.

Bywa Ekstrakt z niego / Ktozy bardo oso-
bliwie służy / tym Ktozy watozbe zamięlona
y chora maia / y Kolery pełna. Zaczyn by-
wają podlegli częściej tej chorobie żółtej.

Kozsadek.

Nie przystoynie czynia / Ktozy Centurzy-
ey tej skutki y przyrodzenie z Centurzya wiel-
ka / abo z Jasińcem porównywać / co Me-
sua / Serapion y Auicena / gania: Do nie we
wszystkim są sobie równe / y podobne.

Jest druga Centurzya tej maiey we wszy-
skim niemal kształtem podobna / tylko że
kwiecień jest żółtego. Ale y skutkow tychże jest
y przyrodzenia co y pierwsza.

Dziewięcisz biały. Rozdział 8.

Chameleon albus.
Wberwurz. Spherdistel.

Dziewięcisz biały abo Zait-
Dacza rzepka biała / liście ma iá-
ko Oset / ale ościstże / ostrzejsze y mo-
cnieysze niżli czarne Dziewięciszu.
Kłaczka nie ma żadnego / tylko we
środku ma główkę ostrokolaca
wełnistą y mięsistą. Kwiatblad-
bronatny abo modry / y cienki / mięs-
sty. Nasienie Krokosowemu podo-
bne. Korzeń na pagórkach niebu
orwozystych miaszy: Dąs na go-
rach cienki wewnątrz biały / zwie-
rzechu czarny / gęsty zapachu maie-
go a przytrego / smaku słodkiego /
y nieiako kolwiek korzennego.

Wdiesce y Czas.

Rosćie na pagórkach / na gorach
rosćie y na polach w rowni / na
ziemi iatowej y suchej: w Lipcu y
w Sierpniu ma bydź kopány.

Przyrodzenie y złożenie z
żywiolow.

Wzroku
młdemu.

Wzroku słabemu / sol z Rozana wodka
puszczany w oczy / jest vzyteczny. *Plat.*

Wrzedzenie na oku y zastone zwierze
chnia / proch Centurzyey z rozana wodka
zmieszany y plastrowany / abo na wrzedzien
nice kladziony. Ale potrzeba zeby ta krostka
abo zastona wielka byla / na mala nie klasc /
by y ota samego nie wyiadalo to lekarstwo.

Dzom
chorym.

Bolenie oka vsmierza proch z oleykiem
Muscelino zmieszany / a bawelny troche w
tym obmaczawszy / przywiac na bolace o
to. *Plat.*

Kotym
spikom.

Złote zylki leczy / wziawszy go y Rheu pon
eyku / siemienia lnianego / ciemierzyce bia
ley / zarowno to z zolcia wolowa abo z so
kiem z cebule plastruiac na nie. *Tab.*

Pierści bo
lentu.

Boleniu pierściom z materzey zimney fle
gmisley / sol Centurzyey ze trzema ziarny Ar
moniku wybornego y iasnego zmieszawszy /
bywa ratunkiem liac / ale z przyczyny gorz
cey nie dawac. *Plat.*

Niesie
gna choro
ba pobu
dza.

Choroba miesieczna pobudza: wziac Se
ropium troche / yprzymieszac do niego pro
chu z Centurzyey / rozgrzawszy Serapium
przy ogniu zeby sie wespól spoilo / porym
uczyniwszy z tego czopek / a omaczawszy go
w Centurzyey soku / wprawić w otwor lona
bialogłowskiego.

Item.

Abo tez proch Centurzyey vmieszac z gla
nem abo z suszem oliwnym / y czopek z tego
sloczynowy / wprawić. Wezelek z zolcia wo
lowey / z sokiem napoju Centurzyey zmiesza
ny / prochu teyze Centurzyey przydawszy /
wpraw w lono / rozczyni.

Item.

Za takim wezelem nie tylko choroba
miesieczna przyrodzona / ale y tozysto / y
płod martwy wychodzi. [*Plat.*] Toz iucha
z warzonego czyni / trunkiem wywiana.

Lozysto
wywodzi.
Martwy
płod wy
ciaga.

W uske Centurzyey Serapium warzone
rany leczy y goi / wymywaiac je tym / y gab
ka maczaiac w tym na wierzch przywiac.
[*Constant.*] Takze swieze ziele wluksy na
rany przykladac.

Kany goi.

Bolenie brzucha z hrubych wilgotności
y rospierania / vsmierza / pultory cwieterci
prochu Centurzyey z winem cieplo piac. *Pla*

Bolenie
brzucha.

Centurzya wywodzi lipka y gesta slagne
ze wnetrznosci / ale daleko potezniej kolera
z zyl suchych y z starow. *Mesua. Accanzi.*

Slagne
wywodzi.
Kolera wy
ciaga.
miata.

Miara Centurzyey do uzywania przez v
sta / od cwieterci iedney lota az do dwu / w kli
sterze lotow szesc. [*aben. Mesua.*] Na star
cie y odarcie skory / z niey a z oszrodki plastr
uczyniwszy / oliwy troche / miodu y soli ma
to co przydawszy / plastrowac. *Mesua.*

Bolenie
mociice.
Wlosy bie
li

Bolenie Macice y lona niewiesciego / v
smierza. *Mesua.*

Wlosy bialymglowom wyciera / y Bie
li / pocierac nim.

Purgnie y żywot czysci / uzywany z miodem
dem pitym abo kwasowatym / a z trocha
soli / abo z iucha Zminu bialego / ktory
Ammi zowia Lacinicy / z Trostrykiem
zoleym przydawszy troche soli oczkowatey /
Elisiera uczynic: czysci biegunkę. *Mesua.*

Żywot wy
yscia.

A iz rada zyly otwiera / za czym tol krowa
wy bywa / tedy masty do takiego lekar
stwa purguiscego przymieszywac. Tak zyl
nie otworzy. [*Mesua.*] Tak wiele y rozma
itych to ziolko ma skutkow w sobie / ze tez
Galenus cale księgi do Papię o nim pisal.

Szkodzi.

Zbytnie tey uzywanie od brzemiennych
pan / plod z żywota wyrzuca. *Fernel.*

Centurzya mozebydż z wielkim vzytkiem
przymieshowana innym lekarstwom / iako
Galenus pisze / ktore do wysuszenia / abo y
wytwedzenia wilgotności przychodzi / bo
wysusa barzo znacnie bez gryzienia y mo
rzenia w żywocie.

Pacalija

Paralizem abo powietrzem y slakiem na
rusionym / Elisiera z niego jest barzo vzytecz
na / tym sposobem czyniona: Wziac Centu
rzyey / Maieranu / Szalwoey / Sukwice /
Jzopu / po pul garsci / Modzrowowey Geb
li lot / Kumientku / Komunice / kwieciea Ko
cankow Arabstich / po garsci / to warzyc
w pultory kwarty wody do trzeciny. Tey iu
chy wziac ze trzy kwatertki / konsektu / ktory
zowia *Benedicta laxativa*, Diaphnicon / ka
zdego po szesc cwieterci lota / oleyku Kopru
ogrodnego szesc lyzek / malmazyey przedney
y dobrej siedm lotow / soli pospolitey /
cwieterci lota: z tego Elisiera dawac dwa y trzy
kroc do tego dnia.

Wodka z Centurzyey.

W ten czas te wodka z Centurzyey wypa
lac dobrze kiedy nanawiesze kwienie. Do te
wszystkiego jest przynalezaca do czego samo
ziele / abo sol tego / abo warzona z niego
iucha / teno w skutkach mdleyša.

Dzieciom glisty maiaacym dobrze po lyz
ce abo po czterech dawac pic na czeso.

Glifom.
Wotrobie
Sleszenie.
Macicy.

Wotrobie / Sleszenie / Macicy zatkaney
y zamuloney pic dobrze / otwiera abo wien
y wychedaza.

Syrup z Centurzyey.

Sol iz barzo gorzki jest Centurzyey do v
zywania / przeto Syrop na to miesce jest
wodziaczniejszy y przyiemniejszy / ktory tym
ze sposobem / iako Piolynowy ma bydż czy
ntony. Ten jest barzo vzyteczny iako Gales
nus pisze przeciwko zatkaniu wotroby / z
Kardusowa wodka trunkiem uzywany.

Wilgotno.

Chameleon niger.

Schwarz Eberwurz.

Welsch distel.

Schwarz gartendistel.

Przyrodzenie y złozenie
żywiotow.

Korzeń ma coś w sobie iądowitego y trucizne. Ściera/trawi/odmieńcza / wysusza w trzecim stopniu. Rozgrzewa na końcu.

Moc y skutki.

Krosły / Swierzb / y pąsływość spada Korzeń tłuczony z wieprzowym sędlem / Koperwaseru przydawany / a olejku z drzewa Cedrowego / abo Bobkowego / y tym mazać. Dios.

Lisicie spada y goi / przydawany siarkli y halum troche / to w ocie wazyc y nacierac tym lisicie. Takze

Krostom na twarzy y innym zmazom / ogorzelinie na ciele toz sluzi. Tez y korzenie z siarkli tylko wtarsy / toz czyni mazac.

Jucha wazzonego korzenia boleiace zeby wymywaiać czesto a ciepło / bolich w smierza.

Korzeń tenze / wstawy zarówno do mego Pieprzu / a wosku troche / y tym zab boleiaci oblepic / wspania bole.

Item, Jucha ciepła tego korzenia wazzonego popłotkniac / zeby bolace leczy / ale w ocie to czynic / abo y pare tez przez leiek nanie puszczac.

Do tych masci ktore wyiadacia y przysca cialo / wchodzi.

Wzody zle / cialo wyiadaiace leczy / plastrniac go.

Zeby chwierocace sie / wazzone w ocie wtwierdza / ploczac ciepło. Plin.

Solkiem tego korzenia pąsływość bydla calacza. Plin.

Psie muchy ktore im w wsey wchodzi / morzy y odpadza / y

Pąsływość ich leczy / solkiem pomazuiac psy / gdyby go im kto zadal / morzy. The

ophrastus.

Na wsczknienie od Jaszura / y iadowitych innych bestii / korzeń tuc a przykladac / do bryze.

Tradz ciala zgania y tredowatości sprosne / nim nacieraiacie z octem. Theo.

Item.

Item.

Item.

Do pąsływości masci.

Wzodom zlam cialo wyiadaiacym.

Zabom chwierocacym.

Pąsłom bydliacym.

Psie muchy zabita.

Pąsływości ich.

Psy morzy wsczknieniu od Jaszura y innych bestii.

Tradz ciala spadza

Rozsadek.

Grubie y sprosne sie myla ci / ktoryz Karczośle bydz Dzierwiecistlem powiadacia. Nie mniezy ci / ktoryz Dzierwiecisl czarny a Oset biały / iedno bydz twierdza. Takze y ci / ktoryz Bialy Dzierwiecisl / a Egipski Oset iednoz iedle bydz powiadacia. Drudzy zas twierdza / je biały Dzierwiecisl / od czarnego / w niczym nie iest rozny / tak w kształcie iako w przyrodzeniu y w skutkach : tylko ze samica niema przetu / abo byla w sobie / a samiec zas ma. Ale tych wshytkich omylnie mniemania / Dyoscorydes y Galenus iawnie hanbi / gdyz kazdemu z tych osobny Rozsadek przypisal / y skutki kazde wlasne przydal. Skad snadno kazdy baczyc moze / ich rozność miedzy soba / y wlasność.

Do tego / ze Dzierwiecisl / a wlaszcza czarny / iako oni powiadacia / nie iest wlasnie Dzierwiecistlem / bo ma przetrumienny. Ktemu biora po sobie ono z Galenusu miysce / gdzie pise w 8. Kiegach o ziolach. Dzierwiecisl matac w sobie nieiaka trucizne / y przeto tylko do zwierzchnych wchodzi lekarstw / do wnetrznych nie bywa wzywany. A ten we Wlozech / y w innych niektorych krajach tak surowo / iako Rozkiew abo Kzepe iedza / takze y za przysmal przyprawowy z oliwa / z octem / a z sola wzywaja. Rz tey przyczyny nie moze bydz Dzierwiecistlem czarnym / powiadacia. A iestliby Dzierwiecistlem byl / tedy radniey bialemu te skutki / y ten iad przypisac bialemu mamy. bo psy / swinie / mysy truje. Ktemu Gale

Krostom. Swierzb. bom.

Lisiciom.

Krostom y ogorzelinie. Zabom bo letacym.

Orzeń rozgrzewa na końcu w-
torego stopnia / wysusza w trzecim /
otwiera zamulenia.

Mocy skutki z Dios: y z Galeną.

Slizy w
zwrocie
sprzeczli-
wosci.

Slizy syrokie w żywocie morzy / pul-
czwartą lotą prochu korzenia tego / w romie
abo w usze tegoż Dżewiećsila / a iescze le-
piej w usze z Lebiorki w winie ostrym y ćirp-
kim warzoney. [Dios. Gal.] Abo prochu
z lugiem a z oliwa biorac go pulcory ćwi-
terci / każdego dnia pić.

Opuchły.

Opuchłym ćwierć abo pulcory ćwierci lo-
tą tego prochu z winem każdego dnia dawać /
puchline z nich wywodzi. [Dios. Gal.] Abo
też sok z korzenia wywarzonego w winie pi-
taci. Toż też czyni / wstawy tegoż Dże-
wiećsila korzenia / Wilezego tyła / Ozan-
ki / Suchornego ziela zarowno każdego /
miałko verzeć / z winem pić dawać / mło-
dziejcom pulcory lotą / maziom pulterzeć /
może y trzy dać bezpiecznie / dzieciom y bia-
lymgłowom łoc: małym dziećcom wed-
lug lat y starości ich / ćwierć lotą. z. 6. y granij
z winem pić. Abowiem wryna / zaskorna
woda wyćiaga. Apul.

Watrobę
zamule-
niu.
Pufanie
możu.

Watrobę zamulenie wryna wywodzi / sok
z winem pitac / a gdzieby febra przy tym by-
ła / tedy z woda. Apul.

Kamień
kamie.
Jądom
wożowy
sprzećwia-
sta.
Psz / swi-
nie / mysy
trute.

Juchą z Dżewiećsila / ćiećkie pufczanie
mocz u leczy / trunkiem używana.

Kamień kamie / tenże proch.
Wozowemu iadu y innych bestij iadowi.
tych sprzećwia sie. Przeto mięsło Dryakwie
z winem bywa używany. Dios.

Psz / swinie / mysy trute / w czymkolwiek
dany / a ile mysom y psom / z kasa abo z ma-
ta / abo z woda a z oliwa zacymony [Dios.]

Jedno ego sirzedz / żeby zaraz do wody nie
przyšly. [Plinius.] Swiniom zielećana
z kapusta.

Korzeń przez kilka dni z Jablecznikiem
pitac / slesione y wyrki zacpane otwiera

Susa korzenia na niećkach ochedzy.
wšy y pokrąawšy / a potym za potrzeba
warza go mięsło potrawy teźzac / dla flu-
sow y spadkow / ktore Greckowie Reuma-
tismus zowia.

Item, Biegunki biale zaskanawia.

Posledniejšy Lekarze przeciwko powie-
terzu morowemu / każdego dnia po ćwierci
lotą gryzac / bardo go zaleca. Twierdzac
żeby to Anyol miał z woley młego Boga o-
biawić Wielkiemu Kartowi Krolowi
Francuskiemu / gdy sie w wojsko tego po-
wietrze rzuciło / za czym bylo przy zdo-
winiu zachowane. Też y proch z winem z. j.
pitac / toż czyni.

Poty czyni z dryakwia w malmazyey pity

Juchą tego Dżewiećsila warzoneg w oc-
cie / mytac sie abo w niej sie kąpac / swierz-
tacz suchy iako y wilgotny spadza.

Także wśelacie plány y zmazy sprośne na
ćiele do spedzenia trudne / toż iucha obmy-
wac / przedko ćciera.

Też ciepła / żeby bolećace ploczac /
bol ich wsmierza. Drubzy Czarnemu to
przypisnia.

Jest lekarstwem zoltey niemocy / z Jable-
cznikiem korzeń pitac.

Slesione także spuchła leczy / tymże spo-
sobem używany.

Korzeń wstrugany / a w otwor łoná po-
złenieniu włożony / lożyisko wywodzi.

Kto chce wiedzieć / iesli sie chory z niemo-
cy swey wyleży abo nie. Mlyć chorego przez
trzy dni tym korzeniem. Jesli to myćie znie-
sie / iesli o nim nádziećia że z choroby powsta-
nie. Jesli nie / umrze. Theophrast.

Slesione
y wyrki

Slizy w
zwrocie
dla flu-
sow y
spadkow

Biegunki

Powietrze
morowemu
w emu pa-
wietrze
Bóg o-
biawić
Wielkiemu
Kartowi
Krolowi
Francuskiemu

Swierz-
tacz

Zmazy
sprośne

W smierza

Zoltey
niemocy

Slesione

Wstrugany

Wyleży
abo nie

Dżewiećsil Czarny. Rozdział 9.

En Dżewiećsil Czarny / byl-
by Ostu podobny bardo / by-
tak małego y wąskiego nie miał :
a ktemu żeby nie byl tak poczer-
womwały mieyscy. Pret pufcza z
siebie na trzy dłonie wzwyż / a w
berz na palec / rumienny. Na wie-
rzchu ktorego glowka / w ktorey o-
łolki kwiatki kolace / cienkie / podo-
bne barwa ku Jacyntowym / y ba-
rzo rozliczney. Korzeń ma mias-
sz / czarny / gesty / podczas wyie-

dżiony / ktory gdy rostkroi / zolćiecie /
a zuchany wsta sczypie.

Mieysce y Czas.

Wóście na polách w mieyscách
suchych / przy gorách y págorákách /
y przy brzegách morskich - W Lip-
cu kwitnie / w Sierpniu nasienie ie-
go dozr zewa w welniankách nieiá-
kich. Dios. Theophrastus piše /
że w mieyscách zimnych / a wilgo-
tnych kocha sie.

Przyrodze

Przypodzenie y złozenie z żywiolow.

Przypodzenia jest rozgrzewaia cego y wysuszaiacego we wtorym stopniu: tak nasienie iako y korzen/ y samey byliny: rozprawia/ wywodzi/ otwiera.

Moc y skutki z Dioskorydą y z Galeną.

Ducha korzenia warzonego / krewo nossem obficie wywodzi piac.

Slezione choroza maiaacym / bywa z wielkim a znacznym wzytkiem ich wzywany / abo wiem znacznie te ratunie w tey niedostatkach.

Nasienie tego ostre w trunku wzywane / mocz wywodzi.

Toz tez y sol tego z kacza czyni piac.

Miesieczna choroba niewiescia wywodzi / takze go trunkiem wzywaiac.

Nasienie wilgotności z pierśi slagniste wywodzi / zmiodem rozsyconym piac.

Takze korzen toz czyni ieno nie tak potężnie iako nasienie / chočia teyze jest gorzkości iako y ono.

Wyrkowym niedostatkom / nasienie / jest lekarskim osobliwym piac.

Rozsadek z wważeniem pilnym.

SA / Ktorzy ten oset rozumieia y twierdza bydz Dziewiecislom / ale zle: Abowiem rozny jest od bialego Dziewiecislom / Ktory bedac bezpretu / Kwiat strooy między listkiem prawie na samym korzeniu niawa ostrokolacy. Rozny od czarne / Ktory na rozgach swoch / Ktorych kila z korzenia puseza / kwiecie niawa. A Krolodyl abo oset czarny / tylko iedne rozdzle na wierzchu / Ktoey kwiat podobny białemu Dziewiecislom.

Druga roznica między nimi / ze obadwa Dziewiecislowie pospolicie rosna na tleszych ziemiach w polu otworzyszym niebu. Takze przy morskich brzegach: a ten w lesiech między drzewy: sa y korzeniami od siebie rozne / o nich iako sie opisalo. Ten dlugiego jest korzenia / y nieiako kolwiek obfyrnego; zapachu Kzerzusanego / ostrego: krewu y skutkami sa od siebie barzo rozne / abowiem Oset ten czarny krewo obficie nossem wywodzi. Czego zaden z Dziewiecislom nie czyni.

Rozumieia go tez niektorzy Mikolajkiem morskim / ale z ten przy morzu rosie / ow zas w lesiech od morza daleko. Krewu Mikolajek morski krewo z nosa nie wyciaga ten zas to obficie czyni: y zrad nie podobna rzecz tym go bydz. Do teo ieszcze y zapachem sa od siebie rozni. Oset czarny / pachnie iako Kzerzucha y ostro / a ten daleko inakszy zapach ma.

Krew z nosa wywodzi.
Slezione z naczynia tonel da.
Moc ps.
Miecia: gus choroza wywodzi.
Pierśi slagniste wywodzi.
Wyrki choroze leczy.

Szczec polna abo Szotki. Rozdzial II.

Szczec abo Szotki / acz malo nie w szystkim sa znaiome / iednak sukiennikom / ktorzy do czosania y greplowania sukien nawiecyey ich wzywaiac / naznaiomitsze. Te troiakie sa: iedne ktore sie dla tey samey potrzeby w ogrodach siecia / a to nawiecyey we Wlozech okolo Bononicy / takze indziej gdzie sukna robia / ten zagrodnym zowia. Duga plonna / y trzecia takze mnieysza / ktora Lacinnicy *Virgam Pastoris* zowia. Te w szystkie po czytacia sie między kolaceziola. Byline ma wysoka dwulokietna y wysza / ostrokolaca. Lisie co podobne ku Loczygowemu / takze kolace / obdluzne / po dwu listow od kazdego glonka wychodzac / na kstak lodki abo czolku tak kso

bie spoione / ze po deszczu woda w nich stawa przez dlugi czas: y przez toz *Dipsacus* od Grekow jest nazwana / iakoby rzekl pragnaca. Na wierzchu byla kazdego z osobna osobne glowki obdluzne bodlawe / z ktorych kwiateczki niewielkie wykwitnia / pomalu ieden za drugim wychadzaiac / nietiedy biale / nietiedy blado bletine. Te glowki gdy vschna y wwidnieia / bialawe bywaiac / a gdyby na poly rozdarte byly: czerw sie w nich znayduie. Ktorych rybitwowie do łowienia wedami ryb radzi wzywaiac / bo ryby barzo ie chetliwie chwytaiac.

Widzysce y czas.

Grodny bywa w grodzie siano / iako sie wyszsey powiedzielo /

mus y Dyoscorydes piśa / *Jxiam*, to jest kły iadowity / który jest wielka trucizna / na Dzie wiećsile białym roście / a nie na czarny. Tych Argumentow wzywają dowodząc / ten O sse bydz nie Dziewiećsilem czarnym / ani też iadowitym : ale te dowody ich nie są pewne. Egypcy y na tego korzeniu kły / także iako y na białym się znayduie / iako Grekowie piśa / którego pospolicie wzywają / do wklucenia pior w strzaly. A temu y Theophrastus piśe go bydz iadowitym / y trucizna psom.

Przytym nie idzie za tym / że w ledney sro nie Dziewiećsile jest trucizna y iadem / żeby iuz takowoy wśedy bydz miał. Mamy z wole lu rzeczy przykłady / gdzie tak dzewa iako y żioła w ledney krajie są nie zdrowe y iadowite / w drugich bärzo zdrowe. Jako w Persyey sliwy Perskie są ludzicom trucizna y iadem śmiertelnym / w Egypcie / w Alexandryey / odmieniły przyrodzenie swe / w dobre / że są zdrowe y bynamniej nie škodliwe. Ziele korezowiemy Wbrazkami / abo Wielezlego / *Arum Lacinicy* / jest tak dobre y zdrowe / że go w Cyrenyeyzow miäślo potrawoy iako rzepy wzywają. W Grecyey / we Wlozech / y w nas jest bärzo do wzywania dla ostrey gorzkości / nie sposobny y zły.

Miod w Poncie jest trucizna y iadem / w nas bärzo dobry y zdrowy. Srocie Dobrowe w Poncie są iadem śmiertelnym / w nas osobliwym lekarstwem. Takie wiele żioł / dzew / y innych rzeczy od zwierzat pochodzących jest w Poncie škodliwych / iako Wiskerykowie piśa / które w nas y w innych krajach są dobre y zdrowe.

Zwierzetä tym że sposobem / w lednych stronach są iadowite / w drugich bynamniej. Jako Wiedźwiadek w wielu krajach tak iadowity jest / że wśeznieniu tego lekarstwo jest trudne : około Trybentu bynamniej swym wśeznieniem żadnego nie zärzają. Tamże też Ciemierzycä czarna / wśytkę swo

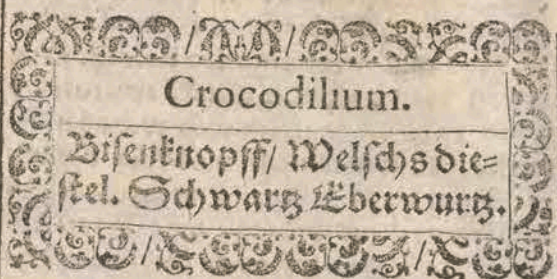
ie moc do purgowania wtrąca. Zastę w nas / y indziej miece / y wyrzuca bärzo / tak wierzchem iako dołem. Toż też rozumieć mamy o Dziewiećsile : że w Grecyey / w Poncie / y w innych stronach tym przy ległym jest iadowity / a zwłaszcza czarny. We Wlozech y w innych także krajach / jest nie tylko lekarstwem / ale y pokarmem. A to wśytko za łaskawym niebem / iako y za nie łaskawo influentia tegoż nieba to się dzieje. Toż o ludziach rozumieć się może. W lednych krajach są bärzo źli y bez ludzkości / drapieżni y z cudzego żyacy : w innych waleczni y biśni : w innych do wśeteczeństwa pochopni : indziej pijanicy : indziej nie nabożni abo Bätwochwälce. Zastę indziej P. Bogu rädši sluzacy / ludzcy / spokojni / trzeźwi / zc. Wśytko to po wierzey części za sprawami mocy niebieskich / ktorzym ludzie są poddani to się dzieje. Ale o tym dosyć / przestrziedz Czytelnikä / czemu to ziele abo owo dzewo / abo owoc / zc. ma takowa moc y skutki na tym miejscu / czemu też na drugim nie ma.

Jest tedy ten Dziewiećsile prawdziwy we dług tych okoliczności od Dioskoryda y Galena : od Theophrasta opisany tak biały iako y czarny. W wiodzić się nie mamy za omyślnemi wywodami tych Medkow nowych / ktorzy się rozumkami swemi wynoszą / choc bydz nad säre w rozeznaniu y w rozsädku y w poznawaniu rzeczy biegley / y medrzymi y wczęśnymi widzeni.

To przynależy też tu wiedzieć / że ten kły / który na korzeniu białego Dziewiećsila bywa / wzywającym go jest iadem y trucizna śmiertelna / *Jxiam* ten Grekowie zowia. Jednak gdy go bärzo mało kro wżywa / a ile dla ospalosci czyni czuyne y nie spiacie. Przeto Kreteńskie białeglowy / żeby ospale do prac swych nie były / zärzse go po wieczery maia obrobinkę wzywaly bez wśelätiego niebespieczeństwa zdrowia swego.

Przećin
do ospal
ści.

Wset Czarny. Rozdział 10.

Crocodylium.

Bisentnopff / Welschs die-
stel. Schwarz Eberwurz.

Wset czarny / który Grekowie *Crocodylium* zowia / y my nazwac go Krokodylem możemy : jest ziele bärzo podobne Dziewiećsili czarnemu we wśytkich okoliczno-

ściach swych : y przeto dudy Dzie wiećsilem go nazwają : liście ostrowe / rozgä jednä tylo z korzenia wychodzi / na ktorey kwiecie drobne y welniśte / pśtre / iakoby oczkowate. Korzeń ma dlugi / giädki / lekki / y obśerny / maiać zapäch iako rzeczuchä / ostry.

Wdiesce.

Rosćie pospolicie w lesiach między dzewy.

Przyro-

Oset biały. Rozdział 12.

Spina alba.
Wegdieftel.

Biały Oset ma liście podobne diatemu Dziewiecsilu / iedno wesze / bielze / troche ostrzeysze y kosmatze : pret dwulokietny y wyszy / niekiedy na palec wielki wzmiess / y pod czas dobrze mieszeyszy / biały / we wnattz czzy / galezysty y rosochaty / na wierzchu ktorych glowki osciste / kolace / obdłużnie. Z tych glowek kwiatki cienkie / mlyste / kloskowate wykwitaja / bronatne / a potym nasienie w glowkach / podobne Krokosowemu / zoltawe / ieno okragleyse. Korzeń na palec miasszy / biały / dlugi na dwie piedz.

Wieyscey Czas.

Roście na miejscach gorzystych lesnych. Niedzie w ogrodziech

znaydnie sie iako y inne Ostry stane / abo sadzone. Dzieki abo polny / na miejscach piaszystych / y plonnych W Jesieni bywa zbierany y kopany / kiedy wino zbieraja z winogrodow. Ale lepiej raniey po ki rozien nie zdrewnicie / y liście z bylem zsołu przyrodzonego nie wyniszczenie.

Przyrodzenie y zlozenie zzywiotow.

Korzeń jest przyrodzenia rozgrzewajace / y troche cirkoscia swoia ztwardzajacego / klacze y liście na poczattku pierwszego stopnia / chlodzi. Ale nasienie iego ma w sobie subtelna / przemkajaca moc / y rozgrzewajaca.

Moc y skutki.

Worzenie z cirkim winem piac / Biegunki zastanawia biale abo y zolte / na raz pultery cwiertei lota biorac go.

Brzydosc y zwianie na wnattzu / takze oddala.

Wracanie zawsciatga.

Krwia charkajacym jest lekarstwem osobliwym.

Mocz wywodzi (Dios.) piac go pul lota z winem.

Na miejscach spuchle y nabzmiiale / tluc y przykladac do brze / a ile na twardosc. Dios.

Jucha ciepla z warzonego / bolenie zabow wsmierza / trzymajac ia w wsciech.

Kany y wrzody swym plastrowanin got Tozy proch tego czyni / zasypiac nim.

W lugu warzone siele z Rozim Lepem / ktory Lacinnicy Ladanum zowia / a z Boszym dzewkiem tym ewarz wnymajac bronio pierzchlosci y ogorzenia.

Kospadliny w rekach / w nogach / kolo stolca / y indzie / proch korzenia tego z Jeslenim lotem zaczyniony / barzo przedko leczy.

Kamien z nyrek wywodzi / pul lota na raz z winem abo z iaka ina wodka do tego przynalezaca piac.

Wieniec z tego Ostu bialego na glowie nosac / bolenie wsmierza Plin.

Dzieciom malym pokurczonym.

Takze od wzow wszekione leczy / Wasienie z winem cieplym piac.

Kto tego sieia korzen przy sobie nosi.

Biegunki
Kom wbes
skim y 30
ladkowl.
Brzydosc
sci.
Wracanie
niu.
Krwia
charkajaca
mocz wyw
wodzi.
Na miejsc
ach spuch
le.
Bolenie
zabow.
Kany.
Wrzody
lecy

Kospadli
ny woskaj
sie leczy.

Kamienie
w nykach

Glowy bo
leniu.
Dzieciom
pokurczom
nym.
Dzefnido
nym od
wzow.
Odgania
gad

od sukienników. Niegdzie też sam przez sie okrom siania roście.

Drugi na polach płonych przy murzech / płotach / przy parkanach / na groblach / też nad wodami / y przy ścieżkach / na rumach.

Trzeci / w cieniach sie rad kocha / na miejscach wilgotnych. Sukiennikom zbierają go w ciepłych krajach w Czerwcu y w Lipcu / y nas pozniej dożrzewa.

Labrū Veneris & Diplacus.

Weberkraut.

Przyrodzenie y złożenie

z żywiołów.

Korzeń szeci / iako Galenus w 6. księgach o ziołach pisze / jest we wtorym stopniu wysuszącego / y nieiakołwiek wycierającego przyrodzenia. Także y wtory.

Mocy skutki.

Przykładają korzeń w winie wároznym y

tluczony / na rozpádliny okolo stolca / ale go tak dlugo potrzeba wárzyć / ażby zgeffimiala iucha iako wosk / a to w miedziánym srotku chować. *Diol.*

Sifuly w stolcu także leczy tenże sok.

Brodawki wśelacie spadza.

Czerw który sie w glowkach tego ziela znayduie / w macharzynce zawieszony na syi abo na ramieniu / Kwártane leczy. *Diol.*

Tenże czerw z siołkowym / abo z Kozánym olejkiem rostarty / spárny wrzód leczy / abo chrobaká w pálcu zaległego morzy / y bolesć niezmierna všmierza / przykładając.

Smrod z podpasa abo ze wstyktego ciá tá pochodzacy / iako párk / odpadza korzenie tego ziela / tlucac / a pod pázuchy przykładając.

Toż też czyni tenże korzeń w winie wároznym a piac. [*Plin. lib. 27. cap. 9.*] A tenże vryna wywodzi.

Czyni sositi też eoż okrom korzenia papie abo młode Szczotki / tlucac ie y w winie wároznym a piac.

Zápalenie żoladka leczy / tluczone y plastrowane / ale vsi żoladkowych.

Chrobaki w vsách / sok ziela tego pufszány / morzy.

Tenże wrzody y rány w vsách leczy.

Krwia pluiacym / jest barzo vzyteczny. truntem.

Tluczone szczotki a plastrowane ná łono wśytko aż po papet / vplawy niervoiasom / a zwłasczá białe záśńawia.

Wrzody ogniste / Všmierza y goi /

Przymiory / tak surowe vtluc /

Ogień piekielny / sy przywołáne / iá /

Bolaczki w máciocy / to y w winie wároznym / vtarte y plastrowane.

Czerw abo chrobaczki / te Rybolowom sa potrzebne / bo ryby barzo ná nie chćiwie biera.

Woda w liściu tego ziela znaleziona / oczy krwia záśle dobrze wymywać.

Tak pod oczymá záśimáłości abo żolteśc spadza / niq omywaic.

Kozsadek.

Trzeci / ktore smy tu miedzy Szczotki wlozyli / nie własnie sa szczotki. Bo ani podobienstwem listu / ani złożeniem / ani glowkami sa rowne sobie. Dla tego ie Szczotkami płonnymi abo lesnymi zowiemy / a z łacińskiego słowa *Virga pastoris* / Pasterzka rozgámmieysza. Bo wieysza *Virga pastoris* / jest własna Szec / wedlug pospolitego rozumienia. Jeno iż też skutki ta mała ma / co y Szec / acz daleko mdleysze / przeto smy tey tu trzecié miejsce dali.

wielkie / labrysto wykrawane y około kárbowane / od spodku pobielawe. Głab ábo pret dlugi ná tokić / niekiedy wyszły : od niego liścia wiele pochodzi. Ná wierzchu głowki szyszowate / z wierzchu zielone / od spodku lupiny tych szysel białe : kwiatu błękitnego / ktory potym w welnianki y w persie obraca y wysypnie. Nasienie

Cinara. Carduus non aculeatus. Scolimus.
Strobildoru / Artischoff.

Krotośowemu podobne : korzeń czarny / wielki / á słodki. Drugi zaś jest ościsty / kolacy / także labrowany y bąrzciej kárbowany y wykrawany / dlugi / krzyżowany / iako y pierwszy : mając ości drobne wśedy około. Głab ábo pret / także iako y pierwszy / dlugi / łaskawaty / ábo strzyfiasty pobielawy : od niego liście gęsto pochodzi. Ná wierzchu także głowki szyszom bo

rowym nieiakołwiek podobne : szycyntowego kwiatu / nasienie krotośowate / iedno mnieysze : korzeń także ma ná palec wzmiąsz ábo daley / mocny / ná piadź wielka wzdłuż : smaku przyjemnego.

Wienysee.

Teia oboy w ogrodziech / nie tak dla ozdoby iako dla brzuchowey rośkoszy y lakości. Sámym gdzie y dobrowolnie v nas nie rośnie / ieno w ogrodziech sláncowane / y to nie wszedy.

Przyrodzenie

Ná końcu wtorego stopnia ábo ná początku trzeciego rozgrzewa. We wtorym zaś wysusza / wyczysta / wywodzi.

Mocy skutki : z Dioskorydą z Galeną.

Smrod odpędza páchowaty z ciała wśy skiego / korzeń tłuczony y pod pázuchy / nośony ábo nim namázując pachy. *Dios.*

Coż też czyni w winie warzony á trunkiem używany / bo mo czem smrody z ciała / ktore przez póre odchodzące czuć / obficie wywodzi : Co z samego smrodliwego mo czu baczyć sie może. [*Dios.*] A pić to po łáźni / y po obiedzie káza po kłisłku. *Plin. Xen.*

Pokli mlode w glab nie wyrasta / samo ziele warza iako A sparak. Także korzeń miásto potrawy y przysmaku. Tymże niedosiátkom. *Dios.*

Melánkoliczny sol ábo krew czyni w cieiele / często go zá potrawe używając. [*Gal.*] Wyrasta też ne tylko liścia y ziela samego iako sie już powiedziało. Ale y glabia z sola y z pieprzem przy końcu wecu / á zwaśca Wlofy y ini / przysmakow nowych co dzeń sukaiacy używają / tymże sposobem y korzenia tego.

Szyski też ábo owoc ich do przysmakow laktornych przychodzi / y wśetecznikom nie z potrzeby dla zdrowia ale dla wzbudzenia cielesney požadliwosci y checi do Wenusá : á używają ábo surowych z sola drudzy y pieprzu przydają. Ábo w polewkách warzonych / trocha soli á pieprzem potraszsy / y z oliwa ábo z mástem.

Wacrobysámulenie / w winie warzone á piąc orwiera.

Pluśtwy w tożku tráci / liście w nim pod

posćiel

Kożim páktem smierdzym cym dobre

Item,

Możem smrodliwym zle wilgotności wywodzi.

Do pys smaków.

melánkos ligno krew spni

Wenusá pobudza.

Wacrobysámulena otwiera y cysci. Pluśtwy tráci.

vyschno-
nym ob-
dziej
dzwiadka

Przed tym wezowie y nie gadziny wcielaja.
Wchodzi korzen ten do syropu Rzepiko-
wego / de Eupatorio zowia.

Nasienie tego Ostu z winem piac abo
przykladane / od niedzwiadka wsczmionym
jest lekarstwem.

Kozsadek.

Wzele jest rozmaitego y omylnego mnie-

mania o tym bialym Oście / co sie tez wyz-
sley o bialym Dzierwiecislun przypomniało.
Jednego rozumiecia y twierdza bydz Ostem
tym / ktory my Tureckim Czubkiem / albo
Barnadynkiem zowiemy / ale zle. Drugzy
máia go za Dzierwiecislun bialy. Jni / co my
Ostropestem zowiemy / oni *Spinam albam* to
jest / po naszymu bialy Oset / bialy Tarn / ale
y ci nieprzyzwoynie.

Oset Arabski. Rozdzial 13.

Spina Arabica, &
Spina Aegyptia.

Frembd diestel / oder
Egiptsch diestel.

Oset Arabski abo Egiptski /
bárzopodobny jest białemu
Ostu / tak / ze go drudzy za bialy
Oset máia / ale nie bez omylki / iáko
sie wyzšey powiedziálo. W tych
kráinách iz nie roście / do znáimo-
ści tez nášey nie przyšedł. Przeto
o wzroſtu ie° y własnym kształcie
nie mamy co piſać / tylo z Dyosko-
rydá y z Galená pokaznie sie / byc
podobne° kształtu Ostu białemu /
ieno iáko Galenus piſe / bárziez-
wiera swa ćirpkoſcia / y poteźniey
wysuſza. Do tego jest bylina pach-
niaca / iáko Plinius piſe.

Wieysce.

Roſcie w swych kráinách ná-
mieyscách płonnych y ostrych.

Przyrodzenie y złozenie z
żywiokow z Arwicem;

Wysuſzajacego jest przyrodzenia
y bárziez niżli bialy Oset / we wto-
rym stopniu chłodzi / w pierwſzym
ſtwierdza y zaſtanawia.

Moc y skutki z Dios.

Arwia charkanie zaſtanawia / Vplá-
wy niewiaſtom hámuie / korzen cego Oſtu :
abo y proch tego z winem ćirpkim piac /
y poſypowány.

Tymże ſpoſobem wzywány / toł Erwie z
ktoreykolwiek częſci ciała zaſtanawia. Toz
y nasienie tego czyni / iefeze poteźniey kiedy
oboie ſie bierze / to jest y korzen y nasienie ie°.

Nasienie abo owoc tego Oſtu / tezycko-
wi opuchiemu / abo zápalonemu / bywa
ráunkiem. Gal.

Bebele nádete w ſtolcu / roſpadza ná-
sienie / plaſtruiac nim. Gal.

Wrzody / Rány goi / badz plaſtrowá-
niem ſwoym / badz y záſypowaniem pro-
chem tego. Gal.

Kozsadek

Szkoży ten Oset nie rozumiecia bydz
Ostem / ale dziewkiem / ktore my Oſtro-
ſtracyna Lácinnicy *Acatiam* zowiemy / gdyz
y to *Spina Arabica* jest rzeczone. Ale iz dwa ro-
zne Rozdzialy w roźnych księgách Diosko-
rydes o Oſtroſtracynie ieden / drugi o tym
Oście Egipteckim / abo Arabskim opisuie /
takze y Galenus. Przeto myla sie ci w ſwoym
mniemaniu. Tte jest tez y bialym Ostem
iáko niektorzy chca / y wyſey inž sie powie-
dziálo / y z roźnego obudwu opisania od Di-
oskorydá.

O Karczofiach. Rozdzial 14.

Karczofie abo Karczioſki abo Ar-
ćioſki / wiele ich y rozmaitych
rodzaiow jest : iednak tu o dwu
tylko ſie przypomni o ogrodnych y

dzifich abo płonnych. Ogrodne a-
bo ſiane / dwoiakie / iedne oſciſte
kolace / drugie nie oſciſte.

Ten ktory jest bez oſci / ma liſcie /
wiekile

O Zyleńcu. Rozdział 15.

Poterium.

Poterium. Schlahendoru.

O Zyleńcu krzak jest niemący / cien-
 ka skoreczka maiać na sobie / ge-
 sto galezisty y ciernisty / abo gesto
 ościsty / obrosty y okryty iakoby
 iakimi welniantami. Galezia ma
 długie / miękkie / gibkie / cienkie / Trá
 gągantowym bázro podobne.
 Listeczki drobne / okragle / podlu-
 gowate. Kwiat także dobny á bia-
 ly. Nasienie ma zapách / smáku o-
 strego / ále do niczego sie niegodza

ce : korzenia dwu y trzylofietnego
 wzdluz / zyłowatego / mocnego /
 ktore gdy mątnie ábo nárznie przy
 ziemi / wypuszcza sół ábo miazgę z
 siebie iako żywice iako.

Mieysce.

Roście na mieyscach wodni-
 stych y pagórkách.

Przyrodzenie y złozenie z
żywiolow.

Przyrodzenia jest wysusząca ce-
 go / bez sezmienia y kásania.

Moc y skutki z Dioskoryda.

Zkántone y przeciete nerwy ábo żyły su-
 che / spata korzeni tłuczony á plastrowany.
 Także inchá z wárzonego wspomaga dole-
 gliwosci suchych żył z miodem pitac ta / y
 naparzać ma nerwy osłabiłe y paralizem
 nárzonne : także wśeláć je inneich niedostá-
 ki leczy. Wyciąga y żelazá ábo postrzaly
 z ciáta plastruac / korzeni y z zielim wespól.

Zyłam su-
 chym prze-
 ciątnym.
 Suche żyły
 osłabiłe
 y wáldzo
 swo strá-
 cone lecy.
 Zástzaly
 wyciąga.

Kozsadek.

Z Zyleńcem nąsy ten krzak názwali od żył /
 te korzeni zyłowaty ma dlugi / gibki / iako
 nerw iaki : ktemu / że suchym żyłom przecie-
 tym / jest iakár swem gojacym.

Ále iż niektórzy Poterium to / własnym
 cierzniem ná ktorym carnki bywáta / bydz ro-
 zumieia : przeszedz sie tu godzilo / żeby kto
 tego zbledu nie nasládownal / bo y wśytekim
 wśtalcam y smekami od cierzni jest rożny.
 Co y Dioskorydes / Galenus / Egineta / Pli-
 nius / y wiele inych baczac / rożne rozdzialy
 o nich wezynili.

Oset páwłoczny. Rozdział 16.

Oset páwłoczny / podobny jest
 białemu ostu : List ma wielki /
 szeroki / ostry / á okolo kráiw o-
 strokolacy / y bázro ościsty : po li-
 ściu y po wśytkiej bylinie jest pá-
 włoka páteczysta cienka / ktora zbie-
 raia y kreca iako iedwab : do sy-
 ćia y do tkánia rzeczy podobnych
 iedwabnym.

Mieysce.

Roście ten oset po gorách y miey-
 scách płonnych.

Przyrodzenie y złozenie
z żywiolow.

Jest ciepłego y suchego w pier-
 wśym stopniu przyrodzenia ile to

rzenie

Nyrtki wy-
spacia
Pachlino
wspodzi
Do Venu-
sa masy
zta wzbui-
dza.

Swierz-
blad
Lisicie
spadza
Jako me-
lancklio
abo jole
syni.

plianio
vstaci-
sne pra-
gnienie
syni.
pleffowa.
rosici glo-
wy ofry-
wa.

mlako
pod pu-
szcio nim
zoiobek
wziew-
dza.

Synowie
aby sta ro-
dzili.

plynieniu
nasienta.

posciel scielac / abo pocieraiac nimi wsfedy
lozko / zeby sie sokiem pomazalo. *Mirald.*

Nyrtki zamulone / takze z winem pijac/
otwierata.

Puchlym z zastorney woby wywodzi mo-
czem. Korzenie Karczowfli y glowki
ich fyszczaste bywata / dla wzbudzenia cie-
lesney zadze do Wenusu wywane. Abo
wieciatko Hesiodus pise we wtorych ksie-
gach / *suorum operum & dierum*, tak nazwa-
nych / gdy to siele kwitnie / tego czasu bia-
leglowy do Wenusu sa barzo chciwe / a masz-
czyzna zas barzo gnuśni. [*Hesiodus & Alca-
us atq. Plin.*] Zas zimie bialeglowy do tego
niechodne / a mezczyzny potezniechy.

Trad / Swierzb suchy / Lisicie / spadza /
w ocie warzac a omywatac. *Diap.*

Pokarm z mch miasto iarzyny czymony /
a zwlascza gdy wglab prawie wyrosnie / zly
jest / abowiem tego czasu ma kolerycznego
soku wiele. Samy ich twardosc melankoliz-
czyni / a sok icy kolera subtelna y rzadka:
przeto nalepiet z koryandrem warzyc przy-
lawky oliwy a octu po trofie / y soli troche /
abo miasto octu winu przylac. *Gal.*

Korzen warzony / a pijanicom do picia
dany / niensmierzone pragnienie powiada-
to czyni: tak / iz im wiecey pija / tym wiecey
pragna.

Pleffowatosc glowy wlosami okrywa/
wyzawfhy z tego ziela sok poliby nie kwit-
nelo / y tym pomazowac. *Plin.*

Tez skutki ma y drugi / ktorego oscislym
zowiemy / y tezye jest wladze y mocy.

Tego kwiatem w Zetrury mleko podpu-
szcacia / tako podpuszczka y syrystkiem.

Ale z drugich Oslow y karczowfli kwiecie
toz czyni / ale to przedzey odprawnie. Korzen
Karczowfli w wodzie warzony / posila y w-
twierdza zoladek.

Abby sie synowie rodzili / pise Glaucias y
Cherias Aethenczyk / korzen w wodzie wa-
rzyc a pozzywac go dac bialeyglowie y mezc-
czyznie. Tez y wucha z warzonego otwor lo-
na mata sobie panie wymywac.

Nasienta plynieniu jest lekarstwem.
Rozumietu drudzzy / ze tez skutki ma co y
Barnadynet. *Misal.*

Kozsadek.

NJedzy Osfy Karczowfle od Theophrasta/
Pliniusa / Dioskoryda / Galena / sa po-
lozone / gdyz inego nic nie byly / ieno Osfy
ktore zapilnoscia ogrodnicza y staraniem /
hrubosc / ostros / y niepozytecznos / zlo-
zywfy / stali sie wytecznymi / nie tylko do w-
zywania miasto potraw y przysmakow / ale
y do lekarstw / tako sie inz powiedziatlo. Ro-
dzacie Oslow sa rozmaite / ktore imion

swych / tak y Greckim / tako y w Lacinskim
izytku wlasnych nie mata. A ktorych tez sku-
tki od Dioskorysow nie opisane. Tylko niekt-
rych znaczenie y pospolitechy / o k-
rych w trzecich ksiegach Dioskorydes pise: a
mianowicie o tych ktore Karczowfle z Wlo-
ska my nazwalimy / gdyz dla nieznaiomo-
sci ich przodkom naszym / wlasnych imion
y nas nie mata.

Ogrodnicza.

Tozzy sie w Karczowfiach Kochacia / y w o-
grodach te swych radzi rozmazacia / ci
mata im ziemie gotowac / tusta / nagno-
na / y dobrze sprawiona. Sieta te po pier-
wshey kwadze miesiacu / przestrono / na kro-
czek iedno od drugiego / a ktemu miatko /
na czlonek w glebia / wolno ziemia nasypa-
wfy / a pokrapiac czesto / gdzieby suchosc
wielka byla. Potrzeba te czesto oplewac z
ziol / y z chwastow / zeby ich nie zaglufyly.
A potym piopiolem przestewanym te ofy-
powac / tako Columella wazy / bo popiot
to siele barzo lubi / y w nim sie kocha / za-
czym buyniey rosie. Nasienie gdy sie
sadz w ziemie / nie spodkim ku wierzchu ma
bydz sadzone / boby tak barzo nieczemnie
rosly / krzywo y nisko / tako palladius pise.
A ktoby chcial zeby rosly nie oscislo / tedy
tylko wierzch nasienia kazdego odlonic / a
bo go na kamieniu otrzec y zchelsiac. Abo-
tez Loczygowy korzen obkupwfy / posie-
cac na drobne kasy / y w kazdy kasek po ie-
dnym ziarnku wsezepic / y zwierzchem w
zgorze obrócivwfy w ziemie wfsadzic.

Jakiego tez kro chce te smaku abo y zap-
achu miec / w takim tez soku abo wodce przez
trzy dni y trzy noce te moczyt / a potym na
przetaku przesusywfy / sadzic. Jako gdyby
chcial / zeby bobkiem pachnal / moczyt na-
sienie z bobkowym liciem. Takze o inych
rozumiet mamy.

Ktoby tez slobkie chcial miec / tedy mo-
czyt nasienie w mleku abo w miedzie / abo
w cukrowaney wodzie / abo w winie slob-
kim. Klacze te y z liciem przechowac
przez zime dla wzywania moze / polki nie w-
rosie w twardosc. Przysypuac piastkiem y
ziemia na grzedach / ze zbieleie / struchczeie /
y zmieknieie tako Lendywia.

Tak to siele buyne / ze tez galazki szepio-
ne w ziemie / przymuia sie predko / y takze
tegoz roku owoc ntekieby z siebie wydawa-
ia / a zwlascza gdsie dlugie lato bywa. Ko-
chacia sie w tym zieli a ile w korzeniu / myfhy
y kretowie / y gdsie sie do niego zneca / sfo-
de w tych ogrodnich iarzynach wielka czy-
nia / wygryzaiac korzenie: przeto koty y ko-
tki do tego zwyczaiac / abo lastki / ktoreby te
wynisczaly.

Przyrodzenie y złozenie żywiolow.

Czście Rozdziencowe miernie rosprawnie / y rozczynia. Ale korzeń wysusza / a miernie rozsielnie / subtelnością ktora ma przenikającacy.

Moc y skutki z Dioskorydą
Korzenie tego to ziela tłuśc / opalenie ciała goi / bądź ogniem abo w kropem / plasteruac.

Toż tymże sposobem przywitane / na wybitie członku z siawu abo na wywinienie / jest lekarstwem.

Korzeń przy mocz wywodzi.

Tenże zacierwiera stolce / piac.

Suchoty młacym / abo siach obawiacym. Przepukłym.

Pokuczonym / abo garbatym / z miodem abo w pitym miedzie używany / jest bardo użyteczny. [Dios.] Abo też warzony a miasto potrawy / bywa lekarstwem znacznym / zwłaszcza zieczmiennymi trupaami. Plin.

Podagrez goracey przyczyny všmierzsa / tłuśc / a liście y z korzeniem / a ciepło przywitany. Liście wchodzi do masicy y plasterow gnoiacych.

Taj masicy samo liście / gruzly / bolaczki twarde zbiera y w ropa obraca / wtarly ie z sadlem wieprzowym / a psieniczna masa.

Jest drugi lesny abo plonny Rozdziencowemu zagrodnemu / abo iako radniey Dioskorydes piše Karcostom podobny / osiasty y liścia weszego. Jednakiżaden z tych nie jest Barszem naszym. A nie tylko kszalttem liścia ale y kwiatem / y skutkami Co sie baczyć snadnie moze z niżej opisanja tego.

Polamánym.
Garbaty.

Podagrez goracy.

Bolaczki y twarde / kszalttem y w ropa obraca.

Opalony abo ognia abo w kropem.

Wywodzi na y wybitie / miaz pasy / dsi / kszalttem / dsi żywo / Suchoty / Przepuk / Szym. / Polamánym.

Barsz nasz Polski. Rozdział 18.

Sphondylium. Acanthus Polonicus quidam & Germanicus. Branca vršina. Spondylium vulgare.

Beren Flaw. Beerwurz. Beerentaz.

Barsz nasz znaiomşy iest kąd demu v nas / w Rusi / w Litwie / w Smudzi / a niźliby sie mogli z otolicznosciami swymi opisać. Do lekarstwa / y dostolu użyteczny iest / bardo smaczny. Tak korzeń iako liście. Acz korzeń tyłko do lekarstwa użyteczniejszy iest / liście zaś do potraw.

Wieysce y Czas.

Roście w ogrodach / w sadziach na łąkach / a osobliwie w miejscach buynych a wilgotnych. Śbieraia liście w Maimu pospolicie.

Przyrodzenie y złozenie tego żywiolow.

Cieplego y wilgotnego iest przyrodzenia we wtorym stopniu.

Moc y skutki.

Smaczna y wdzięczna iest polewka Barsz / iako go v nas abo w Rusi / y w Litwie czynia. Bądź sam tyłko warzony bądź z kapłonem albo z innymi przyprawami / iako z iacy / ze smietana / z iagly.

Pragnienie po przepiciu všmierzsa warzony iako kolwiek pozywany.

Także y sirowy kwafony w goraczach piac bywa dobry.

Polamánym iest przylamnym. Pragnienie všmierzsa iest w goraczach piac.

rzemie / troche stwierzaiac. Na-
sienie także jest subtelney á ciepley
ostrości.

Acanthium.

Wegdistel.

Moc y skutki.

Rzwia pluciacy m korzenie pijac / bywa le-
karstwem.

*Tworzy w
tyl obroco
na maig
cym jest le
karstwem.*

Korzeń y liście wazac tego osu á pijac /
y ta iucha naparzaiac tyl / kroszy w tyl
głowe ábo tworzy obrocona maia / w tyl zo-
wiemy to kreczem.

Brzuchacym z nádetości.

Zoladku niesposobności / korzenie w wi-
nie wazzone piac: Też proch z winem /
toż czyni.

Kurcz dšięciom y pokurczonym / pić na-
sienie dobrze dawac.

Jtem / zebom boleiacym / korzeń wazac
á ciepło ploczac / bole zaraz vmierza. Gal.

Bolaczki slągmiste got / korzeń swieży
clukac á przykladaiac.

Kozsadek.

Z przyodzieży pawloczney tego Osu /
umienia sobie to ziele v nas dostało.

Naydnie sie drugi Oset / który także ma
pawloke iako páieczyny / ale nie jest wolany
ten / który Grekowie Acanthum zowia / bo cho-
cia z ciężkością go zbierac / iednak przasdz
sie nie da żadnym sposobem / ani do żadney
rzeczy wyc.

Rozdzieniec. Roz: 17.

Acanthus.

Welsch Beeren kawn.

Rozdzieniec ábo Wloski barszcz
ma liście labrowate / wietše
daleko y ferše niżli Szcyrbak: ro-
zdzielone iako liście gorczyczne po-
czerniale ábo ciemnozielone / tucz-
ne / Pret ma dwulokietny /
ná wielki palec wzmiar / lekki.
Ten ku wierzchowi obrosty / lipki
iako by lupinami iakimi po tráiách
záwinionemi / podługowátymi á
ošcistemi: ze szrodku ktorých kwia-
tek biały wynika / z ktorego potym
nasienie obdluzne zoltawe / glow-
ke maiaac ošcista ábo kosmata: ko-
rzenie ma długie / kosmate á rumia-
ne / lipkie y klijowate: smaku cier-
ptiego z lekká / także y liście.

Wiesce.

Roście ná ogrodách / roście y
ná skalistych mieyscäch wilgo-
tnych.

Przyro-

Anonis Ononis, &c.

Stalkraut. Sawbechel.

Przyrodzenie y złozenie z żywioł.

Korzeń w trzeciem stopniu rozgrzewa. Skorki z korzenia tego są napożyteczniysze / ktore są przyrodzenia wycieraiącego wyciencząiącego / rozsiekuiąc zimne a gęste wilgotności.

Moc y skutki.

Sorki z korzenia w winie pić / moc wywodzi. *Dios.*

Toż też kámién łamie y wypadza. [*Dios.*] w nyrkach y w mechyrzu z miodem pity.

Prochem tych skorek zasypuć brzegi złe w wrzodach abo y w ranach wyiadać ie / trawi. *Dios.*

Gnielec w wściech leczy / korzenie wazac w octcie y w wodzie / tym płocząc ciepło. *Taber.*

Też skorki w winnym octcie a w wodzie

warzone / a to iucha ciepło zeby chore płóć / bolich všmierza. *Dios. Plin.*

Z korzenia tego ziela pala wodke na kámién / ktora także potężnie go / tak w nyrkach iako y w mechyrzu łamie / y z moczem wywodzi. Tá wodka tym sposobem bywa czyniona. Wziąć skorek z korzenia listiego ogoná (bo drzeń nie jest użyteczny) cztery funty / a posiekawszy je drobniuchno / moczyć ie w šestci kwartach málmázyey przez cały tydzień / potym z *Balneum maris* dysyllować. Tey wodki na raz kwaterkę pić / kámién łamie / y moc z wywodzi.

Jucha z warzonego korzenia tego / zbytnie plynaca złote żyłki zástánawia pić ia.

Też otwiera zámulenia wnetrznosci / a zwlásczá watroby / pić tego iuche. *Pietro* zolta chorobe leczy.

Puchline moczem wywodzi / pić z winem / bądź proch skorek korzenia tego / bądź też warzonych iuche abo wodke z nich palóna.

Także też skorki w kwasnym miedzie do połowice warzone / iuche z nich pić / jest lekarstwem ná káduł. *Plin.*

Viac mloda polci w bodlaku y osire ości / abo y w slup nie wyrosćie / kwaso / abo solá dla używania miásto potráwy y przysmażu. Abowiem y w slom y zoladkowi jest przyjemna. *Artemu* moc z wywodzi.

Jucha kóniom do pićia dána / moc z trzymiacym jest użyteczna. Abowiem zaraz im moc z wzbudza.

Przepukline miesiśta leczy bez rzezania / używając tych skorek ieno korzenia teg / przez dlugi czas trzeba tego używać.

Wodka.

Piaszczysty kámién z nyrk y z pechyrzám wywodzi.

Watrobie / y

Slezienie / zatkánym y zámulonym / jest lekarstwem pić.

Drudzzy skorki z korzenia odarte dysylluia *ex Maris Balneo*, y dáta przeciwko przerzezo nym niedostátkom.

Sok.

Moc z wywodzi. Kámién łamie / sok ze świezého ziela wygniećiony z winem go pić. *Dios.*

Zebow bolenie všmierza / w wściech go ciepło trzymáiac.

Sol.

Kámién w nyrkach y w pechyrzu krzy / a moczem wywodzi.

Te tym sposobem czynić iako z *Piolyneu*.

Wodka palona z korzenia kámién łamie. *Moc par dsi.*

złote żyłki lezy. zámulenia wnetrznosci otwiera. *Soltrazka* spada. Puchline wywodzi.

Wazadac abo padac iaca nter. *me.*

Peżawnem wódzicny kwasna

Kóniom moc z trzymiany poci. *Przepukline* nie miási ser.

Kámién z nyrk y z pechyrzám. *Watrobie* Slezienie

Moc par dsi. Kámién łamie. *Zebow* bolenie všmierza.

Kámién w nyrkach y w pechyrzu krzy.

Moc wpy wodzi. Kámién łamie y w wodzi.

Bezgi we wrzodach złe wyiada.

Zebow bolec všmierza.

Zolera
tłumi.
Chac do
leczania
gry.
Suchoty
dobry.
Szwarcob
mięka.
Bolenie
wkłada.

Zolce.

W abymk
niu.W łacie 34
zlebiec
y wiatrow
pełney.Członkom
i qnqym.

Zolera tłumi y gąsi.

Chciwość do jedzenia w zbnzsa.

Suchotnym lubziom polewka wzywany /
barzo iest wyteczny / bo te odwilza.Zywot odmięcza tym / ktorzy zatroar-
dzenie miewaia czestym wzywaniem.Bolesci wkłada / tak zwierzchnie / tako y
wnetrzne nim albo naparzac / albo do Plis-
ster go przykladaiac.W kolkach / y w kislach darciu Plistery z
niego sa wyteczne.Takie boleniu w stolcu / y wybymaniu
iest lekarstwem.Macicy nabrznialey y opuchley / a zwla-
szcza gdy sie wietrzności w niej tak wielkie
zawra / ze sie y zywot nabmie / co wlec z za-
stebienia bywa / iest wielkim lekarstwem czy-
niac tym sposobem masce.Barsezu y z korzeniem tego wstac ze trzy
garści. Rozmaryna / Siazu / Sawiny / Ma-
teranu / Szalwoley / Bozego drzewka po pul
garści. Aminu kramnego pul tota. Szpi-
tanarby / Gwozdzikow / Cynamonu takze
po pul tota. To w winie warzyc az wy-
wre / korzenie wwierciec co namielicy y prze-
bic przez siclo. Oliwy przylac troche y wo-
skuprzydac troche / z tego masce do tey potre-
by uczynic / a macica zastebiona y opu-
chla mazać.

Na schnienie korego kolwiel czlonka ko-

strowna masce tym sposobem czyniona.
Barsezu y z korzeniem wziac y wluc go z
wieprzowym nie solonym sadlem / albo
z niego sol wycisnac / y zolwa / az tro-
che wosku warzyc / azby wodnosc solu wy-
wrzala. Drudzy sam Barsez / y z korzeniem
wlukfy / w smalcu wieprzowym smaza. A
tym schnacy czlonk maza.Tak masce / Przepuklym / Potuczony / opa-
rzonym / takze y pokuczony / iest wyteczna.Ciezkemu boleniu y lupaniu w glowie z
flusow y z wilgotności kolerycznych / ktorzy
bija przed wywicie wieszyc albo koltunow
Ruskich / ktore sie y tu w Polsce juz miedzy
ludzi zawiata : Barsez z Babim murem
warzyc / a glowa tym przemywac / dopoma-
ga sie im przedko wywic. Baczym bole ofre /
y kosci lamiace wsmierzajo sie.

Kozsadek.

NJe iest Barsez ten nasz Barsezu Wlo-
skiemu / ktory Kozdziancem zowiemy / ani
Barsezowi dzikiemu / albo plonnemu y le-
snemu / o ktorzym w tychże księgach trze-
cich / w 74. Kozdziale da p. Bog badzie sie
mowilo / podobny. Tylo listem nieco / y to
nie wiele. Ale kwiatem ani korzeniem nie-
takie ani karkami dynamiey. Gdyż ten
nasz zywot odwilza y odmięcza. Wloski
zaczwierdza.Przepukli-
nie.
Potuczo-
nym.
Opacz-
nia.
Podurze-
nia.
Wieszyc-
com abo
Ruskim
Koltunom

Wilżyna / abo Lubezna Jglica. Rozdział 19.

Wilżyna / abo Lubezna Jglica na-
by y Lubezna zowia / gála-
zki swe krzewisko z korzenia puszcza
na trzy dloni / podczas na buyney
ziemi y na lokiec wzwyż / gesto ko-
cankowate / abo sekowate / od kto-
rych gálazki wrastraja gesto / podo-
bne skrzydlom / glowki okragle wy-
dawajac z siebie. Lisie iako v bo-
cowice drobne / tu Kuciáne^o listiu /
abo Nostrzykowemu (ktory tez
Komunica zowiemy / zolta y bia-
la) podobne / a drobne / kosmate /
y pachniace / z gálazek wrastraja
z miedzy listia osci cierniste / kola-
ce. Kwiat grochowemu podo-
bny / ieno ze bledzey bronatności /
Korzen ma biały / twárdy / y tam y
sam rozlozyszy. Nasienie w lu-
piukach abo w straczkach malych
fate.

Miejsce y Czas.

To ziolko pospolicie roście na
latach / roście y na miejscach plon-
nych / ale nabuyniey na ziemi tlu-
stey / liptey / na rolach / y przeto
oraczom iest nie mile / ze w spráwo-
wanin rol czyni zawade / y bydlu
ciezkość. A dla cze^o Lacinnicy zo-
wia *Restia bours*, *Remora aratri*, ze by-
dlo plug ciagnace zawosciaga. A-
bowiem na ziemi spráwowaney
buyniey sie puszcziac / w glebia
korzenie puszcza / kazdego ro-
tu tak w ziemi korzenie iako na
wierzchu latorosteczki sporo sie
krzewi. Jesli z gruntu iey nie wyko-
pa motyka / a nie popali / na Wio-
sne wschodzi. Lipca y Sierpnia
kwitnie / w Jesieni dojrzewa.

Korzeń warty w winie apity / y w nim sie kapiac w wannie.

Biegunkę zassanawia ktora z skazenia zotadka bywa / korzeń piac. Gal.

Krwia pluiacym jest ratunkiem korzeń. Pádaiacey chorobie nasienie dáwać pié bobrze. Gal.

Przepukłym / poturczonym / korzeń z nasieniem w winie piac. Gal.

Toż też sok z korzenia tego wygnięciony / a z winem ábo y sam używany / wshystko czyni.

Dyrki piaskiem ábo kámieniem piasczym zatkane / wychedaza y wolne czyni.

Mleká obfitosć białymglowom / dziatki pierśiami karmiacym czyni / prochu korzenia tego ćwierć lota / z nasieniem Kopiu Włoskiego / w Jeczmienney káshy rzadkiey używany / przydawshy troche Pieprzu długiego przez kilka dni to czyniac.

Wodká Ostropozowá dyssylowána z liścia / bole nie bo czne y plec wsmierza / pul kwátérki ćieplo tey piac / a czyni to iefcze potężniey / gdy pul ćwierci ćluzonego nasienia tey przyda / ábo cála ćwierć.

Toż sok z niego wyciśniony czyni. Plat.

Także też proch nasienia tego / wziorwshy go ze dwá loty ná raz / a z winem ábo z wod

ka tegoż piac to sprawuie. Plin.

Sebow bole nie wsmierza / tuchá z wárzowanego korzenia w wściech ćieplo / po tey stro nie trzymána gdzie bol.

Korzeń ná bolaczkę plasirowány / zbiera ia w otok. Taber.

Wodká Ostrops.

Pleurze użyteczna / z nasieniem swym pul ćwierci używana.

Kámiień piasczysly z nyrek y z pechyrza wywodzi.

Miesieczna chorobe pániám pobudza.

Kozadek.

Ze rozumieia ktorzy Ostropes á oset biały / o ktorym sie w tychże Księgách we 12. Rozdziale powiedziato / iednoż siele bydź ćwierdza / y iednychże sztukow / á to wwie dzieni słowy Greckieni / ktorzy Oset biały Acanthaleuce : Spina alba po Látinie. Niam biały Oset / á Ostropes także Leucacantha Spina alba zowia. Ale by to iedno bylo / nie wczynilby byl Dioskorydes roznych Capitul y Rozdzialow / o obojgu. Także Galenus / Eginetá y Plinius. Nie mamy tedy tych omylaczow sluchac / ani im wiary w tey mierze dáwać.

Żabom boletycym.

Bolaczka zbiera.

pleurze.

Krwia charkania kádnokowi. Przepukłym. Efurzonym. Sok z korzenia toż czyni. Kámiień piasczysly z nyrek wywodzi. Mlékám obfitosć dáwa.

Bolenie bokow.

Item.

Item.

O Dragancie. Rozdział 21.

Tragagantha Dragant. Hocksdom.

Tragagant / wykłada sie ná nasz izyl Kozłowe ćiernie jest chrost niski przy ziemi sie pniacy. Na korzeń seroki / twárdy iáko drewno / á długi / tak miałko w ziemi leżacy / że prawie pod samym wierzchem / ábo po wietřey części ná samey ziemi leży : z pretá tego ábo z chrostu rozdzki niewielkie wyrastáia seroko sie rozkladáiacemá ktorých listeczki drobne / ćienkie / wáskie y odbluzne / ieden po drugim para gesto pochodzace : pod ktorem iest tarmie ábo ości ostrokolace / długie / ćienkie / biale á mocne y proste.

Dowia też Tragagantem sok / ktory z narzniętego korzenia tego chrostu przy ziemi wycieka / ten sie potym strzepia iáko żywica iáka / á lekarze bázro wiele go y często używáia do rozmaitych lekarstw.

Kozsadek.

Z jsm Ogonem nasy pospolicie zowia /
i3 gdy kwitnie / okrywaia sie rozgi tego mi3
so / ze sie zda iako ogon list. Drudzy / ci wla-
snie Jglica zowia / ze ma ości kolace / iako

igly. Zowia y Lubeznka / częścią dla zapá-
chu wdzięcznego / częścią że w wielkim bo-
lu / dla zatrzymania moczu / abo y kámienia
w nyrkach / bolesci wymuie / gdy kámienia
nie y kruszy / y moczem go wywodzi. Także
też zatrzymány abo nie wolno puszczány /
moc z gdy pedzi / czyni lubo chorému.

Ostropest. Rozdział 20.

Leucantha, Carduus Lactarius
& Lacteus, & Mariæ, & albus.

Unser frawen diestel.

O Stropes / abo Ostropest /
Podgorzalem ini zowia / iest
ziele znaczne z swey barwy / y do-
brze v nas w3ytkim znaiome. Li-
ście wielkie y długie / mi3ż3e / oko-
to wykráwáne / abo labrowáte /
po kráich ościste / y ostro kolace /
po wierzchu biało p3tre / iakoby
mlekiem skropione. Byle abo pret
ma dwulokietny / y niekiedy wyż-
3y / zew3ad ościsty / okragly / y
galezisty. Na wierzchu ktorých ma
głowi b3rzo ościste / y ostro kola-

ce. Z ktorých lecie kwiat drobny /
włoskowaty / bronatny wykwiata.
Nasienie mniey3e niżli Krokoso-
we / welnica okryte. Korzeń ma
mocny / podobny Ostrzy3owemu /
czworogránowitemu / pachniace-
mu / w ziemi głebo leżacy / á gorzki.

Wzrost.

R Oście sam przez sie dobro wol-
nie / w ogrodziech / na polach / miey-
scách płonnych / przy ścieżkách y
drogách / roście y na miedzách.

Przyrodzenie y złozenie
z żywiołow.

K Orzeń iest przyrodzenia ciepłe-
go / w pierw3szym stopniu suchego /
w trzecim ściencza / rozprawádza /
y rozrzedza / ściera y otwiera / po-
budza.

Moc y skutki.

K Orzeń zuchány / bole nie zebow w3mierza.
Pleurze. Albo

Ktoćiu w bokách z3st3rz3temu y bole niu
Trzy dziewięci nasienia ziarn z winem cie-
plo pi3ac / abo z tego wodka.

Scyatyce iest wielkim rátkniem / pi3ac
sol / abo dwa lory nasienia tego z winem.

Z3cpanie watroby y inych wnerczności
otwiera / korzeń w3rzonny pi3ac.

Krwia ch3rk3niu korzenie iest w3yteczne /
pi3ac go z wodka Spory3owa. Plin.

Biegunki z3st3nawia / korzenia tego w
tranku w3ywa3ac.

Mocz z ciepłosci3 puszczány wywodzi.

Solta niemoc spadza.

Puchlina wywodzi moczem.

Nyrkom z3mulonym y bolesnym / iest rá-
tkniem.

Choroba miesieczna bialogłowska wy-
wodzi / pi3ac go.

Zebom bo-
leiacym.
Pleurze.
Ktoćiu w
bokách.

Scyatyce.
Z3cp3niu
watroby
y inych
wnerczno-
ści otwie-
ra.

Biegunki
Pom'
Mocz wys-
wodzi.
Solta cho-
roba lecy.
Puchlina
wywodzi.
Nyrkom
z3mulony
Miesiecz-
ny chor-
obie.

Korzeń

Kapsel lekarstwo / tak je uczynić: Wziąć ma-
tu białego / Migdałow / Strobilin albo kro-
chmalu / Lakrycey albo soku tey / y żywicy
Arabstey / za równo każdego: te rzeczy w-
rulkę co namieley zacząć ię lipkością Trá-
gágántowa / y naczynić pigul: z których po-
jedney trzymać pod językiem / a co sie rospu-
ści polytać. A śliiskość albo lipkość Trágá-
gántowa wyciągaia tym sposobem iako sie
wyszey powiedziało. Przez noc iá w Kozá-
ney wodce moczyć aż sie rospuści / ráno
przez chedoga chusteczke przecedzić. Ták
śliskość będzie z Trágágántu uczyniona do
pigul przereczonych.

Pragnienie z upalenia wnetrzności / też
piguly wsmierzaia.

Też Elektwarz uczyniony ze dwu części
tegoż Trágágántu / a z trzeciey Lakrycey /
z syropem prostym Lakrycowym / ięsi oso-
blywym lekarstwem przereczonemu káslu.

W ciężkich a gwałtownych gorączkach
dobrze dawać pić wodę ieczmienną / w ko-
reyby Trágágántu był wárzony / albo przez
noc rospuszczoney.

Sama Trágágántowa żywica pod jezy-
kiem trzymána / też czyni. Plat.

Popadaniu warg. (w wściech.

Ranom albo dsuram ná podniebieniu

Obárćiu skóry w wściech / bądź z flusu sto-
neż y iádowitego / bądź z opáżenia goracy
iedzeniem / leczy / rospuściwszy go w ko-
zány wodce / przecedzić / przydawszy tro-
che krochmalu / y piozo albo pensliczek w tym
obmácz awszy / pomázować jezyk popadá-
ny / albo y wargi popadáne.

Twarz biała y chedoga czyni. Krosty y
zmázy z ciála spadza: tym sposobem / ro-
spuścić Trágágánt w Kozány wodce przez
noc: ráno przydąć troche boraxu albo Kam-
phory / a tym wymywać twarz często.

Ná bolaczki przymiot ognisty máiace / ro-
spuścić Trágágánt w soku Koschodniko-
wym przez noc / a chusty w tym maczáiac /
ná ogniste wrzody przykładác / ále to tylko
ná przodku.

Także też Artetyce / Podágrze / Chyrá-
grze / Scyátyce / z goracey przyczyny / ięsi
lekarstwem.

Toż opaleniu ogniem / dugiego dnia á-
bo trzeciego przykładáiac / ięsi ráunkiem.
Abowiem dnia pierwszego opalenia / máia
bydź rzeczy ciepło przykładáne / a nie zimne /
zeby párnosci wychadzály snádniey. Túc-
kiedy samym mydlem ná mydlany / á ile ná
przodku opáżenia albo opalenia.

Czerwona niemoc zasnawia / we bódzo-
wey wodzie rospuszczoney przez noc / a porym
w teyże wodzie znouu proch iego wárzyć / y
dąć choremu pić. A gósieby z dolnych kisteł
záwrzedziałości cá niemoc była / tedy teyże
przereczoney wody w klisterze dawaíac / v-

śmierza czerwone. Zás gósieby z záwrze-
działości wysokych kisteł czerwoneá pocho-
dziła / dáć pić sok Bábeczány / w ktorymby
przez noc rospuszczoney był Trágágánt.

Ogniem ciálu opalonemu / Trágánt z
białkiem iálowym bywa lekarstwem.

Arwia chárkaiacym / piguly wyszey / ná
kapsel suchy / pomieni one / sa wielkiem ráun-
kim.

Nyrkom záwrzedziałym / także też wzyte-
czne bywáia.

Mechyrzowi záwrzedzialemu y grysie-
niu w nim: wziąć Trágágántu / y rospuścić
go w kósiem mleku / potym przydąć soku
Lakrycey / rogu ieleniego kilkakróć przepło-
kanego / z woda ieczmienna pić.

Też wárzony w ieczmienney wodzie / z
mákiem białym / a pićy też czyni.

Oboie to lekarstwo dobrze ięsi / tym ko-
rzymby sie żyła zerwała albo przecięta był á /
albo sie sama dobrowolnie otworzyła / ták w
piersiách / w plucách / iako y nyrkách / y w
mechyrzu / y krew odchodziła.

Zátlumia y záwrzedziaga okrutność lekarstw
purguiacych / bázro wzyteczny.

Ostrość jezyka ze schmieniem / odwilża /
śliskość iego albo y piguly.

Toż swo śliiskością wyczyszcia żoladek y
kistki. Abuger.

Záwrzedziałym plucem y zranionym /
ięsi osoblywym lekarstwem.

Kistki także záwrzedziałości zranione
leczy / chocia troche purgnie. idem.

Wrzedziemice y krosty w oczách ná wierz-
chu záśádzone goi / séieraiac. Także y czer-
wonosc oczu / rospuściwszy go w ledá wod-
ce / by y w prostej wodzie / a przecedzwszy /
albo ná proch wtarty / woda rozmacić / á
w oko często puszczać. Abiger.

Do lekarstw stusnie wchodzi / á ile do tych
które srogo bázro y okrutnie purguia / bo
zátlumia ich srogość / zeby nietargály przy-
rodzenia. Abige.

Kolaczki dwoie.

Bywáia Kolaczki z niego czynione.

Piersiom.

Plucem.

Káslu suchym y goracym.

Suchotnym y wyschlym.

Pleuretycznym.

Zostřáłości jezyka y gárdlá.

Dychawicznym.

Kozsadek.

Le potrzebá wiedzić / iż Trágágánt tby
ma do lekarstw wchodzić / sam ma bydź sze-
gulny tárcy / nie z innymi rzeczami. Bo iż ięsi
trudny do sluczenia ná proch / rychleyby
wysytkie rzeczy z nim tluczone wiatrem
zniknely / niżlyby sie przy nich ná proch
vtukł. Plat.

Ogniem
opalonym
Chárkai-
niu krowi

Nyrkom
záwrze-
działym.
Mechyrzo-
wi.

Item.

Żyła przez
roćna w
piersiách
plucách
Nyrkách
Mechyrzu
Zátlumia
srogość
purgui-
cych les-
karstw.
Ostrości
jezyka.
Sroger cyp-
i ści.

Záwrze-
działym
plucem.
Záwrze-
działym
kistkom

Krosty y
wrzedzi-
emice w o-
czách ro-
zganta y
lecy.

Wocno
purguiacé
lekarstwá
indli.

Piersiom
Plucem.
Káslu.
Suchotny
Pleury-
cznym.
Zostřálo-
ści jezyka
y gárdlá.
Dychawic-
znym

Pragnie-
nia z zá-
palenia
wnetrzno-
ści rogrza-
nia zby-
tntego.

Gorączko-
ści z kó-
siem a
gwałto-
wym.

Item.

Rospadły
wargom.
Rany ná
podnie-
bieniu.
Sroger o-
blásky w
wściech.

Twarz bia-
ła cyni.

Bolaczko-
ognisty.

Artetyce.
Podágrze.
Chyrágrze
Scyátyce.
Opalený
ná ciéle.

Czerwona
nemoc
cz-
Item.

Item

Mieysce.

TA chrościna w ciepłych krainach ku południu położonych rąda roście: iako w Grecyey/ w Krećie/ w Apuliey/ na gorze Gárganie/ w Azyei / y w wielu innych / skąd do nas sok albo żywice iego przywożą. Roście w Peloponesie/ w Arkadyey/ w Achaięy/ w Medy.

Wybor soku Dragántowe

Zywica albo sok skrzepły / który Tragágántem zowiemy / troiaki bywa do nas przywożony. Biały / a ten najlepszy y naprzędniejszy jeśli jest iasny y przezczoczysty: drugi żółtawy gestszy: trzeci rumianny / a te dwa poslednieysze są / y nie tak dobre. Wszakże y te do lekarstw wchodzi / a zwłaszcza do tych / które rozgrzewają / iako biały do tych / które chłodzi.

Przodek tedy ma ten który jest lekki / swiatły / czysty / drobny / gesty / lipki / a iakoby chrobaczki stali maiaicy **Trwa.**

Do szesćdziesiąt lat może bydz chowany w swej mocy.

Przypodzenie y złozenie
iego z żywiołow.

Chłodzi y wysusza sok Tragágántowy we wtorym stopniu: iako Awicenna świadczy / y Galenus w 6. księgach o ziołach pisac / potwierdza. Gdzie powiada go bydz podobnym w przypodzeniu y w skutkach żywicy Arabstiey: iednak iż lipkość ma w sobie / skąd wilgotnym w pierwszym stopniu Platęarius. Suchsius y niektorzy inni chca go bydz: przeto wychładza / a ile biały / iako sie już powiedziało / z przypodzenia swego chłodnego: zaś z przypodzenia swego suchego spaja / z wilgotności wyczyszcia / y ostrosć bolow z iadowitości soku wylada y wsmierza.

Moc y skutki.

Soku albo żywicy tey / do oczu chorych używają: abowiem nie tylko służy iadowicie do oczu spadające rospadza / y spadac imbroni / ale y oczy posila / y wzrost wewierdza.

Zami plynace / barsiey niżli Sárkolola wysuszać hamuje.

Zapalenie y czerwoności w oczach wsmierza / w mleku białogłowskim albo w Roząney wodce rospuszczony w oczu puszczany.

Makuly ze żrzenice spadza / albo z miodem albo z mlekiem białogłowskim rospuszczony / a ná oko puszczany.

Káfel suchy zastarzają z goracey przyczyni leczy.

Ochrápieniu y Omienieniu. Także wtrácentu głosu / y wszelakim spadkom z głowy / badz w gardło / badz w odetchy / w pierśi / w płuca / które káfle pobudzają.

Zapaleniu w garle.

Zapalenie płuc / y pierśi zawrzeżdżałości / z miodem rozczyniony a lizaniem używany / bywa ráctkiem abowiem pod językiem trzymany a rozplywający sie polykany.

Wyrkom bolejącym z zapalenia abo z zámulenia / jest lekarstwem rozczyniwoy goćwierć od łota z iucha rozynkowa / abo z winem stódkim / abo z Lakrycyowa iucha / z Muskatela / y pijac.

Także też bolemiu y gryzieniu w mechyrzu jest przedkim ráctkiem / przydarosy troche Jeleniego rogu palonego y wypłókanego / abo halunu lupnego troche.

Toż y ná bolenia nyrek dobre.

Przypiekany iako y żywica Arabstka / a z winem pigwiastym abo z innym cierpkim pity / czerwona niemoc zastanawia y leczy.

In summa. gdy wyglądzac potrzeba abo záclumic bol / y záwsciagnac spadki y bole z nich pochodzace / jest osobliwym do tego ráctkiem.

Zbyenia suchość z pierśi odpadza / pijac wode ieczmienna w ktoreyby byl / y z Arabstka żywica wárzony. **Plat.**

Káfel suchy a goracy wsmierza z woda ieczmienna w ktoreyby sie przez noc rospuszcil / a w ktoreyby pierwey sok Lakrycyey byl wárzony piac. Toż też pigulki z niego czynione moga / które tak wdzialaf: Rospuszcivszy go przez noc w ieczmienney wodzie náziaturz go przecedzić / y z onaz przecedzona sliskościa proch iegoż záczynic gesto / a piguly stoczyc / z ktorych po iedney trzy mac pod językiem. **Plat.**

Káfel suchy z goracey przyczynny tak wleczyc moze: w ieczmienney wodzie wárzyc Tragágánt y Gumy Arabstie / Lakrycyo Sięgi suche / a siólkowego syropu przylawosy trzecia czesć / to pic po ránu y ná noc. Kroby też rádnier w pigulach miał ná takowy

Ozom
chorym ma
lezy.
Słuszy ich
iá domire
iáwóclaga
Wzrost pos
sila
Ozom
płynacym.
Ozom zá
palonym.
Mafalom
ná ogu.

Káfla zá
stárla:
mu.
Ochrápi
niu.
Omieni
niu. ze
spadkom
ná pierśi
płucá y
odetchy.
Zapaleniu
w gardle.
Zapaleniu
płuc.
Pierśiom
z áczwó
dzialym.
Wyrkom.

Przyje
niu w ma
chyrzu.
Wyrkom
bolejącym
Czerwon
ce.
Bole glá
dzi zácl
mia / zá
wóclaga.

Suchość
w pierśi
stach.

Káfla su
chemu a
goraces
mu.
Item.

Item.

Item.
Leczy ten
se káfel.
Item.

Pigulki
na tej.

bowány. Klacza z korzenia wiele pochodzi / mchem iakoby iakim obrosłego: małe na wierzchach głoweczki mając ościste. Korzeń czerstwy y nad inne wiełszy.

Wieysce y czas do zbierania

Woście po gorach płonnych / na pagórkach y iakowych polach / na łakach piaszczystych / y przy ścięskach.

Morski na brzegach morskich tylko. Trzeci także jest polny. Ma bydź do lekarstw zbierany w Czerwcu.

Przyrodzenie y złozenie z żywiołow.

Przyrodzenia jest mieruo ciepłego. Ale w swej subtelney istności / niepomalu wysusza / o twiera / rozdzialuje / rozwodnia y wywodzi.

Mocy skutki z Dios.

Moc wywodzi. Moc wywodzi / korzeń w trunku z miodem. Abo sol z niego używany.

Mieszanie. Mieszanie chorbe wzbudza / tymże sposobem używany.

Wartoby. Wartoby / Sleziony zatkanie / otwiera sol / przeto im ieswieltim lekarstwem. Abo proch z korzenia z winem piac abo y iuche z warzonego / w winie.

Opuchly. Opuchlym sol z korzenia tego pic wyteczny. Zolta niemoc leczy.

Wietrzności. Wietrzności rospadza w cieie / przeto o puszeniu jest wyteczny.

Morzyska. Morzyska a gryzenie w zywoicie także go piac spokoia. Toż y sol czyni.

Wszczepionym. Wszczepionym od iadowitych bestii / z winem używany bywa lekarstwem / a gosieby goraczka byla / z woda.

Truciznie. Odrutym wielkim bywa ratunkiem proch z winem / z pul tota go biorac.

Korzeń smażony. Korzeń / a ile Mikolajka morskiego / w cukrze bywa smażony z nasieniem Prasiego gnia zda / cwierec tota korzenia tego piac / wielu rozmaitych przypadkom jest wyteczny.

Twardość rospadza. Twardość gruczoly / iako niektorzy twierdza / rospadza / na syi nosiac ten korzeń / abo nim ie / nimze pomazuiac. [Dios.] z miodem vmieskany. Plin.

Głowe w tył obrocona. Ktorzym w tył twarz obrocona / abo y syta nakrzywiona / y nakrecona / do bze go / syta miodowa pic.

Tymże sposobem ten trunk / tym ktorzy kaduk nieważa jest osobliwym lekarstwem.

Też z miodu a z prochu tego Elektwarz używany / pomienionym przypadkom bywa wyteczny.

Przeciwko mdłości serdeczney / korzeń w wodce Wolowego ięzyka pity / jest ratunkiem. Przeciwko dzieciu serca. Ciezkość serdeczney. Melankolicznym.

Bole sleziony w spałata / z woda a z ocetem używany.

Mocz kapaniem odchodzacy abo zasia nowiony / z syta miodowa używany / jest lekarstwem / przez 15. dni rano y na noc piac.

Wselakie niedostaki z zamulenia nyrek. Macicy niesposobney y zamuloney.

Zausznice twarde / rospadza korzeń z miodem wtarty a plastrowany. Także

Wola pod gardlem abo gruczoly rospadza / piac go przy tym.

Toż też rzeczy w cieie wiazle wydiaga.

Pisa niektorzy / iż koby korzeń tego na syi zawieszony nosil / z oczu bielmo spadza.

Też czary y czarownicie sprawy temu skodzić nie moga / koby go przy sobie nosil / abo na syi miał.

Od wpięcia zachowywa / przedym abo y naczeco używany.

Jab z jaby rogatey abo czubatey / Rubetam zowia / koby wypil. Toż

Komuby Omię / abo iad Lewartow / abo paiteczny korzeń / abo Totad / abo siele piekielne / abo zly Miskel. Co w kysito Grelowie Aconita zowia / zadany / abo w trunku abo w potrawie / wielkim bywa ratunkiem.

Także wselakie inne trucizny y iady wywodzi z ciała / piac ten korzeń małko wtarty z polewka / z dabeł warzonych ktore przychodza do używania ludzkiego / abo wiac gosieby ta bydź nie mogła / z polewka z gesi / duodzy z woda sama.

W biegunkach żywoć zatwierdza.

Z liścia mlodego bywa palona wodka / tym bardo wyteczna ktorzy Francz maia / y wrzody Francowatymi sa obsadzeni / piac ta każdego dnia / a to przez dlugi czas.

Kolce y darcie w listkach jest lekarstwem iucha / trunkiem używana.

Spitym miodem kamien z nyrek wywodzi / przez piatnascie dni rano naczeco y na noc / kladac sie dajac. Porezniey iesze to czyni / iesli Poroczmit abo Bobowmit po Lacinie Sium zowia / z nim wespól warzony bedzie.

Pise Actius / ze ktorzy kamien cierpia gdy by wstawicznie pili Mikolajek po wyteciu abo wywiedzeniu kamienta / nigdyby od niego nie byli wtrapieni.

Nie tylko w trunku iakimkolwiek / przeciwko iadom y truciznom. Także wszczepionim od wzorow iadowitych y innych bestii. Ale y na wszczepienie przylozony y plastrowany /

padają: cey niemo cy.

Wdłości serdeczney / Czeszta / niu serca. Ciezkości / oboia serca.

Melankolicznym.

Slezienie chorey.

Moczka / piac odchodzace mu.

Wzrostom chorym.

M. ier zamuloney.

Żausznice twardey.

Wola pod gardlem / rospadza / wiazle rzeczy w cieie wydiaga.

z oczu bielmo spada.

czary / od wpięcia zachowywa.

Jab z jaby / Rubetam / Komuby / paiteczny korzeń / Totad / siele piekielne / zly Miskel.

Co w kysito Grelowie / Aconita / w trunku / w potrawie / wielkim bywa ratunkiem.

Także wselakie inne trucizny y iady wywodzi z ciała / piac ten korzeń małko wtarty z polewka / z dabeł warzonych ktore przychodza do używania ludzkiego / abo wiac gosieby ta bydź nie mogła / z polewka z gesi / duodzy z woda sama.

W biegunkach żywoć zatwierdza.

Z liścia mlodego bywa palona wodka / tym bardo wyteczna ktorzy Francz maia / y wrzody Francowatymi sa obsadzeni / piac ta każdego dnia / a to przez dlugi czas.

Kolce y darcie w listkach jest lekarstwem iucha / trunkiem używana.

Spitym miodem kamien z nyrek wywodzi / przez piatnascie dni rano naczeco y na noc / kladac sie dajac. Porezniey iesze to czyni / iesli Poroczmit abo Bobowmit po Lacinie Sium zowia / z nim wespól warzony bedzie.

Pise Actius / ze ktorzy kamien cierpia gdy by wstawicznie pili Mikolajek po wyteciu abo wywiedzeniu kamienta / nigdyby od niego nie byli wtrapieni.

Nie tylko w trunku iakimkolwiek / przeciwko iadom y truciznom. Także wszczepionim od wzorow iadowitych y innych bestii. Ale y na wszczepienie przylozony y plastrowany /

padają: cey niemo cy.

Wdłości serdeczney / Czeszta / niu serca. Ciezkości / oboia serca.

Melankolicznym.

Slezienie chorey.

Moczka / piac odchodzace mu.

Wzrostom chorym.

M. ier zamuloney.

Żausznice twardey.

Wola pod gardlem / rospadza / wiazle rzeczy w cieie wydiaga.

z oczu bielmo spada.

czary / od wpięcia zachowywa.

Nikoláiek. Rozdział 22.

Eringium.

Brachendiß. Manstrew.

Nikoláiek się znayduie w górnym: Pierwszy który zowią górnym: Drugi syrokim albo morskim: Trzeci nie ościsty / prosty / który my Plodzeniem swoyskim albo Bożym darem zowiemy.

Polny albo gorny Nikoláiek / ma liście serokie ostro ościste około kraiom / y bázro kolace / áglebofo wykráwane. Te liście pokimlo de á zielone ze nie wyrosćie w ości nigdzie sola y kwássa do wzywánia miásto iárzyny. Ale gdy w pret wyrastaia ości ostro kolace z siebie wpuszczáia. Na wierzchu rozg swoich / które sa gálazkowáte oble / á na dluz lokietne / okragle paleczki á boglowki zerwad okolo ościami kolacymi ogárnione które ości gdy sie rozloza / kstalt gwiazdy z siebie wydáia / pod ktorými prateczki rozmaitych barw: iedne biale / drugie

zielone / ine modre. Nasienie ostre / kolace / podobne Szpinakowemu. Korzeń ma prosty / dlugi / ná palec wielki wzmiáß / podczas miáßey sy / gládki / z wierzchu czarny / we wnatrz biały / zapáchu wdziecznego / iáko y wwszystká bylina iego.

Eringium Marinum.

Nikoláiek morski jest listu dáleko syrszego á niżli pierwszy / około kraiom wykráwany / y także ościsty á ostrokolacy / bletitny. Pret także od pierwszego mnieyszy y wydrozysty albo laskowany / gátezisty / ná wierzchu glowki modre / bletitne / y wietse. Korzeń także dluzszy niżli pierwszego / miekczey sy / ná palec wzmiáß.

Trzeci / który my Plodzeniem swoyskim / albo Bożym darem zowiemy: jest listu serokiego y podługowátego / á nie tak wykráwanego iáko morski / tylko okolo kár-

bowány.

Nikoláiek li-
ścia sero-
kiego

Sytem piętym albo suchym zbytnimi wilgotnościami obciążonym / tymże sposobem z miodek pitym używany / bywa osobliwym lekarstwem. *Dios.*

Gwiżdżotchnacym /

Dychawicznym / tymże sposobem. *Dios.*

Alle do wywiedzenia Kolery / nie ma bydy z syta miodowa / ale z ciepłą wodą dany.

Konstiemu zapieczoniu y zatwardzeniu / pul lota soku / albo prochuze dwa lory z su-

chego ziela / ciepłej wody z pulatory kwarty / w gęba leiac purge czyni. Tak innym chorobom ich bardzo osobliwie służy / stad też imie mia dostalo.

Kozsadek.

Kozne jest to ziela *Hypophaes*, od ziela *Hippophesum*. Przeto sie myla / ktorzy to dwote chca miec za sedno. Co też y za czasie Dyostoryda tacy byli.

Przetarzniak y Przetarznica. Rozdział. 24.

Veronica mas

Ehrenpreyß Gründtheyl:

Przecioraki rodzaj Przetarznia-
ka y przetarznice sie znayduie /
jest y Bosky namnieyfy. Alle te pode
dwie ma tjo zamskata sie. Pod sam-
cem y samica / albo prosto stoia-
cym y polozystym. Samiec po
ziemi sie rosklada / pret maia obli-
na trzy dlonie wzdluz / rumiany a-
bo pozardzewialy / y troche ko-
smaty. Listki obdluzne / ciemno zie-
lone / y poczerniale / kosmate / a o-
kolo kratorow zabkowate / przy-

wierzchu kwiat klosisty / modry.
Nasienie w przegrodkach w stra-
czu / korzen nie wielki / mielki / cien-
ki a rozpirzchly.

Veronica foemina.

Samica albo Przetarznica po
ziemi sie rosklada / maiaac pret dluz-
fy y kosmaty / listka okraglego /
na kstatk Pienicznikowego / by
namniey okolo kratorow nie zabko-
wate / y iasnicy zielenke nizli v sam-
ca. Kwiecica zoltobronatnego.
Nasienie tez w przegrodkach w
straczu okraglym / korzen iako v
samca. Te oboie sa polozyste.

Trzeci

Gwiżdżotchnacym /
Dychawicznym /
Kozsadek /
mu sępie /
geniu y /
inym wle- /
lu ich chor- /
robom.

Wodkã
w atrobie
zãmulo-
ney.
Simicy
Kozdęgo
dnia.
Kwãttã
nie
sãbs
pod lez
kã dñie
ciom spã
dã.

iesiekarstwem ten korzeń.

Wodkã o korozy sie iuz przypomniało / z
liścia zielonego / młodego palona / warro-
biezley / zãmuloney / dobra pić.

Simicy każdego dnia bywająca / Kwã-
ttã także leczy / także ta pić.

Kwiecie Nikołáykowe w winie moczo-
ne / dzieciom koroze pod izykiem zãbe mãia /
dãwãc pić do brze.

Tenże kwiat nã dymienice w kroku zãsiã-
dã przyłożony / siepãnie y tãrgãnie w niey
wãmierzã.

Cheć do Wenusã bãrzo pobudza / tãk w
mãzczyznie iãko z w białey głowie / proch nã-
sienia tego z pitym miodem nã noc wzywãny

Alle radniey koroze w miedzie smãżony / to
czyni / korozy *Secacul* zowia *Arabet*.

Toz nasienie zãdušoney mãicy / to iest /
wzgorã ku sercu podmiešioney czyni. Także
też z miešcã wãlãsnego zãližnioney / iest rã-
tunkiem / piãc go z czymkolwiek.

Kozsãdek.

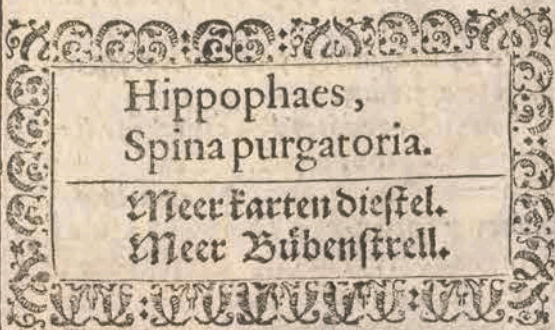
Nikoláykã heroltego ãbo Morzkiego ko-
rzeñ teŝ skutki ma / co y polny nãŝ / ieno nie
tãk poteżniey wysuŝã.

Trzeci korozy Bozym dãrem ãbo Płodzie-
niem swoyŝkim zowiemy / ieszcze mniey wy-
suŝã / y skutkow iest młeyszych do przerze-
czonych chorob.

Myla sie korozy twierdza Sekãkul Mau-
rytãñski bydž korozeniem Nikoláykã herol-
tego ãbo morzkiego. A przeto piŝã niektorozy
tychże skutkow być go co y Lisietaykã. Po-
budzãc cheć do Wenusã / tãk mẽzczyznie
iãko y białey plci. Co iednãł Sekãkul czyni.

Tie iest teŝ czarny Oset korozy Grekowie
Crocodilium zowia / iãko niektorozy chca. Bo
o tych wŝyskich rozne sa rozdziãly / opisãne
tãk od Dyostorydã y Galenã / iãko od A-
rãbczykow.

Szczec omorska Ostromleczny korzeń: Rozdział 23.

Hippophaes,
Spina purgatoria.

Meer karten diestel.
Meer Bubenstrell.

Ostromleczny korzeń / ãbo
Szczec Pomorska / iest krza-
czek gesty y obŝerno sie puszczã-
cy. Liŝcia obdužnego / Olinwe-
mu podobnego / tyłko szupleyŝe-
go / ciẽŝzego / y miẽczeyŝego.
Miedzy tym ciẽrznie ãbo oŝci su-
che / białawe / po rozgãch cztonko-
wãte / rozŝãdzone od siebie. Kwia-
tki nã wierzchu rozg gronkãmi nie-
mãłymi / iãko nã drzewnym Blus-
czu / iãgody okrãgle / ieno mniey-
ŝe y miẽczeyŝe / blãde / ã po iedney
stronie rumiãne. Korzeñ miãzŝy /
pekãty / nie dlugi / od spodku roso-
chãty / miẽkki / sołu białego obŝity /
smãku gorzkiego / korozy tym spo-
sobem bywa zbierãny / iãko soł z Lo-
czydã / koroze Lãcinnicy *Tshaphiam*
zowia / zapãchu przykrego. *Dios.*

Wdiesce.

Przy morskich brzegãch nã pia-
szystych grunciech roŝcie / ã na-
buymiey y naobŝciey w Pelopo-
nezie.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia rozgrzewãcãce-
go y wysuŝãcãcego iest / ã ile ko-
rzenie y soł tego poteżnie purguia.

Noc y skutki.

Slãgme z ciãlã / y
Kolera. Także

gluŝy wodniŝte poteżnie soł korzentã te-
go wywodzi / sãmego przez sie dawŝy go
z j. to iest / co trzeciã czesć kwinty zãwãzy.
A gdiẽby byl moka pŝeniczna zãczynio-
ny / y w Trociŝki poczyniony / moze go
dãc nã raz z iij. to iest / kwinte / y drugiey
kwinty trzeciã czesć. Naprzyŝloyniey z syta
miodowa bywa wzywãny / ã ile do wywie-
dzienia slãgmy / y wodnoŝc ciãlã.

Ten soł ze wŝyskiego ziãla / zwlãszcã z
liŝcia / z kwiecia / y z korzenia bywa wypra-
ŝowany / y wyŝety. *Dios.*

Proch z suchego tego ziãla / z syta miodo-
wa dãny / toz czyni.

Korzeñ teŝ bywa w cukrze czyniony prze-
ciwko temu wŝyskiemu.

W pãdãcãcy niemocy z wielkim wŝykiem
bywa / z tãż miodowa syta wzywãny.

Slãgma.
Kolera.
Sluŝy wo-
dniŝte.

Soł.

Proch.

Zãduŝu.

Arwia plu
iacym.
Spadko
wspelakim
Wpikom.
Ob palat
ka w sz
fntonym.
Kany
Sadzele
got.
Woda
ka.
Zoladzec.
Kamieniu
Jadom.
Zoladzka
wi zimne
mu.
Watrobie
Slezionie
Plucom.
Plucom za
wziedzias
sym.
Krowi zos
psewaney
poty pos
budza.
Miesiacz
guy.
Morowe
mu powie
trzu.

Comzranionym y zagnitym / z wodka Prze-
tarczniuku / abo z polney Dryakwie uzywany.
Arwia pluiaeym / z Babczana wodka /
abo z wodka zywolektowa uzywany / iest
lekarsstwem / przydawosy Ormiańskiey glin-
ki cwierec lota. Nicol. Myreps.

Przeciwo spadkom wselakim / iest do-
bry / takze go piac. [Tenze.]
Nyrkom mulem piaszczystym zatkany /
barzo wytecznym lekarsstwem / piac ten sok
z wodka Kopru Wloskiego.

Od palatka wszcznionym / iest ratunkiem /
rane tym sokiem pomazuiac.
Kany y wselakie sadzele y skazy tak wone-
trzne iako y zwierzchnie wychedaza / y goi.

Wodka z Przetarczniaka.

To ziele gdy nabarszey kwitnie / ma bydz
z Balneum maris dystylowane. Ta wod-
ka w czestym iest uzywaniu od zacnych y do-
swiadczonych lekarzow / nieli sok abo iu-
cha z warzonego.

Zolta chorobe wywodzi z ciata moczem.
Kamieni nyrkowy pedzi piac.
Przeciwo truciznie y iadom dobra.
Zoladek zimny rozgrzewa. A wilgo-
sci niepotrzebne z niego wywodzi.
Watrobe / Slezionie / zamulone otwiera /
y wyciera.

Pluca zatkane wychedaza z wlasnosci
swey / ze wysylikich ich slamowatości.
Takze zawrzedziatle y nagnite leczy.
Krew zepsona y zaplugawiona che-
dozy y czysci / trunkiem iey uzywuiac.
Poty pobudza piacia. Taber.
Miesieczna chorobe biatoglowoska zasia-
nowiona nad zwyczaj / wywodzi. Taber.
Jadom y zarazie od morowego poro-
tza przeciwi sie. Przetozasfu powietrza
morowego dla wstrzezenia / abo iuzarazo-
nym / iest barzo wytecznym trunkiem / a
zwlaszcza moczona przez kilka dni w winie /
a potym dystylowana / y po lyzce abo po
piaciu / z pulcwierec lota dobrez Dryakwie
uzywana / po ktorez sie zaraz co nalepiey y
nabluzey poctc.
Kilkakroć gdyby byla przelutrowana /
kamieni krzy / y pedzi. Matth.

Moze tez wino z tym zielen iako y z Pio-
lynem bydz przyprawione / ktore barzo su-
zy / tym ktorez pierci y pluca naruszone y zra-
nione maig. Takze watrobe / slezionie / y ma-
cice / zamulonym y zatkany bywa lekars-
twem. Tychze abowiem skutkow to wino iest
ktorez wodka.

Wino z Przetarczniakiem.

Moze tez wino z tym zielen iako y z Pio-
lynem bydz przyprawione / ktore barzo su-
zy / tym ktorez pierci y pluca naruszone y zra-
nione maig. Takze watrobe / slezionie / y ma-
cice / zamulonym y zatkany bywa lekars-
twem. Tychze abowiem skutkow to wino iest
ktorez wodka.

**Jstnosci wyciagnienie z Prze-
tarczniuku.**

Z tego ziela moze bydz Jstnosć abo iako
brudzy mowia Dusa wyciagniona tym spo-
sobem iako sie powiedziatlo / pisac o Pioly-
nu. Ta wysylikim przerzeczonym chorobom
iest barzo potrzebna. S osobliwosci pier-
siom y plucom zawrzedziatym y zagnitym.
Takze czasfu powietrza morowego barzo
wytecznym bywa trunkiem.

Sol z Przetarczniuku.

Tym sposobem sol z tego ziela moze bydz
iako z Piolynu / y z kazdego inego ziela. Ta
nalepszym y napewnieyszym iest ratunkiem /
tym ktorem pluca poczynata gnie / nad kro-
ranie miasz przednieyszego lekarsstwa w ta-
kowiey wloimnosci pluc. Tab.

Kamieni
legy y wpy
wodzi.

Wino.

Extra-
ctum.

Plucom
zranionym.
Morowe
mu powie
trzu.

Plucom
pozgnatig
tym gnie.

Szanta biala. Rozdzial 25.

Biala Szanta wypuszcza kil-
ka pratkow łokietnych z korze-
nia / podczas dluzszych / czworo-
granowitych / bialo kosmatych.
Liscia takze bladokosmatego / mia-
zego / przyotragleyzym / na ob-
dluznych stopkach / kolo kratow
zabkowane / pomarszczone / abo
kedzierzawe / pachniace / smaku
gorzkiego. Kwiatu bialawego / w
supinkach swych kolacych tehwia-
cego / gromadkami okolo klacza /
przy stopkach liscia swego obsia-
dle. S tych potym nasienie ostre.

Korzemia zdrewnialego z wiela
odnozek drobnych y cieniich.

Wieysce.

Roscie rada przy rumach / sta-
rych palacach / y murach opusto-
szalych a rozwalonych: rosacie tez
na zaplotkach / przy drogach / na
gruntach pustych / ialowych / y nie
wyprawnych.

Wzprrodzenie.

Wtorym stopniu na koncu ro-
zgrzewa / abo na przodku trzeciego

mm

Wysusa

Trzeci Prosty nazwany / że sie po ziemi nie pokłada / ale prosto przet wzgora puszca / to także samiec y samica. Samica / korzeń ma cały w ziemi rozszyrzony / wymi odnożkami syroko: z tego przet każdego roku wyrasta / zielony na łokieć wzwyz / mocny y krzepki / liścia obdluznego para a para pochodzacego / okolo ząbkowatego / w wierzchu kłosaisty kwiat / z błękitnych czterech listkow każdy / nasienia drobnego y rumianego.

Czwarta też prosta / a to samica / samcowi we wsem podobna / tylko liścia dluzszego y szupleyszego. Ine pierwoſzey samicy podobne.

Wzrost w czasie.

Wosna pospolicie rady na płoninach wielkich / y w lesiach suchych. Kwitna w Czerwcu / ktorzego czasu maia bydź zbierane y kopane.

Przyrodzenie

Ma w sobie bärzo znaczna gorzkość z ćirpkością / tedy sie stad znaczy że jest przyrodzenia rozgrzewaiacego y wysusaiacego / tak samica tako samiec: Jednat samiec do wſyſtkiego jest potężniejszy niżli samica.

Mocy Słutki.

Jeżeli ma zalecenie to siele od posledbniejszych ziotopisow / do wielu chorob y niedostatkow ludzkich / zwlaszcza / plucom zranionym / zawrzedzialym / y gnić poczynaiaacym / y choćaby co inż zgnilego / przez káfel y charkanie wyrzucane bylo. Także Dychawicznym y ciężko tchnocym. Káflom ciężkim. Suchotnym.

Kopa plniacym: Prochu z Przetärzniku po ćwierci lota z tegoż wodka albo iucha czaſto piac. Owa wſelätim niedostatkom pierſi / bärzo jest lekarstwem wytecznym. Też w piym miedzie wärzac / a wſławnie piac / toż czyni. Albo proch z niego co najmilszy z miodem odſymowanym zäczyni wſy miäſſo Elektwarzu wzywäc. Albo wſiäc Przetärzniku / polney Dryakwie / Izopu /

Korzemia Umanowego / wespót to w miebsie piym / albo w ſycie miodowey wärzyc / y poraniu y na noc / po dobrym trunku pić ciepło. Może do tego iescze przyczynic Läakrycey / ſig suchych eluſtych / Kozynkow drobnych / y Wloſkiego Koppu nasienia. y wespól wärzyc a pić. To lekarſtwo wſtate od paſterzow / ktorzy owce dychawicznie. y káſtace / tym ſielem leczä / z trocha ſoli dawaiac im iesc.

Kany krwawe / ciete / leczy. Wzroby zäſlarzäle zlegoi. Soliem tego ſiela wymywaiac / a prochem z niego zäſypuiac / albo w wodzie wärzyc / a troche wälunu do tego przydäc / y wymywäc.

Liſäie / Swierzb / y wſelätie ciälä zäſpencenie ſpadza / y wychadaza / tak woda omywäc.

Piſa w Hiſtorzey / iż Krol ieden Fräncuſki bedac tradem ſtoniowym zäſpencony / ktoroy Elephantiſm Läcinnicy zowia / od myſliwca byl wleczoony / wzywaiac tego ſiela wſlawicznie / y w nim ſä kapiac / to lekarſtwotenz myſliwec wſiäl od Jeleniä / ktoroy bedac od wilkä bärzo zraniony / do tego ſiela czaſto chodzil / wzywaiac go / y po nim ſie wälaiac / byl wzdrowiony.

Puchlino wſeläta gdoſteko wielk bedaca / zwlaſzcza na byt / roſpadza / przyklädaiac go. Przeciwo morowey zimnicy y febrze.

Morowym także powietrzem zäräzonym jest wielkim räcunkiem / ćwierc lotä prochu tego zwinem co nalepſzym y ſiärym piac / przydawoſy pul ćwierci lotä Dryakwie przedniey Weneckeſey / zäräz ſie potym co nalepicy pocac. Drugzy trzy ćwierci lotä tego prochu na raz biorä.

Trad ſpadza ſtoniowy omywäiäc ſie woda / w ktorzeyby wärzony byl.

Gdyby kto od päiäkä byl wſäſony / żeby nie ſpuchlo mieſce / przyklädäc tego ſiela kaja / y rädzä.

- Wätrobe zämulona wychadaza.
- Slezione zäcäta otwiera.
- Zäwracaniu glowy / jest lekarſtwem.
- Wäciecä zäplugawiona.
- Kyrki zäcpäne.
- Wlechyrz zämulony. } wyczysäia.
- Zoladel poſila oſtäbiały.
- Zolta niemoc ſpadza.
- Krew polerwie y czysäi.
- Kliowäte ſluſy roſprawnie.

Wilgotnoſci hrube roſciencza / prochu tego ſiela po ćwierci lotä z wodkã tegoż albo z iucha wärzonego wzywäc.

Sol z Przetärzniku.

z Przetärzniku ſol tym ſpöſobem bywa wyciagniony / iäko z Prolynu.

Ten jest bärzo wyteczny pierſiom y pluc.

plucom zranionym y iuz gnić cym.

Dychawiccy. Káſl: Suchotä. Kopa plniacym.

Item.

Item.

Item.

Kanam

Wzroby

Trada

Puchlino

Sebra

Trada

Ob päiäkä

Wätrobe

Slezione

Sol

Pierſiom

pluc.

Kaslu suchemu. wódzcie / a nie w winie wazzyć.
Kaslu suchemu. Kaszel suchy leczy / prochu z liścia miadła / do wtartego z miodem zaczymić miadło miodem / y tego czesło lisaniem wzywac.
Puchlinie. Proch teyże Szanty / także y sol z malmazy / zyma / z czym innym przysloynym y przynależacym wzywany / puchline wywodzi z ciela. Toż też
Drążony. Drążonym / wtrzesionym / potluczonym / jest ratunkiem / proch abo y sol z malmazy / abo z winem ciepło dany.
Arwia charłani. Arwia charłani / lupinki z nasienia tego wazzone w wódzcie. Wm do tego przydawany / a letno pić dawac / dobrze. *Plin.*
Wzrostom suchym. Solzy za wżyma / ktore swinimi wzrodzami / z wieprzowym sadlem wtuczona / zmieksza y rozgania.
Kaslu. Niektorzy nim kaszel tym sposobem leczą. Biora sczypce nasienia tego co nasienie woznego / to jest / co we trzy palce może wzjac / do tego malo co wiecey maki iakiej / kolwiek / oliwy y soli troche / y wazza w wódzcie / a tego sarkaniem wzywają. [*Plin.*] Ale sie nie kożdemu to lekarstwo vda.
Członku. Członku męzkemu wstydlivemu z puchlemu / y w felakim innym dolegliwosciom tego / z miodem liście wtarte a plastrowane / jest osobliwym lekarstwem. *Plin.*
Swierzb. Swierzb y
Lisiatom suchym. Lisiate suche spadza / Szanta z octem wtarta / tym namazuiac. [*Plin.*] Abo iako *Apuleius* piše w niej sie kapiac.
Zoladel. Przez stolce żywot purguie z octem / a z sola tey wzywac. [*Plin.*] Także zoladel wychodzą / tym sposobem: miadło Salaty porzywane liście.
Mozu. Mocz nad przyrodzenie zatrzymany pędzi / z miodem a z suolkowym rozieniem pozywana / abo radniey z Kosacowym. Też w oliwie a w winie wazzone / a na przegłona plastrowana / toż czyni.
Kaslu z suchym. Kaslu zimnemu wazza ta z suchymi siagami a piac / jest lekarstwem.
Kolce. Kolce y w listkach barcie wsmierza z zimnych wilgornosci / y z wiatrow z nich pochodzących / wazza Szanta w winie y w oliwie / a przez klistera czesło dajac.
zlotym suchym. Złote zytki nabrzymiale nie ciekae / ktore ślepym / ze sa zawarte zowia / y boleiac / Sancia otwiera y bolesci w nich wkłada / wazza Szanta w winie / abo w stoney wódzcie / ktora przez kruszec / abo zyty solne idzie / abo w rosale / y nad ta para siedzieć nagrzewac iac iac. Potym wczymić z teyże Szanty prochu a z miodu czopek / y w stolec w prawic. Abo w oleyku ktory *muscelinum* zowia / tenże proch abo sol z tegoż ziela z oliwa wazzyć / a w tym troche bawelny obmoczyc / czopek wtoczyc / y w stolec w prawic / otwiera iac.
Slezenie z wazze. Slezenie z wazze / jest lekarstwem / rozki z rozieniami tey Szanty / wespól y z zie-

lem / przez piec dni w piwie / y w oliwie moczyc / potym wazzyć / przecedzić / y wyzacz / a do tego przydac wosku y oliwy / a z tego masę wczymić / ktora lewy bok po rano / y na noc mazac. *Plat.*
Czerw abo glisty. Czerw abo glisty w żywocie morzy Szanta / Piolyn a Stonecznik w miodowey sycie wazzone / z winem piac / abo też na pępek ciepło przykładac.
Doświadczenym. Doświadczenym lekarstwem jest febrze / tak / ze zarazem powstanie / z woda ta piac. *Apul.*
Zytkom złotym zawartym abo ślepym. Zytkom złotym zawartym abo ślepym / jest ratunkiem / popiolem z Szanty zasypuiac. *Apul.*
Obrażonym. Obrażonym od wściekłego psa / liście z starym sadlem wtarte / na rane przykładac / jest lekarstwem.
Mieszko. Mieszko dawe zle trawi y wyniszcza / zasypuiac z liścia prochem tey Szanty / abo y po mieniony plaster przykładac.
Twardosc. Twardosc białogłowskich pierśi rozgania / tenże plaster.
Pięgi. Pięgi z wazzy z octem sciera.
Sol z Szanty.
 Sol z liścia tey Szanty wyprasowany / abo wazety / y na stoncu wufony : a pilnie chowane / przeciwko wśytkim pomienionym dolegliwosciom / jest osobliwym lekarstwem. *Dios.*
Ten z białym miodem. Ten z białym miodem rostarzy / troche winą przydawany białego / pawloze z oczu sciera / y wzrost przywzaca y ostrzy puszczany. Ruchanie wzbudza wnos puszczany. Zolta niemoc nozdżami wywodzi / miodem rospuszczony / a sarkany.
Bolemie. Bolemie wśu zastarzale wsmierza.
Chrobac. Chrobac w nich zalagle / sam sol w nich puszczany / abo z miodem / abo z Rozanym oleykiem morzy / y wywodzi / ale pierwej trzeba iac wychedozyc. *Dios.*
Kasle. Kasle z zimney przyczyny leczy / z wódka hisopowa ciepło y czesło wzywany.
Coż też. Coż też Pierśi y plucá z slamowatosci / hrubych flegmistych / lipkich wychedaza / y wolne odzucanie y odbywanie czyni. *Dios.*
Drudzy. Drudzy ten sol / z soliem Kopru Wotkiego / biora trzy kwarty / y wazza aż tylko kwart dwie zostane / a trzecia wywre / y tego po lyżce z kubkiem ciepley wody wzywaja. *Plin.*
Zoladkowi. Zoladkowi boleiacemu / przedkim jest lekarstwem / sol piac z winem. *Apul.*
Jadom. Jadom y truciznom zadany / ratunkiem przedkim / także go trunkiem wzywajac. bywa. *Plin.*
Zolta. Zolta choroba spadza / piac go z Krepitowa wódka. Też piguly z mego potoczony / nie po kwincie abo pultory ich biorac / toż czynia. *Taber.*

Glifom.

Sebrze.

zlotym suchym.

Od psz woscie Klesgo obrasenyym. Wzrostom suchym. Cwarcosce bialogłowskich pierśi. Plegom.

Succus

Wzrostom suchym. Pawloze z oczu nacogach. Ruchanie wzbudza. Zolta niemoc nozdżami. Wśu boleia. Chrobac w wśu.

Kaslu zimnemu.

Pierśiom. Piacom.

Item.

Zoladkowi.

Truciznie.

Zolta choroba. Piguly.

Wysusza wärzodku trzeciego stopnia / iako Aetius piſſe / otwiera / wyciera / roſprawia.

Marubium album. Praſſium.

Andorn. Gotts vergiſſ.
Weyß Andorn.

Moc y Skutki.

Wſyſtko ile go ieſt / iako liſcie / kwiat / naſienie / y z korzenia tego ſorki / do lekarſkich potrzeb przychodzi.

Dychawicznym.

Kaſtlacym.

Suchotnym / liſcie tego ſiela y z korzeniem wärzyc / a pic ciepło dawac dobre. Puzero / Pierſiom y plucom / ſlamowatoſciami ſlaginiſtymi zamulonym y zatkanym wielce ieſt wyteczne. Abowiem / geſte / lipkie / ktiowate / wilgoſnoſci z nich wywodzi / rozgrzewaiac / y wyſuſaiac ie / royshey pomienonym obyczaiem uzywane / wärzac go w wodzie a rano y na czczo po dobrym trunku przez kila dni ciepło piac. Dioſ.

Alc ieſzcze to poteſniey czyni / gdzie do niego korzenia Omanowego y ſiolkowego / po dwu lotu przyda. Liſcia bialej Szaney / Szopu / Podbiatu wielkiego po garsci / Szanyzu / naſienia Kopru Wloſkiego po trzy kwinty / Latrycey pul lota / rozynkow dwo-

bnych lot / ſig mieſiſtych z oſm. To w miodowej ſyacie / abo w pitym miedzie nie porzennym wärzyc / a kaſzdego dnia rano y na noc po dobrym trunku / tego choremu ciepło dawac. [Taber.] Tez z Koſacem ſuchem uzywany toz czyni.

Krowia charkaiacym / wierzchołki abo ſosiki z ſiemiem od tego korzenia wychozace / abo latoroſtki mlode tego ſiela z Brem wärzone / a trunkiem uzywane / ieſt raktunkiem. Ruel.

Pokurczonym y pokrzywionym / piſſe ten ze Ruellius. byc go barzo wytecznym trunkiem / takze naparzeniem.

Mieſieczna choroba paniom wzbudza.

Bialymgiowom w pologu nie dobrze wyczyszcionym wyteczny. Takze

Zoſyſtu po porodzeniu pozostatemu.

Ciazkliemu rodzeniu.

Watrobie.

Elezientie zamulonym.

Uſzcznionym od wezow y beſtyi iadowitych. Takze

Strutym ieſt wielkim / miedzy wielu inſzych ſiok lekarſtwem / w wodzie a ieſzcze lepicy w winie wärzona / a trunkiem uzywana. Abo tez w prochu z teyze iucha / abo z winem piac. Dioſ.

Opisute Auecluaris lekarſtwo z bialej Szaney / pierſiom y plucom barzo wyteczno.

Bolaczki twarde zmiekcza y rozgania / plaſtruiac go na nie. Eginet.

Wzody y ſadzele ſmrodliwe.

Wzody pomykaiace y ciälo wyiadaiace:

Takze zanokciace y z iatrzenta bolesne przy paznokciach leczy / liſcie Szaney bialej z miodem wtarte / a przykladane. Dioſ.

Pleurze y klociu w bokach ieſt ratunkiem pewnym / takze z niey ſol na ſtoncu wyſuſo-

ny. Glisty y czerw wſelaki w ſoladku y w kſciach / mozy y wywodzi / piac ia z Pioty-nem a z Centurzya. Dioſ.

Czynia ſobie z niey bialeglowy naparzenie / do zbudzenia zaſtanowionej choroby mieſieczney.

Proch z liſcia z miodem zacyziony y uzywany / chrobactwo w zywoicie mozy y wywodzi. Plat.

Soltanemoc leczy / wziawſy tey ze czerwy loty / korzenia Wolowego iazyka / Omanowego / Kzepiku / po pultory cwiertci od lota / Rhenbarbarum kwinty / Orlego abo Kayſkiego dziewa / takze po kwintie. To wſyſtko w pultoru kwart wina bialego wärzyc / a pic rano y na noc po cztery abo pieci tyzel / przez dni dzieſiec to czyniac / zwlaſcza gdzieby ta choroba przypadla z wielkiego zyl watrobnych zatkania y zamulenia. Ale gdzieby z goraczki byla / tedy te rzeczy w

wodzie /

Dychawic.
Sym.
Kaſtiom.
Suchot.

Pierſiom.
Plucom.

Item.

Krowia
charkaiacym.

Pokurcz.
nym.

Mieſiecz.
choroby.
W pologu
nie wy-
czyszcio-
nym.
Zoſyſtu.
Ciazkli-
mu rodze-
niu.

Watrobie.
Elezientie.
Uſzcznio-
nym od
wezow.
Strutym.

Pierſiom.
Plucom.

Bolacz-
kom twar-
dym.
Wzodow.
ſmrodli-
wym y po-
mykaiacym.

Wzody
pomykai-
acym ſi-
zanokci-
com.
Pleurze.

Glistom.

Mieſiecz-
ney.

Glistom.

Soltaczce.

Ballote Marubium nigrum.

Schwarz Andorn.

wierzchu / rospadza y goi / toż liście w go-
racym popiele co nalepiey wpieczone / a
bo w kapuśny list zawinione / y w popiele
żarzyłym rospárzone / a przykładane.

Wziodom
zim y plu-
gawym.
Belażki
etwiera.

Wziody sie y plugawo / wychedaża y wy-
ciera / z miodem te plastruac.

Bolaczki wielkie / ktore sie otworzyć nie
chca / z iatnem a z miodem przykładane o-
twiera. Dios.

Rozsadek.

Linus we 27. Księgách / w Rozdziale
osmym / zowie te czarna Szánta Lukiem
z iatney przyczyny / nie moze baczyć.

Pszczelnik / Melisa / Koi-
ownik. Rozdział 27.

Pszczelnik / Koiownik / Me-
lisa / iedno to ziele z korzenia
pochodzace krzewisko / rownie iá-
ko Szánta czarna / ktorey jest má-
lo nie we wšytkim podobna / zwla-
szcá listem y klaczem / iedno we
wšytkim / wietże / byrże / y nie

tał Kosmate. Rozgi ma czworográ-
nowite łokietne. Kwiat okolo ro-
zgi biały puszcza / niegdzie bládo-
żolty. Nasienie w swych worecz-
kách ábo w supinkách czarnawe.
Korzenie iáko v Potrzywy / geste /
drobne / cienie y rozpierzchle W-
šytko ziolko zapachu Cytryno-
wego iáblka / dla czego też od
Lacinnikow Citrago y Citronella jest
nazwane.

Apiastrum, Citrago, Melissa,
Melitis, Cittonella.

Melissen. Melissen Kraut.
Honigblüm. Binsauge. Mu-
ter kraut. Imenblat.

Wienſce

Wóście w leśiach / po polách / y
po págorkách. Druży go też w o-
grodzich sieia y flancuia.

Przypodzenie.

Wozgrzewa y wysusza we wto-
rym stopniu / iáko Awicena piſe /

Syropus

Syrop z Sánty.

Syrop z białey Sánty bywa w Aptekách robiony. Ten osobliwie służy/
Wacrobie zatkaney y zamuloney.

Wacrobie

Pachlinie.

Kąfla.

Pierśiom.

Plucom.

Dychawic.

Dy.

Diaprasium

sim

plex.

Plucom

Pierśiom.

Dychawic.

Dy.

Odechó.

Plucom.

Odecharká

nu.

Item.

Diaprasium

compositum.

Item.

Opuchłym.
Kąflacym.
Pierśiom y
Plucom dawnym y ząflarzálým dolegli-
wościom z ziemnych á slegmistych flusow/
tu pozbyćiu trudnym / á ile w starych.
Dychawicznym y gwizdżotchnacym

Lektwarz ábo konfekt z Sánty.

Bywa Lektwarz ábo Konfekt z Sánty czyniony tym sposobem. Biora soku iedne części tej Sánty / Miodu odsymowanego w pieciornasob / y wárza aż pocznie gęstnieć. Potym przydaje Dragágantú miátko wrártego / Lákrzycey / Omanu / Cytrwaru / y Soku Lákrzycowego. To wszystko co napilniey wymieszawszy / ná czeso używáia / ná wychodzenie pluc y pierśi.

Dychawicznym bázro wyteczny.

Odechý wolne czyni.

Plucá z flágmny grubey wychedaża:

Odecharchania y odrzucania flágmny z pierśi wolne czyni. Plat.

Druddy go po prośtu ták czynia. Biora proch z liścia tego ziela miátko wrárty / y mieszáia z miodem / przydarowszy prochu z soku Lákrzycowego. Temuż wszystkiemu służy Lektwarz ktory w Aptekách Diaprasium zowia / to jest / Konfekt z Sánty. Ten gdsie przysskoymie z pilnością bywa wrobiony (iá / kóž ma być) wielu chorobom rozmáitým bywa wyteczny / ktorego opisania niechciałem tu włożyć / dla tego że wiecey do czynienia

Aptekárskiego nalezy / nizeli domowego / bo málo nie siedmdziesiąt rzeczy do niego wchodzi.

Szkodzi.

Vyrkomy

Pechyrzowi škodzi / przeto ma być záw-
se Lákrzyca do niey przymieszána.

Wódka z Sánty białey.

W Czerwcu y w Kwietniu ma być zbierána / to ziela do dystillowania / á posieka-
wšy drobno z Balneum maris wypalona /
Ta do przerzeczonych chorob jest uży-
teczna z osobności swey. Plucom zatkanym flánowátosciami zimnymi / flágmistym / trunkiem tey używáiac ciepło / tákże ciężkości w pierśiach.

Kąflacym jest osobliwym ráunkiem / podobnym obyczáiem tey używáiac.

Zoltey niemocy / jest osobliwym leká-
stwem / ábowiem zatkanie wacrobey y slesio-
ny / z kad pospolicie pochodzi / otwiera / wy-
ciera / y wychedaża.

Pántom w ciężkim rodzeniu dźiatek /
wielkim jest ráunkiem y pomocá / dáiac je
w trunku času rodzenia / ábowiem plodu
dopomaga ná swiát / pedzac go.

Kozsadek.

Daleko w wietšey cenie / y w powadze /
w starodawnych przybdkow nášych tá Szánta
tá byla / á nizli tych czasow / dla osobliwych
y wielkich skutkow tey / w otwieranu zatkaney
wacrobey y slesiony / y wychodzeniu ich.
Tákże dla ráunku w wielu rozmáitých
w wyżšey pomienionych chorob. Dźisiey-
šych czasow / daleko w podlešey jest cenie.

Szánta Czarna. Rozdział 26.

Czarna Szánta dla ciem-
ney zieloności / ták nazwana
jest / iáko biála / dla iásnieyšey : kła-
cza czworogránowitego welniste-
go / ktorego niemálo z korzenia pu-
seza. Liściem do białey podobna /
ktore tákże kósmáte / iedno od dru-
gich opodal / przyofragleyšym /
ciemney zieloności / przykro pach-
niace. Kwiat biály / okółkiem pret-
obchodzi / korzeń mierno miazšy /
obdužny / z wielá odnożeń mni-
ešych.

Wdiesce.

Róście ná miedzách / przy pár-

kániech / y plotách / przy drogách
ná Cmyntarzách / w ciemistych
mieyscach.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest ostrego y
gorzkiego / przeto ná końcu wto-
regó stopniá / ábo ná początku
trzeciego / rozgrzewa / w trzecim
wysuša.

Mocy skutki.

W Bafonym y obrazonym od psá / jest le-
kárstwem / liście z sola wrárte á ná rány
przykládane. Dios.

Szyški w siedzeniu okolo stolcowey kistki z

škodzi.
Wyrkom.
Pechyrz.
wi

Stillati-
tia.

Kąfla.

Zoltece.

Ciężko-
mu rodze-
niu.

Od psá or
brájonim
šigi y pa-
cherze w
Prošá oFo
to školdá.

Ballote

Od psczoł
Os.
Sierżeni
Trzmieló
wkażeny.
Syrop
mielcy.
Wietrzno
ściom.
Sotey cie
kagce.
Plucom
zawrze
dziłym.
Ogrom 34
flyn.

Seladko
wi.
Kozum o.
fity.

Głowy
bolentu.
Soltagce.

Vplawo.

Ogrom.

Syropus

Aquadi
stillati-
tia.

Sercu.

Wocnym
strachom

Mozgu.

Wiercom
establum.

Sawrotu.

Artety
cznym bo-
lom.

Także wkażeniu od Psczoł / Os / Sier-
żeni / od Trzmielow jest lekarstwem / liście
na rane albo puchlina przywiałac / albo so-
kiem pomazuiac.

Syrop odmiełcza / y wolne stolce czyni.

Wietrzności opuszcza / rozgania. *Plin.*

Biegunki albo ciekaczki zolte zawściaga /
tenże.

Plucom y pierśtom zawrzeździłym / ten-
że sol albo y ucha / bärzo jest użyteczny.

Mgła albo pawkoka zaśłym oczom / sol
z miodem w nie puszczany / wychada za te / y
wzrok iasny czyni. *Plin.*

W zoladku morzysko wstramia. *Seth.*

Kozum y dowcip ostrzy / na czczo y na
noc / tak sol / iako y liścia / miasto Siataty
wzywaiac.

Bolente głowy všmierza / z flągmy y z
melankoliej pochodzace / w trunku używa-
na.

Zolta chorobe spadza / ktora z zatká-
nia zyl watrobnych / a nie z goraczek pocho-
dzi / tenże sol albo ucha z warzonego trum-
kiem używana.

Vplawy pániom zawściaga / liście Psczel-
niká z Dsiwánna w ćirpkim winie / a w
ocicie w woreczkach warzone / a na krzyże y
na prog łona ciepło przykładane.

Bolenci oczu oddala / warte liście świe-
żey Melisy / a na powieki przykładane.

Syrop.

Bywa z Melissy Syrop na wrzab robio-
ny / tym sposobem iako ino Syropy proste /
ktorego tymże sposobem możemy używać /
y na te wszystkie boleliwości wyśsey po-
mientione iako sol.

Wodká.

Z liścia y z kłacza tego ziela bywa wodká
z Balneum maris dystylowana / bärzo po-
żyteczna. Niektorzy posiekawşy / pier-
wey w winie przednim białym / albo w ma-
mázyey przez godzin dwanaście mocza / po-
tym dystyllua. tá /

Sercu mdlemu wielkim bywa y przedkim
rátunkiem / piac. Także /

Przeciwo no cnym strachom y lekaniu /
osobliwym jest lekarstwem.

Mozgu.

Zylom piety m ożieblym / z wilgotności
flągmyślych y melankolicznych rátunkiem.

Sawrotu głowie / y innym boleliwo-
ściom z zimnych máteriy bywa lekarstwem.

Artetycznym bolom.

Głowy boleniu z zimnych przyczyn / tym
y podobym innym niedostatkom głownym /
osobliwym jest rátunkiem / piac ia po seści-
lyżek rano y na noc. A ieszce lepiej przyla-
wşy do tego ze dwa toey syropu z Buřwice

Máciy zaśiebly z syropem z Bylice dá-
iac go / jest lekarstwem.

Kwiatki Melissowe w cukrze.

Czynia w dostátnich Aptekách Konfekt z
kwiećia Psczelnikowego w cukrze / tym o-
byczaiem iako z ogrodnych Gwoździłow
y polnych. Melankolicznym myślom / y
prozny m. Serce smutne wwesela. Mole
posila. Zimne rozgrzewa.

Wzroku ciemnemu bärzo służy.

Czerwona ciekaczka zawściaga.

Gryzienie w żywocie wkláda.

Wino Psczelnikowe.

Wino z Psczelniku albo z Melisy / tym
sposobem bywa czynione: Błota garśc su-
chego Psczelniku / korek Cytrynowych su-
chych / Cynamonu / Kozey w cukrze / kwie-
ćia Miodunkowego w cukrze / winá Grána-
towego przylać / y to wespól wärzyć do pier-
wşego wezwżenia / a gdy powoli przesty-
dnie / przecedzić / y używać. To

Mysli melankoliczne. Trośliwe. Śr-
sowliwe / a niepotrzebne odpadza / ktore po-
chodza ze krwi czarney melankolicznej a z
flągmy wyżgley. odpadza / y

Na niepoślednięşa moc wymiáć y ze
wnetrzności wyrzucáć.

Wilgotności y páry z nich melankoliz-
ne ze krwi wyżgley / y z duchow ożywiá-
cych / w sercu y w zylách żywotny od serca /
(pulsowemi zowia / y Arteryami) pocho-
dzacych wypadza / czego w innych czesciach
nie może czynić.

Máciy wychada za plugáwa / y do plo-
du czyni sposobna.

Melissa w winie a w oliwie wärzona y
plastrowana / kry albo zátwardziłości w
watrobie y w ślezienie odmiełcza. *Aben.
Amra.*

Ocet.

Jako z Gwoździłow polnych / tak z kwie-
ćia Melisowego bywa ocet czystony. Ten

Sercu mdlemu bärzo służy / woiáiac go
Albo chustki w nim maczáiac / a na pulsy
przykładáiac ciepło.

Kozsadek.

Jest też Psczelnik lesny / ktory Suchsius
Ploszczycznikiem / a wedlug nas Mátecznia-
kiem zowie. Ale ten z Koiornikiem tym /
ktorysiny tu opisali / nie może bydź poro-
wonany. Psczelnik od Psczoł nam rzeczonny iá-
ko Koiornik od roienia psczoł. Bo gdy vle-
sotiem tego potrze / Koiem wćiekáć broni.

Ściera/ otwiera/ wywodzi/ roz-
prawia/ trawi/ spaia/ goi y po-
sila.

Mocy skutki.

Obrzązonym od páieczego gonu.
Wszystionym od wozow y inych bestiy.
Od Psá wściekłego obrzązonym/ liście z
winem białym piąc/ także go w potrawách
wzywáiac. Też plastrować y ná rány do-
brze/ y z woda wárzonego przemywác.

Miesięczna pániom wzbudza/ po pás
kapiel sobie z niego czyniac. Sok też z liścia
tego pić dobrze/ bo toż czyni. Abo w winie
wárzac/ á tuche piąc. *Dios. Isaac.*

Bolenie zebow wsmierza też iucha z nie-
go płocząc ciepło/ y czesło.

Głowię y Mózgu.
Sercu z śimnych wilgotności/ y inym do-
legliwościom rozmaitym bázro słuzy. Także

Zoładkowi y
Máćicy jest wielkim ráunkiem.

Czerwona biegunka záwsciaga/ Místera
z niey czyniac/ y czesło dáiac.

Strucym iadowitymi bólami/ liście ro-
zetrzeć/ á ze trzemi grány/ ábo ziárny/ sále-
try dáć pić/ wywodzi iá.

Od niedziwiałka obrzązonym/ jest lekár-
stwem/ z białym winem liście piąc.

Mozzenie w listkach wkláda.
Czerwona niemoc zástárzala leczy/ liście

z winem róstatte/ ábo sok z niego/ ábo y
prochem go wzywáiac/ z miodem. *Plinius.*

Świdzotchnacym y dycharwicznym słu-
zy/ z miodem proch z liścia zmieszány/ á li-
żaniem wzywány.

Gruźly y bolaczki twarde odmieszka y
rozgania/ liście z solá plastrowane/ ábo ná-
cieráiac.

Sadzele y wzoby plugawé/ y smrodliwe
wychedaja/ woda wárzonego liścia roymy-
wáiac/ ábo sokiem tegoż liścia. Z miodem
też wtarć/ á plastrowane/ toż czyni. *Plin.*

Artetyce. To jest/ bolemiu w czlonkach y
w stawiech/ z sáletra wtluczone/ y tym ná-
cieráne/ ábo plastrowane/ czyni ráunek.
Dios.

Własność tego ziela serce smetne w wese-
lác/ mdle posilác/ dżenie tego hámorwác y
wspokoić. *Aben. Mesua.*

Smetnym y meláncolicznym/ myśl do-
bra czyni. Tenże

Zoładek wilgotny y śimny wysusza/ zá-
grzewác/ posilác/ á do trawienia sposobny
czynić/ ná czeszo go wzywáiac/ iákimkol-
wiek sposobem. **O** czym siemizey powie.
Isaac Ebenamra.

Krew meláncoliczna y spalona polerwie/
y poczesć z ciáta wywodzi.

Sny stráśliwe ze krowie wyzgley y melán-

koliczney oddála/ á wesołe czyni. Tak-
że y sok/ ná noc go wzywáiac. *Seth.*

Zawrotu głowy.
Padátacey niemocy.

Parálizem nárušionym.
Także inym bolesćiom z śimnych wilgo-

tności pochodzącym. Tym wszystkim po-
mienionym chorobom/ w białym winie wá-
rzony ábo moczony/ á trunkiem wzywány/
známienitým jest lekárstwem. Także

Omdlewániu serdecznemu wielkim y
známienitým bywa ráunkiem/ zwlásczá z
osłębłości serca/ y duchow serdecznych.
Isaac. Ebenamr.

Cuchniemiu z wst/ czeszo go wzywáiac/ jest
lekárstwem.

Máćice niespokojna/ á z miejscá swego
czeszo spadáca/ ná swe miejsce przywo-
dzi/ w winie wárzac liście/ á tym is nagrze-
wáiac/ badz z wierzechu ná prog loná/ y ná
krzyże przykládaiac ciepło/ badz páre w o-
twor loná przez leiel puszczáiac.

Stráchy y lekánia nocne z przypaloney
flágnny/ á z meláncoliiy pochodzące/ z kad-
nieśpánie pochodzi/ przez odpadziá.

Mozg mdly posila z zamulenia tego.
Spánie spokojne czyni/ woniaiac go/
bo swym zapáchem przenikáacym oboie

to czyni.
Duchy serdeczne otrzeźwia.

Wnętrznosci wśelkie oczerświa y po-
sila. A to w winie wárzony á trunkiem wzy-
wány. A ieszcze potezmiej/ wstawy liścia y
wierzecholkow tego ziela/ Wólowego iszy-
ká. Bóraku/ Bazyliłkowego nasienia/ y w
winie wárzyć/ wierzech naczynia w ktorym-
by te rzeczy wzály/ pilnie nákrzywby/ po-
tym przecedzić/ á do tey iuchy/ Száfránu y

Muskatowego kwiatu w wozelku/ w pu-
ścić y trunkiem tego ná czeszo y ná noc wzy-
wác. Toż też

Trzesienie serca y kolátanie wspotáia.
Kordyácznym/ testność serdeczna ciera-
piacym odpadza. *Eben. Amra:*

Bez miary y rozumu frásowliwym wzy-
teczna. *Seth.*

Sok z Melisy.

Sok z Melisy tym sposobem ma być
wyciagniony/ iáko sie powiedziáto w Pio-
lynie.

Kwiaty ábo chorobe białogłowska mie-
ścieczna ná d przyrodzenie y zwyczáy zástáno-
wione/ sok ten z wodka z Bylice piąc wy-
wodzi. *Plin.*

Mozzenie w żywoćie pániom y meżczy-
źnie wkláda.

Sokiem tego ziela vle námázáne/ nie wy-
kradáta sie pszoły.

Jad ob bestiy iadowitych w ciáto puszczá-
ny/ z winem piąc/ wyciaga y wymiáta.

Páieczemu
gonu.
Wozowes
mu.
Psá wście-
kłego
obrázoney
mu.
Miesię-
czna.

Sabem bo-
leiacym.

Głowię.
Mózgu.
Sercu.

Zoładko-
wi.
Máćicy.
Czerwoni-
ce.

Bólami
strucym.

Od nie-
dziwiałka
obrázo-
nym.

Mozzeniu
w listkach
Czerwoni-
ce.

Świdzot-
chnacym

Gruczo-
łom twar-
dym.

Wzobom
plugawym.

Artetyce.

Serce w
wesele po-
sila.

Smetnym
Zoładko-
wi wilgo-
tnemu y
śimnemu.

Krew me-
láncoli-
cznej y
spaloney.

Sny strá-
śliwe.

Zawrotu
głowy.
Paráli-
zmu.
Bolesć
śimny.

Omdle-
niom
serdecz-
nym.

Cuchni-
emiu z wst.
Máćicy
spadá-
cey.

Stráchy
nocne.

Mozg
mdly.

Duchom
serdecz-
nym
Wnętr-
znosciom.

Trzesie-
nie serca.
Kordyá-
cznym.
Bez miary
wym.

Succus.

Mięs-
to-
cznej.

Pszoły z
wsiągá-
Jad z ciá-
lá w pu-
szony wy-
ciaga.

Także

nym tylko korzeniu ale kosmąty / to jest / mając niemáło włosienkówa tych odnożeń.

Mieysce.

Roście samo przez sie w Multáńskiej ziemi / zkad do nas przyniesione / w ogrodách bywa siane y sláncowane.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia rozgrzewá-

iacego y wysuszáiacego / w wtó-
rym stopniu otwiera / rozsiékuje /
ściencza / rosprawuie.

Moc y skutki.

Tychże włáśnie skutkow jest / ktorých náś
Pszczelnik. Przeto gdziebyśmy do potrzeb ná-
szego niemogli mieć / możemy Multáńskie
go bezpiecznie wziąć ná to mieysce.

Szałwia leśna. Rozdział 30.

Stachis.

Rychenderandorn.

O ziele malo nie we wfem po-
dobne jest bialey Száncie / tak
ze w skutkach / tylko wysze. Kła-
cza czworógránowitego. Liście
wiele ná sobie máiacego / ieno dluz-
szego niżli Szántá / y welnistse /
bedziwfego albo síwego / liściu
Szálwiowemu podobne / tylko
troche przybyrszym / y zapáchu

wdzięcznego / z iednego korzenia
rozg niemáło pochodzi. Kwiatu
bládo rumiánego / między liściem
około rozgi rozszádzoného / ale przy
wierzchu kłosowáty / z tego potym
násiemie niewielkie czárnawe.

Mieysce.

Roście ná płonnych págórkách /
y gorách / á mieyscách leśnych / y
po pustyniách.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia rozgrzewá-
cego y wysuszáiacego w trzecim
stopniu / iáko Galenus w osmych
księgách o ziółách piše: smáku o-
stropieprznego / otwiera / wyciera.

Moc y skutki.

Mjesieczna ná przyrodzenie pánióm zá-
wóciagniona wzbudza y wywodzi. *Dios. Gal*

Lożyisko pozostále po porodzeniu wpa-
dza. *Ciz.*

Mocz ná przyrodzenie záhánowány
pobudza.

Nyrki z piastu / z zakału / y z zámulemia /
wychodzą.

Kámién z nyrk moczem pedzi.

Stretwiálym y zdrewniálym wzyteczna.

Parálizem nárušonym.

Poluczeniu zyl pierych ábo nerwow.

Tym wfyskim wársac liście y z wierzcho-
lámi tego / ápiac / jest osobliwym ráczu-
kiem. *Dios. Gal. Plin.*

Pierst z slánowácości wychodzą.

Nád przyrodzenie spiacym / ábo spiku /
Ktory suberem zowia sluzzy.

Miesie-
czny.

Lożyku.

Mogu.

Nyrki wy-
chodzą.

Kámién

Nyrkom.

Stretwia-
lym.

Paráli-
za.

Nerwow

połucze-
nym.

Pierstom.

Subetu.

Pszczelnik / ábo Melisa Turecka. Rozdział 28.

Moluca. Melissa Constantinopolitana.

Türkische. Melissen.

Ten Pszczelnik ábo Melisa Turecka dwoiaka jest / gládka y oścista / obojá liścia iáko kolwiek Melisowego / ábo Pszczelniku nászego / iedno wietše y kolo tráionie ták kárbowáne. Wszakoz ten drugi zewšad ościsty: smáku gorzkiego: zapáchu inákszego niżli

násza. Cytrynowego iáblka / kwiatu zielonawego / iáko kóspaczki / ábo iáko zwonki / w ktorých bywa násiemie.

Mieysce.

Głoiá / ták gládka / iáko oścista w ogrodách bywa siana y fláncowana.)

Przyrodzenie.

Rozgrzewájącego przyrodzenia jest y wysušájącego / otwiera / ściencza / wyciera.

Moc y skutki.

Jádom y truciźnom sie sprzećiwia.

Uszczelnionym od bestii iádowitych jest znacznym rátkiem / ták piácu iuche wáronego / iáko y sol. Ábo y ránenim námázuac.

Przećiwko morowym gorączkom / sol / iucha / ábo wodká tego / bywa z wielkim wzytkiem / trunkiem dána.

Solea niemoc spada y leczy / wode ábo iuche z warzonego / trunkiem biorac.

Czerw wšelaki ábo glisty w żywoćie morzy y wywodzi.

Wodká.

Lisćia y z kwiećiem tego wodka przez 20 lembit Bálnum maris dystyllua / tymże y inšym pomienionym chorobom słužaco.

Kozsadek.

Pszczelnik ten Turecki / nam w tych stronách málo znáiony / opócz / żeby w kóstownieyszych w ogrodšieh Krolewskich / Páńskich / y Włoskich byl siany y fláncwany.

Pszczelnik / ábo Melisa Mouldawiska. Rozdział 29.

Melisa Moldauica.

Moldawysch Melissen.

Melisa Mouldawiska / rozgi ma wzwyż / dwu lotietne / gálezi-

ste y krzewiste / czworogránowite / rumieniawe. Lisćie Pokrzywiánemu podobne / tylko mnieysze. Kwitnie przy wierzchu bronatno / Szalwiowym kwiećiem / áto okótkiem między liściami. To ziele jest zapáchu Cytrynowego / równie iáko náš Pszczelnik / o iednym tylko

Jádom y truciźnom
Uszczelnionym od
bestii iádowitych.
Sebrom morowym

Soleta

Glistom.

Aqua
stillati-
tia.

Dobra piadź wzwyż pochodzi / po
iedney stronie zieloney y gładkie / po
drugiej nie maia takich stryf albo
kárbow iáko y pierwŝe / albo bár-
zo z rzadká. Nád to w wierzchu
list każdy tak iest porozdzierány á-
bo podarty w mnieyŝe / że sie zdá-
dza iáko by ieden z drugiego wyra-
stał : co iednak nie zaráz tak podra-
páne z ziemié wyrástaia ále za czá-
sem : tráie albo brzegi tego liŝcia w
lakotke roŝcie / spodnie iednak to
co przy sámych korzeniú drobne iá-
ko piorá strusie / wierzchami zá-
krzywione / y zágięte kósmáte. Ták-
że bez rozgi / bez kwiecia y nasie-
nia / cały rok zielenieje.

Wzrost.

Roŝcie w dolinách / w lesiech /
miedzy skálami / miedzy kámiéniami /
w gestwinách / w cienistych miej-
scách / w studniách / roŝcie w ogra-
dách niegdzie w páciepnych y cie-
mnych / á nawiecey okolo poto-
ków / ná iálowych ziemiách. Ták-
że y drugie.

Przyrodzenie.

Jácoś ma w sobie kwasowáto-
ści y ćirpkóŝci / znaczy sie byđz
chłodzacego y wysuŝáiaczego przy
rodzenia w pierwŝym stopniu.
Acz Fuchsius coś mu też rozgrze-
wáiaczego przypisúie / strony nieiá-
kiej gorzkóŝci.

Noc y skutki.

Jadu y truciŝnie wŝeláktemu sie sprzeći-
wia / liŝcie z winem wárzac á piáac.

Uŝeźnionym od wozow y iney gáđziny
iádownitey / tenże trunk iest lekářstwem.

Tym sposobem bydlu od wozá obráżone-
mu wárzoného á iucha / perwynym rácun-
kiem bywa / w gabemu leiac. *Dios.*

Czerwona niemoc.

Biegunki iné wŝelákcie záŝtánawia / wá-
rzacy piáac. (Tenże)

Upláwy ták biale iáko y rumiáne záŝtá-
nawia. Ták w winie czerwonym ćirpkim /
iáko y w wodzie w ktorey kowale zelázo gá-

ŝa / wárzone á trunkiem wzywáne.

Krwia plniacym / z winem czerwonym /
wárzone piáac / bárzo ŝuży. *Dios.*

Slezione zámulona y ŝwárdniála otwie-
ra / zmiekcza / ŝciénca / y wychedáza.

Czarna chorobe zolta / albo ciemnozielo-
na zámulenia zbynieniego sleziony / ŝpa-
dza / tákże wárzone piáac.

Cere ćiału chedoga y cudna dáie.

Kámién w pechyrzu kámié y wywodzi.

Czwartodniowa febre leczy.

Slezione zátkána y nábrzmiála otwierá / z
Dziwánna / z Ruta / y z wolowym ięzykiem
w ocie wárzone / przez káńkásácie dni pi-
iáac poránu / leczy. Jeszcze poteźmiey to czy-
ni / przydawŝy do tego Pápirotki / korzenia
wolowego ięzyká poloćie / korek korzenia
Káppárowego dwa loty / wierzchołkow
mlodego chmielu / po gářci. To wŝyŝko
wespól w wodzie wárzyc / áž do polowice
mnieyŝey / przecedzic / á cukru z ŝeŝć lotow
przydác / y znówu przywárzyc / á tego ná
czczo po trunku brác.

Wódka z Jeleniego Języka.

Bywa z tego liŝcia Jeleniego Języká
wódka palona z Báłneum maris / tym spo-
bem iáko sie iúž ná káńku miejscách powie-
dzáło. *Reora.*

ŝczkawke vŝpokáia / piáacia. *Math.*

Sercu dżacemu y nád przyrodzenie / trze-
ŝacemu wielkim iest rácunkiem / trunkiem
go wzywájac. Tákże

We młóŝci w wielkiej serdeczney / oso-
bliwym mu iest poŝilkiem.

Jezyczek ŝpádly podnosi y otwierdza / z
niey gárgáryzm sobie czesto czyniac.

W wŝciech okroŝkawiałoŝć y záiatrzenie
goi / lenio nia ploczac.

Zoladká / y watroby zápalenie gáŝi / ob-
móczyć lnianki w tey wodce / y prochem te-
go liŝcia ŝuŝoného posypác / á przykládác.

Gryzienie y zárcie w zoladku wŝmierza / z
kolery pochodzace / przerzeczoným spo-
bem ćieplo przykládane.

Kozładek.

Wla ŝia bárzo / ktoryz zá ledno byđz
rozumieia y inym wdáia. Jeleni jez-
zyk : Jeleni ŝezam / y Stonogowiec. Ża-
dne y roznoŝci miedzy nimi nie czyniac : gdyž

Dioskorydes / Galenus / y ini Zioloŝisowie
ŝárŝy / nie tylko z osobná o káđzym z tych
Kozładkó wczynili : Ale y sam kŝealc / y wy-
obráżenie ich rózne ŝwiádeczy / nie byđz ie iest
dno. Drugzy ich też opák wykládáia / twier-
dzac Scolopendia / to iest Stonogowiec
byđz Jelenim ięzykiem / *Contra* : w czym
ŝie też nie pomálu myla.

Kozłatti

Krwia
charaká-
cym.

Slezione

Czarny
chorobie.

Cere cas-
dina.

Kámién

w pechy-
ru

Kwártá-
nie.

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Slezione

Jádu w
jewemu.
Uŝeźnio.
nym od
wozow.
Bydlu od
wozow o-
bráżone-
mu.
Czerwona
nemoc.
Ciekłóg-
kóm.
Upláwy
biáły y
czerwony.

Zeltáge.
Glijom.Czerw vs
ku.
Wrzodó
iagnilim
starym.
Wrzodom
nowym y
starym.Włód z sy
wotá wy
pództa.

Zolta niemo c naparzáiac nim spodza.
Liście prochem ciepło pitac / glisty w ży-
woćie morzy.

Chrobáctwo w vsu zálagte / sok pusezá-
iac morzy.

Wrzody zley sadzele plugáwe y smrodli-
we wychadáta / y do goienta spráwunie / wo-
do warzonego liścia wymywaáac / y pro-
chem tego z ziele zasypuáac / nowe te z y swie-
ze goi.

Szkodzi.

Plodu porozienie czyni / iákimkolwiek
spósobem go vzywáac.

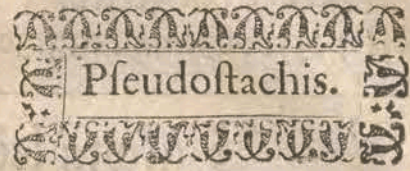
Kozsadek.

Plinius w Księgách 24. w Rodzbiatale
15. piše to ziele bydz Lułow podobne: Ale
sie barzo omylit / znać ze nie perwnym byl sim-
plicyssa / iáko y we wshylkiey Historiey
swey / z inych ptakow piozka bial / á sam sie
wo nie vbieral / nie przystoynie y nie bącznie.

Bo podobienstwem slow Greckich
zwiedziony: Bo gdzie Dioskorydes piše / ze
to ziele podobne jest Prassio: to jest Száncie

bialey: On rozumial ábo przeyszał litery ie-
dne y / y miásto Prassium nápisal Prasson: to
jest Luk. Nam od podobienstwa Szalwoey
rzeczona jest Szalwia lesna / ze ma list
Szalwoey podobny. Grekowie / y Lácinni-
cy od klosu Stachis: to jest klos / iz wierz-
ma klosowaty.

Czerwona Szánta. R: 31

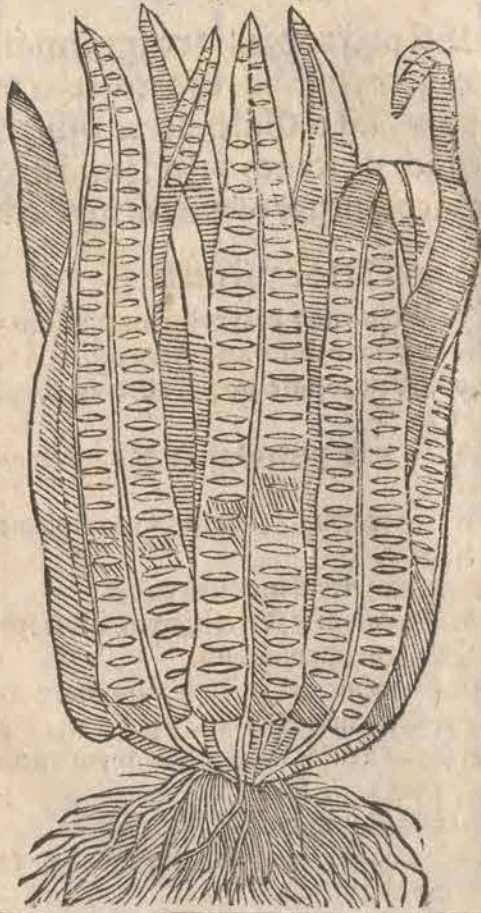

Podobne to ziele Száncie / y
przeto te z Szánta czerwona
jest nazwane od nas. Ale Szalwi-
ey lesney ile liściem podobnieyše /
dla tego od Grekow y Lácinni-
kow Pseudostachis jest nazwane.

Zeleni Jezyk.

Rozdział 32.

Lingua Ceruina, vel Phyllitis:

Hirzzung. Hirzzung.
Hirschzung.

Zeleni Jezyk kílka listow zá-
raz z korzenia wypuscza dlu-
gich / ktore máia kštalit iezykow /
ku gorze stojace / mocne zielone / z
wierzchu gládkie / od spodku záš
máia poprzecznych wiele štryfow /
iáko by iákich kárbow: przez te li-
ście wzduz biezy zebro szrodkiem /
przymiešzym y mocne. Korzontki
ćienkie / drobne / gesto wlosienko-
wáte / rozpierzchle / czarne. Niema
áni kłacza / ábo prácia / áni kwiátu /
áni nasiema. Jednak niektorzy
twierdza / ze w tych štryfach ábo
kárbách poprzecznych bywa na-
sienie drobne. To ziele ma zapách
Páproci. Smáku ćirpkiego / á tro-
che kwastowatego. A ten jest po-
spolity Zeleni iezyk. Drugi nie-
táť pospolity / y ku dostániu rzed-
šy / á ile w tych tu nášzych stro-
nách / wšak ze pierwše podobny /
y w šturkách / tylko w liściu jest nie-
iáka roznošć / y odmiena / ktorych
táť ze z iednego korzenia 6. y 7. ná

Dobra

Trifolium asphaltites. Trifolium bituminosum.

Sargzlee.

ścim/drzewá Lotowego ábo lotnego/także wełniste. Te ná sobie máia iákas wilgotność lipka / która do pálcow przylipa / á gdy z ziemi wyrastaia / zapách Gorczyce białey z siebie wydaia / potym gdy podrosna / kłiem śmierdza / y wten czas podługowátše y spiczástše sstawáia sie / máiac iákies kropti po sobie / kwiátu brzonatnego. Nasienia obfernego / plástkiego y kósmátého / z iednego końca wyroslinkę iákó rozet máiac / korzeń dlugi / cienki / mocny y lipki / w ziemi głęboko lezacy.

Mieysce.

W Onicz lipki / w ogrodách pospolicie roście siany / we Włoszech y w Sycylii / nie siany / ále sam z siebie roście. W Lipcu kwitnie / á okwitnowšy / ná sienie przynosi.

Przyrodzenie:

ŁAKoniczliowata / iákó Galenus w osmych księgách / o ziołách piše / iest przyrodzenia rozgrzewáiacego y wysušáiacego w trzecim stopniu.

Moc y skutki.

Pleurze.

Ciezktemu puszczaniu moczu.

Padáiacey niemocy.

Puchlinie świezey.

Miesieczna choroba pániom wzbudza.

Máicy zadušoney iest ráctunkiem / ná sienie y liście z winem ábo z woda piiac / ná sienia trzy kwoiny / liścia lot cały biorac.

Vszcznieniu od gádžiny iádowitey / liście z kważnym miodem wrzeć / á pić / pewnym iest lekarstwem. [Dios.] Także od niedźwiadka vszcznionym / dwádźiesią ziarn z winem ábo z woda piiac. Toż czyni w kŷtęto ziele wárzone / á trunkiem używane. Plin.

Chca niektórzy / że boleści z vszcznieniam wężowego všmierza / náparzáiac woda ábo iucha / tego ziele wárzonego / mieysce obrázone / z własczą z korzenia y liścia tego. Dás / gdyby sie kroiny / taż iucha náparzá / máiac iákókolwiel wzrod ábo iákí sadzel ná cieie / tedy też bole pocznie / ktore on czuł / ktory od węża był wkašony.

Mošná mezkie opuchle leczy / pul lotá tego nasienia / z woda przewárzona piac.

W febrách trzeciodniowych / iákó niektórzy twierdza / iest lekarstwem / dáiac trzy kŷtki tego ziele z woda / ábo trzy ziarnka nasienia / z winem pić przed przysciem / góžšine ábo ze dwie. Także

Czwártacze / cztery kŷtki / ábo cztery ziarnka nasienia / tymże sposobem / z winem pić dáiac.

Korzeń do tych lekarstw wchodzi / ktore przeciwno truciznom y iádom bywáia czynione.

Rzezáwicy w żywoćie / wielkim iest ráctunkiem / tego ziele korzeń / dáiac go pul lotá prochem / z białym winem ciepło pić.

Bydlaćiu od iászorki obráženemu / iád wyćiağa / leiac mu w gebe sol z tego ziele / z winem.

Kámiień kŷty y wywodzi / ná sienie ábo proch sámeo ziele / z winem używáiac.

Wzody zle y ciáło wyiádáiacce leczy / wá rzac cálozupelne ziele / á to iucha wynymwáiac.

Piša / że wóz / ani żadna iádowita bestya / nie wchodzi między to ziele. Ale przy tych sámych niech tá bedzie prawda.

Pleurze.
Moc p
dzi.
Rakulka.
Puchlinie.
Miesiac.
Gua wzbu
dza.
Máicy zád
ušoney.
Vszcznio
nym od gá
džiny.

Boleści
od wężo
obrázon
všmierza.

Mošnom
spuchlym.

Sebrze
trzeciagce

Sebrze
czwartac
ce.

Rzezáw
cy w żywo
ćie.
Bydla ob
ráženemu
od iászork
fi.

Kámiel
niu.
Wzodom
žlym.

Wzom y
bestrom iá
dowitym
sprzećwia
fia.

Kosátki wielkie y malé. Rozdział 33.

Phalangium, Phalangites.
Liliago cordi. Lilium gramineum. Crinigrostis.

Erdt spinen Kraut, Grass gilem oder Grass Lilglein.

SWBY ábo troyiesli / nie
czwor rodzaj Kosátek znáj
dnuemy: Temáia rozdzeń dwie á
bo trzy / niekiedy wiecey / roznie
obroconych. Kwiát Liliey czer-
woney podobny / biały / z wielu li-
stekow zložony. Ze sřzodku tych kíl-
tá zdzieblek iáko iákich iezyczkow
wychodzi / rownie iáko w Liliey
Násienie czarne / miáżse / pláskie

ná křtal polowice zjárná hócowi
cznego / ieno cíenszego. Korzeń nie
wielki cíenki / zwiele odnozeń ge-
stych zložony / zielonáwy / z wlaszcá
gdy go z zemie wyrwie: řupinki á
bo głowki w ktorých sie násienie zá-
wiera / máia křtal páieczego go-
nu / ktory Gřekowie Phalangium zo-
wia / y przeto stad nazwiska ták v
Gřekow / iáko v Lácinnikow do-
řtály.

Mieysce.

Rosna rády ná págorákách y ná
mieyscáách gorzystých / tákze przy
leřiech zielistých / y dąbrowách
trawnych.

Przyrodzenie:

Jest przyrodzenia / iáko Gale-
nus w księgách osmych o ziólách
piře / wysušáiacego / á z subtelných
y przenikáiacých czástek. Smáku
řlamowátego / brzydkiego / y prze-
ciwnego.

Moc y skutki.

Zřcie / kwiát / y násienie w winie białym
wárzone / y trunkiem wzywáne / wielkim jest
lekarřtwem / řp ktorzyby od niedźwiádká / á
bo y od Gonu páieczego byli obráżeni. Dioř
Gřysienienie y morzysko w żywoćie / tákze
w winie białym wárzone á pite / wřmierza.

Kosádek.

Wjedzy wřysřtými zióly / ktore máia
moc sprzeciwiác sie y wypedzáć iád / przez
bestye iádowite w ludzkie cíala pusczoney /
to przodek ma / iáko niektorzy Ziólopiso-
wie twierdza. Godno tedy to ziólko znáio-
mořci y pořánowania.

Konicz lipka / ábo ogrodna: Rozdział 34.

Lipká Konicz ábo ogrodna /
wyrasta wzwyż / dáley niřli
ná łokieć / rozdzeń cíenkich / smá-
głych / cíemnych á kósmátych / ábo

welnistých / z ktorých zewřad odno-
řki pochodza wiele máiac. Te w
wierzchách řwých po z. tylo listeczki
przyokřegleyře mořa / podobne li-

Trifolium

Puchlinie
ognistej.
Solca.

Każła su-
chemu.

Krwia
harćaniu
Sucheto.

Niepogo-
dy opo-
wiada.

Dusności
w pier-
ściach.

tym z oliwa y plastrować. Toż też
Puchlinie z przymiotem wyćiąga.
Koleż y żarćie w żywocie wężerza / sol
z nich / eść w trunku / iako w klisterze przy-
iety.

Kąśel suchy / wazrac kwiat iey w wo-
dzie ieczmienney / miodu białego troche
przydawşy / po trunku ná noc y poránu te-
go ciepło pićac.

Krwia charchaiscym.
Suchotnym / wazrac te Konieczny-
Mak / Lakryca / Sporyż á figi suche / ná-
przod w wodzie / potym w miedzie pićym /
stodkim / nie korzenym / y trunkiem tego
ráno y ná noc dobrze wzywáćac.

Też te Konieczny niepogody opowiadá-
ia / iako Plinius piśe / ostrożywşy sie ábo
náieżywşy sie / á cudność swa w hrubosc o-
broćiwşy.

Dusność z pierśi y z pluc oddala / Koni-
czny wazrac z Isopem / z Omanem / z
biała Szánta / z Hányiem / z Lánim czyś-
cem ábo z Carnogłowem w sycie miodo-

wey / ábo w wodzie y to káżdego dnia kilka
kroć pićac.

Kozsadek.

ZDa sie to ziele mieć w sobie náture prze-
ciwna / gdy mieściczne choroby pániom w-
zbudza / y zástánawia wpláwy. Ale nie : Bo
iako ma w sobie rowne czesći / z ktorých by-
wa złożona / to iest / korzenie / klacze / list-
kwiecie y nasienie. Ták teź według tego /
ma rozne skutki / iako / nasienie záhamowá-
ne nád przyrodzenie / pániom chorobe
mieściczna dla swey istności subtelney y
przenikáccy wzbudza : ták záś korzenie
swym ćierpniacym smákiem / zbytnie ich w-
pláwy záwściaga. Otkrom tych ná kon-
cu pierwszego Rozdziału pomienionych
Konieczny. Sa iescze / inne Konieczny swe
táżke skutki bezpochyby máccie / ále ze w
zywaniu lekarstwu nie sa / áni od wczonych
lekarzow sa opisane / my teź chcemy ie opu-
szcamy.

Sczawik / ábo Zatecy sczaw. Rozdział 36.

Trifolium acetosum. Oxalis
Aleluja.

Burhampffer Sauwor ampffer.
Hasen ampffer Sauwer klee.
Gücks klee.

Jelinkte te dwoiakiego rodzaju
znáydniemy. Pierwsza y napo-
spolitka / korzeń ma rumieniawy
ábo ryśiawy y zewşad iustkowa-
ty ábo kłosowaty / ná końcu spo-
dnim / kilka korzonków ćienkich z
siebie wypuszczáćac. Z tego wiele y
gesto listeczkow máłych okrag-
łych / ćienkich / ná obdużnych y
ćieniuchnych stopkach pochodzi
w wierzchu / z ktorých káždy ze
trzech listeczkow złożony / á káždy
z nich ná kształt serca / iásney zielo-
ności / smáku kwasowatego /
kwiatkow z pięći listeczkow bia-
łych / táżke ná sypułkach ćienkich /
z korzenia miedzy lićciem pocho-
dzácych / z ktorých potym głowki
piećioro gránowite bywáć / á w
tych nasienie drobne żółtawe zá-
wiera sie. Listeczki naprzod z zie-
mie wynida / odwićáć sie wstecz /
y formuía sie swym skuleniem wste-
cznym ná kształt pułkeryka / po-
tym sie zá czásem wćiaz rozwina ká-
zdy iako sie wysşey powiedziáło /
ná kształt serca wyobráżony. Dru-
gi rozdziki swe oble / ćientie / gibkie

Koszadek.

Est ieszcze tych Konieczyn wiecey / iako

straczysta Konieczyna wiecza y miececza / y
inych wiele / o ktorzych przy koncu rozdzialu
drugiego / berzey przypominamy.

Konieczyna polna / abo dlugolistna. Rozdzial 35.

Trifolium absolutum. Trifoli-
um pratense.
Wiesentlee.

Polney Konieczyny wiele jest
rodzaiow / iednak przedniey-
setrzy tu sis pokazą / ktore tylko
kwiatem maia między soba ro-
zność / listem nie wielka / bo każda
z nich na swych stopkach po trzy
listki ma. Pierwsza kwiatu bro-
natnego: listcia obsernego / iasno
zielonego. Wtora kwiatu biale-
go / listu weszego / y dlugiego / bla-
do zielonego. Trzecia kwiatu
zoltego / listu krotzego y okragley-
szego / cos podobienstwem przy-
stepniacego do listu fengretowe-
go. Priety abo klacze wszystkie
maia lokietne / galazeczki abo od-
nozki nie wielkie / korzen dlugi /
twardy / y zdrewnialy.

Mieysce.

Pierwsze dwie Konieczyny. To
jest kwiatu z bronatna czerwone-
go y bialego / rosna pospolicie na
laskach / w ogrodach / y na miey-
scach trawnych. Trzecia na wa-
lech y po polach trawnych / kwi-
tna przez lato.

Przypodzenie.

Miaa cos nie wiele w sobie ro-
zgrzewaiacego / y przemkaiacego
swa subtelnością. Maia tez tro-
che ostrosci stwierdzaiacey. Za-
czym sie znaczy / ze wysusza y
chlodza / odmiekcza / wyciera
y scienicza.

Moc y skutki.

Czom blonka abo pawlota zaslym.
Krokom abo wzedsienicom / na biel-
mie abo y na zrzenicy w oczach. Takze tez
w rychle oczach bliznom / sok z Konieczyny
swoyстей w nie puszczany / niewymoronym
jest lekarstwem.

Oplawy biale paniom / zawsciaga y le-
czy / zwlaszcza Konieczyna kwiatu z bletena
czerwonego / ze wyslykim warzona / z li-
sciem / z nasteniem y z korzeniem / a na czczo
y na noc trunkiem wzywany. Takze y listie
samo swiezo zielone / badz z czym innym ie-
dzione.

Taz Koniecz z bialego kwiatu / miesie-
czna chorobe bialymglowomzawsciagnio-
na wzbudza / takze wzywana trunkiem /
abo potrawa. Dudy inaczey stwierdza. To
jest Konieczyna kwiatu bialego / wplawom
bialym / a bronatna rumiana / miesieczney
chorobie zawsciagnioney sluzi.

Garb na plecach abo y na pierściach spa-
dza y leczy Koniecz listcia obdluznego z
biela Dulkwica / po garści oboygą wzia-
wszy / warzyć w winie / y na garb przykla-
dac / na zchodzie katejycą.

Gruczoly twarde odmiekcza listie / na-
stienie / y kwiat warzoc w wodzie / wtrzcć po-

Ogom 34
slym.
Krokom
na oczach.

Oplawom
bialym.

Miesie-
czna wzbu-
dza.

Garb na
plecach
abo na pier-
ściach spa-
dza.

Gruczole.

iemnego / zwłaszcza kwiecie / a tym wietrzego bywa zapachu gdy zeschnie / smaku tak liście jako y kwiat / troche gorzkawego. Jest y samica / a ta białego kwiatu bywa.

Trifolium odoratum. Melilotus Germanica.

Groß steinklee.

Wieniec.

Rosna ile samiec / w końcu roly na łąkach / przy ściętkach y drogach / a na brzegach rzek y potokow / na miejscach wyschłych / ostrych / a starych rumach. Także y biała abo samica / iednak nie tak tu bywa pospolita jako samiec / niegdzie bywa w ogrodziech słanowana.

Wzrostzenie

Suchego y ciepłego być to ziele w pierwszym stopniu Dodoneus kładzie za zdaniem Galenowym / acz niektórzy chłodzić go rozumieją / zacząym troche stwardza / ale niewiele / wiecey rozprawnie / rozgama y zbiera.

Moc y skutki.

W vsiach boleści wkłada / sok tego ziela z winem z Rozynkow wymarżonym abo z srodkiem / w nie ciepło po trzy abo cztery krople puszczany.

Bolecie głowy z octem zmieszany / y lenio chusty w tym maczając przykładany / odpadza. Abo y samo ziele przetruczone / y octem winnym dobrze skropione / też czyni. Dod.

Zatrwardziłości zmiekcza.

Przymiotom ognistym / w oczach / w macicy / w kroku abo w siedzeniu / mosen abo lader / z winem także srodkiem / ziele warzone a przykładane / podczas do tego przydaje drudzy zoltek od iacia twarodo wpieczony. Abo sengrekowey maki / abo lnianego nasienia / abo maki pszenicznej / abo maktowek / abo podrozmku / y tym okładając przymioty.

Strupy na głowie y wrzody ropo iakoby takim miodem ciekace / y parchy / z wodą cieką / a przykładany / leczy. Abo z gliną z Insulę Chio / a winem pokropiony / abo z Galasem plastrowany / leczy. Dod.

Zoradłowi bolejącemu / tak surowy iako y warzony / przydawszy Nitrydatu / abo Dryakwie troche do tego / osobliwym bywa ratunkiem.

Rozsadek.

Sątkozny ten pachniacy Konicz własna Komonica mienia. Drudzy Marrotem zowia. Inni cudzoziemskim y niezwyčajnym Koniczem chea go miec. Ale ci wysocy sie myla / co snadnie obaczyć może każdy rozdział y opisania pomientonych ziol z tym zmoaszy ow / testli ci starodawnymi abo y spoledniczymi dobrze trzymać / czy nie.

Wsy bole iace.

Głowy bo leniu.

Zatrwardziłości zmiekcza. Przymiotom ognistym / w oczach / w macicy / w kroku abo w siedzeniu / mosen abo lader / z winem także srodkiem / ziele warzone a przykładane / podczas do tego przydaje drudzy zoltek od iacia twarodo wpieczony. Abo sengrekowey maki / abo lnianego nasienia / abo maki pszenicznej / abo maktowek / abo podrozmku / y tym okładając przymioty.

Strupom srodkiem. Wzrostzenie. Głowy ciekacym. Zoladku bolejącemu.

Troianel / abo Wilcza stopa / Rozdział 38.

Trzy tego znadnie sierodżay. Pierwszy y napospolitszy kwiatu modrego. Drugi czerwonego.

Trzeci kwiatu pełnego / białego. Ziółko małe na piadż wzdłuż / podczas krotke / po ziemi sie

y rumianawe / na piadź wzdłuż po
ziemi rospuszcza. Korzonków dro-
bnych / cienkich / z ktorych pniaczek
krotki wyrosły / inych rozdzet
wiele z siebie puszcza / y z tego kła-
cza wiele obdluznych stopek á cien-
kich pochodzi / na ktorym każdym
trzy listeczki w wierzchu pierw-
szym podobne / tylko troche mniey
sę: á gdy wieczor nadržodzi / abo
się ku dzdżowi ma / skulają y zawie-
rają się. Kwiat z pięci listeczko-
w żółtych złożony / na długich sypul-
kach / niez korzenia iako pierwszy / á
leż kłacza pochodzi / iako iaka gwia-
zda / z ktorego potym straczel tro-
che obdluzny / á w tym nasienie
drobne lisowate abo czarnawe.

Wiejsce.

Rosna oba w lesiech ciemnych
zagajonych / roście na korzeniach
drzew wielkich / starych / mchem zie-
mnym poroślych.

Przyrodzenie.

Wysusza y chłodzi w pierwszym
stopniu / iako iny pospolity szaw
kwasny.

Moc y skutki.

Serce mdele y bärzo rozgrzane oczer-
wia y posila.

Wotrobe goraca y zapalona chłodzi.

Prągnięcie tak z przereczonych przyczyn /
iako y w goraczkach všmierza / iakimkol-
wiek sposobem używany / bädź samego /
bädź sokiem / abo wodke z niego dyszilo-

wana piac.

W gwałtownych morowych goraczkach
wodka bywa známienstym ratunkiem / trun-
kiem sey używając / też chusieczi w niej má-
cząc / á na serce letmo y na pulsy v piesci
przykładac dobrze. Soltesce to potezniej-
czyni piac go. Toż w trzećiaczce czyni.

Wšelakim wnetrznym zapalczywošciom
trunkiem wodki / abo soku z tego Szawu-
ku używając / iesli posilkem wielkim.

Przymiotom ognistym.

Piekielney Rozej / abo ogniu / liście v
eluc á plastrzem przykładac dobrze / abo-
wotem wyčiaga ogień.

Zapalenie w żoladku abo všiego gási /
także soku abo wodki y samego używając.

Wiekotry za perwa praktyka máia / gdy
bärzo wiele kwiecia miewa : Lato bywa
didiyste y bärzo mokre / á gdy málo y rza-
do / suche.

Wšiom skązonym / y ob frãnce popřowá-
nym / plokánie z niego wielkim iesli lekár-
stwem / wšiac lišcia tego Szawu z átecego
Babli z korzeniem / Kobylego Szawu
korzenia / Słowienek abo Żywokostu mniey-
šego / Krwawniku / Zanklu / Lakrycey /
po rowney czesći / y wärzyć w wodzie iecz-
mienney / abo w czerwonym winie ćirplim /
przecedzić / á Mirthy y Kadzidla białego
do tego przylozyć / przewärzyć / y tym ciep-
lo raz kilka ná dzień plokac. Także gargary-
zmem go używac.

Zeby osłabiłe wmacnia y wewierdza toż
plokánie.

Żoladek osłabiły posila / samego lišcia
Sátate abo false czyniac / á używając.
Toż sok czyni / piac go ná czczo. Plin.

Przepukline / ktorey w mořná kizki wpa-
dáia / Zatecy Szawu iesli dobry. Plin.

Wzrody. Sadzele.

Żistuly / sokiem tego Szawu dobrze
przemýwac / zwlašczá ktore przymioty ogni-
ste w sobie máia. Owa tym wšyškim dole-
gliwošciom / ten Szawu służy / ktorym
ej Szawu pospo lity kwasny.

Serce
mdelema.
Wotrobe
goracey.
Prągnię-
cie všmie-
ra.

Goraczka
morowa

Sebrze
trzećiaczka

Przymio-
tom ogni-
stym.

Koiz pie-
kielney

Zapale-
niu w gá-
dle.

Zapalenie
w żoladku

Praktyka
lata ma

Frego y la-
ta suchego

Wšiom ob-
frãnce po-
skązonym

plokánie

Zeby w-
wewierdza.
Żoladek
posila.

Przepad-
stym.

Wzrodem
Sadzelem
Żistulom.

Ronicz abo Komonica pachniaca. Rozdział 37.

Ronicz pachniacy / dwoiaki
Dodoneus opisuje. Pierw-
szy ten / o ktorym tu mowić będzie-
my. Wtóry ktory my Warduskim
ogrodnym miánuiemy / á ten ná-
inym mieyscu od nás iesli opisany /
Pierwszy ná trzy abo ná cztery sto-
py wżwyż roście : kłacza gęsto gá-
leżistego zaraz od korzenia / ná kto-

rym po trzy listeczki / iako ná Ko-
monicy á do Fengrekowych podo-
bne / bládo białe / á okolo bär-
zo drobne zabkowate / kwiatki
drobne żółtawe / ná krotkich kło-
stkách. Z tych za časem nasienie
drobne / białawe / w máłych á w
obšernych sypinkách. Korzeń
długi / wšytko ziele zapachu przy-

temnego

Kozładek.
Koiánek ábo **Troyczak** / przeto jest rze-
 czony / iż z trzech listeczkow sobie row-

nym y podobnym jest złożony. Także Wil-
 cza stopa od inych nazwany / że niejakokol-
 wiet ma śladu wilczej stopy podobieństwo.

Siwioznka. Rozdział 39.

Polium.
Bergpolium.

Sześcioraki Siwioznki ro-
 dzay widniemy. Czwor gor-
 ny. Dwa polne / ábo lesne y dzitie.
 Górny pierwszy / który napospo-
 lićey y naczesciey do używania le-
 karskiego przychodzi / jest ziółko
 krzewiste białe na piądz wzwyż /
 podczas wysze. Listeczkow ob-
 dłużnych / a wąskich / po parze na
 swych wzgore pochodzących / pod
 ktorym wiele inych / mniejszych y
 drobniejszych wyrasta. Kozg z ied-
 nego korzenia albo radniey z pacz-
 ká wiele pochodzi prostych / row-
 nych / obłych / chrostowatych y bia-
 ławych w wierzchu / ktorych siwe
 głowki rostkwiłe iáko **Szmer**
Włoski / z ktorych włoski białe ábo

siwe wychodza. Te głowki bywá-
 ia nasienia pelne. Korzeń ieden
 przymieszym / od ktorego inie dro-
 bnieysze odnozkami pochodza.
 Wszystkie tá bylínká bázro pach-
 niaca y nozdżá przerażáca swa
 pornosćia y wonia.

Drugi rodzaj Siwioznki ni-
 szy / y niechrostowaty / iáko **Ma-**
cierzaná krzewisty / y wiele odno-
 żeł ábo gálazeł powietsey czesci /
 po ziemi rozłożonych máiac / z kto-
 rych w wierzchu kwiatki białe ma.
 To ziółko wszystko kosmá-
 te / zapáchu bázro przyiemnego.

Trzecia Siwioznka także gor-
 na prosto stojaca / nie iáko w-
 tora / po ziemi sie rozkładáca / do
 pierwszey podobna / ácz niektore gá-
 lazki iey bywáia ku ziemi náklonio-
 ne : wszystkie białosíwa / w wierz-
 chu głowki niemále żółtego kwia-
 tu : y zátym iá żółta Siwioznka
 miánuia.

Siwioznka czwarta namizsa y
 namnieysza / ledwo na pálec zwyz /
 rozdżel subtelných cienkich. List-
 czkow twárdych / wąskich / bia-
 łych. W wierzchu trzy ábo cztery
 kwiatki białe niesie / osobliwego w
 sobie zapáchu nie máiac.

Piaty rodzaj zowia sámica /
 korzenia miázzego / twárdego / z
 ktorego klacze chrostowáte po-
 chodzi / z tych niektore po ziemi sie
 ściela / wlasnie iáko **Mácierzadu-**
ská ku ziemi náchylone / z gestym
 listciem síwym / málo nie iáko **Ko-**
cánki. Listki nie parami / ale rozno
 rozsádzone iedne od drugich / na
 wierzchu gromádkami gesto białe
 go kwiecia pochodzi niemálo / tá
 żadnego nie ma przyiemnego za-

Trifolium aureum. Trifolium nobile. Trifolium magnum Trinitas. Hepatica nobilis.

Guldenleber kraut. Edel leber kraut/ Gulden Klee.

rościelające: troylistne/ wielkości mniejszego Bluszu/ albo iako Kopytnik/ teno troyspiczasty: miaszsy a kosmarty na długiej stopce poiednym/ od spodka przybronatniejszym bywa/ iako Gdula ziemna/ z wierzchu ciemnozielony. Na niektórych miejscach skropiony kropkami białymi/ ale nie w każdey krajnie. Miedzy tym liściem wychodzi także z korzenia/ kilka stopki cienkich/ także kosmartych iako y te na których listeczki/ na tych w wierzchu rozwijaia sie kwiatki mo dre zaraz na Wiosne po zejściu sniegu. A kilka listeczkow w Syczniu z ziemie wynika/ własnie iako Stokroć/ albo y liście brzochnych Siołkow: we szrodku tego kwiecia głoweczki zolte/ ostrokosmate/ własnie iako w kwiatu

Czarnego ziela/ w tych nasienie obdluzne/ bletitnawe/ Orłowemu podobne. Korzonkow ma wiele drobnych/ cienkich/ czerwonych albo lisowatych.

Wzrost

Roście pospolicie w krzewinach gestych/ w gajach y w lesiach ciemnych/ gestych/ a wilgotnych.

Przyrodzenie.

W Trzecim stopniu wysusza/ a w pierwszym rozgrzewa. (Matt.) Jni iako Dodoncus pissa/ ze barzicy chłodzi niżli grzeie.

Moc y skutki.

To ziele do ran nawiecey przynalezy/ tak zwierzchnie go przykladając/ iako trunkiem warzonego/ albo sokiem/ albo piechem wzywając.

Ranom wnetrznym/ iako w piersiach/ y plucach/ w listkach/ y w innych wnetrznościach bedacym/ jest barzo wyteczny/ warzac go/ a iuche z prochem tegoż piac.

Dzieciom malym gdsieby w mošenka listki wyćiekaly/ dwie cwieterci od kwinty prochu tego z cirklem winem na raz dając pić/ leczy: to przez kilkanaście dni czyniac porzadnie. Das starszym y roslim po cztery cwieterci kwinty/ to jest kwinte y trzecia cześć dwugiey kwinty.

Tyrtki/ Pachyrz/ zamulone wyćiera y wychedaja.

Watrobe mdla y w sprawach swych przyrodzonych oslabiala posila.

Całe y zupełne ziele ze wysyflim w cirklem winie warzone: rany w wsciech z zapaleniem y w gardle leczy. ploczac nim czesto. Toż czyni/ w stom wewnatrz osutym okroslawialem/ także iezyczkowi nabrzmiatemu y zapalonemu/ ciepło ploczac. Owa Smilcu.

Watrobnym zylom zamulonym y zaklanym/ dostwiadczoneym jest ratunkiem/ warzac go w białym winie/ a piac. Abowiem otwierca y wychedaja.

Zolta niemoc spada. Kamien.

Moc z zatrzymanym wywodzi/ także w winie/ albo w wodzie warzony a trunkiem wzywany.

Wapuchliny y nabrmiatości z przymioły ognistymi wyćiaga/ warzony albo y surowy wtargy/ przykladany/ odnawiaiac kazdym razem gdy oschnie.

Ranom
zwierzchn

Ranom
wnetrzny.
Przepu
kline dzie
cinney w
mošenki.

Tyrtom.
Pachyrz.
wi.
Watro
bie.
Smilcu
y w stom
wranionf.

Item.
Jezyczko
wi zapalo
nemu.
Watro
bnym zyl
zaklanym

Zolta
Kamien.
Moc pas
dzi.

Wapu
chnientu
z przymio
tem.

lem jest. Trzecie / małym zowiemy. Ma rozmaite nazwiska: iedni wietszym Czosnkiem / dardzy Gesim poleiem / ino Czosnkowym ziem. Pierwsze ziele Czosnkowe ma list podobny / listu Prąsych oczek / abo Ozance / ieno wietsty y nie táf pokrąiany gliboko. Zapách ma z dáleká Czosnkowy / smáku gorzkie go y cierpkiego. Rozgi ma czwo- rogránowite / rumiáne á kosmáte. Kwiatu rumiánego / między li- ściem po rozdżkach sie pokrąziac. Korzonkow drobnych / gestych / a rozpierschlych.

Drugie / pierwszemu podobne / ieno we wśem wietšte / ktemu roz- gi ku ziemi náchylone. Korzenia ob- dluznego / cieniatego / z wiela ge- stych / cieniach / á włósienkowá- tych odnozek.

Trzecie / do pierwszego we w- sych podobne / tylko ze mnieysze y drobne.

Scordium.

Wasser Batenig. Lacten
Knoblauch.

Wiepsze.

Rosna ná miejscách gornych á wilgotnych y mokrych. Rosna y w rowninách przy potokách. Táf ze y w ogrodách sádzic go moze / by ieno ná mokrádli / bo lubi táf- we miejsce / gdzie y z iedne^o zdzblá mozesie ná wiele rychlo rostrze- wić.

Wzprózenie.

Allenus w osmych księgách o ziołách piše / że z roznych czesći ma zloženie / co sie z rozmaitych tego smáku znaczy. Abowiem ma w sobie nie tylko gorzkość / ale y kwa- skowátość / y ostrość bázro Czo- snku podobna w smáku. Rozgrze- wa tedy y wysusza / iáko Awicen- ná y Serápión piša / w trzecim stopniu wyćiera / rosprawia / ro- zżiekuie. Ságnicia przyrodzonych wilgotności w čielebromi / y od- skázy záchownie.

Moc y skutki

Ziele Czosnaczkowe suche w winie wá- rzone / a trunkiem używane / wśelmonym od Bestyádowitych jest lekarstwem. Dios. Sámó teź ziele ná rane przykładáne / boleść wkláda. Apul.

Truźizne w czymkolwiek zádána wywo- dzi / przerzeczonym sposobem używáac go.

Gryzienie y morzyśto w żywocie wkláda.

Czerwona čieloczká zawiáciaga.

Mocz z čizkościa pufeszány wywodzi / proch z tego ziela pul lotá z srecá miodowa abo z wodá cukrowaná piác / abo z winem slobkim.

Slágame ropiśta z pierśi y z pluc wywo- dzi / tenze proch z liścia tego mátko wár- ey z piety miodem / abo z miodkiem kwaśko- wáwym. Ktory Oxymel zowia / abo teź wá- rzone ziele / á piác.

Káfel záfárzány leczy.

Przepukłym. Pokrzywionym y pokrú- czonym bywa osobliwym ratunkiem / proch z liścia z nasieniem Rzerzusiány / z mto- dem / á z żywica Terébintowa vmieshány / á máśto miodku abo Wlekwarzu / użáciem używany.

Watrobie záfárzány y zámuloney słuzy / w winie abo w piwie go moczác / y máśto po-

W Rosens
od gádzu
nr.

Truźizne
wywodzi.
Morzyśtu
w żywocie

Czerwoni-
ce.
Mogu.

Slágame w
pluckách.

Káfel w
sfáwignie
ma.
Przepu-
kłym.
Pokrú-
czonym.

Watrobie

pachni wżadney części swoiey.
 Szosty rodzaj polney / les-
 ney abo dzikiy: korzenie ma pier-
 wszym podobne / z tego pocho-
 dzi klacze cienie / oble / białe abo
 siwe / z liściem obdluznym a wa-
 skim: na podobieństwo rozmary-
 nu polnego / ktory Swinim bąg-
 nem zowiemy. W wierzchu rozg-
 swych głowki z białymi kwiatká-
 mi miesiąc / iáko gorna siwioznka.

Wiepsee y Czas.

Nedne rosna na gorách / zwła-
 szać pierrwše cztery. Drugie na zie-
 miách iálowych y na polách pu-
 stych / ábo długo odlogiem leża-
 cych. Kwitnie roznych czá-
 so w / iedne w Márcu / drugie w
 Kwietniu / inne w Máiu / w Czer-
 wcu też drugie. Máia bydz zbierá-
 ráne w ten czás / gdy na nawiet-
 še kwitna / do roku tylko ma bydz
 chorwana.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza we wto-
 rym stopniu / smáku sa gorzkiego y
 troche ostrego / otwiera / rozprá-
 wnie / ściencza y wyciera. Ale su-
 che wysuszaia w trzecim stopniu.

Moc y skutki.

Nezkionym od weża y od inych bestii
 iádowitych / iucha z wárzonego / jest zna-
 mientym lekarstwem / piac ia. Przewo-
 chodzi do Dryakwie / y do inych kostow-
 nych y známiennych lekarstw. *Dios.*

Od was-
som wpa-
sonym.

Puchlinie.

Slezionie
chorep.

Purgacie.

Miesiec-
sney.

Puchlinie wodnista wywodzi.
 Zolta niemoc spada / teze iuchy trun-
 kiem na czczo y na noc uzywatac. Tenze
 Slezionie chora leczy w octcie wárzona /
 a trunkiem rákze uzywana.
 Zywota zápieklosé y záewárdzialosé od-
 miekcza / y stolce wywodzi.
 Miesieczna pánom záwsciagniona

nad przyrodzenie wzbudza.
 Plod martwy.
 Lozysko pozostale po porodzeniu wywo-
 dzi / trunkiem rákze w winie wárzonego v-
 zywatac.
 Pawloki y zastony z oczu sciera / y spa-
 dza / zaraz iáko go znaydzie / na czolo przy-
 winone na miescu / nad to nie mamy le-
 pfego do takowego ratunku.
 Ciezkiemu puszczeniu moczu jest ratun-
 kiem / wárzona Siwioznka / a trunkiem v-
 zywana.

Plod mar-
twy wywo-
dzi.
Lozysko.

Pawloce
na oczach.

Mogu.

Zoladkowi.
 Krosom boleiacy z przyczyny zimney /
 abo z wilgotnosci slagnustych / osobliwym
 jest lekarstwem / w winie bialym wárzony /
 a trunkiem uzywany.

Zoladko-
wi.
Biskom.

Weze z domu wypadza / kurzac nim po-
 gmachach. [*Dios.*] y rozscielatac.

Wazy 34
dzina 3 do
mu wyga-
nia.
Ranom.

Rány do kupy sciaga y goi / przykladatac
 ia na nie. *Dios.*

Ogom
czernony

O czom czernonym y plynacym / jest nie-
 pospolnym ratunkiem / swieze ziele wtarszy
 na nie przykladac / abo suche w winie czer-
 wonym wárzyc a plastrowac / y tym wi-
 nem wynywac.

Watrobe / Slezionie / Tyrtki / Biski y
 ine wnetrznosci zatkane y zamulone / otwie-
 ra y wychadaza / w winie to ziele ia wárzac /
 a piac. *Plat.*

Watrobe
Slezionie.
Tyrtkom.
Biskom.
Wzody
zle.
Ranom.
Moli bro-
ni.

Wzody zle a ciálo rozkladatac leczy / pro-
 chem ie tego ziela zasypniac.

Rány wielkie a swieze goi / iucha wárzo-
 nego przemynwatac.

Szaty od molow zachowute / kladat go
 miedzy nie.

Szkodzi.

Stowy bolenia domiesza.
 Zoladkowi skodzi / a ile w goracych na-
 turach.

Stowie.
Zoladku.

Polna Siwioznka.

Ta iáko przyrodzenia ob gornych jest
 mbleyszego. Tak skutkow w lekarstwu uzy-
 waniu podleyszych.

Kozsadek.

No sile / ktorzy z Siwioznka Odmie-
 niec ziele / abo Trzykroc odmiennie miesza-
 ia / y iednakich skutkow ie bydz powiadata /
 z ktorych jest Plinius y iego nasladowca Gá-
 zá / co sie da Pan Bog w czwartych Ksie-
 gach o tym Odmienniku iasniey pokaze.

Czosnkowe / ziele Bebi poley. Rodzial 40.

To ziele troiakie sie znayduie
 bydz. Pierrwše / ktore jest na-

pospolitsze w Aptekach. Drugie /
 ktore wietszym Czosnkowych zie-

lem jest

Krórego czynienia sposob / iako y z innymi
ziolmi / w Pielynie baczyc możemy. Abo ty
sposobem. Wziac korzenia białego Dyptra
nu / korzenia Kurzego ziela / Kozłkowego /
Weżownikowego / korzenia Dziegielowe
go / Biedziencowego / ziela Tatarskiego po
łocie. Cytwaru dwa loty / Czosnkowego
ziela / Rury / Melisy abo Pszelniku / wiecy
niżli pul lota / Turckiego Czubku abo Bar
nadyńku trzy kwinty / jagod Jalowcowych
pultory kwinty / Galganu / Cynamonu / Swo
dzikow po łocie / Muskatowej galki kwint
te / Muskatowego kwiatu / Szafranu pul
kwinty / Kämpfory dwie kwinty / to jest
pul lota. A wszystkie co nadobniey pokrą
iawisy / we dwunastu funtach wina / to jest
w pultoru garnca / przez trzy dni moczyć /
potym przecedzić y do potrzeby chować. Te
go czasu morowego powietrza / każdego po
ranku na czczo po cztery lyki wzywać / a nie
jeść aż w piec godzin potym. To wino nie
tylko iad z ciała wywodzi / ale wszystkie w
nim wilgotno ści zle y szkodliwe trawi.

Krórowe
mu powie
trzy.

Wilgotno
ści zle w
cielu trawi

Krórowe
leucie.
Od moro
wego por
wierzca.

Krów w cielu poleruje y wychedza.
Od zarázy morowego powietrza zacho
ronie.

Kozsadek.

Wielkie zalecenie ma to ziele / nawiecey /
ze wszystkie czlonki wnetrzne / iako zoladek /
watrobe / slesione / pierś / pluća / y inne / od
zagnicia y nakazenia poteznie zachowywa.
Czego ludzie / rostopnym / pilnym obacze
niem swym doznawszy / pismem nam poda
li. Bo gdy czasu iednego po znaczney bitwie
woienney / na pobojisku przez kilka dni ciała
leżaly : te kroze na tym zieli leżaly / barzo ma
ła słaże w sobie miały. Skad potym tego
dosli / ze przeciwo kruciznie / iadom / zagni
losci / y skazeniu ciała. Takze y wilgotnosci
w nim / jest osobliwym y znamientnym le
karstwem.

Zle przebnich czasow czynili / y teraz ies
siby tacy byli / Krozy Czosnaczk / o którym
zaraz mowic bedziemy miasto gęstego Pole
tu / abo Czosnkowego ziela wzywali / abo y
po te czasy wzywata do potrzeb lekarstkich.
Ko zumieiac tak w Greckim / y Lacińskim /
iako y w naszym iazyku / iedno to bydy *Scor
dium* y *Scorodon* . to jest Czosnkowe ziele / y
Czosnaczek / od Awicenny zwiedzieni / krozy
takze rozumial: Jeno wždy inż obaczyli sie
P. Aptekarze / matac oboygą obfitość.

Czosnaczek. Rozdział 14.

Alliaria.

Knoblochkraut / Leuchell,
Salzkraut.

Czosnaczek ziolko lokietne / pod
czas dwulokietne. Lisie pier
wsze gdy z ziemie puszcza / zdadza
sie okragle / podobne listciu fiod
kow bronatnych / ale gdy podro
sna zabkowanie okolo kratow ma
ia / y cos podobne sa listciu Koi
ownikowemu / abo Pszelnikowe
mu / ieno spiczastke / gladke / y przy
swym klaczu ferse. Pret ma obli
mielki. Kwiatki biale : z ktorych
potym w straczkach cienkich nasie
nie czarne / korzenne. Korzenie dlu
gie / cienkie / biale / y twarдохrosto
wate. Tego zapachu iako y listcie.

Wzrost.

Wosci rad przy plociech / takze
na miedzach w polu / podczas w
dabrowach nisko wyrostlych / na
ialowych y nie wyprawnych miej
scach / kwitnie w Maiu.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza w trzecim
stopniu na poczatk / abo we wto

rym

Do purgacji lecyj le- kacji w d- brze pur- fladac. Ciazkie- mu tchnie- niu. Plucem o- wziedzila lym	<p>Spolitego trunku wzywaiac. Do purgacyjnych lekarstw dobrze go przy- mieszawac / abowiem iadowitosc ich prze- lamuje y tlumi. <i>Fernel.</i> Dusnosci y cieklienu tchnieniu z zamu- lenia pluc / wielkim lekarstwem. Plucem zawrzezdzialym barzo jest wy- teczne / tak prochem iako Elektwarzem y trunkiem / waznac ziele z sioolkowym ko- rzeniem / z Jzopem a z suchymi sigami / w sycie miodowey abo w wodzie Jeczniem- ney / a to po ranu y na noc pic cieplo.</p>	<p>iako sie wyissey namienilo. Glisy w zywo cie morzy proch tego z woi- nem abo z miodem piac. Toz y sol czyni. Kodzeniu rychlemu dopomaga / z syta miodowa pic datac / proch z listcia tego. Glowy bolenie vsmierza / waznac kwie- cie abo samo listcie w wodzie / z trocha listcia Nirthowego / y tym glowe boleia ca okla- dac. Zoladkowi boleisacemu / mdlemu / y o- slabiatemu z zimnych wilgotnosci / jest lekar- stwem w winie go waznac / abo w piwie / y trunkiem cieplo na czczo uchy wzywaiac.</p>	Glisom. Kodzeniu stodnemu Glowy bo- lenia. Zoladko- wi
W dryas Pwima napred- nieysze misyce.	<p>To ziele ma nieposlednie nieysze / mie- dzy innymi wysytkim zioly do Dryakwie w chodzacych / abowiem jest doswiadczo- nym lekarstwem / przeciwko radu woselakie- mu / y powietrzu morowemu. przeciwko truicznu w chobzi do Nitrydatu / y do le- karstw tym dobobnym.</p>	<p>Slesione iako y warrobe oziebla y zamu- lona otwiera / wychedaza / y rozgrzewa / badz prochem wzywane / badz wazzone piac. <i>Plat.</i></p>	Zoladko- wi Slesione
Wnetrzno- sciom o- szadlym.	<p>Wszystkie wnetrznosci oziebla rozgrze- wa tak prochem / iako uchą z winem wzy- wane / abo y Elektwarzem. [<i>Eginet.</i>]. Tak- ze y od stazy zwierzchney ciato zachowuje.</p>	<p>Soł tego ziela. Soł tego ziela tym sposobem moze byc wyciagniony iako z Piolyru. Ktory / iako Dioskorydes pisze / wszystkim pomientoy niedostatkom y chorobom barzo wyteczny. Gwizdiotchnacym. Dychawicznym / y plucą slamowato scia- mi flagmistym napelnione wychedaza / z woda szopu cieplo piac. Wnetrznosci zasztebione rozgrzewa y wy- chedaza / takze go trunkiem abo z winem / a- bo wodka tegoz wzywaiac.</p>	Succus. Gwizdi- otchnacym Dychaw- icznym.
Mozu.	<p>Moz z zawosciagniony nad przyrodzenie wzbudza / ziele swieze veluc y z syta miodo- wa dac pic.</p>	<p>Przeciwko powietrzu morowemu dobrze go miec / y zachowac do wzywania czasiu tey przygody. <i>Tabe.</i></p>	Mozu.
Zylom pla- tym. Febrye gwatrego dnia. Trzeciego dnia.	<p>Zyl suchych bolesci vsmierza / z Hobko- wym oleykiem swiezozielone ziele wtarte / tym nacieraiac. <i>Apul.</i> Febry / kaidogodniowa / y Trzeciego dniowa leczy / wszystko ciato tym zielem oblozywszy. Tenze</p>	<p>Przeciwko powietrzu morowemu dobrze go miec / y zachowac do wzywania czasiu tey przygody. <i>Tabe.</i> Jad wysytek potem z ciata wywodzi / da- iac go z wodka Kardobenedyktowa pic / a co nalepiey cieplo nakrywszy / godzine trzy sie poctic.</p>	Zaszteb- ione wnet- rznosci. Powier- tzu moro- wemu.
Zapalene- mu odster- dzu.	<p>Kozniecemu y zapaleniu odsierdzia y sta- bizn pod zebzami. Grekowie <i>Hypochondrio- rum inflammationem</i> zowia / jest ratunkiem z woskiem go plastruiac.</p>	<p>Ten Konfekt abo Elektwarz ob ziero- nyma fratastoryusa opisany / w porzadnych Aprekach bywa czyniony. Ktory takowe ma od wczonych lekarzow zalecenie / iz cza- su powietrza morowego / nie tylko od tego zle zachowuje / ale tez nim / uiz zarazone y o- plakane / o ktorzychby zadney uiz nadzieie nie bylo / do pierwszego zdrowia przywodzi / ko- rego tym sposobem mamy wzywac. Wziac Diascordyey kwinte w prochu. <i>Species Cor- diales de gemmis.</i> dwie czesci kwinty. To z winnym octem zaraizo nemu dac cieplo pic wziawszy go ze cztery lyzki. <i>Taber.</i></p>	Jed zia- ta wyci- ga.
Miedzi- Gney.	<p>Miesieczna Paniam zasztebowiona wz- budza / piac wazzone w winie / abo pro- chem. Takze sie po pas w nim kapiac.</p>	<p>Elektwarz abo Konfekt / Diascordium rzeczonny.</p>	Electua- rium.
Kanom wielkim. Wzrodem y sadzelo.	<p>Kany wielkie spai y goi. Wzrody y sadzele zasztebowione / plugawe y zagnile / z miodem Plastrowany wychedaza y zawiera.</p>	<p>Wziac Diascordyey kwinte w prochu. <i>Species Cor- diales de gemmis.</i> dwie czesci kwinty. To z winnym octem zaraizo nemu dac cieplo pic wziawszy go ze cztery lyzki. <i>Taber.</i> Bolom froginu / okrutnym / y darowym w glowie / doswiadczonym jest lekarstwem Takze wielunym rozmaitym chorobom cza- su podeyrszanego powietrza / z Sczawilko- wa wodka wzywany.</p>	Mozowy powie- trze zeta- ionym.
Miesu bzowemu.	<p>Dziwe mieso w ranach / we wzrodach tra- wi / y bronu od niego / prochem tego ziela za- sypuiac. Przeto go do masci dobrze przymie- szywac.</p>	<p>Wino z Czosiukowego ziela. Moze z tym zielelem wino byc przypra- wione / czasiu zbierania y tloczenia winu.</p>	Wino.
Wplawo. Pleurze.	<p>Wplawy paniam zawaciaga. Pleure y klocie w bokach z zamulenia y z zasztebnienia leczy / w trunku iakokolwiek w- zywane / badz prochem / badz wazzone w winie. <i>Gal.</i></p>	<p>Podagrycznym z octem abo z woda ro- starce / y plastrowane jest lekarstwem. Moznom abo iadrom opuchlym / tlu- czone ziele swieze / okladaiac tym jest ra- tunkiem. Morowego powietrza ktoby zachwytil z miodem abo z winem piac wielkim a do swiadczoneym jest ratunkiem / y dla tey przy- czyny wchodzi do Dryakew y Nitrydatu /</p>	Wolentia stogiemu glowy.
Moznom spuchlym.	<p>Podagrycznym z octem abo z woda ro- starce / y plastrowane jest lekarstwem. Moznom abo iadrom opuchlym / tlu- czone ziele swieze / okladaiac tym jest ra- tunkiem. Morowego powietrza ktoby zachwytil z miodem abo z winem piac wielkim a do swiadczoneym jest ratunkiem / y dla tey przy- czyny wchodzi do Dryakew y Nitrydatu /</p>	<p>Podagrycznym z octem abo z woda ro- starce / y plastrowane jest lekarstwem. Moznom abo iadrom opuchlym / tlu- czone ziele swieze / okladaiac tym jest ra- tunkiem. Morowego powietrza ktoby zachwytil z miodem abo z winem piac wielkim a do swiadczoneym jest ratunkiem / y dla tey przy- czyny wchodzi do Dryakew y Nitrydatu /</p>	Wolentia stogiemu glowy.
Mozowe- mu powie- trzu.	<p>Mozowego powietrza ktoby zachwytil z miodem abo z winem piac wielkim a do swiadczoneym jest ratunkiem / y dla tey przy- czyny wchodzi do Dryakew y Nitrydatu /</p>	<p>Podagrycznym z octem abo z woda ro- starce / y plastrowane jest lekarstwem. Moznom abo iadrom opuchlym / tlu- czone ziele swieze / okladaiac tym jest ra- tunkiem. Morowego powietrza ktoby zachwytil z miodem abo z winem piac wielkim a do swiadczoneym jest ratunkiem / y dla tey przy- czyny wchodzi do Dryakew y Nitrydatu /</p>	Wino.

Wstęgi rzecie.

Roście rad na miejscach weso-
łych / iasných / a słońcu wydatych /
wilgotnych / y mokrych / przy stud-
niach / przy pagórkach wilgotnych /
przy potokach / y wodach stoją-
cych. Kwitnie w Mārcu / a za
dzień trzy abo cztery zaraz opada /
y ginie z kłaczem swym. Do roku
tylko liście y z korzeniem bywa w
swych przyrodzonych siłach za-
chowane.

Przyrodzenie.

Lisście świeże ma w sobie istno-
ści wilgotney niemāto / za czym
chłodzi y odwilża. Ale suche roz-
grzewa / bo ma w sobie ostrość:
Zas korzenie / że jest smaku gorzkie-
go / jest przyrodzenia suszacego y
grzeiacego.

Moc y skutki.

Zabuseniu mǎcice y wsgore wstapioney /
zaczym białegłowy osławia sie iako umar-

Wstęgi 36
dużony.

te / tym bywa ratunkiem / proch korzenia
tegoz winem trunkiem dany.

Wšelakim przymiorom ognistym bārzo
jest wyteczny / zwłaszcza liście surowe przy-
kładacie / abo wtarte plasteruiac. Też z miod-
dem tłuczone a plasterowane / toż czyni.

Roża piekielna spadza / toż liście świeże
wtarte a plasterowane. Ale suche do tak-
owych przymiorow ognistych nie przynale-
ża / bo nie chłodzi / ale rozgrzewaia. *Di.*

Zasłom suchym y zastyżalym jest wiel-
kim lekarstwem / tak liście iako korzenie na
ogień węglisty kładac / a dym przez liść w
sie biorac. *Diop. Plin.*

Gwizdżochniacym y dychawiczym /
tymże sposobem dym liyktem w sie biorac /
osobliwym jest ratunkiem.

Bolaczki / ktore zowia vomitas *Lacini-*
nicy ile w pierśiach / tenże dym w sie puszczā
iac / otwiera. Toż korzeń co y liście tego
może. *Diop.*

Płód martwy z żywota wyciąga / liście
w piwym Miedzie warzac a pliac. Tenże.

Roście przy korzeniu tego podbiału nie-
kiedy cos gębczāszego. Ntoby chciał mieć
zagiew / bārzo subtelna y do rozniecienia
predka: zawińac ia w wiotcha chusteczke
chedoga / od korzenia ia odiawszy / y warzyć
w lugu / w ktorzymby pierwey troche sale-
try rozpuscil / a porym co nalepiey na słoń-
cu wysuszyć y chowac. By namniej go istier-
ka dostla / zaraz sie imie.

Przymio-
tom ognis-
tym.

Rożę pie-
kielney.

Zasłom
suchym y
zastyżale-
mu.

Gwizdżo-
chniacym
y dychaw-
iczym.
Bolaczki
w pier-
ściach.

Płodu
martwego
mu.

Zagiew
niepespo-
lita.

Lepieżnik abo Podbiał / Heroki. Rozdział 43.

Lepieżnik / ktory Podbiałem se-
rokim drudzy zowia: pierwey
w pret y w kwiat z korzenia wyra-
sta / a niżli w liście / zaraz na pocza-
tku wiosny / ktory ma czezy we
wnatrz / wzwyż na piadź / mias-
szy: soku pełny y pobronatniały a-
bo zmodrzały / mǎiac niemāto oko-
ło listeczkom małych. Na wierz-
chu kwiat pależasty pobronatnia-
ły / kształt grona mǎiac. Ten ry-
chło z kłaczem swym niszeie y gi-
nie. A zatyż zaraz ziemi liście sie
puszcza od spodu pobielawe: ktore
niżli dożrzałości doydzie / Podbia-
łowi pierwshemu jest podobne. Ale
kiedy dożrzeie / tak wielkie y hero-
kie bywa / że Lopian swa heroko-
ścią przechodzi. A list każdy z oso-

bnā na swey stopce pobronatnia-
ley stoi / y iako bawełna otry-
ty: Korzenia dlugiego / wzmiāsz
na reke / z wierzchu szary / wew-
natrz biały / podziurawiony abo
czerwie wytoczony / gorzki y won-
ny. A gdy go raz wsadzi / nie lada
iako go wyglādzi y wykorzeni.

Wstęgi

Roście na miejscach wilgo-
tnych / a przy potokach nawiecey
iako y pierwshy.

Przyrodzenie.

Korzeń Lepieżnikow rozgrze-
wa / ściencza / rozśieknie / wyćie-
ra / co tego smak gorzki znaczy.

rym na końcu / ścięcza / otwiera /
rosprowadza / y pobudza. Abo wiem
jest rodzaj Czosnku / ieno nie tak
rozgrzewa / ani tak wysusza / iako
Czosnek / który w czwartym stop-
niu / grzeje y suszy.

Mocy skutki.

Wzywają dudy tego do Sólse przysma-
kiem.

Ciało swym wzywaniem rozgrzewa.

Wilgotności hrube a kłiwate rospia-
wia / lipkie drobi y cieniży / tak w żołądku
iako y w pierśsiach.

Máciicy z adufoney nasienie tego jest le-
karsiwem / z octem go na łono plastruac.
Abo woreczek z niego uczynić / octem po-
kropić / y na prog łoná co naciepley przy-
kładać.

Toż też máciice wilgotna wysusza. Owa
tychże skutkow y teyże mocy jest / nimal kto-

rych nasienie Zzerzuchy / abo Gorczyce / ie-
no mbleysze troche.

Przychodzi do słowych przysmakow /
miąsko Gorczycki abo Mostardy do pieczy-
stego / ktorego niektorzy z wietszym przysma-
kiem wzywają / niżli gorczyce.

Scyatyce / Chiragrze.

Podagrze z zimnych flusow jest osobli-
wym lekarstwem / Elstery z niego czyniac.

Sok w nos puszczany kichanie czyni / za-
tym od suberu abo spania nád przyrodzenie
wz budza.

Padaiacey chorobie sok tego ziela w
nos lany bywa ratunkiem / bo za kichaniem
ktore wzbudza / mozg wychedaża z zimnych
a hrubych wilgotności.

Rozsadek.

Tego Czosnaczk przedyem miąsko Czo-
skowego ziela do potrzeb lekarstkich wzywa-
no / nie bez wielkiego bledu / o czym sie tez
w przestym Rozdziale na końcu przypom-
niało.

Ciało ro-
grzewa.
Wilgotno-
ści zle wy-
susza.
Máciicy
z adufo-
ney.

Máciicy
wilgotney

Do przys-
makow
łowca.

Scyatyce
Chiragrze
Podagrze
Elstery
Zimnych
flusow
Suberu.

Ratunkiem

Podbiał. Rozdział 42.

Tussilago, Bechium, Vngula
equi. Radix pestilentiae minor.
Hussliarych / Rosschuch / Brant-
latyrych / Esel Hussl: Klein Pe-
stilenzwurcz.

Koiaki rodzaj znaydujemy
Podbiału / chociaż tylko ie-
den nam Dyoskorydes opisawşy /
zostawil. Wielki abo seroki / który
Lepieżnikiem zowiemy. Maly / a
ten kwieciem / y średni / o którym
tu w tym rozdziale / z opisania Dy-
oskorydowego chcemy / y bedziemy
mowić. Ten liście jest dobrze wiet-
szego niżli Bluszcz / ktorych po šestci
abo po siedmi z korzenia na Wio-
sne wypuszcza / od spodku biale / z
wierzchu zielone / zylowate / po kil-
ku spieczek abo rozkow máiace. Pret-
ze srzodku liście na piadz wzwyż /
kosmarty / pobielawy / abo siwy.
Kwiat także na Wiosne zaraz żo-
ty / kosmarty / y barzo predko gina-
cy / y nisczeiacy wespól z swym kła-
czem. Także ich wiele jest / ktory
nie przypatrzynşy sie pilnie / omyl-
nie twierdza / że Podbiał kwiatu
nie miewa / ani kłacza. Korzeń ob-
dłużny / a przyćienşym / który do
potrzeb wchodzi. O inych Podbia-
łach wnet na swych miejscach be-
dziemy mowić.

li czarney podobnego / ieno bersego / ale y Podbialowemu podobne / tylko ze nie ma po kraich tak wiele spiczek albo kactkow / ani od spodu sa pobielawe : z obu stron iasno zielone / zleka okolo kraiw wystrzyzone / gladtie. Drugi we wsem pierwszemu podobny / ieno ze mnieyszy. Trzeci takze pierwszemu y wtoremu we wsem podobny / tylko kwieciem rozny / ktore ma pelne : y z tad go tez pelnym kwiatem zowia.

Wdiesce.

Roście na mokradlach / przy potokach / w nizinach / y na lach wilgotnych. Kwitnie pospolicie w Maiu y w Czerwcu.

Przyrodzenie.

Tegoz jest przyrodzenia ktorego Podbial / y z tychze zywiolow ma swe zlozenie.

Moc y skutki.

Gdzieby Podbialu nie szkawało / bezpiecznie knieci na miesyce tego wzywac mozemy. Bo tychze skutkow y teyz mo cy jest.

Sok z korzenia tego wyzery / oczom paroloka zasle y zaslonione / bywa ratunkiem puszczajac go w nie. Czego bywa znak gdzie oczy na wierzch sie wzdma y wydadza. Co iesliby sie nie wzdely y na wierzch sie nie wydal / ratunek ich daremny. A wzdarym / huszczki chedogie y cienkie w Rozaney wodce albo w Swieczkowej / albo w kopru Wloskiego wodce maczac / a na nie przykladac.

zafens na osach (p. 203a.)

Zorawie noski. Rozdzial 45.

Geranium.

Storchen schnabel kraut.

Po ziele ma rozmaite nazwiska: Zorawie noski / Komo-

zrenoski / Siebie noski / Zabie kosmki / Golebia noga / Wroble proso / Pychawiec / Stote ziele / Siebie noski. Wileze igly / ic. Ktorego jest trzynascie roznych rodzajow. Dioskorides tylko o dwu wzmianke czyni: my w wszystkich trzynasciu za pomoca y darem milego Boga / wedlug moznosci naszey nie tylko ksztalty / ale y skutki opiszemy. Poczawszy od Siebich noskow / wie tez Zorawimi / dundzy Boćianimi noskami / imi Kubrechtem y laska Boza mianuig. Te tedy Boćianie albo Zorawienoski / albo Kubrecht ktory wlasnie ma bydz mianowane Siebiemi noskami: liscia jest Niestretkowe podobnego / albo wtorego Sawilcu: y tak rozdzielony / ieno barzicy okolo swych kraiw karbowany albo zabkowany na dlugich stopkach / rumienawy y trache z biala kosmaty. Klacza oblego / po czesci rumianego y zleka iako liscie kosmatego / wzwyss na wielka piadz / pod czas

Tussilago maior vel Pestilentiæ radix. Petasites.
Pestilenzwurz.

Moc y skutki.

Powies
erzu moro
wemu.

Przećie to powietrzu morowemu y go
raczkom morowym, poł lota korzenia tego
z białym winem dawaj pić / y zaraz sie po-
cią / wielkim y doświadczonym bywa ratun-
kiem: bo też pot potężnie wzbudza.

Máćicy
zaburze-
ney.

Zaburzeniu máćicy jest lekarstwem.
Pániam zarcie y morzenie w żywocie wsmie-
rza / także go dájac z winem pić.

Bydlu czwornogiemu / wárzonego ko-
rzenia iuche w gębe leiac: Czerno w nich
morzy y wywodzi.

Czerno
bydlu mo-
rzy.

Koniom dycharwicznym / jest trunkiem
lekarskim bázro wzytecznym.

Koniom
Dychar-
wicznym.
Kolce.

W kolceábo w dárciu / y okrutnym mo-
rzeniu w żywocie / poł lota prochu z korze-
nia tego z winem białym dáwać dobrze.

Gwoździortniczym,

Gwoździ-
ortniczy.
Zaburze-
ney.
Kólca.

Ustawicznie y iakoby bez przesáunku ká-
glacym / á nie nie odmiataiacym, dla zby-
tne grubych y gęsto kłiowatych wilgorno-
ści w płucách zástádlých / známienitym jest
lekarsstwem korzeń Lepieznikow á O man-
roy / po dwu lotow oboygá wziawszy: Prze-
tarzniku / Jzopu / Lebictki po pulgaráci /
Lakticyey poł lota / Hányju poł lota / Sig-
suchych misisich z osm. To wshytko w sy-
cie miodowey wárzyć do wyrzzenia trze-
ciey czesáci / á pić ciepło ráno y ná noc po
dobrym trunku.

Wtoqu.

Aliż wshelákie zámulenia w cíele otwiera /
przeto moc z nád przyrodzenie zadržymány
pedzi. Także.

Miesieczna choroba pániam nád przy-
rodzenie záws ciagniona / wzbudza y wy-
wodzi.

Miesie-
czny.

Wrzody cíalo rozidáiac / liście suche
elucac á przykládaiac: także prochem ko-
rzenia tego záfypuiac / goi.

Wrzodom
cíalo roz-
idáiacym.

Jne skutki ma z pierwszym Podbialem
rowne.

Extrákt ábo wyciágnienie
istności tego.

Extra-
ctum.

Stnosć z tego ziela wyciágniona bywa
tym sposobem iako sie w Ptolynie powie-
dziáto / tá wzyteczna jest przeciwko powie-
erzu morowemu. Także do inych wyssey
pomienionych potrzeb.

Powies
erzu moro-
wemu.

Kádzie korzeniem tego ziela po gma-
chách czásu powietrza morowego dobrze /
ábowiem sie mocno tey zley zaráste sprzeći-
wia / potężnie ta odrazáiac y odpadzáiac.

Item.

Rniec. Rozdział 44.

Populago, Calthapalust,
Tussilago, Chameluce,
Farfugium, Faranum,
Chelidoniũ aquaticum.

Mossblum. Dotter-
blum. Wierßblum.
Mattenblum.

Przeći Podbial / ktory Rnie-
ciem zowiemy / á ten troiákie-
go jest rodziáu. Pierwszy ábo
Wielki / korzenia białego y na wie-
le czesáci rozdzielonego / cienkiego /
rospierzchlego / y gorzkiego. Ko-
zgi z siebie puszca miékkie / we-
wnatrz czesze / łókiétné. Kwiatu
zóltego / do Jáskru podobnego / ie-
no dobrze wietrzego. Lisćia Topo-

li czarney

Blaw
Gortor
gnade.
Blawen
storch en
schäbel.

szego y szerszego nad inne szorawie
noski / barzo podobnego do li-
scia Kozieydrasty / z siedmi albo z
osmi listkow glebofo wykroio-
nych y postrzyzonych szozonego/
a okolo brzegow zlekkä zabkowä-
ny / na szypulkach dlugich zielo-
nych. Sz korzenia puszcäia sie kilkä
rozg miasznych / dlugich / oblich/
od spodku rumianich / welnistych /
y galazkowatych. Kwiatu modre-
go / ktory gdy opadnie / nastepuia
iäko y drugich glowki z dlugimi o-
sciami na sztalt Bocianich no-
skow: w tym kazdym po piaci ziar-
nek bywa / smäku slodkiego a po-
dlugowäte: ktore gdy dozrzeie /
samo z swego otworzonego stra-
czkä wypada. Zapachu to ziele nie
przytrego.

Mieysce.

Koscie na lakach y mieyscach
trawnych / iednak w Niemieckich y
w Niderlandzkich krainach dla sli-
cznosci y przyiemnosci kwiatu / by-
wa w ogrodach siany y slanco-
wany.

Siodmy rodzaj korzenia krotkie-
go / knodowatego albo wezlowa-
tego / na sztalt ziemnych kaska-
now / odnozek rzadkich / z wierzchu
dzikawe / we wnatrz biale / smäku
nie przyiemnego / y do womitow
pobudzäcego. Lisie szawilco-
wemu podobne / na picioro glebo-
kim krosiem rozdzielone labrowane
na dlugich stopkach ku ziemi nachy-
lone. Klacza albo pratkow trzy a-
bo cztery z korzenia puszcza na pol-
tory piadzi wzwyss / od ktorych ga-
lazki rowno parami pochodza / y
szypulkami na ktorych kwiatki ble-
kitne z piaci listkow szozon / na
sztalt kazdy listeczek serca wyfor-
mowany / z ktorego takze iäko z in-
nych okwitlych glowki / straczka-
mi iäko szorawie noski pochodza /
w tych sie nasienie zamyka.

Mieysce.

Koscie nabuyniey w Rusi na
gorach Kuropatnickich. Takze w
ziemi Slowianskiej / w Niemcech /
w ogrodach kostownieyszich by-
wa siane albo slancowane / z Sto-
wianskiej ziemi przywiezione.

Osmy korzenia dlugiego / biale-
go / na малы palec wzmasz. Listu
dlugiego / labrystego / glebofo
wykroionego / y gesto zylowanego
zytkami rumianemi. Klacza mias-
szego / lokietnego / a rumienawego
y galazkowatego / rownym pocho-
dzenie odnozek. Kwiatu bleskitne-
go / z tego potym glowki z dlugie-
mi straczkami iäko by iäkie Bocia-
nie albo szorawie glowki / w ktorych
nasienie swe miewa.

Mieysce.

Cudzoziemskie to ziele w kra-
nach naszych y w Podolskich / nie
bacze bym go widzial. w Kandy-
iey iest pospolite / w Niderlandzie
y w Niemcech / w zacnieyszich pan-
skich ogrodach bywa slancowane

Dziewiaty rodzaj / korzen ma-
biäly nie szbytnie wielki / na yltory
piedzi wzdluz przy ziemi przyru-
miennieyszim z trocha odnozek.
To nad inne szorawie noski listu iest
szerokiego / wysokiego Slazu li-
sciu barzo podobny / ieno dluzsze-
go / mieszszego. Ten naszy Bodzi-
szkiem nazywaia / ciemney zielono-
sci / po ziemi sie roszieläcy / iäko
Slaz. Klacza wiele z iednego ko-
rzenia puszcza kolantowatego y ko-
smatego. Kwiatu drobnego / ru-
mianego / na podobienstwo iäbl-
ka kwiatu ziarnistego albo Grana-
towego. Ktore gdy opadnie / pus-
cza z siebie glowki iäko by z Bocia-
nimi noskami.

Mieysce.

Koscie ten na gorach trawni-
szych. Przetu nie iest pospolity.

Dziesiaty / ma korzen szoltemu
Sniatku podobny. Ciemnorumiä-
ny. Smäku slodkiego. A ten iest

8.
Gerani-
um Cre-
ticum
Candia-
cum.
äenisch
storch en
schäbel
Creutz
schäbel
traut.

9.
Gerani-
um Malu-
aceum.
peppell
schä bel
trauc.

10.
Gerani-
um bul-
bosum.
Rotun-
dum.
Bizanti-
num.
Turci-
cum.
Constan-
tinopon-
tarum.

7.
Gerani-
um Dio-
scoridis
Gerne-
geron Po-
lonitis.
Trica
Herba
Gruina
Ethima-
strum Poi-
mona,
Vchima-
strum.
Perimo-
nia
Gerani-
um tube-
rosum &
Illiricum
Wachl
wensisch
storch en
schäbel.
W indisch
schäbel
traut.

Schnabel
Kraut.
Ruprecht
Kraut.
Gicht
Kraut.
Gottess
gnat.
Zerlauff
Kraut.
S. Ru
brechts
Kraut.

na łokieć odnożeń y gałazek niemá-
lo także długich maiać / w wierz-
chu ktorých kwiatki rumiane o pia-
ci listeczkách. Z tych potym cien-
kie / długie / y ostre strączki pocho-
dzą / ná kształt Siebich nosków / w
tych nasienie ciemno rumiane : ko-
rzeń ná piędź wzdłuż / cienki / z nie-
wielu odnożeń / dzikawy. To zioł-
ko ma mocny y porny zapách w
sobie.

Mieysce y czas

Roście ná gruntách iáłowych /
nie wypráwnych / plonnych / ná mu-
rách stárych / rumách / y ná dá-
chách / ná pniách wyprochniałych
w cieniách chłodnych y wilgo-
tnych. Kwitnie w ciepłeyšych krá-
inách w Kwietniu / málo nie przez
całe lato.

Drugie Boćianie noski / ktore
Słazibodkiem imi zowia / korzenia
białego / długiego / cienkiego / z nie-
málo odnożeń drobnych kološiebiei :
smáku ćirpko ostrego. Lišcia do
Słazu máłego podobnego / zlekká o-
kolo zabkowane / od spodku popie-
latego y żyłowatego przez wšytek
grzbiet. Klacza máłego / drobne-
go / okolo welništego / wzdłuż ná
stope / od korzenia rumianiáwe / w-
zmiaz / zdblá ábo ostomy żytney z wie-
la odnożeń. Kwiatu rumianego /
mnieyšego / drobnieyšego od prze-
dniego : z ktorých potym wycho-
dzą iáko głowki z ošciámi długimi
ná kształt głow Boćianich ábo Zo-
rawich / z nosámi swewi. W tych
sie nasienie zawiera šaráwo.

Mieysce.

Roście przy drogách y ścieżkách /
ná ogrodách y w sádách : także y
ná polách między inemi ziołmi : ná
łakách / ná Cmyntarzách traw-
nych y zielistych. Šnowu sie odna-
wia y odmładza každy Wiosny.

Trzeci Zorawich nosków ro-
dzay ma korzenie długie : z wierz-
chu zółtawe / wewnątrz białe : li-

šcia drobno zabko wánego / iáto w
biedzeńcu máłym. Kozg mátych /
cienkich / rumianých / troche kósmá-
tych. Kwiatu czerwone iáko Bry-
zelia / drobnieyšego niżli pierwoše
maia : żadnego zapáchu nie ma o-
sobliwego.

Mieysce.

To ziele rádo ná rolách piaszcy-
stych roście / y ná grunciech wy-
práwnych.

Czwarty rodzaj / ták korzeniem
iáko lišciem y klaczem trzeciemu po-
dobny : kwiecia białego / y nie ták
pospolite iáko pomientone.

Mieysce.

Ná ziemiách piaskowátych / wy-
práwnych / iáto y trzeci rad roście.

Piáty rodzaj Zorawich nosków
ieš / maiać lišcie šwiniey wešti po-
dobne / icno dłužše y głebiey wy-
krawáne ábo labrowáne. Korzeń
obli iáko polna Kzeptá : smáku do-
wżywania šodkie : klacza rumiane
go / welnište wšytko. Kwiatu ták-
že rumianego iáko Bryzelia / z piáci
lištkow złożonego y rozkladáia ce-
go : z ktorých potym głoweczki z
długimi ošciámi iáko by z Boćiani-
mi ábo z Zorawimi noskámi pocho-
dzą. W tych sie nasienie zamyka :
zapáchu to ziele nie przykrego / ied-
nak nie ták wdziecznego / przyem-
nego y pornego / iáko pierwošy kto-
ry Rubrechtem ábo Boža láška zo-
wiemy.

Mieysce.

Roście ledá kedy w ogrodziech /
ná polách / w lesiech / ná rumách /
y stárych murách / okolo plotu / mie-
dzy kámiénmi / ná gronciech iálo-
wych / piaskowátych / y między zioł-
mi. A málo nie napospolitšy mie-
dzy inymi / zc.

Šzesty rodzaj / ma korzenie
długie / mocne / miášše / rumiane /
z wielu odnożeń drobnych. Drzeń
twardy / zdrewniały / lišcia wiet-

2.
Gerani-
um alte-
rum Dio-
scoridis
Oxiphyl-
lum
Gerani-
um Co-
lumbi-
num &
pes Co-
lumbi-
nus Gic-
robrin-
cas.
Támben
suš šter-
chen šchá-
bel.

3.
Gerani-
um aru-
onse vel
nodore
& minus.

4.
Gerani-
um arne-
nalbum.
Weyja-
cker šter-
chen ná-
bel Kraut.

4.
Gerani-
um arne-
nalbum.
Weyja-
cker šter-
chen ná-
bel Kraut.

5
Šterchen
šchnabel.

6.
Gerani-
um Cz-
ruleum
Batrachi-
num Cz-
ruleum.

Mocy skutki pierwszego / to jest / Rubrechtu.

Naszych czasow / tych szot malo przez vsa lekarstwem wywaja / dla niewiadomości skutkow ich : iednak lud mieyski / wiejska ma znatomosć o skutkach ich. Przeto bydlu rozmaitcie go dawaja / przeciwno zatrzymaniu moczu / proch z niego z winem w gabe im leiac / abo tenze proch mialko wtarty z sola miescacia / y daia bydlu lizac. Abo tez warza ze wysytkim ten Rubrecht w wodzie abo w winie y wgeba im leia / zaraz im moc wzbudza. Dla tego gospodarze pilni y dbali / gdzieby go skapo mieli / na lakach z pilnoscia go zamnazaja / slancowanie ma : bo y nasienia tego rozsiewaniem / zeby z niego stano mieli / dla tego tak wyekow wielkich. Temuz bydlu rogacemu / kamien gdzieby mialo / lamie / y moczem wywodsi stanem wywane. Takze swym wywaniem czestym zachowuje go / od zamnozenia tegoż

Kamion tak wnetrznym iako zwierzchnym / cietym albo suchowym / jest osobliwym y wielkim lekarstwem : tak trunkiem go dawac iako y z wierzchu przykladajac. **M**ul y piasek kamienisty z nyrek wywodzi / trunkiem go wywajac.

Pierścion białogłowski w pologu nabizmiatym / z rozprzezenia mleka jest ratunkiem. Takze przymiot ogniisty w nich maia cym / przykladajac na nie. A czasu zimy / gdy swiezeż miec nie moga / suchego na to mieysce wziac / a w tegoż wodce ciepley rozmoczymy przykladac ciepło / zaraz puchline y ogniisty przymiot / z bolem uklada.

Mosnom mezkim spuchlym. Wziac tego ziela garsc / Slazu / Rozchodniku matego po pul garsci / wtluc wespól / y warzyc w winie / a mosna co na ciepley scierpiec moze / okladac.

Spuchnienu korzenia mezkiego. Takze otworu lona białogłowskiego po porodzeniu. Wziac dobra garsc tego ziela / y w pul garscu dobrego wina / przy wolnym ogniu warzyc do polowice / y ta iucha / ciepło w mieysce opuchle nagrzewac / a zielen samym warzonym roslarsy okladac. Tez z tey ze inchy sprysczowanie czynic / przynammy dwa troc na dzien powtarzac / do swiadczonym jest lekarstwem.

Kamion spuchlym / badz z przymiotem abo bez przymiotu ogniwego / toz plastrowanie y naparzanie / wielkimy do swiadczonym jest ratunkiem.

Jtem. Na spuchnienie otworu lona białogłowskiego. Wziac dwie czesci tego ziela Rubrechtu / iedne listcia serokley Babli / oboiego zielono swiezych / pokraic drobno / w mozdierzcu wtluc / albo w nowcy do

nicy wwiercić / sol wycisnac / a w nim chusteczki maczac / y na spuchly otwor lona przykladac. A gdy na poly przeschnie / znowu odnowic. Abo tez ziola w winie a w wodzie wwarzyc / iucha naparzac gabki abo chusty w inze maczajac / a ziola warzone plasteruiac.

Kozy piekielney / to ziela osobliwym jest ratunkiem y lekarstwem / tluczone y przykladane. W goraczkach gwałtownych wielkim bywa ratunkiem / z octem az trocha soli wtarty go / y tak na podezwy przykladac. **K**rew zbyenie ciekaca z ran zaslana / tak swieze na nie przywitajac / iako y suchym zasypuiac. A nie tylko krew zaslana / ale y rany stula / hawtuie y goi.

Toż krowie z nosa zbyeni / skreciwosy go miedzy palcy / w nos wetknac / abo fley / suchy stoczyc / w nim obmaczac / a tego ziela suchego prochem posypac / y w nos wetknac. **A**rtetyce / to jest lamaniu w stawach y czlonkach / bywa nieposlednim ratunkiem / czyniac z niego pocenie w suchej lazni / abo w wannie. **W**ziac tego ziela dwie czesci / iedne listcia hebdowego / y tym oboim chore czlonki oblozyc / a w wannie przy kamieniu rospalonym sucho / abo w lazni suchej pocic sie / po wypoceniu zaraz / tamze omyc czlonki woda / w ktorey by / tez ziola byly warzone.

Swierzbu y krosy z ciata spadza / kapanie z niego czyniac. Takze nabizmiatosci z tluczenia / y z bicia czlonkow / y ino guzy napuchle / iako niekiedy bywaja w pierściach / rozgania plastrowaniem swym.

Plastir barzo osobliwy na rany wselakie swieze / ciete abo suchowe / broniac ich przy tym od przymiotu ogniwego y wietrznego. Takze od wselakich przypadkow zlych / ktore rady pospolcie ranom przypadaia. **W**ziac tego Rubrechtu z garsci dziesiac / syrokley Babli trzy garsci / Pieciorku / Cynowodu / Benediktu / Dylce / czernoney Kapusy po dwu garsci : **T**o posielkac drobno / przydac mastu **M**aiowego dwa funty / wespól wtluc / y w garscu nowym polewanym przez dwie niedzieli na sloncu miec / potym w miedzianej pateli a / bo w panwi warzyc / azby z ziela sol wywrazil / przecedzic / mocno wypraszowac / przydac miodu odsymowanego / zywiec **J**odlowey abo **M**odrzewowey / **T**erpenty ny po dwanaście lotow / iarszecego wosku lotow szesnascie. **T**o gdy sie wszystko dobrze rospusci / y wespól sie z iednoczy / a pocenie chłodnac / maczney kurzawy z mlynskich scian / abo z pietra z miecioney chedogo pryestianey / cztery loty przysypac / **K**adziola kraniego białego mialko wtartego dwa loty / **M**asyli / **S**arkokoly / **M**umiey / **A**le

Kozy piekielney.

Goraczka som.

Toż krowie z ran.

Toż krowie z nosa.

Artetyce.

Swierzbu.

Krosom. nabizmiatosci zbleca.

Plastir kraniego na rany.

Bydlu mu moga zatrzymac.

Kamien by dla le.

Kamion.

Mul y piasek kamienisty z nyrek wywodzi / trunkiem go wywajac.

Mosnom mezkim spuchlym.

Spuchnienu korzenia mezkiego.

Kamion napuchly.

Konstan-
tinopo-
lijch Her-
zen
schñabel
Turckisch
schñabel
Fraut.

Mattheolusowi pierwszym. Listu
Zawilkowemu podobnego / ied-
nak glebiey rozstroione aż do szro-
dku / a każdy na šestiozo rozdarty /
zwłaszcza spodnieysze. Zwierzchnie
na piecioro. Pracia cieniiego / oble-
go / mało nie na łokieć / rowny pa-
rami od siebie rozdzone. Kwia-
tu wdziecznego / rumianego. Z
tych potym nie wielkie ani długie
straczki z głowkami iako Siebie no-
ski pochodza / troche natrzywio-
ne.

Mieysce.

Ten rodzaj Siebich noskow /
jest nam nieznamy / bo cudzoziem-
ski / y w ogrodziech Wlostickich słu-
cowany.

11.
Gerani-
um ma-
culosum
vel Gera-
nium tu-
scum.
Slecken
Korcken.
schñabel

Jedenasty rodzaj / Korzenia
długiego / mało nie na mały palec
miasznego / z wiela odnozek cien-
kich. Liścia podobnego Jastrowe-
mu / na piec listkow rozdzielony /
własnie iako w liściu Santlowym.
Klaczka ktorego po kłku z iednego
korzenia wyrasta / na stopie w-
zwyż / gąłazkowatego : na tych
kwiatki ciemno rumiane / weszrod-
ku białe zawinione : z tych potym
także iako w innych straczki cienie-
iako zorawie noski bywają / w ko-
tych nasienie ciemno rumiane.

Mieysce.

Na pagórkach y na łąkach ro-
zmaito trawistych roście. Indzie
w ogrodach pańskich bywa siano.
Dwunasty / korzenia iednostajne-
go / długiego / wzmiast na palec
mnieyszy / rumianawy a krzywy /
pachniący. Liścia Santlowemu
podobnego bladego / troche wel-
nistego. Klaczka mnieyszego / niżli
y szostego. Kwiatu bronatnego z
pięci listkow.

Mieysce.

Na gornych y pagorzystych miej-
scach / abo łąkach sie znaydzie.
Trzynasty y ostatni rodzaj / ma

13.

12.
Gerani-
um Ba-
trachoi-
des mi-
nor.
Gerani-
um viola-
ceum.
Gratiade
i minor.
Klem
Gottes
gned.

Korzenie długie / oble / ktore takż
wierzchu iako wewnatz ciemno-
rumiane. Liścia okraglego iako w-
tory / ktory Golebia stopa zowia /
tylo że glebiey wytkroiony / wzduż
na stopę. Klaczka niemato z korze-
nia pochodzi / welniste / albo ko-
smate / gąłazkowate / na tym kwia-
tki rumiane / niemate / iako Roży-
czka / z tych potym głowki z długie-
mi straczkami oblimi bywają / iako
Zorawie a Boćianie noski / a w
tych iako y w innych zawiera sie na-
sienie.

Mieysce.

Koście na gorach wysokich y
na skalach.

Przyrodzenie pierwszego.

Z Boćianie abo Zorawienos-
ki ktore Rubrechtem zowia / sa
przyrodzenia pomierne rozgrze-
wającego y wychładzającego / tak
że wysuszającego / zwierają y za-
twierdzają wycierają y goją.

Przyrodzenie wtorego 3. 4. 5. y 9.

Te wszystkie pomierne rozgrze-
wają y wysuszają z małym y zle-
kiem stwardzeniem.

Przyrodzenie szostego y 12.

Te oboie szoste y dwunaste ie-
dnakiego sa przyrdzenia : to jest ro-
zgrzewającego y wysuszającego
w pierwszym stopniu y stwardza-
jącego.

Przyrodzenie siódmego y 10.

Siódme y dziesiąte rozgrzewa
y wysusza na pocztku wtore-
go stopnia : rozsieknie rozrzędza /
trawi y otwiera.

Przyrodzenie / osmego y jedenastego.

Tych oboygá tak przyrodzenie /
iako y skutki sa nam niewiadome.

Przyrodzenie / trzynastego.

Tego przyrodzenie jest wychło-
dzające y wysuszające.

Gerani-
um san-
guinari-
um.
Sangu-
naria ra-
dix.
Gerani-
um mon-
tanum.
Licho-
mum.
Gerani-
um Her-
mato-
des.
Blut-
wurcz
Blut-
stem.
Zerg
schñabel
Fraut

1.

2. 3. 4.
5. 9.

6. 12.

7. 10.

8. 11.
13.

Gerani-
um Ru-
pertinum
Gratia
de Ru-
pertina.
Gerani-
um mu-
scatum.
Rupra
muscata.

Mocy

Przepuły

Przepuły gdsie listki badz w mosna / badz w stabizny wyciekaja / czas dlugi takze warzonego trunkiem rano y na noc. Takze z winem uzywajac y prochu.

Sisyaly.

Sisyaly leczy / suchoz warzone piac / y nia wymywaia / a listce zwierchu plastruac.

Artetyce.

Bole y lamania w stawiech wstramia / nim naparzaia. Tez pic y klister z niego daia / toz czyni.

Wzrobom

Wzrobom ciato psuace / listce y korzenie tego na nie plastruac goi.

Kolce.

Kolce y darciu w listkach / trunkiem klistera / y naparzaniem osobliwie sluzi.

Artetycyzynie

Artetycznym / pocie sie przy tego parze dobrze.

Wodka

Wodka.

Wodka tego ziela do tych pomienionych rzeczy jest przynalezaca / trunkiem y namaczanim.

Kozsadek.

Nie daleko / abo nie wszedl ten Slazy bodek skutkami y z przyrodzona moc / od pierwszego / ktorzy zowiemy Kubrecht / choiaz listciem nie sa sobie podobne. W czym sie omylil Dioskorydes / gdy go pise bez skutkow. A Bog y natura / nie czynia nic proznego y nie potrzebnego / jako Aristoteles napisal.

Skutki Zorawich noskow siodmych.

Maciey nabrzmialey y spuchley z rozniecenim y z przymiotem ognistym / warzac go y z korzeniem swym w winie / y piac rano y na noc / osobliwym bywa racunkiem.

Takze suchotnym ten trunkel bywa wyteczny. [Taber.] dwakroć na dzien piac.

Korzenie tego ziela mialko warte / a z winem uzywane / przerzeczonym chorobom bywa lekarstwem.

Goraczki strogie y gwałtowne oddala tlu. Tak listce z octem y z trocha soli / a na podestwy przykladacia / abowiem poteznie wyciaga goraczke.

Noc nad przyrodzenie zastanowiony / nasienia tego ziela tot pic daia / wywodzi y poteznie pedzi.

Wietrzności w macicy zawarte rospada / korzenia tego ziela kwince mialko warte tego / z winem cieplo pic daia / abo w winie warzony piac. Dios.

Korzen do iedzenia tym jest wyteczny / ktorzy z iakieykolwiek przyczyny zemdeni y oslabieni bedac / z pokarmow posilku potrzebua.

Wsom boleiacym / sol z korzenia w niepuszczany / bywa wyteczny. Plin.

Krecz / to jest twarz w tył obrocona abo

na strome ktorakolwiek nakrecona / na raz tot nasienia tego / z Mirha az Pieprzem pic daia / bywa im wielkim racunkiem.

Kamien wsmierza tego nasienia po kwincie z bialym winem / abo z wodka tego abo z iaka ina przynalezaca / pic daia.

Kozsadek.

Myla sie / ktorzy te Zorawie abo Boćianie noski / Siebiemi noskami chca miec / ktore Lacinnicy Geranium odorum y Acum Moscatam zowia / a my je za piate kladziemy.

Skutki czerwone Boćianie noski abo Bodzisek. wrzedzie. 13.

Wplawy paniom zastanawia / korzenie tego w winie warzac a piac / y w krotkim czasie zawosciaga. Moze go y w piwie warzye z korzeniem Kobilego sezawiu.

Kamien nyrkowy krzy y mozem wywodzi / w dobrym go winie y z korzeniem warzac / a po dobrym trunku rano y na noc piac.

Czerwoney cielaczce wielkim jest lekarstwem. Wziac korzenia tego ze cztery loty / wodki Babeczany kwarte / to wespol zaluscowac glina w konwi cynowej abo w slafy zasrobowac / y godzinie warzye w panwi w kropu wrzacego / przydawszy iesze do tego pieci abo fesci lemnego Kozanego Cukru lotow fesc. y po trunku tego rano y przed wieczera / godzinie przed oboim iedzeniem pic.

Wsi pierci / lono zarzedziale / solkiem abo sucha warzonego z korzeniem swym wymywaia / a na wierzchu listeczki ich przykladacia leczy.

Krew zbynie z ran plynaca zastanawia / prochem tego zasypuac.

Rany swieze / tak wnetrzne / jako zwierchne spaja y goi / trunkiem uzywane / a na zwierchne / zwierchu plastrowane. Dobrze teze tego ziela do masci przykladac / ktorzych do ran uzywamy / proch takze / zasypuac nim rany / sciaga y goi.

Korzenie tego ziela w garsci trzymane / to zbynie krwie z nosa zastanawia.

Sisyaly goi uzywajac go w trunku.

Womity w zimnicach przypadle zastanawia. Zimnice trzeciomowe odpada / w wodzie go warzac / z Benedyktem bialym / z Sezorkami polnymi / a z Sezawkiem / y pic po kwarterce dawac / godzinie / dwie / przed przyficiem zimnice.

Skutki wshytlich wobec Zorawich noskow.

Tych wshytlich Zorawich abo Boćianich noskow / skutki sluzi goraczkom / gwałtownym / y innym takze / a wobom goracym /

Samia.

wplawom

Kamien nyrkowy.

Czerwonec.

Wsom.

Pierciom.

Konu z wzedzia.

Iym.

Zbynie z ran.

Kanom swiezym.

Tofa zbynie.

nie z nosa.

Sisyale.

Zimnicz.

trzeciog.

duowey.

Peroglo.

gwaltow.

nym.

racym /

Wziac uabzmialey y z paloney

Suchoty.

Item.

Goraczki

W noc po dsi.

Wziac nym wietrzności.

Posila.

Wsom boleiacym Araga.

Papryz
skom y lu.
piezom. w
głowie.

opartyku po loćie: To wszystko tak długo
wspolmieścić aż ochłodnie / a w tnyry po-
toczywszy do ran chorować / maść imo in-
wysyście / y fychplasty / kostowna.

Papryzka y lupieża na głowie wychada-
ża. Wzięcze dwie garści tego ziela / a garść
Obrazkow z korzeniem ich / a w wodzie w-
warzywszy tym głowę przemywać / y sie-
lim warzonym głowę okładać.

Sistuly goi

Sistuly / tak świeżo nastale iako siare y
głębokie wysuśa y wychadaża / y do goienia
spodobne czyni / sok tego ziela w nie puszcza-
iac. Wzody y sadzele wilgotne / ciało
wyładaiace y psuiace / badź z zarządzenia cho-
roby Francuskiej / badź zagnitych wilgo-
tności w ciele z iadowitonych / tymże spo-
sobem wychadaża y goi / sok w nieleiac.

Ranom
świezym.

Tenże sok rany świeże zbytnie zagnite y
zaplugawione wyciera / y wychadaża / a kre-
mu spoia y goi.

Kila obo-
tey plci.

Kily na wysydlivych członkach oboiey
plci / tegoż ziela sokie ie wymywaiać / a fley-
tuch w nim maczaiac y przykladaiac / goi.
Także zrazu gdzieby sie rakowa zla zawarze-
dzialosc na członkach pomienionych wysy-
dlivych poczelá potázowac z puchlina y z
przymiotem ognistym / tylko fleytuchy w
tym soku maczaiac / a przykladaiac / czesto
rospadza.

Kożypie-
kielney.

Tenże sok Kożypielki leczy / tymże
pomienionym sposobem przemywaiać.

Gnielca.
Ryżganu

Gnielca y zakażenie vsi albo
Dziegna y owrzedzialosc zapaleniem y z
roznieceniem / wyciera wychadaża y goi /
tymże sokiem albo warzonego ziela / woda
wymywaiać y wycieraiac.

Piersiom
bieloglow-
kim.

Białogłowski piersiom. Także otwo-
ru łona zawrzedzialemu / wymywaiać iest
lekarsiwem.

Otworu
łona z
psowanu

Kily też prochem zasypuiac iego wysu-
śa y goi.

Kila.
Szykom.
Przymioty
w stolecu.

Szykli y przymioty w śledzeniu / tak sok
iako samo ziele / pomienionym sposobem
przykladaiac goi.

**Wodka z Dorawich noskow kto-
re Kubrechtem zowia.**

Jezyku.

Wzierniu gdy na nawietse kwienie /
wodka z listcia / z klacza y z kwiecia przez
Balncum maris ma być palona y distyllowa-
na kora Jezyku po czerniałemu y popadale-
mu zapalenia goraczki gwałtowney / bärzo
iest wyteczna roztarfy w niey kila pecetż pi-
gowych tablek żeby byla sliskosc / w korey
maczaiac pioro / czesto iezyk pomázowac.

Gnielca.
Ranom.
w gardle.
w leku z
siadlemu

Toż też / gnielca w vsiech leczy.
Rany y zawrzedzialosci w gardle goi /
czesto a czesto ta wodka płokanie y gargary
zmy czyniac. Toż czyni z warzonego woda.
Mleko z siadle w vsiech Dzieciom zfa-

cym sciera / chusteczke w tey wodce maczai-
iac / a palcem wycieraiac. Co ieszcze tym po-
teżniey bedzie / gdzie przywymze lekarstwo
toż świeżo zielone ziele byloby / temuż dściec-
ciu na głowę przykładane y przywinione.

Wypzatosci malym dziarkom w powi-
ciu w tonku / pod pastkami / z ostrosoci mo-
czu wyiedzenia / także pod gardlkiem y za
všyma / ta wodka letnio wymywać bobrze /
albo w niey chusteczke maczaiac / na nie przy-
kladac.

Starcie albo przeczoty wysydlivych czlon-
kow oboiey plci goi przerzeczonym sposo-
bem tey wodki vzywaiac.

Lisaié wšelakie.

Pstrocin y zmazzy po ciele wšelakie scie-
ra y spadza / rostary w niey troche białego
Koperwasu / a tym czesto omywać / y po-
mázowac / albo chusteczki w tym maczaić / a
przykladac.

Paniomy mamkom mleko zbytnie przy-
sufa / kore im pierśi rozpraża. Także czero-
wone albo pobronatniate pegi / albo pro-
mienie / po nich rozgania.

Piersiom spuchlym z przymiotem ogni-
stym / y lfnacym iest osobliwym lekarstwem :
wziac wodki z tego ziela / wodki Lubczy-
kovej / po pul kwartywodki / z lupin albo ie-
szcze lepiey z mlodych orzechow Wloskich
kwaterke / y pomieslawy sie platy albo chu-
sty we czworo zwinione w nich maczaić / le-
tnio przykladac / odnawiac co vschnie.

Kozsadek.

Czca niektorzy to ziele kore Kubrechtem
albo Diebimi noskami zowia / bydź pier-
wšymi Dorawimi noskami od Dioskoryda
opisanymi / ale zle : Bo korzenia to ziele ni-
ma cebulatego / albo okraglego / a ni stoda-
kiego nie iest / ani listcia Sawilcowego.

Też y ci bärzo sie myla / korey go twier-
dza bydź Trzebula / dla nieakiego podob-
ienstwa listcia.

Slazobodku Noc y skutki.

Stych Dorawich noskach / kore Slazybo-
dkiem zowiemy / chocia nie ani Dioskorydes /
ani Paulus Egnita / a zwlaszcza o skutkach
nie pisali / iednak poslednieyfy za dowcipę
y pilnoscia w rzeczach lekarstkich dosli / ze y
tego ziollka Pan Bog / iako wšyftkich inych
rzeczy niechtial miec bez skutkow y bez vzy-
tku. To tedy.

Rannym wielkim iest lekarstwem warzo-
nego trunkiem przez niemaly czas vzywane
a to tak zwierzchnym iako wnerznym ran-
nom / Lisie też iegoż plastruiac / rany /
wzody / y sadzele / w winie albo w wodzie
z korzeniem warzone goi

Wypzato-
sci w glo-
wu.

Starcie
y prze-
com glo-
wu w
dłocz-
Lisaiem.
pstrocin

Piersiom.

Tymże
spuchlym
przymi-
otem ogni-
stym.

Ranom.

Kwitna w Máiú / w Czerwcu / y w Lipcu.

Wieniec

Rosna ná miejscách niewypriáwonych / dzitich / y plonnych / á wyschlych / nád wawozami / drugie ná págorákách / ná gorách suchych / iné ná piaskách.

Przyrodzenie.

Miernie stwierdzáia y wysuszáia / iáko Galenus świádczy.

Noc y skutki.

Czerwony Cieloczece czerwoney / w kwasowátym winie wárzone á trunkiem wzywáne / barzo słuza. *Dios. Gal.*

Slinogorz Slinogorz ábo wrzod w gárdle leczy / sół z nich z winem á z mlekiem zmieszány / á Gárgáryzmem ciepło czeszo wzywány. Ale Otkwápowi to wiecey przypisúo / o ktorzym niżej záraz.

Ciepły Ine biegunki tákże záwscitágia / przerzezonym sposobem wzywáne / ábo z winem ie wtárby trunkiem dáne.

Wpławo Wpláwy Białogłowskie zástanawia. *Wydyma* Wydymáne w stolcu wstanawia z omylney chęci do popochodowánia / piáac rosiár te z winem.

Wrzody Wrzody zágnile y záplugáwione leczy / plástruiac nim / á woda wárzonego wmywáiac. *Plin.*

Przepukli Przepukłym / ktorzym kistki w móhú wyćiekáia / iest osobliwym ráunkiem / listie ze wysyekim miálko wtárte / á w winie ciepłym trunkiem wzywáne.

Wodká.

Ráncer Ráncer záwscitága y goi / chusteczka w nim maczáiac á ná nie kładac. *Dodon. Camer* Wpláwy Pániam piáac ia záwscitága.

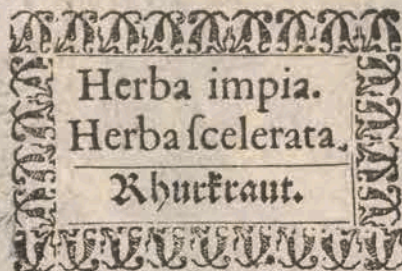
Kozsádek.

Kocántki te / o ktorychesmy wzmianke tu wczynili / zowia ie niektorzy Otkwápem / koto ry Plinius *impiam* & *sceleratam* miánuie. O czym z Ziolopisow záden oprocz Pliniusá / zádney wzmianki nie wczynil. O tym my tu zielu / záraz osobny Kozsádek položímy.

Otkwáp. Rozdział 47.

Otkwáp iest tákże ziółkopobie-
lále y síwe / iáko y Kocántki /

maiac okolo rozg swych listia hoyno / ná wierzchu kwiatki kre-
giem iáko iákie głowki bládo zółtá-
wego / iáko w Kocántkách / z tych
główek wyrastáia stopki / ná koto-
rych tákże kwiatki ábo głowki. A
przetoták v Lácinnikow terázniey
sych *Impia* ábo *Scelerata* / iáko y od
nas Otkwáp rzeczone / że młodsze
nád stáršymi wyrastáia y wypze-
dzáia / iáko by z kwápliwosćia iá-
ka / y z niewáženiem swych stár-
šych. Ini dla tego rozumieia tym
nazwiskiem bydz ie miánowane że
sie záadne zwierze do niego nie w-
kwápi / iáko do inych ziół / kstáit
wšystek y wzrost ma kocántow /
oprocz że z kwiatu dugi kwiat ná
stopce wyrasta.

Przyrodzenie. Noc y skutki.

Własność Otkwápu / wrzodu w gárdle /
koto ry slinogorzem Polacy zowia / Lácinni-
cy Angunam / leczyć sółkiem z niego wyžetym
á z mlekiem y z winem zmieszány / ciepło y
czeszo gárgáryzmy czyniac. Piše Plinius /
koto by tego ziela raz wtusil ten przez wšystek
čas jywota swego bezpiecny od te^o wrzo-
du bedzie.

To ziele miedzy dwiema Pámieñmi tárté.
wre / iáko Plinius we 24. Księgách / w 19. ro-
zdziale piše.

Swiniom Slinogorzowátym / dáiac go
iešć / czyni ie wolne / y leczy. A koto by go
wzywác niechćiały / pozdycháia. *Plin.*

Piše / że ptacy w gniazdeczkách swych /
iáka czásteke tego ziela podšćieláia ábo wpla-
táia / dla zádawienia młodych ptásat / gdy-
by chćiwiey y lákomiey / pókarm od stárych
przynošacy / pozyráły. *Plin.*

Kozsádek.

Jedni chca mieć te dwie ziólá / to iest / Ko-
cántki y Otkwáp zátedno drubzy rozne. Wiet-
ša jednáł czešć pierwszych iest / do ktorych
my to zdánié náše tež przykladamy.

Bylicá.

Slinogorzowátym

racim / leście z octem a z trocha soli wrąszyć /
na podobny przykład : bo záým przez po-
bešwý / wšyšká goracość sie wyciaga.

Kozsadek.

NJe przeto Bog wszechmogący / y natura
ábo przyrodzenie / co niepotrzebnego swo-
rzyć y ná świećie dáć raczył / ze kilkoziol-
ábo kilkanaście iednostáynych skutkow wi-
dza sie być. Bo iedny dáł potezniejszy moc
y skutki / drugim mierne / innym tej mdleyše /
dáł między nie y rozne / iáko sie z opisania ich
baczyc może / a to podług swey mądrości
Boskiej.

Zorawie noski listu szp- rotkiego.

O ziele nád ine Zorawie no-
skilist szp-rotki miesie / ná kształt
Koziodrystowego listcia / w os-
mioro rozdzielony / á po ziemi sie
rościelający ná stopkach obdłuż-
nych y mocniejszy niżli pierwše.
Kłacza miastego / kolanowate-
go / odnożeń y gałazeń wiele máiac

w wierzchu / ktorych kwiat modry /
nád ine wietšy / iáko Kozza rozto-
żyšty / ktory gdy opadnie / iáko by
głowki y z nosami zorawiem z
nich nastawáia / ieno wietšeniżli
y drugich / á ná końcu každego no-
ska iáko by grot ná troie rozdzielo-
ny. Korzeń tážie ma nád ine dłu-
šy y miastęšy / mocny / odnożeń
wiele máiac / rumianawy / drzenia
twardego / o ktorym sie reż wys-
šey powiedziáło.

Wiejsce.

Ná lákach pospolicie z innymi zioły
rad roście.

Moc y skutki.

Kanom táł wierzchnym / iáko wnetrznym
szuzy / zwłasczá korzeń do wnetrzných / w
erunku wzywány / do zwierzchných zwier-
chu przykładány.

Owa tychże skutkow y przyrodzenia / kto-
rych sa ine wšytkie okrom pierwšego.

Kocanki swojskie. Rozdział 46.

Gnaphalium. Centun-
culus. Tomentum.

Rhurtraut.

Kocankow rodzám kilkana-
ście znáydujemy / wielki / má-
ly / średni / Gorny biały / Gorny cie-
listo rumianawy / trzeci żolty : Sa-
morski / y pospolity / ktory Dkwa-
pē zowiemy / o ktorym z osobná zá-
raz potym wezmymy Rozdział. Te
pomienione ácz sie zdádza roznych
bydź rodzajow / wšákžie skutkow
iednákich y przyrodzenia. Te sa bia-
ławe ábo siwe y miękko welnište.
Kozg z korzenia iednego wiele pu-
száiac / okolo ktorých listkow pel-
no przymieššých / obdłużnych / wel-
nistých / á miękkich iáko by Akša-
mit : ná wierzchu rozg kwiatki glo-
wiášte / bládo žolte / v iných cie-
liste ábo biale / ábo rumianoćieliste
ábo z czerwóná mienione / ktore po
tym dożrzawšy welniankami ábo
pyrzeniem siepo powietrzu rozlátu-
ie : Korzenie ma twarde / zdre-
wniáte / rozdzielne / y rospierzchle.

tarczyk lot / Kopyniłowego korzenia / Sąd-
biny / po łacie / to wszystko miałko wtłucz :
wodki z Bylice wpaloney kwarte / wod-
ki Kuciány / Poleiowey / po dwanaście lo-
torow : to wszystko pomieszawszy / w skłany
Alembik wlać / a przez osm dni w gnoiu
Koskim zagrześć / dobrze wierzch zaluc-
rowawszy / a potym w kotle pelnym w kropu
wrzacego dysztylluy. Wodke tak przecia-
gniona przez dni 60. na słońcu wysonuy.

Tey przeciwko przeczoney doległości
przez kilka dni rano / w południe / y na
noc po trzy loty day pić. A to kilka dni
przed tym czasem / korego ta choroba zwy-
kła przychodzić / bo iesliby dalszego przed-
tym czasu / nicby nie pomogła. Toż o innych
lekarstwach trzeba rozumieć.

Brzemiennym białymglowom / do śnia-
dnego y rychlego rodzenia / bierz wzyteczna
w winie albo w piwie warzona a pita.

Item / prochu tey pol lota / także w wi-
nie albo w piwie pić / toż uczyni.

Toż też zasmiat wyrzuca.

Choroba miesieczna / gdy nie dobrze y nie
statecznie pamią swych czasow przycho-
dzi : wziac garść Bylice / y warzyć ia w kwar-
cie wina aż trzecia część albo połowicą wy-
wre / a przecedzwszy / na trzy trunki rozdzie-
lic / na dwa poranki y na jeden wieczor / co
na ciepley pić : tak we własna kłobe te cho-
roba przywiedzie.

Brzemienna białagłowa każdego dnia /
gdzieby nasienia troche czerwoney Bylice
w iedzeniu albo w pićiu używała / taka plod
w żywocie czerszowy zawięse będzie miała / do
tego y dobrych obyczajow.

Dołemu macice jest lekarstwem osobli-
wym / a zwłaszcza z zimną y z wietrzności zim-
nych. Korzenia wziawszy czerwoney By-
lice poltory ćwierci lota / orzechá Muskatowe-
go drobno pokrajanego / ćwierć lota :
Szpiki Indyjskiej trzecia część ćwierci lo-
ta / to jest 3 j. To wszystko wespót warzyć
we dwunastu lotach winá białe / aż trzecia
część wywre / to przecedz a day na raz pić
biaległowie / leda korego czasu bądź na
czczo / bądź na noc / przydawwszy lot cukru
do tego.

Clapuchley macicy / Bylicá w winie wa-
rzona a trunkiem używana / jest ratunkiem.

Podroiny Bylice przy sobie nosiac / albo
w reku ia trzymać / na drobze nie wsta-
nie. *Plin.*

Zoladek zimny rozgrzewa / z figa sucho
w wietrzawosy / z winem pić.

Pisa / że korzeń Bylicowoy tak wielkiej
jest mocy / iż gdzieby go białagłowa bze-
mienna takimkolwiek sposobem używała /
plod zaraz poroni. Tenże też dziecie martwe
z żywota wywodzi. *Pizero*

W ciężkim rodzeniu dobrze go przy tym

że czasie z winem takowym pamią pić da-
wać. Pamię nieplodne maia mieć Bylice
w wielkim zaleceniu / y w wstawnym w
potrawach swych używaniu : abowiem ma-
ćice y przyrodzenie posila / y ku poczęciu plo-
du sposobna czyni. Też warzyć ia w Oli-
wie / albo w olejku z orzechow / y naparzać
tym tonow / dobrze.

Pamię kroze bla tkłostości y otulości ma-
ćice / albo też dla wilgotności tey zbytniej
rodzić nie mogą / dobrze im Bylice w winie
albo w piwie warzyć a pić. Także z niey ka-
panie y naparżanie czynić po pas.

Albo też tak uczynić : Wziac Kurzego zie-
la / albo Wejowitku / Bylice / Muskatowe-
go orzechá / za rowno każdego : wespót to
miałko wtłucz / a po ćwierci lota tego pro-
chu z cukrem / bądź w trunku / bądź w Lie-
kwarzu / z miodem albo z syropem z Bylice
uczynionym / rano y na noc dawać / popi-
tawc winem / w ktorymby Bylicá była wa-
rzona : Jesze lepiej gdzieby sie w Bylicy
a w liściu Bobkowym naparżala po pas.

Mozzysko y gryzienie okolo peptá / kore
miewata sześciu dzieli po porodzeniu / By-
licá ie wsmierza / warzac ia z Piretrum o-
grodnym / y tym nad lonem okładac ciepło /
y naparżac.

Przy tym warzyć Bylice w winie z Ko-
kornakiem / z hanyjem / y z Kopyniakiem / a
pić. albo same w winie warzac / po czerech
albo piaci vncjach / to jest / po osmi albo po
dziesiaci lotach pić / przydawwszy ćwierć
Triphery magna do tego.

Lekkie y przedkie porożenie Białymglo-
wom czyni / warzona z Ruta / y z Poletem w
białym winie / a trunkiem używana.

Plod martwy z żywota wywodzi : wziac
wierzchołkow y liścia Bylice suchej lotow
sześć / y przeluc ia z hrubá / Kopyniaku
także przeluczonego lot : nálać na to szesna-
ście lotow wodki Bylicowey / to wnieśa-
wszy dysztyllowac / z kotalá wody wrzacey / a
potym na słońcu wysonowac. A czasu po-
trzeby po trzy albo po piaci lotow / po trzy-
kroć w godzinie a w godzinie pić / jest do-
wiadczone lekarstwo na wywiedzenie mar-
twego plodu z żywota.

Gryzawki sześciu dzielnicom po poroże-
niu wstramia / y bole niezmiernie w macicy
wklada / wziawszy korzenia czerwoney Byli-
ce trzy loty / Kwiecia Lipowego dwa loty /
polney Szalwicy / kora też drudzy Zolcie-
niem zowia / Lácunicy *Ambrosianam* / lot
ieden. To wespót co nasubtelniej wtłucz / y
czasu potrzeby po ćwierci lota z ciepłym wi-
nem dawać pić. Albo tak / co też maciczne
bolesci z zimney y z wietrzney przyczyny w-
smierza / wziawszy Bylice pol lota / Gálga-
nu / Cywaru / po ćwierci lota / Imbieru
bialego / Szpiki Indyjskiej po 3 j. to jest

Wielkor-
dne czyni
plodne.

Item

Item.
Máćicy o-
tyley y riu-
tey także
wilgotney
Item.

em.

Item.
Wkrożętu
y gryzies-
niu w po-
logu.

Item.

Rodzenie
lekkie y
chle czyni.

plod mar-
twy wywo-
dzi.

Gryzaw-
kom.

Item.
Bolesci.
macicy.

Śniadne-
mu y ty-
chle mu po
rodzeniu.
Item.
Zasniadtu
y zapoty-
ku.
Gdy nie-
wieszanie
y nie da-
brze mie-
siacna
przycho-
dzi.

Dla plos-
du gę-
stego ier-
nego y
potym do-
brego.
Macicy bo-
leniu.

Wzrost-
chle mac-
icy.
Podroiny
ludziem.

Zoladko-
wi zimne-
mu.
Plod tak
swy jak
y martwy
z żywota
wywodzi.
Leczenie
mu rożne-
mu.

Bylica. Rozdział 48.

Artemisia.
Beyfuß.

Byllica ziele pospolite y wsem
známe / krzewiste y galeziste
kłacze niekiedy na dwa łokcia w-
zwyż prosto / podczas wyszey pu-
szając / rumianiawe / oblostryfi-
ste. Liścia mało niepodobnego
Piotynowemu / ieno wietże / fer-
że / tucznieyşe: z wierzchu ciemno
zielone: od spodu pobielawe: z o-
bu stron labrzyste. Kwiećcia ob-
sitosć gromisto na gwałstach dro-
bnego: białawego / kosińskiego / a
pachniacego: z krolego potym na-
sienie drobne pochodzi. Korzenia
zdrewniałego / na palec mnieyşy
wzmiaş / od krolego wiele korzon-
kow drobnych pochodzi: wşyştko
to ziołko iest zapachu przyiemnego

Wienyşe.

Wszedy roście w ogrodách / w
winnicách / na miedzách / po po-
lách.

Wzpyrodzenie

Byllica / tak biala iako czerwona
tak morska iako y Wloska / takze ia-
ko Marunka / iednostaynego sa
przyrodzenia rozgrzewaiace° we
wtorym stopniu / a wysuszaiacego
w pierwszym na końcu / abo wto-
rym na poczátku. Moca swa przy-
rodzona otwiera żyly zamulone y
macieczne: sciencza / rozprawia /
wywodzi. Też subtelnościa swa
mala / ma coş w sobie przenika-
cego.

Moc y skutki.

AJesieczna choroba pániam zatrzymá
na wywodzi / w winiewarzona piac.

Łozysko pozostale po porodzeniu wyćia-
ga. Płod martwy z żywota wypadza.

Kozgrzewa zaślebla macíce / kapiel abo
naparżanie czyniac / a ma sie okładaiac.

Toż polewka z warzoney w winie / po rá-
nu / na czczo y na noc po kielisku ciepło pi-
iac / czyni. Też rosparzona na goracym
dnie ogniska / abo na cegle dobrze rozgrza-
ney / y winem abo woda pokropione y / o-
kładać prog / krzyże y lono / dobrze. Także
solkiem iey też czesćci nacieraiac.

Zawarciu macíce do płodu.

Maciecznym przymiotom ognistym.

Kamień w nyrkách kruszy y moczem wy-
wodzi. Moc zatrzymány nad przyrodze-
nie pedzi / warzac a piac / kapiac y napá-
rżaiac sie nią.

Białogłowska miesieczna choroba / nad
obyczay zatrzymána wywodzi. proch z wies-
rchołkow iey z winem używany / z. utj. abo
czopek z chusty abo wazelek wczynić / y w so-
lu iey zmáczac / a w otwor łoná pusćić / toż
czyni Jeszcze potężney góşteby Mirhy do te-
go przydał. Też świeża welusy abo wwier-
ciawşy / na prog łoná przykládać dobrze.

Przychodzi też y do kuchennych potraw
dla tegoż / a zwłaszcza kwiećcie / o czym niżej.

Pol łotá / abo trzy cwićci łotá prochu z
kwiećcia Bylicznego / z winem ciepło pić /
pániam dobrze: abo wiem nie tylko miesie-
czna choroba zatrzymána / ale też y płod
martwy z żywota wywodzi potężnie.

Też do wzbudzenia kwiatow białogło-
wskich / wodką doşwiadczoneá y bázwo v-
şyteczna: wziac prochu z Apteki / z krolego
Elektwarz Hemagogum rzezonny czyniac /
dwá łotá / Trociştkow z Mirry miálko w

tarcych

Wienyşe
na wywo-
dzi.
Łozysko
Płod wy-
ćia-
ga.
Maciecz-
ny
Item.

Item.

Wienyşe
Przymio-
tu macię-
nemu.
Kamień
w nyrkách
Moc pa-
dzi.
Miesiecz-
na wywo-
dzi.

Item.

Item.

Item.

Pobroźnikowa przez kilka dni puac po rano y na noc przed iebzeniem / czerwone zafianawia.

Własności iadowniku od bestii iadowitych jest rancikiem Bylica / puac sol z micy wyjęty z woda studzienna z zimna albo z sokołowa. Także korzenie Bylice miałko warte z wodką Miodunkowa albo Wotowego iezylka wzywane / coż czyni.

Noc zatrzymany wywodzi Bylica świeża przeluczona / a w oliwie albo w masle smażona / okładając na łono / z włascza gdy z zimney przyczyny ten przypadek bywa. A gdyby świeży mieć nie mogli / iako czasu zimny / tedy sucha w winie rozmozczyć / potym w oliwie / albo w masle smażyc / y na wystyblony członek co naciepley przez chusty przykładać.

Nogom spracowanym.

Nogom opuchłym / bódz z bytniey iędzy albo z chodu / albo iakiey iney przyczyny jest lekarstwem / wazzac ja w winie albo w piwie / albo y w wodzie / w tym nogi na noc wmywac y sama okładac. Albo z smalcem wlepizowym wtluczona y plastrowana / przedko bole w nich wsmierza y puchline rospadza.

Podagrze y kamaniu w nogach jest wielkim lekarstwem Bylica z orszodka rzanego chleba / a ze świezym sables wlepizowym wtluczona y plastrowana. Albo wstac garac Bylice świezey wtluczoney / y w oliwie bo erzećciey cześci wywarzoney / a na rece y nogi plastrowaney / chyragra y podagra wsmierza.

Dylom suchym bolacyim / sol z Bylice z Rozanym oleykiem zmieszany wsmierza / tym nacierac. Sama też Bylica w Rozanym oleiu smażona y plastrowana / coż czyni.

Ciezkemu rodzeniu białek / Bylica w wodzie warzona / a na papel y między nogi przywintonna / lekcie y przedkie czyni rodzenie.

Lożytko od ścieniedzialak gdyby nie odeszło wywodzi. Bylica w winie wwierćciawsi / nad nią siedzieć / y para leykiem w łono puszczac. Ścieniedzialka gdyby w ciele bole czula po porodzeniu / wstac kilka zolekow iaciec warzonych / y wwierćciecie co naciepley z Bylica / przydawosy trocha eluczonego kminu kramnego / y smalcu wlepizowego ileby potrzeba byla / y tym ja ciepło natekale plastru na chuscie rozwiody / oblozyc.

Basniat po porodzeniu pozostaly wywodzi / Bylice wstac ze cztery garaci / Sawiny / Poleiu / po dwu garaci / Dyptanu Kretenskiego garac / Kaszkiey trawy / albo Wielbladowego siana po garaci / Suolekowego korzenia dwa łory / Szpiki Indyjskiey / Cynamonu po łocie : To wшыtko po kraławosy wazzac w wodzie / y z tego para w

otwor łona leykiem puszczac / obtoczywosy sie zerwadco naciepley zeby para nie odchodziła na strone / zasmiatu tym sposobem rychlo pozbedzie. Ale przytym potrzeba ten trunek kilka kroć pic. Wstac Bylice garac / Borkow ochodozonych N° vj. To wazzac w miodowinie / y kazdego dnia rano w poludnie y na noc po kielisku ciepło pic.

Żażiebla macice rozgrzewa w winie a w wodzie napoly / wazzac w wodzeczku zasyta / y na same łono co naciepley kłasc a napazac. Albo też tym sposobem : Wstac Bylice ze cztery garaci / Poleiu garac / także Szalwiey garac / albo obudwu po dwu garaci / Aminu kramnego / ziela Cakariego / albo Ostryżowego korzenia / kazdego po łocie / Kuty dwie garaci. To wespól w winie / y w wodzie napoly waz / nad tym niech siedzi / przez lelak pare w otwor łona puszczac : to przez kilka dni czyni porzadnie.

Żapanie albo naparzanie bardo wlyteczne pantiom nieplodnym / z przyczyny macice zimney / a zwlascza po przepurgowaniu y przeczyszczeniu ciała : Wstac Bylice ze cztery garaci / Poleiu pachniacego / Marunku / Rumnu pstege / Slazu / Rumnu wlasnego po dwu garaci / Chlaskawy / Kora Conizam Lacinicy y Grełowie zowia / Leborki / lutanego siemienia / Fengreku / kazdego po garaci : siola posiekac / nasienia przeluc / y w worku zasyc / a w wodzie wazzac / y w tym sie po pas na onymże worku siedzieć przez kilka czasow / parzac y kopac.

Macice z swego miejsca wstapiona / na wlasne miejsce przywodzi / Bylice wstac / sy dwie cześci / Poleiu cześć / y to oboje w dwu cześci winy wazzac / a w ledney cześci wody / y tey polewki / dwie godzintie przed obiadem / dwie przed wieczersza / po kwatlerce ciepło dawac pic przez kilka dni.

Choroza miesieczna zahanowana / wzbudza Bylica w wodzie warzona / a na łono ciepło kładzionna. A iescze lepie y przedzey piac proch z Bylice miałko warty / co czernony złoty zawazy / zwinem białym. A to na cczo y ciepło. Też po naparzeniu łonaczopel / albo wezelek / z Bylice az soli kopaney wczymiony / w Rozanym oleyku obmaczany / y w otwor łona wprawiony / iescze lepiey wzbudza. Wstac dwie garaci bylice / soli / Szalwiey / po garaci : to wespól waz w wodzie / tydsien przed zwykly przyscicie miesiecznej choroby / nogi pokolana w niej ciepło parzac / rano y na noc / przez cały tydzien. Tak sie zafianawione bialogłowskie kwiaty wzbudza / Też y tym sposobem moze wczynie : wstac po garaci Bylice / Bozegodzieroka / Melisy / Rumnu / Poleiu / w wodzie to wazzac / a po pas sie w tym kapiac. Albo też para leykiem w łono puszczac. Też y tak Bylice ze

Własności iadowniku od bestii iadowitych.

Nogom spracowanym.

Nogom opuchłym y spracowanym.

Podagrze y chyragra.

Item.

Wzrostom bolacyim.

Item.

Ciezkemu rodzeniu.

Lożytko.

Szczeniaku djalce bole.

Item.

Lożytko y skianawia.

Wstac z kieliskiem.

Item.

Wstac bytniey.

Wstac z kieliskiem.

Miesieczna choroza wzbudza.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Kolce y darcia w listkach. Plucem. Kasla. Kamieniu nyrkom. Pechyrzo: wi.

Kamien nyrkom y pechyrzo: wi.

Truciznie

Ob psá w scielego.

Wizsia: gna.

Krew z pechyrza y sinad wywodzi.

Sebuse: gwaate: dno wy.

Item.

Trzeciacze: ce. Wsknie: nu.

Wydá: rogátemu: ná: káfel.

Item.

Item: Wdru: dy: chwignu: mu.

Przećia cześc totá. Kwiatu y orzechá Mna skatowego / Cynamonu / Gwozdziów / ćwierć totá każdego z tych. Cukru prawie białego dwa loty / to wszystko co namieley utluc / y każdego poránku po polłotá z miel kinniaiem / abo w ciepłym winie dáwać pić.

W listkach darcie abo kolke wsmierza z Bylice proch z syemiodowa piac.

Pluca z wilgotności lipkich chedoży. Kasel wsmierza.

Kamien lamie y wywodzi. Nyrki y Pechyrz roychedaża z zámuliská /

Bylicá w winie dobrzym wárzona / y tá iucha po ránu y ná noc / ciepło wzywána.

Kamien pedzi osoblirnie / cáť z nyrk iá / to z pechyrzá / po ćwierć totá prochu iey z Pietruszczána iucha / abo z wodka dysillo wána piac. Też w winie wárzona á pira.

Trucizna iákolowiel zadana wywodzi z ciáta / piac przez kilka dni / sół z Bylice po trzy abo cztery loty ná raz.

Toż też obrazonym od psá wscielego / abo od korozykowliek iney bestiey iábowitey / iest rántkiem wielkim.

Toż miasieczna choroba pániom zaslánowiona pobudza.

Krew w pechyrzu abo gdsiekolwiel indziej we wnetrznościach zbiegła wywodzi z syropem / z miódem kwasnym prochu ćwierć totá z Bylice przydawsy.

Kwártane odpadza / wziamsy iey ze dwie garści / Kardobenedyktu / Dzwonkó / Mátki Bożey / każdego po garści. To posiekawsy drobno w pulgárcu winá białego wárzyć / áż czwarta cześc wywie / tego po kubku káždy poránek y przed wieczera dwie godziny ciepło dáwać / czyniac to przez kilkanaście dni. Abo też tym sposobem / każdego dnia przez trzy dni po ránu dáć po šesté totow sółu z Bylice z oliwa pić / y tymże też wszystko ciáto namázować.

Toż też przeciwko trzeciacze iest lekarstwem. Przeciwoło wsczknieniu od wejá / sół z Bylice z woda piac / iest wielkim rántkiem.

Wydá rogátemu káfel leczy / Bylicá w wodzie wárzona do polowice / y przez siedm dni wolom y krowom káslacym po pol kwarty abo troche wiecey / każdego dnia ciepło w gebe leiac.

Abó sółu teyże Bylice po siedmi lotow / przez siedm dni porządnie przed potrawo dáwać / abo w gebe lać. Też proch z teyże Bylice z sola dáć liżać / toż czyni / y dychawice w nich leczy.

Goście by kó kula z rusnice byl postrzalony y proch w ránie byl rospalony / z czego by byla boleść okrutna / Bylice świeża z winem wwierćawsy / y sół wygnieciony / dwa kroc ná dzień piac / po dwu abo po trzech tykach abo lotow / y tenże też w ráne pu-

száne. Jád y boleść z rány odciaga / y ogień z prochu rusnicznego w niey gási. Rzecz doświadczena. A gdsieby ná ten czas wiecey Bylice mieć nie wogł / tedy sucha w winie á w wodzie napoty wárz / y przerzeczonym obyczáiem dwa kroc przez dzień wzyway / y ráne tymże wynyway.

Puchline z ciáta wywodzi w winie tá wárzac do polowice / y dáć ciepło po kwarter / ce pić / á do tego pocenie z niey działaiac / to przez kilka czasów czyniac.

Wotrobie / szezienie / z zimnych wilgotności orwiera y wychedaża / piac iucha w winie wárzoney Bylice.

Solta niemoc spodza z Jelenimi jezyczki wárzana / zárowno każdego wziamsy / á cukrem ostodzimsy / pić. A zióła z wárzenia pozostale szezione nábyzmála leczy / ciepło ie przykádaiac.

Toż też czyni / z Piólynem / z Centurzya / áż Jelenimi Jezyczkami wárzac / zárowno każdego po garści wziamsy / y w winie wárzyć á po kielisku piac z cukrem. Abowiem y wotrobe y szezione zatkána wychedaża y orwiera / záczym solta niemoc spada y ginie.

Dychawicy iest lekarstwem w winie tá wárzac y piac. Abó w prochu iey wzywaiac z iákolowiel pokármem / y trunkiem.

W pierśiach wšelakie záwrzedziáłości / Bylicá w winie wárzona y miódem ostodzona / leczy. Z poránku y ná noc wzywaiac iey w trunku ciepło. Abó wsiac sółu z Bylice / y z winem á z miódem / abo z cukrem po ránu trzy godziny przed obiadem / cáťże trzy przed wieczera / po trzy abo cztery tyżki biorac.

Artuszenie y womity zaslánawia / z Piólynem y ze Wloskim Koprzem korzenie Bylicowe utluksy / z miódem dáć sół wżatey pić.

Wielkim iest lekarstwem / tym ktorzy kámién máta w nyrkach abo y w mechyrzu / wzywaiac Bylice każdego dnia po lotie / abo po piáci ćwierć totá / badz w potrawách á bo w trunkách / badz też iákim innym sposobem. Abowiem dzitwie y poteznie go krsy y wywodzi.

Przeciwoło iádu powietrza morowego.

Táťże przeciwoło iádu weżowemu iest znácznym lekarstwem / każdego dnia w potrawách y w trunkách iey wzywaiac.

Podágrze / Scyátyce / iest bázro wżteczna / po pol totá prochu korzenia z Bylice / w trunku abo y w iedzeniu każdego dnia wzywaiac / abowiem bázro przedkó wkláda bole iáko Hieronymus Montuus / y Dioscorydes / swiádcza.

Opium abó sół z Málu / koby piż obáza zdrowia swego / tym Bylicá z winem w prochu wzywána iest / osoblirnym rántkiem.

Proch z Bylice / co czerwony złoty záwazy / abó ćwierć totá / z teyże wodka abo

Puchline

Wotrobie Szezienie

Solta gce.

Item.

Dychawicy

Pierśiach

womity zaslánawia.

Kamieniu w nyrkach

Powietrze morowe

Iádu weżowemu

Podágrze Scyátyce

Opium piatema.

Od gę-
sichowa-
ic.

Wzrost pa-
dół.

Item.

Zoładku
boleciacu-
mu.

Sębrzy go-
rogi dół-
ciom legy.
Wzrost ba-
stye odpa-
dza od os-
greda. i
Od wś-
Enfentia.
Od truci-
317.
Wydy-
nia.

Item.
Wzrostu.

Wzrost pa-
dół.
Wzrost.

Drzenia.

Wzrostu.

Szybkę
spadza.

Czerwoni-
ce.

Jana ro domu nade dziwiami / nad wrotami / nad olny wiešana / od gusty czar zachowywa / śatanstwo z domu wypędza.
Też piśa / przy sobie ia nosiac / że żadne gusta / czary / żadne zwierze zle y iadowite : narwet y słońce swym wpaleniem śkodzić nie moze
Moczu zatrzymanemu jest ratunkiem / wstawy sie ze trzy garsci / Poleiu dwie / Sen greku z grubą przeluczonego garsc : to wysytko w worku przesywosy / w wodzie wárzyc / do tego przylac fune abo ze cztery oliwy / abo ze trzy / w tey kapieli sie po pepel kapac / trzymiac ten worek na progulona y na przyzách. Zaraz pobudzi mocz.
Toż też czyni táz Bylica / ze trzy garsci tey wstawosy / Poleiu / Ruty / Maieranu / Sengreku przeluczonego / po dwu garsci / to wespól w worek zasyc / wárzyc / y w tym sie kapac / przylawosy oliwy.
Wzłodku bole všmierza / liście Bylice we przeluczone / a w oleiu Nigdalow gorz lich smázone / y miásto plastru ná zoladet przykladane.
Goraczka w dzieciách všmierza / sol z Bylice z siotkowym oleykiem zmiesány / pacierz we grzbiecie tym namázuiac.
Bylica okolo ogrodu sadzona / y rozmnożona / odpadza weze y wśelatie bestye iadowite od niego. Florent. Constant. Broni y tego od nich ktory ia przy sobie nosi.
Ob truciżny y iadow zachowywa / tych ktorzyby ia ná syi nosili.
Wydymanie stolcowey kiski leczy / czerwona Bylice wárzac / y nad pára siedzac / abo y ná samey conaciepley sie nagrzewaiac odpadza wysytkie chec salsywa do stolcow.
Kiske stolcem wychodzaca wpiawule / Bylica w winie w czarnym / abo w czerwonym ostrym y cierpkim wárzona / ná niey siedzac chwile co náciepley. Ale ia porzeba piarwey okádzić / smola Grecka nápoly z Kádzidlem. To kilkakróc wczyniwoy nie bedzie wychodzić.
Moc z záziebtienia zbytniego zástánowio ny pobudza / wárzac ia y nad tey pára sie párzac. Wyrkom opuchlym y niezmiernie boleciacym / jest osobliwym ratunkiem / liście tey w oliwie smázac y plastruiac.
Drzenie szonkow sol z Bylice wyjety á z oliwa zmiesány leczy / tymże nácieraiac.
Máćice záplugawiona / z ślamowátych wilgotności y zimnych wychedaża / czopek abo wezelek z solu Bylice á Wyrhy wczyniony y w otwor loná wpiawiony.
Szybkę kedykolwiek ná cieie zásiadte leczy / ták orworzysse iáko nieorworzysse / abo nie ziatrzone / z nasieniem swoyskiego Kopruiáko wyluczona / zasypuiac.
Czerwona biegunka leczy / wierzchołki Bylice z nasieniem y z kwieciem tey w wi-

nie czerwonym cierpkim wárzac / y tym żywot nagrzewaiac / bo y gryzenie z mozyżskiem y ciekaczká zástánawia.
Glidwáser w ranách zástánawia Bylica / wstawosy tey z kwieciem Kunienkowym y ze lniányim nasieniem / á Glinki Ormiańskie / za rowno káždego / to wespól w ocie wárzyc / y co nagorecey ná rane przyswinać doświádczone lekárstwo.
Wśelatie śródy z czarów odpadza od ctowieka Bylica biala / iákimkolwiek sposobem wzywána / ták z wierzchu iáko wewnatrz. Wárzyc ia w ciekaczey wodzie / y przykladac z wierzchu. Też ia ná syi do bryze zczárowánnemu zawiésic / y dáwac ia pić.
Wstawosy Bylice bialej dwie czesci / czerwonych Wlostkow p. Wárzey / ktore y skálna abo kámienna rzafo drudzy zowia. Rzafo z leszczyny / káždego po czesci / to wespól w wodzie ciekaczey wárzyc : tym náparzay mieysce czárami obrażone / y plastr z tey wwarzoney przykladay.
Drogi odpadza nosiac ia przy sobie.
Stare sádzle / wrzody y rany zástárále leczy : Wstac dwie garsci Bylice / Zwonkow p. Wárzey kwiecia / Siemnych glisť po garsci / Kánfozy wártey ćwierć toa / to wysytko wlozyc w sklenice / y fune Oliwy ná to nálac / zeby przez cały miešiac ná słońcu iáry moćnac skalo / poty przecedz y mocno wyžmi. Przyday do tego Terpentyny y Wleyku skálnego / Petroleum zowia / káždego po cztery toty. Ammoniak / Galbanu palonego / tákze po poltora toa. Masyki / kádzidla bialego / miáko tuczonych / po pol tociu. Ammoniak y Galban w trofie winá do brego bialego rospusc / y przez chusteczke chedoga przecedz a wygniec / y z przerjeczonemi rzeczámi pomiesay. Doświádczona másc abo Balsam ná zástárále rany y sádzle. Koniomu góšteby zad (Niemcy to zowia Graten) nápschnat / Bylice wyluc / y z wiewprzowym ia sadtem smázyc / áz sie sol z Bylice strawi / przecedzic y káždé omia dwakróc mázac / zleczy w krotkim czasie.
Konieby sie iázdá nie wádzila. Wstac korzenia Bylicowego / Biedrzeńcowego / za rowno káždego / to między wedzidla mu wlozyc / abo w gaba / y dac mu potym obroćiesc tákze / y nápoic / żadna mu iázdá by też dwánásie mil y wiecey ná nim wiáchal przez dzień nie pokármuiac / nie bedzie śkodziła. Drudzy y do bryze to oboie korzenie wśelawosy / z obrokiem dáta mu tešć.
Wino / á zeby swey wlasney bártwy áni másci nie wraćilo / do mostu wloz wierzchołkow Bylice suchej z nasieniem y z kwiećkami tey / y niech z tym wino wylisnie. A gdy wylisnie / zaraz trzeba ia co rychley z niey wylac / boby potym zagniloscia y ślechio-

Glidwás-
sawstá-
nawstá-
wánsch.

Záśródy
z czárow
oddala.

Item.

Drogi.
Wzrost
Sádzle
Ránom
zástárá-
lym.

Koniom.

Konieby
sta nie
spáco-
wał bie-
giem.

Item.

Wino ze
by sta nie
nićnilo.

trzy gąsćci / Roztku / Maruny / po dwie gąsćci / Mikolajku w Zwiemiu za mlodu zbieranego / Kopytniku z korzeniem y z liściem / Lubczyku / Jawnki pachniacey / Panny Marię dzwonkow / Pokrzyw / wierzchołkow / Kopru Włoskiego / każdego po gąsćci / Poleiu / lnianego siemienia przeluczonego / po pulcey gąsćci każdego / Cieciorzki czerwoney przeluczoney gąsć / Siolkowego korzenia / Jaskolczego ziela korzenia po dwu łotn. To w wodzie wárzyć / y w tym sie po pás kapać. Abo y párez tego w otwor łoná leykiem puszczáć.

Item.

Też niesieczna porusza pániom / przykládáć wozki z Bylice abo plastrowanie / od papka aż do otworu łoná co nagorecey.

Włóci
od zduśse
nia breni.
Łożytku.
Zádmútu.

Toż też broni máciice od zduśsenia / y w zgorze stapienia.

Łożytko pozostáć po porodzeniu. Tákże Zámias wywodzi / Bylicá z ieczmienna mála / od papka aż do otworu łoná ciepło plastrowana. Tákże ná biodrá y kzyje. Ale po odesięciu łożytká / zámiasu / záraz plastr ten odiać / bo by sie y máciicá wyćiągná.

Włóci
wysuśsa.

Máciice wysuśsa z zbytnych wilgotności / y słamowátosci z niey wychedáza / czopek abo wzeleć z niey wczymwśy / w otwor łoná wlożyć.

Włóci
zduśse
uzy.

Máciicy zduśseniu abo w zgorze wstápioney / doświádczone lekárstwo / wśiáć ze trzy gąsćci Bylice / Slazu wysokiego dwie gąsćci / liścia Bobkowego / Poleiu / Miery polney abo Lebiotki polney / Szány / Centu rzyey / Máieranu / kwiećcia Kumienkowego / Sengreku násienia przeluczonego / każdego po gąsćci. To wśyśtko záśyśy w wozek / w wodzie wárzyć / á w tym sie po pás náparzáć ná tym wozku siedzáć.

Cieźkie
ma rodze
niu

Cieźkiemu rodzeniu tákże iest wielkim rá tunkiem / wśiawśy tey ze trzy gąsćci / Bylice dwie gąsćci: to oboie przeluc / y w oliwie smáżyć / á co náciepley od papka aż do otworu łoná ná chuście przyłóżyć. Toż też czyni to oboie w wodzie wárzáć / á po pás sie w tym kapiáć. Bylicá do lewey nogi przy otworu łoná przywiazána toż czyni. Ale gđzie plod ná swiáć wynidzie / cory chley is odrzucić.

Item.

Wezmi Bylice dwie gąsćci / Pólony gor nego gąsćć / soku z Opoponáku dwa łotá / Kury gąsćć / cukru łot / wtluc to wespól / á z oliwa / y co náciepley ná przerzeczone miey sce przyłóżyć.

Włóci
boleściom

Bole máciice wśpólá z simney przyczyny / Bylice dwie gąsćci wśiáć / kwiećcia Kumienkowego / Romonice / Kopru swoyśkiego / Sengreku / siemienia lnianego przeluczonych / Maruny / Lebiotki polney / Poleiu / Miery polney / po gąsćci / Szány / Włoskiego Kopru násienia / Aminku / Páprocki / po pul gąsćci: pokrájawszy drobno

ziolá násienia przelucśy / w wozek záśyć / y przesyć w bracke / zeby sie do iedney strony nieśkupily / teoy zágrzewáisc ná páteci abo ná cegle ciepley / ná prog łoná co náciepley przykládáć / á przez dzieni y przez noc wśiawic znie trzymáć / póki one ziolá w sobie co mocy máis. Abo tym sposobem / wśiáć Bylice ze dwie gąsćci / kwiećcia Kumienkowego / Polney Miery / Marzymiery / Lebiotki / każdego po gąsćci: to tákże w wozku záśyć / y nágrzewáisc ná prog łoná przykládáć.

Item.

Wezmi liścia sámeego Bylice / Slazu mátego abo mśkiego polnego / Lebiotki / kwiećcia Chmielowego / po dwu gąsćci każdego / Maruny gąsćć: To wśyśtko w wozku przesyć / y badś sucho ciepłym / badś w winie wárzonym / sposobem przerzeczoným máciice náparzáć: Tak abowiem y oziebla rozgrzeie / y nieplodná / sposobná do plodu w czyni. Atoż też y kápanie z tych ziół wczynić w wánnie po pás / wśiawśy ich wiecey.

Item.

Plastr bázro doświádczony / y doświádczony ná bolesćci máciice / czerwoney Bylice ze cztery gąsćci / Lebiotki trzy / kwiećcia chmielowego dwie gąsćci / wtluc / y w winie á w wodzie nápoly wárzyć do zmiękczenia: Do tego przyczynić swieźego máślá iáko iáie y dwa łoty oleiu lnianego / to wespól wmieśáć ze bedzie iáko máść: ná chuście rozmá zawszy / ciepło ná prog łoná co nálepty przy wiazáć / á czynić to ták dlugo aż bole wstápiá

Włóci
boleściom

Lupieże z głowy wychedáza / Bylicá w ługu przez noc párzona / á potym ługiem tym głowe przemywana.

Lupieże
w głowie

Toż też myćie tákowým ługiem bolente cieźkie głowy wkláda. A potym z wierzchołkow y z liścia teyże / w wárzyszy ie pierwey w wodzie / wwierćić / y máślo plastru tym głowe obłóżyć.

Boleniu
głowy.

Wolá ná syi y zozzy rospádzá / z wiew: zo wym sádem is wtlucśy.

Wolá y
zozy legy.

Zába pod izezykiem leczy / z sola wtártá / tym co nálepiey pod izezykiem nácieráć.

Zába pod
izezykiem.

Przeciwo kruszeniu y womitom / y przeciwo niezátrzymaniu pokármu / ták bezemienným pániom iáko y máłym dziatkom / y každemu / Bylicá czerwóná / Pólony / Miery czerwóná / Proso / po dziesiáci łotow wśiawśy każdego / w wozeczkú przesyć / y w winie wárzyć / z woda nápoly / á to co náciepley ná łoladek przykládáć.

Womitó
z niezátrzy
mánia po
kármu.

Dziatki mále czástoćć obádzáć Bylicá do bzye / abowiem ie záchowúie od wśeláckich przypádlých chorób. Do tego czyrświe mi y ochotnymy czyni.

Dziatki
mále záchowúie
od chorób.

W ledziwách / y w nyrkách bolesćci wkláda / Bylica opásawszy sie ná ná góle ciáto. Toż też czyni plástruisc is z wiew: zowým sádem.

Ledziwó
Wyrśom

Bylicá pewnego czásu / iáko w Wilisó.

Czár y sá
táństwo z
domu od
pádzá.

tym sposobem iako z Piolynu. Bårzo wzy-
teczne do tych wszystkich chorob/ do ktorych
sama bylica przychodzi/ ktore iz jest subtel-
nieysze nizli samo sile: przeto go tez tylo po
3 j. abo po pol ćwierci lota na raz wzywac
z winem/ abo z wodka Bylicowa. Moze
go tez y z inemi przynalezacemi lekarstwy
według choroby potrzeby wzywac.

**Konfekt z Bylice z cukrem
przyprawiony.**

Zwiatkow y z wierzchołkow Bylice by-
wa Elektwarz z cukrem czyniony tym spo-
sobem. Biora kwiecie wierzchołkow w wie-
zey Bylice iedne czesć/ a to w kaminnym
moździerzu tuka. Do tego dwie abo trzy czesći
cukru/ iako kto chce mieć mocny abo stodki
y roslny/ y znou wespół tuc az będzie E-
lektwarz: a gdzieby nie byl dosyc wilgotny/
przydać troche wodki Bylicowey/ potym
na słońcu dać mu sie dlugi czas smażyc. Te-
go na czeso po łacie abo iako Wloski orzech
wzywac.

Moc.

Sluzy pospolicie białymglowam przyro-
dzenia zimnego/ nieplodnym/ y tym wysy-
tćim chorobom/ ktorym Bylica sama sluzy.

Syrop z Bylice.

Bywa tez z niey syrop czyniony tym
sposobem. Biora soku z Bylice klaryfiko-
wanego y odsymowanego/ trzy funty/ Ka-
naru cukru dwa funty/ y warza na wogli-
stym ogniu wolno/ az do zgeszenia syro-
pu symniac/ y białkiem iatowym klaryfiko-
wa/ a przecedzwszy/ do potrzeby chowata.
Tego na raz po trzy abo cztery lyzki da-
ta z Bylicowa wodka: abo y samego tylko
abo tez z ina przynalezaca wodka przeciw-
ko wselatim niedostatkom macice. o kto-
rych sie wysley w opisaniu Bylice dostate-
cznie powiedzialo.

Jest iny z Bylice syrop z przydaniem in-
nych wiele rzeczy/ ktory w porzadnych A-
pretkach jawise znaydzie. Ten takze sluzy
rozmatym dolegliwosciom/ Macicy/ a
zwlaszczaz zimnych wilgotnosci pochodza-
cym. Macice na wlasnym tey miejscu
zatrzymawa/ a z niego tey wstapic bron.

Zazieblosc w niey rozgrzewa.

Wietrznosci w niey rospadza.

Bole w niey uklada y wsmierza. (pia.

Mdla posila/ y zwiaski tey takze potrze-

Nerwy abo zyly piete wmacnia/ posila/

porow ciele otwiera.

Krew chedozy.

Chorobe przyrodzona miecieczna bialo-
glowka porusza y wywodzi.

Takze ten tu od nas opisany syrop/ sluzy
takze białymglowam ozieblym/

Bladym/ tak pannom iako y paniam.

Choroby wselatke macieczne/ a owsem
z ozieblenia pochodzace leczy.

Plod martwy wywodzi.

Zasnie abo zaporzysto wyrzucza. Takze

Lozysko po porodzeniu pozostale pedzi/
biorac go samego ode dwu lotow/ az
do piaci/ abo z Bylicowa woda abo z
polerka Cieciarki czerwoney.

Bywa tez wyctagniony Syrop z istnosci
Bylice/ tym sposobem iako sie w opisaniu z
Syropow z Piolynu powiedzialo/ ktory w
skutkach swych daleko jest potezniejszy nizli
pierwszy: przeto go tylko po lyzce/ abo
po łacie potrzeba brac/ tak samego/ iako z
woda Bylicowa/ abo z iaka ina przynale-
zaca.

Sol z Bylice.

Sol z Bylice bårzo kosztownay potrze-
bna bywa/ tym sposobem czyniona/ iako y
z Piolynu.

Moc y skutki.

Przeciwo powietrzu morowemu/ iuz od
niego zarazonemu/ zaraz iako sie kto po-
czuje byd zarazonym/ wypiciey na raz co
czerwony szoty zawazy/ z ciepła malmazy/

abo z winem mocnym/ y w poscieli przez
trzy godziny y dluzey poćie sie/ potym star-
sy sie/ posilic sie czym poilnym.
Do wielu rozmatych chorob jest wyteczna
o ktorych sie wzmianka uczynila o Bylicy
pisac/ zwlaszczaz przynalezacemi lekarstwy
podług zdania lekarzow w czonych y ma-
drych/ wzywana.

Ta sol smaku y zapachu jest iako moc/ ied-
nak jest biala/ ma byc w naczyniu sklany
chowana/ na miejscu suchym/ y dobrze na-
kryta y zawiazana/ zeby tey powietrze niedo-
chodzilo/ zacymsby wietrzala y odwilgla.

Oley z Bylice.

Bywa Oleiek z Bylice tym sposobem ia-
ko y z Piolynu czyniony/ do rozmatych wzy-
wania białoglowskim niedostatkom. Do ro-
ku tylko trwa.

Moc y skutki.

Jestkim bolesciom macice bårzo jest w-
zyteczny/ mazac nim z wierzchownie.

Członkom spracowanym y mdlym jest
racunkiem/ takze nim nacieraiac/ abo wietem
wyciaga y odpadza z nich mdlosc.

Plodu lekko na swiat pomaga/ pomazu-
iac nim otwor loná co naglebiey wewnatrz/
a to przez baby ktore dsiatki biora.

Dniatkom malym gryzenie w zywoćie w-
smierza/ maczaiac w nim welne z barantá o-
strzyzona/ a na pepel y wysycc zywoćek co
naciepley przykladaiac.

Czynia Alchimistowie z Bylice oley dy-
styllowany

Macicy
chorobom
Macicy
zazieblay.
Plod mar-
twy wywo-
dzi.
Takze za-
sniac.
Lozysku.
Miazá.

Powie-
trzem mo-
rowym za-
razonym.

Do cho-
rob ro-
zmatych.

Oleiek.

Bolesciom
macicy
czlonka
spracowa-
nym.

Rodzentu

Wsklani-
nym w zy-
woćie gry-
zientu

Wleple
dnyu.
zazieblay

Macicy
dolegli-
wosciom.
Macice
na swym
miejscu
zatrzymá-
na
zazieblá-
na rozgrze-
wa.
Wietrzno-
sci w niey
rospada.
Bolesci
w niey w-
plada.
Mdla po-
sila.
Nerwy w-
macnia.
Pory o-
twiera.
Krew ch-
dozy.
Macice
czlonka
spracowa-
nym.

ści a wino cichnalo. ic.

Albo tak wezyni: weźmi korzenia suche Bylicowe... wyciekłego ze dwie garści y wwarz we dwu kwartach... do beczki winą dobrego. To precedzimy do beczki winą trochę odroczoney wley / y dobze za spuntuy: nigdy wino ani barwy / ani smaku / ani swey mocy własney nie utraci.

Item.

Item wino nie zmieni sie nigdy / gdsie w sase winą badz mała albo w wielka Bylice z Piecperstem albo z Pieciornikiem... kisczeniu toz czyni.

Piwo gdsieby kwaśnieć posalo.

Piwo gdsieby poczynalo kwaśnieć: weźmi popiołu z Bylice z korzenim / y ze wosy skim spaloney garść. Popiołu z bukowego drzewa tak wiele: y przemieszawszy go do bze w beczke piwa w syp / y zeby piwo z tym co nalepiy / dayze mu sie podstać / badz iasi miał piwo dobrego y wdzicznego smaku.

Czasu powstania wichrowatego y gro mowego powietrza / świecona Bylica po domu radzi ludzie Chrześciańscy kładza / rozumieiac ze tam piorun nie bje / gdsie to bywa czyniono.

Soł wycisniony z Bylice.

Soł z Bylice tym sposobem iako y z Piolynu wezynić moze / ktory do tych wosy skich lekarstw moze bydż używany / do ktorych sama Bylica / iako sie wyosey powie dzialo / zwlaszcza pániam do macicznych niedostatkow / y do zatrzymanych nád zwyczaj chorob miesiecznych: Czopek albo wezelek z niego czyniac / y w otwor toná białoglowstego kładac.

Wodka z Bylice.

Alko z inych ziol / tak z Bylice Alchimij skim sposobem bywa wodka palona: Przetwo o sposobie wyciągania / nie sie tu nie potoylo / ktory z inych ziol wstać sie moze.

Noc y skutki.

Obzenie dziatek pániam snadne y rychle czyni / pisać tey po cztery y piaci y sećc lotow albo tyżel ná raz.

Lożytko coż też wywod si pozostate seści niedziatkom.

Macice zaduszenie jest też wzyteczna / ciepłotey ze cztery loty z Bobrowym stroiem Sij. káždego poránku y ná noc.

Miesieczna chorobe zaślanowiona pániam wzbudza / ze cztery albo z pieć lotow / káždego dnia ná noc y poránu ciepłotey pisać.

Zolta chorobe leczy / pisać ia przez dziesiec dni porzadnie / po cztery albo piaci lotow / albo tyżel.

Puchline takze z ciála spadza przez cztery dziesiec dni nie przestaiac / po piaci albo seści lotach pić daiac.

Noc / y

Kámién Erfy y wywodzi przez dlugi czas ia piac / takze po czterech albo piaci lotach.

Białymglowom w tonie obraze maiać leczy / czeslo sie ná wymyrowiac.

Papryżkay iupteje w glowie wychedza ta wodka Bylicowa przemynaiac.

Párchy / y Skompiate strupy z glowy spadza y leczy takze ná przemynaiac. Albo w niedostatkach tey wodki / polewka z Bylice wárzoney.

Puiglowy bolemu test barzo wzyteczna / maczaiac w ciepłey geble obferna / y ná bolace miysce przykladac / powtarzaiac to czeslo / aż bol wstanie.

Wino z Bylica.

Wyczay jest ná niektorych miyscach z Bylica winá czymenia zwlaszcza Jesieni. Tym obyczaiem iako czynia Piolynkowe winá / ktore pospolicie białymglowom nalepiej sa przygodne. zwlaszcza tym / ktore nie miewaiu siatecznysego czyszcienia miysieczne / tak po porodzeniu dziatek / iako inych czasow. Albo też ktorym nád przjrodzenie co miesieczne czyszcienie zaślanowione bywa.

Też tym ktore y ktory w ledziwach albo w biodziach wielkie bole y lamanie maia. Owa tym wosy skim chorobom y niedostatkom sluzi / ktorym y Bylica sama.

Macicznym bolom wino z Bylice barzo wzyteczne / tym sposobem czymione: Wziac wierzchołkow y liacia Bylice osm lotow / nasiemia hányzowego / kwiecia Bukwicowego / káždego po cztery loty: To wosy skto miedzy trzaszki lesczynowe wlozyc w naczyne / ktoreby sećc albo siedm kwart winá w sie przyieto. Temu dac wykisnac / y do potrzeby chowac. Do roku moze trwac.

Moze też y tym sposobem bydż czymione: Wziawszy suchey Bylice osm lotow / Marunki / kwiecia Kumińkowego / káždego po trzy loty. Korzenia Marunkowego pol trzećcia lota / Lebjołki gorne y / Kopru Wlozkiego / po dwa lota. Kwiatkow Borakowych / Miodunkowych / Wolowego iazy. ka kwiecia / Trawy Kaystiey / Squinantum / owia Grełowie. Szpiki Indyjskiey / Koznarynu / Szálwiey / Poleiu / Kopytniku / polocie káždego. Nasiemia polney Marchwie albo ptászego Gniazda poltora lota. Zoltych Sjolkow lot / hányzu trzy loty / Muskatowego Orzechá trzy cwierti lota. Kwiatu Muskatowego / Cynamonu / Galganu / pol lota káždego. To pokraiac / trzasel lesczynowych do tego troche / y nálac ná to ze trzy garnce mostu dobrego / a dac sie wystac precedzic y do potrzeby chowac.

Extrakt.

Alwa wyciągnięcie istność z Bylice / tym

Nobzenie snadne y przedle cyni. Czyslo wywodzi.

Macicy za dusoney.

Miesiac gna wzbudza.

Zolta gce

Puchline

mozy

Kámién wywodzi

Lona w brázonie. Papryżk. Rom. Luptej. Párchom. Skompiat. iym.

Puiglowy bole

Macicznym

Wini

Páni

Scidly

Macicznym

Wziac

Wziac

Wziac

Wziac

Wziac

Wziac

Wziac

Wziac

Wziac

bne/ á czarne y okragle/ nie nagor-
 ſzego ſmaku. Wſyſtko ziołko bia-
 ławe /ábo bladozielone.

Ambroſia, Botrys Artemiſia.
 & Artemiſia Botrydes.
 Herba vnica Gefn.

Ambroſion / Klein Trauben
 kraut.

Wtóry Poſyptiem zowia / ten
 liſtu mnieyſzego od Bożegobytu /
 Bozemudzewtu liſciem podobny
 ieno dluſzego y ſerſzego. Prate-
 kow cieniſzych / y z ſwymi gálaſkami
 małymi y drobnymi / okolo ktorych
 pełno ziarnek drobnych / iakoby ie
 obſypał. Smaku y zapachu iako
 pierwſze. Korzenia białego y twár-
 dego.

Trzeci Zábimi gronkami zowia
 Praciem / liſciem / y ziarnkami gro-
 niſtymi / pierwſzemu / to ieſt / Bo-
 zemubytu podobne / ieno mnieyſze
 y drobnieyſze we wſytkim. Zapa-
 chu trawnego.

Wieyſce.

Bożybyt / w ogrodách poſpoli-
 cie bywa ſłancowany / y ſiany.
 Przez ſie ſam v nas g dzieby roſt nie
 bacylem / iednak lubi mieyſca pá-
 gorczyſte y gorne / ſłońcu wyložo-
 ne / y ſuche. Oſypek ná mieyſcách
 ſuchych / wyprágłych / á piáſczy-
 ſtych. Zábie gronka ná polách ták
 ze ſuchych / á ná vgorách dawno od-
 logiem leżacych miedzy cierzniem.

Wzrodzenie.

Wſzytkie ſa przrodzenia ćirpkie
 go / zwieraiace y rozganiaciacego.

Moc y ſkutki.

W Ilgomości w ktorkolwiek czeſć ciála
 ropadle odpadza / y odpor im dáie / ſwymi
 plaſtrowaniem. Tákie y od ſpadkow ich bro-
 ni: przeto madrzy y roſtropni Cyrulicy / gdy
 wilgotne ciáło rannego bacza / rádſi tym
 zielem okolo rány plaſtrua / á żeby ſie wil-
 gotności do rány nie ſciagály.

Wrzody / ſadzele y rány / od przymio row
 ogniſtych bron / tákie go plaſtruać veluſſy
 Uplawy białogłowiſkie záwſciaga / prog-
 łona y otwor iego náparzáie Bozymby-
 tem / abo z wárzonego páre leykiem w o-
 twor łona puſzczaiac / abo ſie w nim po pás
 kapiac.

Czerwona biegunka záwſciaga y leczy /
 kſiſtete z niego dáiac.

Jezyczek ſpadły ná ſwe mieyſce podnoſi.
 Z ſpadkom broní náſ ſpadać.

Wrzody / y rány / w gárdle leczy.

Gardlu zápuſtlemu ieſt rátkiem / cze-
 ſto vſtá nim płoczac.

Oczom ciekacym / ſok iego bárzo vzyte-
 czny / puſzczaiac go w nie / abo tylko chuſte-
 czka w nim máczaiac / á ná nie kładac.

W Kapadociei iako Dioſkorydes piſe
 wieńce z niego czynia / y noſa dla oczu.

Długo żywiace ludzic czyni z vzywánia
 ſwego.

Kozſadek.

Wyſſe niektory piſarze zawni / ſiad to
 ziele od Grekow y Látinnikow Ambroſia ná-
 zywáne / że zá vzywáníem iego / badz w po-
 tráwach / badz iakimkolwiek innym ſpoſo-
 bem / długowieczne y żywotne ludzic zácho-
 wuie / iako y oná Ambroſia / ktora powiáda-
 ia bydz poſarmem Bogom / ktora Bogi
 nieſmiertelne czyni y zachowuie / iako pogań-
 ſkie y Poetyckie baſni baia. V nas teſz tákſa
 ſiad Bożybyt nazwiſka doſtáto / że ludzic
 długo wielkuſſe / iako Bogi czyni.

Wilgotno-
 ſci roſpa-
 dza.

Przymio-
 tom ogni-
 ſym.
 Uplawy.

Czerwon-
 ce.

Jezyczka
 ſpadłemu
 Spadko.
 Ránom w
 gárdle.
 Gardlu
 zápuſtle-
 mu.
 Oczom ciek-
 acym.

Długo ży-
 wiace ży-
 ni.

stillowány / iáko sie w Rozdziale o Piolyntu przy Rońcu powiedziáło.

Tego samego bez przysáby inych rzeczy dla tego zbytniego goráca / ktorým przy sczenie czyni / wzywáć sie nie godzi / ták zwierz chownie iáko wnetrznie : ále wnetrznie z Konfektém ábo z Elekwarzem / Syropem / z wodkám / y z inymi rzeczám : zwierz chnie / z oleykám / z máściami przynależácymi cho zobom tym / do ktorých go wzywáć chce my / teź do suntu oleyku pospolitego / gdsie go trzecia część ćwierći z Bylice przyda / wczym go dáleko potezniejszy.

Rozsadek.

Jeť druga Bylica tegoż rozbáń biala ábo sámica / niczym od pierwszey nie rozna / tylko że ona wietfzy y ferfzy list ma : ták tá kła cza rumianego / tá białego / ábo zielonego / kwitnie kwiatem pobieláwym drobnym / y przytropachniacym. Jednáć obiedwie sa jednákiego przyrozbienia / zlozenia z żywiołow / skutkow y mocy.

Trzecia ktora Grekowie Monocolon / to jest / jednościelna zowia / nam nieznaćoma / áni teź ziolopisowie żadney zmianki o niej nie czynia / ktorzy Dyoscorydá násláduia / iáko Aginetá / Oribazyus / Serápton. zc. Ruellius jednáć twierdzi / że we Fránczey roście. Ale przy tym samym lekarzu zacnie wczonym tá prawda zostawa / gdyž ták wiele bledow y omylności w swych ksiégách o ziolách zostá wíl / że żaden z ziolopisow wiecey : Skad sie domniemawam / że z inych niepewnych powiesć / ábo z pism bral / sam málo znaćomósci o nich máiac. Myla sie teź nie pomálu / ktorzy Márunké Bylica drobna chce mieć / tákże y ci ktorzy Wrotycz jednośćzblowa Bylica piśa / gdyž tylko włásna á istoma Bylicá jest dwoia / czerwona á biala / ábo sámieć y sámica / o czym sie ná przodku powie dziáło.

Bylica listu drobnego. Rozdział 49.

Artemisia tenuifolia.

TA Bylica między plotámi rá dá roście / y ná mieyscách wypráwnych / przy wodách ćieka cych. Liście y kwiatki iey między pálcámi rostkárte / Máteranowyzapách dáia. *Dios.*

Moc y skutki.

Żoládkowi boleiacemu jest wielkim lekarstwem / z Migdalow gorzkich oleykiem wtrá fzy / że lipkość z siebie puści / y ná żoládek ćieplo przylożyć. *Dios.*

Bolesći żył suchych ábo pietych / w spokoia / sok iey z Kozánym oleykiem nerwy náćie rátać. *Dios.*

Rozsadek.

Bylica tá nášym kráinom nie jest znaćoma / á nie tylko nášym ále y Niemieckim / ná wet y Wlofkim y Fráncuskim. Przeto ie teź żaden dowodnie y dostatecznie nie opisał / ále rádniey ná dohad / jedni ta mienia te bydź co my Márunka zowiemy : drudzy Wrotycza / á w fyszcy omylnie : Skad sie zna czy / że tá tylko Grekom w znaćomości praw dźiwey y istotney bylá.

Bożybyt. Rozdział 50.

Troy rozbáń znáydniemy te ziele. Pierwszy Bozym byt zowiemy. Wtóry Posypkiem. Trzeci Zábiami Gronkám miánujemy. Bożybyt włásny / ktory pierwszym zowiemy / jest ziele krzákowáte / w zwyf ná loćieć. Korzenia ćientie go / zdrewniałego / ná piadź dlugiego / podczas dluzfego / podczas teź krotfego : z ktorego kłká rozg wyrasta gáleźistych. Ná tych li-

steczki od spodku rozg Rućianym podobne / ieno ćieńfe y drobnie ffe / zaś ku wierzchowi dluzf / y wietf / á do tego glebey wykroione / iáko liście Bylice / ábo Piolynowe / ieno mniey ffe. Między tymi obfitość ziarnek drobných / gromádkám iáko by gronkám násiá dlych / ostrych / y chropowátych / á wdziecznie pachniá cych. W tych gdy dożrzeia / ná sienie bywa dro-

bne / á

Mog pa
dżi
mieści
gney.
Bolem w
mąciy.

Mąciy 34
ziabionej.

Łoładka
w żywo
cie
Mąciy
bolesci.
Item.

Szaty od
molew 34
chowite.
Sboż
wielkie
go y t
zyn od
chrobac
cwa bro
ni.

Pierśtom.

Ząsła.
Ząspt
ści.
Dusności

Plucem
topistym
ropa plu
lacy.

Pąpzy
kom na
głowie.

Mąciy 34
bolesciom

Rzeżawci
com.

rac go z Korzeniem Pierrusczyym / co z Bie
dżencem białym w winie y w wodzie a przez
kilka dni naczczoy y na noc ciepło pijac.

Mocz nąd przyrodzenie zatrzymány /
Miesteczna choroba zárościogniona pá
niom rozbudza. Także też

Bolesci w mąciy wkláda / w winie warz
á trzykroć káždego dnia po doby trunku cie
plo wzyway ráno na switanu / dwie godz
nie po poludniu / y kładac sie spác. Toż w
szybko czyni kápání z micy po pás czynion e.

Máciice zášiebiona rozgrzewa pomienio
nym sposobem / tak trunkiem iáko kápá
niem wzywáiac.

Włóładku / w żywocie / w mąciy / bo
lesci wkláda y wśmierza / to siele w płócien
nym worku zášyte / w winie na pošy z wo
da warzone / á z wierzchu co náciepley / wy
żawšy przykładáne. Także liście y z kwiećim
tego w Oliwie smáżone á plastrowane / toż
czyni. *Tabe.*

Szaty od molor w cále zachowuie / Za
pách im przyiemny czyni / kładac ie między
nie. Náśienie tego siele pomiesłáne z ná
śieniem iákiego kolroiet zboża / ábo y iáryzn
á wespol siáne / iáko z Pšenica / z Dżyem / z
Grochem / z Kapusta / z Márchwia / z Rze
pa / zc. zachowuie y broni ich od chrobac
twá. Też ná spichlerzách nim zboże nákrę
wane / toż czyni.

Wśelákim miedosiátkom pierśi iest wzy
teczny / ktore pochodza z zimnych wilgotno
ści. *Przewo*

Kášel wilgotny /
Zásipłosc ábo ochrápienie /

Dusność w pierśiách odpadza / badz z
samego siele warzonego iucha z cukrem á
bo z miodkiem siolkowym / badz z Látry
cya w miedzie warzone / á przez kilka dni cie
plo ráno y ná noc wzywáne.

Pluca záwrezdzáie / z ktorych ropá wsty po
chodzi / bázro przedko leczy. Proch z niego
miálki z sokiem tego ábo z prostym miodem
wzywány / ábo z iucha tegoż pty.

Pąpzyšká ná głowie / ktore iáko mole há
te / tak one wlošy psia / spadza y wycheda
za to siele w ługu moczac ábo warzac / á
tym ługiem głowe przemywáiac.

W mąciy bolesci wkláda / ná cegle go
racey rospárzony á Máłmázya strapiány /
y ná otwor y prog łoná / co náciepley przy
kładány. Pará z niego przez liel w otwor
łoná puszczána / ábo kápání po pás z niego
o czym też wysłey / toż czyni.

Rzeżawki polożnicom po porodzeniu w
kláda / z Márunka á z Kumiétkiem páchnia
cym w Oliwie smáżony / á potym kilka iá
tec świezých kółošých wbić / ze sie grzybeł
wsmáży / ktory ná pspeł co náciepley przy
ložyc / To ábowiem iest im wielkim y przed
kim w rzeżawicách rántkiem.

Łożytko po porodzeniu pozostate polo
żnicom wywodzi. Także

Płod martwy z żywota wypadza warzo
nego wode pijac / ábo páre w otwor łoná
przez liel puszczáiac.

Sok z Stożiárnu.

Sok z tego siele moze byđz tym sposo
bem / iáko sie w Rozdziale o Bylicy wysł
sey powiedziáło / wyciągniony / á do po
mienionych chorob z innymi lekáršwy wzy
wany.

Wodká z Stożiárnu.

W Cokolwiek tá wodká nie bywa w Apłe
kach dystillowana / iednáka w pilniejšých y
dośláteczniejšých moze byđz przez *Balneum
maris* wyciągniona. Do czego czas náprzy
sioymiejšy bywa w Sierpniu / biorac wšy
tko siele okrom korzenia. Tá z wielkim wzy
tkiem y doswiádeczonym.

Dzieciom dyháwiczným y gwizdżotchnio
cym / bywa po lyžce ciepło á czeslo trun
kiem dawána. Także do kášel y pápinkow
ich przylewána. ábowiem zátkanie y zamule
nie pierśiczek y pluc ich otwiera / y wyciera
rozgrzewáiac ie.

Miesteczna pániám záślánowiona w
zbudza / ráno y ná noc po piáci ábo šestci ly
žek ciepło iey pijac.

Polożnice wychadaža.

Łożytko po porodzeniu pozostate wywo
dži. Mácične bole wśmierza / trunkiem
pomienionym sposobem wzywána.

Gryzawki máłym dżiátkom wkláda / tedy
y owedy przez dzień czeslokróć iey po lyžce
dáiac / także do pápínku ich przylewáiac.
Też wiele iných osoblirých ma skutkow
iáko y sámo siele.

Wino.

Wino tym sposobem iáko z Bylice / z tym
sielem moze byđz przypráwione czásu Je
siennego / gdy winá mlode náśláia: To se
ściniedzielnicom bázro bywa wzyteczne w
ich czyszcieniu w šestciniedzielnym.

Gryzawki / ktore pospolicie po zleżeniu
bywáia / wstramia.

Máciice od przypadkow zlych y od bo
low zachowywa.

Pániám y pánnom ktore czásow mieśie
cznych ślátecznego wyczyszcienia mieć nie
moga / wzywáiac go trunkiem / iest wzyte
czne. Gdżieby wiesć tak przypráwonego wi
ná nie bylo / tedy moze go tym sposobem w
czynic / iáko w Piotynie opisano iest o Alá
rećie. Ábo w winie siele sámo suche mo
czyc. Gdżieby też winá kto nie wzywál / á
bo go mieć nie mogli / tedy w piwo mlode
wložyc siele / ze z nim wykisnie / iáko in
piwá bywáia z ziolmi przypráwowáne / y
wzywac go do pomienionych potrzeb.

Łożytko.

Płodu
martwe
mu.

Extra
ctum.

Distilla
tum.

Dzieciom
dyháwicz
nym.

Mieśie
gney.

Polożnice
wychada
ža.

Łożytko
mąciy.

Gryzawki
kom dżie
ciunym.

Vinum

Polożnice

Gryzawki
kom.

Mąciy
bolesci.

Białym
głowom
nie dobrze
wyczyszcio
nym.

Stoziarn/ Wolownik/ Wilek. Rozdział 51.

Vua Botrys herba.
Herba Botry, Quer-
cula peregrina,
Millegrania.

Traubekraut/ Schwalekraut/
Kottenkraut/ Türkischen Bey-
fuß/ Vnd Welsch eychen laub.

SToziarn / który dudy Mo-
lownikiem / iny Miltiem nazy-
waia. Ziele na lokiec / y podczas
na pultora wzwyż: krzakowate a
bo krzewiste / iedna rozga z korze-
nia swego na wiosne puszczaiace
sie / gesto galeziste / oble / y rumie-
niawe / naprzod zielone / potym
zoltawe / a gdy dozrzeie / zolte.
Pod swymi galaskami listie puf-
cza obduzne / z obudwu brzgow
labrzysto wykrawane / malo nie
kstrakem Debowego / abo Przy-
miotowego ziela listia. Lipkozy-

wiczne/ abo tluste. Okolo klacza y
odnog miedzy listciem gesto drob-
ne kwiatki zoltowe / groniste / ge-
sto osadzone / z ktorych potym
obfitosc nasienia drobnieyszego /
nizli Mak pochodzi. Wsystko
ziela barzo przyiemnego zapachu.
Smaku gorzkiego. Nasienie gdy
dozrzewa / co bywa na koncu
Sierpnia y w Wrzesniu listie z
niego opada. Korzen w cienie od-
nozki rospierzchly. Doroczne iest
ziela / z nasienia sie puszczaiace / a
nie z korzenia. Jednak gdzie so-
bie ziemi lubi / raz wsiane nie ry-
chlo wyginie.

Miejsce y wybor.

W Naszych krajach bywa w o-
gradach siane / miesca lubi wilgo-
tne / w ciepleyszych stronach samo
przez sie przy potokach rado roscie.
W Kappadocyey naprzednieyszey
dobroci bydz pisa. W Czechach /
we Francyey / w Italicy / bez slan-
cowania roscie.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza we wto-
rym stopniu. A przytym otwiera /
rozsielnie / wyciera / a hrube y spro-
sne wilgornosci wywodzi / co sie
pokazuje z gorzkiego smaku iego / y
z zapachu mocnego.

Moc y skutki.

Gwizdotchnacym / zaledwie moze byc co
wzytecznego / w winie stodkim abo w pi-
wie / nawet w wodzie warzony / a miodem
ostodzony iest wielkim y znamenitym lekar-
stwem / po dobrym trunku tego rano y wle-
czor piac. [Dios. Eginet. Plin.] Toz czyni
miod w ktorymby po wysyceniu / iesteze cie-
ply nan byl wlany / y wykisly. Taber.

Watrobie zamulenie otwiera.

Nyrki zaklane wychadaza.

Zolta niemoc spada.

Od puchliny zachowywa y strzeze / wa-

Swizdo
rchnacy
y dyfaw
guyin.

Watrobie
Nyrkom.
Zoltecce.
puchlinie

Gossipium. Baumwol.

Mocystutki.

Do gat y
płocien.

Kąsłacy.
Dychawic.
Szum.

Nasienie
przyrodzo
ne mnejsz.
Do We.
nast po.
budza.
Dziecin
nym bie.
gankom.
Mozysku.
Kroftom
na twarz
piegom y
inym pla.
nom.
Tożu
Krowie z
ran.

Bawelny wiecy do sat y ubiorow / także
do płocien czynienia z niey używamy / niżli
do lekarstw. Jednak siarnka abo owoc tej
czescia do lekarstkich potrzeb przychodzi /
ktore káslacym / y dychawicznym / pierśi
wychadażają / z lupin swych wylupione / a
używane.

Też siarnka nasienie przyrodzone w meż-
czyznach mnoża. Przewo

Oboje pleć do Wenusá pobudząia z wi-
nem rościerane / a poranu y na noc używane

Dziecinne biegunki záwodziaga.

Gryzenie w żywocie ich wkláda / sół z li-
ścia trunkiem dány. *Rafis.*

Krofty / piegi / y plany / z twarżywycie-
ra y wychadaża oleiek z tych siarnek wypra-
sowane namázniac.

Toż zbytni krowie z ran zástanowi / z Ba-
welnym samem popioł / nim záspuiac.

Kozfádek.

Chrosćinka tá tylko w ciepłych krajách
roście : zimne ma w mienawości.

Balki Rozdział 53.

Balki korzeń máia niemáli / kno-
dowaty / włosienkow okolo

Typha, & Tiph aquatica,
Typha Palustris, Typha La-
custris, Sceptum Morio-
nis, Storea, Ouidio.

Moskolben / Lescholben / Na-
rentkolben / Leschnospen / Deitel-
kolben / Wasserkolben / Weyer-
kolben.

śiebie wiele máiaczy / iako ziela Tá-
tarskiego korzeń / ieno rzadki y geb-
czasty / a we wnatrz biały / smaku
slodkiego / w ziemi miálko leżacy.
Z tego každego roku odmładza sie
liście wassie / ná dwa y ná trzy łó-
kie rozdłuż / zielone wassie / podo-
bne Nieczykowemu / abo Ostrzy-
cy wodnej / ieno że to trzygránowi-
te / ostre / a liście palek gladkie / mias-
se. Pretu prostego / oblego / glád-
kiego / czworolokietnego. Ná wie-
rzychu niešie palki / ciemnoszarawe /
geste / podługowate / ktore sie po-
tym w pyrz / abo w welnianki obra-
caia / y po powietrzu wiatrem sie
roznošac.

Confer-
ua.mdłości
serdeczney

Sal.

Dychawki
Drożdżo-
tchnięcyDychawki
Pierścim.
Zielnko-
wi.
Drożdżo-
tchnięcy.
Drożdżo-
tchnięcy.

Konfekt.

Z Awiccia y z nasieniem wespól biorac/ bywa niepospolity Konfekt w cukrze robio- ny/ ktory pomienionym chorobom jest wy- yteczny: mianowicie mdłości serdeczney bärzo służy. Bywa tym sposobem czynio- ny iako Piolynowy.

Sol.

Tym sposobem iako z Bylice/ abo z Pioly- nu/ z Stozianu bywa sol czyniona: wziä- wszy go z korzeniem / z kłoczem / z liściem / z kwiatem y z nasieniem dobrze vschlego / nã popiół spalic / z tego kaktus uczynić / zc. Tã dychawicznym y gwiszdotchniacym / samã przez sie z winem abo z inemi przyna- leżacemi rzeczami używana / bärzo bywa wy- yteczna. Także inym wyszey pomienio- nym chorobom niewymownie służy.

Oleiek.

Oleiek bywa tym sposobem z tego ziela robiony: naszczykac wierscholkow listcia / kwiccia / y ziarnek w skleniczne naczynie nã klãdzy / y Oliwy nã eo nalac / ze sie na stoncu vsmajy / tak czyniac iako z Oleikiem Bylic- corowym. Służy wofelakim wnetrznym bo- leściom: iako

Pierścim. Koldkowi.

Żywotu. Biedrom.

Nãcięcy / y inym członkom do rodzenia suto cyn / ciepło nim nãcieraiac.

Dychawicznym y gwiszdotchniacy pier-

si nim nãmazuiac / raz trzy / przez dzieñ.

Dzięciom mäluczkiem także ciepłotchnia- cy / kłkãtroc nã dzieñ ciepło mãzac / dobiże.

Gryzawkom y morzysku dšiecinnemu w żywoćie ich / bärzo służy: wetna abo pilsi w nim mãczaiac / a co nãciępley nã pepušet klãdac.

Oleiek Alchimiystkim sposobem z Stozianu wyciągniony.

Z Tego ziela / iako z inych wiele oleiek by- wa Alchimiystkim sposobem wyciągniony / iako sie tuż nã wielu mieyscãch o ziolãch / y o tych rzeczãch / ktore z nich bywaiã czynio- ne / powiedziãło. Ten z wiełkim wyjęciem do pomienionych chorob moze bydż bespie- cznie używany / badż z winem / abo z tegoż ziela wodkã / biorac go nã raz po trzy kro- ple / abo po cztery. Z inemi także lekãrskwy przynależacemi tej chorobie / ktora leczyc chcemy / moze bydż używany. Do oleiu pier- wšego moze go przydawac / dla potrzebno- ści wieszey y skutkow.

Kozsadek.

Stozian rzeczony / z obfitoćci starn / ko- rych wielkoć ma nã klaczu y gälãzkach swych: Molownikiem / z obrony fiat od molow: Milkem / od milego a wdšiczyne- go zapãchu. Bärzo sie y sprosnie myłli pierwoşy Apretãrse. Także Mäteryalistowie ktoryz nasieme tego ziela zã Amomum prze- dãiac wdawali / y używali.

Bawellne drzewo. Rozdział 52.

Drzewko Bawellne / iest chro- dšicisty krzaczek / nie wielki / gälãskowaty. Lišcia Topole bia- ley / abo winnemu lišciu niemal po- dobneho / ieno mnieyşe. Kwiatu żoltego / we šrzodku modrobleki- tnego. Owoc z wierzchu iako o- rzech lastkowy: ktory gdy sie sam o- tworzy / Bawellne bieluchna z šie- bie wydaie / z ktorey plotnã robia bärzo biale y miękie / nãd ktore biel- szych y miększych dostać trudno. Z tego Egiptey kapłani odzienie swe ä z niczego mego miewali / bärzo ciãłu przyiemne dla miękkoćci. Na šienie miedzy swa wetna w orze- chu miewa / ktore w ziemie rzucone kãżdego roku wyrasta / iako ine ziolã.

Wdziepce.

W przednieyşych czasow tylko w Egiptcie rosto / y to w iedney stro- nie od Arabiey. A tych czasow iuż w Apuliey / w Krećie abo w Kan- dyey / w Cyprze / w Sycyliey / kã- żdego roku siewãia / y Bawellno z niemãłym zyskiem zbierãiac / w cudze strony rozsyłãia.

Przyrodzenie.

Bawellnã samã iest przyrodze- nia znacznie wysušãiacego / y roz- grzewãiacego. Šas nasieme grzeie y od wilża. Toż też Arabowie twier- dza.

Przepu.
Klyp.
Wysoła
potlugo.
nym.

Śapungawon i macice wychedaza / Korze
nia tego wstroszy 3 funtow cztery przeluc
y we trzech kwartach wina białego srodkie
go namoczyc / abo w pul czwarcy / przez
cztery dwadzieścia godzin / a przez trzy dni
tego pić dāiac. *Diof.*

Przepukłym z ciężkiego potluczenia.

Z wysoła potluczonym / nasienie z wi
nem pić / wielkim jest ratunkiem.

mleka ob
stoać
mānkom
dāie.

Pānom y mānkom maledziatki pierśta
mi swymi karmiacym obfrosć mleka dāie /
nasienie w iakieykolwiek poleroce / abo w
srodkim winie / abo w piym miedzie pić.

Łozysku.

Łozysko / pozostāle pānom po poro dze
niu wywodzi / tak iako sie wyszey powie
dżialo z winem go wywāiac.

Rozsadek.

Plinius w opisaniu skutkow tego ziela /
niezgadza sie z Dioscorydem y z Galenem:
Abowiem Dioscorydes każ y Galenus / do
czterech funtow korzenia tego ziela / trzy
kwarty winā srodkiego / abo iako Marcell
lus Virgilius piše pol czwarcy kwarty
wlać / a Plinius tylko ćwierć funta tuczo
nego korzenia do trzech kwart winā / co sie
barszey ku rzeczy y prawdnie niesie. bo gdy
by do czterech funtow tego korzenia tuczo
nego / tylko trzy abo pul czwarcy kwarty
winā przyszło wlać / byloby gęsto iako ka
śa: czego by sie żadnym sposobem wyc nie
mogło / a by też siedm kwart winā ko w
lal na to / tedy do trzeciódniowego wywā
nia / iako Dioscorydes / Galenus y Egineta
wcz / byloby nie wtele / musiatāby tey kāsie
po pulcory kwarty / dobrej miary iest / a iest
li rzedzey wiecey niż po trzy kwarty y po
kwarterce na raz / to rzecz nie podobna zdro
żnięsie im sie Eginety zdanie widzi / ktory

tylko do ćwierci funta korzenia / trzy kwarty
winā kaze lać / a każdego dnia kwarte na
trojrozdzielwszy pić / to iest / na rano rā
no / po południu czesc druga / trzecia na
noc / po trzy dni to pić.

Duga roznića iest / miedzy tymże Diosko
rydem / a Plinius y Dioscorydes piše / te na
sienie Czarnokwitu w poleroce abo w iak
kolwiek trunku wywāne / pānom y
mānkom / pierśtami dziatki karmiacym
obfrosć mleka dāie. Plinius przeciwnym
sposobem piše / mowiac / ze im go traci /
gdzie abo on sam / abo pisarz sie omylił: bo
y Galenus toż / co Dioscorydes trojrozi
cen samieden przeciwko obtemā.

To ziele słuźnie od nas Czarnokwitem /
abo Czarnokwitem / iako y od Grekow Cir
cea y od Lācinikow iest nazwane. Abo
wim Circea iako Poetowie Greccy bāis /
była corkā Słońca / ktore iest w slych
Planet oycem: tā znaiomosc ziol rofysy
kich y mocy ich od niego wywā / zaczym do
czarow takich przyszła / ze ludzi przez nie w
beszye rozmaite / w kāmienie / w dzewā / y
w cokolwiek chciāla / przemienila / do cze
go też / iako niektorzy piše / tego wywāla
y stad w nas od czarow tey Cyrce / nazwiska
Czarownik / do stālo / iako też od samey tey
czarownice w Lācinikim y w Greckim i
zylu Circea / to iest / ze go ona pierwsza wy
nalāzła / y do swych czarow wywāla.

Niektorzy z ziolopisow teraznięszych /
Circeām wlasna chce mieć Panki czerwone
ne / ktore też wodnymi zowieiny / też skutki
im przypisuiac / o czym da Pān Bog powie
sie szyzey w czwartych Księgach na swym
mieyscu o Pankach. Trāgnus także Hierony
mus / *Amarantum purpureum* / to iest Szarla
tel / Circeām zowie. Ale y to nie wlasnie.

Kropidlo abo Kāmyczki / Tesnik. Rozdział 55.

To ziele rozmaitych w nas / iako
to y w Grekow / y Lācinikow
ma imion. Zowia ie jedni przelomi
kāmieniem / drudzy Kāmykami / mi
Kropidkiem / niektorzy Kāmycz
kami / drudzy Tesnikiem. Na wiele
korzankow oblich / pekātych / y po
dlugowātych. Po czter y po piaci
na iedney / iakoby nieci wiface / mā
iac kształt Oliwek nie dożrzātych.
Tezwierzchownie sa rumieniawe /
we wnatrz biale / smaku gorstkie. Li
ścia mnieyszego y drobnieysze niżli

Pāproć / na iedney sypulce māiac
listeczkw pelno z obu stron / rze
dem po parze pochodzacych / iako
w Biedrzeńcu / abo mnieyszey So
wiestrzale / ieno gęściey przy sobie
bedace / obdluzne / aokolozablowā
ne. Owa / iako Dioscorydes piše /
ma liście podobne lesnemu abo pol
nemu Pasteruaku / na pulcortlotie
tnych rozgach / niekiedy na krot
szych / dluszych / podczas na chro
stowātych / oblich. W wierzych
tych kwiatkow pelno / drobnych /

Wdiesce.

Rosna w Jeziorach/w stawiech w przepach/ y w stojacych wodach.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia pomiernego w rozgrzewaniu / y w chlodzeniu. Takze miernie wysusza y wyciera. Co sie znaczy z oparzelin y z opalenia ogniem / ktorzym bywa przedkim y osobliwym ratunkiem. A takowym przypadkom potrzeba lekarstwa miernie wycierajacego / bez znaczne rozgrzewania y chlodzenia takze. A to takowe jest ziele / zwlaszcza pyrze abo welnianki tego

Moc y skutki

Opalonym przez ognia jest osobliwym y wielkim lekarstwem. Takze /

Oparzonym od vkrupu / perze abo welnianki z palek z starym wieprzowym sadlem vtarte y vmieszane / a przykladane.

Sok z korzenia Palek / takze wodka / plany biale na cieie traci y sciera. Bywa tez na takowe plany masce tym sposobem czyniona. Biora sok z korzenia tych Palek / soku Jaskrowego soku / z Rozsiadu / abo z Simowitu / ktory Grekowie y Lacinnicy Colchicum zowia / halunu palonego / to z octem a z starym sadlem zmieszawszy / masce wczynic / y to nacierac plany na cieie / abo w niem te spedzi y wykorzeni.

Opalony y oparzony uym.

plany biale z cila ia spadz.

Zlomki koscii zwiera y spaja / korzenie tlu kac / a okladajac.

Przepuklinie w mosna / to jest / gdy listki w mosna wycielata / bywa osobliwym / y dozwiedzonym ratunkiem / wziorowsy perza abo welnianek z tych Palek / listcia Bulwicowego / korzenia Nieczyka wyssego / korzenia Listney jagody / ktora Grekowie Hypoglossum zowia / to wszystko wespoko nasubtelniey vtuc / a z zoltekami pieczonymi zmieszac / a kazdego dnia na raz tego tak wiele vzywac / co cwierc tora / to jest kwintę zaważy / porzadnie przez dni trzydzieści. A to nie tylko dzieciom takowa przepuklina / ale y w lecich postanowionym leczy. Jednak potrzeba zeby bindami y plastrami piacymi / y zraszanie czyniacymi / przystoy / nie byli takowe przepukliny wwinione od spodku ociagajac. Matthiol.

Bywaja podustki y wezglowia do legania z tego perza / abo z welnianek nasypowane / a ile v vboszych / gdy sie poczynia pukać / y pyzeniem po powietrzu rozlatowac.

Z listcia stolki naplatata / rogoze czynia / garnce / sklenice / stolkise / ryby suche / y innych rzeczy do przescielania / dla bezpiecnięszego przewiezienia obscielata y wrota / vzywaja tez listcia do wylania fug w okretach / w komiegach / w trawtach / takze w winnych y w piwnych saszach wylomionych watorach.

Szkodzi.

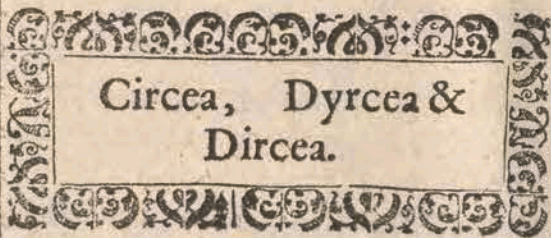
Perze abo welnianki z tych Palek w vshy byly naklane / stuch odeymuia. Przeto dzieciom do igrania maia byd obyczajnie dawane / zeby tedno drugiemu tego w vshy nie naklalo / abo y samo sobie.

Stomki w Pościach swarze y spadz. Przepuklinie w mosnach.

Do podustki y wezglowia nasypowane.

Rogoze do potrzeb rozsmiatych. Do wylania fug stalub watorow w naczymiach rozsmiatych.

Czarownik / Czarnokwit / Niewieście psiny. R. 54.

Circea, Dyrcea & Dircea.

Czarnokwit / ktory tez Czaronikiem y Niewieściami Psinami drudzy mianuia / jest ziele listcia do psinek podobnego / odnozet abo galazek maiać niemalo. Kwiatu czarnego / drobnego y obfitego / w niektórych krajach / iako w Angliey bialego. Nasienia w

lupinkach na kształt Prosa. Korzonkow trzy abo cztery / na piadz wzdluz / bialych y pachniacych.

Wdiesce.

Rosciena skalach y miejscach kamienistych / stoncu wylozonych.

Przyrodzenie.

Korzeń jest przyrodzenia rozgrzewajacego.

Moc y skutki.

Nacieczne bolesci uklada.

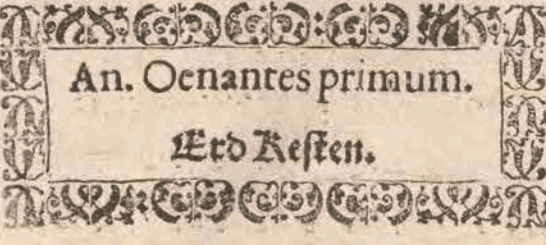
Wacicy boleisocy.

Wyrki słimowatościami słagnuszymi
 zatkane y zamulone wychodzą.
Kamień w pechyrzu y w wyrkach trisy y
 moczem wywodzi / prochem w winie bia-
 lym / albo z miodowa syta pić / też warzo-
 nego iucha też czyni.
Władecie y opuszenie żoladka rospadza /
 korzeń z winem pić.
Gwiszdotchnacym y dychwaczym z
 miodem proch zacyiony / miasto Klek-
 warzu lizaniem używany / Gorczyki przyda-
 wszy / wielkim jest rancunkiem. *Plat.*
Żółta niemoc spadza y moczem wywo-
 dzi / korzeń tak warzony w winie / iako y
 prochem w trunku używany. *Eginet.*
Rodzenie dsiatek pániom snadne czyni /
 samo siele bez korzenia wiercac z winem
 czarnym albo z czerwonym pić dając / przy-
 dawwszy do tego według potrzeby miodu.
Liście z miodem pićm rosćterac a pić /
 káfel wámierza. *Plin.*
Kolce y gryzienie w żywoćie.
Rzesanie okolo pepka / z winem korzeń
 dawać pić / dobrze.
Wietrzności w listkach y w żoladku ro-
 spadza / y boleści w nim włada / proch ko-
 rzenia tego ziela / z nasieniem srooykiego ko-
 pa / z Wlościego / z winem pić ciepło.
Jad y trucizne ządana. Także morowe
 go powietrza zaraze odpadza y od niego za-
 chorowie / z potrawianiu prochu korzenia te-
 go używając. Także z winem pić.
Zasipłość / ochrapienie y omlnienie od-
 padza / z miodem proch z korzenia tego zie-
 la używany / iestże lepiej gdzieby Gorczyki
 przydał.
Padaiacey niemocy / proch z krowianym
 miodem zacyiony / kroy *Oxymelitem* zo-
 wia / z wodką z kwiatu Bzowego przez cz-
 terdzieści dni porządnie / iest lekarstwem
 niepospolitym.
Kány w pierściach.
Kány w listkach / y inne zranienia wnetrz-
 ności / proch z korzenia iakimkolwiek spo-
 sobem używany / badz w polewkach / w ká-
 sákach y w innych potrawach / badz z miodo-
 wa syta pić.
Kány w gardle.
Ospianie y wselakie zawrzędziłości w
 wściech got / warzoc go w ćirpkim winie /
 Kozanego miodku a Galunu troche przy-
 dawwszy / a tym często ciepło płokanie y gar-
 garyzmy sobie czyniac. *Plat.*
Darciny gryzienia w żywoćie / klistera z
 niego użyteczna / Korzeń miałko wtarty / w
 słoney wodzie albo w rosale warzony / przy-
 dawwszy do tego oliwy y miodu. *Plat.*
Jem / Kolce z zimney przyczyny albo z
 wietrzności wielkim y doświadczonym
 bywa rancunkiem proch korzenia tego z Wlo-
 skim Kopyem przeluczonym w wodku nie w

małym / w winie a w oliwie warzyć / a co
 naciepley przykladać. *Plat.*
Puchline ze wśyffkiego ciała potężnie
 wywodzi / dając go prochem po pol lota / a-
 bo troche wiecey / z winem dwie godziny
 przed obiadem / czyniac to raz y cztery do
 tygodnia. *Sim. Januen.*
Cieško y gwiszdotchnacym / iest wielkim
 a znamienitym lekarstwem / proch tego ko-
 rzenia z Słotolustkiem / kroy *Auripigmentu*
 zowia / albo z Arsenikiem / y co na wagle
 żarzysie sypiac / dym leykiem albo rurka w
 sie puszczając wśy.
Zawrzędziłość w oczach / kroy sie chyla
 do gisłul got / świeże liście y z korzeniem ju-
 chaiac / a na nie plastruiac.
Słotym żyłkom bolejącym / kroy też ślepy-
 mi zowia / doświadczony iest lekarstwem :
 Wziac Wegorzakłuskiego / glowe y ogon
 przez odćiac / a postelawszy go na skut / w
 dostacku wodzie warzyć / zbierając tłuściość
 z niego / kroya proch korzenia tego ziela za-
 czyniac / y tym złote żyłki bolace namazować.
Jem / złotym żyłkom stryrym nader bo-
 lejącym napuchłym. Także
Bebelom w ządnicy / masć kostowna y
 doświadczona : Wziac ziela y z korzeniem
 tych kamyłow lotow ośm : Soku z liścia
 Luczkowego lot jeden / Oleyku Kozanego
 šestć lotow / Mastá świeżego bez soli dwa
 loty : To wespól warz na wolnym wegli-
 stym ogniu do strawienia soku : potym przez
 chedoga chusteczke przecedz / y przydaj
 Glukę Ormiańskę / Mastyki / Arwie smo-
 czej / Sywice Arabskiej po trzy kwinty / Ko-
 zey czerwony / Mirrhy / kwiecie Granato-
 wych / albo siarnistych tablek po lotcie. To
 wśyffko co namieley wrzeć y do pierwszego
 przydać / a słacecznie wnieść / y tym złote
 żyłki napuchle / także bebele okolo stolca na-
 mazować.
Jest kłká innych ziół / kroy sie z skutkami
 temu Kropidku równa / y przeto nieko-
 rzy z Ziopolisow / a iedno ie mieć chca / iako
 sa Gáluchy / Przyiemka / Pecyna / kroy tu
 zaraz polożymy.

Puchline
 Gwiszdo-
 tchnacym
 Wzrobom
 w oczach
 Słotym żył-
 kom bole-
 jącym
 Słotym
 żyłkom
 stryrym
 napuchłym
 Babelom
 w ścieżce
 niu.

Pecyna I. Rozdział 56.

An. Oenantes primum.
 Erd Kesten.

Pecyna / ma list barzo podo-
 bny polnemu Pasternaku.
Kwiatu białego. Klacza na piadż

białych / wonnych. Z których po-
tym nasienie bywa / Biedzeńco-
wemu / albo Lobodowemu podob-
ne / w głowkach zielonych a piego-
waty. Korzonki ma rozpierzchle
w ziemi / cienkie / na kształt snur-
ków / po których iakoby paćciożkow-
niemalo / właśnie iako na korzeniu
Pawonicy samicy / ieno drobnieysze
a podługowate / y między soba rza-
dkie / po piąci y po sześci na jednym
korzonku szorstwym / według lat.

Filipendula, Oenanthe Theop.
Oenanthe Leucantheum, Cera-
sconium, Saxifragia rubra,
Viniflora.

Roten steinbrech / Filipen-
del kraut.

Wiosce w cza.

W oście na łąkach gornych / na
mieyscach wilgotnych / kamieni-
stych / y zielistych.

Wzrost.

Ciepłego y suchego jest przyro-

dzenia w trzecim stopniu / co zna-
czy jego gorzkość. Drudzy twier-
dza go w pierwszym stopniu roz-
grzewać / a we wtórym wysuszać.
Otwiera / krępy / wyćiera y wy-
wodzi.

Mocysutki.

Do cz kąpiem bolesnym obchodzacy
pedzi / korzeń z winem piac. [Diof.] Toż
też rzeżanie w mechyrzu wklada / albo iucha
w winie warzonego piac. Także

Elektwarz ze dwu części tego / a z trzeciej
Lamikamienia miodem zaczynowşy używa
ny / na raz iako wlości orzech. Plat.

Káffel z zimnych spadków na pierś / leczy.

Pluća y pierś ślamiowatościami lip-
kami / Pluowatymi napelnione wychedza /
mialko korzeń wlości ze trzemá częściami
miodu odşymowanego / iako Elektwarz
uczyniony / którego na raz iako orzech ka-
stano wy ráno y na noc lżaniem używać.

Łożytko po porodzeniu pozostale wywo-
dzi / nasienie / kście y klacze z pitym miodem
używane. *Egineta.*

Padaiacey chorobie bárzo służy / prochu
korzenia tego ziela / w kaźdey potrawie uży-
wając. Toż czyni iucha z tego korzenia
warzonego / tym sposobem / iako Chiny wa-
rza y przyprawia / używając iey przez dni
czterdzieści porzadnie / ráno y na noc po o-
śmi albo po dśiesięci tyżek ciepło / y poćie-
sie / według przemożenia sił / tak z gruntu
taka choroba bywa vlecona / gdzieby sie
z dawnego czasu niezawziela y nie w korze-
niá. Ale potrzeba przytym z tego korzenia
iny trunek warzyć do pospolitego pića /
iako w Chiny albo w Salsie bywa czynio-
ny / diete zachowuac przysloyna: a ciáto na
przyd státecznie lekarşwy przynależacymi
przechedzyc.

Tenże Dekokt służy bárzo spadkom z glo-
wy na dol.

Podágrze.

Chirágrze.

Sciátyce.

Artetyce.

Grancy y fráncowátym wzrodom y Kro-
stom. *Sifnulom.*

Káncer leczy tym sposobem / warzac go
iako Salsa albo Chiny / y we wşytkim sie
także spráwuac. Toż czyni

Proch z korzenia iego we wşytkich po-
trawách swych używając / albo w pitym
miedzie.

W nyrkach bolesci z iakieykolwiek przy-
czyny wklada. *Diof.*

Przechody moczu.

Pachyrz.

Moc wpy-
wodzi.
Rzes Aniu
w izwoicie

Káflu.
Plućy
pierzsi wy-
chodza.

Łożytko.

Káduka.

Item.

Decoctum Filipendula.

Spadkom
z głowy.
Podágrze.
Chirágrze.
Sciátyce.
Artetyce.
Grancy.
Sifnulom.
Káncer le-
czy.

Item.

W nyr-
kach.
Przechod-
dom.
Pachyrz
wi.

Wiesze.

Woscie na pagorkach / na mieszcach wynioslych / a sloncu otwo / rzystrych.

Wzprrodzenie.

Cieplego y suchego iest w trzecim stopniu przyrodzenia na pocztku / abo we wtorym na koncu przemka / stwierdza / sciaga / naprawia.

Czas kopania y brania.

Wozzenie tego ziela ma bydz kopane okolo dnia 6. Kwietnia abo osmego / abo 10. poliby w liscie y w klacze barzo nie wyrostlo / abo do zawiązania kwiatu nie przysflo to iest / gdyby slonce bylo w Skopie / w stopniu 28. w 29. abo w 30. Mars tez z miesiacem w tymze znaku niebieskim w pierwszym domie abo w Wadze wstepniacy.

Moc y skutki.

Starzy Diopisowic twierdza to siele rychze skutkow bydz / ktorych iest czerwony Fyzelomikamien. Drudzy do kamyka / ktory te: Kupidkiem zowiemy / skutkami go przyrownywa.

Cialo ktore sie poctie nie moze / dla zacka nie porow w cieie hrubemi parami y ziemi / otwiera y pocy wznieca / warzac go z korzeniem y ze wshyckim w winie / y tym ie przed wesciem do laznie obmywac / a pocy olejkiem tego ziela narzecz.

Zakrzywieniu wsi abo polowice twarzy / za oslabieniem muskulow / tego ziela wodka abo Ekstraktem nacieraiac / wielkim bywa racunkiem.

Parkiem suchniacym / dla wielkiego zagnienienia y zasmrodzenia wilgoznosci w cieie / lipkoscia z tego ziela nasienia napoiy z olejkiem tego / cialo w cieple namazuiac / dziewiatocy a dziewiatocy godziny. Takze

Ciala opirzchle namazuiac tak slanowac / cosc z olejkiem napoiy leczy y spada.

Krosly twardo okragle iako igly czerwone / na twarzy / na glowie / y na innych czesciach ciala / ktore Brekowie Vncos y Ficodes Latinnicy Ficus zowiemy / spada y goi. Solu abo Ekstraktu z tego ziela wstawy / z soly tego z olejkiem / za rowno kazdego /

przydac we troj nasob olejku Wainstymowego / y tym ie zawoze na noc mazac po pelni / abo na schodzie kszajca.

Dychawicznymi y gwi / dychniacym / koryen mialko wтары z miodem pitym / abo z winem siodkim wzywany / tenze kamien ksy / zoladek osiedly rozgrzewa / sie trawiacy naprawia.

Kapel wamierza tenze koryen w miedzie smazony / y w wsciech wstawicznie trzymany pod izykami / polykaiac to co sie rozplynie.

Ciezkemu puszczaniu moczuy / y tym dolegliwosciam Pechyrza / tenze koryen w winie warzony / a czesto trunkiem cieplo wzywany / iest wielkim lekarstwem.

Plany y zmazuy wselatke ze wshyckiego ciaila sciera / sol z korzenia z Rozana wodka / po wycoceniu w lazni / czesto nim cialo namazuiw. Toz tez proch z korzenia tego abo z liscia czyni / ale potajniwszy iest oleiel do tego / gdsieby byl do przyualezacych masci przymieszany.

Kany swiete zawiera y goi.

Jeczmyl z oczu abo z powiek sciera.

Starosliny przez slawy y czlenki / ktore Latinnicy Clauos my C wielkami abo grozdziatami nazwac mozemy / spada : tego z korzenia proch z mascla zlaczony / a plastrowany. Tol krwie zbytni z kadkolwiek / prochem tego korzenia abo z ziela zasypuic slanowi.

Zanolcice tak w rekach iako y w nogach leczy. Barwelns abo fleyustki w soliu mazaiac / a cieplo przykladaiac.

Zebom wyprochnialym y od chrobacewa wyroczonym / iest lekarstwem puszczaiac go w nie / abo w nim trocha barwelny obmazac / y weń klasdz.

Zakreceniu syie abo glowy w tyl. Tej Starocieniu ktorego kolwiek czlonka / abo czesci ciala / ktoreby wladze y ruszania nie miala / iest dozwia dzonym lekarstwem / wyszey pomientony Ekstrakt z Terpeny / nowym olejkiem / wstawy go za rowno / nacierac przed myciem w lazni / a to od nowiu kszajca / az do pierwszey kwadry / gdyby na ten czas byl w Bliznietach / w Wadze / abo w Wodniku / zwlaszcza gdsieby takowe strzywienie y zalomienie z zimney y z suchej przyczyny bylo / abo z gniewu zbytniego / abo z przesrachu naglego / przypadlo. Takze innym kuczom y zakrzywieniu abo zalomieniu z zbytniey pelnosci zimnych wilgoznosci / do nerwow abo zyl pietych spadaiacych / iest lekarstwem / tymie Ekstraktem abo wodka z olejkiem Enforbiowym napoly nacieraiac / a pocy sie w lazni co naslepiey wyposci. A to od pierwszey cwiertei kszajca az do Pełni / sloncu badacemu w Kaku / we Lwie / abo w Pannie / wshyflo

Dychawic / Gwi / dychniacym / Kamien / ksy / zoladka / w / kszajca.

Moczuy / koryen / w / winie / warzony / a / czesto / trunkiem / cieplo / w / wzywany / iest / wielkim / lekarstwem.

Planom / z / miazom / na / ciele.

Kany / swiete / zawiera / y / goi. Jeczmyl / z / oczu / abo / z / powiek / sciera. Starosliny / przez / slawy / y / czlenki / ktore / Latinnicy / Clauos / my / C / wielkami / abo / groz / dziatami / nazwac / mozemy / spada : / tego / z / korzenia / proch / z / mascla / zlaczony / a / plastro / wany. Tol / krwie / zbytni / z / kadkolwiek / prochem / tego / korzenia / abo / z / ziela / zasypuic / slanowi.

Tol / krwie / zby / tniemu.

Zanolc / com.

Zebom / wy / prochnial / ym / y / od / chrobace / wa / wyrocz / onym / iest / lekar / stwem / puszcz / aiac / go / w / nie / abo / w / nim / trocha / barwelny / obma / zac / y / weń / klasdz.

Kuczom.

Pocy w cie / le otwiera / y pocy / wznieca.

W / sz / k / r / w / i / e / n / i / u.

P / k / i / e / m / such / ni / a / c / y / m.

O / p / u / c / h / y.

K / r / o / s / t / o / m / tw / ar / d / o / ok / r / a / g / l / e / i / a / k / o / ig / l / y / c / z / e / r / w / o / n / e / na / t / w / a / r / z / y / na / g / l / o / w / i / e / y / na / i / n / y / c / h / c / z / e / s / c / i / a / c / h / c / i / a / l / a / kt / o / r / e / B / r / e / k / o / w / i / e / V / n / c / o / s / y / F / i / c / o / d / e / s / L / a / t / i / n / n / i / c / y / F / i / c / u / s / z / o / w / i / e / s / p / a / d / z / a / y / g / o / i. / S / o / l / u / a / b / o / E / k / s / t / r / a / k / t / u / z / t / e / g / o / z / i / e / l / a / w / s / t / a / w / y / z / s / o / l / y / t / e / g / o / z / y / z / o / l / e / y / k / i / e / m / z / a / r / o / w / n / o / k / a / z / d / e / g / o /

wzwyż. Nasienia Lobodowego.
Korzeń wielki/miaszły/iakoby na
kilká części rostkrotony / gruczolo-
wáty y pekaty / záczym też y v ná-
szych nazwiska dostala.

Wdiesce.

Tęgo ziela nigdzie nie naleść / tyl-
ko na gorach skalistych.

Przyrodzenie

Trzecim stopniu rozgrzewa y
wysusza.

Mocy skutki.

Aliment tak barzo w pechyrzu iako w nyr-
kach krpy y moczem wywodzi / iakimkol-

wiek obyczajem używany / że zaledwie może
mu bydzi co podobnego.

Zożyło po porodzeniu pozostala / nasie-
nie / klacze / y liście / badz w winie warzone /
badz prochem dane wywodzi. Toż też

Moc z ciężkością y kápanim odchodza-
cy / potężnie wywodzi. Gal.

Bolesci w Pechyrzu y w Wyrlách z zá-
mulenia piaseczyskiego / abo słamowatością
mi także z wierzności zimnych wkłada.

Wierzności y napużenia w zoladku roz-
pada / z winem używatac korzenia.

Dychawicznym / gwizdozochnym / iá-
kimkolwiek sposobem używany / tak pro-
chem z winem siodkim / abo z syra miodo-
wa / iako w tychże warzony iuche piac / abo
w miedzie iako Elektwarz wezmiony / á cze-
sto używany / osobliwym jest lekarstwem.

Pádaiacey chorobie wyteczny korzeń w-
nieczony maiko / a z potrawami używany.
Jne skutki z Kropidkiem ma spolne.

Leżyta.

mogu cía
złemu.Pachyrzo-
wi y nyr-
tom bol-
iacym.zobedkol
napużone
mu.Wykub-
cy.Wozdzo-
tchnięty.

Zabala.

Gáluchy oboie. Rozdział 57.

An Oenante Secundum
Oenolme, Oenante mas,
Geyselwurtz / Kropffwurtz /
Erdnuß.

Gáluchy pierwsze / Korzeń maia
mieszisty / sołu pełny / miaszły /
wiele odnożeń długich á cienkich z
siebie wydátac / wiecey okraglo-
paciarkowátých / niżli podlugo-
wátých / tym sposobem iako v ko-
rzeniu Piwonowego / zwłaszcza
samice / ieno troche mieszeyse. Z
wierzchu czarne / we wnatrz białe /
postodne / á gryzacyim przyiemne.
Wielkość ich nie iednaka na każ-
dym mieyscu / ale podlug buyno-
ści / abo iálowości ziemie / wietse
y mnieysze. Klacza miaszłego /
mocnego / wzwyż ná pulciorá tof-
cia / podczas y ná dwa / sołu także
pełnego / we wnatrz czcze á kolan-
kowate. Liścia zupełney zielo-
ności / kształtu Mirzykowego / ale
od spodka Koryandrowemu po-
dobnieyszego / tylko że cieńsze. Gál-
tazeł gestych. Kwiatu drobnego /
białego / z piáci listkow złożonego.
Ktory gdy opádnie / nasienie po-
nim nastawa okryte supinkami.
Uiegdzie tu końcu Miesiaca Lip-
ca / indzie ná poczátku Sierpnia /
Kzadto okolo srodku Września
dozrzewa / y to ázby byl rok pozny.

Alcyce.

Są uńy
w ciele
wilgotno-
ściom.

W ciele pełnym zagnitych wilgotności
jest osobliwym lekarstwem każdej płci / w
każdym wieku polacie dawać iey / z tak wie-
la Piotynkowej soli z dziesiącia tyjeł z ce-
goż ziela wodli / abo z iakoma.

Kozsadek.

Sa inie Gáluchy liście Trzebulowego.
Przyrodzenia y skutkami Gáluchom pier-
wszym we wsem podobne.

Przymiłka. Rozdział 58.

Oenanthe foemina. Oenante
quartum. Dios. Gleucanton.

Mostblum. Truřwurz.

Przyemka / jest korzenia paćior
krowatego / nierownego / ie-
dnak oblego y okraglego / zwierz-
chu czarne / wewnatrż białe: So-
ku pełnego y słodkiego / ale kořtu-
iacym go zrazu smaku nie jest przy-
iemnego: z tego kłacza abo rozg-
niemato wyrasta ćienkich / zlekká
welnistych / y tam y sám sie wia-
cych / gesto gálazkowátých. To
zielenie bázro sie wzgore wynosi
dla swego wicia. Liście wiecey do
Woszyce abo do Bucinia / niżli
do Piotruszane abo Opichowe-
go podobnego / zupełney zielono-

ści. Kwitnie w śródku Lipca
kwiatem białym / ná třtalt gwiaz-
dek / drobnym y gestym w okolkách
swych / iakoby spilsnione / máto nie
iako Koryandrowe. Zapachu nie
bázro wdziecznego. z tych nasie-
nie bywa podobne hányszowemu /
ieno ćiemnieysze y wężse: smaku o-
strego y gorzkawego.

Wiosce.

Roście ná miejscách niewypra-
wnych / wilgotnych / iednak kocha
sie w ilowátých y tłustých.

Czas kopania y brania.

Korzeń ma bydz kopany okolo
dnia 26. abo trzydziestego Sier-
pnia / kiedy kwiat poczyna z niego
opadać / a nasienie sie poczyna za-
wieszowac / to jest / gdy sie słońce z
Marszem zlaczy / w iakim niebieskim
znaku łaskawym / w Skopie spole-
cznie bedace / a riezyc w Byku. Ziele
w Maíu ma bydz rwane / gdyby
słońce bylo w Bliźniatách / a ksiezyc
w Raku / ieno zeby ná ten czas sio-
cza głowa nie byla w Bliźniatách.
Zás nasienie teo czasu gdyby st oń-
ce bylo ná końcu / abo ná przodku
domu dziesiatego pogladaiac pro-
mieniem swym nie łaskawym ná riezyc /
y złym / a to w Trzeciaku / a-
bo w Szostaku / Mars też zeby w
onymże dziesiatym domu iako pan
zasiadl / co bydz moze ksiezycá
Wrzesnia / dnia řesnastego / os-
mnastego / y dwudziestego / wtore-
go. Ale iz to nie moze tak zawęse
bydz / tedy tylko przestrzegac tych
dni / zeby Saturnus nie byl pá-

nem w do-

Choroba
zbytne
Pajenia
krwie.

ciało tym namazując / albo tylko część obra-
żona.

Chorobom zbytne z kłoney krwie po-
chodzącym / tak z matercy goracey iako z zi-
mnych flusow / Nad też trzeci sposob zatre-
ceni aho zatomienia y zaprzyczenia by-
wa / Ktory Grekowic zowia *Opisthotonos*, my
Kreczem: To jest / gdy sie w tył abo w bok
glowa twarza obróci / to z Kuciánym oley-
kiem na poly zmiesiac / po odwilzeniu byl
suchych w łazni nacierac / a to gdyby byl
Zowis w krwawym znaku / abo w znaku
chorob od zley krwie pochodzacych / iako
w Blizniarach / Wadze / abo w Wodniku.
Jednak przed takowym namazaniem / z go-
dziny / soli z teg ziela Kwintu w ziac / naprzod
z Polynowa wodka / drugim razem takze
z Poleiowa / za trzecim z Jalowcowa.

Collecti-
cum.

**Extrakt abo wodka wycia-
gniona.**

Extrakt o ktorymesny wzmiante uczynili
do potrzeb lekarskich barzo wyteczny zwla-
scza chorobom do leczenia trudnym / tym
sposobem bywa czyniony: wziac korzenia
tego ziela swiezo wykopanego / poliby mo-
cy przyrodzoney w liście y w klacze niepu-
scito / w samy punkc Constellacyey przyro-
dzoney / nie kladac go na słońcu / ani na
wiatr / y zaraz go pokraicac wzdłuż iako mar-
cher abo rzep / by namniej go niekrobicac
tylko z ziemie go ochedozyc / pokraicany w
polewany garniec / blacha miedziana w
sredy gesto zdsiurawiona weszobek wlo-
zyc / na ktora to korzenie pokraicane starwie-
czka poklasc / iako widamy biva na wypra-
lenie wegla wkładac. Ten garniec z zielem
drugim garcem sycsem y pekarskim zwierz-
chu natryc / zeby para nie wychodzilo / do-
bze glina oblepic / y w ziemie abo w piasek
zagrzeš / a zarzyszym woglem z wierzchu y
ze rošad obsypac / zeby sie z onego korzenia
oleiek distyllowal / na duo onegoz garnca /
w ktorym jest. Potym on Extrakt w Retora-
cie przez ogien rektyfikowac. Aco co na dnie
zostanie iako miód geste y srodkie / do cho-
rob niżej opisanych chowac / y czasu potrze-
by uzywac.

Duchem
cielesnym.

Mozgu.
Zoladko-
wi.
Watrobie
Wzewom.
Musku-
lu.

Duszenia
nocnemu.

Ten abowiem duchy tak przyrodzone / iako
to ozywiajace czerstwi y posila.

- Mozgu.
- Zoladkowi.
- Watrobie.
- Zydom pierzym abo suchym.
- Muskułom.

Wiatet mocy przyciagajacey jest wy-
teczny.

Duszeniu nocnemu / zbytneiy krwie ku
sercu wdaney. Prosci ludzie zowia to Mora
(a to znak przyszley choroby padajacey by-
wa / abo melankoliczney / to jest halenstwa
y od rozumu odescia / abo przyszlego slaku)

bywa ratunkiem / dajac takowym Extrak-
tu tego naschodzie Ksiezyca z oleykiem Cy-
twarowym napoly / to jest po dziewiaciu
kropel / a z polowica Tinkury ze zlotá / na-
czczo kazdego dnia.

Item / Melankolicznym / y od rozumu
odchodzącym.

Grasowitwym.

Smietnym / ktorych dobramyšl nigdy nie
wzruszy / tego dajac jest im wielkim ratun-
kiem.

Bolenie w pul glowiu vspakata / z oley-
kiem Kopiu Wloskiego napoly / (a chuste
w Rozaney wodce pierwey osastramiony
zmaczac / y na noc przywinac postronie bo-
lesacey /) Kwinte go przez vsia wziac.

Oleiek z Galuchow.

Ten oleiek / tak duchom przyrodzonym y
ozywiajacy / iako watrobie / zolci / zydom
suchym / mozgu / y mocy zatrzymawajacey
przynalezy.

Szlakiem abo paralizem w potowicy /
abo w iakiey czesci ciála naruszonym / jest
wielkim y došwiadczonym ratunkiem / oley-
ku tego Kwintu / z tak wiela istnošci czarney
Ciemieryce wyciagnionej pic dajac.

Item / Skronie / zyly pulsore v piešci y
Zapheny / tym oleykiem nacierac do brze.

Zawrot glowy odpadza z Materanowe-
go oleyku / z trzemi kropkami naczczu vzy-
wajac.

Wzewom kolerycznym.
Zoltey chorobie.

Duszeniu serca tenze oleiek / jest wielkim
ratunkiem / ciało nim namazujac / naprzod
od wierzchu glowy poczaroszy / potym pier-
si do rošofli ktora zaraz pod gardlem jest
nad pieršiami / aš ku vstom zoladkowym /
abo do bolku pod pierš / zas od ead aš do
pepla / dajac go przytym po šeci dšiestat
kropel / z trunkiem wodka / Kwiatu Muska-
towego / zwlaszcza po pelni abo na schodzie
Ksiezyca. A to w kazdey plci.

Solz Galuchow.

Solz z tego ziela tymze duchom y czlon-
kom rošyskim / w Extraktie y w oleyku
rošsley pomienionym sluzy. Nad to ieszcze
y trzewom / y mocy wypedzajacey.

Pisczelom obiena w gardle obražonym /
tal przez ktora dech / iako y pokarm do zo-
ladka idzie / z ostrych flusow z glowy spada-
jacych / jest ratunkiem / troche ie przy ogniu
roslaršy w soku siolkowym / czesto dajac
z lyžki lizac.

Kaslu / spadkow flegmistrych jest lekar-
stwem.

Twardpac watroby zmiešca / dajac iey
Kwinte z oleykiem Ammoniatowym / przez
trzeci dzien. Takie /

Melankol-
icznym.
Od teze-
mu odchod-
zacych.
Grasowit-
wym.
Smietnym
Boleniu
w pulglo-
wiu.

Oleum.

Watrobie
Zolci.
Wzewom.
Mozgu.
mocy za-
trzymanie

Item

Zawrotu
glowy.

Choroba
Koleryczn-
Zoladce
Duszeniu
serca.

Sal.

Trzewom.
Mocy wy-
padajacey
Pisczelom
w gardle.

Kaslu.

Watrobie
stwardzila-
ny.

Pelnym

niezwykłe / żalosci niepotrzebne / y proznie
myśli frásowliwie odpadza / dáiac go im ka
zdego dnia po pul kwinty z oleykiem drze
wá Orlego / ábo Káyskiego nápoly.

Oleiek.

Ten suiy bárzo Duchom / przez kroza ma
my władza y czynność. Także

Plucom /

Zylom serdecznym / ábo pulsowym.

Mozgu.

Mocy požodliwey / y namiatności cíele
sney / osobliwy jest.

Białym wpláwom / zbynich flusow zim
nych jest záwsciągáiacym ráctunkim / po pul
kwinty tego oleyku / z trzecia czescia kwinty
cy Anyzowego oleyku / y z tak wíela nástie
nia marewey Połrzywy / z czerwonym wi
nem / ná pierwszey kwadrze kásezyca / áz ku
pełni / káždy wieczor piac.

Pániom bzeziennym krtuszenia y wo
míey wstánawia / dáiac go káždy dzien po
pulecy kwinty / z tak wíela Tynctury kwó
sney z Perel.

Tymże pániam bzeziennym cheć do ie
dzenia rzeczy nieprzyystoynych odeymie / z
ta kwásna Tynctura z perel wzywáiac go.

Mleka mámlom obfirość dáie.

Plodu w żywocie ieszcze bedacem po
karm przyiemny czyni.

Krew z wilgocności zlych wychedaża.

Máiciey do plodu sposabia pániom / káż
dego dnia náczczo / y ná noc po wieczery
go wzywáiac.

Sol z Przyiemki.

Sol z Przyiemki / tymże czesciam cíala
suizy / korym Extract / ábo y oleiek.

Pániom bzeziennym dlugo / y ciężko
ste dziatkami prácuiaacym / tey soli z Tyncu
ra bronatna / pachnaca z kwiecia Rumien
kowego / oboygá zárowno po kwincie / z wo
dka Poleiowa dáiac pić dobze czyni. Abo
wiem ciężkosć bolow wkláda / y rodzenie ry
chle spráwuje. A ieszcze lepiey / gdsieby tro
che oleyku z białego Burszynu bylo do te
go przydano.

Tak zbyeni ábo wpláwy záraz po poro
dzeniu pániam záwciaga / dáiac tey soli z o
leykiem Dyptanowym / ábo z takim innym
stwierzáiacym / badz z Melisy / badz z Kam
phory / ábo z wodka Cynamonowa. To
dáiac w sámym prácowaniu rodzenia dzie
ciecia. Jeno pierwey potrzeba wolne^o ná
para naparzenia.

Mleka ob
firość.
Plodu w
zywocie
po karm.
Krew po
lewaie.
Do plodu
cíalo spos
obia.

Dlugiemu
y ciężkie^o
pracowa
niu dzias
kám.

Tak zby
niemu
po poro
dzeniu.

Oleum.

Duchem

Plucom.

Zylom.

Mozgu.

Wámiel

maści.

Wpláw

białym.

Womí

tom bze

ziennym.

Bzezi

ennym

cheć do ie

dzenia

nieprzy

ystoynych

ode

ymie

Wecyna wtora. Rozdział 59.

Oenanthesoboles. Chimist.
Oenanthoides verrucaria.
Wartzenwurz.

Wecyna wtora / pierwszey przy
rodzeniem wbystkim jest prze
ciwna / także y skutkami / iáko sie z
opisania obu baczyc moze. Tá
jest Korzenia miaszowego / okragle
go y wielkiego / ále sárowátého /
we wnatrz białego / z wierzchu cie
mno popielátého / sótu pełnego.
Klaczá mocnego / miaszowego y ko
smátého. Naprzod ile y spodku zol
tego / potym zá czásém zielonego.
Gálazek ma okolo siebie niemáto /
z rzadka kosmátých. Lisćia podo
bnego Ostrozkwemu / gliboko
wykráwanego / ostrego / ieno to ga
sćiey wykráwane. Kwiat w okol
kách gesto stulony / káždy z piaci list
kow zlozony / á w srozdku kropke
czarna máiacy / iáko w Krawoni
kowym kwieciu baczymy. Zapá
chuniepzyiemnego / ostrego / noz
drzá obrazáiacego. Smáku cíp
kiego. Wásienie niemal Hányzo
wemu podobne / iego rownieyffe y
mnieyffe / smáku gorstiego.

Wiesze.

nem w domu dziesiątym/ albo żeby
Wiedźwiadek nie wschodzil / a o-
gon Sinoczy nie wšedł w Bliznie
tá / a w Strzelcá.

Przyrodzenie,

Przyrodzenia iest rozgrzewáia
cego y wysušáiacego ná poczátku
trzeciego stopnia / rozprowadza /
skwierdza / rosprawuie / drobi /
czedzi / y rozgania.

Moc y skutki.

Nabizmiáłość w członkach przednich z
wilgoności wietrznych/ Extraktent te^o ziele
la / a z wodka Loczygowo namázowác. A
gdzieby była áperurá y rána/ tedy naprzód
z oleykiem tego ziela/ zmieszawšy go nápoly
z oleykiem Włoskiego Syneru przylože /
táť ná áperтуры ábo rány y sadzeie / iáťo ná
ciáto nabizmiále / ábo puchline.

Moczu zátrzymanemu nád przyrodzenie
iest lekárstwem / w winie go y z korzeniem
wárzac / á ciepło piac / ná noc y poránn.

Tegoż tej używáiac / plod z żywota / y
Łożytko wywodzi.

Toż Pániom bżemiennym pokarm y na-
poie / ktoreby im záwšciagały plod w żywo-
cie / czyni im bezpiecny / kładac to ziele
przyeem w wodce Rumienkowej wárzone /
ná pepet co náciepley przykładane / á wina
trunkiem używáiac / w ktorymby korzeń ten
był wárzony / plodu z żywota dopomaga / y
łóżytko wywodzi.

Kámién / táť z nyreł / iáťo z pechyrza
křác wywodzi / korzeń cześcia drobno v-
siełány / w oleiu lnianym táť dlugo smáżyć
áby sczerńal / á tym pácierze w křyżách /
pepet / y prog łoná mážac. Cześcia tenze ko-
rzeń z dziesiąta cześcia Kálowek / á ze
dwudziesta białego Bursheymu / co ná-
meley vřzec / á po pul kwinty choremu z
winem pié dáć / dobre go nákrzyšy.

Do wychedzenia žoladka. Máćice / y
Kisiel sokiem z korzenia wyžetym / ábo
tegoż korzenia w swey wodzie wárzonego
ucha náparzáiac dobre czyni / ábo rotem
te członki zázieble rozgrzewa : záplugawo-
ne wychedáza / y žoladek do trawienia spo-
sobny czyni.

Kolice / y dárcie w listách / tymże wšy-
štel żywot náparzáiac / všmierza.

Bole w máćicy wkláda / prog y křyže
tym nágrzewáiac.

Trudowáciny ná twarzy czerwone /
Piegi / y

Wegrowátości / y mezmáży ná čiele wy-
čiera / wychedáza / woda čiepla cześcio ie ob-

mywáiac / w ktoreby to ziele z kwieciem
swym bylo wárzone.

Žolaczki otwárte / Sifuly /

Kile ná korzeniu wychedáza / y goi.

Przypadkom wšeláctim z zimnych wilgo-
tności / swym rozgrzewáaniem y wysušáním
iest hářzo vřyteczne / zwłaszcza w ten čas ko-
pane y bráne / gdyby Mars byl ná schodzie /
á Slonce we Lwie / á Miesiac by sie teź po
pierwszey kwádrze ku pełney špiešył. Tego
ábowiem času to ziele nawietřa potez-
ność ma w rozgrzewániu y wysušániu. A
ieszcze tym wlecey / gdjeby znáť Lwa nie-
bieskiego wštepował / á Slonce w šřzodku
nášego niebá bylo.

Žoladek zbytnie zimny / wilgoeny / y šle-
trawiacy / rozgrzewa / wysušá / y do trawie-
nia sposobny czyni / korzeń miáľko vřarcy
dáiac go po kwincie z białem winem pié.

Z głowy šlamowátości šlagnisťe y klio-
wáte przez vřta y nos čiaagne / w všciech go
trzymáiac. Przewo / ktorym šľuř z głowy do
zebów spadá / y boleści w nich czynia / do
bże uche zwárzone^o w všciech čieplo trzy-
mac : Dobrze y sam korzeń surowy žucháć.

Z oczu czerwonosc spadza.

Wdly wzrok nápráwia / w Kóžáney wo-
dce przez noc moczony / á tym oczy wymy-
wáć / ábo chušťe w tym maczáć / á ná nie-
klásć. Dychawiecznym / y

Šwizdžochnacym po kwincie dobre go
prochem dáwáć ná noc / z wodka Koprú
Włoskiego.

Piszel w gárdle / przez ktory dech idzie /
žámulony wychedáza / z tať go wodka dá-
iac pié.

Extrakt.

Sercu /

Extrakt z tego ziela šľuř / Mózgu /
Plucem.

Płynienie nášienia przyrodzonego z iá-
kiewkolwiek przyczyny záwšciaga / kwinte
go ná raz wšlawšy / do tego Kuciánego o-
leyku / y Mieczánego po dziesiąć kropel / rá-
no y ná noc pié dáiac. Šľuř to oboiey pléć.

Bo bywa teź to y białymglowom / tedno
ináľšym sposobem niżli mészczynie : onym
przez zbytnie šwierzbienie / y zbytnia čhá-
wosc / bez przyczyny od mészczyny dánia :
Mészczynie przez mészcznyne odchodzenie y
olynienie. A to z ošłabiátości zátrzymáwá-
iacy mo cy / ábo z záziebienia.

Wo poronienia zachowuie. Item,

Płynienia y odchodzenia wody Pániam
Bżemiennym / ktora bywa miedzy łóży-
škiem / y inemi odziečkami / ábo okřyciem plo-
du / záczym poronienie rádo bywa / bżoni /
dáiac go z iřnoscia Pomoránczowa. Táť
že chušťe w tym extraktě máczáiac / á w lo-
ná otwor puszczáiac.

Tymże Pániom / Melánkolie / botáźni

mezwyřte /

Nabizmiá-
łość człon-
kow.

Moczu zá-
trzymane-
mu.

Plod z ży-
wota y
Łożytko
wywodzi.
Pániom
bżemienn-
ym.

Kámién-
ni.

Žoladek
máćice
Kisiel čhu-
deřy.

Kolice.

máćicy
boletacey.
Trudowá-
tości.
Piegom.
Wegrowá-
tości.

Wřobom
šľatóm.
Wřobom
ná korze-
niu.
Chorošo.

Žoladko
wřimie-
mu.

Šľámo
wátošci

Oczom
Czerwon-
y / Wřobu.
máćicu

Dychaw-
cz.
Šwizdž-
ochnac.

Piszel
čhu wy-
chodáza.
Extra-
šľum.

Sercu.
Mózgu
šľuř.
Płynace.
mu nášie-
niu.

Poronie-
nia wody.
odchodze-
nia bżer-
miennym
bżoni.
Pániom.
Melánko-
liennym.

Sol.

Sol temu wszystkimu służy czemu też o-
leiek. Nád to / Slepikowi w mozgu w tyle
bedacemu osobliwie służy / to jest pamięci /
ktora zachowywa y ostrzy / zwłaszcza dzie-
ciom / gdy bywáta do tego zwyczajone. Na
przod dáiac im go káždé dnia po poł kwinty
z wodką z Pyretrum / to jest z zebnego zie-
la dystylłowána / potym raz tylko w mie-
siac : tegoż też y w wietšych y w staršych
leciech badacy używáć mogą / ktorzy sa ślá-
bey pamięci. Toż też

Pamięć utrácona przywráca.

Tá sol z oleykiem zebnego ziela / y z oley-
kiem z Mástyki (ktory zziarneť Mástyko-
wych białych / iáko Arzysiat przeyzryoczy-
sty bywa wyciągniony) zmiešána / y tym
drzeň Bzowoy ábo gębka nápoioná / káždý
dšiej trzykroć w vsiech trzymána / ślá-
gme táž dolu iáko z gory przez vsá / v
slawicznym charkaniem wywodzi.

Nie czuścym się / y stracwálym

Nád przyrodzenie zápamietuicym się /
co bywa z zimnych wilgotności bárzo iest
wielkim vžytkiem.

Głowy pełność wychedaja.

Sen y spánie wdzieczne przywodzi.

Pamięć utrácona przywráca / wšiwšy
tey trzy lory / Oleyku z korzenia Piretrowe-
go ábo z ziela zebnego / Oleyku z Nasienia
Gorczy cznego / Gálgánu / káždego po lo-
cie : to wespól pomiešáć / á kładac się spáć /
po lžyce tego w vsá bráć / á co nadlžyey
trzymáć / á potym wyplwáć.

Mysli ludzkie iákimkolwiek sposobem
utrapióne / badž młóšcia zbyenia zápalone
badž boiáznia y przelekniem / badž od pá-
mieci y rozumu odchodzeniem / do cálošci
zdrowia przywodzi y zachowywa. Extrá-
ktu tego ziela wšiac kwinte : ták wiele oley-
ku Cyrcosrowego / y z kwiatu Mustakarowe-
go / á tym skronie y głowe wšytké nácieráć /
ábo též chusty w tym máczáć y przykšádáć.

Zawrot głowy odpadza.

Od rozumu odchodzące y śálešace / do
pierwszego baczenia y zdrowia przywodzi.
Oleyku tego ziela wšiac trzy lory / Oleyku
nasienia Bieluniówego y z kwiecia Roz-
márynowego / káždego po loćie : á tym czo-
ło y tyl głowy nácieráć.

Rymie ábo sáple z zbytniego nápełnienia
głowy párami hrubemi ábo z žoládká po-
chodzacemi z potraw hrubych y nieštráw-
nych. Z teyžy przyczyny páráližem zárazo-
nym / iest wielkim ráctunkiem. Soli tey wšiac
dwá lory / Oleyku Cynámonowego po lo-
ćá / Oleyku z safranu lor / ták wiele oley-
ku Szálwiówego : to zmiešawšy wespól /
káždego dnia po kwintie dwákróć ná dšiej

ze trzema torami / wyciągnoney iŝności z
Gálgánu dáwáć pié.

Stracwálym á nád przyrodzenie zápo-
mináicym się / ktore Grekowie *Katochas* zo-
wia / wielkim y znacznym bywa ráctunkiem /
tymže przed ogniem nácieráć.

Sposob pomienionego Ex-
tráktu czynienia.

Stenošć / ktora dudy dušá tego ziela
zowia / tym sposobem má bydž wyciągno-
ná : Wšiac korzenia tey Pecyny pod perone
ni á wysšey opisánemi znákami y áspékty
niebieskimi kopánego / funtow ósmnášcie.
octu šjólkowego ábo z kwiatem Bzowe-
go / ábo Rozánego mocnego (bo te niemal
wšytkie iády ušlá y przemagáta / w rzeczách
stworzonych) funtow dšiewieć / y przez ták
wiele dni móczyć / co trzeci dšiej odlewá-
iac / y inego znorow táž nálewáiac trzy
funtó ábo pólbory kwarty. Dšiewiate^o dná
gdšie trzeciákróć bedžie odłany ocet / ták wie-
le Aquawity co namocneyšey ná to miey-
šce nálać / y tážie co trzeci dšiej odlewáć
áž do dšiewiatego dná. To wczyni wšy / ocet
on y z Aquawita przecedžić przez pláť gesty.
Co oboygá ósmnášcie funtow / bedžie we-
dlug wági. Te w Circulátorium wlać / y
wolnym ogniem ták dlugo lutrowáć / áž
onych ósmnášcie funtow ieden zóšlánie.
Potym ono co zóšlánie ná dnje žóltáwe-
go / gestego iáko wino wywárzone w A-
lembil dobre kolba nákrty wložyc / á w
Balneum maris odlać / y wodnošć / ktora ślá-
gma zowia od iŝności / ktorey nád pol fon-
tá wedlug wági nie badžie. Tá nie tylko in-
nym iádom ále žebieniem swym zabijáca-
cym / ále y swego ziela iádu / wielkim y zna-
mienitým iest lekář swem.

Szkođzi.

Tora Pecyná dla przyrodzenia swego
zbytnie zimnego / iest trucižna y iádem nie
tylko przez vsá go vžywáiac / ábo swym zá-
páchem y woniá / ále y doekniem / zwlá-
šezá gdšiebž byšo kopáne ábo yžbieráne /
pod zimnym znákem niebieskim / to iest /
pod Sáturnusem / ná wšchodžie słońcá /
słońcu bedacemu w Rozorožcu / w Wod-
niku / ábo w Rybách / á miesiácy též z o-
šátniey Kwadry šchodžil. Šáczym do przy-
rodzoney iego žimnošci ták mu wiele przy-
bywa z rákrowego wšádzienia Planet iádu /
iž iákosny troche wysšey powiedžiel / šá-
nym doekniem wšytko ciepło przyro-
dzone w čiele čłowieczym zášłomia y gá-
si / nie ináczey iáko Cyrces ona slawná Čá-
rownicá swemi iádom witemi čarámi. W tym
iesterze báržey / gdšiebž w kopaniu tego ná

Pamięci
utráconey
ślágma z
iáta čár-
kaniem
wywodzi.

Nie czu-
scym się
zápamie-
táicym
się.
Głowie
pełney
spánie
przywó-
duc.

Myslem
utrapió-
nym.

Zawrotu
Szálwia
cym y od
rozumu
odchodž-
cym.

Rymie.

Paráližem
náczušcym

Stracwá-
lym zápo-

mináicym
się.

Miejsce.

CApecyná roście pospolicie na miejscách bagnistych / błotnych / y mchem porośtych: zimne powietrze lubiac. Przeto też w zimnych krainách rado roście.

Czas korzenia kopania / y zbierania ziela / zc.

Korzeń tego ziela ma bydz kopany okolo czwartego / osmego / y dziesiątego dnia Sierpnia: ale gdyby słońce ieszcze bylo we Lwie. Lisćie z klaczem / gdyby Mars był w znaku ciepłym y suchym / iako we Lwie / w Skopie abo w Strzelcu / a Saturnus żeby także był w Strzelcu. Nasienie na początku Września / abo kiedy prawie dożrzeie / to iest / pod znakiem ciepłym y wilgotnym wstępującym / co bywa w Bliznietách / w Wodniku / w Wadze / a Miesiaczy do pierwej kwadry przychodził.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia iest chłodzacego w trzecim stopniu Kosprawuje y wypedza. Też kazi y psuje.

Moc y skutki.

Odetchy w nosie zatkane otwiera / iuche z ziela y z korzeniem swym warzonego / nosiem sarkaiac.

Czerw y chrobactwo w glowie zalagle / zwlaszcza bydłu / morzy y wypedza / też im w nozdrza iuche leiac / y samym korzeniem iesgo podkurzaiac. Także we wrzodach y w ranach zalagle / podkurzeniem wywodzi y morzy.

Glisty z żywota wypedza / proch mialko z korzenia wtarczy / z tak wiela Mytrydaru / z Malinazyia ciepło pic daiac / abo z gorzałka / w ktorzyby przez cały dzien korzeń mołnal.

Wrzodom / y

Kroslom z przymiotem ognistym bywa ratunkiem / korzeń roslarty y plastrowany.

Ogorzelinie y opaleniu sluzi / sokiem tego pomazuiac / bo broni spieszzenia y ziatrzenia

Odetchy w nosie otwiera. Bydłu czerw w glowie morzy. Także we wrzodach y w ranach.

Glistom.

Wrzodom y kroslom ognilym. Opaleniu

Bolesci w smierza.

Postrzaly ogniste ob kul stoninami namazanych / abo od strzał sokiem z Cebule napuszczonym / abo czcza slina czlowieczna namazanych / broni sie iadowitości ich rozpalac / y goi rany / napuszczaiac y namazuiac ie sokiem korzenia tego swiezego. Abowiem swym iadem / iadowitość tych rzeczy przez wyćieja / gasi / y wniwecz obraca.

Extrakt.

Dseom dziecinnyim zapsowaniu / ktore skola zowia / zwlaszcza na podniebieniu / bez wofelakiego bolu leczy / broniac mu sie rozszerzac y mocy brać / pomazuiac: tylko pilnie przestrzegac / żeby sie tego namniemy nie polknelo.

Slinogorz y wrzod w gardle leczy: w ziac Extraktu dwa lody / Miodku Rozane go cztery / Koperwaserowego oleyku co spiritum vitrioli zowia / trzy kwiny: a zmiesza w sly wespól / po ćwierci lota na raz tego w vsia brać / y gargaryzm sobie z tego czynić / nic w sie tego nie puszcziac / ieno wymiuiac. Spadkom goracym ze krwi zbyniey zagniley do zebow / abo y chrobactwu w nich zalaglemu. Także też

Dziastom zapalonym iest pewnym y do swiadczoneym ratunkiem / maczaiac w nim fleyuchy y przykladac: tak abowiem zapalczywość w dziastach wsmierzy / y czerw w zebiech morzy.

Szorboł w wsciech / to iest zle mieso naroste trawi / ieno flagme ktora zbynieie wzbu dza / pilnie odbywac / a nic nie polykac.

Oleiek.

Ten iako y Extrakt / w slyskim piaciom smystom / czescia w mozgu / czescia w sercu sluzi.

Kozumowi y szedniemu w mozgu silepi kowi w ktorzy przemiesliwa / iest wzyteczny.

Zabe dzieciom pod tezytkiem zgania y leczy / a tym wiecey czasu goracego nizli zimnego: także czasu powietrza morowego / nacieraiac nim / ieno też pilnie przestrzegac aby od nich nie byl przelytany / gdyz iest truciźna y iadem / iako y ziele samo.

Zatkane odetchy w Nozdrzach / nie tylko z goracych flusow z glowy spadaiacych / ale też z kljowatych zimnych / ktore y do pierśi iuz wpadly / wywodzi tym sposobem. Wziac drzenia Bzowego kocić iako mały czlonok / y w ten go Oleiek wlozyc / żeby go ponieiatkiew czesci w sie nabral / a z wietśa go wygniotchy / w vsiach go trzymac: tak abo w iem moze sie wwiarowac tego oleyku iadowitego polknienia / a przedsie toz sprawi co ma sprawic / z wielkim ratunkiem y wzytkiem.

Bolescio. Postrzalo.

Extraktum. Dziecinny

Slinogorz

Spadkom w zeb.

Dziastom

Entelu w wsciech

Oleum.

Mozgu y sercu. Kozum osiety.

Zabe pod tezytkiem.

Odetchy zatkanyim

przy drogach / y ścieżkach / na miew
scach niewyprawnych / wesolych /
słońcu wiozyskich. Trzecia na mo
kradłach pospolicie sie znayduie.

Przyrodzenie.

Słachtawa wielka y srednia
iednakięgo sa przyrodzenia y z ie
dnostaynych z żywiołow złozenie
swe maia / iako Galenus w siód
mych księgach o ziolach piše. Sa
tazze iednostaynych skutkow : obo
ie sa smaku gorzkiego y korzennego.
Skad znacznie sie pokazue / ze obie
rozgrzewaia y wysuszaię w trze
cim stopniu. Trzecia / ktora na
mniejszy zowiemy / tazze wysusza
y rozgrzewa / ale skromniey niżli
pierwsze. Otwieraia / ścięnczaia /
rosprowia y wywodza.

Moc y skutki.

W Atrobne żyly z amulone otwiera.

Zolta chorobe leczy / z Podrozmięciem / z
ocrem wtarta / a trunkiem wzywana.

Padaiaca niemoc leczy w sycie miodo
wey warzona / y tazze trunkiem wzywana.

Plod martwy z żywota wywodzi. *Dios.*

Moc z kapiem y z ciężkością odhodza
cy y z rzezaniem ciężkim. Tazze go piac

W iesteczna chorobe białogłowa z aw
ściagniona wzbudza / iuche z warzonego /
abo kwięcie z liściem tego wwierciawszy z wi
nem piac. Toz też czyni kapiac sie w nim
po pas (*Dios.*) A iesteczepotejniey to czyni
ni / warzac go z Omanem / z Bylica / a z
Pawoniowym korzeniem w winie przednim

Ciężkiemu puszczaniu moczu z rzezaniem /
iako sie wyssey troche namienilo / iest oso
blywym lekarstwem / warzony z Tatarskim
zięciem / a z nasieniem Anyżowym / Kopru
Wloskiego / y Aminu polnego / w winie.

Item. Z Lakryca / a z korzeniem Słazu
wysokiego / w słodkim winie warzony a pi
ty / toz czyni.

W ocieci ziele warzone z kwieciem / zbu
dza chore w padaiaacy chorobie / leiac im
tego po trose w vska. [*Dios.*]

Zoladek słamowatościami słagnistemi
napelniony / y oziebiony / rozgrzewa / a wil
gotności hrube / kłiowate / w nim rosprow
wue / rozrzedza / w winie przednim warzac
ie / abo moczac tylko y piac. Jescze potra
jniey czyni / przydawшы do tego Gaigani /
Kopru wloskiego / Anyżu y Pieprzu po trose.

Kolce z wietrzności zawartych w list
kach / tenie trunki bardzo sluzi.

O pufeniu żywota bywa też wsteczny.

Bolenie głowy / ktore z par y z dymow
smrodliwych / zimnych / z zoladka pocho
dzacych bywa / leczy / z Bukwicę / a z Kory
andrem warzone / a trunkiem wzywane.

Kasłlacym / Cieżkorchniacym / y

Dychawicznym / proch Słachtawy wie
tsey maiko wtarty / a z miodem na Le
twarz zaczyniony / osobliwym bywa lekar
stwem / czesto go w vsćiech trzymaię / abo
z tyti lięac. Abowiem słamowatości lip
kie w pierściach rozgrzewa / rosprowia / roz
ścięncza / rzedzi / y snadnie wywodzi charkla
men. Item. Warzona z Izopem / z Lak
kryca / z korzeniem Omanowym / y z siol
kowym / w piym miedzie słodkim / toz czyni
nie ciepło go rano y na noc piac.

Gryzenie y bacię w żywocie / ktore Poli
ka Lacinicy zowia / wklada / w ocieci go
rościęcięac / a ciepło pię bacię.

Rany chędoży / spata / y goi / wymywaiać.

Dymienice rospadza / liście plastrowane
a iuche z warzonego piac / broni wilgorno
ściom hrubym y plugawym w rany spadku

W iesteczna chorobe białogłowa z aw
ściagniona wzbudza / czyniac z niey a z By
lice / Słazu / z czarney Kozey / Kunnu / a z
żytney Mielki / w wodzie warzonych napar
zanie / abo y po pas kapię.

Zoladek oziebiony rozgrzewa / z Pioly
nem a z Cabrem w winie warzone / abo pa
rzone / a co naciepley nań przykladane. Toz
też : Wietrzności w żywocie zawarte roz
padza.

Gryzenie y morzysko w listkach / tazze y
w zoladku wklada / co naciepley go na pe
pekłdac.

W głowie bol frogi z zimney przyczyny
wklada / z Bukwicę / a z Macierzankę wa
rzonę / y co naciepley przykladane. Tez na
goracym dnie / abo cegle rozparzony z po
mientionemi sioly czyni.

Kozym przychodzi zbytnie spadki z glo
wy na pierś / ze ie zalewaniem swym dusia /
y odech wolnego mieć niemoga / Słaz
chtawy z Macierzankę / z Izopem / z Lebio
tkę / y z Cabrem w wodzie warzona / na pier
ś co naciepley przykladana / wolne od ta
kiego przypadku czyni.

W sę z domu wypadza po ziemi ięroście
lacię : abo nim po domu kurzac. *Gal. Dios.*

Pchly wytraca tazze po gmachach roze
slane / abo w wodzie warzyc / a ta woda pa
wiment pokrapiać y polewać. Przetę też
zrad Plasnikiem od niekorych nazwane.

Komory tazze z gmachow / y z komer wy
padza / po domu nim kurzac. (*Dios.*)

Od wezow vszczkoniwym / osobliwym
bywa rakunkiem : lięcie tych siol wtarta / a

Opuf.
niu.
Bolenia
głowy.

Kasła.
Dychaw.
cy

Item.

Kolce.

Kanom.
Dymienic.
com.
Kanom

Mielki.
Gny.

Zoladko.
wi.

Wietrzno
ściom.

Kolce.

Głowy
bolente.

Spadki
kom z adu
siacy

Woję z
domu wy
padza.
pchly ga.
by.

Komory
wygania.
Vszczkoni
niu od we
zow.

Wotrobie
zabawy.
Zoladko.
Kadulu.

Plodu
martwego
mu.
Moc z kapiem
y z rzezaniem.
Mielki.
Gny.

Item.

Moc z kapiem.

Kadulu.

Zoladko.
wi.

ten czas słońce pod ziemią było.

Sawrot głowy czyni.

Womity pobudza.

Neszkolwiek

jest też lekarstwem znamiętem pod po-
łożeniem Planet na przodku opisanym. Je-
dnak przez vsią takmkolwiek sposobem
przygotowane / ani z wierzchu plasterowa-

ne / ani do nacierania y miazana ciała uzy-
wane / ani ucha tego do obmywania / ani
do masci przykladane / przeciwno choro-
bom goracym y ognistym / bez wiadomości
dowcipnego y woznego lekarza / ziadney
miary nie ma bydz używane.

Sláchtawa abo Chlástawa. Rozdział 60.

Conyza, Conilago,
Pulicaria.

Dürrwurz. Stochkraut.
Hundesaug.

Niko wiele inych ziół są rozma-
i te imiona / tak y tego. Zowia-
go rdni Sláchtawa. drudz Chlá-
stawa / imi Chlástana / niektorzy
Plesnikiem / Czechowie / y między
nami niektorzy Słotym Trankiem.
Tá jest troiaka / wielka średnia /
y mniejsza.

Sláchtawa wietśa / abo są-
mieć / klacza dwulokietnego / gá-
zistego. Listu Oliwnego / rytko-
beršego / tuczniejšego / welniste-
go / y zapachu przytrego / ciemno-
zielone / y rozno po rozgách swich

pochozacego. W wierzchu kwia-
tu okrągłego / żółtego: Ten gdy
dozrzeie / w perz / abo w welnian-
ki się obraca. Korzenia niemálego /
ani bázro cienkiego / twárdo zdre-
wniałego / y do lekarstw nie użyte-
cznego.

Średnia Sláchtawa / ma ko-
rzeń twárdy / zdrewniały / gęsto
odnożyłty. Z tego klacza niemáło
wyrasta gálastowátého / pierwsze
mu podobnego / ná łokieć / podczas
niżšego / zielonego. Liścia dáleko
niżli w pierwszym mniejšego. W
wierzchu rozg kwiecie żółte / we
środku ktorého głowki / iáko w
Kumnie bydz baczymy. Ten táž
gdy się zstarzeie / w pyrze y w wel-
nianki się po powietrzu rozlátuje.
Ine rzeczy z pierwszym ma spolne.

Trzecia namniejša / tá korzenia
rozpierschlego / drobnego / z ktore-
go klaczé rozrostu niewielkie / á-
le miásofe wyrasta. Tłusćiejše
y sokupelniejše / gáleziste. Liścia
wastkiego podługowátého / po ro-
szkach rzadko rozložonego / srzo-
dek względem liścia wielkiey y srze-
dniey Sláchtawy máiac / wśá-
žé się wiecey podobienstwem do są-
mice náchyla. Kwiatem do pier-
wszych podobna / ieno drobniey-
šym á modrym. Zapachu wielkie-
go / przyiemnego / ále w skutkach
od pierwszych mdlejšego.

Wietśe.

Wietśa roście ná polách / ná
págorákách / y ná mieścách weso-
lych. Wtora tážé ná polách /

Kozie proso / abo kozia Rej. Rozdział 61.

Milium capræ. Dancus
magnus, & Dancus Ita-
lorum Chimifatis.

Geyshiertz. Bockshiertz.

Kozia abo Proso / podobne
jest Włoskiemu Koprui / ieno
mocniysze / wietrze / mieszkayse / y
twardze / do tego iasno zielone / a
bo z zolta zielone. Korzeń także mie
szyszy y dluszy / mizli w Prásze gnia
zda. Nasienia wietzego / obdluz-
nego y oblego / ktore pospolicie sie
w Mianu pokaznie / tym kształtem
iako Włoski Kopr / przedko sie wz-
gore wznoszac. A iako ma korzenie
dlugie / cienkie / y twarodozdrew-
niale / tak tezy y klacze z niego wy-
rastajace / stryszaste / krzywe / ko-
smate / a we wnatrzy czcze. Lisčia
gestego / drobnego y cienkiego. To
ziele przy końcu Czerwca w wierz-
chu klacza swego / roszczynie ogá-
niste okółki z gestych stopet / na kto-
rych naprzod glowki stryszaste / iá-
ko glowki Lmiane / ktore gdy sie o-
tworza / kwiatki bladurumiane bá-
rzo gesto wypuszczajac / niemali iako
Krwawnik samiec. Te na końcu
Lipca dozrzawszy opadnia / y na-
sienie czynia / ziarnko przeciwko
ziarnku kwiatu. A chociaż sie zda ie-
dnakie / dwoy iednak ma kształt w
sobie. Jeden Kminu podobny /
drugi Prosu / ktore jest biale y pa-
chniace.

Mieysce.

Na gorách wysokich roście rádo
w ciepłych stronách / iako na go-
rach Senenskich / w ziemi Szway-
carskiej na gorze Pilatowey y po-
inych gorách tey tam kráiny / zwlá-
szcá w dzyrczynskim Powiecie / na

Tátrách / ná Bábiey gorze / y ná
Potúciu sie znáyduie.

Czas zbierania ziela y na-
sienia / á kopania korzenia.

Korzeń ma być kopany kolo czter-
nastego / szesnastego y dwudzieste-
go dnia Lipca / słońce bedac we
Lwie / á Wenus w Wadze. Abo
gdy Wenus Pania w Wadze w-
schodzacey bedzie / á Miesiac w
dziesiatym domu / nie mając zad-
ney zawady zley od Planet. Lisčia
y klacze ma bydz zbierane ná końcu
Máia. Słońce bedac w Bliźnie-
tách / á Ksiezyc w Wadze / w
stopniu dwudziestym pierwszym /
we 23. y we 25. w domu szesna-
stym / Wenus tezy w Byku przeby-
wajaca. Nasienie ma bydz obi-
ajane Miesiacá Wrzesnia / gdyby
słońce bylo w znaku Niebieskim
Panny / á Wenus w Wadze ná za-
chodzie : a to przed pelnia Ksiezyc-
cá / po pierwszey kwadrze.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest rozgrzewajac
cego y wysuszajacego w trzecim
stopniu ná początku. Posila / le-
czy / ciálu tuczność daie.

Moc y skutki.

Párchomy wrzodom ná glowie ciela
cym / smrodliwym jest lekarstwem / ná
wárzac / w lugu / z popioły drzewa buk-
wego uczynionym przemywajac.

Swierzb.

Lisáie.

Cialá ostrosć spadzca / wilgotności vstra-
miaiac / z ktorých to zle pochodzi / tymje-
lugiem ie obmywajac.

To czyni tezy korzeń y z kwieciem / po dwu-
czesci kázdego wstawszy / drobno vsiekac /
á w winie napoly z woda wárzyc / przyda-
roszy do tego siarki miálko wárczey ze cztery
loty / á przywárzysz / tym lisáie / swierzb /
y párchy nácierac.

Plymienie oczu / oleiek z korzenia ziela teo /

Párchom
y wrzodom
ciela cym
ná glowie

Swierzb
Lisáiem.

Item.

Ogom
ply iorim

na rany przykladany. Tenże
 Bolesćiom w macicy / y innym tey bole-
 gliwościam / jest wielkim ratunkiem w nim
 sie po pás kapiac.

Simnics. Simnics obpadza y leczy / liście z oliwa
 rościerane / albo w niej smażone / a godzinę
 przed przyściem ciała wsysisko tym mazać /
 kilkakroć to czyniac.

Krew polerale. Krew w żyłach czysćcia y polornia z plu-
 gawych wilgotności / z winem te pić : y
 zabje

puchlinie Puchlinie w ciele nie da sie zawiść.

Stażione Stężione z amulona otwiera / y wychęda-
 za / także z winem używana.

Staćcy. Grancowata niemoc leczy / tym sposo-
 bem z niej trunek czyniac. Wziac Slachtá-
 wy polney Rury / Piolynu / Kaniey przedze-
 wloskiej Zanianti / wierzchołkow chmielu
 mlodego / gdy sie z ziemie ná Wiosne pu-
 sza / y kwiatu tego / Zanyzu / wloskie^o Ko-
 pu / Podrozniku / fig suchych / Kozynkow /
 Jeleniego ięzyka / Prosianey wlosci / albo
 Tranku / korzenia Wolowego ięzyka. To
 pokráta wsy w wodzie / albo w serwatce ko-
 szey wárzyc / a po kwáterce pić ráno przez
 kilkanásćie dni / wsysisko zle ze wnerza ná
 wierzch sie wyda.

Inun-
 ctio. 2

Másć ná toż.

Po tym másć tym sposobem ná to wczyo-
 mie. Wziac oleyku Soblowego cztery
 loty / Oleyku stalnego dwa loty / Kadzidla
 z kramu białego / Bleywáysu / albo Olowia-
 ney bieli / Gleycy / Sobku tluczonego / Olo-
 wu palonego / po locie. Kámpfory ćwierć
 lota / Ktoraz otowem palonym ná kámienu
 miałko wtrzeć / y z Gleyta. Trzaci w mo-
 cnym winnym octcie w sklenicy vmorzo-
 ney / cztery loty. Wieprzowego sádla / albo
 smalcu dwa loty. Z tego wsyskiego másć
 wczynić / y ta rece / nogi / po tey stronie od
 ciała mazać : a to tylko ná noc. A po ránu
 pić przerzeczony trunek. A gdy siáuz w cie-
 le wzrusza wilgotności / a poczynáia do wst-
 przystepowác / tedy w ten czas dáć piguly
 de Fumoterre z pultrzy kwinty / albo z kwinty
 te tylko. Albo Konfektu / Ktory zowia Há-
 meth pul lota / a chocia trzy kwinty / albo Se-
 nesu párzonego dwánaście lotow / albo lyjet
 Tak po wiekszy czesći wilgotności iádowit-
 ych / dolem przez stolce obedyć / y w w-
 sciech nie wczynia tak wielkiej škody.

Vuctio
 per oris
 exulcea
 ne.

Mazanie vstom osurowiałym.

Mazeb namazaniem przerzeczonym / ta
 másćia vsta dobrze pomazowác. W-
 ziac octu winnego / wodki Kozaney / Miodku
 Kozanego / Aquawity / albo Gorzalki po
 trose. To wespól do zgeszczenia wárzyc / a
 chusteczke w tym maczaiac / dziasla y wsys-

tkie vsta pomazowác. Abowtem ziatrze-
 nia / y sprzyczenia w nich broni.

Płokanie vstom.

Płokanie osurowiałym w mazaniu v-
 stom. Wziac záieczego Szarwitu / Bá-
 bki / Korzenia Szarwu Kobyelego / Arwaw-
 niku / Siowienek / Lakrycyey / Zanklu. To
 w winie czerwonym / albo w wodzie Jecz-
 mienney wárzyc / przecedzić / Kadzidla y
 Mirthy / Kozanego miodku przydać / przy-
 wárzyc / a tym czesćo vsta płokac. To abo-
 wiem te osobliwie wychędaja / smrod z nich
 oddala / zeby mdle vmacnia / rany w nich
 goi. Albo

Wziac Zanklu / Zisopu / Szalwoey / Ru-
 ty / Grusczycki / Arwawniku. To w czer-
 wonym winie wárzyc / przecedzić / Miodku
 Kozanego / y octu winnego ze dwie lysce
 przydać / y płokac.

Albo wziac wody Jeczmienney / Kozaney
 wodki / Miodku Kozanego / halunu tro-
 che / wárzyc / a tym vsta płokac cieplo.

Sól Slachtawy.

Zimnics z amulenia wielkiego wotro-
 by. Takze zolta choroba / sól Chlástawy
 z wodka Podroznikowa pity / leczy.
 Zásniat z máćice wypędza / czopek z niej
 wtoczony / a w otwor toná wpráwiony.

Wodká z Chlástawy.

Tá w Sierpniu ma bydz wypálana.
 Moc z áczrymány pedzi pić ia.
 Piasel y mul z nyrek wywodzi moczem.
 Pechyryz y nyrlki z silamowátosci chędozy.
 Máćice z amulona także wychędaja.
 Niesteczna pániam záwscia gniona woz-
 budza.

Záslu bywa lekarstwem z syropem Iso-
 pu / y z syropem z wielkiego Podbiatem v-
 czynionym.

Zoladkowi zimnemu z syropem Piolyno-
 wym / jest osobliwym ratunkiem pić ia.

Slachtawa wtora y trzecia.

Tes skutki ma Chlástawa wtora / albo
 mmieysa. Z osobliwosci jedná swey / bo-
 leść glowy vsmierza / ná czolo ia plastru-
 iac. (Dios.)

Trzecia Slachtawa / albo srzednia z pier-
 wsyni skutki ma / z swey jedná osobliwo-
 sci Czerwontke leczy / každego dnia po pul-
 lociu prochem tey z winem czerwonym ćir-
 pkim używaiac. (Math.)

Szkodzi.

Płodu poronienie czyni sól tego ziela
 gdzieby iákimkolwiek sposobem w otwor
 toná przybedl.

Collu-
 tio oris.

Item.

Item.

Succus
 Coniza
 Simnicon
 wotro-
 bic.

Zásniat

Aqua
 stillati-
 tia.

Moz ps-
 dzi.
 Piasel y
 mul chę-
 dozy.
 Niestec-
 zny.
 Záslu.

Zoladko
 wi.

Coniza.

Glowie
 bolenia.

Czerwoni-
 ce.

Płodu po-
 ronienie
 cyni.

Kozie

wietrznościami gornymi pomieszana y
splugawiona wychadaza.

Szkodzi.

Kany acz pradko spata y zawiera sol abo
iucha z ziela tego / ale ich nie wychadaza.

Stoze na cieie nim pomazuiac / ciela o-
strosc / chropowatosc czyni / y twardosc.

Kece w soku abo w wodzie warzonego
zhrubiale / ostre y swardniale czyni.

Rozsadek.

Rozumieia y twierdza niektorzy / zeby to

ziela Czarnokwittem ktore tez drubzy nierwie
scimi Poinami / Grekowie *Circeam* abo
Dirceam zowia / byds mialo / ale omyliac.
Bo weyrzawszy w to y w owo opisanie / by
namnieyszego podobienstwa iednego z dru-
gin nie naydujemy. Tego listcie jest Wlo-
skiego Kopru listciu podobne / ono Poina
kom ogrodny / to zielonosci iasney / owo
ciemney: to kwiatu bladorumianawego /
ono czarnego / dla ktorego Czarnokwittem
jest nazwane. O czym sie w tychze Roiegach
troche wyszey napisalo.

Kany y
wzody
bez wycho-
dzenia z
ropy zas-
wiera.
Kaca
zhrubiale
ie y swar-
de czyni.
Ostrosc y
twardosc
kory na
cielegni.

Lilia zolta polna. Rozdzial 62.

**Hemorocallis, Lilium
aureum.**

Gelbe Lilien/ Feldt Lilien.

ki / zoltawy / ieno listcia weszego /
nizli ogrodna / ktorego ma pel-
no y gesto po klaczu swym chrosto-
wato twardym / takiey zielonosci /
iako w Lufu. Kwiat wierzchu na
kazdey galazce zosobna / ktorych
pospolicie cztery abo piec / rzadko
besc miewa / zoltey barwy. Ko-
rzeń Luskoglowczasty niemaly zol-
tawy.

Druga ma korzen z wielu glo-
wek luskowaty z glowek drobnych
spoiony / pod ktorymi / iako y w pier-
wszey Liliey / jest wiele cienkich ob-
dluznych korzonkow. Kwiat ta-
kieyze barwy zoltey / po iednemu
takze na kazdey galazce zosobna
gleboko rostroiony y misternie
zwiniony. Abowiem listeczki kwia-
tu tak sie zawitaja iako wezel taki
osobliwy / abo pontal zloty / we
srzodku ktorego iakoby szeciutki
iaki zolte / (serduszkami naszy zo-
wia /) pochodza tym kstatem ia-
ko v Liliey bialej. Y niczym innym
od pierwszego nie jest rozna / tylko
zalomieniem y odwicciem listkow
kwiatu / a wielu glowek luskowat-
nych w korzeniu. Tych Liliey kwiat
na noc sie stula y zawiera / zas na
dzień sie otwiera y rostwitnie. Na
sienie w straczkach swych miosa.

Sa iesze inne Lilie Polne o kto-
rych poslednieyszy Zioloписowie
czynia wzmianke / iako Dodoncus
y Lobel z Pena / ale od tych pier-

Lilia zolta polna dwoiak.
Ktore / chocia z iednakowey
barwy / ale korzeniem y kstatem /
kwiatu sa iakokolwiek miedzy so-
ba rozne. Obie maja rozgi y listcie
iednostajne / do ogrodnej Liliey po-
dobne. Pierwsza ma korzen Liliey
bialej podobny / Cebulasty / wiel-

Smilca
w wściech
działom
sistolom.

Kamie:
niu w nyr
kach.
Kafel z
simna.
Odcich.
Płucem
zatkanym

Kolcey
darcia.

Scyatyce.

Kany
wrzody
spala.

Sistolom.

Kaduka
dziecinu
mu.

Balsa-
mu seu
extra-
ctum.

Solabko
wi.
Wetrobie
Kaduku.

Skronie nim namazuiac / zaszlanawia.
Smilec w wściech y dziosł opadanie / sola
tego ziela wycieraiac / a ploczac goi.

Sisluly petne ropy y siarodu / Balsam o-
ley tego ziela leczy.

Kamien z nyrek wywodzi / iucha rozzenia
tego warzonego pitac.

Kafel z zimna wsmierza.

Odechy / y pluca zatkanie. Takze piszczel
przez kroza dech idzie / siaguna gestia y lipka
obewrzala / rozgrzewa / rozrzedza / y wy-
wodzi.

Kolce / to jest / gryzienie y morzenie cież-
kie w kislach czecznych y cienkich / kroze Gre-
kowie *Illiacam* zowia / wstramia / raz wodka
abo iucha naparzaiaac.

Scyatyce y boleciom ostrym w bio-
drach / jest lekarstwem / warzac to ziela w
workach / a czesto nimi te czesci nagrzej-
watac.

Kany woselakie. Takze

Wrzody / y sadzele / plugawe / pradko za-
wiera y goi / ale nie z wyrykiem. Abowiem
nie wychedaja ich z ropy / tylko siula / za-
wiera: przeto potrzeba do tego tych rzeczy
krozeby otok wywodzily y wycieraly / zwla-
szcza w glabokich ranach / ktorzym tylko kra-
ie siula y zrasza / a w glabiey nic nie czyni.

Takze w fislulach y we wrzodach brzeży-
stych / y glaboko wydrozonych czyni. Zwte-
rzchownym tedy tylko rzeczom jest lekar-
stwem / iako krostom / swierzbu / lisaiom
rozimaitym / y innym na cieie zmasom / jest to
ziela wyreczne / badz warzone^o iucha obmy-
waiac / badz sokiem nacieraiac / abo do in-
nych masci przydaiac. Ale z takowego na-
mazania abo omywania czyni ostrosć cia-
la / y skore twarda. Przeto białymgiowom /
y tym krozy rece chca miec biale y gladkie /
nie sluzi.

Dzieci male od kaduku wolne czyni y le-
czy / ktory im pospolicie przychodzi z kur-
czenia wst zoladkowych samym na byi za-
wieszeniem: ale trzeba zeby pod petwym
czasem bylo zbierane / to jest / gdyby slonice
w pierwszy sropek stopu abo Kaka we-
slo. Miesiac takze zeby w tychze znakach
byl / a Mercurius miedzy nimi w srzodku.

Balsam.

BALBO z wielu inych / tak y z tego ziela bal-
sam abo *Extrakt* bydz moze do wielu rzeczy
potrzebny: a moze bydz wyciagniony z ko-
rzenia / z ziela / z nasienia / sok z nich na-
przod wyzawszy y prasa wypraszowawszy /
poeymgo dysyllowac / ktory barzo wysst-
kim wnetrznym czlonkom sluzi: Jako glo-
wie / mozgu / zoladkowi / watrobie / y innym /
zwlaszcza w ciatalach dziecinnych.

Kaduk abo padaiaca niemoc dzieciom

leczy / daiac go w jedney godzinie trzykroć
po trzy krople / z oleykiem Swierkowego
dziewa / abo z tego zywie.

Czerw y glisy w dzieciach mozy y wyrzu-
ca / daiac im go na czczo po dziewroci kro-
pek z mlekiem przewarzonym.

Pannom / ktorzym po czternasćie lat przy-
rodzona choroba miesieczna / abo radniey
czyszcienie nie przydzie / abo sie raz po kaza-
wszy / poeym sie zaszlanowi / y tak za zgescze-
niem y zaplugawieniem krwi przyrodzo-
ney y zatkaniem zyl / rozmaite bolesci w cie-
le im przypadaiu / glowy wstawiczne bole-
nie / nabrzimialosc twarz / wsu zagluszenia /
bladosc y poplorwialosc twarz / zywota y
nog puchnienie / y inne przypadki kroze na-
ten czas zwykly przypadac / Kedy ich przy-
rodzone czyszcienia bywaiu zatrzymane: ten-
tedy Balsam jest im wiele wyreczny / daiac
im go na raz pol kwinty z lyzka Malinazy-
tey pie cieplo. a to trzykroć kazdego dnia.

Oleiek.

BAWA y oleiek z tego wysstkiego ziela y
z korzenia Alchimystkim sposobem wycia-
gniony / o ktorzym sposobie wyciagnania na
wielu mieyscach iuz sie powiedzialo: ten
nyrkom / plucem / y innym czlonkom bez
kroze bedacym w cieie dziecinnym osobli-
wie sluzi.

Przeto kafilom ich.
Ciasnosc pierci.

Slagnie w ich gardlach zaszlanowionej
sluzi / daiac im go po kilka kropli pie z ko-
zim mlekiem przewarzonym.

Boiaczki ich otwiera.
Nyrtki zamulone wychedaja.

Kamien w nich krzy y wywodzi. Takze
Mocz z ciezkościa odchodzacy padzi / z tym
go mlekiem kozim daiac.

Zolabek wychedaja y wolny czyni od wil-
gotnosci w nim zagmilych / z winem prze-
dnie dobrym y mocnym / nie siarczystym / a-
ni z wapiennistym pie go daiac / troche przy-
dawszy oleyku koperwaserowego.

Sol z Koziey Rze.

TA tym sposobem bywa z tego wysstkiego
y zupelnego ziela suchego czyniona / iako z
Bylice abo z Piotynu.

Slezienie / Dylom / y innym czasciom po-
dobnym jest wyreczna.

Kozia piekielna y zapaleniu krwi w ko-
zianej wodce rospusczona jest ratunkiem /
abowiem zapalenie krwi wychedaja.

Goraczki wychedaja / sklad sie bacz / ze
nie tylko rzeczy z przyrodzenia swiego chlo-
dne / ale y ciepłe / wychladzaiu zapalenia w
ciele y przymory ogniste.

Uad to zyly pulsowe / y krew w nich z wil-

Glifom.
Pantem
skiemu wy
gysentiu
miesia.
Sama.

Oleum
stillatiii
um.

Zafiu.
Ciasnosc
pieri.
Siagmie w
gardle sto-
isep.
Boiaczki
nyrtkom.
Kamie.
niu.
Mocz.

Zolabko
wi.

Sal.

Slezienie
Dylom.
Kozey pie
Fielney y
pizmico

Scragla

Dylom
pulsowy.

Tęgoż zapachu / tegoż smaku / y skutku. Obá kwiaty w Maiu.

Lilium Conuallium.
Ephemerum non lætale.

Meiblumlein.

Wiejsce.

Rosna w gájach / y w lesiech: po gorách / y dolinách. Niedgzie y po łakách / ácz z rzadkâ: wilgotne miejsca lubia.

Przyrodzenie.

Kwiat rozgrzewa y wysusza / co sie z gorzkosci tego znaczy. Galenus chce ie bydz zlozenia mieszanego. Kosprawia / rozganiaia / y posilacia.

Moc y skutki.

Kwiat Łankowy w inych stronách obcych bywa w czestym uzywaniu / niŹli u nas. Abowiem swym zapachem wdziecznym / przedko / serce / mozg / y inne wnetrznosci posila.

Szlaku y paralizu / ktorzyby sie obawiali y

czuiac sie do tego ztego bydz sklonnymi. Albo iuz byli nim naruszeni / wziac wodki Łankowej / olejku z Dobrowych stroiow trzy loy / to wespól zmieszac y na słońce iarkie na przez cały tydzien wystawic / y po tyzce tego na raz przez vsia wzywac / y skronie tym ze nacierac / zwlaszcza do wwarowania Apoplexy / to jest / nagley smierci y szlaku. Padaiacey niemocy.

Polurczonym.

Zapamietaiacym sie nad przyrodzenie.

Zawrotu glowy.

Mldosci serdeczney.

Kordyace.

Sercu dzieciu.

Przeciwo Apoplexy / ábo szlaku y smierci nagley / wodka nad zloto kostownieysza: wziac kwiatu Łankowego ile sie podoba / na to bialego winâ przedniego wedlug potrzeby onego kwiecia nalac / a wierzch do bze obwarowawszy y zackawszy / przez cały miesiac dac na słońcu iarkim temu m oknac. Káznego dnia raz dwa wzrusaiac / potym przez Balneum maris wyciagnac / a po poltyzki mldym y dzieciom / starszym po tyzce / przydawwszy wodki Łankowej tyzki trzy / Kozey / pieprzu / po pol cwierti lota / ábo po pol kwinty / a tego raz wtydzien naczeso choremu dawac.

Dzieciom przeciw padaiacey niemocy wielkim jest ratunkiem dac wodki Łankowej / z wodka Kuciána po polowicy tyzki na raz: moze y wiecey podlug przynalezacosci y lat.

Do mldosci sklonnym / dawac iey z Konfektom Melisowym / z Borakowym roslarŹy wielkim ratunkiem bywa.

Sama teŹ wodka Łankowa od mldosci barzo dobra trunkiem iey dac.

Glowe y mozg mldy posila w zbytnim ich oziebieciu / bolenie iey uklada piac y nia skronie nacieraiac / y glowe.

Glusy zimne z glowy na pierŹi spadaia / ce zawŹaciaga / a zwlaszcza w rymie ta wodka skronie nacieraiac.

Kolke y baircie w kislach wŹmierza / piacia. A ta bywa rozmaicie od rozmaitych czyniona.

Sposob wodki z Łanki czynienia. Ktora zlota wodka slusnie nazwac moze.

Rozmaitym sposobem z Łanki wodka bywa czyniona. Jedni biora kwiatu Łankowego wedlug wpodobania: Łankowy / Kozmarynu / kwiatu Muskatowego / Cynamonu / Gwozdziow / y inych rzeczy pachniacych: ábo tylko tych samych / na ktore winâ bialego przedniego nalac / y co nalepie w sklenicy nakryc y zasponowac / a na

KáduŹ.
Zapomnietacym sie.
Zawrotu.
Mldosci serdeczney.
Kordyace.
Sercu dzieciu.
Szlaku.

Wodka

KáduŹ dziecinny.

Mldosci.

Item.

Glowie y meŹu.

Spadkom na pierŹi.

Kolce.

Aqua stillatiua.

iarkim

Serce y mozg zâpachem: posila.

Paralizu.

wŝyeh w niektorych czeŝciách swyeh rozne / iáko w liŝciu dlugim waŝtim / y korzeniem nie glowczáŝto czosnkowárym / iáko v pierwŝyeh / ále drobnym / cienkim / dlugim / waŝtim / roŝpierzchlym. Kwiatem pierwŝym y fárbá podobne / tylko rumiánieyŝego / ábo żółto goracego. Z ktorego potym nasiemie w pateczkách / w ŝtraczkách / iáko w Liliách bywa.

Wiewŝce.

Pierwŝa rádá ná rolách w polu roŝcie / y miedzy ciernim. Drugá ná gorzyŝtyeh mieyŝcách.

Przyrodzenie.

Wto nie tegoż ŝa przyrodzenia / ktorego bialá Lilia ogrodna / iáko Galenus w ŝoŝtyeh kŝiegách o ziołách piŝac ŝwiádczy / bo też do niey liŝciem y korzeniem podobne. Táŝe y ŝtukow podobnych y tychże. Táŝ iŝ gódiebyŝmy

do potrzeb lekářŝtyeh bialej mieć nie mogli / tych možeme ná tey mieyŝce vzywáć.

Noc y ŝtukki.

Ogniem opalonym ieŝt oŝobliwym rátkunkiem / liŝcie ábo korzenie eluŝac y przykádáiac. *Diof. Gal.*

Wode y ze krowia z máćice niepotrzebna wywodŝi / korzeni z miodem piáac / ábo przykluczone w welne obwinać y w otwor loná wpráwić. Toż czyni welná w ŝoku tego obmaczána / y czopkiem ábo wŝetkiem wpráwiona.

Z pierŝi przymioty ognieŝe ŝeŝcimiedzielnicom wyciága / liŝcie ich przykluczy / pláŝrowáne.

To też oczom zápalonym bywa rátkunkiem / roŝcieráiac ie y przykádáiac.

W inych rzeczáeh lekářŝtyeh z Lilia ogrodna máia ŝpolecznoŝć.

Jeŝt inŝy *Hemerocallis*, to ieŝt Lilia żółta Konŝtánynopolitáňŝka / kwiatu wielkiego / bárwy Kaŝtanowey / ktora że nam niezná ioma / á ktemu tychże ŝtukow / opuŝczamy ia checy.

Koŝadek.

Zli táł hrubego á ŝproŝnego niektory rozumu / ze *Hemerocallim*, Lanká rozumeli / o ktorey / ze *Dioŝkorydes* żadney wŝmianki nie wczynil / my tu dla tego rozumielifmy ia z tey ŝtukami opisáć.

Canka. Rozdzial. 63.

Z Lanká / ktora dudy Lánuŝka / iní Konwália miánua / dworia ŝie znáyduie / Bialá / y Rumiana ábo Czerwona. Bialá kwiatem wiecey niŝli liŝciem wŝytkim niemal zná ioma. Korzenia wielkoŝć ma cienkiego / dlugiego / wloŝientowátego / w ziemi y tam y ŝam roŝpierzchlego. Z ktorego ná wiosne naprzod kietki wychodza. Te wedwa liŝtki ŝie potym rozwiáia obduŝne y obŝerne z bokow troche záwinione / táŝnozielone / ná kŝtalt liŝcia wodney Bátki / iedno cienŝe y gladŝe / y nie táł zyłowáte. Miedzy tym liŝciem wyraŝtáia zdziebleczká / dlugie / gibkie / trzygránowite / ŝmagle / cienkie / ná ktoryeh kwiateczki bárzo ŝliczne biale

zapáchu wdziecznego / y bárzo przyiemnego y milego. Smáku gorzkiego / máiac kŝtalt kwiećia iáblká Gránowitego / ábo Przezkoŝtnice ktora dudy Wloŝka Jeżowka miánua / ná mályeh ŝtopkách odwiŝto / iáko cimbalikiiákie / kraiow wykrawányeh ná kŝtalt korony. Z tych potym bywáia iáгоды / ná przod zielone / á kiedy doŝrzeia bywáia iáko narumienieyŝy koral rumienne / w tych nasiemie / ábo pecki miedzy mieŝiwóŝcia ich záwieráia ŝie. Do lekářŝtw tylko kwiat wchodzi. Liŝcie z korzeniem nie ieŝt żadnego vzytku.

Druga Lanká kwiatu czerwonego / ktorym tylko ŝamym / á niŝczym innym od Bialej ieŝt rozna.

Tegoż

Ogniem opalonym

Woda y krowa nie potrzebna wywodzi.

Przymiotom pieczy si poloznic. Ognem opalonym.

fic / podługowate: w nich nasienie okragle / rybkawe. Korzenia wszystkie drobnego / cienkiego / w ziemi nie głęboko rozpierschlego / y owsem pod wierzchem ziemi leżacego.

Wiepse.

W Ogradach y w ogrodkach / także w donicach na okniech bywają / na wiosne siane. Bez siana nigdy same przez sie nie rosna: kwitna zaraz na wiosne / ile żolte / aż do żimy: kwitna y zimie w ciepłych piwnicach.

Przyrodzenie.

T Wszystkie mają moc wycierania / tak liście jako kwiat y korzenie / iednak kwiecie barziej a suche tym wiacey: zład sie dorozumiewać możemy / że są przyrodzenia rozgrzewaiacego / ale nie iednako: żolte są na ciepleysze / o tych w piątych Księgach patrz Rozdz: 143. Po nich pierwsze miejsce mają bletne / po tych białe. Korzenie iednostaynych z liściem y z kwieciem jest skutkow / rytko istności grubsey y zimney. Plinius piše o Skopkach że w noccy są wietrzego zapachu niżli we dnie / także z daleka żeby porneyse bydz miały niżli z bliska.

Moc y skutki.

Roch suseonego kwiecia / blizny / trosty / y wrzedzenie z oczu ściera / posypuac nim. Miesieczne czyszczenie białogłostie zatrzymane wzbudza. Także

Lozysko poporodzeniu pozostale. *Dios.* Plod martwy z żywota wywodzi / wazraie a pijac / abo sie w nim naparżaiac. Toż czyni z miodem wtarte / na pepel y o tworzoną przykladaiac.

Mácie zapalenie y przymiot ognisty z zardziatloscia / wsmierza y leczy / w wodzie warzonych sjołkow abo Skopkow / chusty maczaiac a przywijaic ale ia trzeba ina woda roslworzyc / a nie sama sucha.

Toż maczanie y mycie zakamiatym twarbościom w żywocie / abo w macicy z dawna zawziatym / bywa osobliwym lekarstwem.

Mocz zatrzymany / abo kapanim z bolescia y rzezaniem odchodzacy / padzi wolno.

Oczom zapalonym / nasienie Skopkow z Mirha y z safranem wtarte. czyni ratunek.

Parchy z glowy spadza / liście z miodem plastrowane.

Z wostkiem wtarte / rospadliny y bebele w stolcu goia: także na innych miejscach wilgotnych czynia. Sifuly zawieraiia prochem ich zasypuic.

Korzeń tychże skutkow jest / teno nie tak subtelnych jest czesci.

Wrzody troze sie zawierac y goic niechca / leczy / stulaiac ie z prochu ich / z wostku a z oliwy plastrowanie uczyniwszy.

Dzyscia ich też z miodem na zawrzedziatlosci w vsieich / y zranienie ich pomazuiac.

Tychże nasienie skutkow / pol lota z winem abo z czym innym na raz go daiac. Też z miodem plastrowane / paniam miesiaczne czyszczenie wstale / wzbudza.

Item / Lozysko polożnicom wywodzi / kwintę pijac z winem.

Plod martwy z żywota wyrzuca.

Sleziomy zardziatlosc zmielcza y nabrzmiatlosc ściencza / korzenie Skopkow z octem rościerane y plastrowane. Także

Twardosci y z przymiotem ognistym na ktorymkolwiek czlonku / zmielcza y rospadza. Podagra y

Chyragre / ic. z zimney przyczyny / tenże korzeń z octem rościerany a plastrowany / bywa osobliwym ratunkiem.

Oleiek.

Bywa z Skopkow oleiek czyniony / to jest z kwiecia / a ten raczy z oleykiem Nigdalow stodkich niżli z oliwa / do potrzeb wyszey pomienionych ma bydz robiony. Także z żoltych sjołkow / a ten w Apetkach jest napospolitey / ktory w oliwie stare przezrzo czyszey bywaiia moczone na stoncu.

Skutki oleyku z Skopkow abo z sjołkow białych y żoltych.

Pelności glowy z zimnych wilgotności służy swym namazaniem / abowiem rozgrzewaniem swym rozwodnia / rosprawuie / rospadza / a bole wsmierza.

W macicy bolesci uklada.

Nacurcom slagnistym barzo wzyteczny.

Nerwom y zyl suchych bolesci wstramia Piersiom.

Nyrkom.

Pechyrzowi / y innym czesciom ciata służy bolesci w nich wsmierzaiac: ale lepszy z sjołkow białych a niż z żoltych / bo nie tak goracy.

Rozsadek.

Mozu.

Oczom z palonym.

Parchy m.

Wabelom.

Sifulom.

Wrzedom

Oczom z wrzedziatlym.

Miesiaczne.

Lozysku.

Plodu martwego.

Sleziemie.

Twardosci z przymiotem. Podagra. Chyragre.

Oleum.

Pelności glowy.

Mácie boleiacoy. Slagnisty sylon suchym. Piersiom. Nyrkom. Pechyrzowi.

Wrzedzenie y bliznom wozu. Miesiaczney. Lozysku plodu martwego.

Zapalenie macicy.

Item.

Tychże

takim słońcu przez cały miesiąc moczyć: potym ex Balneo Maris wypalić / a w srebrnym naczyniu chować / dla potrzeb przeczonych. Drobzy nie luteria przez Balneum Maris, ale tylko wwinie samo świeże kwiecie cały miesiąc na słońcu gorącym mocza. Inni tylko kwiecie co naswieższe winem skrapiają / y przez Alembik wodke wyćiągają. Niektory dwoa dni te moczą / przez Balneum maris bysillus. Ta takielkolwiek obyczajem / badz z samych Lankowych kwiatkow / badz z innymi rzeczami znaczone / jest wzyteczna.

vst zakry
wlenia.
Ondlwa
niu.
vst kute
niu od be
stij.
Ciezkic
nu rodze
niu.
Konalep

Zakrywieniu vst sluzi nacieraiac y pijac. Młodość serdeczna y od mozgu pochodząca odpadza.

Dzektionym od besty iadowitych / jest wielkim lekarstwem.

Pamięć w ciężkim rodzeniu dzieci / pić dajac / z wyciekem bywa.

Bywa też dana konaiacym / ktorzy y mowe iuz zamkneli / dla zadržymania y wstrzeżenia : co bydy moze / iesli do tego przystapi wola y iaska Boia.

otone v
tracney.

Ktorzy z iakielkolwiek przyczyny veraciliby mowe / po dwu locach abo tyzel kazdego dnia pić im dawac dobrane / y w waciekch trzymac czesto.

Ryma wy
susa.

Ryma y flus zimny w glowie wysusa / glowa nie przemowiac / y skronie nacieraiac.

Vinum.

Wino z kwiatem Lankowym.

Wino z kwieciem Lankowym / tym sposobem czynia / susza kwiat / y chowaja pilno az do groni winney / y pomiesza go z winnymi iagodami / a wespot cloza y piac.

sula / chowaja przeciwo przeczonym niedostatkom.

Oleiek z kwiatu.

Tez bywa oleiek z kwiecia Lankowego tym sposobem iako z Liliey bialej robiony / y rychze skutkow ktorych Lilowey. Dzieciom malym przeciwo gryzieniu / abo biegunce czerwoney jest wzyteczny / ciepłomnim zywotel nacieraiac.

Sol.

Sol z kwiecia Lankowego wyzety abo wyćiągniony / oczom ciemnym bywa osobliwym y wielkim ratunkiem puszczaiac go w nie.

Konfekt z cukrem.

Konfekt w cukrze z kwiecia bywa tym sposobem czyniony / iako fruolkowy / abo z Borakowego kwiatu. Ten

Serce mde posila.

Młodość oddala.

Jadu sie sprzećiwia.

Mozgu mdelmu y wilgoenemu sluzi.

Padaiacey chorobie dziecinney dobry.

Tym ktorzy sie od slaku zarażenia boia.

Rozsadek.

Nie dobrym rozsadtlem czynia / ktorzy Lankę z Laniczka miesza / rozumieac co oboie iedno byc. Zlad sie znaczy ze ci ze Laniczki / kora Grekowie y Lacinicy Ephemetum zowia / nigdy nie widzieli : y przeto Lankę / to jest / Liliun Conualium chcieli Laniczka miec / o ktorzy na swym miejscu.

Skopki abo Fruolki biale. Rozdzial 64.

Cheiri. Viola alba.

Leucoium album.

Leucoium purpureum
& Leucoium violaceu.

Welsch violen. Weiß

welsch violen. Braun

welsch violen/vnd braun
weiß violen.

W Ogrodach naszych te Fruolki abo Skopki troiaktie widamy / okrom bronatnych Narcowych / ktore do opisania tych nie

naleza. Sa iedne biale / drugie bronatne / trzecie zolte : sa y czwarte z bronatna rumiane. Te wszystkie maia wzrost lotietny / w gatazki abo w odnozki sie krzewiace. Klacza chrostowarego / twardego / cieniatego / y gladkiego. Lisčia nie ie dnakie wszystkie : iedne maia dluzsze / gescieysze / zielenisze / y zaostrzone na koncach iako Fruolki zolte / inie iako biale / bleskitne : maia lischie krotisze / barawe / y na swych koncach tepe. Kwiat tych troiaktich Fruolkow ze czterech listkow ma zlozenie : z paczkow / iako z iakich Kieliskow pochodzace / a z tych potym straczki iako rozdzki iakie / cien

kie / po

cznego / naparżanie bårzo kosztowne y wyteczne. Wziąć tych ziól / Kolornaku. Słazn małego y wysokiego / suchotnego ziela / zimych siolkow / po gårści abo po dwu / y wårzyć w wodzie / w którejby mårkuch z lnanego nasienia był rozmoczony / a tym miesca bolejące naparżać.

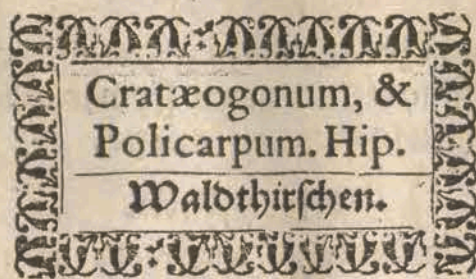
Żeby chciał może z tych ziól y z kwiatkowich / wodki / soli / syropy / oleiek / ex-

trakt wezynie / ku porátowaniu pomienionych dolegliwości ludzkich.

Rozsadek.

Niekorzy to ziele Skoplami przebrzm Rozdziałem opisanymi zátedno mieć chciałe sie myla. O tych żaden starych Żiolopisow nic nie pisal.

Plodzieniec abo Plodzisámiec. Rozdział 65.

Crataegonum, & Policarpum. Hip. Waldthirschen.

Plodzieniec / Plodzis / y Plodzisámiecem nazwalismy go od skutku. Abowiemiako máto niewszystkie ziola / ták y to dostało sobie v nas nazwiska od mocy y skutku z przyrodzenia iemu danego: Co sie wnet troche niżej pokaze. Ten dwoiaki jest: pierwszy korzenia bårzo niewiele ma / y to małego / drobnego / y zdrewniałego. Klacza czworograno witego / kndowátiego / od których gálazki parami wyrastaja na łokiec wzwyż podczas y wyssey: Na których listeczki od spodu zieloności ciemney / podobne listciu Czarnuchydzikiy abo lesney / która drudzy Bzucha / abo Krowia rza mianua / tylko że te krotke a ferse / a od klacza swego troche wykroione / po dwu a po dwu pochodzadzace. Ku wierzchu między listciem drobnieyszym. Kwiatki iako iakie helmy / ieden przeciwko drugiemu para / naprzod bládożółte / porym złotey bårwy pochodza w Máiu y w Czerwcu. S tych porym straczki w których sie zawiera nasienie Prosu podobne / skad od poslednieyszych Żiolopisow *Milium Syluaticum*, to jest lesnym Prosem jest nazwane.

Drugi / pierwszemu wbystkim podobny / korzeniem / rozga / listciem / kwiatem / tylko że białych kwiatkow / y tym tylko rozny od pierwszego jest.

Wieniec.

Rosna oba w gestych gáiach / y w ciemno oparzystych krzewinach lubiac grunt wilgotny.

Przyrodzenie.

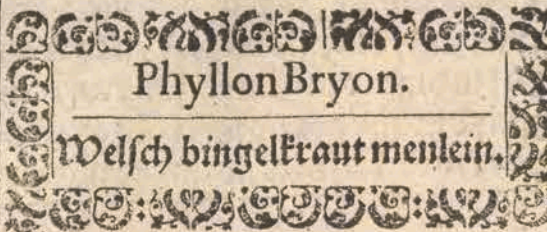
Ciepłego y suchego jest przyrodzenia we wtorym stopniu na końcu / drudzy w Czwartym go klada / co sie znaczy z wielkiey gorzkosci y ostrości smaku iego.

Mocy skutki.

Pija o tym ziele / iż gdyby niewiaska po swym miesiecznym wyczyszczeniu nasienia pol kwinty / trzykrot każdego dnia rano naczczzo / po południu we dwie godziny / y kladae sie spać / z piacia / abo z šestia lyżek wody chodogiej pila / przed poczeciem plodu / a czynilaby to przez czterdzieści dni porzadnie: Takze też maż pod taż miara / y tym sposobem / y ták dlugo / przed społecznym matzieskim zloczeniem wiywal / plodem masekim zasiał. O inych skutkach tego ziela nie wiemy.

Do zstia. pienia plo dem ma. Kim po maga.

Rodzieniec / abo Czynirod. Rozdział 67.

Phyllon Bryon.

Welsch bingelkraut menlein.

Tychże skutow yrey mocy sa Sijolki zolte / y owsem daleko potężniejszy / bo przyrodzenia sa gorętszego : przeto do lekarstwa cześciey maia wchodzić / chorobom zimnym y flegmisytm niżli białe albo białkone / ktore goracym chorobom wiecey służy niżli zolte.

Szkodza.

Wszystkiem cześciami swemi : to jest / cał liściem / kwiatem / nasieniem y korzeniem : iako olejkiem swym. Pántam brzemienny škodza / iakimkolwieł używane : abowiem plod w żywocie zabija y martwia. Także oleiek naturom goracym y mozgu gorace škod liwy jest / sam zapach ich / a ile zoltych abowiem bole nie głowy czynia.

Zime Skopki albo Sijolki. Rozdział 65.

Viola Matronalis.

Frauen Violen.
Winter Violen.
Welsch Violen.

Rozne ma nazwiska to ziele / tak w ięzyku Lacińskim iako y w naszym. Zowia ie zime Skopki albo Sijolki zime / Sijolki białogłowskie. Ten dwoiaki / biały y białkiny : jest y trzeci kwiatu rumianego. Te niczym innym sa od siebie rozne / tylko barwa w kwieciu. Jest ziele krzakowite / geste / odnożki y gąłazki maiaace na łokieć wzwyż. Kłacza y liścia welniſto popielatego / iasno obdużnego / wazkiego y szuplego / miękkiego / zlekką zabłowatego. Kwiatu iedne białego / drugie białkone / trzecie rumianego / ze czterech listkow złożone : w nocylepiey niżli we dnie wdziecznie pachniace : z ktorzych straczi podługowate oble / a w tych nasienie drobne / plaskie / y cienkie / rumiana we. Smaku ostrego / korzenia długiego / drewniatego / liſowatego / y smaku także iako nasienie ostrego.

Adicysce.

Wosćiefamo przez sie w niektórych stronach / w naszym tylko w ogrodach slancowane.

Przyrodzenie.

Galenus w czwartych księgach / w 18. Rozdziale / pisze go bydź przyrodzenia rozgrzewaiacego / biorac dowod z liścia y z korzenia iego smaku ostrego / maiaac przy tym nie mało wilgotności w sobie / co sie stad znaczy ze gorzkosci żadney w sobie nie ma. Kosprawnia / rozcienczaia / y przez ciato para wywodza / także tez przez poty.

Mocy skutki.

Kłacylacy z dawnego czasu.

Ciełko y Gwidzdochnacym.

Pokuczonym y pokrzywionym / cał liście iako korzenie vsuſone w winie / iesliby przytym goraczki nie bylo / abo w wodzie wazyc / abo w miodowey sycie / naczeczo y na noc po dobrym trunku cieplo dać pic.

Snyrek / y pechyrza mul piasczysly moczem wywodzi y wychedaja / wazzone z Piotruska / z wysokim Slazem abo z polnym / z Lisim ogonem / ktory drudzy zowia Lipka / z Pokrzywianym liściem w grochowce.

Moc z zatrzymaną nad przyrodzenie.

Miesieczne pamiom czyscienia zawoscia / gle wzbudza / badz tylko same / abo z innymi zioly przynalezacemi wazzone a trunkiem używane.

Poty wzbudza / także piac z winem wazzone. Inym wielu chorobom rozmaitym / y tym ktorym ziele Brat z siostra rzeknace Lacińskim Flös vel viola Trinitatis, służy.

Rány / sadzele / y bolaczki otwarte wychedaja / y zapługawiac sie im broní. Także od diwego miesa naroszenia zachowuje / wazzac ie w winie abo wodzie / a wymywa iac. Toz sol z nich wyjety czyni.

Kłociu z ciełkim y z przytym bolem w krzyżach abo pod krzyżami niżej / białym / głowom z zatrzymaniam miesiecznego ich czyscienia. Także /

Miacicy ząstebioney do rozgrzania / y do wzniecenta zatrzymaniam czyscienia miesie-

cznego

Kłaciom
zawoscia
Gwidzdo
chnacym
Pofurgo
nym.

Mat pier
scyry 3 w
tel 73 po
chprza wy
wodzil.

Moc pi
dzi.
Miesie
czno wzb
dza.

Po canie
symi.

Rány.
Sadzele.
Wzroby
chdozj.

Kłociu
pod krzy
żami.

Miacicy zą
stebioney

pullokcia / podczas wyszey gládki: iedyny z korzenia pochodzący: w wierzchu mając kwiat chocholaty bronatny: Korzeń Cebulaty / obdluzny: wasty / ná kształt oliwki białey / gládki który sie w parę dzieli iáko pará iáiek. Ten v wierzchu pelnieysz y miasz y / v spodku zmarszczony y slábszy. Samicá takowaz we wzystkich czesciach swoich iest / w korzeniu / w kłaczu / w liściu / w kwieciu / tylko drobnieysza.

Orchis, Cynorchis, Testiculus canis vel vulpis.

Knabenkraut.

Wtore tázże pierwszym málo niepodobne korzeniem y liściem / ieno że to wese y spiczástfe. Kwiat w wierzchu chocholaty / bládobletny / nákrapiány / ná pozor iáko przylbicá / abo Helms otwarty / z którego pizro ná końcu rozdarte pochodzi / ná ten niemal kształt iáko Saturnusa máluia dżięcis pożera

iacego / z którego geby poslední tylko dżięcisze czesci widác. Korzeń tych iáiek iáko dwa Orzeški Muskatowe z kilka korzonkow innych obdluznych / przy wierzchu odwislych / iáko v pierwszych / y v innych wzystkich / ktorekolwiek sieno znáydwia.

Trzecie liścia Jezyczkom / abo Bábce wastyey podobnego / zyłowatego / wastyego. Kogi gládki obley / ná tey kwiat kłosisty / y chocholaty (rozmaitemi sárbanami ozdobiony) abo rozmaicie sárbysty. Tym czwarte lišie iáyká sa podobne / tylko listu wietzego / herzego y dluszego.

Piate sa listu miaszego / herzego / y gesto nákrapianego. Kwiatem pierwszym podobne / ieno zielensze. Tym szeste sa podobne / y liściem czarno nákrapiány / y pará iáiek abo korzonkow. Kwiatu białego / y blednego / máiac kształt kápturká blażenskiego : zapáchu przyiemnego.

Ostatnie / listu gládkiego / wastyego / zyłowatego abo ziebrowatego / iáko liście wastyey Bábki. Kwiatu heroko otwártego / á iáko by w tyl odwisłego.

Wdiesce.

Trrosna ná łakách gornych / ná págorakách / w lesiech / ná winnicách / rosna y w rowniách / ná mieyscach wilgotnych. A pierwsze dwie ná łakách piaszystych / y mieyscach skálitych.

Przyrodzenie

Psie / abo lišie iáyká / sa przyrodzenia ciepłego y wilgotnego / iáko Galenus w 8. księgách o ziolách piše / co sie z ich stódkiego smáku znaczy. Wszákte wietz y korzeń abo iáykó / ma w sobie wiecey wilgotności sýmowárey abo sýmiz-

To ziele rozmaite nazwiska
 Dla swych skutkow v nas od-
 nosi Rodziemiec / Czynniod / Plo-
 dzisz / Dziecinnik / abo Dzieciniec /
 a to dla tego / ze do plodu oboiey
 plci potajce Bozey pomaga. Zo-
 wiemy go tez Listnikiem / a to z Gre-
 ckiego nazwiska / ktorzy go *Phyllum*
 zowia: Ten dwoy jest / samiec y
 samicá. Samicá Grekowie zo-
 wia *Arreogonum*, abo *Phyllum Ar-*
rheogonum: My Męzczyplodem.
 Ten korzenia twarodozdrowiale-
 go / rospierzchlego / białego odno-
 zystego / na palec miazszego / z kto-
 rego klacze twarodochrostowate
 wyrasta wzwyż na stopie / niekiedy
 na łokieć / geste y wielkogalasto-
 wate. Listu mielkiego / kosmatego
 y welnistego / para pochodzacego /
 słonoławastowatego smaku / oliw-
 nemu listu podobnego. Miedzy
 tym na małych stopkach kwiat bia-
 ty / z korego potym nasienie popie-
 latey barwy wietrze Makowego /
 w szupinkach / po parze złączonych
 na iedney szupulce / iako na Sosnce
 Samicie Grekowie zowia *Tshel-*
gonum: to jest Dziewczyplod / pier-
 wsemu we wsem podobny / ieno
 wyszy. Rozdzek mdłych y słabych
 Listia podobnego pierwsemu mie-
 dzy ktorym na długich stopkach
 bladozielone / a mżyyste / scisle kwia-
 tki wychodza: z ktorych zaczasem
 nasienie w szupinkach okraglych /
 groniasto / wlasnie iako kiedy oliw-
 ny owoc z kwiatu okwitaiacy y
 opadaiacy naprzod sie pokazu-

ie. A tym samym tylko od samca
 jest rozny.

Wieysce.

Rosna na wysokich kamieni-
 stych gorách / na skalách / w ciepley-
 szych krajach od naszych iako we
 Franczyey / w Hiszpaniey / we Wlo-
 becch. Kwitna oba w Kwietniu.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia grzeiacego / y wy-
 suszaiacego w pierwszym stopniu:
 smaku sa kwasnostonego.

Moc y skutki.

Rodziemca abo Męzczyplodu / nasienie
 z winem w trunku wywane od pan / czyni je
 syny rodza. Takze Listniká Dziewczyplodu
 nasienie pite / corki czyni rodzi. Ine skutki
 spolne z Sczyrem naszym maia.

Synow to
 dzienia po
 maga.
 Corki to
 dzienia po
 maga.

Rozsadek.

Rozumiecia niektorzy to ziele bydz Rde-
 stem wietszym / ale sie barzo myla: bo Rdest
 na mieyscach wilgotnych y mokrych pospo-
 licie roscie / a nie na gorách suchych / y ska-
 lách. Drugzy go mienia bydz Sczyrem / ale
 y to falsz: Do Sczyr w ogrodziech tylko / a
 nie na skalách sie nayduie. Do tego Sczyr nie
 maliscia oliwnego / ale raczey do listia ziela
 owego / ktore zowiemy Dzień y noc / abo do
 Pomurnego ziela. A tez by byl Dioskorydes
 roznych Rozdzialow nie uczynil / aleby byl
 w iednym Rozdziale oboie opisal. Ale tez
 rychze sa skutkow Sczyrem iako sie na kon-
 cu przypomniało / ale kstatem nie we wsey-
 ekim. A iz barzo malo Dioskorydes o tych zio-
 lách / to jest o Płodzifamcu y Rodziemcu /
 nam zostawil / przychodzimy w iminanie /
 ze nie wlasne jest iego opisanie ich / ale od ko-
 gos inego przydane / bo y Galenus y Egi-
 ta zadney wzmianki o nich nie czynia.

Jayka abo Lisie Jayka. Rozdzial 68.

Dioskorydes dwoiatke tylko
 Lisie Jayka opisuje: Ale
 tych nayduie sie wiecey / ktore tu
 porzadnie opisemy. Pierwszych
 nayduiemy piecioszaki rodzay: Je-
 den ktory Wstawaczem zowiemy

dwoj jest / samiec y samicá. Samiec
 listia obfernego iako v bialej Lili-
 ey niemal y dlugiego spodnie po zie-
 mi roscie: w wierzchu okolo kla-
 cza gesto stojace: miazsze y soku
 pelne. Rozgi obley wzwyż na

puł łokcia

kosmy zrazu na poczasku tego Rozdziału
powiedzieli / dwojakiego rodzaju jest / sá-
mieć / y sámicá. Tedy korzonek albo iáyká
wiece w sámicá / sámym otrokóm do mal-
żeńského skutku tylko służy: mnieysze wádba.
Zás korzonek wiekszy w sámicie / białogłow-
skiej plci służy: mnieyszy wádba. Do sta ie-
den korzonek drugiemu przeciwi / y ták iz ie-
den z drugim wzywány / obá swa mocy sku-
tki utracaia. Theophrastus pisac o tym sie-
lu / korzonek wiekszy ábo iáykó / ták mész-
ynie / iáko białogłowie / y do wzbudzenia za-
bze cielesney / y do plodu / powiada go byc
wzytecznym. A to przeto / że wilgornoscia /
y ciepłota swa przyrodzona duchy wzbudza
y czyni do zabze cielesnej pochopne y pradle
iáko materia do te^o przynalezaca. Mnieyszy
je gorzyszy / suchy / nie moze duchow ábo par-
nosci takczynic / ale swa gorzoscia / y su-
choscia / przyrodzone nasienie niszczy / zma-
szca w mészynie / ktoyich natury sa cieple.
W białych głowach nie ták / bo sa przyrodze-
nia zimnieysze / y wilgornieyszego / ktoy swy
cieplem rozgrzewa zimnosć / y zbytnia wil-
gornosc wyusza / y ták do plodu czyni spo-
sobne. W sálic / ktoyby byly tákze przyro-
dzenia goracego y suchego / slobdzi / y psue-
nie tylko plod / áley zabza cielesna im oby-
muta. Wielki zás / ile sámicie / iáko y sámicá
mészynie przyległy / y służy.

Mogiby sie też kó / á sálicnie bšiwos-
wac / że iedenze korzonek ná dwoie rozdze-
lony / iáko ná pare iáiek / iednák obá / nie ie-
dnákich sa skutkow / ani iednego przyrodze-
nia. Abowiem ieden jest ku pomocy / drugi
ku slobdzi: Jeden plodne / drugi nieplodne
czyni. Przyczyna temu iuz sie wyksy pe-
wiedziala. Ale slobdy tá suchosc y gora-
cosć iednemu przychodzilá / drugiemu wil-
gornosc y ciepłota / tenze Theophrastus
przyczyna ta dáie: Jz ieden iednego roku ná
sawa / drugi niszczeie. A tenze ktoy przyfle-
go roku nastawšy / do drugiego roku prze-
crwa / iuz suchy bywa: zátem y zmarzki ná sie
bierze dla starosci / á to goršy. Drugi ktoy
nowo nastawa / dla mlodosci y pełnosci so-
ku / ma dosyc w sobie wilgornosci z nicialo
ciepłota stromna / pomiarlowána / y przy-
nalezaca.

Troiáest. Rozdział 69.

Triorchis, Serapias,
Testiculus alter.

Kagwurz.

Troiáest / drugi Lisich iáiek
rodzay / ktoyego tákze jest kilko
ro wyobrazenie / y z imionami swy-
mi. Sámiec mály y wielki / tákze sá-
micá. Te ácz w lisicu y w korzeniu
roznosci nie maia / ábo barzo nie
wielka / iednák w kwieciu maia zna-
czna. Lisicie Luku wielkiemu po-
dobne maia / ábo rádniey białey Li-
liey lisicu / ieno weske y krzywe.
Pratná piadz wzywš: kwiatu sá-
mieć z bronatná czerwony á z lek-
ká białawy / ábo z bronatná czer-
wonawy. Zás sámicá rozmáicie
sárbistego / bronatnozielona / bia-
loczerwona / á od spodku sárá-
wa: te iednáké korzonki iáko iákie
iáyká niewielkie maia / od pierw-
šych daleko mnieysze / á pospolicie
po trzy / pod czas y po dwu. Sa
drugie ktoy Troiáestem pachnia-
cym mianuiemy / ine zólkym / trzy-
listnym ábo Troylisnym / lesny /
gorny / ic. Ale te iz niemal sa ie-
dnego rodzaju / ták przyrodzenia y
skutkow.

Mieysce.

Na łąkach y ná polách rosna / á
ná koncu Máiá ábo ná poczasku
Czerwca tylo sie pokazuia / potym
ich nie wyrzec / bo prodko niszcza
y gina.

Przyrodzenie.

Wysusáia potezniey niz w pier-
wszym stopniu.

Moc y skutki.

Wysusá nabzmiále y nápuhle leczy y
rozgania z nich puchline / korzonki tluac
á przykladáiac. Sámiec wiekszy w otrokách
mnieyszy w pácholách / á sámicá w bia-
lych głowách. Tákze boloczki nabzmiále y
nábiegle rozgania. Diof.

Wrzody plugawé zle á ciálo rozbiáiac
ce wychadzáia / y bromia sie im rozferzác.
Gal.) Diof. ábo też suchemi zásyputac.

Sistuly záwieráia / y goia kładac ie w nie.
Przymiory ogniste w boloczách wycia-
ga / badz sáme korzenie tlucone á przykla-

Wabzmiá-
losci y bo-
logkom
nápuchlif.

Wzrobom
ciálo wy-
ladáiacy.

Sistulom.
Przymio-
tom egul-
stym.

stej/ y nadymaiacej abo opuścáia
cey y niedobrej. Zás mnieyše iátko
ktore jest pomarszczone/ jest wilgo-
tności zmiłkley y wyschley / tak że
sie wiecey zda bydz tu wysuszanii /
á niźli odwilżanii skłonne. A przeto
do wzbudzenia Venusá nie tak jest
potężny iáko wielki/ y owšem/iáko
twierdza niektorzy/ że bázciey chce
od niego oddala/ y škodzi.

Czas brania y kopania.

K Witna w Lipcu. A maia bydz
do vzytku lekárskiego kopané w
Máiu/ pierwey niźli by sie w kwiat
rozwiát.

Noc y skutki.

Tych korzonkow/ abo iátek liśich potrá-
wa vzywáia / zwlaszcza w małżeństwie bez-
dacy do skutku małżeńskiego gnusni/ y nie
potężni. Vzywáia y w heteczniczy/ y zadze
cielesney pełni/ á niepowciągliwi/ tak wá-
rzonych/ iáko pieczonych. Abowiem/ iáko
Galenus piše / máia w sobie wiele zbytniey
wilgocności. A vzywáia ich rozmálicie z wi-
nem abo z málmázya rozcieráne pišac. Dru-
dzy w miésnych/ abo w iátkich inych polew-
kach wárzonych. Ini z pláckami pieczo-
nych. Niektorzy miásto sálaty z oliwa á z o-
ctem przysmákiem.

Do sbrá-
wy ma-
stey gna-
sne y nie
potężne
wzbudza.

Spofob
ich vzywá-
nia rozmá-
ity.

Item.
Confe-
ctum.

Item.
Wiecke
iayká Eto-
ym fluzje.

Siátle glo-
wy w Esi-
áliey.

Mnieyše
iayká Eto-
ym fluzje.

Z miodem á z biálym pieprzem ná kšcále
konfektu vczynione/ á po to cte wedlug wa-
gi przez kšlá dni pozadnie vzywáne / wi-
nem abo málmázya popiáiac/ wšádza me-
že ná swe šwierzopy/ á ile stáre á inž w šilách
przyrodzonych ostabiáie y oštieble.

Piša niektorzy/ gdzieby wietšego iátká
ábo korzonká tego žela otrok zázywáit/ żeby
mu sie synowie rodzić mieli. Zás mnieyšego,
gdzieby biáległowy vzywály / corki. *Diof.*

Tenže Dioškordis o biálychglowách w
Tessáliey piše / gdzie chce w mezczyznie lu-
bosć do čielesności wzbudzić z kóšim mle-
kiem dáta im pić wietšy. Zás kiedy chce te-
žádza w nich zatlumic/ y zgášic/ mnieyšego
y zwiédlego im dáta.

Przeto mnieyše iátko tym bázšo fluzy /
ktorzy žywot swoy w czyštosći y w trzymie-
šlitwosći chce zachowác: iáko káplami/ lu-
džie zákonní/ y zákonnice/ bo im jest do vzy-
wania przysšoynejše/ wtelkie škodliwe.

Ini to mneyše v Dioškordá ináčey wy-
kládaia / že to sámym biályngłowom nale-
žy/ á nie mezczyznie / pić im wielki z kóšim
mlekiem dátae / urne do čielesności y malé

ženškiego skutku ie czyni: zás mály z tymže
mlekiem pity/ tlumi y záwóciaga im urnosć.
Wietšy z owczym mlekiem vzywány trun-
kiem / nerwy abo piete žyly nápiná / á z wo-
da vzywány ostábia. *Plin.*

Druddy te korzonki w goracym popiele
pieka / á do vzywánia blugim pieprzem po-
šypnia.

W Aptekách ie w Cukier kláda / iáko in-
frucery do tey potreby.

Suchoty máiacym / abo do nich sklon-
nym / bywáia wielkim vyzátkiem vzywáne z
Limbáwymi orzeškami/ z pišáccami / ábo
z Wloškiey Kłóšczy ny orzeškami/ á z cu-
krem. Abowiem przedko tucza/ y čiało mro-
ža/ zwlaszcza przydawšy iadrá z orzechá In-
dyškiego przez noc w mleku močzonego.

Pánom nieplodnym tenže konfekt bázšo
jest vyzeczny/ przydawšy do tego iescze Cy-
trwaru/ Galgánu / Grozdžikow/ dátae im
go náczero / przed wietczersa/ y ná noc vzy-
wác. Przytem nie zámiedbáiac domowego
lekárštwá.

Wzrody zgnile / y sábzle sprošnie záplu-
gáwione wychedázáia / tluczone á plastro-
wáne. *Apul.*

Opalonym od ognia.

Nábzmiatósći y spuchnieniu křozego-
kolwoisk miéjsca/ jest lekárštwem przykláda-
iac go.

Sok z korzenia iego.

Oczom boleiacym z flusu do nich spadá-
iacego / bywa rychlym ratunkiem. Sok z
miodem zmiešáný tym námázuiac: y flusy
žćiekáiacie oddala.

Piša niektorzy/ že Podágrýkom moze być
záledwie co lepszego nád ten sok z miodem
nácieráiac nim boleiacie nogi y rece.

Košadek.

NA miedzy Tlomáčzami / bá y sámeimi
niektorými pišárcami rozńice nie mále o
tych korzonkách / abo iátkách dwu. Jedni
piša / že wietše iátko mážczyznie tyłko do z-
budzenia čielesney žádze fluzy. Druddy/ že tył-
ko do splodzenia mezczyzny. Třeci / že táb
biályngłowom/ iáko otrokom/ do obojegu
tež jest przysšoyny. Czwarci/ biályngłowom
tyłko tenže wtelki bydz przynalezacy do ro-
dzenia cerek. Druddy / przeciwnym obyczá-
iem to wdáta: eo jest/ že mále iátká / pánie-
cák do Venusá/ iáko do rodzenia cerek spo-
sabiáia. Ini tenže mály korzonek/ abo iátko
zwiédle/ powiádáia/ tlumic/ gášic/ pšowác-
žádza čielesna w mezczyznách. Tákže o wiel-
kim niektorzy wdáia / ž swiežy z kóšim mle-
kiem pišac/ wzbudza do čielesney žádze: zás
tenže vschly/ odecymnie ia y tráci z tymže mle-
kiem kóšim vzywáiny.

Tá co křotka solutia dátae. Poniemáž tá

košiny

Teroy ná-
pina.
Tej ostá-
bia.
W cufze
žádzynto-
ry.
Suchoty

Pánom
nieplod-
nym.

Wzrody
žádzynto-
wienym.

Opalenž
vá-
bzmiatš.

Oczom bo-
leiacym.

Podágrý-
y čiragro

rumianego. Liścia obfęrnego / iako
to v Kobylego Szawiu / ieno
mniey Bęgo zielonego / gesto czer-
wonemikropkami nakrapianego :
y tak / że sie wiecey zdadza bydz ru-
mie, nie niżli zielone. Kwiatu Bar-
żatnego abo żółtogożacego / iako
v Młaskiełki : ktory niżli sie rozwi-
nie / iest podługowaty / a gdy sie o-
tworzy / w šest listeczkom sie roz-
kwita : z tego potym nasienie po-
dobne nasieniu Włoskiej wierzby /
ale wietrze / glądkie / twarde / y lśna-
ce. w Kwietniu y w Maju kwi-
tnie.

Mieysce.

Roście na gorách stońcu wyło-
żonych y otworzystych / zwłaszcza
w Syryey / gdzie naprzędniey Bęy
dobroci powiadaia go bydz.

Przyrodzenie.

Est przyrodzenia wilgotnego
y ciepłego / nie daleko szrodku wto-
rego stopnia.

Mocy skutki.

Tym Storczyku powiadaia / że takley
mocy iest / że tylko w reku trzymany / do We-
nusa y żadze cielesne małzonki potężnie wa-
zbudza. Toż zapach tego czyni : a tym bar-
żiey y potężniey / gdzie z skorci swey bedac
oblupiony / byliedziony / abo w winie ro-
siarty trunkiem wywany. *Dios*

Plinius przydaie / że koniom a ile Drygan-
tom zmordowanym pracami : Także Ko-
złom / Baranom / do społecznego złącze-
nia z samicami / gnusnym y niedbalym abo
nie potężnym / bywa z winem rościerany / a
w geby ich lany.

Rozsadek.

Tylko te dwa Storczyki ob Diostoryda
sa opisane / bialy ob posledniey Bęy.

De Wenu
sa pebur
dza.

Kenom.
Kozom.
Baranom

Storczyk bialy.

Rozdział 72.

Satyrium album.
Weiß Kagnurz.

Rzecz Storczyk / ktory bia-
łym zowiemy : korzeń ma nie-
maly / twardy / y bialy / a pomar-
szony. Ten iest Cudzoziemski y z
inad do Europy przychodzi.

Mieysce.

Roście w Indyey / skad do We-
necyey bywa przywozony / także
do Luzytaney / a z tamtych mieysc
w te strony. Im wietşy / swieşy /
y pomarszony korzeń / tym wyte-
cznieyşy y lepşy / drobny y glądki /
młczemny y niepotrzebny.

Przyrodzenie.

Odwilża y rozgrzewa w wto-
rym stopniu / iako pierwşy. *Mes.*

Mocy skutki.

Amantu w członkach / Arteryka zowia.
Podagrze y Chyragrze / naparżaiac y
plastruiac. *Salomon Eben Hasem. Abige.*

Nasienie przyrodzone w meşkiey pći
mnozy z winem go pişac. Ale w igdrach o-
trocych boleści wznieca sam szegulny / do-
ciaż z winem piy : przeto z Gorczyca ma
bydz wywany. *Mefaringi.*

Puchline wodnişta z ciata wywodşi bio-
rac go pol lota z winem na raz. *Mefarugi.*

Szkodzi.

Jadrom meşkim şkodzi bole w nich wznie-
caiac / iako sie też wysşey przypomniało.

Rozsadek.

Troie ziela nazwişta swe wişely / tak
v Grekow / Lacinikow / iako y v nas / ob
swoych skutkow do wzruszenia Wenusy. Abo
wiem nam Storczyk od storzenia meşkie-
go członka rzeczony : Grekom y Lacin-
kom *Satyrium*, od Satyrow onych leśnych
Bogow Pogańskich / ktorzy z igrawaiacy
sie z Nymphami leśnemi swemi rowarzy-
şkami / zeby z nimi do obcowania potężniey-
şy byli / wynaleşli wywanie tego ziela : ob
ktorych Satyrow *Satyrium* iest rzeczony.

Artetyce.
Podgrze-
Chyrgrze

Nasienie
mnoiy przy-
rodzone.

puchline.

Şkodzi.

Gnielec y
owrzes
działości
yft.
Dieguns
Pom.
Do we-
nuśa por-
budze.
Opalony
ogniem.

Dane / badz z miodem warte y plastrowane.
Gnielec y wrzoby skodliwe w yściech roz-
iadaiace leczy. *Diop. Gal.*

Diegunki woselakie zaślana widia pijac
te z ćirplikim winem.

Do wzbudzenia Wenuśa y do płodu nie
nie nalezo. *Gal.*

Od ognia opalonym / sagoiacym lekar-
stwem / y boleści im wkladaia. *Diop. Gal.*

Ine skutki spoleczne maia przed nian / iad-
ko Dioskorides y Galenus zwierdza.
Flagme z pieroi rumuza / trunkiem ich w-
zywaa c. *Plin.*

Rozsadek.

Te iayka Aetius y Egineta *Triorches* zo-
wia / my Troiaieftem / przeto ze sie czesto
troc znayduie o trzech iaykach.

Flagmie
w pier-
iayk.

Storczyk żółty abo Trzylisnik. Rozdział 70.

Satyrum trifoliatum.
Stendelewurz.

Storczyk żółty abo Trzylis-
nik / ktorzy Kozlastkiem nie
ktorzy zowia: Korzenie ma
podobienstwem do Lisich iaiet /
para także / ieno daleko wietfze. Z
wierzchu żółtogo raze barwy / we
wnatrz biale: smaku słodkiego y
przyjemnego. Pretażielonego / o-
blego y gładkiego na łokiec trzyli-
stnego / do liścia kobyłego Sza-
wii maia podobienstwo niemale /
ieno dobrze mnieyfe / rumienawe.
W wierzchu klacza kwiatu chocho-
latego białego. Nasienie polnemu
Krotosowi podobne.

Mieysce.

Roście rad na mieyscach gorzy-
stych / na pagorkach zielistych: w
Czerwcu sie pokazue.

Przyrodzenie.

Est przyrodzenia ciepłego a
wilgotnego / na końcu pierwszego
stopnia.

Moc y skutki.

Recz / to iest syie zalomiona abo zakre-
cona / abo y twarz w tyl obrocona leczy / pi-
iac korzeń z czarnym abo z czerwonym wi-
nem ćirplikim.

Nannetnosć cielesna do Wenuśa a sie
otrokom wzbudza / badz samego używa.

iac / abo go z winem pijac.

Od piazczego gonu obrażonym / iucha
wrażonego ziela wymywaia c y naparzaia c
ziela wazzone abo surowe przykladaia c / iest
racunkiem.

Jaszczur czemu wlofeniu / tym sposobem
uzywane / osobliwym iest lekarstwem. Ale
gdzieby tego ziela wazzonego iucha czlo-
wiek zdrowy pil / nie bedac od ktorey besty-
iey z tych pomienionych obrażony / też bole-
ści w sobie poczue / iako ten ktory iest obra-
żony. *Eginet.*

Czlonki mezki nie potziny do skutku ma-
żenkiego abo do Wenusowego / dzwiga y
nastorza / zkad w nas nazwiska dostalo /
Storczyk / ze korzeń mezki nastorza / lam-
nie w czlonkach y w siawach / ktore Artocy-
ka zowia / wkłada korzeń z kwastkowacym
miodkiem / *Oxymellites* zowia / używany. A
le im z drugiey strony wada czyni / iz ich do
Wenuśa wzrusza. *Plat.*

Nasienie przyrodzone w mezkiej plci
mnozy / korzonki w miedzie zacynione y w-
zywane.

Storczyk wietfzy. Rozdział 71.

Satyrum Erythronium.
Satyrum Erythraicum.
Groß Kogwurz.

Do ziela zowiemy Storczy-
kiem czerwonym / abo wiet-
fzym / abo samcem. Korzeń ma
wielki / okragly: z wierzchu lupi-
na cienka twarđa y rumienawa
okryty / we wnatrz biały / smaku
słodkiego y przyjemnego. Klacza
przymieszonym y twarďszym / ze dwu
y ze trzech spoionego / po wierzchu
rumianego.

Ob piaz-
czego go-
nu obra-
żonym.

Ob ja-
szczi w
brzojny.

Czlonki
mezki na-
storza
Artocy-
ka.

Czlonki.

Nasienie
mezkie
mnozy.

Recz.

Do ma-
żenkiego
skutku po-
budza.

womitem / Korzenie piac z woinem / albo sok tego.

Twarz chędogo / y sliczna czyni swym wycieraniem. Do czego też wodkã z niego dobra. Z wodziem

Sarski wyściaga na twarzy.

Pisa niektórzy / iż koby te przy sobie noś / temu nie mogą nic czary y gustã Bãbskiev czynić.

Tym krotzy padãciaca niemoc miewãia / iuchã z tego ziela wãrzonego y z swym korzeniem / bywa osobliwym rãtunkiem / rozstwarzãciac nã wino choremu do wieczere y obiãdu.

Od rozumu odchodzãcym / korzeń tego ziela z sokiem Wosowego tezykã bywa wyciecznie / trunkiem dany.

Bolenie zyl suchych z zimnych a flãgni. slych flusew oddala / krotze podãgra czynia.

Padãciaca niemoc leczy nasienie ich / piac z winem bialym po cwiãrci lotã nã wage / albo po kwincie.

Toż y korzeń czyni przez dziewieć dni go

piac / iãko y nasienie.

Womity wzbudza. Nicol. Florent.

Zimnica czwartobniowa odpadza korzeń po poł lotã z winem bialym nã raz piac / a to przez womity / dãciac go przed ym godzine dwie użliby nãdeslã. Nicol. Flor.

Wnieysey Kaczki skutki.

Wnieysey albo sãnice Dloni Chrystowe kwiat vsuszony y miãlko wãrty / z poł lotã nã raz z woda / to krotzeyby pierwoy stal gãsona kãkã kroć bylã / piã dãciac / wielkim rãtunkiem bywa czerwoney biegunce. Toż wodkã z niego czyni trunkiem wzywãna.

Kozfadet.

Te krotzy Chrystowe Dlonie miedzy storczyki pokãdãciã / przystoynieby go byli miedzy listie takã polożyli / gdyż dãciã / to wicey podobien im kãstãtem / a nã storczykom.

Womity wzbudza. Czãciã tãgce.

Czerwonec.

Łobz chędogo syni.

Smãkã. Czãry ob padza.

Kãdãka.

Od rozumu odchodzãcym.

Podãgre

Kãdãka.

tem.

Zwieśinoset /

Horminum, Satiuum,
Geminalis Horten.

Jungfrawn Locken.
Gãrten Scharlach

Rozdział 74.

SWiesinoset dwoy znãdujemy :
Siany albo orogdny ieden.
Drugie plonny albo lesni / krotzy też Szalwia czarna zowia. Pierwszy Szãncie podobny liściem / ieno ze ten ma wierzã y berã kłacze / czworogrãnowite / nã polkocã wzwyã / podczas wysã / około korzenia nã wierzchu ma iãkoby straczkã ku ziemi odwislã / chwieia ce sie / w tych nasienie obdużne / czarne : kwiatu około kłacza przy liściu wzãd odwislego / bronatnego. Nasienie nãczesãciey do lekãrstw przychodzi : Korzenia niemãlego / twãrdego.

Drugie Lesny albo plonny / krotzy też czarna Szalwia zowiemy / dla listu ciemnozielonego / Szalwicy podobnego. Pret mãciã nã pultorã lokãciã czworogrãnowity / kãsmãty / ostry / y lastkowãty / albo pegowaty. Kwiat Szalwiiowy / bronatny : z krotzych straczkã potym wyrãstãciã / takãze ku ziemi nãchylone / wktorych nasienie okrãgle / Bãre albo smiãde / lipkie : korzenia zdrewniãlego y nie ciemnego.

Wnieysey.

Dłoń Chrystowa albo Rączki/ Rozdział 73.

Palma Christi, Satyrium basilicum vel Regium, Serapias.

Creuzblumen. Creuzwurz.
Händlenswurz.

Dłoni Chrystowych / albo Rączek / rodzaj liktoraty jest / samicow dwa / samic dwie / mniejsze y wiejsze. Dwie także naktapiáne / mała y wielka. Trzy ktore na bagnistych y wilgotnych miejscach się náyduie. Te wszystkie iednostaynego są przyrodzenia / mocy y skutkow / chociaś maia między sobą iakakolwiek rozność. Bo iedne są gládkie / drugie naktapiáne / niektore zebrowáte y żyłowáte / iakó liście Babczane / iedne serżego listu od drugich.

Pierwszy ktory wielkim albo samicem zowiemy / jest listu serżego niżli Czosiak / czarnymi kropkami naktapiánego. Pretu gládkiego obleto. Kwiatu chocholowátego

mienionego / biało brzonatnego / zapachu wdziecznego. Korzonki ma na kształt dwudłoni złożonych Piećperstowych / odktorego podobieństwa Dłoni albo Rączki na zwiska dostala.

Druga mniejsza albo samicá / ktora duudzy samicem mieć chce / á wiejsza samicá. Ta ma liście sáfranowemu podobne. Pret trzciny na trzy dłonie wzwyż gládki. Kwiat także chocholowaty brzonaty / na kształt sárlatowego / ieno ciemniejszej barwy. Ten zá czysztwa y swiezo / ma zapach przyiemny

Miejsce y czas.

Rosna pospolicie na łąkach / na pagórkach / y gorách trawistych / á słońcu wyłożonych y otworzystych. Koscie też w rowninách suchych y wyprágłych. Znáyduie się y w lesiech. Drugie na bagnách y miejscách wodnistych. Samicá w Mái / samic Czerwcu kwitna

Przyrodzenie.

Wszystkie smaku są gorzkiego / iednak czarno naktapiány gorzyczeyśy: przeto Awicena y niektore z posledniejszych twierdza ie bydź suche y ciepłe we wtorym stopniu: ścienczáia / rzedza / rospriawia / y hrube wilgotności wywodza.

Moc y skutki.

Dłoni wiejsza chrystowa też wszystkie skutki ma / ktore maia Lisie iayka. Doso bliwośe iednak to ma / że lipkości hrube á lipkie stolcami wywodzi z ciała / y w żyłach miąsnych wyciera ie / korzenia wzywaiac trunkiem.

Puchline wodna poteznie wyciaga / sol z korzenia sam / albo cukrem rostrworzony / po pol lota piac raz y cztery do tegodnia.

Jad y tucizne z przyrodzenia swego wola snego z ciała wywodzi / tak stolcami iako

W wilgotno
ści siadmi
se wywo
dzi.

Puchline

Jakom y
trucizno.

go potym nasienie w przegrodzo-
nych luszczynkach / czarno i suace /
otragle. Korzeń rospierzchly / dro-
bny / czarnawy / przy wierzchu zie-
mie.

Sclarea, Matrifylua,
Herba S. Ioannis.

Großscharlach.

Wdziejce.

W Ogródach bywa siany / y flán

cowany / w innych stronách sam
przez sie roście.

Przyrodzenie.

Łegoż przyrodzenia y złożenia z
żywiol / którego Szalwia czarna.
Ściencza / otwiera / rosprawnie.

Mocy skutki.

Dymienice.

Gruczoly / y

Żolzy twarde rospadza / samo liście z o-
ctem rozcierane / a plastrowane. Toż czyni
z miodem wtarte / y przykładane.

Wzdziemice na čiele iadowite y boles-
tace rospadza / toż liście tłuczone y plastro-
wane / pierwey nżliby sie na nich wierzchy
poczynily.

We Włofech bialeglowy wzroku stabe-
go / y mglistego / klada sobie po ziarnku te-
go nasienia / ktore tak dlugo w oczach trzy-
maia / po ki do wzroku iasnego nie przyda.

Przeciwko pawloce y zastonie w oczach
toż czynić dobrze. Zostate to ziarno bez w-
selatney przykrości w oczach.

Darnie.

Trzaski.

Skło / y inne rzeczy w čiele tkwiace wy-
ciaga / nasienie w wodzie rozcierane / a pla-
strowane. Toż y liście rostarte a przywino-
ne czyni. (Matth-

Koszadek.

Wiesinoset płonny / ktory Łacinnicy y
Grekowie Horminum zowia: a Żwieśi-
noset wielki / ktory Sclaream mianuia / acz
sa Dioskoridowi rozne / iakoż wprawdzie
sa / iednal skutkami y przyrodzeniem sobie
podobne barzo.

Dymienis
com.
Gruczol.
Żoljom.

Wzdziem
nicom bor-
lelacym.

Wzrost čia-
mny pos-
łlia.

Pawloce
zastonie
na oczach.

Rzeczy
tkwiace
w čiele wy-
ciaga.

Wyła wonna / Rozdział 76.

Woyiaka Wyła wonna znay-
dujemy / wielka y mała. Pierwsza
naszym izykiem zowiemy / Wyła
wonna. Druga / Rzesna. Wonna
ma listki podobne Cieciorce / po ka-
żdey stronie iedenasćie na iedney
stopce / z obu stron przeciwko sobie
parami polozone / a w wierzchu
każdey stopki ieden. Rozdziki cien-
kie / gibkie. Kwiatki bladobrona-
tne / iako na Grochu / ieno mnieysze
Stich straczki krzywe / iako sierpiki

zgięte / pląskie / na wierzchu żao-
strzone / y spiczasto konczyse / w
ktorych nasienie / abo ziarnka ru-
miane / a iako sábla z obu stron
ostre. Smaku gorzkiego. Kwiat
zapachu wdziaczego. Korzeń tyl-
ko ieden / od ktorego niewiele od-
nozek drobnych pochodzi. Siolko
to iest pachniace: y przeto či co ma
ści pachniace czynia / rądzi go v-
żywaia.

Wyła

Mieysce.

Pierwszy w ogrodach bywa śiany. Lesny albo płonny / na polach / y łąkach / przy gorach suchych / na pagórkach / przy ściętkach / y drogach / w miejscach trawistych y zielistych.

Przyrodzenie.

W Jernie wysusza / y rozgrzewa / co sie z ich gorzkości znaczy / także siewierdzaiacey ciepłosci rozcina / rozsprawia / y sciera.

Mocy skutki.

Ustalenie ogrodne Zwiesinoska z winem w trunku używane / pobudka czyni do małżeńskiej sprawy / y do Wenusy. *Dios.*

Jadownym z kruszcem dymem zarażonym / y zoladkom z tegoż zaprowadzonym / toż bywa lekarstwem osobliwym.

Bielmo z oczu. *Także*

Blizny y wrzebeniczki z nich toż nasienie sciera / z chadogim miodem co namieley wrarte / y w oko puszczane.

Zielem w wodzie warzonym naparzenie / Pantom tym dobze czynic / ktorzym kwiaty albo miesieczne czyszczenia sa nad przyrodzenie przed czasem zatrzymane / od pepku aż do otworu łona / albo y przez otwor łona także krzyże tym nagrzewaiac. Albo kapiel sobie z tego po pepel czyniac. *Tragus.*

Watroby / y

Sleptony zamulenta oba wycierata / siele w winie warzac / a trunkiem używaiac naczczzo y nanecc.

Dusności y dycharwicy sa ratunkiem / z Szanea warzac w miobowej sycie albo w stodkim winie / a ciepło piac. *Dios.*

Kamien trsy / y mozem wy wodzi / sol z polnego Zwiesinosku świeży z wodka Lisiego ogona piac. *Tab.*

Uabzmialosci gdsiekolwiek zasiaśle.

Oroki wselakie / z woda wrarte / iako Diostorydes swiadczy / albo tylko z octem same / albo z przydaniem miodu plastrowane rozgania. *Plin.*

Kzczy w ciele tkwiace / iako tarmie / drza zgt / sklo / gwozdzie / zelazca / ic. toz nasienie z woda albo z miodem roscierane a przykladane / wyciaga. Tychze jest skutkow samoziele z listciem roscierane a plastrowane.

Zwiesinosku polnego / albo czarney Szalwiey skutki.

Polny Zwiesinoset / tegoz co y ogrodny przyrodzenia y skutkow jest / teno tesze potajniejszy. Przeto wchodzi do masei Mostowey / ktora *Vnguentum Muscum* albo *Glaucinum* zowia.

Listie obudwu jest wyteczne przeciwko rozmaitym zimnicom / używaiac go przez kilka dni kaszy poranel naczczzo po kilku listow.

Albo iako imi pisa / przeciwko Trzeciace trzy listki / przeciwko Czwartaczce cztery / czyniac to tak dlugo aż wstana.

Do skutku małżeńskiego gnuśne / potajniej pobudza niżli ogrodny. Ustalenie tego z winem piac.

Wino z Zwiesinoska.

Zwiatu tej Szalwiey polney / gdsieby do Mostu naklad / wino Muskatela pachnac bedzie / ktore mozgu zbytnie osieble służy.

Zoladkowi zasziedionemu osobliwym bywa lekarstwem y ratunkiem rozgrzewaiac te / y wilgornosci zimne w nich trawi / trunkiem go używaiac.

Białom wplawom białogłowskiemu służy bardzo.

Blizny albo wrzebeniczki z soczn y bielma sciera / sol z swiezego listcia polnego Zwiesinoska / w nie puszczany.

Zwiesinoset wielki pachniacy. Rozdzial 75.

Wielki Zwiesinoset / ktory pachniacy / y Szalwia ptonna / Szalwia s. Jana / Szalwia lesna wonna zowiemy. Bo opioctego ze tej Szalwiey czarney / wyssey opisanej / podobny / ale y to przy tym ma / ze jest wonnosci barzo przyemney y miley / zwlaszcza suchy. Ten jest listcia wieczornasobwietsego y hersego / a niżli Zwie-

sinoset pierwszy ptonny / albo Szalwia czarna lesna. Ktemu ostreyszego / pomarszonego / a po ziemi lezacego. Klacza na pulторы stopy / podczas na pultorę łokcia wzwyż / ostrokosmatego / a czworogramistego / od szrodku gesto od nozysky z ktorych odnozet kwiecie kloskowate / blado biale / zapachu osobliwego pochodzi. Ste-

go potym

Do Wenusy pobudza

Jadownym z kruszcem dymem zarażonym / y zoladkom z tegoż zaprowadzonym / toż bywa lekarstwem osobliwym.

Wiekcie gney.

Watroby / y
Sleptony zamulenta oba wycierata / siele w winie warzac / a trunkiem używaiac naczczzo y nanecc.

Dusności y dycharwicy sa ratunkiem / z Szanea warzac w miobowej sycie albo w stodkim winie / a ciepło piac. *Dios.*

Kamien trsy.

Uabzmialosci gdsiekolwiek zasiaśle.

Kzczy w ciele tkwiace / iako tarmie / drza zgt / sklo / gwozdzie / zelazca / ic. toz nasienie z woda albo z miodem roscierane a przykladane / wyciaga.

Hermium Syl. uestre.

Do Mostowey masei wchodzi.

Zimnica

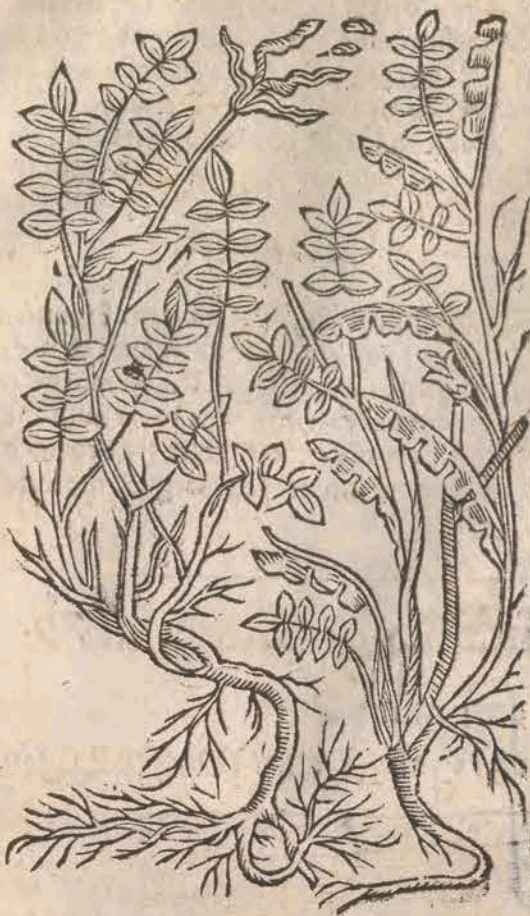
Trzeciace. Czwaraczce.

Do Wenusy pobudza.

Soczny y wrzebeniczki sciera.

Hedifarum equinum, Sphera cauallo, Lunaria maior chimistis, Solea equina, Ferrum equi, Securidaca montana.

Pelischen.

chodzi na káždey stopce po obu stronách. Roszki ma geste/ oblemiekie/ po ziemi lezace/ gálazkowate. Kwiatkow zoltrych kształt Sarnowcowego abo Janowce° kwiecia. Z tych potym straczki obdluzne/ pláskate/ po iedney stronie takoby truski abo kreyz tráfione/ albo kárby powywierciáne/ á zleka z przodu przerznione. W tych stra-

czkach nasienie na kształt Miesiacá w pierwsey kwadrze / na podobne cos pochodzacejzad ma nazwisko. Druzdy go Miesiaczkem zowia / od kształtu ktory nasienie ma do Miesiacá. Smáku wšytko ziele gorzkiego / iáko Wyka wonna. W Máu kwitnie.

Wlepsyce.

Na gruntách kámienistych / na gorách wysokich roście. Roscie w rowninách miyscy na Podolu/ na ziemiách wyschlych y chudych / albo iálowych.

Przyrodzenie.

Tego własnie przyrodzenia jest / ktorego Wyka pachniaca : co sie smáku iego gorzkie° znaczy / ze rozgrzewa y wysusza wrozym stopniu

Uoc y skutki.

Rány wnetrzne spala y goi / z inemi sióly przystoynemi warzony / á trunkiem wzywany.

Pobkowy kóntom z nog zdsiera / iáko twierdza niektorzy. Takze

Pará / krozemi na pásy bywáia spatáne / obmyka swym dotkniением : y ślad wsteli co mniemánie o zlodziejách / iáko by go mieli wzywac do zamkow y kłotel otwierania / ktorego by tylko do zamku abo kłotel przyklnal / zaraz rygel odstoczy y kłotel si odemknie. Ale ta wiara przy sámych wdawacách zostáie.

Alchimiſtowie twierdza / y ludziom w swych báśniách wdáia / ze eym sámyym zielem srebro żywe mogá tak zgaszcic y zwardzic / ze z niego bedzie bránt srebrny. Którym w ten czas wierzyc / gdy oczywiſcie od nich wŕzemy. O inych tego ziela skutkach wywiedzic sie nie mozemy / z starych diolopisow żaden nic o nim nie pisal.

Ranom wnetrzny

Pobkowy oddzieta.

Psia. Kłobki zamki obmyka.

Alchimistie báśni Te trzeci brant srebro.

Długosz / abo Czerwony Korzeń 1. Rozdział 78

Długosz / liście ma długie iáko Czerwieniec / ktory teź czerwonym wolowym Jezykiem zowiemy / Láćinnicy Anchusam / na cztery pálice wzdłuż / á na pálec wšerz / mielkie / po ziemi rozłożone. Ani kłacza / ani

kwiatu / ani nasienia nie máiac. Korzenia obdluznego / z odnozkami drobnymi y cienkimi / mdlego á rumiáno lisowátogo.

Wlepsyce.

Hedysarum, Pelecinum,
Securidaca,
Peltschen.

Wyła Rzesna / abo mała / podobna jest liściem pierwsey / ieno daleko drobniejse / y gestse / a na wierzchach swych tepe. Także roszki y gąłozki / y we wszystkich częściach swych wszystko drobniejse. Kwiatki rownie iako w pierwsey / ale drobniuchne. Z tych potym strączki / iako roski nakrzywione / w wierzchach swych kończąste / a w tych nasienie pierwsemu podobne / tylko drobniejse.

Diapsee.

Rosna obie rądy między zbożem a nawiecey między Jeczmieniemy Pšenica. Na Podgorzu mniejsza zowia Spieniem / abo Spien / ze spina zboże / ktorzym spieciem zadusza ie / misczy y wniwecz obraca. Nie jest wdziacze to ziele oraczom.

Przyrodzenie.

Z Nasienia iego / ktore jest lisowatorumiane / y z iego gorzkosci potazuje sie bydz przyrodzenia rozgrzewajacego / y wysuszajacego / iako Galenus w 6. księgach o ziołach mowi.

Moc y skutki.

Zoladkowi zimnemu / nasienie Wyli wonney z winem pic dobrze / bo go rozgrzewa. (Dios.)

Mocz nad przyrodzenie zatrzymany pędzi.

Mieściczne pântom czyszczenie zawścianione wzbudza / coż nasienie piac z winem.

Wchodsi do tych lekarstw / ktora przecia wlo zarazom / iadom y truciźnom bywajacznione.

Wchodsi też do maści pachniacych / dla swey wdziaczney wonności.

Wnietrzności wszystkich zamulenta otwiera / y wychodza / także z winem używane. Toż siele samo / abo liście czyni.

Słnienie zadržajale / co Kro zowia / jest lekarstwem / nasienie z winem pic dają / a z liściem rozarte / y z octem zwierzechu nacierajac.

Skodzi.

Niewiasty czyni nieplodne / przeto sie go sierzędz ma.

Kozsadek.

Tychże skutkow jest Wyła Rzesna / abo mniejsza / ktorych wielka.

Wytrych / abo Klucz / abo Podkownik abo Otwieracz / Rozdział 77.

Wytrych / Klucz / Otwieracz / Podkownik / y inne imiona / ktore moga mu bydz dane od skutkow ma / o ktorych troche niżej sie wnet powie. Podobne to ziele listem

Rzesistej Wyce / abo malej. Ma iactkalt serca na stronie nakrzywionego : srodkiem przez listek wzdluz zieberko bieży. Tych listeczkom poiedney stronie malo po-

chodsi na

ti czarnawy / niezbytne miaszy / podobny wodnemu Egiptckiemu Bobu. Korzeń czarny / jekowaty / albo pstry / maiać po sobie iako iakie oczka białe. Miaszy iako reka / dwulotietny / podczas dluſzy.

Wdycyſce.

Woſcie w Stawiech / w Jeziorach / y w wodach ſtoiających. Kwiat ma bydź zbierany tego czasu gdy ſie dobrze rozkwitnie. Korzeń w Jeſieni / ktory moze do dwulat chowac.

Przyrodzenie.

Korzenie y naſienie Grzybienia białego wyſuſza bez ſczimienia y ſczypania / do tego chłodzi / we wtorym ſtopniu / ma też coſ troche wycieraiacego w ſobie. Kwiecie chłodzi y odwilża we wtorym ſtopniu / iako Galenus w 8. księgach o ziołach piſze. A iako Albaſary Atab mowi. Chłodzi w trzecim / odwilża we wtorym. Potężnieyſze w ſwych ſkutkach / niſi ſiolkki bronatne.

Moc y ſutki.

Biegunki białe korzeń białego Grzybienia suchy z winem dany zaſtanawia. Toż naſienie czyni. (Dioſ. Gal.)

Tym ſpoſobem w Czerwoney ciętkacce używany zawęciaga ta. Także naſienie teo.

Brzydłość y nielubość w żoładku włkłada / w trunku z winem używane.

Slezione ſciencza nabzmiata / a prawie ta traw / używac korzenia tego Grzybienia białego z winem / albo z kwasnym miodkiem / ktory Ormel zowia w Apełkach.

W Mechyrzu boleſci włkłada korzeń plaſtrowany na prog łona : z winem go też suchy piac toż czyni.

W żoładku boleſci wſmierza / także plaſtrem go włkładać. (Dioſ.)

Płany / y zmaży wſelakie na ciele wyciera / z woda rozcierane tym namazuiac. Albo wtuc go / y w wodzie go moczyć / a to ſie wmywac.

Pleſowatość głowy wloſami okrywa z mała / albo z żywica / albo z ſinola plaſtrowany. (Arius.)

Pomazaniu nocnemu we ſnie / z buynoſci y z iurnoſci ciała do cieleſnoſci / albo do Wenuſa / bywa doſwiadczonym ratunkiem.

Sny także plugawe o nierządnych miłoſciach oddala. Przeto / ktory czyſtość y wozachowac chce / iako katejey / Zakonnikom / y Zakonnicom / oſobliwie Piatacom / ktory z roſkoſnieyſzych potraw / y trunkow / do iurnoſci cieleſney bywata czeſto kroć wzbudzeni / używac go dobrze / by tylko zaſtuga boiu v P. Bogu nie zginela. Tak w trunku korzenia używac / iako y ſameo przez ſie / albo przydać do tego Kamſory / y Durſtynu po .ij. po dwie części od kwinty. Tychie ſkutkow ieſt naſienie tego. Dioſ. Przeto ktoby / badz korzenia / badz naſienia / albo weſpol obczyga przez dwie niedzieli / iakimkolwiek ſpoſobem używał / wſytkę chce y iurnoſć / do ſkutku małżeńſkiego utraci.

A raz ſie go tylko naczeczno napiwſzy / przez czterdzieſci dni buynoſć cieleſna zawęciaga. (Plin.)

Naſienie przyrodzone Komuby dobrowolnie / nie tylko przez ſen w ſpaniu / ale y na iawie plynelo / temu tak korzeń Grzybienia białego / iako naſienie / przezczczonym obczyaiem używane zaſtanawia. (Gal.)

Toż też czyni korzenie / na meſzki czlonek plaſtrowane. Także ſwieże liſcie / na nyrki przykladane.

Toż zbytni krwie z ran zaſtanawia / prochem ie zaſypuiac tego korzenia. Toż czyni korzeń cało w rana wlozony. Theoph. Arius Cialo tuczy.

Głoc gladki czyni korzeń / tak ſam używany / iako na wſytek meſzki czlonek plaſtrowany. A to z tey przyczyyny / że buynoſć y iurnoſć do żadzey cieleſney / y do Wenuſa tlemi y odeymnie. (Plin.) Ale to potężnieyſwieży korzeń ſprawuje / a niſi suchy.

Opierzchłoſci wloſow z głowy bron / pocieraiac ia nim.

Kwiecie tego Grzybienia / iſt ieſt zimnego y wilgotnego przyrodzenia / w chorobach goracych / iako w goraczkach / ſpante przyrodzi / tak ſamym tego używaniem / iako po raki y nog obmywaniem / dlugo w wodzie go moczac albo parzac.

Uplawy białe pannon zawęciaga kwiecie tego białego Grzybienia / z czerwonym winem kwasnym rozcieraiac / a piac.

Wloſy ſolte chedogie pannon czyni korzeń w lugu dlugo moczony / tym głowe przemywac czeſto.

Wodka.

Wodka z kwiecia Grzybienia białego bywa bardo użyteczna przeciw wſelakim chorobom koleryczym y goracym / tak tey używac trunkiem / iako nacieraniem. Przeto

biocnemu pomazaniu.

Przećiwko inom plugawym.

Wenuſa tlemi.

W naſieniu maſtremu piynacemu.

Item.

Toż krwie.

Cialo tuczy. Głoc gladki.

Wloſem opierzchły.

W goraczkach.

Uplawem białym.

Wloſy cu dnie gynn Aquaſillati-tia.

Białey cie Egiptce.

Czerwony. Brzydłość.

Slezione.

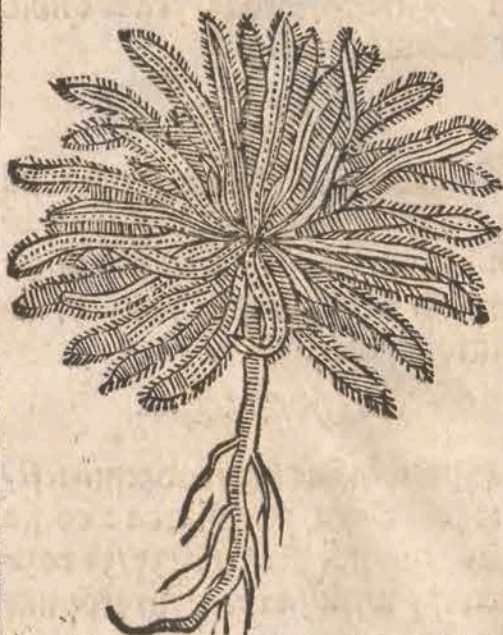
Mechyrzu.

Żoładku boleſci. Planom na cieleſny.

Pleſowatość.

Roście na płoninách / ziemiách
iálowych / y suchych / nie vžytych /
y na pagorkách.

Onosma, Osmada, Onomis,
Phlomitis.

Przyrodzenie.

Jest smáku gorzkiego y ostrego
zład sie znaczy bydz przyrodzenia
cieplego / y suchego.

Moc y skutki.

Pisa o tym ziele / że gdyby brzemien-
niatoglora ná nie wstąpiła / ábo go prze-
stąpiła / zaraz plod poroni. Boday w Chrze-
ściáńskich ziemiách tak dobrze nie roste.

Także liście w winie rozstare / á crum-
kiem vžywane / w żywocie plod zábity
wypodzi.

Koszadek.

Długosiem to zle / á pániam brzemien-
nym škodliwe ziele nazwane / że liście
jest długiego / y wąskiego. Nazywáia go też
Czerwonym korzeniem / ále to nazwiško jest
drugim pospolite : o ktorých sie będzie / da
Pan Bog / w czwartych księgách mówiło.

Grzybienie / ábo wodna Lilia biala / Rozdział 79.

Nymphæa Nenumfar

Seeblum / Wassermáhen / Harwurz / Harzstrang / Wasser Lilgen.

Kotakie Grzybienie mamy :
Dwoie wielkie / biale y zolte :
trzecie mále Wielkie liście máia po-
dobne do liścia Bobu Egypciez-
go / ktory Ciborium y Fabam Egypci-
am Lácinnicy zowia: ieno mnieysze
á dluysze / z tych iedne splywáia /
drugie sa podwoda. Tez z iednego
korzenia pochodzi ich wiele. Kwiat

Lilley ogrodney bialej podobny /
weszrodtku piorká drohne / ábo fe-
dzierzawinki zolte / z tych potym
wyrasta owoc iáko makowki wiel-
kie / w ktorým nasiemia pelno plá-
skiego / czarnego / twárdego / wiet-
szego niżli Prosd. Smáku Szoco-
wicznego / lipkosć iákas z siebie pu-
szaiac. Glab ábo pret gládki / lek-

ti czar-

goręko
Suchoty
goręko.

wziac Rozanego oleyku lyżke / wosku tro-
che / y spusćić to wespół na ogniu wolnym
a tym ie namazować.

W goraczłach gwałtownych / tym pa-
cierze w grzbiećcie mażac wychład a.

W suchotnych goraczłach / chusty w

nim maczác. / a na wysyście pierśi przykła-
dác / dobrze.

Czynia też z tego oleyku másć do przy-
wiedzenia wráconego sinu / y do zbytniego
rozgrzania członków ktorych kolwiek.

Oleum.

Grzybienie żolte. Rozdział 80.

Mymphæa lutea,
Nymphæna, Ne-
numhpar luteū.
Geel seeb lum.

Olte Grzybienie / od żoltego
kwiatu rzezone. Listu iest pier-
wsemu podobnego. Korzeń tyłko
biały sekowaty y knodowaty /
miaszy. Kwiat żolty / lśniacy / ro-
złożyłty: ktory gdy opadnie wyra-
sta zatym iakoby zbanuszek zielo-
ny / na kształt makowki / z takoz na
wierzchu pokrywka / a v spodku
żolte pioreczka / iakoby kędziorki /
abo krezny: w tey głowce nasienia
w sachách / abo w przegrodkach
pełno.

Widzenie.

Takze iako białe Grzybienie na
ieżiorách / na stawách / y wodách
stoiących roście.

Wzrost.

Korzeń y nasienie wysusza / bez
wšelakiego sczypania / y sczmienia

Moc y skutki.

Korzeń y nasienie tego Grzybienia pá-
niom białe wplawy potę: nie zaslanawia / z
czarnym winem / abo z czerwonym piąc.
Jescze potężniey z Burstynem / a z solkiem
abo z iucha z Pigw / przez kiltá dni używá

Wplawo
białym.

iac. Acz Galenus piše go byđz nie bázro po-
teżnym do takich wplawow záwścia-
gmenta. Ale rzecz doświadczona maczey
pożazuje.

Kordiacé.

Drżemu serca.

Goracości serdeczney / abo okolo serca /
krotat tego Grzybienia z białym winem prze-
oniem pić dobrze / moczac y rosćieráac
go w nim. Takze go woiniac / y na serce
przykladaiac.

Czerwona ćiekaczka / korzeń z winem
czerwonym używany leczy.

Olejek.

Czynia z żoltego kwiećcia Grzybieniowe-
go iako y z białego olejek: Ale z białego
nie / y / bo też częśćiey do potrzeb lekarskich
wychodzi.

Z oleyku z kwiećcia tego Grzybienia żolte-
go czynia másć niektoryy: nie tylko przeci-
wko serdecznym dolegliwosciom / o ktorych
lis troche wyszey powiedziao ale też prze-
ciwko wšelakim y gwałtownym goracz-
łom / ktore swym zbytniem y wslawicznym
wpaleniem / serce mdla y wácla. A te másć
tym sposobem czynia: Biora oleyku z tego
żoltego Grzybieniowego kwiećcia [náprzy-
klad] šest lotow / kwiatu tegoż żoltego w-
sufonego y miałko wtáreiego pol lotá. San-
dalu czerwonego / nasienia Szarawikowe-
go / koralow czerwonych / káżdego po trze-
ćiey częśći kwinty / Perel / biezwa Oriego
abo Kayskiego / kości z Jeleniego serca po
do to iest / po šestey częśći kwinty / Kam-
fory co pieć ziarn pieprzowych / abo Jec-
miennych záwazy / wosku białego / w wod-
ce z tegoż kwiatu Grzybienia wyciągnionej
przepłótanego / co by sie zdalo do tych rze-
czy dosić: To wespół złożyć y zmiesiac / a we-
dlug postępkú Aptekarskiego másć wczynieć
a do pomienionych potrzeb chowac.

Rozsadek.

Ile rozumiećia / ktoryy Grzybienie Greckie
y Arabkie od nášego byđz rozne wdáta.

Kerdyáce
Drżeniu
serca.
Goraco-
ści okolo
serca.

Czerwoce.

Oleum.

Nobile
unguen-
tum pro
cordis
affectio-
nib. cal-
dis.

Grzybienie miale / abo Lilia wodna mnieysza biala /
y żolta. Rozdział 81.

Grzybienie mnieysze takze dwo-
ie w wodách stoiących wida-

my / kwiatu białego y żoltego / o-
boie wielkiemu bázro podobne li-

**Głowy bo-
lenia.** Głowy bolenie niezmiernie z gorącości przy-
czynny / wstawy tey ze cztery lyżki / tak wiele
wodki Lecygowey / albo z szałaty / wodki
Dufwicowey dwie lyżce Syropu Siiołko-
wego cztery łyty albo lyżki. To choremu
dać naraz wypić / czyniac y powtarzaiac
to kilka kroć.

**Wiespa-
niu.** Item. Gdyby chory z takiey gorącości
bolenia głowy sypiac nie mogli: wziac tey
wodki z dziesięć lyżek / do korey Julepu / a
bo syropu Malowego ze cztery lyżki przy-
dać / y na noc dać wypić.

**Gorąco-
ści.** W gorączkach w ciążkach / w których by
y suchy káfel był / tey wodki nápoły z wodką
z Podbiału wielkiego / á syropem Siiołko-
wym / albo z Malowym / przez kilka dni pić
choremu dobrze.

**Suchoty
gorąco-
ści.** W suchotnych gorączkach bázro wzyte-
czna / kóre swa wilgotnościa odwilża / ie-
no obyczajnie ie używac z syropem Siioł-
kowym.

**pleurze.
wzrostu
śródem za-
palonym.** W pleurze z gorącości przyczyny. Także
we wśelakim wnetrznym zápaleniu / iá-
ko w zápaleniu watroby / Slesztony / Ty-
ret / Máciice / Pachyrza / bázro wzyteczna-
tylko w miarę tey używac niezbytnie / dla
wyniszczenia nasienia przyrodzonego.

**Głowy bo-
lenia.** Bolenie głowy z zbytniey gorącości y ro-
spalenia odeymuie / chustke w niego maczai-
ac / á ná głowa kładac.

**Watrobie
zápaloney** Gwałtownemu watroby zápaleniu w-
ziac tey y šest lyżek / z tak wiele wodki
Szcyrbakowey / albo Podrośnikowey / ocru
Kozanego dwie lyżce / Sandalow w wysk-
kich trzech po kwincie / w tym pláty maczai-
ac / lenio ná ból práwy przykladać.

**Gorąco-
ści.** Przeciwo zbytniey gorącości serca / tey-
ze wziac wodki / z tak wiele wodki Borako-
woy / y Szczarowoy / á w tym chusteczki
maczaić / y ná serce kładć. Tymże sposobem
do innych dolegliwosci goracych moze tey
używac / tak przez wsta / iáko zwierzchu przy-
kladać lenio / nie zimno.

Korzeń y nasienie.

**Wydyme-
niu w stol-
cu.** Nádymanie w stolcu / y omylna chęć do
pochodowania odpodza / tego Grzybienia
suchy korzeń piac. *Plin.*

**Wzrostu
ciężym.** Wzrostu ciężkiego / plugawo / got y wyche-
dza te / wymywiac ie wodką albo ucha
korzenia warzonego / á prochemiego zasy-
puac.

**Przetarcia
od betow.** Przetarcie od betow także zasypuac le-
czy. *Plin.*

**Gorąco-
ści.** Nasienie dawaić pić w gwałtownych
gorączkach.

Syrop Grzybienowy.

Syropus Z kwiecia białego syrop bywa posrze-
bnie czyniony. Wziac kwiecia obrane pol
funtá / y w wodzie go wárzyć do pierośke-

go wzwiezienia / przecedzić y mocno wycić /
do tego pul funta cukru wlozyć / y znou
wárzyć do zgefzenia. Ale w Aptekách przy-
daja innych rzeczy wiele do tego chłodza-
cych. Te sa do rychle chorob goracych w-
zyteczne / do których wodka służy / iáko w
chorobách kolerycznych osobliwie.

W gorączkach suchotnych / iest osobli-
wym ratunkiem.

Káfle suche z goracych przyczyn leczy / z
wodką Pobbialu serotkiego używany.

Prágnienie nieznośne w gorączkach od-
dala z wodką Siiołkowa / albo Jeczmienna
piac go. Toż pierśtom wewnatrz wypra-
głym służy.

Sen w gorączkach przywodzi.

Głowy bolenie wśmierza / z wodką Lo-
czygową pić go dáiac.

Wino.

Grzybienia białego korzenie w winie
moczone / káfle z gorącości materiy zástá-
nawia swym używaniem. (*Aben Mesua.*)

Zywot odmiecza. *Aben-Mesua.*

Watroba zápalona roychedaża.

Konfekt z kwiecia białey Liliey wodney.

Tym sposobem bywa w cukrze Konfekt
z tego Grzybieniowego kwiecia robio-
ny / iáko z Siiołkowego.

W gorączkach morowych / y w innych
gwałtownych / wielkim iest ratunkiem.

Serce zbytnie w nich wpalone chłodzac
posila / zwlaszcza z Borakowym cukrem /
albo z Konfektem zmieszany / y używany.

W suchotach wielkim y znamięnym by-
wa wzytkiem. Owa tym wzytkim dolegli-
wosciom służy / kóre z kolery pochodza / y
kórym syrop tego służy.

Oleiek Grzybienia białego.

Z tych kwiatkow białych bywa oleiek
do wychłodze czyniony / tym sposobem:
Wziac kwiecia funt / oliwy cztery funty / y
dać temu w sklentey przez dlugi czas ná iár-
kim stoncu mólnac: ten potezmiej chłodzi
á niźli Siiołkowy. *Item.* Sen wtrácony. Albo

Spanie w gorączkach / albo w rospale-
niu głowy przywodzi / skronie y nosdrzá-
nim namásuiac. Także czolo y puls y pi-
ści nácieraiac.

Ból głowie z gorącości materiy wklada /
czolo / skronie nim namásuiac. Też kwie-
cie w wodzie moczyć / á te woda pić w ta-
kim bozeniu głowy / dobrze. *Item.* Kwiecia
tego woniac / pod nosem go wstáwicznie
trzymaiac.

Wyrkóm zápalonym ten oleiek z Siioł-
kowym po trzy łyty / albo lyżek oboiga /

wziac

Gorąco-
ści.

Káfle su-
chymu.

Prágnie-
niu.

Sárdla y

Pierśtom

suchym

Sen przy

wodzie.

Głowy bo-
lenia.

Vinum

Káflom

suchym.

Wzrost eb-
niakow.

Watroba

zápaloney

Confer-
ua.

Nenum

pharis.

Gorąco-
ści

merowym

Setcá y

paleniu.

Suchoty

oleum.

Chłodzi

Sen wtrá-
conemu.

Głowy bo-
lenia.

nia swego / co ćirpkosć iego potażnie / ktora stwierdza z swego przyrodzenia Sporzyssowi iest podobny / ieno iest istności hrubsey / a niżli Sporzyss / iako Galenus w 8. księgach pişe.

Moc y skutki.

Swierz z ciała spadza / y krosy / ktora sie iako skorupiny rozszerza po ciała. *Dios.*
Wrzody ogniste stare ciała wyiadaćce leczy / tlućac a przykładaćce. *Dios.*

Swierz spadza.

Wrzodom ognistym.

Sadzele y rany zawrzedziane dawne zrola sęza na goleniach / z miodem a z octem plastruiac goi. *Plin.*

Krokodylom abo Smokom wodnym / iest barzo przeciwny. Przeto tym krozy te bia abo lowia / dobrze go noćić przy sobie.

Czerwona niemoc / y ciekocęki ino zaśladawia / piac go z czerwonym winem ćirpkim.

Sciaga / z gęsca / y chłodzi. Zolzy y ewarde gruczoly / korzeni tuczony a plastrowany rozgania.

Tychże skutkow iest wtory.

Sadzele le 97.

Przećiwna Krokodylom. Czerwony cer bia gunkom innym.

Żelom. Trugcio

Wszycá / abo wodna Strzala. Rozdział 83.

Sagitta maior, & minor,
Sagittalis, Lingua serpentina.
Pfeilkraut.

Wszycá / abo wodna Strzala iest wielka abo tępá / y mála / ktora Ostrazowiemy. Obie sa korzenia białego / iako Bábka wodna / gęsto wlosienkowatego: z ktorego klacze wyrasta / proste / gládkie / oble / wernatrz gębczaste / iako Sitowina / y z roscękami swymi. Kwiatu białego w wierzchu rozg swych / ze trzech listkow zlozonego / węsrzodku głowka miękka máiac / rumiana / męsy sta / wielkości orzechá laskowego. Lićcia kónczystotepego / mocnego przy ktorego spodku ino dwa listy / iakoby dwie strzydla / abo vsy od wiste / na trzygránowitey stopce gębczastej / na pultora łóćcia w-

zwyss / podczas krotsey / według gębkości wody w ktorey roćcie / w głowkach przerzeczonych nasienie drobne / okragle.

Druga Wszycá mnieysza niżczym od pierwsey nie iest rozna / tylko listem ostrospiczastem / y wesşym. Jest y trzecia mnieysza: listu daleko od inych wężşego / y ostrospiczastşego. Kwitna w Máiu.

Wszycá.

Wszycá w wodach rosna / ták w ciekacych iako w stojacych / nigdzie indzie.

Przyrodzenie.

Wszycá trzy sa przyrodzenia chłodzacego y odwilżaiacego.

Moc y skutki.

Skutkow tychże wlasnie iest. Których wodna Bábka / ktorey siezba bydz barzo blisko powinna.

z osobliwego przyrodzenia swego służy pániom nieplodnym / trunkiem y kapielaicy wyroaiac / dla plodu. *Cam.*

Pániom nieplodnym.

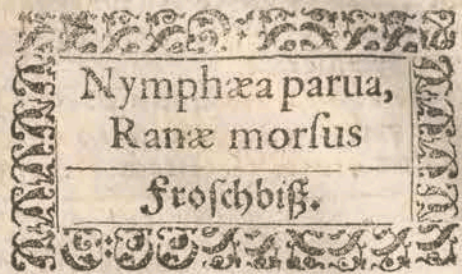
Wszycá skalna / Rozdział 84.

Wszycá skalna / iest ziele białe / gorzkie / na ćientkich stopkach / bez lićcia / tylko na nich pecherzyki / w ktorych sie nasienie zawiera.

sćiem y kwiatem/ tylko że we wby-
stkim tym mnieysze. Dąs listu wier-
szego/ niżli w kapusćcie zamorskiej/
z ktora też ma podobienstwo nie-
mále / iedno kwiatu białego/ mię-
kiego y mdłego. Drugie żółtego
mocniejszego / y isdmniejszego. Z
tych potym głowki bywaia dro-
bne / iako na Kappárovym drze-
wku abo chrościnie. W nich nasie-
nie iako mał drobne.

Mieysce.

Nierosćcie indzie/ tylko przy brze-
gach/ abo nie daleko brzegow/ w ie-
ziorach y w stawiskach nie oschlych

Przyrodzenie y skutki.

Przyrodzenia tegoż y tychże sku-
tkow / ktorych wieźsze / ieno dale-
ko mdleyszych. Przeto gdziebyśiny
do potrzeby wielkiego mięćnie mo-
gli/ tego używać bezpiecznie może-
my / biorac go we dwoy y we troy
nasob.

Rdest wodny/ Rozdział 82.

Potamogeton, Fontalis, Spicata, Stachyrtes.
Samkraut.

Rdest wodny dwoy: Pierwszy
liścia Babczanemu podobne-
go/ zlekká welnistołosmate/ á z wo-
dy troche sie pokazuiace / ná dlu-
gich stopkach oblich y cienkich. Pre-
tu dlugiego / cienkiego / kolanko-
watego. Ná wierzchu tych kłosi-
ste iako y Babczkwiatki barwy cie-
listey : z ktorych potym nasienie
twarde bywa w lupinkach/ iakoby
w iakich głowkach.

Drugi máto pierwszemu nie-
podobny / ieno że liścia dluzszego /
weźszego/ spiczastego / á poprzecz-

żyłowatego. Korzeń dlugi/ kolan-
kowaty iako pierwszy / máiac
wiele odnozeł włosienkowatych.
Kwiatu ná kształt Babczanego.
Nasienie w łuszczynkach obfite
twarde.

Mieysce.

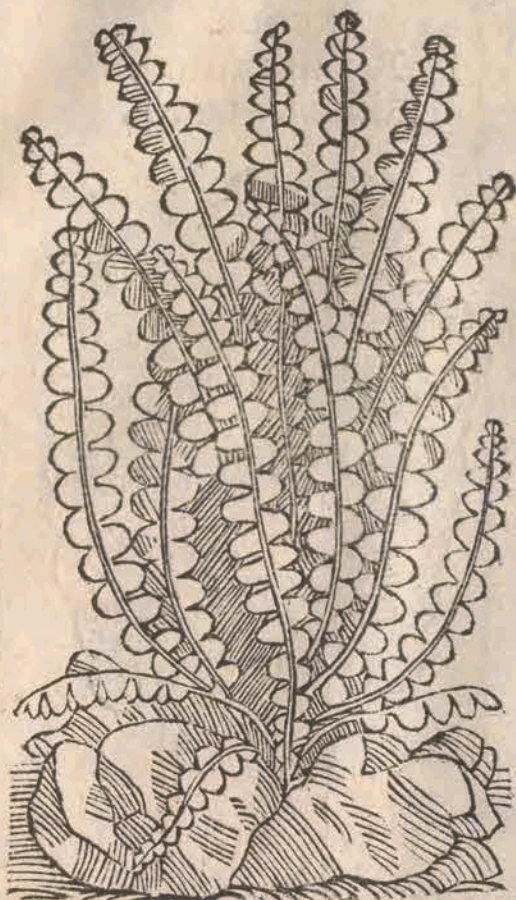
W wodach rosćcie stojacych / w
ieziorach y stawiech.

Przyrodzenie.

Slodzi y wysusa/ z przyrodze-
nia swego

tego miarki / biorac go na raz kwince z cie-
plym winem białym naczoszo przez dni 40.

Scolopendria, Scolopendrium
Splenum, Asplenum, Cete-
rach offi. Mula. Gazæ.

Moczu ciężkiemu puszczaniu / a tylko ká-
pánem odchodzocemu. Tákże
Bolney niemocy jest lekarstwem / wárzac
go z Kzepiktem á piñac. Dios.
W pachyrzu kamien krępy / y mozcem wy-
wodzi / trunkiem w winie wzywány. Dios.

W tego ká-
pánem
odchodzoc-
emu.
Kółtáce.
Kamien
w pachy-
rzu.

Wchodzi do tych syropow / ktore bywa-
ta dla Melankoliej czynione. Dios.

Sczawle záwsciaga wárzac go á piñac
Násienie meskie nád przyrodzenie ply-
niace / Gonorrhæam zowia / záwsciaga /
ćwierć lota / ábo kwince prochu z zoltego li-
siwego / ktory od spodku jest z wodla Ku-
rzej siopy / ábo z Hábczánapiñac / przyda-
wóby białego Burstynu pol kwinty.

Qwarcanie jest lekarstwem / wárzac go
á piñac.

Fránce ktory cierpia dobrze go trun-
kiem dáwać káżdego dnia / á ile z Melán-
kolia zlaczona.

Piśa / żeby slesiona od zámulenia wolna
czynil / noszac go ná sy / żeby sie ciála do-
rytal. Ale do tego ma być kopány / tego czá-
su gdy ma nowy kszeyć nástawac / ábo ná
sánym schodzie.

Szkodzi.

Udawáia niektory / żeby nieplodność
czynil / noszony ná golym ciele. (Theophr.

Kozsadek.

Scolopendria od Grekow y Látinnikow
rzeczona jest to ziele / je Scolopendrze to
jest / Skorkowy jest podobny. Splenum , to
jest / ziele sleszenie stuzace. Czego zrad dofli
iz polozymy ná nim bybleca slesiona roz-
plynata sie w krotkim czasie. Przeto piśa /
je gdzieby bylo w pasách tego ziela cze-
ściey pozrywalo / takze swinie / korzenia tego /
slesione w nich trawi. Nam Stonogow-
cem rzeczona od wielu korzonkow tego.

Bladza / ktory Stonogowiec Jelenim
izykiem bydz mienia. Bo y Dioskorydes
nie uczynilby byl z osobná o káżdym roz-
dzialu. Pokazuje sie tej rozność ich / roznych
kkszactow.

Melá nko-
likem.
Sczawce
Melá nko-
liey.
Plywieniu
násieniu
meskiemu.
Kwórcá
nie.
Fráncy me-
lán kolia
zlaczona.
Slesione.

Wleple
dne czyni.

Jeleni Sczaw / Rozdział 86.

Sczaw Jeleni / jest cos Jelenie
mu izykowski podobny / tylko
w spodku ma liście wykroione ná
kkszalt miesiacá po nástaniu. Ko-
rzonkow gestych / cienkich / rozpie-
rzchlych / bez rozgi ábo klacza / bez
kwiatu / y násienia. Smaku wóby-
stek kwásnego : máiac takze / iáko
Jelenie Jezyczki / kryski.

Wdiesce.

Ná skalistych miejscách roście.

Przyrodzenie.

Stwierdzáiacego jest przyro-
dzenia swa kwásna ćirpkoscia /
przy ktorey jest y gorzkość miarka.

Moc y skutki.

Slesione ściencza nábrzmiaá / y traw /
wtráby liście z korzeniem swym / á z os-
ctem wzywáne.

Tákże slesione zámulona y záclána / tym
sposobem z octem piñac / otwiera y posi-
la. Dios.

Chorobe czarna / ábo ćiemnosielona z
zbytniego

Slesione
ściencza.
Item.
Czárno
zólte nie-
mo cy.

Androsa-
ces.
Vmbili-
cus maris.

Manschar-
nisch.

Mieysce.

Nad morzem rośnie na skałach /
a nawiecey w Syryey.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest wilgotnego /
y ostrogozkiego we wszystkich
swych częściach. Rozpada y wy-
wodzi.

Noc y skutki.

Puchline
wodniste

Pol tota prochu ziela tego miałko wtár-
tego / wodnista puchline z ciała moczem
obficie wywodzi / z winem go piac.

Też Podagra y lamanie w nogach / pla-
stem go przykładając / wciśa.

Ciekaczki zawsciaga z winem ćirptim
go wywając.

Nasiemie tego ziela / z winem w trunku
wywane / abo z tucha warzonego / pol tota
na raz / puchline wywodzi.

Mocz nad przyrodzenie zatrzymány padzi.

Rozsadek.

AJe mam co wiecey o skutkach tego ziela
pisać. Gdyz Dioskorydes y Galenus / także
ini Zielopisowie nic wiecey nam zostá-
wili: a przytym naszym krajom niezwyčaj-
ne / ani známe. Kto o tego skutkach będzie
miał wiecey wiadomości / tu niechay przy-
pise.

Podagra
Biegun-
Som.
Puchline
Mocz
dżi.

Stonogowiec / Rozdział 85.

Stonogowiec ma korzonkow
D wielkość włosienkowatych /
dlugich / od ktorych także wiele li-
steczkw Skorkowi ziemnemu iá-
dowitemu chrobakowi podobnych
wyrasta. To ziele nie miewa kła-
cza / abo rozgi / ani kwiatu / ani na-
sienia. Rozdziela sie liście własne
iako Páproćiane / od spodka żółta-
we / y kosmate / zwierzchu zielone.

Mieysce.

Rośnie na mieśkich murách / na
ścianách / na twárdych a krzemie-
nistych skałách / na gorách a miey-
scách ciemistych. Znáyduie sie y w
studniách murowanych. Przez ca-
ła Zime zielony.

Przyrodzenie.

UJse Galenus w 6. księgách o
ziolach / że ma w sobie to ziele cze-
ści subtelne / y przenikające / iednak
przed sie nie jest przyrodzenia ná-
zbyt goracego / y przeto kámiem w
pechyrzu krzy / także y w nyrkách.
O czym dokładniey powie sie ni-
zey. Sleziona trawi. Ma w sobie
wszystkim skromna y mierna cie-
płote.

Noc y skutki.

ĆZście Stonogowcowe w winnym oce-
cie warzone / a przez czterdzieści dni trun-
kiem używane / sleziona nabrzmiála ściem-
cza / y trawi. Ale go potrzeba też ziele
wtercieć z rowna częściá Izopu / winem
rozczynić / y na lewy ból / w ktorym slezio-
na lezy / plastrować. Toż czyni proch z liścia

Sleziona
ściemga y
trawi.

Item.

tego miałki

maiaace. W Maia tylko a w Czer-
wcu daie sie widziec / potym niscze-
ie y ginie.

Wieysce.

Roście pospolicie na wysokich
gorach zielistych / słońcu otworzy-
stych y wilgotnych. Niegdzie też
na walech / na groblach / y nad przy-
kopami roście.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia chłodzacego
y wysuszącego / iako z smaku ie-
go pobaczyć możemy.

Mocy skutki.

Kany święte zwieray goi / tak prochem
suchego zasypowane / iako święte tłucac
przykładane. Toż czyni

Sól Stánogowcem plasterowany. Dia.
Abó sleytuchy w solu maczane / a w rany
puszczane.

Przepukliny / tak wnetrzne / iako y zwierz-
chyne leczy / proch tego z ćirplim winem pi-
tác / zwlaszcza z tym w ktorymby był Kosy-
wał wárzony / tego prochu po kwincie na
raz biorac / przez dni czterdzieści porzadnie
to czyniac. Diaf.

Przepuklinie dšiecinney / gdyby im listki
w mosenka wyćiekaly / jest wielkim lekar-
stwem przereczonym sposobem używany.

Klin także dšieciom leczy : to jest / gdy w
ich mosenka / iako materia hruba slágnista
wpada / zwlaszcza na te żyly / na ktorych ia-
berka wišo / rospadziac / daiac im go
przez czterdzieści dni porzadnie z winem
czermwonym ćirplim. Jeszcze porzadnie przy-
tawšy korzenia Jezyczkowego.

Krwotócharkaiacym jest lekarstwem.

Czerwona choroba / y me ćiekac / ki leczy /
tak surowego iako też wárzonego używaciac
Uplawom białogłowski / tak czerw-
nym / iako białym bywa ráunkiem.

Nacienie mezkie nad przyrodzenie od-
chodzace záwšciaga / przereczonym oby-
czaiem go używaciac.

Kánnym do trunku w wielkim jest zálece-
niu / wziac go poltory gárci / Glowienek /
Slomignatu / Grusczycki / Benediktu / Sco-
troci / Zaiacego vska / po gárci / Skoiek z
chrosćiny polney Rozy / Bazánowcu zol-
tego / Mielki czerwoney wodney Glowie-
nek zolezch / lišcia Bizostwinowce° czarno
natrápiánego / Kdesiu lišcia psirego / ziela
Wezownikowe° / Džiegielu polnego lišcia
po pol gárci. Skoiek z Jasiemowe° drze-
wa poltora lota. Korzenia Džiegielowego
lot. To wšytko pomiesiac / drobno pokrá-
iac / y na dwie rowne czesći rozdzielitšy /
náiedne polowice pol gárcá winá dobre-
go / abó piwá nálac. Cukru ćwierć funta
przylozyc. To wšytko we flášy cynowey / a-
bo w konwi zálutowac / a przez gobšin cze-
tery w kociel wropu wrzacego wšlawitšy
wárzyc : przecedzic / a tego po lyzce abó pi-
ći ráno y ná noc ćieplo trunkiem używac.

Bzybliwošć z zoladka odpadza / proch
tego ziele z winem pitac.

Člonkom z sláwu wybšitym.

Bolaczkom otworzyszym świezym / tak
proch / iako y sol / takze plasir niżej opisá-
ny bywa bázro wšyteczny.

Plasir kostowny ná rány.

Wziac Járzecego woštu z ošm lotow /
šwiezega Maíowego másta bez soli / Má-
tki Bozey / Džwontow / Terpentyny / po
cztery loty. To ná wolnym ogniu rospuaci-
wšy / przydac ze dwa loty mialko wrátego
prochu z Podesronu. Ten do ran y šádželi
šwiezých bázro ošoblitwy / imo wiele innych
plasirów y mášci.

Solnik / abó slone žiele / Rozdzial 88.

Anthyllis, Anthyl-
lion, Anticellion,
Saltz kraut.

Solnik / ktory też stonym žielem
zowiemy dwoy jest. Džostko-
rydowi y Galenusowi : Dierwšy
lišcia y rozg Szocowi / podob-
nych / wzwyš ná piadz pod žemie

proste. Lišcia mielkiego. Korzeń
ćienti y krotki. Kwiat biały / Ku-
mientowemu podobny. Smaku
štonego. Drugi roščkami y li-
šciem Suchotnemu žielu / ktore
Láćinnicy *Jnam Artelicam* miánuiac
podobny / ieno kosmátšy / ostrzey-
šy / y krotšy. A ten kwiatu broná-
tnego / zápachu przykrego / y mo-
cnego. Korzeń Podrožnikowemu
podobny.

Mieysce.

Rády
śwotejsze
Item.
Item.
Przepu-
kline
nie wno-
szone y
z wó-
dny.
Przepu-
kline
šlym dšie-
ciom.
Krwotó-
charkai-
acym.

Diegu
Fom.
Czerwen-
ce białey
zolezcy.
Plyna-
ce
násu niu
mekkemu
Ránom.
Bzybli-
wošć z
zolka.
Wybi-
ciu.
Bolacz-
kom
nowym.
Empla-
strum.
Ránom.
Sól zeli.

zbytniego zamulema slesiony spadza / w
ocacie go warzasc / a piac. (Tenze.)

Hemionitis.

Korzenie tego ziela w czerwonym winie
warzone a trunkiem wzywane / Czerwona
cielka ke zaslana wia. takze tne biegunki.

Dziesimo nym od weza / listie z bialym
winem pic dobrze. *Dios.*

Cialu cudna cere dale.

Kamien w pechyrzu lamie y wywodzi.

Czwartodniowa febre leczy.

Uplawy tak biale / iako czerwone pa-
niam zaslana wia / listie w winie ciaplum
warzone. A wbozym w wodzie / w ktorey
kowane zelazo gafa.

Zwrot charkaiacym iest lekarstwem / w
ciaplum w winie czerwonym korzenie wa-
rzac / a piac.

Slesione z zaklania nabrzmiata leczy:
wzi-e Papiroci / Wolowego jezuka korze-
ma po locie / skorek Kapparowego dzewo-
ka dwa lozy wierzchołkow mlodego chmie-
lu / Kury polney / Melisy / Jeleniego Scza-
witu / Jeleniego jezuka po garsci. To w wo-
dzie warzyc do polowice wyrzema / prze-
cedzic / do uschy cukru z sesc lotow / abo we
biug w podobana przydac / znouu przywa-
rzyc / y tego trunkiem naczeso po osmylyzet
wzywac.

Kozsadek.

Jeżeli jest nieco listiem Szaw Jeleni / Je-
lennemu Jezukowi podobny / iednak te
oboi ziela / nie sa iedno / ani tez we wfyss-
kim iednostaynych skutkow / iako niekorzy

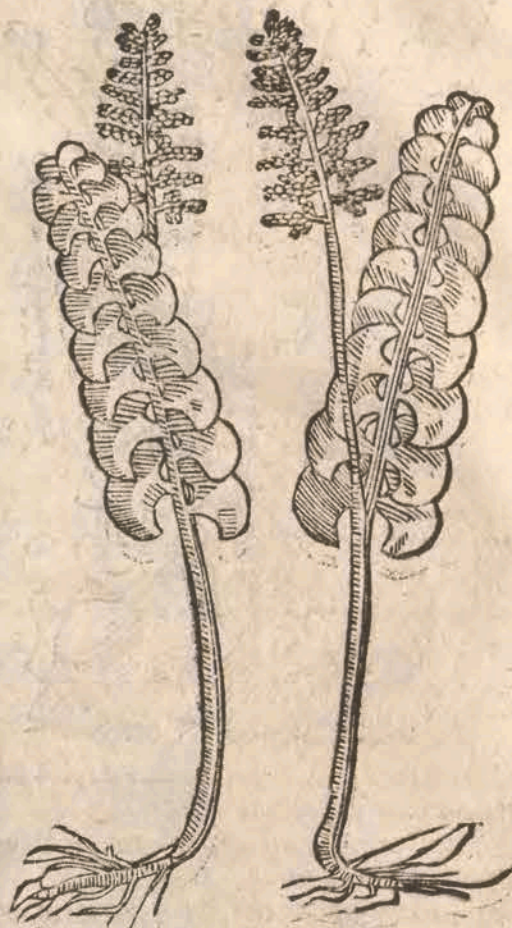
z poslednich ziolopisow twierdza. O czyme-
smy tez wyssey / o Jelenim Jezuku pišac /
przyppomnieli.

Wodezron / Wozdzial 67.

Lunaria minor. Lunaria
botritis.

Klein mon kraut.

Klein mon rauten.

Wodezron / Wodezral / y Wroc
sie zas / ziolko nie wielkie / le-
dwo na piadz zwyss. Korzenia
bialego z wiela odnozek / drobnych
z tego tylko iedna rozga wyraſta /
obla / prosta / cienka y gibka / ze sro-
dku ktorego wyraſta w pobok la-
torostka na podobienstwo ziebra /
na ktorey kozlem przytro pachna ce
po siedmi abo wiecey listeczkow
po obu stronach rogaty / iako
pot Miesiac a miasse y mocne / i-
to listie kapusty zamostkiey. Kwiat
w wierzchu rozgi iako v Szaw-
ku / z tych nasienie lisowate w gron-
kach / iako w Posyptu / abo w Mo-
lowniku / oble / a wespól sie trzy-

maisce

Cere cu
dne.
Kamien
w pechyr-
zu.
Kwaſta
nie.
Uplawom
bia ym
tamany.

wykrawane z ziemi wychodzi / do Bylice czesćcia / czesćcia liściu Kopru Włoskiego podobnego. Rozgi na pultory stopy wzwyż puszcza z gestymi gązdkami: z których w Lipcu kwiecie blade żółte wykwita / zapachu przyjemnego.

Wiece.

Rosćcie na polach / łąkach / miedzach / przy wsiach y miasteczkach

Przyrodzenie.

Byłże Galenus w 6. księgach o ziołach / że kwiat Oká wolowego gorzkniejszego y ostrzejszego jest smaku y zapachu / niżli Rumien. Przeto też rozgrzewa y wysusza we wtorym stopniu: a iako drudzy chca / że rozgrzewa we wtorym stopniu / wysusza w pierwszym na końcu.

Moc y skutki.

Solące. Z Oká niemoc z ciała spadza / kwiecie Wolowego oká w winie warzone / a na czczo po trunku używane przez kilka dni. Doświadczona rzecz. Coż y o drugim rozumieć mamy.

Slinogor. Od slinogorsu / y od wrzobu w gardle bardo niebezpiecznego zachowywa / często przy stole używany / tak w salacie / w salsy / iako y w potrawach.

Soltey ch. Poltory ćwierci lota / albo pol lota prochu tego ziela y kwiecia tego / po zmyciu y wypoceniu w łasni / ciepło z winem pić nastarża y nadawnieysza żolta niemoc spada / y ciało przyrodzonej barwy domieszcza.

Pepła przepuknie ma. Przepuknienie pepła / to ziele z sokiem z Morfowych iągob wtarte y plastrowane leczy.

Guzom francem. Guzy twarde / w których materya jest iako stoniny / Steatomata Grałowie zowia. Także inne Gruczoly twarde leczy ziele to / z sara oliwa tłucacy z woskiem / a plastrami przykładaiac. Dios: cal: Paul.

Ręgom z d. śniatym p. nabymia tym. Razy z tłuczenia napuchle / albo y krwi zaciekłe leczy / y śniatle / wsiać co namieley wulczonogo ziela tego suchego / ile sie podobna. Bobowej maki / Aminu kramnego / każdego zarowno / a miodem chodogim na plastr zaczyniwszy przykładaiac.

pu chlnie twarbo. Tłabymiałość y napuchłość twarbo guzowata / albo gruczolowata / która pocho-

dzi z bolaczek ognistych / rospadza. Wstac tego ziela / y z kwieciem tego wulcz / smoly / lepu ptasiego: siarki żywey miarko wtarte / ile potrzeba. Z tego woskowego masę albo plastr uczynić / y przykładaiac.

Macice plugawa / zawrzedziata / zlemi / a one wytadaiaca iadowitemi wrzodami / wychedaja / leczy / zawściagaiac takowe wrzody iadowite. Juha tego ziela w miodowej sycie warzonego / ciepło y często sprycuiac.

Sadzele także dawne / zagnile / y ciato rosiadaiace / na goleni / y na innych miejscach / wychedaja y goi / pomieniona iuha wymywaie ie.

Watrobe zamulona otwiera / y wychedaja / warzac go z kwieciem a piac.

Nyrki zatkane wyciera.

Mocz zatrzymany wywodzi.

Kamień w nyrkach kręsy / y pedzi / warzac go y piac. Także.

Miesieczne czyszczenie białymglowom wzbudza y wywodzi / kwiat z winem używany.

Wodkã z Wolowego oká.

Ziela z Wolowego oká / z kwiecia y z rozżeniã bywa z Balneum maris palona / gdy na nawietrze kwitnie / która potym w nacyniu sklany przez dni czterdzieści na iarym słońcu wysonowac potrzeba. Ta żolta niemoc z ciała spadza.

Watrobe zamulona otwiera y wychedaja / po piaci albo sesci tydz trunkiem ciepło używaiac. Tab.

Rozsadek.

Rozne sa rozumienia o iakowosci Oká wolowego / zwlaszcza od poslednieyszych pisarzow / y ziolo pisow. Jedni rozumieia to byd / które my Kroskami / albo Riaszkami / y Glowka s. Jana zowiemy. Lacinnicy Bellis maior, o którym zaraz niezey mowic bedziemy. Drudzy Rumien pton ny niepachniacy / który Cotulam non fatidam mianuia / Ale ci wofysey myla sie. Bo Krosliki choctaz mata kwiat wielki / ieno listeczki kwiatu okolkim roszczone / nie żolte iako w Oku wolowym / ale biale / a we srzodku żolte. Liście też na klaczu serokie / obdluzne y zlekká po kraich karbowane. Nie jest też Rumnem niepachniacym / bo także kwiatu bialego jest / a we srzodku pulliczek żolty. A wolowe Oko wofysek kwiat ma żolty / iako Dioskorides piše. Listeczki także na rozdzielkach podobne do Włoskiego Kopru / jedno krotse dobrze / y bladsey zielonosci. Nie jest też żolтым kwiatem / albo Bylica żolta / o czym na swym miejscu.

Macicy z woz edziat ley.

Wtá goly. niach sadzele.

Watrobe zamulonep.

Nyrkom.

Mocz.

Aqua stillati.

Solące Watrobie

Dziejsce.

Pierwszy rośnie na gruncie piaszczowatym y stonym słońcu otworzystym. Drugi na piaszczystym. A oba przy morzu pospolicie.

Przyrodzenie.

Wysuszącego y zwierającego jest przyrodzenia. (Gal. Dios.) Wtóra barziej wyćiera.

Moc y skutki.

Moczu ciężkiemu puszczaniu / korzeń pierwszego Solnika piąc / jest lekarstwem. Także y ziele samo / albo z korzeniem wespół.

Wyrkom bolejącym użyteczny / także trumieniem używany.

Tok krwi skądkolwiek zaszłanawia.

Morzenie w żywocie y

Mocz w
wobyl.

Wyrkom.

Tok
kwi.
Morzeniu
kolce.

Kolka uspokajana / w winie warzona y pita.

Wrzody siła y goi.

Maciecy zatwardziały y zapalony / wtóry z Kozanym olejkiem / a z mlekiem / na tony y otwor loną przykładając / jest ratunkiem.

Kany wśelakie goi y zawięra.

Drugiego skutki.

Oprocz innych skutków / które ma z pierwszym równe / padające niemocy / osobliwym jest lekarstwem / z kwasnym miodkiem go używać / albo z miodowym octem.

Koszadek.

Słnku piściorki y sześciorki robząy Sina ydujemy / których tylko dwa Dioskorides opisał. Te wszystkie smaku słonego są / y skutków mało nie jednakich : chociaż kształtem y wyobrażeniem różne. Przy morzach rądy się bawia na ziemiach piaszczystych y stonych.

wrseba
macicy
zatward
działey
zapalen

Kanom.

Kabak.

Wolowe oko / Rozdział 89.

Bupthalmus, Oculus bouis,
Cachla, & Cachlas.

Streichblum. Kindsaug.

Wolowego oka są trzy rodzaje : Pierwszy / który S. Jana kwiatem zowiemy / a ten z iednego korzenia kilka pierow puszcza / cienkich a miękkich. Liście podobne liściu Kopru Włoskiego / ieno nie tak zielonego. Kwiatu żółtego na wierzchu swych rozdział / iako w Rumieku / ieno dobrze wietszych iako oko wolowe / od którego podobieństwa nazwiska dostało / zapachu jest wdziaczego. Korzenia y tam y sam rozpuczone y rozpieczłego / cienkiego / iednak mięsności ma palca małego z wiela odnożeń.

Drugie psiemu Rumnu / tak liściem iako kwiatem podobny / że trudno podczás iednego od drugiego rozcznać / ieno że kwiecie tego Wolowego oka jest listków berfych / a rozdział mdlejszych.

Trzecie Wolowe oko / korzeń ma na p / ec wzniósł / od którego także o / ożeń niemato cienkich y drobnych pochodzi. Z tego zaraz na W / i / e liście cienko a drobno

wykrwane

rozścielające / potym wzgore sie wznoża. Pracia ziednego korzenia niemato pochodzi / cieniatego / o ble^o gibkiego / niższe niżli na piadź / pod czas wysze / kwiatki białe. Korzonki drobne / cienie / a gesto włoskowate.

Bellis, Bellium, Flos bellius,
Paschatemum, Herba Artetica,
Consolida maior, Solidago
minora,

Maßlieben / Seytlosen / Osterblu-
men / Madlieben.

Trzeci pierwszym podobny / li-
ścia mięsiego / obdłużnego / po zie-
mi sie także rozkładającego / zlekką
zakłówanego: tylko tym rozno od
pierwszych / że kwiatki rozmaitych
barw y miasci miewa. Jedne sa
w okregu swym czerwone / a we
szrodku żolte. Drugie mięsiane / to
jest czerwone z białemi. Trzecie we
szrodku czerwone / a w okółku przy-
swych kłaiach białe / mając po pie-
ćdziesiąt po trzech / podczas y po

piaci listeczkow w sobie.

Jest też Stokroć pełnego kwia-
tu / a iako włoski cieniatego y dro-
bnego / y iakoby męsytego / rozma-
icie sárbiatego. Korzonki mają w-
szystkie włoskowate / drobne / roz-
pierzchle / a miakko w ziemi siedzą-
ce. Sa ieszcze trzy drugie Stokro-
ci / fosta / siódma / y osma / pierw-
szym także podobne / tylko że rozdź-
ki od spodku aż do wierzchu mają
listeczkami obsadzone / na wierz-
chu ktorzych okółkami kwiateczki
modro męsyte na stopkach gołych
A bywają iedne pełne / drugie pro-
ste Pełne za przesądzeniem w ogra-
dach ktorzych gdy każdego roku nie
przesądza / obracają sie w proste.

Mieysce.

Pełne y wielkie w ogrodach by-
wają słancowane. Mięysze y pro-
ste na łakach / przy walech / y pa-
gorkach / na odnogach gor / przy
wilgotnościach.

Przyrodzenie.

Ca przyrodzenia mierne^o w roz-
grzewaniu y wysuszeniu / troche
ciężkością swą stwierdzające. Co
sie ztąd znaczy / że wiecey jest wysu-
szenia / niżli rozgrzewania / y o-
wszem wychłodzająca. A iż sa mie-
dzy nimi niektóre smaku kwasko-
watego / tedy takowe sa przyrodze-
nia chłodzącego.

Mocy skutki.

Wszystkie iednakich sa skutkow / y mają o-
sobliwe zalecenie od poslednieyszych Ziolo-
pisow do goienia ran / tak wnetrznych / iako
zwoierzchnych / trunkiem warzonego w-
zywają.

Także oberwanym wnetrznościom / y
Przeputlinom / tymże sposobem używa-
ny jest osobliwym y doświadczonym lekar-
stwem / przydawszy do tego Niedospialku /
y Głowienek / to wespól warzyć w wodzie /
a po trunku rano y na noc ciepło pić. *Lob.*
Językowi krostkami iatrzącemi osypa-
nemu.

Ranom
tak wno-
trzym tak
Po zwierz-
chnym.

Oberwa-
nia wne-
trznosci.
Przeput-
linom
wnetrzny
dziatzeniu
izytka-
dzatzen-
iu wst.

Kroliki/ Książki/ Glowka s. Janá. Rozd: 90.

Bellis maior, Bellū maius.

Gänßblū. Großmaßlieben.

Rozmáite to ziele v nas ma ná-
zwiska/ zowią go Krolíkami/
Książkami/ Glowka S. Janá/
Mátecznikiem drudzy/ Stokro-
cia wielka/ zc. Státroć wielka/ á-
bo Mátecznik/ záraz z korzenia pu-
sca liście/ ná kształt debowego /
lábrzyste / abo lábrem po obu ká-
iách wykrawáne/ po ziemi sie roz-
kładájące / przymieszym y tegie.
A ktore sa po klaczu wyszey od
ziemie/ wezse y obdluzne/ podobne
liściu Przymiotowego ziele / ktore
Senecium Lácinnicy mianuia. Ko-
rzenia nie cieniego barzo/ roscha
tego / od ktorego wiele drobnych á
włosienkowátych korzonkow po-
chodzi/ w ziemi nie gledo siedza-
cy. Z tego korzenia niemáto kła-
cza lożietnego/ podczas wyszego
pochodzi oblego / y mocnego. Wá-
tych kwiecie wedwoy nasob wiet-
se niżli Rumienkowe / z biálych
listeczkw / á we szrodku zolte glo-
wki máiace. Kwitnie przez cále lá-
to áz pod Jesień.

Mieysce.

Mátecznik ábo Kroliki/ rosna ná

łakách / ná przylogách / miedzách /
przy drogách / ná wawozmi / ná
pástwiskách.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia iest ciepłego / y
suchego / w pierwszym stopniu.

Moc y skutki.

Guczoly gdziekolwiek twarde.

Wolá ná syi y pod broda.

Bolzy y twardosci guzowate odmielcza
y rozpadza / swieze kwiecie wtárszy te y wysy-
skim zielem swym / przykladac. *Plin.*

Czaska w glowie z potluczenia popada-
na y polamana / spaia y zwarza / roz kwiecie
samo / á choćiaz wespoly z zielem tluczone
á plastrowane. Do tego z wyskiego sol
wyzety. Abo y proch suzy / badz nim zasypa-
puac / badz masć z nich czyniac / á pla-
struiac.

Toz bolaczki / rany / wrzody ná pierściach
leczy / ktore áz do wnetrznosci przechodzece
plastruiac / y iuche z warzonego ziele / y z
kwiecia piac.

Przepukliny wselákie spaia / tak iuche z
warzonego piac / iáko zwierzchu przykla-
daiac.

Jadr mészich y mosen opuchnienie y ná-
brzmienie z przymiotem ognistym leczy. Tlu-
ke kwiecie z liściem á przykladaiac. Abo
wiem y puchlins rozgania / y ogień wyciaga

Kamonym sol tego ziele dawac pić / vzy-
teczno barzo.

Ine wysytkie skutki z Stokrociami spole-
ne ma / z ktorym iest iednego przyrodzenia /
y skutkow iest / o ktorzych záraz sie tu bzdzie
mowic.

Stragole.
Wolem.
Zolom.

Czaska
potlugo-
ney w glo-
wie.

Bolaczki
wrzodom
ná pier-
ściach.

Przepukly

Jadrom
mosenom
mészim
spuchlym.

Kamnym.

Stokroć. Rozdział 91.

Stokroci kilka rodzajow znáy-
dujemy. Jednak naprzod sie
dzieli / w ogrodna / y plonna. O-
grodna iest rozmáita / pelna biáta /
y pelna czerwona / ábo wielka / trze-
cia mnieysza. Plonnych takze kilko-
ro rodzajow / wielka / szrednia / y
mála / y modra. Pierwsza ogrodna

biáta / iest wtorey ogrodney rumia-
ney we wsem podobna liściem / ko-
rzeniem / rozdżkami ábo stopkami /
y kwieciem. Naprzod z ziemi sie
puszcziac listeczki mále / wáskie.
Te zá czasem mieszeysze / berse / y
okragleyse bywaiá / zlekká okolo
kraiow kárbowane / po ziemi sie

rozcie-

Pœonia, Dulcisiola.

Pœonien. Bingen rosen. Pfingst
rojen. Sicht rosen. Kœnigsblum.

cy miãnnia / albo v czarney Ciemie
rzyce korzeñ / v obu zwierzchu czar
ny / we wnatrz biały / y guzowaty
iako wezły iakie / albo paćierze na
fzurze / ktorych bywa siedm y
ośm w kupie. Zapáchu przykrego.
Z tego klacze na dwie stopie wyrá
sta / w ktorego wierzchu kwiecie
czerwone iako v sãmcã / iedno pel
ne / drugie nie pelne / wsrzodku glo
wã żolta. W drugiey sãmicy
kwiat biały a pelny. Inymi okoli
cznościami sãmcowi sa podobne.

Wybor.

Sãmiec ma przodek przed sãmi
ca / ktorego zrzadkã naleśc / cze
ścicy y nápospolícicy sãmice.

Mieysce.

Wszyskie trzy rády sãmy przez
sie na wysotich gorách rosnã

na skalách / y w mieyscãch kãmieni
stych. V nas / y w okolicznych nam
krainách / w ogrodách bywa slãn
cowane y siane / zwlaszcã sãmicã.
W Nãiu rády kwitna.

Czãs kopãnia korzenia.

Gdy słońce we Lwã niebiestie
go wnidzie / mabydż kopãny ko
rzeñ biãładnia / godziny słońce
czney.

Wzpródzenie.

Wst przrodzenia mào cõs wie
cey / niź miernie rozgrzewãia ce
ã we wtorym stopniu wysuszãie ce
go. Korzeñ iako Galenus w 6. ksiã
gách o ziolách piše / zlekkã zãtwier
dzãiacy y ćirpkiz nieiãka stodycza
Adlugo zuchãny / wydáie z siebie
ostrosć iãkas gorzkãwa. Kospã
dza rzedzi / ściencza / otwiera / prze
niã / wyciera / trawi.

Mocy skutki.

Pwonia ma wielkie zãlecenie od staroży
tnych y poślednieyzych lekarzow / w niedo
ležnościch mozgu / y wšyskiey głowy. Gal.

Polożnicom nie wycyzãcionym w polo
gu / Korzeñ Pwoniowy suchy w trunku da
wany / jest wyteczny. Abo wtemporusa mo
cno wychedãziac. Też podkurzenie z niego
w orwor lonã czyniac / toż może. Tym spo
sobem także w winie wãrzonny / pãre z nie
go w orwor lonã pãszãiac / czyni. Plat.

Miesteczne czyszczenie pãniom nãd przy
rodzenie zãstãnowione wzbudza y wywodzi
z miodowa sãca wzywãny / biorac go na raz
rowna kwinte. Abo z ucha Wylice wãrzo
ney piãac. Dios. Gal.

W żywocie bolente vsmierza z winem
go piã dãiac. (Tenże) Bywoe wychedãza
korzeñ.

W pechyrzu / w nyrkách bolesci uklãda
winem stõdkim piã dãiac.

Żolta niemoc leczy / takżego po kwintie
z winem piãac. (Tenże)

Wiegunki wfelãkie zãwõciãga swã ćirp
kõscia / w czerwonym winie ćirpkim wã
rzonny / a trunkiem wzywãny. [Tenże] Le
piey w kwãskãwãnym winie. Gal.

Wplawy czerwone pãniom / w czerw
nym winie ćirpkim czerwonych siãrn
dziesiãc / albo ze dwãnasãcie piã dãiac / zãstã
nowã. [Tenże]

Wzrośnięcie
dziejki wy
chodząca.

Item.

Item

Wzrośnięcie
gnemna
głogowca

Wzrośnięcie
w żywocie

Wzrośnięcie
bolenta.
Wzrośnięcie
Wzrośnięcie

Wzrośnięcie
Pom.

Wzrośnięcie
Wzrośnięcie

Ustom zawrzedzialym y ziatrzonym sa wyteczne / listie w wsciech suchaiac.

Zyle w plucach zerwaney / abo gdzie ma dy / zacsym przypada krowa charkanie / wiel kiny y dozwia dzonym jest lekarstwem / przy dawky zywcu abo Kofrywatu / wespol warzyc w wodzie / a po trunku tego wywac do krodzega przymieszkawac moze Ormien skiej glinki / y glinki pieczetowaney.

Skroci listeczko miodych z sola / z o ctem / y z oliwa wywaiac maslo salary / po wiada Hieronymus Tragus / zeby miala zywo ta zatwardzialosc odmiakzac / y stolce czy nic / czemu sie drudzzy sprzeciwiacia. Ale tego snadnie kto chce dozwia dzczy / gdyz o to zie le nie trudno / zwlaszcza na wiosna zaraz / gdyz y pod sniegiem z ziemie kwiacki pokaz uie. Toz listie warzone w tustey polewoce mieney czyni / wespol z polewka przed me mi potrawami wywane.

Powietrzem abo slakiem naruszonym pie / y plastruac go do baze.

Do rany sadzeli wscialkie ich goracych go ienia / iako sie na przodku przypomniao / z wiaseza w glowie barzo sa wyteczne / iak do mas / i iako do plastru przysadzone.

Mosnom abo iadrom mizkim spuchly.

Podagrze.

Chyragrze.

Scyaryce / owa Artetyce z goracych wil gotnosci osobliwym bywa y przedkim ran kunkiem / tluac is z Slazem / a z mastem

nie solonym / masac abo y plastruac. A bowiem bolesci uklada / y przymioy ognis se z nich wyciaga. (Fuch.

Kolce y darcie w listkach / Elystery z ma go czyniac bywaiu lekarstwem.

Sol.

Ten z swotezgo ziela / tym sposobem / iako sie o Zylcowym powiedziato / ma bydz wypraszowany / kroy

Kany wnetrzne osobliwie leczy piac go dwakroć przez dzien z wodka Babczana / abo z Glowienkowa cieplo. Toz czyni same go bez wodek wywane. Zwierzchnie toz rany leczy / ktoreby z ognistym przymiotem byly / chustki abo fletuchy w nim maczaiac przykladac zwierzchu.

Wodka.

Z wszystkiego ziela wodka przez Alembik wyciagniona / bywa trunkiem wywana.

Plac.

w zranie. Pierś / eak sama / iako z Ba niu Waroby / bezana / abo z Glo wienkowa. Tyrel.

Zapalenia Solodka / abo listek / za czym pragnienie zbytnie przychodzi / gasi y wamie rza samo przez sie piac.

Kany zwierzchnie nie pilnie przemywa iac / czyni sposobne do rychlego goienia.

Przymioy ogniste w nich wychladzaiu. Tez ich poteznie od nie bioni y zachowuie. Ine skutki spoleczne ma z Krolkami.

Zyle w plucach zerwaney.

Bywa od miazgi y purgiva.

Slaku.

Ranom Sadzelo.

Jadrom spuchlym. Podagrze. Scyaryce. Artetyce.

Kolce.

Succu.

Ranom wnetrzny

Ranom zwierzchnym.

Aqua stillati.

Placom.

Pierśon. Waroby Tyrelom. Zapalenia solodka y listek pragnienia.

Kany sposobne do goienia. Przymiotem ognistym.

Piwonia / Rozdzial 92.

Piwonia dwoiaka / samniec y samica / ma listie podobne orzechu Wloskiego / ktorych na jedney stopce bywa kilka. Ta kiedy naprzod z ziemie kly wypuszcza / bro natne bywaiu : potym za czaszem zielone. A kiedy prawie dozrzeia / ostawaiu sie barwy popielatey. Klacza na dwie przedz wzwyss / podczas wysse. Na wierzchu miz sie w kwiat rozkwitnie ma iakoby glowki / ktore sie potym w kwiat rozkwitaiu wielki z czerwona bronatny / wsrzodku pioroczka zolte / drobne / iako w Rozanym kwiatu Tegdy opadna / nastaiu z nich straczki wespol trzy abo cztery / iako na dzewie Migdalowym baczymy owoc / miasse / kosmate / mietkie / bladzielone / wewnatrz

czzerwone: w tych ziarno / iako ziarno grochowe / abo ziarno Grano witego iablka / abo z Pomarancze pecka. Naprzod z czzerwono bronatne: potym gdy dozrzeie / czarne / abo z bronatna czarne / wewnatrz iadrio biale. Smaku przystodszego: Zapachu nieprawie przyiemnego. Korzenia na palec wzmasz / podczas na dlozi / podczas dluszy: smaku przy ciupszym / a z wierzchu nieco zbladarniany / wewnatrz bialy.

Samica dwoiu w niczym sobie nierozne / tylko ze jedna kwiatu jest rumianego / druga bialego / a obiedwie pelnego / nie iako w samcu prostego. Listu rozdzielonego / iako w Wloskiego Dziegielu / ktory Smyrnum Grefowie y Lacinnu

cy mianu /

Wzrostu w trójkątnej.

wyrodzi / z którego sie kamien spieka / nastę-
nie z wodką tegoż ziela / albo z Piotruszcza-
na / piac.

Kądu Lu.

Nowe wrócona przywraca / iadertka z
trzydziestu starn wyluszczone / miałko wróte
y z winem albo z Lądowowa wodka pite
albo z inha Dobrowego stroin warzonego

Item.

Padającej niemocy też bywa korzeń ra-
tunkien / prochem miałko wrótey z polew-
ka Bylice warzoney. Albo z Kuciąnym so-
kiem używany. *Pla.*

Item.

Item / Kozzy pomieniona niemoc cier-
pta / dobrze wstawnie korzeń Piwoniony
pod nosem trzymać / woniać go. Jeszcze
lepiej y potężniej goy do tego Dobrowego
stroin z Ruta przycygni. *Gal. Ferncl.*

Tok z nos-
tą zbrynt
zawieszona
wrodzom
zobraną y
zastawioną.

Item wistawsy Żebnego ziela / Kozie Py-
rretum zowia / siolkowego korzenia / a Pi-
wonionowego / po dwie części kwinty / orze-
cha Muskatowego trzecia część kwinty /
Ciemierzycy białey 6s. to jest / polowice
trzęciy części od kwinty / albo fossa część
kwinty / co namieley wtluc wespół / a ciep-
cym te choroby / tym prochem w nos zadm-
chnąć / raz dwa / zaráz przyda / sobie.

Od wsi-
obidajny.

Tok krwie zbytni z nosą zasztańwia / ko-
rzeń Piwoniony pod językiem trzymany.

Wzrostu pa-
daj.

Swieżo zebrane y ziaerzenie wrzodow y
wrzedziemc nasteme Piwonionowe czarne ro-
zgania a czerwone ziarnka / ziaerzenia zaszta-
rzale y dawne.

Polezni-
com y dzie-
cinny
zrazam.

Uczkionym od wężow y besty iadow-
tych / obote nasienie tak samcowe jako sa-
mice / bywa lekarstwem / piac / y zuchane
na rane kładac.

Ste duchy
odpada.

Ciezkemu puszczaniu moczu / albo zadrž-
manemu nad przyrodzenie / w małych dzie-
ciach / jest osobliwym ratunkiem / ziarnka
Piwonionowe datacim pić / badz z mlekiem z
macierzynskim / badz z wodką tego ziela / a-
bo z Piotruszcza / albo z iaka ina. (*Plin.*)
Też warzac a piac czyni. *Plat.*

Omylny
chęci do
pochod-
wania.

Polożnicom w szczynie dżielach pod głowe
kaza Piwonion y z korzeniem kłasc. Także

Aqua
sulfati-
na.

Pod dzieci do kolebki / przeciwko noc-
nym przestráchom y lekaniu / y przeciwko
vrokom dziecinny. Abowiem czary / gu-
stá / y czartowstie przestráchy odpadza / y w-
nitwecz obraca.

Duchy złe y nieczyste z ludzi / y wrapie-
nia od nich odpadza / y wolne czyni / korzeń
używany / y tymże ie podkurżać. Także
melankolicznym / kalonym. *Plin.*

Nadymaniu na stolec / y omylny chęwo-
ści do pochodowania / co pochodzi z zim-
ney przycygni / proch korzenia Piwonionowe-
go bawelne nim nápoimowy / w stolec pu-
szony / jest lekarstwem.

Wodka Piwonionowa.
Wodka z kwiecia y z korzenia Piwonio-

wego bywa bysfilowana / wosyftim pomie-
nionym niedostatkom służaca. Zwłaszcza /

Kądukom dziecinny / datac ie z wod-
ka Celidomonowa pić / wstac Piwonionowej
szesc lytel a dwie Celidomonowej / chocia w-
cey wedlug przynalezności choroby y perso-
ny bioracey / po trosze dzieciom z tego datac.

Serce mdle z zaduszenia Macice w Bia-
ychglowach posila / y mdlosci od nich
oddala.

Bywa inakszym sposobem y kunsztow-
niejszym z Piwonionowej wodką wyciagniona /
ktora *Aquam extractionu Pwonie 30 wia.* Ta
przeciwko wosyftim wysocy pomienionym
niedostatkom bywa potężniejsza daleko ni-
si pierwoła. O sposobie tey wyciagnienia
patrz w Piolyne.

**Extrakt albo wyciagnienie istno-
ści z Piwonionowej.**

W Aptekach dostatnich y porzadnych z Pi-
wonionowej bywa Extrakt / albo wyciagnienie
istnosci / Kozie wielkim / doswiadczenym /
y potężnym bywa ratunkiem / osobliwie lu-
dziom dorosłym / w padajacey niemocy.

Nose też tego Extraktu / albo istnosci / w
nych dolegliwosciach z wielkim wyekiem
przez wsta używac. Jako przeciwko zamu-
leniu y zarkaniu

Wartoby /
Tytkom / y
Zoltey niemocy /
Białymglowom / Kozie z zaduszenia ma-
cice przychodza w padajacy choroby / przez
wsta z czymkolwiek używany.

Sol Piwonionowa.

Nosie bydy sol także z tego ziela / iako y z
innych czynion / o Kozym czymieniu w By-
licy / albo w Piolyne patrzay. Ta nie tyl-
ko służy

Wartobie /
Tytkom /
Macicy / zamulonym. Ale osobliwie
Padajaca choroba niewiatacy. Jeno
to mamy wiedziec / ze dzieciom malym nie
służy / tylko dorosłym / taka choroba zlozo-
nym / iako y Extrakt / albo istnosć. A też nie
ma y tym byd / dana / nad dwie albo trzy ziar-
na Jeczmienne podlug wagi.

Konfekt z kwiecia Piwonionowe.

Tym sposobem iako z Kozey / y z innych
kwiatkow konfekt bywa czyniony / biorac
do funtu kwiecia swiezego / y drobno wstie-
panego / trzy albo pulezwarta funta cukru
bialego. A wespół w kamiennym mozdzer-
su co nalepiej wtlukly / w sklenicy przez trzy
miesiace na słońce wystawic / każdego dnia
ina stronago ku słońcu obracac. Ten
Dzieciom dorosłym w padajacey nie-

Seren-
ublem.

Aqua
extracti
onis pa-
onia.

Extra-
ctum.

Kądu Lu
ludziom
dorosłym.

Wartobie
Tytkom.
Zoltey.
Kądu Lu
pantom z
zaduse-
nia maci-
ce.

Sal pwo-
nia.

Wartobie
Tytkom.
Macicy.
Kądu Lu.

Wskad do
używania

Confer-
ua.

Kądu Lu
dzieciom
pobozny.

Prospici
dij.
PeKarmu
w zoladku
Gyzienu
w zolad
ku

Mocz nąd przyrodzenie zatrzymany wy-
wodzi / korzeń z winem wzywany. [Tenże]
Korzyz pokarmu w zoladku zatrzymac
nie mogą. Item / Gyzienu w zoladku jest
lekarskim / korzeń z winem pić dawać. Abo
ziarnka Piwonowe iedzac.

Kamieniu
w dzie
ciach.

Kamień w małych dzieckach świeżo za-
mnożony krzy y moczem wywodzi / nasie-
nia Piwonowego dawać / tak do iedzenia i-
ko y w trunku. *Dios. plin.*

Uroczemu
dufieniu.
z utracę
nin mo-
wy.

Uroczemu dufieniu / które moza zowia.
Macicy zdufioney osoblwym bywa ra-
tunkiem / zwołasz z wracaniem mowy / pra-
tujesz ziarnka czarnych / dawać z winem
pić / abo z miodowa syro. *Dios.*

Macicy
bolejącej.

Macicy także bolejącej / bywa ratunkiem
przerzeczonym obyćzatem / nasienie z wi-
nem pić. [Tenże] Abo z syro miodowa.

Wartobie
Nerom.
Kadaku
dziejnie-
mu.

Wartobie / y nyrki z zamulenia wyćiera
swo ostrogorzkością. *Gal.*

Padającej niemocy dziećinney / jest wiel-
kim a doświadczonym lekarstwem / ziarnka
zawieszone na szyć ze świeżem korzeniem /
zeby sie golego ciała do rykaly / y potiby to
tak nosily / poey od kaduku wolni bywau.
Ale skoro to odrzucą / zaś sie choroba do-
nich wraca. Aż znou zawieszony tak ia
potym odpadza / że sie wiecey nie wróci / o-
czym Galenus świadczy. Też nasienie pi-
wonowe z Łankowa wodka pić / toż
czyni.

Item:

Item.

Item / Korzeń Piwonowy z Rozmary-
nem / z Maieranem / a z Szalwia w miodo-
wey syro warzony / a trunkiem wzywany /
toż czyni. *Gal.*

Item.

Item / wziąć piwonowego Nasienia y
korzenia po kwincie / nasienia Czarnoglo-
wu / które Łanin Czystem zowiemy / Sa-
nyzu / Białego Kminu / abo Amintu / po
pot kwinty / Debowej Jemioły kwinte. To
wysytko co namieley wtluc / a z cukrem w-
mieścić / y po kwincie na raz z mlekiem dzie-
ciom dawać.

Item.
Kadaku
dziejnie-
ciom.

Godziby też ta choroba wielka dziećiom z
glist przyšla / co sie często przydawa tedy te-
goż korzenia y ziarnek Piwonowych po pol-
lorą / Glistniku tak wiele Reubarbarum
przednie dobrego Sa. to jest dwie części od
kwinty / do tego białego cukru cztery łoty /
To wysytko co namieley wtluc / a po peln-
kiszycy naschodzie kwadry ostateczney / z
mlekiem / abo z taką polewka dziećiom raz
abo dwa w tydzień pić dawać naczczzo.

Item.

Item / Dziećiom maluczkiem tescze przy pier-
siach bedac y niemoc padająca leczy / wziąć
pol kwinty ziarnek Piwonowych / Kwiatu
Kocankow Arabskich / Kwiećia Bukwoce /
każdego po szypcie / to jest / co może we dwa
palec wziąć / Galganu trzećcia część kwinty
To wysytko co nasubtelney wtluc y tego
po polowicy trzećciey części kwinty małym

dziećiom w vsia sypać / a zarazem dąć po-
snać / zeby tym lepiey rozęstlo sie po ciele.

Kosley sym zaś Dziećiom / warzyć drze-
wo Gwiałowe w Bukwocey wodce /
do tego pol lota Piwonowych ziarnek prze-
tluczonych przydąć / abo y wiecey / Jemio-
ly z debu y nasienia Koryándrowego: Ze-
go wysytkiego syrop warzyć / a lytkę czte-
ry dziećiom tego naczczzo pić dawać.

Azeby kaduk nie bywał.

Item / wziąć Piwoniey ze trzy garsci /
Bokrowych stroiow pol lota / y warzyć we
spol w czterech funtach winá białego / y w
tym dziećie sypać zaraz gdy z żywota macie
rzynskiego na świat wyndzie. Tak po wysy-
stek czas żywota swego od padającej nie-
mocy będzie wolne. *Matthial.*

Wielkorzy nasiećbawsy Piwonowych
ziarnek na szyć / na szyć dziećiom zawie-
siau miasto paćiorokow / przeciw teyze cho-
robie pomienioney.

Tym którzy ta wielka choroba miewaia /
w lotu Piwonu miewać / y na niey legać
dobrze. Przeto hasie tey pod dziećie słać wy-
teczno. Aborem swo wonności y sucho-
ści mozg um posila y wilgotności skodli-
we / z których pospolicie padająca niemoc
pochozi / wysytko. *plin.*

Item / Piwonowe ziarnka / z Rozanym
miodkiem / a z miodowym octem rosćiera-
ne / a trunkiem dawane / bywaia wytecz-
nym lekarstwem przeciwko pomienioney
chorobie. (*Abram Salomonis.*) Owa Piwo-
na swa wysytko istności / jest wytecznym
y doświadczonym ratunkiem. Ale nie tych
czasow takowych skutkow tego / jako in-
nych nie doznawamy / sa tego ziela perne
pryczyny / między ktorzymi ta napzedniey-
sa / że nie bywa czasu przykoynego brania /
tak korzeń jako też nasienie / to jest wedlug
miesiecznego biegu / y także inych pláne-
o czym sie też wyssey napomniało. Aremu
tak korzenie jako nasienie do tych lekarstw
przerzeczonych witey / nie samice / ale sama-
ca / czego między Aptekarzmi / nie wysytko
y owsem zradka / zachowuie. A siad nie-
dzwo / jesti nasych czasow Piwonowy ko-
rzeń tych skutkow nieczyni / które przedtym
czyni. Toż o inych ziol skutkach mozemy ro-
zumieć.

W głowie boleści wklada / iuche z korze-
nia Piwonowego pić. Także nasienie
czyni. *Gal.*

Krecz leczy / tak korzeń / jako nasienie z
winem wzywane. *plin.*

Uplawy białe pániom zawęćioga / nasie-
nie czarne. Zaś nasienie czerwone zaśłana-
wia uplawy rumiane / trunkiem wzywane.

Kłocie w zoladku / y w żywocie wklada.

Kamieniowi w nyrkach bioni sie zamy-
żać / y owsem piasek y mul abo kał mocz m

Item.

Item.

Item.

Item.

Czemu
tych skut-
kow mozna
tak przed-
tym.

Głowy bo-
leniu.

Krecz.

Uplawy
białym y
rumianym.

Kłocie w
zoleciu
y w żywo-
cie.

wywodzi

toży stopy z korzenia wypuszczając twarдохrostowate / mocne y nie bårzo gładkie. Kwiatu także iako sãmiec białego. Z tego potym nasienie białe / perlom bårzo podobne / Isna ce / a twarдохkamiennie / obdużne. Wielkości y podobieństwa Prośianego ziarna / iako y pierawşe / od ktorego v nas nazwişka dostało. Proso wroble Lacinnikom / *Milium solis*, aho iako Serapionzowie *Milium soler*, od gory *Soler*, na ktorey w wielkiej obfiteści roście.

Widyse.

Wjetşe aho sãmiec / na ziemiach suchych / iakowych / przy parkanich / y płociech rad roście. Mniejşyna ziemiach także piaskowatich y wyschlych. Býváia też w ogrodach slancowane / y siane / a we wszystkich częścicach swych buynieşe bywáia. Kwitna w Czerwcu / y w Lipcu / y tego też czasu zaraz nasienie czynia.

Przyrodzenie.

Nasienie iest przyrodzenia ciepłego y wysuşıaiacego w trzecim stopniu / co sie z skutku iego snadnie baczyć może. Do te rzeczy / ktore mocz pobudzáia y pedza / iako Galenus w piatrych księgach o lekarstwach we dwunastym Rozdziale pişe / sa rozgrzewáiace y wysuşıaiace. A co Luicenná pişe / że w wtorym stopniu chłodzi / a w pierwszym odwilża / to o sãmym zieli rozumie y mowi. Nasienie swym przenikaniem otwiera / y pedzi. Poslednieyşy wtorym stopniu mienia go bydz ciepłym y suchym.

Moc y skutki.

Kamienia Wroblego Prosa nasienie co namielcy wrarte / a z białym winem trunkiem używane. Kamien potężnie kręsy / tak w Tyrkach / iako w Mechyrsu y moczem wywo-

ds. (*Dios.*) na raz biorac go kwinta / albo ćwierć.

Mocz nad przyrodzenie zadržymány / aho z ciepłości y z rzezaniem odchodzacy / przez rzezonym obyczáiem używany / iest lekarstwem. *Dios.*

Proch bårzo kofeowny y doświadczony na kamien Tyrkowy / y Mechyrsowy. Wziac Wroblego Prosa nasienia łoc / Zány / łoc z gębki morzłey / Kamienia Żydowskiego / stia co nawybo młeyşego Weneckiego palonego / po pulcory kwinty. To wszystko co namielcy wrzec. Do tego krwie kólowej przyprawney / trzy ćwierci od łoc / aho trzy kwinty / Cukru białego trzy łory / wespól pomieşac / a po kwincie tego z wodką Lisiego ogona / ktory też Lipka zowia / pić dáwać. *Tabe.*

Item / Wziac Lipki aho Lisiego ogona ziela / ziela ktore zowiemy Dzień y Noc / aho Sklemicznikiem / Lakrycyey / korzenia Piotruszaneho / Koprú Wloşkiego / po garsci a poltrawşy w stodkim winie białym / aho w syćie miodowey wårzyc / y porowney kwincie tego rano y na noc ciepło pić.

Moczú kápaniem y z rzezaniem odchodzacemu / ziele to / z korzeniem Slazu wysokiego z Lakrycy / a z Wloşkim Koprém w winie stodkim wårzyc / a pić / iest racunkiem osobliwym.

Płynienie nasienia przyrodzonego záwsciaga / nasienie Wroblego prosa maľko wrarte / wziawşy z poltory kwinty / z sokiem Babczányym / aho z Loczygowym / aho Stusosowym / przydac do tego z polćwierci kwinty prochu Stonogowcowego Burszynu dwie częsci kwinty .ij. y trunkiem używac.

Tyrki zatkane wychedáza. Pániom dsiatkami sie pracuiacym / iest osobliwym racunkiem y przedkim / nasienie Wroblego prosa maľko vsłuczone z winem pić dáac / aho z mlekiem białogłowskim. (*Matth.*) A to o mnieyşym Wroblim prosie ma sie rozumiec.

Kamien z nyrek y z Pechyrza pokruszywy wywodzi: Wziac nasienia Wroblego prosa / Zányzowego / Koprú Wloşkiego nasienia / iaderek z Malonow / Piotruszaneho / nasienia Práşego gniazda / Lakrycyey / po rowney częsci / to wszystko co nasubtelniey / wrzec. a po kwincie aho po poltory z winem stodkim / aho z Piotruszaniucha rano y na noc pić dáwać.

Sámo ziele Wroblego prosa z wysokim Slazem wårzone / a trunkiem używane / mocz záwsciagniony wywodzi.

Simicy kázdodniowey bywa lekarstwem doświadczoneym / nasienia tego ziela maľko wrartego ćwierć od łoc / z winem stod-

Wozu.

Kamien w nyrekach y w pechyrzu kręsy.

Item.

Moczú kápania.

Płynieniu nasienia maľkiego.

Tyrkom zatkánym Pániom dsiatkami pracuiacym sie.

Kamien z nyrek y z pechyrza wrzec wywodzi.

Wozu.

Simicy kázdodniowey.

Uocum
Kracym
Abocies
om.
Zawrotu
uiczy po
s i a
Panic gr
sci.
Miesie
gney.
Wytom
zactany
Wotrobie
Pachyzo
wi.
Mogu
dotage
adara
z aduse
nia maci
ce.
Dietom.
Mankom

mo cy wytecznie kazdego czasu bywa da y.
Przedwko nocnym strachom / y lekaniu.
Glowie zawrotu sluzy.
Mozg midly osobliwie posila.
Pancie po porodzeniu czysci.
Miesteczna tymze nad przyfloyne z a
hamowana wzbudza.
Tytki zamulone wycheda za.
Wotrobie.
Pechyrozowi / zactanym mulem y piastiem
sluzy / wycheda za i e mozem.
Moczu zactymanemu iest ratunkiem.
Zolta memoc wywodzi mozem.
Panciom czestokroć z zadusema maćice
mlelacym / dobrze go pozywac.
Dietom malym w wodzie rozmiesany /
a trunkiem dawany / ma bydz przedwko noc
nym strachom / y kadulu / dawany.
Ma tez bydz do uzywania dany / tym kro
rzy pierśianu male dziatki karmia / dla wria

rowana padacacy choroby / y innych cho
rob z glowy pochodiacym.

Wino Piwoniowe.

W Jno z Piwoniay / tym kpicatem iako z
Piotynem / bywa przyprawione. To sluzy
padacacy chorobie.

Zawrotu y innym niedostatkom w mozgu
z przyczyny zimney. Takze wsfytkim tym w
tomnosciom nalezy / ktorzym konfekt.

Szkodzi.

Brzemienym panciom szkodzi. Przeto ma
ta sie strzedz / nie tylko tey uzywania / ale y za
pachu / dla poronienia. *Seleucus, Dalechcap.*

Kozsadek.

WSzyscy Zioloptyowie iak miary / a ile sta
rzy na to sie zgadzaja / Piwoma samca do
wielakich lekarstw bydz wyteczniejfego /
mzi samice / ktorego zrzadka znalosc / cze
sciey samice.

Viam.

Kadula
Zawrotu.

Wroble Proso. Rozdzial 93.

Milium solis, Lichaspermum,
Milium foler.

Mechirß / oder / stein somen.

Wroble Proso dwoiakie / wiel
kie abo samiec / y mnieyße / kro
re samica zowiemy. Oboie ma li
scie / do oliwnego podobne / iedno
dluzße / ferße / mielczeyße / a to tyl

ko przy ziemi / ale ktore sa na swym
klaczu wysfey / sa mnieyße / wes
ße / y ostrzeyße. Rozg cienkich / o
blich / gibkich / prostych / poltorulo
kietnych / po ziemi sie rozcielajac
cych / a zwlaszcza wielkiego / abo
samca. Do tego twardych / chro
stowarych / mocnych / galazek wie
le z siebie y odnozet puszcajacych
w wierzchu rozdwoione / ma iac
listeczki dlugie. Kwiatki drobne
biale / miedzy listciem a klaczem. Z
tych potym nasienie biale / lsnace /
twarde / iako perelki / wielkosci pro
sianego ziarna. Korzenia niem
tego / odnozystego / od ktorego wie
le drobnych korzonkow pochodzi /
a w ziemi nie miakto tkwiace. Pu
sca tez rozgi po ziemi rozlozo
ne korzonki drobne z siebie / ktore
mi sie do ziemi przypinaja / rownie
iako Myße vßka / abo Wiedo
spialek.

Wtore / ktore samica / abo mniey
ßym mianujemy / listciem iest pier
wßemu podobne / tylko ze mnieyße
ostrzeyße / a w swey zielonosci cie
mnieyße. To sie po ziemi nie rozcie
la / ale prosto / krzewisto / y galazi
to wzgore rosćie / kila rozg na pol

tozy sto

winnych. Czynia też Lucznicę z nich luki mocne. Także samostrzelnicy kufce.

Anagryris.

Bäumbonen. Stinckendbaum.

Mieysce.

Bob kamienny wietfzy roście w Apuliey y w Kampániey. Mniejfzy także w ciepłych kráinách w lesiech / ná gorách. W náfzych zimnych stronách nieznaíomy. Kwitnie bázdo ślicznie w Máiu y w Czerweu.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia iest ciepłego y suchego / iáko Galenus w 6. Księgách o ziołách piſze. Rozpráwuje. Ale iego liście świežo zielone / má-

ia wilgotności nieco / bo nie są ostrego smáku. Suche zaś wysuſza / rozſieknie / drobi. Tegoż też przyrodzenia ſkorá zkorzenia iego.

Moc y skutki.

Liście mlode y świeże / wiatfkiego Bobu kamiennego plaſtowane / wielkość y ná bzymiałość korogetokolwiek czlonká ściencza. *Diof.*

Pánom ciężko robzającym y bżatkami ſie dlugo pracującym / wielkim y známiennym bywa ráunkiem / liście świeże z winem ſodkim roſcieráne átrunkiem dáne / ábo z muſkátelá / ábo z tucha Kozynkow wárzoych po kwitnie ná raz. *Diof.*

Łożyſto po porodzeniu pozostále wywodzi Mnieſteczne czyścienie pánom wzbudza.

Dychawicznym y ciężko rchnącym ráunkiem bywa.

Przećiwko boleniu głowy / pomienionym ſpoſobem / liście z winem ſodkim pić ſobze.

Plod w żywoćie oćiągáacy ſie y ná ſwíatentwo idacy / rozliście świeże ná nodze przy otworu łoná przywiazáne / przedko wywodzi. Ale záraz po porodzeniu trzeba ie odciąć boby wnetrzno / á z máćicá wyćiągnety.

Skorá z korzenia tego dziewká / wrzody y bolaczki zbiera / y w orok obráca. Tiekiedy też roſpada. Łożyſk z korzenia tegoż dziewká czyni / chuſtki ábo ſleytuchy w nim máćiąc / á ná nie przykládatac.

Tychże też ſluſkow y przyrodzenia iest / mnieſzy Bob kamienny / korogeto wielki.

Szkodzi.

Plod żywota wyciąga.

Náſtienie tego Bobu iedſtone / womity wielkie czyni / y pobudza krúſzenie ze krwi.

Kozsadek.

W Almi y ryczna Wyká / przeto rzeczoná tá chroćiná / że tyki z niej y pale dla podpietania látoroſli winnych czynia. Wyká ábo Bobem kamiennym od podobieñſtwá ſiárná y kamiennéy twardoſci. Ale mylá ſie bázdo korozy tá chroćiná chca mieć hárdowierem / koro Láćinnicy Labarnum zowia.

Kozi Párol.

Rozdział 95.

O Jele koro Kozim Párſkiem ná / O fzy miánnia / Kurzey nodze / ábo Tluſtoſzowi iest podobne / o

czym Dioſkor : ſam o nim piſzac ſwiádeczy / tylko że ma liſteczki ciemnieſzej zielonoſci y korzonki ciétkie

Mieysce

Miagód. y ná bzymiałość cion łoná ściencza. Cláſkie mu rodze nia.

Łożyſka. Mnieſta gno. Dychawicznym. Swídzoc tchnącym. Głowy bolent. Plod wywodzi rodzenie ſuadno gnu.

Bolętki w orok obráca. Mnieſty Bob kamienny.

Szkodzi.

Plodu. Womity ciáſkie y je krúſie gnu.

tem godzinie przed przysięciem piac. A to czy
nie poliby nie wstała / y nie opuściła.

Miesięczne czyszcienie pamiom náb przy-
rodzenie zaślanowione wzbudza / poltory
kwiny nasienia z winem dáiac pić.

Łożytko pozostáte po porodzeniu pá-
niom wywodzi / mnieyszego Wroblego pro-
sá / nasienia z kwinty ábo / z poltory pić dá-
iac / badz z iucha Sábiny warzoney / badz
z wodka Cynamonowa / ábo z Marunko-
wa.

Wodká z Wroblego prosá.

Żiela Wroblego prosá wodká bywa pa-
lona / y do potrzeb lekárskich używana. Tá

Kámiem ták w nyrkách iáko y w pechy-
rzu kręsy y potężnie moczem wywodzi trun-
kiem używane.

Mocz zátrzymány wzbudza y pedzi.

Miesięczne czyszcienie białogłowskie po-
rusza y wywodzi / dáiac iá z syropem z By-
lice trunkiem. Tab.

Kozsadek.

Póślednieyszy Ziopolisowie wynálezli
wiecey rodzajow Wroblego prosá : Jáko
Wroble proso czarne / ktore korzonkow jest
drobnych / młeczemnych / y nieużytecznych.
Kozg dwu lotietnych / kolankowátých / o-
blich / odno zysłych / y suchych. Liścia iáko
y Marzány / ábo Kety / y spony: drobne /
málego / y ostrego. Nasienia okrągłego /
czarnego / olejowátého / y tłustego. To mie-
dzy Pšenica pospolicie sie znayduie / y po
wymłóceniu z nis bywa melte: Nie czy-

ni żadney wady / ani škodzi używáacym go
w chlebie. Jni zowia to žiele Krowia rja.

Jest ieszcze Wroble proso Trzcinné / ze liś-
cie niešie iáko Trzcina / to drudzy zowia La-
chryma Job: Łzami Jobowymi / w ogra-
dách pospolicie w cudzych stronách roście.
Żiárna wielkiego iáko groch / twárdokámie-
nistego / á rozmáicie farbowaného / ábo
přstrego / ktorego do tych czasow użytku nie
znamy / opřocz że z niego paciorki czynia /
y nosa ná syi. Kocha sie to žiele w grun-
tách wilgotnych y mokrych / ná pulkorá to-
ćtá wyrasta wzrosł. Korzeń podobny Pro-
siánemu. Liścia Trzcinného / serokiego /
żyłowátého / twárdého. Klacza kolankowá-
tego / od tych liście po iednemu od každého
pochodzi / ktore ogarnia swym okryciem
nasienie. Žás nasienie pierwey vformowá-
ne bywa á niźli kwiat wypuści / co w nie-
máłym podziwieniu bydz może / dopiero
przyszedłszy do swey doskonałości / kwicicie z
siebie wierzchem biáte ná křtate kłostow
wydáte. Ten owoc napřiod pokáźnie sie žie-
lony / potym dożrzewáiac / žřará czerwoná-
roy / y dla odmiany farb pozorowi wdzie-
czny: odspodku swego seršy / ku wierzchu
ščupleyšy / liniyki po sobie wzdułž proste
máiac / w lupinie swey twárdokřemieni-
šey žiárnto zámknone / ná křtate žiárna
Indyjského Prosa / bárwy liřowátého: smá-
ku zboža iákiego nie złego / wiele supinek
biáłych okřyte / z ktorých ochedożone może
bydz máta y chleb / iáko ze Żru ábo z Prosa.
Ale w lekárstwie / iákom wysšey námiemil
użytku żadnego nie ma.

4. Proso
wroble.Lachry-
ma Job.Miesiac
Sury.

Łożytko.

Aqua
stillati-
tia.Kámiem
niu staj.Mocz.
Miesiac
Sury.3. wroble
Proso Gar-
ne.

Pálnik / Tyczná wyká / Bob kámienny. Rozd: 54.

Woiáka Wyká tyczna / ktora
Bobem kámiennym / y Pál-
nikiem zowiemy / wielka y mála:
Niest chrostowáte drzewko bárzo
smrodliwe: Liścia Włostkiew wierz-
bie podobne / táž rozdzek y gá-
lazeł. Kwiatu Kápuštného gromi-
štego. Nasienie w straczkách nie-
máłych obdužne / rumiane y mo-
cne / nyrkeł křtate máiace / přstre /
ktore w tenčas dopiero twárdnie-
ie / gdy iágody winne dożrzewáia /
y ták bárzo / že potym w wodzie
moczone trudno go zmiećzyć. Dru-
ga Wyká tyczna mnieysza / táž
chrostowáta: Tá ná iedney stopce
po trzy listki miewa obdužne / á ná

końcu zaostřzone / žielone / gládkie /
serše niźli Konicz wietřa. Kwia-
tu žoltego / gromiřtego / iáko w wiet-
řego Pálniku / ále zapáchu nie-
wdziecznego: z tego straczi po-
tym bywáia iáko ná Žárnowcu /
w ktorých nasienie táž podobne
wielkościá žiárnu Žárnowcowe-
mu / ieno obdužne iáko Bob włostki /
ktory řasolámi zowia: bárwy czar-
náwey / Pniak klacza ták twárdy /
iáko Gwáiatkowe drzewo: z wierz-
chu žolte / wewnatř ábo w dže-
niu czarne. Přez nářazy y náruře-
nia trwa čas dlugi. Přeto go spo-
darze wieyscy y winniarze / czynia
z niego tyki do spierania látorořl

winnych

cho podobny Kumienkowi smierdzacemu / ktory Psim zowia / ze pozorom ieden od drugiego rozoznać trudno / sama tylko wonia. A też nie dziw / bo ten pachniacy z tego Psiego pośedł / o czym sie niżej powie. Także o drugich.

Miejsce.

Roście Kumien pachniacy przy ścięściach / na miejscach wyprawnych / na miedzach / między zbożem / w ogrodziech. Roście y na miejscach wyschłych. Kwitnie w Czerwcu / a w cieplejszych krajach w Maju. Kwitnie na niektórych miejscach dwakroć do roku / w Czerwcu iako się powiedziało / y w Wrzesniu : ale własny czas kwiatu w środku albo ku końcu Wiosny.

Przyrodzenie.

Ten rozgrzewa y wysusza wpir w swym stopniu / tak rozzenie / iako liście / y kwiat. Słożenie z żywiołma bärzo osobliwe y znamienite. Sciencza / rospadza / rozgrzewa / rosprawiue / odmietcza. Bole w smierza subtelnym przenikaniem swym / ktorym iest Rozy podobny. A swym rozgrzewaniem do oliwy moze bydz przyrownany. Ale Kumien Rzymiski pelny y niepelnny. Także Kumien Angielski we wtorym stopniu sa rozgrzewaiace / y wysuszaiace.

Moc y skutki.

Głowe albo mozg.
Pierśi / Kwiecie Kumienkowe w winie wärzone / a po ranu y na noc po kielisku ciepło piac leczy / rozgrzewa / y posila / otwieraiac / y kolere wywodzac. Tak że sie w nim kapiac y myiac.
Macie / y inne członki y części ciała do rozbienia / rozgrzewa / posila / y utwierdza.
 Dychawicznym iest ratunkiem.
 W kistkach darcie / co kolistazowia / w

Głowe.
 Pierśi.
 Plucom.
 Wątrobie.
 Slezionie.
 Wyrkiem.
 Pechyrzo.
 w.
 Macicy.
 Dychawicy.
 Kólce.

smierza / y boleści w innych członkach wnetrznych przez klistere dany / wklada.

Macieczne boleści wstramia.

Miesięczna choroba zatrzymána wywodzi piac iuche z wärzonego. Także sie w nim kapiac. *Dios.*

Kwiecie Kumienkowe miałko utarte. A porym do iedney części tego prochu przydać Miodu odwärzonego y odsymowanego trzy części / miasto lekarzu przez kilka dni używać iako pol orzechá Włoskiego náraz a to ráno y ná noc / zmiełcza żywot / y przez kolce wywodzi dawne plugasirwa z kistek.

Grysienie w żywocie / y

Glisty wywodzi / proch z Kumnu z winem ciepło ná czczo pić dáiac ćwierć lotá / albo pulkory kwiny.

Padaśca niemoc odpadza / y przez blugi czas od niej zachoruiue. Kwiatki Kumienkowe z miodem w winie wärzac y pić dáiac.

Glisty wywodzi z żywotá / wzięwşy ich ze dwa lotá / a ze dwadziestá iedwabnych sliwek / ktore Sebesten zowia / to w kwarcie wody wwarzyć do połowice wywrzenia a przecedzşwşy wziac ze šestć lotow iuchyrey / tak wiele przylac winney lozy kwastowatey / albo ocetianey wody *oxycratem* zowia / ze trzy albo cztery poranki tego dáć pić.

Członki sprácowane y zemdlone / nad ineziola bärzo posila / kapiac sie w nim / albo y nagrzewaiac. *Gal.*

Płod martwy z żywotá wywodzi.

Mocz zatrzymány pobudza.

Kal y zamuliska z zyl moczem pedzi.

Kamien Wyrkowy.

Opuszenie z wietrzności rozgania.

Kolike y darcie w kistkach wsmierza.

Zolta niemoc spadza wärzac go z rozzeniem / z kwieciem / y z liściem w wodzie / o piac. Także sie w nim naparzáiac / y kapiac / albo páre do otworu łona pufczaiac.

Z tych trzech Kumnoch napotężniejszy iest bronatnego kwiatu ku wywiedzieniu kamienia z Pechyrzá y z Wyrk / y ten też iest najwlepsy / nautatniejszy y spámalszy.

Te drugie Kumienki / białe y żoley za potężniey wywodzi.

Proch z Kumnu z wodką ziela Noc / Dzień piac. **M**ocz potężnie pedzi. Także y kamien : ale potężniey iako sie niżej powie dzialo bronatny Kamien. W niedostácku wodki przerzeczoney z winem go pić moze.

Bolenie niezmerne w żoladku wklada / a zwlaszcza zásiebienia / weźmi kwiecia Kumienkowe / Kofornáku / Centuryey / ziela Szpiki Indyjskiej / każdego po loćie. **M**iodu dobrze odsymowanego dwańascie lotow. Ziela przerzeczonye miałko wlic / y przesiac / a z miodem umieścáć. Tego le-

macie
 beleści.
 miesięcz
 gney cho
 robie.

Swot ed
 misza.

Grysi
 niu w ży
 wocie.
 Glistom.

Kaduka

Glisty.

Członki
 sprácowá
 uym.
 Pled mar
 twy wy
 wodzi.
 Mocz po
 dzi-
 samule
 nie wywo
 dzi.
 Kamien
 wyskow.
 Opuşe
 nie.
 Kólce.
 Zolta gco

Mocz y Pa
 niu n pas
 dzi.

Żoladka
 boleniu,

Cepæa.

Cepeentkraut. Welschens.
Harnkraut.

Wiewse.

Kościę rado na miejscach pło-
nych y iálowych.

Wzpródzienie.

Jednákiego przyrodzenia iest z
Tlustoßem.

Moc y skutki.

1789 w p
wodzi.pachyzo
wi owze
działem.Moczu z ciężkością kápaniem y z rzę-
niem odchodzącemu. TakżePachyrzowi záwrzedziálemu / okroś-
wiálemu / z którego Lupięze moczem iáko
miaske otręby odchodza / iest osobliwym
lekarstwem / liście w winie białym dobrym
warzac / á piiac. Jesze potężniey to spia-
wue z korzeniem Gromowego ziela / które
Szparágiem zowia / w winie warzone á
trunkiem przez kilka dni używane. *Dios.*

Rumien. Rozdział 96.

Rumien troiáki iest / nie máiac
miedzy sobą rozności tylko w

Chamomelum.

Kamillen.

kwieciu. Pierwszy iest kwiátu bia-
lego / á ten iest napospolitý. W-
tory kwiátu brónatnego / á ten zra-
dka sie znayduie / iest nawietý / y
naspánialý. Trzeci zóltého kwiá-
tu. O tych trzech Dioskorydes / y
ini starodawni Zioloписowie z-
mianka uczynili. Poslednieyý dru-
gie trzy do tych przydáia. Jednák
pierwszy iest naprzednieyý / y do
wzywánia w potrzebách lekarstkich
napospolitý / y nauzytecznieyý /
co mu Dioskorydes y Galenus przy-
wlaszczaia. Trzy pierwsze máia pra-
cie na polkoćia / podczas ná lokiec
dlugie / gesto rozkrzewione / y gále-
ziste / wewnatrzcze. Listeczki cien-
kie / drobne / geste / włosientowáte.
Kwiát wierzchu z białych listecz-
kow zložony / we szrodku zóltý ná-
kštalt głowki / okolo której listeczki
biale / iáko by promienie od słońca
pochodzące / wdzięcznie wonne. Ko-
rzonki drobne / nie głęboko w ziemi
siedzace. Ten Rumien iest tak bá-

waniem.

Terwy albo piete żyły posila rozgrze-
wając je / (Diof.) y wolne czyni. Gal.

Głowy boleńe wzmierza / wärzac go do
bo na goracey cegle rozpärzając / a okładają-
cąc.

Wszczynionym od iadowitych besty / pro-
chu z liścia tego ćwierć tota z winem piac /
jest ratunkiem.

Krwia oczu zaciętle y zbyenie boletace /
bärzo przedko leczy / wzlawszy tego soku ię-
dne część / dwie części wodki z białkowia-
tecznych / mleka białogłowskiego chłopie
farmiaca / trzy części. To zmieścić wespół y
z tego wodkę dystylować / w koroey chu-
steczke chodoga maczając / czesio kroc na nie
przykładając / bärzo lätawe jest na oczu bole-
tace a krwia ząstie / lekarstwo.

Odsterdziu y stabisnom boletniu / Hypo-
chondriacä Greko wie zomia / jest lekarstwem
wdziacznym / piac suchy / y naparżanie z
niego czyniac.

Chyrgrze.

Podągrze y w czlonkach lamaniu / wino
w koroymby kwiecie Kumienkowe przez
noc moknelo / jest ratunkiem. Ale przycym
kądrego dnia Kumienkowy m olejkiem
dwakroć namazywać potrzeba. Toż też /

Wlomności z paralizu / poturczeniu jest
wzyreczne / abowiem czlonki wlomne posila
/ dwa razy na dzien olejkiem tego namaza-
wać / a ciepło chusty na to przywinać. In
summa malo nie wsty skiam chorobom ludz-
kim / jest lekarstwem osobliwym.

Gistuly w kaciu przy nosie w oczach le-
czy / z sucha liście tego / przykladając. Diof.

Febry y goraczki wzmierza / z olejku tego
Kistery czyniac. Abo z polewki wwarzone-
go przydawszy olejku tegoż. Diof.

Bol w głowie wkłada plastrz z ma-
Kumienkowej / a z teczmienney / za rowno
wstawy / y wodą wärzonego / a olejkiem
tego zacyniwszy / głowę tym obłojąc. Abo
wziąć kwiecie świeżego / bądź suchego ze
dwie garsci / y wärzyć w winie z wodą na-
poly / do tego mäsła świeżego nie solonego
przydać ze dwa nasćie łorow. To tak dlugo
przy wolnym ogniu wärzyć / aż wino ono y
wodą wywre: poty przebieć przez co gęstego
/ abo przez chustę / y ta mäsca czolo y skronie
na mazywać. Abo też rozmarzawszy na chu-
stę / troche octem potropić / y namieysce
przerzeczone przyłojąc. Może też na toż o-
mycie nog wczynie / wzlawszy Kumnu ze
wosy skiem ze trzy garsci / Kozey czerw-
ney dwie garsci / Komonice dwie garsci
Bozego drzewka / Kozzey Miery / po gar-
sci. To wärzyć w rzezcney wodzie przy law-
szy winą z kwarcem / abo z polcory / w tym kąd-
dego dnia nogi co na ciepły zetrwać może
parzyć. Abo wiem wielkim jest ratunkiem

tym kroych głowny bol trapi.

Lug z Kumnu na to: bärzo osobliwa
jest pomocą / wärzyć go w kotle wody / y
przesenć a przez popioł one wode na Ku-
mien także w naczynie podobawione cedzić
raz y trzy przelewając / w tym nogi na noc
parzyć / a głowę porażu przemywać. Też
Kumien wärzyć / y polewke te pic / a z tego
wwarzonego plastrz wczynie / a ciepło na skro-
nie y czolo przykładając dobrze / zwlaszcza
na noc.

Bol o: z oczu spadza / koroa bywają: o-
tey choroby wärzac go w wodzie / y parsć
oney suchy w oczu pasczając / abo też y
twarz wmywać. Jeszcze lepiej tak / w-
ziąć kwiecie Kumienkowego ze dwie gars-
ci / Maieranu / Kozpu / ziela wodnych orze-
chow / po garsci / wärzyć w wodzie / a prze-
rzechonym sposobem tego wzywać.

Przećiwko boletniu oczu / wziąć soku
wyłetego ze świeżego Kumnu dwa łory / mle-
ka białogłowskiego chłopie farmiaca / fiesć
łorow / białku odedwu iay kolosy ch co na-
swieższych / a to wespół co nalepię zbiwszy
chusteczke w tym maczając / y na oczu przy-
winać / a co wstanie znorow zmazając. *vide
idem supra Folio 795.*

Boletacym oczom z wiatru / Kumienko-
we kwiatki / kwiatki Komonice / nastienie
Włoskiego Kozpu / abo wierzchołkow z do-
rostelego Kozpu Włoskiego po garsci kąd-
dego wstawy / wärzyć w winie na poly z wo-
dą / w tey we dwie chusteczke chodoga ma-
czając / a na oczu przywinać / na wierzch ciepło
mleko kładąc / a co wstanie to odnowić.

Kumien w mleku wärzyć a na czolo y oczu
plastrować ciepło / dobrze.

W oczach krosty leczy / Kumien w wodzie
wwarzony y na nie plastrowany.

Głowy boletniu niezmiernemu / z koroego
do saleństwa y od rojumu odstapienta za-
ledwie nieprzychodui Kumienkowych kwia-
tkow ze dwie garsci wziąć / Maieranu / Ko-
zey czerwoney / Kozpu ogrodniego liścia / po
garsci. To wespół w studienney wodzie do
polowice wyrzemia wärzyć / a w tym dwo-
ista chusteczke maczając / na skronie y czolo
ciepło przywinać / powtarzając czesio.

Włosy cudne na glorie czyni / kwiecie
Kumienkowe w lugu moczone / y tym cze-
sto przemywane.

Toż też spadki rymy y flusy z głowy na-
piera y oczu spadające zastanawia.

Kumienkowy kwiat z czerwona Koz-
napoly / w woreczku ząstie / a na czolo cie-
plo przykładane / też spadki z głowy y rymy
zawściagaia. Abo tak / wziąć kwiecie Ku-
mienkowego garsci / czerwoney Kozey /
Maieranu / Kocankow zamorzlich / Mu-
skacowego orzechu / Pieprzu czarnego /
Pieprzu długiego / Kadudla białego tra-

żyły net
w posil-
la.
Głowy bo-
letniu.
Wszelkie
nie od be-
stiy iado-
witych.
Oczom
Koroego
liście tym y
boletacym

oboleć
y na bżno
boletacym

Chyrgrze
Podągrze.
Lamaniu
w cłon-
kach.

po kurog-
nym.

wosy Kim
chorob
Sizule w
og.

Gabrom.

Boletia
głowy.

Item.

Item.

Item.

item.

Item.

zostali
na oczach.

item.

Oczu bole-
niu.

Item.

Item.

W oczach
krosty le-
czy.
Głowy bo-
letniu.

włosy cu-
dne czyni

Ry: le y
pa Kom.

Item.

Item.

Item. Etwarzu na raz po tocie z winem dobrym
wzywac kazdego dnia na czczo.

Item. Albo tez tym sposobem / Rumienkowey
wodki wziać lot. / Szerbakowey abo Po-
droznicowey drugi. Wina dobrego z lyski
tego wespól zmieszawszy w trunku kazdego
dnia na czczo wzywac.

Item. Albo tak: Wziac Rumienkowey wodki
lorow osm. Cukru biale^o ile kto chce miec
srodka / to dac ciepło pic w ten czas gdy
bolecs dziecy. Jedno trocha przed tym / y
potym dac kolaczek abo ze dwa ziesc z Gal-
ganu wezynione / abo z Amniu kramne-
go. Diagalangam abo Diacyminum zo-
wia Aprekarse.

Zolodka nabrzniad-
sema. Nabyzmalosc abo napuchnienie zolo-
dka leczy / wino picac ciepło po kielisku na
czczo y n noc / w ktorymby Rumien byl
warzony.

Mega ta
plocema.
Dobro to
wspelakim Moc z po kropi kapiacy / toz wino zasl-
narwia.

Zamien
nykory. Bole wselakie wsmierza / tak z wietrzno-
sci jako z wilgoinosci / takichkolwiek we
wnetrznych y powierzchnowne warzoc
go y picac. Takze naparzac / y kapiac sie
to nim.

ploda
mace-
mu.
Kwatta
nie. Zamien z Tyrel pedzi / korzenie Ru-
mienkowe na proch warte / a z winem trun-
kiem wzywane. Toz tez moc z zahamowa-
ny wywodzi.

Cerogto
Folizy-
nym. Tenie proch po polowu cwiertei takze z
winem pty martwy plod z ywota rozpada.

Item. Tenie kwartane odpadza z winem go pi-
tac. A tym porozumey / gdzieby z sokiem Ru-
mienkowym wyschlym / tak wiele oliwy
przyzwiazawszy zly pulsome / y pacierz we
grzbiecie wysytek tym nacieral. / zwlaszcza
godzine przed przyjsciem tey / y potym sie po-
mazaniu w poscieli poctie.

Item. Goraczki koleryczne wsmierza z kroleciem
tego y z korzonkami warzaca puac. Na-
wet wselakie goraczki. Ktozeby iedno z za-
mulenia y zagnoienia wilgoinosci pocho-
dzily / tak melankoliczne / jako siagniste.

Item. Tez y tym jest osobliwym lekarstwem / kto-
re pochodzi z zapalenia czlonkow wnetrz-
nych. Dla tego Egypcy Lekarze stoncu go
oddawali / y postwiacali / ze wselakie zim-
nice odpadza y leczy. A zwlaszcza rosprawu-
wszy pierwey te wilgoinosci / przystoynymi
y przynalezacymi trunki.

Item. Tymze febrim wysytkim w obec test wy-
tecny proch z korzenia Rumienkowego / a
zwlaszcza kroy perwnych dni przychodzi /
biorac go na raz co czterwony z lory zawazy
we dwu abo we trzech lyskach syropu z o-
ctu a wody y z cukru wezynionego / a to go-
dzine abo dwie przed przyjsciem / wezyni-
wszy tego z kalfaki oc.

Item. Przeciwo tymze febrim trociskii abo po-
laci z Rumnu / barzo kostowne y do w a

oczone / Kroz Nechtesus Frol Egypcy
Lekarz wielki opisal / jako Eius pipe o Ru-
mie pisac. Bane sczyrych y sczegulnych
kwiatkow Rumienkowych prawie dorca-
lych / ile kto chce wziać / w miedzierz w-
eluc / y z woda kolaczkow naczynie / a w cie-
niu ususyć. Potym gdy kogo febra napo-
dnie / w eluc ieden / abo ileby sie bydz doslyc
zdalo / z oliwa go zmiesiac / abo z oleykiem
Rumienkowym / zeby jako masc byla. Tym
czalo wysytko namazac poczawszy od glowy
az doskop / w ten czas gdy go pocznie nadcho-
dzic / y nakryc go w poscieli dobrze. Ktozy
mala powstac / tym pot przydzie dobry y po-
zyteczny y przydacie. zetychze kolaczkow tym
ze dac moze jako Bobowe starna / z ciepley
wody trunkiem. Ludziom przespoinym y
podroznyim takowe lekarstwo dobre y stna-
dne ku przenoszeniu. Toz y Dioskondes pise-
gdzie kaze Rumnu co namieley w eluc z kwie-
ciem zosobna kaze / y z tego kolaczkow
naczynie / a do potrzeby chowac / zwlaszcza
tym febrim krole perwnych dni przypadalo.

Item. Korzenie toz Rumienkowe o chedozy
wisy ie ususyć / y chowac osobno. A gdy po-
rzeba przypadne / wziać go iedne czesc / a
byla abo naci tego dwie czesci / y z syro mio-
dowa dac pic. Zás drugiego dnia na prze-
miane / wziać kwiccia abo korzenia tego
dwie czesci / a ziela iedne / y takze mialko w
carky / dac pic z winem ptyim miodem ro-
stwozonym / co raz to polowica wiecey. *Dios.*

Item. Watrobe zamulona y zakana otwiera.
Miesieczna zacrzymana wzbudza / pro-
chu Rumienkowego mialko warte go z pol-
tory cwiertei lota dac na raz pic / watrobie
zakaney z octem. Miesieczney chorobie z
winem. Toz y Dioskondes morwi.

Item. Nacica zawarta otwiera / naparzenie
abo kapanie z Rumnu czyniac po pas.

Item. Krecz abo zakrzywiona byie abo glowa
leczy.

Item. Gruciole twarde odmieleza.

Item. Wola na syi krole nie sa zaszarsale spo-
dza / z kwiatkow tego a z miodu Ektwarz
rzadki wezynawszy / na czczo przynamniey ze
dwie godzine przed iedzeniem dobra lyske
lizaniem wzywac kazdego dnia. Takze y na
noc. *Dios.*

Item. Puchline spadza z ciatal / suchego wsi-
wisy ze wysytkim / to test z korzeniem z lis-
ciem y z kwieciem / y na popiol w palić / kro-
ry wezekliem w chusieczce w winie moczyć /
a to pic.

Item. Rumien suchat / wrzedzienie w wsciech
goi. Toz ucha z warzonego czyni ploczac
nia.

Item. Bokom twardym / nabitym / y pelnym /
z zbytnich wilgoinosci. Takze
Aze y twarodac po goraczkach pozost-
larozbita / swym naparzeniem y plastro-

Item. Cze-
abo Poloz-
tl.

Item. *Dioscon-
des.*

Item.

Item. *Watrobie
zakaney.
Miesie-
cney cho-
robis.*

Item. *W dacy
zakaney.
Krecz.
Grucio-
wola na-
sra*

Item. *Puchline
spadza.*

Item. *Wrzedz-
nicom w
wsciech.*

Item. *Bokom
nabitym.
Bisleg.*

waniem.

W nyrkach wkłada naparzanie albo kapa nie czyniac / wziac kwiecia ze dwie garści: Kumienkowe / Romonice / Bocantow za morskich / Kopru swoyskiego / po garści. Korzenia siolkowego / fengretu / nasie nia Lnianego / po pol garści. Korzenie y nasienie z hrubą przetluc / y w dlugi worek zasyc / na poltora lokcia wzdłuż / na lokcie w serz / y uczynic z niego po pas kapanie dwaćroć przez dzien worek ten na biodrach albo leżwiach polożysz. Po naparżaniu takim / ciepła chusta siarszy / namazac oley kiem Kumienkowym / y oleykiem z Kopru swoyskiego / albo Kuciannym / ciepło. a na to futerko iakiekolwiek / mozei bydż stare listie przylozyc. To czynic trzyćroć przez dzien / rano / w poludnie / y wieczor.

Mleko gdsieby sie zbynie w wialito bia / kryglowie w pierści / zacyzmy miała w nich boleśnie rozpieranie: weźmi dwie części Ku minu / Romonice wierzchołkow / naći Ko prui Wloskiego / nasienia Kopru swoyskie go / Bojegodrzewka / fengretu / każdego po iedney części. Bazyllyki / Lnianego na sienia / także po części iedney. To warz w winie a w wodzie na poly / y często tym na parzay pierści chusty maczaiac albo gebl.

Także na spuchniemie pierści z zimną / Ku mien w winie warz / a ciepło plastry.

Zoladkowi obiazonemu y boleiacemu / wozeczek z kwiecia Kumienkowego dwie części / z Piolynu / z Maieranu / y z Kury ied ney części przysyc / y wstawic znie na zola dku nosic : namazuiac go po rano y na noc oleyem Kumienkowym y Kuciannym wespól.

Abotak : Wziac kwiecia Kumienkowe go poltory garści / czerwoney Koje / Pio lynu gornego y Pontciego / Marzymiecki po garści. To wespól w wozeczku przesyc / a na goracey cegle rozgrzawsz / a winem polawsz / przykladac / powotarszaiac często zagrzewaniem.

Bolaczke wnetrzna w zoladku. Także Wzod w listkach / y w innych wnetrzno ściach rospadza : wziac maki z Kumienko wego kwiecia cztery loty. Maki nasienia Lnianego / fengretu po dwu lotu. Smal cu swiniego pieć lotow. To wespól wa rzyć / albo smazyć aż zgesnieie iako masć / plastrowac ciepło : abowiem takowe bola czki zmiękcza / y w otok obraca.

Bolesć w kiscie stolcowey wsmierza / kto ra bywa z wilgdnosci ostrych y iadowi tych do niej zstepuiacych. Wziac garść Ku minu albo dwie / Romonice polowice od te go / warz w winie na poly z woda / y tym nagrzeway kiske w stolcu.

Kolice y darcie w listkach iest wielkim ratunkiem : wziawsz go ze trzy garści / Ro monice dwie / Bocantow zamorskich garść Także w worlu zasyc / na goracey cegle wi

nem pierwey skropioney / dobrze zagrzac / y na papek y wysytek zywoć przykladac.

Na toz gdsieby z wietrzności przypadło / uczynic worek na wielkość arkuşa papieru wserz y wdluz / ze czterech garści Kumien kowego kwiecia / z Kopru ogrodneho li scia / Maierzanki / Lebiotki / z Szalwiey / z Piolynu / po dwu garści każdego. Ten na goracym dnie ogniska / albo na ceglach na grzawsz / na zywoć przykladay. Moze iestze przywsiac / Maieranu / Kury / Kaniżu / y Aminu / po garści y po dwie.

Kapanie też po pas / albo y para nagrze wania z rychze siol moze na toz czynic.

Plastr do tegoz barzo dobry tym sposo bem czyniony : Wziac kwiecia Kumienko wego ze cztery loty. Tak wiele Lnianego nasienia / Piolynu nasienia / Kopru Wlo skiego / Aminu kramnego / Kury / Aminu polnego / Jalowcu / Marzymiecki / po dwu lotach każdego. To wysytek mialko wlu ksz / w wodzie warzyć / przydawsz z seć lotow oleiu Piolynkowego. Plastr z tego co naciepley kladz na zywoć. Abotak tym sposobem : worek uczynic / ze dwu części Kumienkowego kwiecia / z Slazu / z Kury / z Bylice / z Piolynu / z Siemienia Lnianego / z Kminu polnego / z hrubą przetluczonych w winie goracym go nagrzac / y na zywoć przykladac wyzarwsh go z wina.

Abotakowy plastr : wziac maki z kwie cia Kumienkowego ze trzy loty. Tak wiele maki Bobowey / fengretu dwa loty / maki z Siemienia Lnianego także ze dwa loty / Aminu kramnego mialko wtartego lot. Maska swiezege cztery loty. Oleiu Kucia nego dwa lota / to wysytek w wodzie wa rzyć / y na zywoć plastrowac wysytek co na ciepley.

Slezienie nabrzmialey albo napuchley / plastr barzo wyteczny. Kwiecia Kumien kowego wziawsz ze trzy albo ze cztery gar ści / warzyć tak dlugo ze rozewreia / y prze bicie przez sitko. Do tego przydad Ammo niaku / Sagapenskiego soku / y Bdelium każdego polocie / wiecey albo mniej wedlug przebitego przez sitko kwiecia. To potym wespól warzyć aż bedzie iako masć / to na sleziona nabrzmiala plastrowac.

Kamien w nyrkach trszy kapiac sie po pas w Kamnie / wziawsz malo przedtym prochu z tyzke zaiaca Marcowego na po piol wpalonego z ciepłym winem. Toz też dobre iest / kiedyby sie kamien zaslaniowil w korzeniu / albo w syi pachyrzowey / abowiem padzi go poteznie.

Dziatkom malym kamien cierpiacym / iest lekarstwem osobliwym / wziawsz dwie cze ści Kumienkowych kwiatkow / Romonice Rozmarynu / Szalwiey / Chrzanu / li scia Kzobkwiannego / każdego po iedney cze

Item. Worek.

Item.

Item. Kapanie. Item. Plastr.

Item. Worek.

Item. Plastr.

Stezione nabrzmialey.

Kamien w nyrkach

Dziatkom kamien cierpiacy

niekopa uion w tralane w pierści.

placiem spuchlym. zoladkowi obiazonemu.

Item.

Item. Bolaczke w zoladku Wzod w listkach.

Bolesć w kiscie stolcowey.

mnego / nastienia Nardusowego / Gwozdziow / Cynamonu / po trzy ćwierci tota. To wysytko z hrubą przeluc / y wozeczku przesyc / żeby sie w kupa nie zbiegło / nagrzac go y nakładzie nad meglem ognistym / w rzuciwym kory gwozdziow kramny / kadzidla y co naćiepley na głowe przylozyc. Wszytki flusy y spadzi zaslana wia / a wilgomości zle w mozgu wysuska y trawi.

Lupieje / y pąprzyka z głowy wychoda / za / przemynaiac czesto glowe woda / w koreby Kumien byl warzony. Takie z ciata wysytkiego lupieje spada / y nie zaspeca / nia ciata / kapiac sie w nim.

Wsy bolesci wkłada wozeczki z Kamnu wozynione / y na goracey cegle winem potropiwszy nagrzewane / y przykładane.

Ciezkemu boleniu głowy w stogach goraczkach przemynaiac głowy woda / w koreby kwiatki Kumienkowe / Roza czerwona / Marcowe suolki / Jeczmienn / kazdego po garsci wziarowzy wrzalo / jest osobliwym wzeniem.

Zebowanu lekkiemu dścieinnemu / Kumien z Koprem swojskim warzony w wodzie / jest wielkim ratunkiem / czesto ta woda glowe im przemynaiac ciepło.

Pamięć wcale zachownie y ostrzy.

Wzrost /

Sluch posila / wmyaiac kaidy wieczor nogi kładac sie do poscieli / abo przynamniey trzykroć do tegodnia w wodzie / w koreby Kumien byl parzony dlugo.

Spanie przywodzi w chorobach / abo w goraczkach wielkich Kumien wziarowzy go ze dwie garsci. Lisca suolkow Marcowych / Komunce / po garsci kazdego. Makowek / Grzybienta / lisca Zielanu bialego y kwiecie tego po pol garsci. To w wodzie dlu warzyc / abo parzyc / przydawszy iefese lisca y kwiecie Wierzbowego / lisca Winnego / po garsci. Ta woda na noc kładac sie spać nogi y rece na dol omywać do brachwile / y nie ocierac aż samy oschna.

Lupieje / twarzy spada kwiecie Kumienkowe mialko warte / z miodem na kstale masci zacsynione / a tym twarz namazowac dwakroć przez dzien / a po kaidym namazaniu woda warzoneg Kumnu obmyc / nie niescieraiac / ieno żeby samo oschlo.

Wilgotności w usciach. Wilgotność zbytnia wsi oddala roz kwiecie w winie warzone / wsta ta ucha czesto popluciac.

Trzonowych zebow bol vskramia / sol z swiete go Kamnu ciepło w wsi czestokroć pusezany / a ile w to wcho przy ktorym boleci.

Suhy kaselleczy pusezaiac pare ciepła w nos zwarzo tego Kamnu z czerwoney Rozy / y z Macierzydu / po garsci kazdego wsi wsi / ale Kamnu dwie.

Ciezkemu chmienu / y dy nawicy / kora z spadkow od mozgu bywa Tot kwiecie leczy wziarowzy ich ze dwie garsci / Komonice Nardusu Celtyckiego kwiecie / po garsci. Kadzidla z hrubą przeluczone lot. Kwiecie y Komonice drobno pokraiac / y wozeczki z tego wozymc / kory zarofe we dnie y w nocy cieply na wierzchu głowy nosic / Abowiem wysusac bedzie wilgotności w glowie.

Przećiwko kłociu frogiemu w bolach / warz Kumieniu y Slaz w winie y w wodzie na poly / poterka wley w macharzyna / przydawszy zhesć lotow oliwy / y co nago recey na miejsce boleiecy przykładay.

Albo tak: Wziac kwiecie Kumienkowe go garsc abo sesć / Siemienia lnianego z hrubą przerazonego ze trzy garsci. Z tego wozyn dwa wozki / a w wodzie sey rozparywosy / po wyteciu na bolace miejsce ieden za drugim co naćiepley przykładac.

Boleniu w ledzwiach / y w biodrach / W Wyrtach / oboie to naparzanie przy W Pachyrzu / rzczone jest bazo wzyte. Tia kamien / czne.

Tez na roz kłociu w bolach / kwiecie Kumienkowe w krowim mleku warzone / a na bol przykładane / bywa ratunkiem.

Item, gdyby kłociu w bolu z goracey przyczyny przypadlo: Wezmi garsc albo dwie kwiecie Kumnowego / Komonice / siolkow Marcowych / Otrab / Sandalu czerwonego wtluczonego / Nastienia Slazowego / kazdego po garsci: to wysytko na proch wtluc / y przydac mali Siemienia lnianego / Sengretowey / po locie. To wespolt w mleku krowim warzyc / przylawosy oleyku Kumienkowe kwatere / żeby iako kafa gestia byla / y na bol bolocy co naćiepley plaster owac / dwakroć przez dzien odnawiac. Abo tak: Przerieczonego kwiecie wziać ze dwie garsci. Kopru ogrodnego abo swoyskiego / suolkow Marcowych / po garsci. Zasyć w wozeczku / y w mleku warzyc przy dawosy Komonice / y bol tym naparzac. Moze tez y w wodzie roz warzyc / a potym z kwatere winnego octu przylac / y nagrzewac tym bol.

Albo tym sposobem: Kwiecie Kumienkowe wziać dwie garsci. Ruty / wysopu / Lebiodki / Rozmarynu / po pol garsci. Kamnu kramnego dwa loty. Bobkow z hrubą przerazonych lot. To wysytko przesyc w wozeczku plocinnym / y w goracym winie maczaiac / na bolacy bol co naćiepley przykładac / a gdy przechłodnie znouu rozegrzac / y kilkakroć powtarzac / aż kłociu wstane.

Plaster na roz kwiecie Kumienkowego / a z mali Jeczmienney / y z oleyku Rozjane go / w wodzie warzac / a plasteruac. Bole w Biodrach / y

Lupieiom Dapizy Kom. Ciaio ch. bogte sz ni.

Ofom bo. l. wozym.

Ciazkie ma bole niu głowy w goraczkach.

Lekkiemu zebowanu dścieinnemu.

Pamięć / wzrost / Sluch ostrzy.

Spanie przywodzi.

Lupiejo na twarzy.

Wilgotności w usciach.

Zebom trzonowych boleniu.

Suhy suchemu.

Przywar 97.

Kłociu w bolach.

Item.

Lebiodki. Wysef. Pachyrza bolenta. Kamieniu Kłociu w bolach.

Item.

Item.

Item.

Item.

Biedrom Wyrtom wkłada boleści.

W wyrtach

na papęty y prog loná plastruy.

Klorym żytkom bolelacym / takim test le-
karstwem / roziać ze dwie garsci kwiecia Ku-
mientowego / prochu siennego / Szalwicy /
Kozmaryny / po garsci każdego : To we-
spol wárzyć y z tego páre puszczáć do stolca
Kisze wychodzacey z stolca / Kwiatki Ku-
mientowe / Kozá czerwona / Dziwánná /
test ráunkiem / z tego dwa wozeczki uczyni-
wszy w winie wárzyć y nagrzewáć nimi
stolec.

Nápuchnieniu w stoleu bolesnemu / Ku-
mientowego kwiecia wiać ze dwie garsci /
Komonice / Jengretu nasienia / siemienia
Imánego przeluczonego / po garsci / wá-
rzyć w biálym winie / do trzeciej czási wy-
wrzenia / a w tey polewce chuste ábo gebka
maczáć ciepło przykládać.

Wlaskonym od iászurá y od iney gádsi
ny á bestiy iádowitych / z prochu Kumien-
towego / á z syropu miodku kwasnego / ábo
z octu miodowego / plastr ná ráne przyklá-
dać / pierwey wymywszy ráne tymże syro-
pem kwasnym ábo octem miodowym / le-
czy ráne / y iad wyćiaga.

Ná opuchnienie czionku meszkie / wiać
máki kwiecia Kumientowego / máki siemie-
nia Imánego / Jengretowego / máki z korze-
nia Slazu wysokiego / sig / káždego po dwu
lotu / oleyku Kumientowego šest lotow /
wárzyć to wespól w wodzie áz zgestnieie tá-
ko másc / plastr uczynić / y korzeń meszki cie-
plo tym okládać.

Bole wsfelákie wsfakáia / Kumien ná
proch mátko wtarty / á ze swiezym mástem
plastrowany.

Wrsody wsfelákie zbiera / wziawszy ze
dwa loty mátko wtartego Kumnu / liścia
Slazu wielkiego / liścia máłego Slazu / ká-
ždego po lotcie / Jeczmienney máki lot / oley-
ku Liliowego / Kumientowego / po dwu
lotu / wsfystko to wespól wárzyć w wodzie /
á plastrowáć.

Mosnom konstium zápuchlým / ták uczyni
wejm kwiecia Kumientowego dwie garsci
dobie / Dzwonkom Mátki Bozey / Lub-
szczytu / Sábinsy / Szalwicy / po garsci ká-
ždego / wárz w winie y w wodzie do polo-
wice. To pod kóniá z gárnecem podstawić /
nákrzywšy co nálepicy / żeby pára poden
podchodzác ná strone nie wychodzilá. Te pá-
re dobrze mu tá teź w gebie puszczáć / żeby sie
mogl co nálepicy poćić. To káždego dnia
dwa kroć czynić / áz kon wyzdrowieie.

Wino Kumientowe.

Wino Kumientowe / áczkolwiek v stára-
dawnych ludzi táko y w dšisiešym wieku
w używaniu málo test : jednák w Jesieni
gdy winá zbierá / moga byđz z wielkim v-
šykiem / á zwlásczá dla Pań / y ichrozmai-

tympzypadtom czynione / y używane.

Wodká Kumientowá.

Do wielu rozmaitych potrzeb tá wodká
bywa z Balneum maris dystillowana / á po-
tym przez czas nie mály ná stóncu dla wy-
trybowania wysonowana / y pilnie chowa-
na. W ten czas nálepicy tá wypaláć / gdy
nálepicy y nabárzicy kwienie. Lisće y z kwie-
ciem y z bylem wšiekawšy.

Moc y skutki.

Wartobne żyty zámulone /
Slezione táž /
Zolta niemoc spadza /
Miesieczna pántom zbudza /
Máćiczne bolesci vkladá /
Koliké y dárćie w kšlách /
Pechyrza bolesci všmierza /
Plucóm zátorzedziálym dobia /
Dychawiecznym vřyteczna /
Nyrkowy kámiten wywodzi.

pišac tá
náczczo y
ná noc po
kšielštu
málym.

Zoladet / }
Máćice. } jiné rozgrzewá.

Szešćiniedziátkom vřyteczna / bo wiem
te czysci.

Šnilec w všćiech goi / ploczac ná ciepło
Tážé Kány / krosy / y
Závrzedziálošći w všćiech leczy.
Bole zebow všmierza / ciepło ná plo-
czac / y w všćiech długo trzymáć.

Šlowsy bolenie českie vřkramia / rošár-
šy w iney Nigdalow šodkch kšlá / á chu-
šte we dwóie zložona w tym maczáć / y ná-
czolo y štronie przywiáć. To lekáršwo ná-
mdleyšym y nážbolálym ludšiom / pántom /
pánnom / y dšiatkom bářzo šuży / křozego
bespiecznie bez wsfelákiey šlody vřywać
woga.

Ššnosť z Kumnu wyćiagniona.

Ššnosť ták bywa z Kumnu wyćiagnio-
ná táko y z Piolyntu. Tá wřytkum choro-
šom tym šuży wnetřznym / křorym Ku-
mien sam šuży / biorac tey ná raz trzecia
czesć čwierći lotá / to test 3. badž z wod-
ka / ábo z lektwarzem / badž z winem / ábo
z iákimkolwiek przynáležacym lekáršwem /
według potreby choroby.

Konfekt z kwiatkow Kumien-
towych.

Bywa w inych štronách konfekt z kwiat-
kow Kumientowych z cukrem / táko inne
konfektu czyniony / křory tážé pántom bá-
řzo potrzebny / y vřyteczny / y przynáležacy
test / zwlásczá tym / křozé zesšćokróć čierpia
dolegliwošći máćiczne : Abowiem te wy-
chadzá / rozgrzewá / posila / y vřwierdza.
Tážé šešćiniedziátkom do wycysćiená
test vřyteczny / vřywaćac go ná raz táko ká-
štan / ábo Wloški Orzech.

Wodká

Wartoble
Slezione.
Zolta gce.
Miešta
šney.
Máćicy.
Kolce.
Puch rzu-
plucóm.
Dychawie-
cy.
Kámitenia
šalodku.
Máćicy.
Pol šnico
Šnilec.
Kámiten.
škorze
dšiatkošći.

Zebom bo-
lenie.
Šlowsy bo-
š. nin.

Extract

Konfekt

Klorym
žytkem.

Kisze wy-
chodzacey
stolcem.

Nápu-
chnieniu
w stoleu.

Wlasko-
nym od
iászurá
y od iney
gádsi
ny á bešty
iádowitych
y z prochu
Kumien-
towego / á
z syropu
miodku
kwasnego /
ábo
z octu
miodowego /
plastr ná
ráne przyklá-
dać / pierwey
wymywszy
ráne tymże
syro-
pem kwasnym
ábo octem
miodowym /
le-
czy ráne /
y iad wyćia-
ga.

Korzeniu
meszkiemu
opuchle-
mu.

Bolem
wšfelákim

Wrsody
zbiera.

Moššnim
meššnom
opuchlym

Wino.

ści. Co wárzyć w wodzie / y w tym dwaćroc przez dzeń dzeńie kopać / dáć mu w tej ka
pieli pić wodki Kumienkowej 2. ábo 3. lytki

Bolaczka y záwrzedziálość w nyrkách le-
czy / plaste z Kumnu tym sposobem wczyniony / máli kwiecia Kumienkowego wstac
cztery loty / máli siemina lniánego dwa /
tak wiele też otrab / olein Esámorowego
cztery loty warz to wespól w świeżym mle-
ku krowim / á plastruy ná nyrki.

Mocz zátrzymány wywodzi potężnie /
smázac w máśle Kumienkowe kwiatki / y
w troše winá / á między dwie chušcie wloży-
wszy ná prog loná co náciepley przykládáć.

Abó y tak / weźmi kwiecia przerzeczone-
go ze cztery gársći / dwie gársći Slazu / ko-
rzenia Piotruszczánego / Korzenia Kopru
Włoskiego / po gársći každého / wczyn ka-
piel popás.

Máciocy bolešacey / wino w ktorzymby
Kumien byl wárzony jest wzyteczne / przy-
kládaiac w woreczku. Jeszcze lepiey tym spo-
sobem wczyniony / Kumienkowego kwiatu
wstac ze trzy gársći / Komonice / Kopru o-
grodnego / lniánego siemienia / Fengreku /
po dwu lotách / Bylice Zytney ábo polney
Miety / Poleiu / Božego drzewá / po gárs-
ći / Kumnu kramnego / Kopru Włoskiego
Zányzu / po pol lotá / Fengrek y siemie lniá-
ne przetluc z hrubá / worek tym wšyřtek ná-
pelnwszy / ná goracych ceglách zagrzewáć
co náciepley ná prog loná áž do peptá przy-
kládáć.

Záziebla máciocy rozgrzewa / kwiecia Ku-
mienkowe / wstawy z gársć ábo trzy / Bu-
kwice / Bylice / Szalwoy / po gársći /
warz to w wodzie / á poránu y ná noc tym
is náparzay.

Poty Kumien czyni / wárzac go w gárn-
cách / y w wánnie suchey dobze nákrzyey
przy tego párze siedzac. Jeszcze snadnie y ry-
chley poydšie gdšieby przedtym nášliby do
wánny wšedl ciálo wšyřtko tego oleykiem
namázat / á ktemu klišet dysyłowáney
wodki z niego wypit.

Dplawóm białym białogłowski / jest
wielkim lekárstwem / wstawy ze cztery
gársći kwiecia tego / Máieranu / Bylice /
Kozunarym / Márunki / Miodunki / ábo
Melisy / po dwu gársći / Korzenia Ománo-
wego z Siárki / po lotow cztery / Bobkow
dwa loty / soligarsć : žola posietáć / O-
nian / Bobki / Siárke veluc / y w worku
przeřyc / á w wodzie wárzyć / á w tym sie
myć siedzac ná worku.

Zátrzymány choroby miesieczney biało
głowskiej / kwiatkow Kumienkowych dwie
gársći / Máieranu / Mácierzanki / Poleiu /
zytney Mietki / Márymiateki / Korze-
nie Ořrzyżowe / Suolkowego korzenia / po
gársći / žola pokráiáć / Korzenie przetluc /

wárzyć / y nád pára siedzieć / pusežaiac
w otwor loná leykiem áž do máciocy.

Dla tegož tej kapiel bywa z tych štol / wa-
řiac kwiecia Kumienkowego dwie gársći /
Lebiodki / Máieranu / Bylice / lišcia Bob-
kowego / Chlářtawy / Jáłowcowych tá-
god / po gársći / to wespól w wodzie wá-
rzyć / á w tym sie po pás kapiac.

Poty žle z ciála wyciága / wárzac Ku-
mien z Slazem w wodzie / á nád to pára w
suchey wánnie siedzac / chočia by tež niezby-
mie byly.

Máciocy záwrzedziálo y zránto na goi.
Záplugawiona wychadaža / Kumien to
miedzie wárzony / á špryca przez otwor lo-
ná cieplo dány.

Rány / w winie ábo w wodzie Kumien
wárzony / tym ie wymywaíac goi.

Wřzody Kumien świeży wclukšy / y miá
řto plastru przykládány / leczy.

Kořzy bole głowy częste miewáia / á ile z
imney przyczyny / Kumnu wóniáć im do-
orže. Abowiem značniey posila y bolešć
wkláda.

Członkom zemdlonym ábo ořtábiálym /
pořluczony w wodzie wárzony / posila y w
macnia / sil im dodáac / náparzánim šwym.

Položnicóm / badž w pologu / badž tež
po pologu / gdšieby nogi nábzmiály y pu-
chneły / weźmi kwiecia Kumienkowego
dwie gársći / kwiecia Szpikanárdowego /
ábo Láwendowego / Piolynu / Božego drze-
wá / Centurzyey / Arwawniťu / po gársći /
warz / á po cáley godzinie dwaćroc nogi w
tym parz / po ránu y ná noc.

Kakóm popuchlym z wielkiego žimná y zá-
mrozenia / jest lekárstwem / kwiatu Kumien-
kowego dwie gársći wstawy / Komonice
gársć / Kopru Włoskiego / Fengreku prze-
řázonego w moždierzú cztery loty / to wes-
pól w wodzie ciełacey wárzyć / y w tym ná-
puchle rece nágrzewáć / ná wieczor y porá-
nu po godzinie trzymáiac : Potym świežem
mástem á oleykiem Kozánym / przydawšy
troche máli Fengrekowej / ze bedzie iáko
máść / námažuy rece po každý náparzánim.

Scyácyce z žimney przyczyny tež niemá-
lym jest ráčunkiem / wstawy tego kwiecia
ze cztery gársći / otrab / Prořá / po dwu gárs-
ći / soli garsć : to przeřyc w worku w nie-
málym / á ná grzawšy ná gorácy cegle wi-
nem nákrópioney / co nágorácy na biodze
przykládáć.

Šešćmiedziálce w žywocie bole po zleže
niu všmierzá / wstawy ze trzy loty kwiatu
Kumnowego mátko wártego / máli Bo-
bowey / siemienia lniánego / máli Fengre-
kowej / Aminu kramnego po dwu lotách /
kořose řáda / mářlá świežego po trzy loty /
olejku ze Bzowych kwiatkow šešć lotow.
To wšyřtko wespól w dořárku wody warz

ná pepel

Wytom
owrzędziá-
lym.

Mocz po-
dži.

Item.
Kopania.

Máciocy bo-
lešacy.

Item.

Máciocy zá-
ziebly.

Poty po-
budza

Dplawóm
biálym ná-
pawenie.

Mieřlá-
cney zá-
trzymány
páć.

Item.
Kopania.

Poty žle z
ciála wpy-
wodzi.

Máciocy
záwrze-
dziálo y
žalugá-
wioney.
Rány
Wřzody
goi.

Glowy bo-
lennu.

Członko-
ořtábiály.

W pologu
nogó pu-
chmócy.

Kakóm z
žimná po-
puchým.

Scyácyce.

Bolóm še-
šćmiedziá-
lce.

mázować / a potym ciepłym fucerkiem na-
tryć.

Dziecinney Polce y darcie w żywocie ich /
także wie kim y rychłym jest poratowaniem
Wetne w nim mepłokana obmaczać / a na
pępek y wysyć żywoc co naciepley przy-
tożyć.

Mocz przedsi namázuiac nim okolo ny-
rek / y okolo pachyria.

Mácie boleiacoy z Bobrowym siroiem
jest lekarstwem / żywoc niżej pępka y krzyżu
mázac.

Komuby ospice na wierzch ciała niech-
ciały sie wysypować / badz ludzom sta-
rym / abo mlodym : weźmi tego oleyku sześć
łotow / tak wiele wina białego / Saletry pol-
łora. To wespół warz na ogniu węglistym
do wyrzżenia wina. Tym w ciepłe ciało we-
systko maż / y w posoieli sie potym poć /
zaraz poyda na wierzch.

Paznokcie czarne / chropowate / zc. spa-
pza / wstawy loz rego oleyku / Liliowego /
sądla kofowego / abo kapłuniego / gesiego /
y wołku iarszecego / każdego z rycy po pol-
łociu / spusć wespół / y tym te flastrować.

Zolta niemoc zaskornia spadza oley Ku-
mientowy / pomázuiac nim wysystko ciało
po ranu naczczu. Po obiedzie wczynie po-
ceme / a wazrywosy Kumnu wespół y z kwie-
ciem / do wanny suchey wstawić / żeby
przy oney parze siedzial chory y pocil sie.

Wyrkom opuchłym y stwardniałym / jest
lekarstwem ciepło nim pomázuiac / przez
dzień po trzykroć.

Quarcanna wamierza / przed Przyściem-
iey dacierze we grzbiecie / ramiona / y rece
ciepło namázuiac.

Darcie w listkach wklada / z malmazy-
zmieszany / w tym pląc co naciepley macz-
iac y na żywoc kładac. Toż też czyni przez
klister daciac.

Boleme plec dziećiom leczy / wstawy
rego oleyku dwa łoty / sądla kapłuniego
łot / wołku iarszecego pol łora / to na węgłu
wespół spusć / y tym plecá dziećiom mazać

Nabzmiatłość slesiony rospadza / z tro-
cha octu nacieraiac bol lewy.

Na rospadline y zranienie w kroku paniom
przy porodzeniu / weźmi Kumientowego
oleyku ze cztery łoty / z Migdalow stodkich
oleyku / p. Maryey Dzwonkoro oleyku po
trzy łoty / Jeleniego łom dwa łoty / oleyku
Mureynkowego łot / wołku poltora łora /
to rospuscivsy na wolnym węglistym o-
gniu / przydác S. j. Szafranu tluczonego /
y tey m-ści używać.

Moczni cieżkiemu puszczaniu vzyteczny
jest / wstawy go ze trzy łoty / Bobrowego
siroiu ćwierć łora / Galbanu poltory ćwier-
ci / tym prog łoná y w kroku mazać.

Puchine z nog wypędza / z sola vmieszany

nacieraiac nim co naciepley.

Gluchocie jest wielkim ratunkiem / wy-
drożyć korzeń z Gdule ciemney / abo też tabi-
ko zamorskie / y nalać w nie oleyku Kumien-
kowego / a w zarzyszym popiele wwarzyć /
abo w piec / potym przez chusteczke chedoga
wysyć / y to w vsy old mone ciepło pu-
szac / jest doświadczonym lekarstwem na
gluchote.

Tegoż też skutku jest z soliem Bylicowym
abo z Kuciánym wywany.

Item / oleiek tenze w cebuli zamorskiej
warzony w goracym popiele / y w vsy cie-
pło puszcany. A nie tylko gluchocie / ale za-
wzedualosci vsy wywodzi

Mocz nad przyrodzenie zátrzymány wy-
wodzi wstawy go / abo oliwy cosie podoba /
warzyć w nim z kufanasie pluskiew / y
w pusćie czlonek abo korzeń meżki w ten o-
ley / y trzymać co na ciepły y nadluzey scier-
pieć może / potym glowke oearsy / nátrzeć
ta czonkiem wtluczonym / jest rzecz do-
swiadczona.

Mácie zabufoney / oley Kumientowy
jest vzyteczny / spycuiac ta nim.

Ludzie stare y ozieble zagrzewa / w ładni
ciała ich nim nacieraiac / abo wtem przyro-
dzone ciepło w nich zmeca y posila. Owa /
Pory w ciełe hrube otwiera-

Pary w ciełe hrube rozrzedza y cienczy.

Spadki z glowy zawsci ga.

Nuesposobno-ć ciała poprawia.

Nerwom y nerwistym czesciom ciała /
jest barzo vzyteczny.

Twardosc czlonkow odmiekcza.

Pokuczonym jest vzyteczny.

Driacym y trzesacym czlonkom / jest
ratunkiem wielkim.

**Oleiek Kumientowy obyczaiem
Alchymistkim dystillowany.**

Ten oley Kumientowy od Alchymistow
bywa tym sposobem dystillowany / tak y
Polynowy. Sliny tym wysystkim choro-
bom kroyim sam Kumien. Tego nie godzi
sie náraz wiać nad cztery kropie przez w-
sta / y to abo z winem abo z taka przyna le-
ca wodka / abo z takim olkriek lekarstwem.
Zwierzechownie do vzywania godzieby go
potrzeba vzywac / może go wiecey wiać y
z oleykiem Aprekarskim obyczaiem wczynie-
nym zmieszać / dla wietsey potrzebosci.

**W Rumnach dwu
Kzymstich.**

W Włoskich krajach nasdu
ie sie dwoy Kumien okrom
tego kroyimny przed tym opisa

Te włosy

Solce
dziej
117.

Mocz pas-
dziej
Mácie
boleiacoy.

Ospice na
wierzch
wymiatu.

Paznok-
ciem gan-
nymy cyro-
powatym.

Saltágec.

Wyrkom
opuchłym.

Zebrze
zwartá-
nie

Solce.

Plecom
dziećim
boleiacym

Nab-
bzmiatley
slesionie.
rozdarre-
g. krelu
poczuiac.

Moczni-
czecemu.

Puchline-
nog.

Gluchoci

Item.

Item.

Mocz pas-
dziej

Saduso-
ney máci-
cy

Starey
ozieble roz-
szewa.

Pory o-
cwiera.
Dymy
ciency.

Spadko-
z glowy.
Niesposob-
nosci

Nerwom.
Lwar-
dosc glon-
row od-
miekcza.

Pokucze-
niu
Driacym
y trzes-
acym

ratun-
kiem
wielkim.

Syropus
extrahit
onis
Chamo
mella.

Syrop z wyciagnienia Kumienkowej istności.

Ten syrop / acz nie jest w używaniu dsi-
siejszym lekarzom / ani był w starodawnych.
Jednak ten z wyciagnienia tego / z wielkim
wzyskiem na niektórych miejscach w obcych
stronach / zwłaszcza w Niemieckich widzia-
łem czyniony dla chorob przypadłych bia-
lymgiłowom / ktorzym też sam Kumien fluży.
Ten tym sposobem bywa czyniony / iako z
wyciagnienia Piolynu / albo Syllice y z Ma-
runy. Miarą takowego syropu do używa-
nia to ieden / albo lyżka / z tegoż wodka / albo
z iaka ino przynależąca chorobie przypadłej

Sal.

Sol z Kumnu czyniona.

Solym sposobem z Kumnu bywa / iako
z Piolynu / albo z Syllice czyniona. Bårzo
wzyteczna do wielu chorob y wloimności lu-
dzkich / a zwłaszcza przeciwko dycharwicy / y
bårzo ciężkiemu chmieniu.

Dychawic
ca.

Solta niemoc spadza.

Solta
Ecstasyce.
Mozu cta
skiemu.

Scyatyce jest lekarstwem niepospolitym.

Ciężkiemu puszczaniu moczu do bõra sczy-
pre tej wypisany w ciepłym winie. Moze
bydz używana z pigułkami / z konsektami / z
syropami / y z innymi Apetkarzkimi lekar-
stwami.

Oleik.

Oleiek Kumienkowy.

Oleiek Kumienkowy ma pierwsze miej-
sce po Rozanym oleyku / bo chłodzi miernie
y zagrzewa / y przeto tak goracym / iako zim-
nym wloimnościom jest przynależący. Dla
tego od niektórych *Oleum benedictum* jest
nazwany / ktorzym tym sposobem ma bydz czy-
niony.

Kwiecia Kumienkowego wsiac świeżego
ile kto chce / y przewiodzić go w cieniu
przez godzin cztery dwadzieścia / potym
go przeluc / y wysypać w sklenica / nalać
olivy stodkiej / co nastårsey y naprzestro-
czysissey ze zagrażnie dobrze / wierzch chu-
sta nakryć / żeby co nieczysiego nie wpadło /
y dać temu przez czterdzieści dni stać na go-
racym słońcu / albo w piecu ciepła wolnego.
Potym przecedzić / y co namocniej wyżać /
do potrzeb pilnie chować. Drudzy / a do-
bze / pod ten czas iako moknie nie ma bydz
tylko chusta sowa nakryty / bo iestliby nie
miał bynamniej lufu / miasto zapachu wła-
snego / zaśmierdziałby sie.

**Jne Kumienkowego oleyku czy-
nienie sposobem Apetkarzkim.**

Kwiecia Kumienkowego prawie do-
bze rozkwitłego y dojrzałego wsiawszy
przewedzić / a potym przeluc y olivy sta-
rey iasney y przestroczysissey nalać / że dobrze
zagrażnie / y na słońcu albo w piecu mierno-
ciepłym to mieć przez dni czternaście / pre-

tnastego albo šestnastego przecedzić / y wy-
żać co namocniej. Potym inego kwiecia
świeżego w też oliwe nalsić / także moczyć
przez dni pietnaście / šestnastego odcedzić y
wyżać. Tak y trzeci y czwartytroć powta-
rzać. A po każdym moczeniu w sowytem na-
czyniu co zowia *in duplici* raz zaśie wårzyć
potym dopiero przecedzić y wypråsować /
a do potrzeby chować.

Moc y skutki.

Guzy y Gruzly zmiekcza.
Bole všmierza.
Puchliny y nabżmiąłośćirospadza.
Bawroe głowy oddala nim namázutac.
Samierzchnienie / y
Bieganie przed oczyma odpadza.
Zemdlone / y
Wloimne członki posila / a zwłaszcza z si-
mney przyczyny z słaćiem y paralizem zara-
żenia / y koliki / y z darcia w kistkach / pomá-
zuiac y nacieraiac nim.

Poty potężnie a hoynie pobudza y przy-
wodzi swym namázaniem ciała / abowiem
poty w cieie otwiera.

Zylom piętym albo suchym.
Muskulom także / przez ktore te żyły prze-
chodza / bårzo jest wzyteczny.

Tranonym nerwom / albo zylom piętym /
osobliwym jest lekarstwem. Także.

Muskulom przecietym puszczaiac go w
nie / bywa wielkim wzytkiem.

W żoladku /
W kistkach / } bole frogie všmierza.
W nyrkach / }
W ledźwiach y w biodrach.

Wchodzi z wielkim wzytkiem do klister /
ktore bywaja czynione w kolikach / albo w
darcia kistkach. Także w scyatyce /

Artetyce / to jest lamaniu w członkach y
w stawiech / z gorzalka ciepło nacieraiac
jest wzytecznym lekarstwem / ale po namáz-
niu trzeba je czym ciepłym okryć.

Strupy zle na głowie spadza bez sloby
dzićciom.

Slinogorz.

Opuchłość gárdla leczy / z nieptokana o-
wacza welna syte obwinawszy / ciepło sma-
czana w tym oleyku Kumienkowym.

Kłocis w bokach wklada y všmierza / w-
stawwszy dwie czesći tego oleyku / a iedne z
Kopru swoyskiego / y mázac. Albo tak : We-
zmi dwa lory Kumnowego oleyku / z Ko-
pru ogrodnego / y Liliowego po łocie / y
tym bok nacieray. Potym wczyni wozeczek
z kwiecia Kumienkowego / z Komonice / a
wårz w wodzie przydawwszy trocha occu win-
nego / tym bok naparzay.

Kolike y darcie w kistkach všmierza pra-
dko : wstawwszy dwie czesći oleyku tego / a
Poleiowego czesć / y wsysstet żywot tym na

mazo

Guzom y
gruzolom
Bole vš-
mierza.
Puchlinie
Bawrotuy
Samierzchnie
ni z bie-
ganiu o-
qu.
Wzlym y
wloimnym
sklenkom.

Poty pobu-
dza.

Nerwom
Muskulom

Nerwom
zestienym.
Musku-
lom
przecietym.
Zoladko-
wi.

Kistkom
Wzlym
Biedrom
bolentiu.

Artetyce.

Stupa pom-
zlym na
głowie.
Slinogor-
zowi.
Gardla
spuchnie-
niu.
Kłociu w
bokach.

Kolice w
kistkach.

Rumien psi albo smierdzacy. Rozdział 97.

Cotula foetida Amarisca.

Camomilla syl. Foetida.

Króttendil.

Rumien psi z kaźdey miary pa-
chniacemu tak jest podobny /
ze też czestokroć ich wielu samym
pozorem oszukawa / rozumieiac
go za pachniacy. Jednak wonia
sama od niego jest rozny. Tak-
ze przyrodzeniem y skutkami. Ten
Dioscorides tak opijnie. Rumien
smierdzacy albo psi / ma liście Ko-
ryandrowemu podobne. Kwiat-
ki w wierzchu swych rozdzel z bia-
łych listeczkow okolkienidace / w
srzedku glowka żolta. Zapachu
przytrego / y smrodliwego. Sma-
ku gorzkiego.

Wieniec.

Roście rad na grunciech twar-
dych / kamienistych / y rumistych.
Miedzy zbożem na miedzach / a o-
sobliwie w końcu zboż / y przy dro-
gach / w ogrodach / także y na za-
płociach. Owa z wonnym Rum-
nem wśedy sie rad mieśa y pospo-
litnie. Kwitnie w Maju / y przez
całe Lato trwa.

Przypodzenie y żywio-
low złozenie.

Rozgrzewa w trzecim / a wy-
susa we wtorym stopniu / iako Ga-
lenus świadczy. Drudzy chca /
zeby to wśystko w czwartym sto-
pniu odprawował. Nożego v-
zywac tak przez vsta / iako zwierz-
chownie.

Moc y skutki.

Te skutki miacey Marunce należa niźli iemu.

Wśakoż temu Rumienkowi Psiemu służy iako
Dioskorides pisse.

Rumien Psi z liściem y z kwieciem / a ile
suchy mialko wtarczy z miodkiem krowśnym /
ktory Orymel zowia / albo z winem / albo z
trocho soli pitac / wywodzi kolere czarna /
albo melankolia. Także flagma niemaczey
ieno iako Kamianka Wlośka *Ephimum* rze-
czona. Ale to radniey Marunce przypisad. Dio-
skorzy wilgotności zbytnich w sobie wie-
le ma / tym przereczonym sposobem wy-
wany / jest barzo wyteczny bo iez ciała wy-
wodzi.

Dychawiecznym też jest lekarstwem w trun-
ku wywany / y tym ktorym z ciężkością
echnienie przychodzi. Diof.

Też bez kwiecia ten Rumien Psi z winem
pitac / kamien lamie. Dychawicy y krowkie-
nu odetchu. Także parnościom zbytnim w
piersiach / jest wyteczny. Diof.

Krew zbiegla y skzepla z tuzenia y z zbi-
cia albo z dzwigania ciżaru wywodzi z cia-
ła / proch też Rumnu z winem albo radniey
w syćie miodowey wywany. Też wazac go
z liściem y z kwieciem w ptym miedzie do-
baze go trunkiem wywac.

Miacicy zadusoney / w wodzie warzony
a po osmi lotach trunkiem wywany jest le-
karstwem.

Żolta niemoc spadsza mialko wtarczy w pi-
wie pitac w lazni przez trzy dni pocac sie
tym sposobem. Pierwszego dnia gdy sie
chcesz pocic / cztery kwiatki / tylko zetrzy
mialko y z piwem wypiy wtorego dnia / to
jest / nazajutrz osm kwiatkow: Trzeciego
dwanaście / a polazbdym trunku pocic sie co
nalepiey: doświadczone to lekarstwo na żol-
ta chorobe. Ale potrzeba przed tym przystoy
nym lekarstwem ciało przeczyscic. Drudzy
tak czynia / a nie źle: Goruta sobie z kwiecia
Rumienkowego / a z owianey słomy pocer-
nie: y przez dni dziewiec porzadnie na ezco
sie przycym poca po godzinie y po putozu.
Pierwszego dnia dziewiec kwiatkow / Pste-
go, Rumnu mialko wtarczy z piwem do-
brym wchodzac do pocenia pitac: Nazaj-
utrz osm kwiatkow Rumnu przereczone-
gobioza. Trzeciego siedm. Czwartego sześć.
Piatego piec. Szostego cztery. Siódmego
trzy. Osmego dwa: a dziewiatego jeden / do-
świadczone to jest lekarstwo.

Glisy z żywota morzac wypedza prochu
tego ziela z kwieciem co czerwony złoty za-
wazy z winem ciepło pic dajac.

Też też czyni sok z niego wyćisniony / y
z kwiatkow iego a klistera dany.

Bydlu rogatemu / iako krowom / wołom /
y owcom

Wielko-
licia y sta-
gme z cła-
ka wprawo-
wst.

Wilgotno-
ściom zby-
tym.

Dychaw-
cznym.

Krew zbie-
gla y skze-
pla ze
wiazczno
wywodzi.

Właciq.
zabi so-
ney.

Soltagec.

Item

Glisom

Item.
Klistera.
Dychaw-
cznym bi

Chamomellum vtrumq;
Romanum.

Ede Hamillen/Romisch
Chamillen.

Te Włoszy sąmi/ iako y my / y ini
narodowie Rzymstini zowia. Je
den biały/ drugi żółty. Biały zo
wia Aptekarze Lacińskim ięzykiem
Chamomelum Romanum, Chamomelum
nobile, od bärzo wdziecznego za
pachu iäblecznego. Ktory mäia
iäbtkä tak rzekniace / Poma Macia
na. Przeto Włoszy zowia ten Ru
mien Manzanilla, äbo Macianilla, y
Manzanilla. Drugi żółty / Laciń
nikom Chamemelum Luteum, Cham
emelum Chrysanthomum, äbo aureum.
Te obä przychodza do potrzeb le
karskich/iako sie niżej powie. Je
dnä żółty iest przrodzenia cieplej
szego niżli biały / przeto też domo
czu y kämienä wywiedzenia/ iest
potężniejszy. Z tych obudwu mo
ze bydz wino czynione do przerze
czonych niedostatkow. Takze Le
ktwarz/ Wodkä/ Syrop/ Oleiek.

Moc y skutki.

Obädwä sa tych skutkow ktorzy iest pier
wszy nasz pospolity. Przeto też o nich pisäc
zdämi sie rzecz niepotrzebna. A zwołaszä
gdyz nam nie sa tak pospolite iako we Wło
szech.

Rumien kwiätu bleditnego äbo czerwonego.

Rumien kwiätu bleditnego/ sä
ma tylko bärwa od pospoli
tego iest rozny. Skutkami byna
mniey / ä przytym wzrostu wdät
nieyşego y wierşego. Piękne y
wdzieczne nä poyrzzeniu ziolko /
we şrzodku czerwona glowkä/ o
foto listeczki bleditne.

Chamemelum purpureü.
Heranthemum, Hieran
themum, Eranthemum.
Flos sacer, Oculus
Dæmonis.

Kot Chamillen/
Teuffelsaug.

Wdiesce.

W Oście w trawistych poläch/nä
mogiläch y pägoräkch. Tu w Krä
kowskiey ziemi moia wiadomo
şcia trudny do widzenia. Ja nä
Podolu bedac / rwalem go mie
dzy Ştälä miästeczkiem / ä Kä
miencem. Takze ku Szarawce /
iädac od Kämienca.

Przrodzenie. Moc y skutki.

Tę mocy y tych skutkow iest /
ktorych nasz pospolity. Przyro
dzenia też iednego. To tylko ma
przed innymi/ że potężney kämien w
nyrkach y wpechyrzu kämie / y wy
wodzi / o czym sie wysşey powie
dzialo / y też Dyoscorydes samze
şwiädczy.

Kozsadek.

Wła sie bärzo ktorzy Oştrożki badz
polne badz ogrodne / (Bronatkiem indzie
zowia) ten Rumien bydz twierdza. Ktorz
oboie nie tak listciem / ktorym sobie sa po
dobne / iako kwiätem od siebie rozne. Oştro
żki äbowiem mäia kşkat rozku äbo kşptar
kä w kwieciu. Rumien bleditny/ Rumnowi
bialemu. Ä itakze nie mniey sa wbledzie /
ktorzy ten Rumien rozumieä bydz Zawilek
bronatny / ktorz Grekowie y Lacińnicy *Ane
mones* zowia. Wläşy Zawilkiem/ äbo Mäcz
kiem zäiecym. Bo Zawilek smäku iest oştre
go / y şczypiacego. Ten Rumien nie ma nic
takowego.

niam / wsięćć drobno y dystryllować / a po-
tym przez dni czterdzieści na słońcu wyso-
nować.

Moc y skutki.

Trankiem używany / puchline wypadza z
ciała.

Niesłeczna choroba pániom wzbudza.

Pierś / płuć wychędza / pńacia.

Mocz pedzi y pńaszysy kámięń wywodzi

Kámięń kámię y moczem pedzi / báiac
tey ná raz cztery ábo pięć lotow pięć.

Syrop.

Syrop moze z niego y z soku tego / á z cu-
tru / do przereczonych potrzeb używać.

Oleiek Psiego Kumnu.

Bywa też oleiek z kwiecia Psiego Kum-
nu czyniony / rownie iáko z Kumnu / ábo
z Sylice. Bywa y Alchimyskim obyczáiem

robiony / obadwa sa wzyteczne do przere-
czonych potrzeb.

Moc y skutki psiego Kumnu.

Máiciey opuchley.

Máiciey zátwardziáley zwierzchu mázác
ábo w nim chustke omaczawszy przykladac

Boleniu máiciey przysloiny / tákie mázác
nim żywet od pepła poczawszy áz do
tworu loná.

Sol psiego Kumnu.

Sol / iáko z inych siól / táż z tego bywa
do wielu lekarstw czyniona / y do chorob
rozmaitych z wielkim wzytkiem używana

Puchlinie wodney bázro jest wzyteczna /
dziesięć ziarn z winem ná raz tey wzyro-
dac.

O Máruncie.

Rozdział 98.

Matricaria, Parthenium.

Mettram. Metterkraut.

Mutterkraut.

Máruncá / ábo Máruncá / má-
lisćie podobne Piolynowe-
mu / ieno nie ták siwe ábo biá-
we y drobnieysze / z zoltá zielone /

pratkow cienkich / gálozłowátých /
w wierzchu ktorých kwiatki biále /
we srzodku zolte glowki máiace.
Zapáchu mocnego y wdzieczne.
Z korzanká jednego kílka rozdzet
pochodzi lotietnych / oblich / y mo-
cnych. Smáku wsfystko žele jest
gorzkiego. Korzonkow drobnych /
a kosinátých.

Mieysce.

Bywa w ogrodziech siána / sá-
má też przez sie rada przy płóćiech
wshodzi.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest w trzecim sto-
pniu rozgrzewáiacego / we wto-
rym wysusáiacego. Sćieńcza /
sćiera / otwiera / pobudza / roztwá-
rza / rosprawnie / á wiátry w cíele
rozgánia. Tych skutkow jest kto-
re psiemu Kumnu przypisúia.

Moc y skutki.

Máruncá sucha z kwásny miobkiem / Prozi
Oximel zowia / ábo z sola używana / wywo-
dzi siólcem kolere czarna / y slágmę / nie iná.
czey iáko Kántáńká Wlosta / Prozi Epithy-
mum Grekowie y Lácinnicy zowia. Dios.

Tenże tranek dycharwicznym jest wzytecz-
ny / y tym kózym z ciężkosćia schnieie przy

Kolere
gáner-
slágmę.

Dycháwi-
cy.

owcom y kozom odpadza dychawice / wlu
tky miałko dać im go liżać. To Marunce ra
dniey przypisać / niżli temu Kumnu.

Starego wieku ludzie / a snadz y dzisiey
sego / ci co sie zabobonami y gusami ba
wia / sebz trzecie dniowe nim leczyli / tym
sposobem: Wyrwali go lewa raka / mia
nujac tego własnym imieniem ktorego chce
li leczyc / nie ogladac sie w tyl / y tak go
przynosili choremu zeby tylko listeczek z nie
go oderwawszy / poknol / y tak ona swo
wiara a ich gusaniem pozbywali choroby.
Nam Chrescicianom tego sie czynic niego
dzi / bo y kosciol swiety tego zakazuje. *Plin.*

Ten Kumien psi z lisciem y z kwiatem w
tluczony / y na cialo gole / badz sam tylko /
badz wostkiem polozony / czyni przyszenie.
Z tey tedy miary

Wilgotności zle z glebokości ciala na
wierzch wyciąga. Przecio tym ktoryz mierni
ta scyaryke / to jest / okrutne bolenia w bro
drach / jest lekarstwem nieposlednim / tlucac
swietzy / y na to miejsce gdzie bole / przywi
tając.

Pleure tym sposobem toz leczy.
W vsach chrobactwo morzy / sok Psie
go Kumnu z trocha octu w vsy cieplo pu
szany.

Slinogoryz / to jest wrzob w gardle za
siadly leczy / z soku tego czyniac gargaryzm
Toz tez czyni warzony sam Psi Kumien w
wodzie z sokiem iagod Morzowych / a ta
woda ploczyc y gargaryzuiac cieplo.

Maciczy zadusoney y wzgore obroconey
wontac tego Kumnu dobre / wprawowshy
pierwey w otwor loná troche abo kosciego
lepu / ktory *Ladanum* zowia / abo *Pizma* / abo
Zyberu / tak abowiem macice na swe miej
sce przywiedzie.

Bolaczki wewnatz bedace na wierzch
wyciąga / wlułky swiezego / na cialo przy
lozyc.

Złote zyłki otwiera y ciekace czyni / wsta
wshy Psiego Kumnu dwie czesci / a Gdule
ziemney abo Orzechá swiniego / ktory *Cycla
minium* Grekowie zowia / *Nardusowego* na
sienia / polney *Mietki* / abo *Koczey* / po
tedney czesci: To wespól warzyc / y nad pa
ra tey wody dwa kroć przez dzien siadac.

Sciaga niemato wilgotności zlych z glo
wy / y wysusa ta z nich / kapiac w nim po ko
lana nogi.

Zawrot glowy odpadza / nogi w nim pa
rzac / y w winie warzony piac.

Bole w macicy uklada. [Do Maruny
z tym.]

Maciez swego miejsca nadol wstapio
na / na swe miejsce przywodzi / toz nog ka
pantie. Nawet y po pas w nim kapiac sie a
lono nim okladac / toz czyni y daleko le
piej pod nosem nieco z rzeczy pachniacych

maciac / abo *Pizmo* abo *Zyber* / abo *Ladan* /
abo co takowego / abowiem macica do wo
dziecznie pachniacych rzeczy barzo sie cia
gnie.

Liscie Psiego Kumnu z miobem wtarte
bolaczki y wrzody wselakie leczy.

Warzony w occie y pod nosem trzymany
broni macice od zadusenia y wzgore o
broceni.

Macicze zimno rozgrzewa / takze swar
dniala / zapuchla leczy / puszczac z warzo
nego przez letek pare ciepła w otwor loná.
Owa wselakim boleglwosciom y niedostá
tkom macice / ile z zimnych przyczyn / jest
wielkim lekarstwem. Ale to Marunce przy
pisac raczey / niż Psiemu Kumnu.

Zasniat warzac go y piac z innymi szoly /
wypodzi. *Rend.*

Tredowatosc stoniowa spadza warzac
y piac / sok tego Kumnu purguie z polero
ka kaplunia me stona / trunkiem uzywany.
Pena & Lebel. fol. 344.

Mocz pedzi.
Piersi y pluca slagma zatkané wycheda
za. Twardosci odmiakza. *Pena.*

Kozey piekielney jest ratunkiem. Takze
Puchlinie z przymiotem ognistym / okla
dajac nim.

Poloznicom po porodzeniu gdzieby bole
sci nie wcišly sie / wstac tego Kumnu dwie
czesci / *Mietki* kędzierzawey czesc / przehyc
w worlu / y naparzywshy go na goracey ce
gle winem pokropioney / na przgloná / y
na zywoe pod papkiem przylozyc.

Wola pod gardlem.

Solzy twarde / y gruczoly rospadza / ze
swinim sinalem wtluczony y plastrowany.
Plin. Marunce to nalezy.

Pchly w gmachu traci potraszysy go po
ziem. Abowiem warzyc a ta woda parwiment cze
sto po krapiac.

Pszoly odgania y wytraca. Przecio wle
nie maia bydz slawiane gdzieby go dostac
kiem bylo / ani go tej przyvlach miec.

Pise Agricola Psi Kumien bydz o sobli
wym lekarstwem przeciwko morowemu po
wietrzu / wywajac go / tak z potrawami /
ialo w trunkach.

Kozsadek.

Barzo sie ci osukali / ktoryz Psi Ku
mien Maruna zowia / y Maruna Psiem
Kumnem / gdyz kazdego z tych kftalc liscia
y przyrodzone sa od siebie rozne / ktora ro
zność oboygá z opisania snadnie kazdy mo
ze piac.

Wodka Psiego Kumnu.

Tym sposobem wodka ze Psiego Ku
mnu ialo y z pachniacego bywa palona /
biorac go z lisciem / z kwiecieniem / y z korze

Zabobon.
Sebre
trzedniego
dniowey.

Pysy.

Wilgotno
sci szle z ciala
wyciag.
ga.
Scyaryce.

Pleury.
Dhom
chrobactwi
wym.

Slinogoryz.
Item.

Maciczy
zadusoney.

Bolaczki
ze wnetrz
nawierzchy
wyciag.
Solte zyłki
otwiera.

Sciaga z
glow wil
gotności.

Zawrot
glow.
Macicy
bolešney.
Macicy
na dol spá
dley.

Wrzody
lecy.

Macicze
od zadu
szenia
y wzgore
obroceni.
Macicze
z warzo
nego.
Maciczy
w selakim
boleglwo
sciom.
Maciczy
pachley.

Zasniat
warzac
tości.
Stonie
wcy.

Kozey ple
kielney.
Przymiot
ognistemu
poczulco
bole w sz
rocie y
amterza.

Wolem.
Solzom.
Guzom y
gruczolo.

pchy.

psolom.

wąia / Etoze Kolikazowa.

Zylom suchym / y

Muskatolom poruczonym jest bärzo użyteczna / wärzac y gebła te naparżać.

Przepużlina wodna leczy / przykładając eluczona po otworzeniu iey / y po wypużczeniu wody.

Sen przywodzi woniäc świeżey Märuny.

Z trucia / Etozy przyfedi o rozum / y odbaczenia wstapil / temu Märune w starym piwie wärzac dawać pić.

Glisty w żywocie morzy / sam sol iey piäc / äbo też y z miodem używäc.

Chrobäcwo w wżu zälegle zäbia sol tego žiela w nie puszäc / äbo z octem zmieszäny.

Zämulenie žyl otwiera / y wychedaža.

Mocz zätrzymäny näd przyrodzenie wywodzi.

Krew zbiegla / y zäbdla we wnetrznošciäch z stluczonia äbo zbiäcia / äbo z wvänia nošentu äczarow äejklich / rosprawia y wywodzi / proch z miodem wolnym piäc y używany. Hunaim. Äbo sämo žiele w pitym miedzi wärzyc y pić.

Mäcicy zäžiebioney y boleiacey. Täkie.

Wleplodnym biälymgłowom z przyczy ny žimney / proch bärzo użyteczny tym sposobem wrobiony: Wžiac Märunki z lišciem y z kwieciem trzy loty / Korzenia Džegielowego / Biedżencowe / po dwu lotu. Bylice kwiecia y z nasieniem / Miedunki äbo Pšczelniku / po poltorä lotä. Zwiätu Märkatowego trzy ćwierci lotä. Nasienia Lämiämienia biälego lot. To wšyškto wtrzeć co namieley. Tego prochu po pol ćwierci lotä biälymgłowie näd grzance / w winie äbo w mälmażyey zmaczäney / po ränu y näd noc dawać iešć.

Z sämey Märuny miälko wärtay ćwierć lotä / z polewka z Cieciorli wärzoney używany też czyni. Czysći äbowiem mäcice y zagrzewa.

Soku trzy äbo cztery loty piäc näd czczo y näd noc ciepło. Miesieczna choroba päniom pobudža.

Mäcicy bärzo bolacey / Korzenie Märunkowe iest wielkim räcunkiem wžiarowy go ze dwä loty. Nasienia Pšäšć gniazdä lot. To miälko wärtay / wärzyc w tubku winä biälego dobrego do polowice. Potym przedžiwšy przydäc ze cztery loty miodu chobogiego / y znowu wespöl wärzyc äž zgestnieie näd kštalc syropu / ä przedžiwšy z polewka kšplonia / äbo z Turmiodych / däd wypić przylawšy wodki žänżyowey ze cztery lyži / äbo cztery loty: ä czynić to przez dni dšiesieć porzadnie.

Item. Wžiac pol lotä Korzenia Märunkowego / Orzechä muskatowego ćwierć to-

ta. Szpiki Indyjski y to iest trzecia część ćwierci lotä. To wespöl drobno posiekäc / y wvärzyc w dšiestaci lotow winä äž do trzeciey części / to bay z cutrem pić tey / Etoza äejki bol w mäcicy ćierpi: ä czynić to pocy äž bol wštanie.

Märuna niecyklo biälymgłowom / äle y mežczyznom służy / strony stluku małżeńskie go: Äbowiem gdsieby poteżnošci nie bylo / to žitołko iakimkolwiek obyczätem używane badž w konfekcie / badž prochem / badž syropem z niego czynionym ošiebłošć w nich rozgrzewa / bywa iednak konfekt tym sposobem z niey czyniony. Wžiac Märuny z lišciem y kwieciem suchey dwä lotä. Gaigänu / orzechä Muskatorowego / Gwozdžikowego / Cinamonu nädprzedniejšyego / Imbie ru biälego nie eluczonego porczy ćwierć lotä / Pieprzu dšugiego ćwierć lotä / to wespöl miälko wtluc / y przešäc / ä z miodem chedogim wmiešäc / y näd ogniem weglišym wolnym wärzyc do zžesczenia. Tego näd raz brać može / äł biälogłowä / äko mežczyznä do loža sie kładac / äko sliwä Węgierška / äbo orzech Wloški dobry.

Sebry / žimnice zäšärzäts odpadža / wärzac Märuna w wodzie äbo w winie / ä po tubku tey inchy przez dšugi czas używäc. Täkiž trunek puchline z äiälä z žimney przy czyni wywodzi / poränu / y näd noc go używäc / pedzac wode zäškomia / močzem y šolcem. Äle potrzebä przez nie mäly czas tego używäc.

Sebry y goraczki z žägnilošci odpadža / wžiarowy Märuny / Centuržyey / Piolynu / Podrožniku šyrołtego / Säbiny / Ruty / Käšdęgo po gärsći: To wespöl w piäci kšwartäch dobrego winä wvärzyc do trzeciey części / tego poränu y näd noc po kielišku pić ciepło. Täkiž dnä wolnego od goraczki možeš go kielišek dobry wypić / ä co nalepiey štapocić.

Tož czyni z niey proch z winem używany nädczczo.

Puchline / y moc z wywodzi / tym sposobem pomienionym iey używäc.

Zämiän z pechyrzä wypadža.

Džeciom džäcym y morzyškü ich z chrobäcwoä w nich zäległego / wžiarowy Märuny lot / Benediktu / Roženicu / äbo Korzenia Rožänego / Goryczki / po polowicy lotä / Mirrhy ćwierć lotä: to wšyškto co namieley wtrzeć / ä tego prochu dawać po trzeciey części kwinty - i. z wodka z Benediktu / äbo z Rožey. Tymže im też namäzäc kškälroc wärgy wšiecžtä.

Bydlu dychäwicznemu / zwołasza rožgätemu / Märunkä miälko wtluc / y z sola däd go näd noc ližäc. Može ia też w wodzie do polowice wärzyc / y przez kškä dni dawać pić.

Wlepota: inoši do stuku małżeń: žiego äbo wyplä.

Sebrom y žimnicom žägnilošci w älele puchline

Sebrom zäšärzäts y Dawny.

Item.

Item.

Puchline. Rocy. Zämiän medyrzä. Morzyška z chrobäcwo. Džeciömu.

Bydlu dychäwicznemu

Wermom! Muskatol potuzozym. przepużli nie woda: ncy.

Żaleni: swu y ob rezumu o dešlym. Glistom.

Chrobäc: wu w w: šu.

Żyl žämu: leniu. Mocz zä: trzymänie: wu. Krew zbie: gie y pštrze: pier.

Mäcicy zä: žiebioney. Wleplod: nošci biä: tymglo: wom.

Item. Miesie: cny.

Mäcicy: bolacey.

Item.

Melanol. ligurym.
 Wilgotno sciem zby tinn. Kámen křst.
 Dychawol. y. Bydla dy chawizne mu.
 Máčice o ciepley ná pa. pley. Zárwá: díaley. Záhábléy.
 Máčice zápalení. Rojey píe kleiner.
 Poty pos budza. Spadkom do zolob. ká. Slezienie. Pachyzow. w. Ocieklo. scí z prz. miotem o. gniytym.
 Wolem. Bruzolo. dójzam.
 Zawrotu glowy. Glistom.
 Wągrom. Swierzbu suchemu. plá nom. Piegom. Miesiac. gney.
 Lozysko.
 Stotym byl Kom stry tym. Máčice boletace. Loná bo leniu.

chodzi w w me abo w medzje warzona.
 Melanokolicznym wielkim jest rácutkiem z tymże mi odkiem kwasnym wywána.
 Zbynie wilgotności zle z cialá wywodzi przerzeczoným sposobem pita. *Dios.*
 Ziele też samo bez kwiecia kámién křstý y wywodzi / piac go po poltoru lotu ná raz z winem. *Dios.*
 Toz też ziele samo bez swego kwiatu dy. chawice leczy. *Dios.*
 Bydlu rogátemu / iáko krowom. wolom kozom / báranom dy chawicznym jest lekar. stwem wtlukty miálko dáwac ta lizac.
 Ociekley / y Zárwárdziáley Máčicy. Tázke Zástábley máčicy wárzac ía w wodie / y przez lesek cieplo páre w otwor loná pu. sezac byroa rácutkiem. Owa wofelákim nie dostáckom máčice z áimney przyczyny jest wielkim lekarstwem. *Dios.* Toz też káptel z ntey czyni.
 Zápalenie Máčice wstramia / nágrze. wáiac sie lenio w ntey po pás. *Dios.*
 Kozá pietielna leczy / wtercac ía y z kwie. ciem / á stárym wlepszowým sadlem przy. kládat. *Dios.*
 Poty wzbudza.
 Wilgotności do zolobká spádáiacé scien. cza / rzebzi y wyche daza / toz liácie z winem wárzacy piac. *Hunaim.*
 Slezienie záclánéy y boleiacéy. Tázke Pachyzow z miódkiem kwasnym ía pi. iac / abo ía w octie miodowým wárzyc / y wzywác / otwiera y bole wsmierza. *Huna.*
 Toz wofelákiey puchlinie y ocieklo sciom z przymiotem ognistým / jest rácutkiem.
 Wola ná byl.
 Grucioły y zolzy twárde odmielecza y ro. spadza / ze swintem stárym sadlem wtluczo. na y przykládána.
 Záwrot glowy leczy / wárzac ía y piac.
 Glisty wofelákie w żywocie zábia / éwierc. lotá soku íey z cukrem ná czczo piac / albo miálko y z kwieciem wártey / z winem dáć pié po ránu y ná noc.
 Wegry ná twarzý.
 Swierzb suchy.
 Plány biále.
 Píegi y ine zmázy ná cíele wychedáza / soliem á z máka stoneczniłowa nácieráac.
 Chorobe biálogtowka miesieczna zástá. nowiona / pobudza.
 Lozysko pozostáte po porodzeniu wywo. dsi / liácie y kwiat íey z winem cieplo dá. iac. *Hunaim.*
 Złote zylki stryie y nábzmiáde otwiera / tlucac ía y przykládat. *Hunaim.*
 Bolenie máčice.
 Z bolenu loná w piogu / Márunká ze wsfykim wtluczona / á ná cegle rozgrzana / winem cegle pokropiwšy / ná prog loná

przykládat.
 W máčicy kłócie wsmierza. Tázke Tne nagle ná nie przypadki wkláda / z Kofornákiem / z Bobkiem / á z Bobrowe mi stroymi / w piwie stárym / abo w winie wárzona / y trunkiem wzywána jest lekar. stwem.
 Wrzody zástáráte / y do goienia trudne / leczy: krate ich zhrubiale y zárwárdziáley scien cza y mieleczy / wtercac ía / abo z stá. rym wlepszowým sadlem plastruac.
 Tez zywot nia okládat. y náparzáiac ná te przerzeczone niedostácki máčeczne do. Mózyská / y (bze. *Wozysku*
 Gryzawki po porodzeniu pániám w spa. káta: wziawšy Májuny / kédzierzáwey Máj. ey / ziele krole zowia Dzien y Noc / kwiecia Kumientowego: to wsfytko co nádrobniey posiekac / y w oleyku Lilowým ná wielkicy ryncce smázyt / wbiwšy křká íatec / gryzbeť wsmázyt z onym wsfykim / kroy co nácie pley przykládat ná pepel. To lekarstwo nie zylko bole Máčeczne wsmierza / ále kólki y dárce wofelákie z áimney á z wietrzney przy. czyny pochodzace w listkách wkláda.
 Toz też czyni wśiekána co nádrobniey / á z máka owsiána w miesney polerowce wá. rzona / y wzywána. Tá polerwka / y pánnom kroy m sa miesteczne choroby zátrzymáne / do wzywánia jest byroa wšyteczna. Tázke poloznicom po porodzeniu nie do bje wy. czyscionym.
 Máčice czyści / y do plodu sposobno czy. ni / w piwie stárym ía z gebka Jelenia wá. rzac / kroya Belotum Cerui zowia / z kóze. niem Pietruszczáným / y z Hányšem / cieplo piac. Owa jest wielkim lekarstwem / y rá. cutkiem wofelákim niedostáckom y dolegli. wościom máčecznyým / kroye pochodza z wietrzności / abo z slágmý.
 Plod martwy z zywota poteznie / iáko y lozysko y miesteczna wywodzi / miálko ko. rzen íey wártey / y co czerwony zlocy záwa. zy / ná raz z cieplym winem wzywány.
 Jad y trucizne z cialá poteznie przez po. ey wypedza / z kwiatem ía Múskacowým piac.
 Od morowego powietrza záchowýwa / Tázke iuz zárázoný tymże powietrzem mo. rowým / jest osobliwym lekarstwem piac ía z Dryákwia. Tez y same piac tuche w wi. nie wárzoney. Tázke íey w potráwách wzy. wáiac. *Agricol.*
 Przychodsi też to ziele / á ile mlóbe poku. w kłócie nie wyroście / do kuchen / á potym do stolowego wzywánia. Z íácy abowieni iáko Pietruská / abo Szálwia / abo Pio. lyn smázony / smácznym jest pokarmem / y wšyteczným / zwlásezá pánióm máčice áim. ney / y wśláwicznie boletacey. Tázke tym / kroyy w żywocie czeste bolenie y dárce mla.

Kłóci w máčicy y tinn má. ciznym chorobom náglym.
 Wozodom Zástárá. tym y do goienia trudnym
 Wozysku / y gyzaw. kom po porodze. niu.
 Item.
 Pánióm miesia. cna wšnieca. Poloznice wozyska.
 Máčice do plodu sposobna.
 Plod mar. twy z zy. wota wy. wodzi. Lozysku rákze. Jádny y truci. nie.
 Mowoma. nu powle. tzu.
 Do wzy. wa kolo. wego prz. ch. dsi.
 Máčice o ziahiy boletacey. Wofáky.

ćiom maluchnym moży y wypadza pić ić
Dziećiom z łyżką z dwie wedlug lat.

Bolenie żelabka / tak meżkiey iako y
bialey pći / iest wytecznym lekarstwem.
Także gryżentiu y boleśćiom w macicy / tym
spůsobem wyrwasciey: wziac tey wodki
kwarte / Wielbladowey trawy abo siana:
(*Squinantum zorvia*) Szpiki Indyjskiey /
po pol lota / ro w konwi dobze zaspontowawo-
waro / wstawic w kociel wrzacey wody /
zeby dobze zewrzało / potym gdy powoli
przesydnie / przecedzić / a po piaci lotow
tego poranu ciepło dac pić / a we dwie go-
dzinie moze potym iesc.

Marewce dziećie z żywota pedzi / dawo-
tey wodki z ośm lotow / z pot łociem Bo-
razu / ktorego zloczynicy używają / doświad-
czone to iest lekarstwo.

Wino z Maruna przyprawone.

Tym sposobem z Marunka bywa pod
Jesień wino przyprawione / iako z innem
siolami dāiac mu wykisnac. To bārze wyte-
czne iest chorobom y niedostātkom bialo-
głowskim / ktorym sama Maruna sluzy: o-
czym sie wyskej dostatecznie powiedziało.

Jedni czynia go / a zwlaszcā ktoryz sie w
gorzkim smaku kochają z Piotynem napoty
Maruny biorac.

Drudzy biora suchej Marunki sześć lo-
tow. Nasienia Prāfego gniazda abo pol-
ney Marchw. Nasienia Koprū swoykie-
go / Anyżu / kāzdego po trzy loty. Siola dro-
bno siekāja / nasienia z hrubā przecłuka / a
zasywofy wozek / ośm gārcy winā nā to
mlodego leia / y dāia mu wykisiec. Do ro-
ku trwa w swej mocy.

Wietrzności w ciele rozgania.

Mācieznym bolom y strzykaniu wyte-
Puchlina leczy. (Cznie.

Niektorzy dla dolegliwości y niedostā-
kom mācieznym / tak wino Marunkowe czy-
nia: Biora korzenia Marunowego lotow
sześć / wierzchołkow z kwiećiem y z liśćiem
trzy loty. Orzechā muskatowego polpieta
lotā. Szpiki Indyjskiey polpiety ćwierci
lotā: w siedm abo w ośm gārcy winā
mlodego to klāda / y tād sie temu wykisnac /
y wstać dāia / a zaspontowawo do użyt-
ku y potrzeby chorwāia.

Insy biora Maruny suchej ośm lotow.
Kery abo Marzany wiatsey korzenia pięć
lotow. Lebiotki / Szāney bialey po dwu lo-
tāch. Poleiu / Lebiotki czerwoney / abo Nie-
eki gorney / Szābiny / Bozaku / Ostrzyzu
wonnego korzenia / Kopytniku / Cynamo-
nu / po łocie. Szāfranu ćwierć lotā. Ziela
drobno siekāja / Korzenie z hrubā przecłuka /
to z trzāsęzkami leszynowemi z heblowne-
mi do dwunāsćie gārcow mozeu klāda / y
dāia wykisnac / a do potrzeb bialogłowskich

chorwāia. Tego winā po pultow abo po
dru mieścicy moze używac.

Pānie ktorym prāwie choroba miesiecz-
na zāstanowitā sie / moga tego winā wsta-
wiecznie używac miāsto po spolitego trunku

A ktorym tyłko sie pokāzuie ta choroba /
teby przez ieden tydzień / żadnego innego
winā nie piac. A gdy dostatecznie przydzie
y odeydzie miesieczna / przestāć go pić.

Itności wyciągnienie z Maruny

Dużā abo itność Maruny tym obyczā-
tem iako y z Piotynu bywa wyciągniona /
ktora wshyctim tym niedostātkom / y choro-
bom wnetrznym sluzy / ktorym sama Ma-
runā. Tey tyłko nā ieden raz po 3. i. to iest /
po trzeciey czēści kwinty / z wodkā Maru-
nowā / abo z winem bywa piac. Też z in-
mi lekarstwami przynależacemi moze bydż
używāna nā choroby rozmaite wnetrzne.

Syrop z Maruny.

Bywa / acz rzadko / z Maruny syrop czy-
miony nā rozmaite choroby bialogłowskie /
bārze potrzebny y wyteczny. Biorac soku
tey przeciągnionego / y klaryfikowaneg o
trzy funty / do niego przydāć cukru przednie
go dwa funty / y przy wolnym ogniu we-
glislym z nienaglā wārzyć aż zgefiniele / nā
kšcalt syropu: moze go bialkiem od iāia
klaryfikowac.

Samuloney mācicy iest wyteczny.

Miesieczna pobudza choroba pāntom.

Boleści wśelākie w mācicy wklāda.

Do innych wiele chorob wnetrzných mo-
ze go używac / do ktorych Maruny samey u-
żywamy. Moze go od trzech lotow aż do
pięci samego bez przysādy dāwac. Moze y z
tegoz wodkā abo polewka / abo z iakim in-
nym przynależacym lekarstwem / a to nā czso
używac. Moze bydż też syrop wyciągniony
z suchej Maruny / tym sposobem iako z Pio-
tynu / abo z Bylice: ktorego miārā do uży-
wānia lot tyłko / y to z wodkā iakakolwiek
przynależāca tey chorobie / przeciw ktorey
bālemy go używac.

Sol z Marunki.

Tym sposobem z Marunki sol bywa czy-
miona / iako y z Piotynu / abo y z Bylice.

Moc y skutki.

Od pićciāz do dziesiāci siarn biora tey
soli. Puchline wywodzi z winem tey uży-
wāiac.

Dychawicznym iest rāunkiem. Też do
innych wiele chorob iest bārze wyteczna /
ktorey z inemi moze używac lekarstw / we-
dlug kāzdey choroby przynależności y po-
trzeby.

Oleiek z Marunki.

Z Kwiatkow tyłko Marunowych bywa

Miesie-
cny.

Item.

Mācicy zā-
muloney
Miesie-
cny poba-
dza.
Mācicy
bolom.

Miārā.

Dioscori-
des.
Puchline.
Dychawic-
ny.

zobedka
bolenu.
mācicy
mu gryzie-
niu.

plod mār-
cy wyro-
dzi.

1.

2.

3.

Wietrzno-
ściom.
mācicy
bolom.
Puchline.

4.

5.

Wocicie is wazrac / a pod nosom trzy maśac / maśacie zabuřona y wżgore wřapio na / na swe mieysce przywodzi .

Mieściczna chorobe pániom záwřcia gniona poruřa / sol tey z Dryakwia zmieřány / a omaczawřy w tym czopek abo wezelek z wełny wczyniony / w otwor loná w práwić / w wiazawřy go na méi .

Pieršiom białogłowřkim obřtořćio mle ká rozpietánym y z boleřćia nabřzmiálnym / bywa ráctunkiem / wazrac is w mleku kozim / a ciepło ná nie plařtruiac .

Scyáryce y w biodrách boleřći wkláda / w ocicie wazřona / a poránu y ná noc co ná ciepłey przykládana .

Zátwardzeniu sletiony / tákře wocicie wá rżona / a ná lewy bok plařtruwána / teř ráctunkiem znácznym .

Pierzym žylom abo suchym boleřći wámie rza / tákře nabřzmiálnořć abo nápuchnienie ich rozgánia .

Togom boleřćacym / miálko wřarřy z oliwa wazřyc abo smařyc y miářto plařtru przykládać / wlywa bole / a teře tym rychley / gđ sieby korzeń tey miálko wluć zony / a chędogim y dobrym miodem záczyniony / byl wzywány / ták wiele ná raz biorac iáko šliwá Wegierska / abo dobry řářtan .

Goraczkę wřmierza / y wychedáza / ták w ludžiách dorostlych y řárých / iáko y w dźieciách / sol tego žiela z oleykiem řiolkowym májac y dobřze náćieráiac wřyřet páćierz we grzbiećie .

Wžoladku boleřći y gryřenia wkláda / przetluřy řámego žiela troche / a w oleyku gorřćich Nigdalow smařac / co náćiepley miářto plařtru przykládać .

Zářtanowieniu białogłowřkiey choroby mieścizney / weřmi Márunki pol tořá / Bořegodřzewka / řábiny / po ćwierć tořá / w robla y z pierzem ná popioł wpalonego / to wřyřet miálko wluć / řářtanu drobnego pol ćwierć tořá z miodem záczyniwřy wřyřet / wczyná czopek / y ropuřć w otwor loná .

Toř czyni wazrac řámo žiele w wodźie / y w nim popář sie kápáć .

Twárdnořć maściee odmiełćza . Toř wlabřzmiálnořć y spuchnienie tey leczy .

Boleřći w řelákie w niey wkláda / **P**iekłelny ogień wřmierza / řwieřza Márunke wluřy / y ciepło przykládać .

Tym řpůsobem břzuchá boleńie wámie rza / y przymiořy ognie z puclinámi rozgánia .

W maściy boleřći wřpokaia / rořpářzywřy is ná goracey cegle / a ná řywot pod pępliem / ář do otworu loná ciepło przykládać . Abó w worek to zářyc / y w winie wá rżoć / a co náćiepley ná przerzeczone mieysca przykládać .

Do trzeciego dnia w biodrách bole wkláda wluřy is z wiewřzowym řadlem / octu dobrego troche przylawřy / ciepło przykládać .

Rány y záwředźiálnořći w wřćiech leczy / sol Márunowy z miodem zmieřány / częřto tym ná mářziac wřlá .

Wřywey chorobie / to teř / wřy z zářorza gdy wa / ře sie im odegnać niemoře / wřláć z ořm gářći Márunki / řzepiku gářć / polney řuey / Máćierzánki / po řeřći gářć / řimowitu / abo poznych řářenek / řiolynu / po cztery gářći / Mártwey Pokřzywy gářć / to w łocle wielkim w wodźie wazřć / w tym dlugo řapiac sie řiedźieć / a co czwar ty dźień z tych przerzeczonych řiol nowe kápánie czynić .

Bolenie řebow wřmierza / kłúćac řwieřza a ná bolacy zab przykládać / abo ná wcho to křore po tey řronie gđ sie teř bolacy zab . Tak abo wiew řilgořnořć křopiámi odcho dźie badźie / záczyn bol wřyřet odehydźie . Toř teř sol Márunki czyni / leiac go po tey řronie w wcho kedy zab boli .

Jeřyczek w gárdle řpády ná swe mieysce podřwiga / wluřy Márunki řwieřey y ná wierzch głowy przyložyc .

Boleřći podářyczne wćieřa / liáćie Márunkowe w ocicie wazřone / a ciepło plařtruwáne .

Szkodźi.

Czeřte tey wzywánie / řpánie głebokie y řpil przywodzi .

Wřlá řoladkowe obráza / a ile křore řo przy řuřym .

Sol Márunkowy.

Z Máruny sol bywa tym řpůsobem czyniony / iáko sie powiedźiáło o řiolynowym Tego pořpolićie do czopkow y weřelkow białymglowom wzywáia / dla wozuřenia przyrodzoney choroby . Jednáć do inych wielu chorob bywa wzywány .

Wodká.

Wodká z Máruny bywa tym řpůsobem iáko z inych řiol wypalona / křora białogłowřkim niedořřáćkom bywa náuřyteczny meyřa .

Máćicy záwářtey / teř wřyteczna / řitac tey po cztery łoty / abo po piáći ciepło / ná częřo .

Mieściczna chorobe pániom pobudza / y wychedáza ie ořobliwite .

Máćice zářiebla rozgrzewa . **Ž**oladek zářiebiony tákře zágrzewa / przę czas niemáły trunkiem tey wzywáiac .

Tym křore sie dlugo práćnia dźiáćkami / teř bázřo wřyteczna / dáiac tey pić ciepło .

Położnice po pologu czýřći ořobliwite . **G**liřy ták řárým iáko mlodym y dźiećiom

Máćicy záwářtey.

Mieściczna pobudza.

Pieršiom mlekiem rozpietánym.

Scyáryce.

Stężenie záwářtey.

Zerwom boleřćim nápuclym wogombolę uia.

Goraczkę wřmierza y wychedáza.

Žoladku w boleřći.

Zářtanowieniu choroby białogłowřkiey.

Item.

Máćicy záwářtey.

Spuchley boleřći.

Piekłelny ogień wřmierza.

Bolem.

Scyáryce.

Wřtom záwředźiálnym.

Wřywey chorobie.

Bolenie řebow.

Item.

Jeřyczek w řpády.

Podářyc.

Szkodźi.

Máćicy záwářtey.

Mieściczna pobudza.

Máćicy.

Žoladku w boleřći.

Piekłelny ogień wřmierza.

Bolem.

ćiom

Athanasia, Thanacetum.

Keynsachm.

Wiersze.

Rośnie na polach y w ogrodach
sąmą przez sie / na miedzach / na ła-
kach / nad potokami / na pagor-
kach.

Wzrostzenie.

Gracego y suchego jest przyro-
dzenia / we wtorym stopniu roz-
grzewa / wususza na końcu w pier-
wym / albo na początku we wto-
rym.

Moc y skutki.

To siele w niektórych krajach przy-
chodzi do stolowego wywołania / zwłaszcza
na wiosna / polki młode jest / y przykrej
gorzkości iestże nie ma. Abowiem z iący
bywa smażone y pożywane / z osobliwym
smakiem.

Cheć do iedzenia wzbudza.
Zoladek zimny zagrzewa.

Wrotycz tym wszystkim niedostatkom y
chorobom służy / a zwłaszcza maciecznym /
ktorym Maruna.

Wietrzności w zoladku / w kistkach / w
macicy rospierające / wazac ia w winie a
pijac rospadza.

Macice mda posila y umacnia.

Nyrki zamulone wychadza z piasku.

Bolenie brzucha wzmierza.

Kolike y darcie w ielitach vspakala.

Kamienile w mezczyznie / lamie y wywo-
dzi. Bzew w cieie przechedaza.

Od zarażenia france / wselakim sposo-
bem zachowuje / badz trunkiem abo pro-
chem / sama przez sie wywołana.

Mocz potężnie pedzi / cwierec lota miał.
To wtartej pijac z trochę wina ciepłego.

Tymże sposobem kamien / tak z Wyret
iako y z pedyrza mocno wywoodzi / a zwla-
szcá mezczyznie.

Mocz z cieszkoćcia y kápáním tylko od-
chodzacemu / w prochu także z winem wy-
wołana / iest wyteczna.

Pocę wzbudza tymże sposobem ia pijac.

Glisty ze wnatrza wywoodzi / z kwiatkami
ia y z nasieniem z winem a z miodem pijac.

zaczyn morzenie y bolesci w żywocie vsmie-
rza. Dzieciom od glist bywa z mlekiem a
bo z miodem dana przerzeczonym obyczaj-
niem: to iest z nasieniem iey / ktore daleko le-
pšie iest y snadnieysze ku dostaniu / niżli Glist-
smil.

Puchline z nienagla trawie w cieie /
z kwieciem y z liścim ia w winie wazac y
vstawnie pijac. Toz czyni popioł z niey wa-
zelkiem w chusteczce zawiazany y w winie
moczony / ktorego vstawiczenie do pospoli-
tego trunku wywołac / ale co trzeci dzien trze-
ba ten trunku swietzo odnawiac.

Febry y goraczki ocetkale y wporne. Tak-
ze febrom wselakim iest lekarstwem / wa-
zac ia w winie y z kwieciem / a kazdego
dnia z poranku na czzo pijac po kwatlerce.

Toz czyni sol z niey polocie go pijac z Po-
droznikowa wodka / przez niemaly czas
vstawiczenie to powtarzaiac.

Proch korzenia Wrotyczowego z miodem
zsymowanym zaczyniony na kstale
konfektu / y kazdy poranek tego iako silwa
aboz orzech Wloski wywołac / byc yltko ze dwie
godziny przed obiadem / posila niewymow-
nie ludzkie czlonki wlonne / od slaku abo
od naruszenia powietrzem / y pokurzone.

Macice wychadza / wtarsy ia conamie-
ley / a lot abo trzy cwiereci lota z ciepłym wi-
nem pijac.

Miesieczna wzbudza.

Kamien nyrkowy krsy y moczem wywo-
dzi. Febrze kazdegodniowey.

Febrze Czwartegodniowey iest osobli-
wym lekarstwem w winie ia wazac / y ka-
zdego dnia na czzo pijac.

Pechyrza boleniu iest raturkiem sol iey /
po locie abo lyce y po druu z winem go pi-
Toz kamien y mocz pedzi.

Proch korzenia Wrotyczowego z miodem zsymowanym zaczyniony na kstale konfektu / y kazdy poranek tego iako silwa aboz orzech Wloski wywołac / byc yltko ze dwie godziny przed obiadem / posila niewymownie ludzkie czlonki wlonne / od slaku abo od naruszenia powietrzem / y pokurzone.

Macice wychadza / wtarsy ia conamieley / a lot abo trzy cwiereci lota z ciepłym winem pijac.

Miesieczna wzbudza.

Kamien nyrkowy krsy y moczem wywoodzi. Febrze kazdegodniowey.

Febrze Czwartegodniowey iest osobliwym lekarstwem w winie ia wazac / y kazdego dnia na czzo pijac.

Pechyrza boleniu iest raturkiem sol iey / po locie abo lyce y po druu z winem go pi-
Toz kamien y mocz pedzi.

Proch korzenia Wrotyczowego z miodem zsymowanym zaczyniony na kstale konfektu / y kazdy poranek tego iako silwa aboz orzech Wloski wywołac / byc yltko ze dwie godziny przed obiadem / posila niewymownie ludzkie czlonki wlonne / od slaku abo od naruszenia powietrzem / y pokurzone.

Macice wychadza / wtarsy ia conamieley / a lot abo trzy cwiereci lota z ciepłym winem pijac.

Miesieczna wzbudza.

Kamien nyrkowy krsy y moczem wywoodzi. Febrze kazdegodniowey.

Febrze Czwartegodniowey iest osobliwym lekarstwem w winie ia wazac / y kazdego dnia na czzo pijac.

Pechyrza boleniu iest raturkiem sol iey / po locie abo lyce y po druu z winem go pi-
Toz kamien y mocz pedzi.

Wietrzno-
kacim.

Macice y
macnia.

Nyrkom
zmulony

Bol w
brzuchu.

Kolice.

Kamienio-
w.

Bzew cha-
doy.

Od france
zachowys-
wa.

Mocz pa-
dzi.

Kamien.

Mocz ka-
paniem

ochodza-
cemu.

Pocę czyni
Glistem.

Item.

Dzieciom
od glist.

Puchline

Item.
Popioł.

Sebdom
dawnym
y ocetklym

Czlonkam
po kuzgo-
nym.

Parali-
zem naru-
szonym.

Macice
wychad-
za.

Miesie-
czna wzbu-
dza.

Kamien-
nyrkowy
Febrze.

Pechyrzo-
w.

Kamie-
nis-
mocz.

Do iedze-
nia przy-
chodzi.

Cheć do
iedze-
nia zoladko-
wo zimne-
mu.

ten olejek robiony z wierzchołków tej prze-
wedzonych pierwej w ciemiu przez 24. go-
dzin: których [na przykład] wziąwszy dwa-
naście łorow / nalać na nie oliwy słarey / y
iásney trzydzieści sześć łorow. A dobrze je
w sklenicy nakrywszy / dać im stać na słońcu
iarkim przez dni 40. abo w piecu wolnego
ciepła przez kilkanaście dni. Potym przeci-
dzić / y do potrzeb lekarskich chorować. Roz-
prawnie / ściencza / y rozgrzewa. Bolesci w
ciele wamierza.

Małice
bolemu.

Tego tylko zwierchowonie używają prze-
ciwko bolesciom mańczym mazać nim
po raniu y ná noc.

Zoładko
wi boleto-
cemu.

Kolce y
darcie w
kislach.

Bolesć w żoladku wklada.

Kolice y darcie okrutnemu w kislach
wielkim jest ratunkiem / tak krysiara dany /
iako z wierzchu nim żywot okolo peptki
mážany.

Mozyska
y grzyzie-
nia dyle-
cinemu.
Lekkie
ma rodze-
nia.

Mozyska dyleciom maluchnym / y

Grzyzenia wamierza / maczając welna w
cieplym / y ná żywotek przykładając.

Do lekkiego y snadnego rodzaju / iako y
Bylicow / jest przystoyny / otwor łona cie-
plo nim pomážując.

Retetyc.
Podagrze.
Chyragrze.

Lamaniu w stawach.

Podagrze.

Chyragrze bázno jest wzyteczny / wsta-
wszy go dwie czesći / a trzecia Kozanego o-
leyku / y tym dwaćroć przez dzień ciepło ná-
cierając.

miesz-
gna w
ybudza.
Wsem bo-
acym.

Mieszeczna choroba pániom zbudza má-
zac nim prog łona y otwor.

W wśach bole wamierza puszczając go w
nie ciepło.

Olejek z Marunki Alchimijskim
sposobem czyniony.

Ten własnie tak dystyllnia / iako sie powie-
dzialo o oleyku z Bylice / abo z Piolynu.

Noc y skutki.

Tego do wśytek chorob wnetrznych y
zwierzchnych może z wielkim pożytkiem
zbirowia używać / zwłascz do tych / ktorzym
Maruna jest przynależaca : przez wśia czte-
ry namiecy abo piąc kropli go wśiac / á z
winem dać pić / abo z wodka tegoż ziela / á

choćia y z inego ziela wodka abo z sokiem.

Do zwierchowonie używania bywa in-
nym oleykom przymieszowawcy. Takie y má-
ściom. Samego szegulnego używać sie
nie może / tak przez wśia / iako y zwiercho-
wone / dla zbytniej tego goracości / która
pryscy ciáto. Co sie też o podobnych oley-
kach powiedzialo / Piolynowym / Bylico-
wym / y o innych.

Kozfatek.

W opisaniu Psiego Kumnu / przypom-
nieliśmy / á Rusnie / blad ławny y iásny
niektorych Zioloписow / á zwłascz z posle-
dnich / ktorzy Maruna / *Matricariam*, Psim
Kumnym okrzcił / á Kumien psi / maruna /
y skutki tej temu przypisali. Tę z iney przy-
czyny / ieno z tego słowa *Parthenium* Gre-
ckiego / ktorzym y Marunke y psi Kumien
Grekowie mianuia. A tak w to umiémie
przyśedfy / rozumieia że dwie żółka jedno
bydź. Do tego tym wiecey wiedzieni / że
Dioskorydes *Parthenium* piśe mieć liście
drobne / cienkie / iako Koryándrowe / iakie-
go Maruna nie ma / y owsem podobnieyşe
Bylicy / abo Piolynowemu / okrom bárowy.
A *Parthenium* nie inego nie bydź / tylko Ma-
runa náşe. A nie obaczyli / że Grekowie tym
słowem *Parthenium*, sześciórakie abo sie-
dmiorakie ziela nazywáto. Żowia Kumien
Parthenium, żowia Pomurne ziela / żowia
Wrotycz / żowia Maruna / także Poley /
Kumien psi / y Bylica. Jednak je rozmaite
ziola tym jednym imieniem żowia: nie prze-
to sa jedno / y kształtem / y przyrodzeniem.

Takie y ci w rownym bledzie sa z pierwo-
szymi / ktorzy te Maruna náşe chcą bydź w-
tora Bylica Dioskorydowa / listu drobne-
go. Ale Dioskorydes wiedzial co Maruna /
co Bylica / y każdemu z tych dał swe własne
imie / y rozdziel. Sa y trzeci / ktorzy Wro-
tycz náşe / Maruna wtora nazywáto : ale o
tym niżej. Tę mamy sie tedy spuszczać ná
te nowe Zioloписy / gdziebysmy sie chcieli z
nich náuczyc / iol znać własnych nazwisk y
skutkow / bobysmy w teyże tomey z nimi
byli.

Wrotycz. Rozdział 99.

Wrotycz ziela wśytkim nie-
mal jest znátome. Liścia
wystrzyżonego y kárbowanego /
Kewawnikowi berokiemu podo-
bne / ieno troche wietşe / smátu go-
rzkiego. Sapáchu mocne / y wdzie-
czne. Kozg dwulokietnych / przy

wierzchu gáłazkowátých. W wie-
rzychu ktorych żolte kwiateczki bez
listkow / tylko samy glowki żolte /
iako w Cyprysu. Korzeń má ieden /
od ktorego drobnych odnozeł y
cienkich niemáto pochodzi.

Mieysce.

gorzkiego lekarstwa dać / moży y wypadza / po dwu po trzy y po cztery toły na czczo im pić dać / czynić to dzień abo cztery. Człowiekowi doroslemu / poranu y na noc po sześci y siedmi tołom dawać może.

Noc zasłanowiony z trocha malmazey abo winą dać / przedko wywodzi.

Wścieczna choroba pobudza y wywodzi.

Plod martwy z żywota wyrzuca.

Łożytko po porożeniu pozostałe wyprowadza. Śasnat wyrzuca.

Máćice zasiebla rozgrzewa.

Do plodu białogłowe sposobna czyni / po pięci abo sześci tołach sey używać / rano y na noc.

Glisy ludzioro dorosłym y starym / potężnie wypędza ze wnętrza / wstawy wodki Wrotyczowej ze cztery dwadzieścia tołom wodki Piolynowej / Sporzyżowej / podwunastie tołom / Centurzyowej / wodki Kurzey sropy abo Tlustosowej / po osmi tołach / nasienia słonecznikowego / R. ry. liścia Bizoskwiniowego / po cztery toły / siolá pokrótć / nasienie przeluczyć y w nasienie skłane abo Cynowe wysypać / a przeczczone wodki na to wlać / y conalepiey zaspontować / y w gnoy koni cztery dni zasgrzesć / a potym z kottá w kropu distyllować y na stoncu wysonowawszy / po pięci tołach na czczo po ranu pić dawać / w pięć godzin porzymiedzać. Młodszym dosyć cztery toły / młodszima skom od osmi aż do dwunastie lat / po trzy toły / w czterech aż do siedmi lat dwa / dsiatkóm małym po łocie.

Wrzody / sadzele / rany zapługawione / goi / wymywać ie nia dwaćroć przez dzień

Wino z Wrotycza.

To wino ácz nie jest w używaniu polskim / iednak mogłoby bydź pod Jesień gdy tłoczono wino / tym sposobem czynione: Wstać Wrotyczu suchego z kwieciem tego sześć garsci / Kzepiku dwie / Trunki pachniacey / Piolynu Rzymstie / abo Włoskiego / po półtoły garsci / Piolynu gornego / Máćki Bożey Włoskow / Prásego gniazda nasienia / Siwiosnki / Márzy miatki / abo Greckiey / Kwiatu Bzowego / Poleiu / Szany białey / po garsci każdego / korzenia ziela Jaskolezowego / abo Celidomey / korzenia Hebdowego / po cztery toły / nasienia Piotruški Alexandrijskiey / korzenia Siolkowego / korzenia Mikolájkowego / Goryczki / po dwu tołach każdego / korzenia Podrozmkowego / korzenia Sczyrbakowego / abo Ładimiey / po trzy toły / a te wszystkie nie świeżo zielone / ale vsuszone bydź máia / siolá drobno vsiekáć / korzenie z hruhá przeluczyć / przydać z Jesionowego dziewa heblowanych trzasek / a do do dsiestáci gárn

cy wina w woreczku wlozyc / potym w rof wina tego używać.

Skutki.

Opuchłym y wyschłym / jest bázro użyteczne / pić go wstawicznie według potrzeby / a żadnego inego trunku nie używać.

Też do inych chorób przeczczony / w / ktorym samá Wrotycz służy / jest dobre. Może też bez przysady y pomienionych siol bydź czynione / z samá tylko szczególna Wrotycza / iako sie o Piolynku powiedziáło.

Konfekt z cukrem z Wrotycze.

Tym sposobem iako Piolynowy konfekt może bydź czyniony: Ktory

Máćicznym dolegliwosciom.

Glisom.

Pokurczonym.

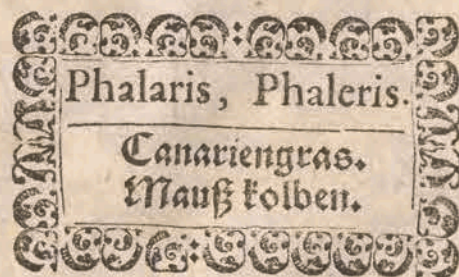
Parálijem naruszonym / bázro jest użyteczny / używać go na czczo tak wiele / iako Włoski orzech / abo Węgierska śliwa / a po nim przynamniej we dwie godzinie teść.

Może z niewiśtnoscé także iako z Piolynu wyciągnąć. Syrop / Sol / y Oleiek / z kwiecia / rownie iako z Bylice / abo z Piolynu / a to wszystko pomienionym chorobom tym / ktorym / samá Wrotycz / bywa użytecznym lekarstwem.

Rozsadek.

SA ktorzy to ziele poczytá za trzeci rozbay Bylice / Ktora *Monoclonos* abo *Vnicaulem* / to jest / iednozdźbliká / abo iednopietna zowia / ale nie dobrze.

Wyszyn Ber. Rozd. 100.

BER Myszy wypuszcza kilka rozdzeń z korzenia cienkich / a do lekarstwa nieużytecznych / na dwie pędzi wzwyż. Członkowane / Orkiżowej stonie podobne / w kształce wespe y cieńse. Smáku słodkiego. Nasienia obdużnego / białe / w kłostkowatych w głowkach abo w palczystych / wielkości Prośaine ziarna / abo wroblego Prośa / ktoremu jest podobne.

Korzan

Mog 36 trzymány

Miedis gney. ploda marteo ma. Łożytku. Śasnatá. Máćicy z siabley. Do plodu sposobne sru.

Wrzobom slym / p 10 dzelom.

Opuchły. wyschły abo suchym

Máćicznym dolegliwosciom. Glisom. Pokurczonym. parálijem naruszonym

Kontem
dychawy
gny.
y bydlu.

Ranom
Sadzele
zaplugawione
wlonym.

Dyrkom.
Arwo
dey.
Wnatrzno
sciom.
Smrod z
vst.
S goro
wanu.
bialymglo
wom.

Mieście
gny.
rabom.
Plobne
gny.

Dziatki
gerstwe.

Seyatyce.

Macie ro
zgrawa.
Mieście
cna.
Lozyska.
Plobu
marte
mu.
Maciey.
Kamie
nu.
Wec.
Rycom.

Konistey dychawicy / proch z Wrotyczu
miałko wtłucyony z sole dacie liżać / iest bār
zo vzyteczny / abo to oboie z ciepła woda ro
gárdło letac : ale potrzeba mu tymie zielin
oboie nozdza zacić. Także też y dycharol
cy inemu bydłu zwołasczā rogātemu / iest v
zyteczny. Rāny

zaplugawione wychedaja y wyrownywa
y Sadzele zagniele y sprosne wyczyscia /
rozstawy ze cztery loty korzenia Wrotycz
wego / Kzepiku garśc / Przywrotu / Bobo
ronku abo Wroniego maśta / Zlamignatu /
Bukwice białey abo żoltey / Krolkow abo
Stokroć cudnego po pol garści. Miodu
bialego osm lotow / wedy swiezezy studzien
ney ze cztery kwarty / Wina prawie przed
niego pol kwarty : To wespół w Alembik
wlozyc a co napilniey nakryc / y w ukropie
przez trzy abo cztery godziny warzyc / te
go po sześci lotach trzykroć kaźdego dnia
dāc pić po rānu nā cczo : potym we dwie
godziny po południu / y klādac sie spāc. To
nie tylko rāny y wrzody bārzo zaplugawio
ne / ale y Tyrki y przechody mo czu czysci.

Arwo przechedaja w zylach.
Zatkania y zāmulenia wnetrzności wy
chedaja / warzoc Wrotycz y pijac po rānu
y nā noc po dobrym trunku.

Smrod z vst oddala / z hānyżem ā z Im
bierem pożywana.

Gdyby kto był sezārowāny / ā ile z białey
płci / badz pānnā badz wdowa / badz y me
żātkā do niewstydlivey miłosci : tylko sie
Wrotyczem omyc / w rychle rosyckiego po
zbedzie.

W chorobach mieścnych Pāniom do
brze nogi w Wrotyczy ā w Mācierzance v
mywāc.

Do plobu y zāstapienia dziatkami / roz
mycie przerzeczone nog / otworu tonāy nā
parzanie pomaga.

Dziatki małe pokładzāc Wrotycza do
brze / dla rozmaitych zlych przypadkow.

Toż podkurzanie czyni dziatki wesołe
czerskwe / ochotne / y od chorob te rozma
itych zachowuje.

Seyatyce iest lekārstwem / z wieprzowym
sādlem wtłucyony / ā z octem rozmieścāc y
ciepło przyklādāc / nie odeymuiac do trze
ciego dnia.

Mācice zāziebla rozgrzewa y wychedaja
Mieścna zāstanowione / wzbudza.

Lozysko po porodzeniu pozostate wywo
dzi. Plob martwy z żywota wypędza.

Zapuchmione y nabzmałey mācicy rā
tunkiem. Tym sposobem mācicy zāpaloney
Kāmien krzy y wywodzi moczem.

Mocz z zatrzymaniu nad przyrodzenie
vzytecznā kaptac sie w niey po pas.

Glisty y chrobāctwo z żywota wypędza
morcac te / swieża z wolewa żolcia nā pepu

szel un przyklādāc.

Pānie y pāny / gōdzieby niefātecznie w
chorobach swych mieścnych przeczyscio
ne nie byly / abo w nich zāwarte y zātrzymā
ne byly / rozstawy Wrotyczy ze dwie garści /
Dylice / Koprū czarnego lesnego / Men Lā
cinnikom y Grekom rzeczony / po garści : to
w māsle smāzyc / y nā pepeł ā nā prog lonā
sobie ciepło przyklādāc.

Potluczonym y zbitym.

Powietrzem naruszonym.

Potuczonym y bārzo

Wlonym czlonkom / iest niewymownie
rātunkiem wielkim swieze korzenie Wroty
czowe drobno posiekane y przetluczone / ā
potym w oliwie tak długo smāzone / ze rose
wrete. To przebie y dwakroć nā dzień tym
te smāzowāc y nācierāc.

Febry y goraczki wśelākie vsmierzā ko
rzeni miałko wtłuczony / z Rozānym olej
kām godzinie przed tym niź febrā przypā
bnie / wshytel pācierz w plecach nācierāc.

Piętych zyl abo suchych bole wklāda.

Puchline w nogach leczy / w oliwie ia
smāzāc y ciepło plastruic.

Pāniom w sześci Niedzielach abo w po
logu leżacym. Także dziateczkom nowo
Narodzonym / gōdzieby iatke strāchy abo le
tāntia / iakto to pospolicie bywa / nā nie przy
chodzily / Wrotycza te dobrze podkurzāc.

Piwo gōdzieby Jachtelom abo becza tra
cilo / wstac Wrotyczu / korzenia Benedy
ktowego / Dzięgielu / Jāłowcowych iągōd
po garści / ziola pokraiac. Jāłowcu prze
tluc / ze trzy iānā kōkose abo cztery twārdo
wwarzone / y drobno posiekane. To wshy
sko w worek zāwiazawsy / w piwo do be
czki ropuscic / doświādczone.

Sadzele stare / także / rāny bārzo skodli
we y zaplugawione / dziwnie przedko y oso
bliwie leczy / ā mieso zle od dobrego y zdro
wego odeymuię y odzica / warzāc ia w wi
nie abo w wodzie / y tym te wymywasāc / ā
potym tymże zielem wwiercawsy plastru
ic. In summa. To ziele wiecey słuzy do
lekārstw otrokom ā niź białymglowom. Jā
ko Mārunā wiecey białymglowom niźli
māczymie.

Wodkā Wrotyczowa.

W Sierpniu nalepiey z tego ziela wod
ke wypalāc / z liściami y z kwieciem wespół v
siekawsy z Balneum maris / ā potym Nies
dziela abo piec nā stońcu wylutrowāc.

Moc y skutki.

Kāmien potężnie w pechyrzu / y w nyr
kach kāmie / y moczem wywodzi / puac tey
porzednie kaźdy porānek y nā noc / po sześć
lotow / przez trzydzieści dni / ā zwołasczā me
skicy płci.

Glisty mālým dziatkom / ktorzym trudno

Biało
piec gęści

Potluczo
nym.
Pārality
kām.
Potluczo
nym.
Wlonny

Febryc.

Kerwom.
Wogom.
pachniac

Sześci
dziatkom.

Piwo be
za traco
cemu.

Sadzelem
Ranom zā
gnilym.

Kāmien
kāmie.

Glistom.

á ile w stronách Włoskich w E= trurycy samá przez sie / okolo pto= tow / we krzách / przy ściestách. Lecie nasienie y korzenie tey zbierá ia. Tázke ptonna ná polách / przy plociech / párkánách / drogách y ściestách.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest rozgrzewaia cego y wysuszaiacego we wtorym stopniu. Smáku ćirpkogorzkiego. Drudzy á prawdziwie twierdza / że we wtorym rozgrzewa / á w trze ćim wysusza / ściencza / rozpráwu ie y wyciera.

Moc y skutki.

Wszelákie zámulenia zyl y członkow w nerznych / otwiera y wychedaza.

Solrey niemocy jest lekarstwem / ktora z zámulenia wtroby pochodzi / y z innych członkow záckania: Wziac korzenia tego ziela / korzenia Kopytnkowego po locie. Korzenia Kopyu Wloste ego / y Pierrusczá nego po dwu locu. Anyzu / Jálowcowych iágodel / Ciećiocki czerwoney po trzy kwinty. Pápiroski trzy lozy. Keubarbarum przed niego polezwárry kwinty. Jambieru y spikánardy / po dwu cześciách kwinty. To w slytko w dostátku wody wárzyc do polowice / przecedzic. A do tey inchy przydad sypu / ktory zowia *Byzantinum* / y *de Epithimo* / to jest z Kámiantki Wlostey / po trzy ábo cztery lozy / y po trunku miernym tego wzywáć. [Tab.] Tez korzenie Reey wárzone w wodzie a trunkiem wzywáne. *Dios.*

Moc zázrymány nád przyrodzenie ták potajnie wywodzi / że pod czas ze krwia / w miódowey sycie wárzone / y trunkiem ták ze wzywány. *Dios.*

Watroby / y

Sleziony záckania otwiera y wychedaza w miedzie wárzone korzeń y pity.

Puchline z ciála wywodit / tákze go wárzac / á trunkiem wzywáiac. A to przez moc.

Slezione nábzmiála y twárda ściencza y trawi z kwásnym miódkiem nasienia wzywáiac ná czczo.

Czysćienie miesteczne pániom nád przyrodzenie zástánowione / znieca y wywodzi.

Lozysko po porodzeniu pozostáke wyrzucá / Mázány co namieszyfy korzeń ochedziony / á w otwor łoná puszczony. Jesze to potajnie czyni / w miedzie go obmoczyc / á z Kámionia posypac / y w otwor łoná biá / togłowskiego pusćic.

Plany białe po ciele ścieta / z octem wtárcy / á tym nácierane. *Dios.*

Scyarycznym.

Paralizem naruszonym jest lekarstwem w trunku go wzywáiac. Ale ci co go pita potrzebá żeby sie każdego dnia w iazni myli / a stolce / y moc z swoy / pilnie obaczowali.

Biegunki / ktore z ostabiálosći zoladka / ábo watroby pochodzi / leczy / wárzac iá / á zwiásczá korzeń z Mázyla / badz w wodzie / badz w winie ostrym / y piac. To z proch z korzenia miálko wtárcy z Mázyla / á z wosku plastr uczyniony / oliwy przydawszy / á ná zoladku / ábo ná prawym bólu w ktorym watroba lezy / nošony / czyni.

Nyrki mulem piásczystym bázso subtelnym zámulone wychedaza potajnie przez moc / y cák potajnie áz y ze krwia. *Plin.*

Bolaczki rospadza / korzeń tłuczony á plástrowány. [tenze.]

Sól z liścia / ábo y ze w slytkiego ziela / w prasowány / wlosy sárbuie potcieráiac ábo pomazuiac je nim. *Plin.*

Solta niemoc spadza ná sly ziela to záfiešone / czesto ná nie pátrzac. *Plin.*

Plany y z mázzy w slytkie z ciála spadza / y ścieta / miálko ziela w slytky / z miódem ábo z octem záczynic / y tym ciálo nácierac. To z tez ostrosć y chropowátosć ciála gładzi.

Od Jászczki w slytkim.

Od wozow y inych besty iádowitych w slytkim jest ráczkiem. Sól w slytky ze w slytkiego tego ziela / z winem wzywány / rány tymze soliem pomazuiac. *Dios.*

Twierdza niektóry / że to ziela padáiacá niemoc leczy / ná sly go ná gólym ciele nošac / á ná nie pogladaiac. *Plin.*

Owcom.

Baránom / y inemu bydłu / Mázána áby tylko kílka dni ná sie pásacym / kósci w nich czerwono sárbuie. Tázke miáso w nich czerwone czyni. *Mizald.*

Jáycá z korzeniem Mázány wárzone / tákze rumiano sárbuie / iakoby te z Bryzelia wárzyl. Tez

Z czerwonym Wólowym Językiem wárzone / bywáio sárbišcie. (tenze.)

Skory / y

Wolne Keta sárbuie Kzemiesnicy.

Kamien wywodzi z czlowieka / korzenie Mázány wárzone / á trunkiem wzywáne.

Máćice záplugawiona wychedaza / korzenie tey pokloc / á Szlamonea nábić / y w otwor łoná wpráwić.

Pięgi.

Wegrowátosć / y iné z mázzy ná twarz / wychedaza / korzenie z octem w wicieraw sly nácierac.

Glisy / y czerty / ábo robáctwo w slytkie / wyrzucá z żywota / korzeń ábo / sol tey z winem piac.

Syrtycy

Biegunki

Nyrki zámulony

Bolaczki rospadza. Wlosy sárbuie.

Soltácc.

plánom y z mázom po ciele.

Jászczka w slytkim / w slytkim / w slytkim / w slytkim.

Kósci.

Kósci potajnie.

Jáycá sárbuie.

Item.

Skory / Wolne / sárbuie / Kámien

Máćice / cha dozy.

Pięgi. Wągrowátosć.

Biszkom.

Cere

Sól zámulenia.

Soltácc.

Moc potajnie w slytkim / w slytkim / w slytkim / w slytkim.

Watroby / Sleziony

Puchline.

Sleziona / traw.

Miešis / Sney. / Lozyska.

Korzankow ma nie malo drobnych / wlosientkowatych / iako v zytá abo v pšenice.

Mieysce.

Ogrodziech bywa siana dla pozoru wiecey nizli vzytku. Na ostrowách Kanárskich / y we Francuy / w Hispániey sam dobrowolnie przez sie roście. Skad do ogrodow nášych bývá nasieniem przywozony.

Przyrodzenie.

Czście tego ziela. Nasienie / y soł z niego wyžety rozgrzewa / máiac istność subtelna.

Moc y skutki.

Boleści w mechyrzu włáda / soł tego z mliekiem abo z woda pić dáiac. *Dios.*

Toż nasienie czyni / wšiwšy go kwinty / y do tego iesze trzećia część kwinty. (*Dios.*) z winem.

Śa ptacy w Kanárskich Insulách / krodie sie nasieniem tego ziela pása.

Kamień łamie y wywodzi / nasienie z winem abo z octem miodowym piac. Može go teź z mliekiem / abo z syta miodowa vzywác.

Drudzy nasienie to miela / y z mała żytna abo z iaka ma miešáá / chleb z tego pieka. Ktorego do przerzeczonych chorob zawšcia / gniemia vzywác dáia. *Tab.*

Koszadek.

Wlektorzy Myšy Ser chca mieć / Mánna abo trawa Mánny. Ale omylnie / co sie z opisania oboygá káždy snadnie spráwić može.

Márzáná abo Reta. Rozdział IOI.

Rubia fatiua, Erytrodanum.

Ferber rott.

Márzáná / ktora drudzy Reta zowia / dwoiaka / Płonna / abo dzika / y ogrodna / abo siana.

Tá puszcza z korzenia rozgi długie / ostrochropowate / czworogránitne / do Spony / ktora teź Ostrzyca / po Lácinie *Sparine* zowia / podobne / ieno miesze / wysze / y mocniysze. Okolo ktorych rozdzielniemi mieyscy cztery listeczki / z kolanek ná kształt gwiazd pochodza / iako v Spony / iedno we czworonasob wietse. Ziarnek okrągłych / napzod zielonych / potym czerwonych / náostátku gdj dożrzeia / czarnych. Korzonki długie / cienkie / czerwone / nie gliboko w ziemi siedzace / rospierzchle. Sukiennikom do farbowania welny vzyteczne. Tey tylko nasienia y korzenia do lekarstw vzywamy. Márzáná płonna / Sponie tážie iest podobna / tylko nie ták ostra iako pierwšá. Ktemu rozg y listcia drobniyszego od ogrodney. Korzonki tážie / cienkie / długie wlosientkowate / nie ták czerwone.

Mieyscey czas.

Ogrodna Márzáná w ogrodách bywa siana. tážie ná polách / á ile

Lonchitis aspera maior & minor.

Spicandt. Milzkraut.

Wiepsce.

Wierwsze dwie rosną w ciemności / y w ciemnych gajach / na miejscach wilgotnych. Trzecie nad przykopami y brzegami.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia są ciepłego y suchego miernie. Często znaczy z tad / że rany zawiera y goi. Jako Galenus w 7. Księgach o ziołach pisze.

Mocy skutki.

Lisście świeże / tak Papirosmu iako paprotnice warte / rany goi. *Dios.*

Przymiotu ognistego do nich nie dopuszcza. *Dios. Gal.*

Slesiony twaromość zmiełcza toż lisście na proch miałko warte / a z octem trunkiem używane. (*Dios.*) Też trawia / y wniwecz obraca przez wryna wywodząc.

Grot abo Włocznia.

Rozdział 103.

Lonchitis, Lanceolata, Cestron, Medusa, Venerea.

Żele Grot / abo Włocznia / które Kiwiozem / y Bindasami dudy zowią / podobne jest listem temu Łukowi / który jest nasienia Syrotiego / tylko Sersey rumianicyse / do tego obfitse / z którego większa część do ziemię ku korzeniu nachylone bywa / przy klaczu mało ich zostając. Na wierzech rozg kwiecie ciemno czarne ziele / na kształt czapeł wywróconych blaszankich / iakich w komedjach starzy pospolicie używali / abo Tureckich Kiwiorow. Ze środku których wychodzi kwiat biały / Seroki / na kształt języka / abo Włocznie / we środku Seroki / na końcu przodka wasty y spiczasty / który się zrownywa z króćmi innych kwiatów / a ile spodnich. Nasienie w cienkich kopynkach trzygránowite / Serokie / obdluzne / na kształt Włocznie / skąd sobie nazwiska nabyło / tak w języku Polskim / iako w Greckim y Lacińskim. Korzeń iako w ptasiego Gniazda.

Wiepsce.

Wście na miejscach suchych / wyprągłych y płonnych.

Przyrodzenie y skutki.

Zolopisowie starzy / niewiele nam tego ziela skutkow opisali / tylko że o korzeniu tego / także y o nasieniu rozumieć / z winem używany / moc zatrzymaną y ciężko odchodzić / wolno wywodzi.

Moc wywozi.

Kany gol.

Ob pyc mietow gnietych zachowywa.

Slesiona twaromość miałka y trawi is

Cere blada
da.
PuchliniePorlago
nym.
Oberwó
nym.
Vrzozanie
nia.
Vrzozem.Zdom
wnetrzns
wlosy far
buie.Szkozi
brenien
nym pa
nion.

Succus.

Vzozon f
od bestijWatrobie
Seitogec.Miesls
gney.

Glifem.

Cer. blada y b ezekwie / runiana czyni.
Puchnac poczynaiacym / Kety vzywac
dobrze.

Z wysoka potluczonym.
Vrwanym / abo oberwaniu wnetrzno.
Vrzozionym. [eci.

Vrznym / Keta wieksim bywa racun.
Kiem / Korzenie icy z Mumia / a z Keubarba
rum zmiesane. Tak zeby Keubarbarum
dwie czesci kwinty / Kety jedna czesc / a Mu
mley sosa czesc ob kwinty / z winem byla
pic dana.

Wchodzi do trunkow / ktore bywaja czy
nionie na gotenie ran wnetrznych.

Wszystko ziela w oetcie moczone farbue
wlosy czerwono / muszac ie / y maczajac
tym oetem. Abo go warzyc / a tym glowe
przemywaac. plat.

Tychie skutkow jest polna Keta / ledno
slabszych y mdleyszych.

Szkozi.

Plod zywy z żywota wyciaga / y poronie
nie czyni. Przeto panie bizenienne z kazdey
miary maia sie tey strzedz pilno.

Sol z Marzany.

Z Korzenia iako sol wyciagnac moze / o
Piolynu pisac / tam sie powiedzialo. Ten
iako sie wyshy przypomniao / v kasonym
od bestij iadowitych / jest ratunkiem w
trunku go zwinem vzywaiac.

Watrobe zamulona otwiera y chedozy.

Solta niemoc spada. Tenze sol / z so
klem Kozey czerwoney / a z wodka Babczan
na / trunkiem vzywany.

Miesieczne czyscienie paniom zawosciag
nione wzbudza y wywodzi / z wodka z By
lice pity.

Czerw w żywocie morzy sam tylko / abo
z Piolynowa wodka vzywany.

Wodka z Marzany.

Moze bydz z tego ziela wodka palona
na wiele rozmaitych chorob. Osobliwia
Watrobie zamuloney bardzo sluzi.
Soltey niemocy bywa oso blizwym ratun
kiem.

Puchlinie poczynaiacey jest lekarstwem /
bo moczem poteznie wywodzi / trunkiem
icy vzywaiac.

Mocz ktorym bywa nad przyrobenie za
wesciagniony / abo z ciezkoscia puszczany /
poteznie wywodzi. Takze

Piaset / kal y mul / tak z nyrel iako z pachy
rza / y nie slamowatości / tymze moczem wy
wodzi. Ale obyczajnie ma bydz vzywana.

Wino z Kety.

Jako z Korzenia / y z tego ziela wino ma
bydz przyprawione / wzor y sposob z opisa
nia wina Piolynowego wiazc mozemy. To
Puchnacym osobliwie sluzi.

Watrobie / y

Slezenie zamulonym vzyteczne / y innym
wnetrznosciom zatkany.

Maciey takze zatkancy piiac go sluzi.

Mocz zatkany wywodzi.

Miesieczne czyscienie zawosciagnione
wzmieca y wywodzi.

Slamowatości hrube / liptie / simne /
rosciencza / siecze / rosprawue / y do wywie
szienia sposobne czyni.

Sol z Marzany.

Jako z inych ziol / tak y z tego sol moze byc
uczyniona / tym sposobem iakosmy w Pio
lynu opisali. Ta

Puchline z ciata poteznie moczem pe
dzi.

Watrobe zatkano otwiera vzywaiac icy
tym obyczaiem / iako sie tamze o soli z Pio
lynu vzywaniu powiedzialo.

Paprotnik y Paprotnica. Rozd: 102.

Zego ziela dwoiaki rodzaj
znaydujemy / wielki / ktory Pa
protnikiem zowiemy abo samcem /
Drugi mniejszy / a ten Paprotnica
abo samica mianujemy. Jest y trze
ci plonny / ktory Kwiorem ledni /
drudzy Bindasami zowia / Papro
tnik wlasny samiec ma listie Sto
nogowcowemu podobne / ieno
barzziej rozdzielnieysze / wietse / y
ostrzeysze. Od ziemi tu korzenio
wi krugiem zakrzywione y nachy
lone / ine wzgore z korzenia wyra

ista / bez kwiatu / bez klacza abo roz
gi y bez nasienia. Korzonkow wiel
kosc drobnych / wlosientkowatych /
rospierzchlych. Paprotnica abo
samica listu jest mieskego / spicz
stego / cienkego / woskego / a Pa
protce podobnego / kosmatego y o
strego. Takze bez kwiatu / rozgi y
nasienia: Korzenia wielkosc cien
kego iako v Paprotniku / y rospie
rzchlego. Trzeci ktory plonnym
zowiemy. Lisie ma Paprocia
nemu podobne.

Mieysce.

wszystkim chorobom korzeni w winie srod-
kim warzony y trunkiem wzywany / jest oso-
blwym lekarstwem. *Dios. Gal. Theoph.*

Mechyrzowi boletacemu. Item /
Moczu goracemu / tenze korzen z La-
krycya w Jeczmienney wodzie warzony /
a rano y na noc pity / jest ratunkiem. Dios.
Toz tez slamowarosci y Muliska / tak z
Tyrk tako z Pechyrza wywodzi pijac.
Nasienie tego Slazu kamien Tyrkowy
krzy y mo czem wywodzi / z winem srodkim
pijac. Fernel.
Czerwona cielaczka y inne takze zaslana
wia korzen w winie cirkim z kurzego zia-
la korzeniem / y z Wajownikem warzony a
trunkiem wzywany. na czczo y na noc : abo
tez z inemi zioły swierdzajacemi warzony.
Kafel zaslana wia y leczy przedko / w mle-
ku warzony a pity. Plin.
Szescnie dziesiatki gdsieby po porodze-
niu nie byly slate cznie wyczyszczone / warzac
korzen tego ziele w piwie / leczy lepty w
winie / datac im pic / wychadza.
Dychawicznym / Hippocrates z winem
dawal korzen wysokiego Slazu pic.
Suchy kafel leczy tenze korzen z figami
suchemi a z Lakrycya w Peysanie abo w
Jeczmienney wodzie warzony a pity / na
czczo y na noc po dobrym trunku ciepło.
Biegunka czerwona. Takze
Cielaczki wsfelacie zaslana wia Nasienie
z iucha Babczana / abo z soliem Piwonio-
wym pijac. Toz tez
Arwia Hartataym / jest lekarstwem.
Kany sweteze got.
Wrzody za wshyma rospadza.
Zolzy y gruczoly rozgania z syie.
Woi na syi rosprowadza.
Bolaczkom wydzetym y napuchlym.
Pierciom biatoglowskim z kancerowa-
nym abo swardmalym z rozprazenia zby-
tnim mlekem / z przymiotem ognistym.
Ua miejscy zbite y potluczone.
Wycagnionym y wypietym Tlerwom
abo zylom suchym. Owa wsfelacie zapu-
chluy twarde : wrzedziennice z ognistemi
przymiotami / y sadzele na ktorymkolwiek
miejscu zasiadle rospadza. Abo ktore sie
niata do zebraia y ziarzenia / zbiera y w o-
tok te obraca / a potym przerywa y got. A eo-
tym sposobem. Ziele to wszystko w cale y z
korzeniem posietac y warzyc / badz w wo-
dzie / w winie / w miedzie abo w piwie / y ro-
slarfy plastrowac. A gdsie sadla wteprzo-
wego do tego z oleykiem Kozanym przyda-
potemney swoy skutek uczyni. Dios.
Bol zebow wsmierza korzenie w octcie
warzac / a iucha te dlugo w wsciech trzymaj-
iac. Przeciwo ko zapaleniu srogieniu Pechy-
rza : wziac tego korzenia / takze Slazu pro-
siego korzenia / oboygá po dwanasie lo-

row : Lisca Sjolowego dwie garści /
kwiecia Rumienkowego / Komenice / po
pol garści / Lnianego nasienia cztery lozy /
Nasienia makowego lot : To wszystko w
mleku gestym srodkim / abo w wodzie wa-
rzyc Oliwy przylawsy / y tym prog lona na
grzewac / abo we Lniany worek wlozywszy
cieplo przykladac na pomienione miejsce.
Owa do tego wszystkiego to ziele sruzy / do
czego Slaz prosly.

Zapaleniu macice y
Ocielosci lona biatoglowskiego. Item
Siesniema zbytniemu lona y macice.
Miesieczne czyszczenie Paniom nad przy-
rodzenie zaslana wione wzbudza : takze
warzony / a z wieprzowym smalcem abo
z Gesim / abo z Terpentyna wtarty y plastro-
wany / pomienionym dolegliwosciom jest
ratunkiem. Dios.
Toz woda abo iucha z warzonego czyni
przerzeczone miejscami nagrzewiac.
Toz iucha otwor lona abo y zielem wa-
rzonym nagrzewiac. Lozysko pozostale po
porodzeniu wywodzi. Dios.
Plany biale y inne po cieie zmazy scetera
Nasienie tego / badz sweteze badz suche z o-
ctem rosstare / na stoncu ie nacieriac. tenze
Od obrazy y wszeknienia bestiy iadowi-
tych zachowuje y bron / toz Nasienia z oc-
tem a z Oliwa wtarte / ciato ym pomazua-
iac. Tenze.
Takze od wkszenia y obraszenia iadowite-
go Os / Sierzeni / Psczol / y od Trzmie-
low bron / ziele warzac w winie abo w lo-
rze / trunkiem go wzywaiac.
Opalonym ogniem leczy listie z Oliwa
wtarte a przykladane. Takze tez korzenie z
toz Oliwa plastrowane czyni.
Od niedwidla takze od myszy paticzey /
abo Brytanstiey wksionym / w winie ko-
rzen warzyc a pic. A z oliwa wtarty / rana
mazac. Dios.
Kannym y pragnienie z zbytniego to-
ku kwie maiaaym / sol z korzenia wysokie-
go Slazu warzonego pijac / dobrze czyni.
Kany tez got tenze korzen warzony z mto-
dem / a zywica Terebintowa wtarty / na
nie plastrowany. (Hippo. plin.) z oliwa
tenze korzen w zarzyszym popiele vpielky /
kaze verzec y przykladac.
Wywinieniu z stawu abo wybicciu.
Pokurczonym nerwom / abo czlonkom.
Opuchlym muskulom / takze zyl pietych.
Czlonkom ktorymkolwiek opuchlym /
toz korzenie warzone abo pieczone y plastro-
wane / tym wszystkim pomienionym niedo-
statkom sruzy. (plin.) Ale tesze lepty przy-
dawsy sadla gesiego / abo wieprzowego / a
olejku Kozanego. Hippoc.
Podagrze.
Chyragrze.

Malco za
palenia.
Ocielosc
lena.
Miesiecz
na wzbudza.
Lozysku.
Plany
bialym na
ciele.
Od wks
Enienia
bestiy iad
dowitrych
bron.
Takze od
os / psczol
Sierzeni /
trzmiecow
Opaleniu
od ognia.
Wksieniu
niedwidla
dowemu
y myszy pa
ticzey.
Kanom.
Pragnie
nia z toka
kwie.
Kany got.
Wybicciu z
stawu par
czonych
muskulow.
Czlonkom
napuchly.
Podagrze.
Chyragrze

Kozadek.

Rozne jest to ziele od Pąprotniku y Pąprotnice / Ktore także Grecowie y Lacińczicy

Lonchitem zowia. Ktore ze do znátomosci starożytnym niewielu / a poslednimy też różnieszym Zioloписom żadnym nie przybito : przeto też o tego skutkach y mocy powiedzieć nie umiata.

Słaz wysoki.

Althæa, Ebiscus, Ibiscus.

Ebisch.

Słazu wysokiego jest kilka rodzajow. Z których napospoliczy jest ten ktory tu opisuemy. Ten korzenia jest miastego / glądkiego / białego y sliściego / z wielu odnozek. Z tego kłacze długie y obłe pochodzi / chrostowate / dwukłietne / pod czas wysse / miastowelniste / bärwy popielatey / liście na sobie mając / ktore na dotykaniu zda sie iako Alśmit / okragle / podobne liściu Gdule ziemney przy spodku / tu wierzchu liścia Winnego ma kształt / abo Słazu pospolitego. Miedzy rozgami a liściem kwiat Kozany biały pufcza. Z kto

Rozdział 104.

tego potym nasienie podobne kształtem Słazowemu nasieniu.

Mieysce y czas.

Roście na wilgotnych ziemiach a tłustych. Czas do zbierania a ile korzenia tego / na końcu Miesiaca Sierpnia / abo na początku Wrzesnia / iako y ziolinych. Ale liście y nasienie / ktore także wchodza do lekarstw / mają bydź w Lipcu y w Sierpniu zbierane. Także y kwiat.

Wzpródyenie.

Liście y kwiat w pierwszym stopniu rozgrzewaia y wysuszaia / abo radniey miernie odwilżaia. Ale korzenia na początku wtorego stopnia rozprawnie / rozwodnia / larwie. Bolesci všmierza / przynioty ognište wyćiaga / zwarza / y trawi. Korzeń y nasienie / toż czynia co samo ziele świeże / ieno sa subtelneyšych czesći y wysuszaia cych. Do tego zdádza sie bärzicy wyćierac / a niżli tamte. Abowiem y plány y inne na cieie zmazy ściera. Nasienie kámiem nyrtkowy lamie. Korzenie także Czerwonek stanowi / charkanie krwia zastánawia / bo ma iakás moc stwierzdaiaca.

Moc y skutki.

W oczu zbyenie goracemu. Także mo-
czu z ciężkością obchodzacemu / abo y nad-
przyrodzenie zatrzymanemu służy.

Kámiem w Urykach krępy y wymodsi.

Surowości w żolablu y gryzieniu / do-
bry. Czerwonce / y innym biegunkom.

Scyátce y darcia w biodrach.

Drzaczym członkom.

Przepułym.

Pokrzywionym y pokurczonym. Tym

W oczu gor-
acemu.
y ciężko-
ścią obcho-
dzacemu.
Kámiem.
Surowo-
ści żolob.
Ká.
Czerwone-
ce.
Scyátce.
Członkom
drzaczym.
przepułym

wyślitem

Slaz wysoki ábo leśny.
Rozdział 105.

Althea 2^a. Abutilon.
Das zweise Ebych.

Ten Slaz liścia Baniowemu podobnego tylko mnieyszego / y gładszego / chocia bardzo subtelny / mi welniankami przyodziany. pret na pultora łokcia / podczas wysocy / po których wszedy kwiatki żółte: z tych potym nasienie czarne. Korzenia dlugiego / odnozystego.

Wdiesce.

Sam dobrowolnie bez siania y slancowania roście / podczas w grodzich sie znayduie / ale na polach czesćciey.

Przyrodzenie.

Tepłego iest przyrodzenia w pierwszym stopniu / rownie iako pierwszy.

Mocy skutki.

Kamien z mechyrza y nyrel wywodzi. Mól y piasek także mozem pedzi / nasienie poltroiy ćwierci kwinty w trunku z winem wzywatac.

Moczu ciężkiemu puszczaniu / y kąpianiem odchodzace mu także / toz nasienie bywa o sobliwym ratunkiem.

Kamien. w ulistny piasku.

Moc ps dzi.

Slaz polny ábo płonny. Rozdział 106.

Alcæa, Bis malna.
Sigmarzwurtz, fellirs.

Ten Slaz między płonne y dzi kie iest poczytany. Na korzeni niemaly biały / dlugi / a nie ćienki /

iako y Slazu wysokiego: z ktore^o wiele klacza oblego pochodzi / na tym niemalo liścia na dlugich stopkach gleboko wykroionego / y labrowanego / iako Jaskier / ábo Zabuniec / y temu nawiecey podobny. Kwiatu przybronatnieyszego / y do Slazowego / tak barwa / iako y kształtem podobne^o / wśatze wietszego troche. Takze y nasienia.

Wdiesce y czas.

Roście na łakach / na polach / miedzach / na miyscach iatowych y płonnych / przy plotach / parkamiech / przy drogach / y ścieżkach. Kwitnie w Lipcu y w Sierpniu. Bywa korzeń kopany na wiosne / ábo na początku Lata / poli w klacze nie wyroście / ábo też pod Jesien.

Przyrodzenie.

Tegoż iest przyrodzenia y z żywiołow zlozenia / z ktorzych Slaz wysoki y skutkow rychze / przeto gdzie bysmy Slazu wysokiego do potrzeb lekarskich nie mieli / maiać

Scyalyce
Arcteyce.

Scyalyce.
Arcteyce / Slazu wysokiego korzenie z kaczym albo z gestim / albo z kaptaniem / albo z słarym wlepisowym sadlem wsluc / y plastrować / nie odwraciac do rzeciego dnia.

Pleurze.
Plucem o
wzrobził
izm.

Pleurze. Także plucem owrzędziłym y zagnitym / wielkim ratunkiem bywa korzenie wysokiego Slazu z kaptaniem sadlem / albo z gestim wwiercawszy / na pierś ciepło plastrować / a nie odeymować potki nie zeschnie. Albo też warzyć korzenie y z nasieniem w wodzie Jeczmienney / a z suchymi figami / y z Lakrycy / y tego trunkiem używać.

Włose p
wara.

Sztuki mięsa w garncu zrasa / gdzieby mięso Pieruski z nim było warzone. Theo.

Woda z
1 ga.

Woda z gęszca / ze ta czyni iako zsiada / albo strzepla / korzenie Slazu wysokiego wwiercawszy / z nie zmieszać / a przez noc te by nie pod dachem ani iakim przykryciem / ale pod niebem stać.

Wzrostu go
racemu.

Coracość mocz u wamierza / korzenie tego Slazu w wodzie Jeczmienney warzone a trunkiem używane.

Twardość
Fajda
zmieszka.

Twardości wśelacie zmiełca y rozspada / korzenie warzone / a przebiwszy je przaz siłko / niedzwiedzego sadla / albo wlepisowego / albo gęstego przyłożyć / y plastrować.

Członkom
strawia
lym

Członkom starmiałym / y strawiałym lez rych nie może przegibać / tenże korzeń warzyć y nim okładać.

Mucilas
ga.

Szlámowatość albo śliskość.

Śliskość albo szlámowatość bywa wyciągniona z nasienia / albo z korzenia siol nie ktorych tym sposobem / wśiac tego badź nasienia albo ziela / korzenia / z czego chcemy te szlámowatość mieć / a o chadożywszy naprzod / na funt jeden cztery funy albo pulgarnca wody ciepłej / wiecey albo mniej / podług tego iako mieć to chcesz gęsto / albo rzędsto / y przez noc nakrywszy moczyć / na zainierz zagrzawszy tego / wylać w worek płócienny mocny / a zawieszony nad naczy-niem chodogim podślawionym / zlekką naprzod / porym mocniej / wyżymać y wygniatć / tak długo aż wśyskła odehycie. Daudzy cyłko nalałszy wody ciepłej na nasienie / z tego śliskości potrzebujemy / pilno raz kilkć zamieszać / a porym przez worek płócienny wyciągnąć. Ale sposob pierwszy lepszy.

Zapławy
wosół wy
plabze.

Ta śliskość albo szlámowatość z tego Slazu wysokiego wnetrznosci wychładza / chłodzi y z wierzchu. Mezarge.

Zwrot od
wija.

Zwrot odmielca y odwilja pożywać siey. (Tenże) Także incha z korzenia pitac.

Piężnie
nie wamie
rze.

Prągnięcie oddala / na izeylu trzymana. Chyrágrze.

Chirágrze.
Podágrze.
Zer. tce

Podágrze.
Arcteyce / szlámowatość z nasienia y z korzenia tego Slazu warzonego z Kumnem y

z Komonica / tak długo ażby śliskość y lipkość puściła z siebie / ktora wyciągnarszy / przybać oleyku Kumienkowego / y uczynić z tego plastr. a na bolejące członki przykładać. Albowiem boleści w nich uklada.

Kamień w nyrkach wśokala / krzy / y wywodzi / z Malonowym nasieniem / nasienie tego Slazu / a z sucha warzonego korzenia / przez kilkć razy pitac.

Oczy zapuchłe z przymieszym ognistym / szlámowatość tego ziela leczy / pomazując nia.

Kany głębokie zawięra y goi.

Kolaczki.

W Aptekach porządnych y dostatecznych szlámowatości wyciągnionej wyszey pomnienionym sposobem z korzenia / a porym z cukrem warzoney / bywaia kolaczki czynione / ktore se bawo wycieczne / subtelny y ostrym z głowy spadkom / używając ich.

Diałca masć.

Zwa z tego ziela masć w Aptekach czyniona / ktora Diałca zowia. Ta dwoiaka / prosta / druga z innymi żywicami y oleyki robiona. Prosta służy do odmielczania twardości / do rozgrzewania członkow osłabłych / y do odwilzenia wyschłym. Jás ktora z sokami albo z żywicami bywa robiona służy boleniu w pierśiach / y pleurze z zimney przyczyny / rozgrzewać / odmielczając / albowiem ie odwilja. Te w Aptekach bywaia czynione.

Kozsadek.

Jest tych Slazow wysokich wiecey / ktore dla buynego rozkrzewienia / wysokimi bywaia nazwane. Miedzy te bywa poczytana Kozá czarna / ktora bywa w ogrodach siana / dla osobliwych skutkow swych w lekarstwiech / a ile białymglowom. O tey na swym miejscu.

Sa ieseze in / ktore dzierwym Slazem zowiemy / Grekowie Anadendromalache. Laccinnicy Malua arborefcens miánua / a ten dwoiaki. Jednak oba wietszych y potężniejszych sa skutkow niżli pierwszy. Jest Slaz wysoki wodny / korzeniem y liściem pierwszemu podobny / na dwa łokcia wyrastający / cyłko bliższego liścia okragleysego na małych stopkach. Kwiatu z modrariumianego / opięci listeczka walskich y szuplo 300 strzonych / podługowatych / z tych oble / podługowate straczki z nasieniem okragłym iako Proso wyrastając.

Jest ieseze Slaz wysoki / ktory Laccinnicy Abutylon zowia / ktorego zaraz opisanie damy.

Kamien
w nyrkach
krzy.Ogromną
pachłym y
zapachnym.
Kamion
głębokim.
Lazem.
ga.Spadka.
subtelny
y ostrym.

do stryczkow / postronkow / y do inych powrozow / nalyiny do zaglow / y do rozmaitych potrzeb. Oboia Konop ma listie nieco tu Jasiemiowemu listu podobne / ieno mnieysze y wesze / a okolo kraion z lekka zablowane. Samieciednak wistzego y ciemnieyszego jest listia od samice / z icdneystopki piac y besic / podczasy siedm puszczaiac. Zapachu mocnego y przykrego / glowe pornoscia swa rozdyma / y obraza. Pretu czczego. Korzen acz jest ieden / w bafze wiele inych drobnych od siebie puszcza. Nasienie tylko samieciemiewa okragle / baro popielate / z wierzchu w supince. Jadro biale y stodkie. Kwiatu iasno zielonego w listciach.

Roieysce.

W Ogrodach y na polach bywaiasiane / lubia ziemia wyprawna.

Przypodzenie.

Wysuszaia Konopie swym przypodzeniem w trzecim stopniu / a we wtorym rozgrzewaia / zwlaszcza nasienie / ktore wietrzności w cieiele rospadza. A tak barzo wysusza / zegdzieby go przywietzym kto wzywai / przypodzone nasienie wysusza y niszczy / iako y Kamphora. Rozgrzewa tez dostatecznie / y przeto czesto y obficie vzywane / glowe obraza / rozdymaiaca y napelniaca swa pornoscia goraca / ktora z siebie puszcza. Jednak Hieronymus Tragus twierdzi ie bydz chlodzace. Sciencza / stwierdza / zawsciaga.

Moc y skutki.

Sok z listia swiezy Konopie w vsy puszczany / bolesci w nich z zaklania zbytniego wemierza. Digl. Tak sam iako z oleykiem Rosanym.

Takze chrobactwo w nich zalagle mozy y wypedza. Iue ktoreby w vsy wlasly / wy

padza : ieno bole nie gie wy czyni.

Bydlu cielaczki abo biegunki zawsciaga / konopie y z nasieniem ich warzac a pic daiac. Abowiem ma moc zatwierdzaiaca.

Potrzywione y poturzone czlonki / korzenie Konopne w wodzie warzone / a co naciepley plastrowane / resprostywa. Plin.

Podagrycznym.

Chiragrycznym.

Scyacycznym / y

Arterycznym / korzenie w wodzie warzone y przykladane : abo nasienie Konopne wterciane a z bialki plastrowane / bywa lekarstwem. Plin

Kupie / to jest chrobaki w bydleciu / zwlaszcza w Koniach / morzy y wywodzi / ktore mierwia w zadku : sok z Konopi swiezych abo iucha z warzonych lelac im w zadku.

Opalonym y

Oparzonym jest lekarstwem osobliwym / swiete Konopne listie tlucac / y w taz a w taz ie przykladaiac / nie dopuszczaiac sie im skrupic ani zsyhac. Jesze lapiey velucie / croche mastu mlodego przydaway y plastrowac. Toz korzenie ich swieze czyni czesto odnawiaiac. Plin.

Konop jest tak wielkiej mocy / ze badz swieze / badz Nasienie iey velucy / woda zgeszcza y iakoby zsiadla czyni / dobrze zamieszana. Plin.

Kokosy przez sime Konopnym siemieniem karmiac / przez cala sime nie przesiano iatec niesc. Takze nasienie potrzywiane daiac im miasto sobie. Brasanol.

W zaduszeniu macice Konopi swiezych woniac dobrze.

Mozg wilgotny naszy / zapachem swym wysusza.

Mieysca ociekle y napuchle z przymietami ognistymi / sciencza y ogien z nich wyciaga okladaiac ie siemieniem Konopnym z bialkami.

Glisty ktoby z gnoiu abo y z ziemie potrzebował / Konopie swieze zielone w wodzie warzye / a wwiercawszy y onaj iucha respu sciwszy / gnoy abo ziemie pokrapiac / gdzie bys glisty byc rozumial / wynida na wierzchu. To Rybitwem dobrze wiedziec / ktoryz ich na wody potrzebuia. Iue dzim tedy ze Kupie z bydlat wypedza klisteruiac ie ta woda abo iucha.

Mastok Turecki.

Z listia suchego Konopneg proch mial to warzy / a z czymkolwiek trunkiem vzywany / pijane czyni : iednak tak / ze pijani nie czuio w sobie onego pijanstwa. Przeto Turcy y ich Janeczarowie z kwiatu Konopneg czynia sobie Mastoki rozmaite : iedne dla wesolego serca y dobrej myśli / drugie dla smutku y placzu / ine dla milosci y Wenusy / ine

Bydlu
biegunco.

Pokurco
nym glicu
tom.

Podagry
Chiragry
Scyacyce.
Arteryce.

Kupim
bydlacym.

Opalen
Opacza
ma.

Woda
zgeszcza.

Kokosy
zoby cala
sime nie
ly.

Wadicy
zaduso
ney.

Mozg wy
susza.
Glisty
sci scienc

Rybole
wam.

Mastok
Turecki.

vsu bole
nia.

Chrobac
twa w v
su zalagle
wu.

Slazu plonnego dostatek / bezpie-
cznie go miasto niego możemy rzy-
wać. Korzeń na przodku w wto-
rym stopniu rozgrzewa / a w pier-
wszym wysusza miernie / bez zby-
tniego rozgrzewania y chłodzenia

Moc y skutki.

Czerwona cielaczka zaskanawia / korze-
nie warzone w wodzie Jeczmienney w ko-
reyby naprzod zuzel abo stal rospalona byla
gafona / piac to. A iesteze potrzebny / gdzie
by korzeń Wejownikow byl z nim warzony
Toż cielaczkom innym jest zawściagnie-
niem y lekarstwem.

Wielkorzy zebylonko oczym nie zasły /
abo bielmem / korzeń tego ziela na fyi nosza.
Twierdza y to / ze im z zasły spadzaja.
Ale podobnieysza / ze solu z niego wypraśo-
wanego / abo prochu wywatac / toż czyni
im na fyi noszony. Wszakże y to bydy może.

Przepukłym y

Pokurczonym jest lekarstwem / korzeń
prochem wywany. *Plin.*

Wzrost mdły y osłabiły / bystry y ostry
czyni na fyi go noszac : Ale lepiey z winem

białym pachniącym a słazym wywac go.

Czerwona niemoc. Także

Cielaczki roselacie ustanawia / prochu
tego korzenia z poltory kwinty na raz z win-
nem czerwonym cierym piac. *Dios.* Abo
z mlekiem w ktorymby pierwey krzemienie
abo stal rospalona byla gafona / abo z so-
ciem Babczanym / iako Plinius uczy.

Gryziecie y morysisko w zywoicie wliada /
ymie sposobem go wywatac. *Dios.*

Owa do tych wszystkich potrzeb lekar-
skich przychodzi / do ktorych Slaz wyjeti.

Rozsadek.

Wielkiego jest zalecenia to ziela w czer-
wonych biegunkach / ktore posilo od Cesa-
rza Karla. Ten Seym walny z Rzecha Wie-
miecka w Regenspurku miazac / rzucily sie
progie y cięzkie y smiertelne czerwone ciela-
czki miedzy one ludzie. Zaczym lekarz Krola
Ferdynanda / korzenia tego ziela datac cho-
rym pić / wielet h od smierci zachował / y
zarym przyszlo do wielkiej zachości y zale-
cenia miedzy ludzmi.

Ze naszymi Herbularzomowi zowta ten
Slaz kudzierzawym / o ktorym w innych księ-
gach bedzie sie mowilo.

Czerwona
ce.

Ogrod
zawien
ny legy.

Początek
Początek
Początek

Wzrost by
ny y ostry
Sym.

Konopie. Rozdział 107.

Canapis. Canapus.

Hansf.

Konopie sa dwoiakie / siane
Boy plonne abo dzikie. Domo-
we abo siane dwoiakie / samiec / y
samica / abo biale. Samiec odno-
zysły y galezisty / wiele ze pnia swe-
go galezi wypuszczajac / tak ze we-
gle bywa z niego palone / do czynie-
nia prochu ruszniczego / azwlas-
cza do strzelby y rusznic iednorecz-
nych. Samica zaś na rozgi cień-
sze / bez galezia y nasienia / a te zo-
wia Suski / abo Ploskontki / iako y
samca Slowaczkami. Jest to ziela
wszystkim dobrze znaiome / a ku ro-
zlicznym potrzebom ludzkim bar-
zo vzyteczne. Wielkie ma powinow-
actwo ze Lenem / ieno ze Len jest
subtelnieyszy y przednieyszy / wlo-
tna miekczeyse / o ktorym w księ-
gach s. mowic sie bedzie. Konop-
hrubsa daleko / y wieyskie / a chlop-
skie / rodzaju. Len mnieyszego / prze-
to Lnu do plocien y mici vzywamy
czesciey. Konopie acztez do plo-
cien y mici / ale imz hrubszych / takze

do stryczkow

Anielski Tranek. Rozd: 109.

Alisma, Damasonium, Plantago Alpina, Chrysanthemum latifolium.

Engeltraut / Lucianskraut / Waldtblum.

Anielski Tranek / liście ma Báb / czanemu podobne / ieno wes= / za / a tu ziemi nachylone / po ziemi y / tam y sam rozkładające sie / mielie. / Kłacza łokietnego / podczas wys= / szego / cienie / na wierzchu kwiat / białobłady / we środku głowczá= / sę / iako v Wołowego oká / z pio= / rek ábo z listków drobnych / cien= / kich / á waskich złożono. Mathio= / lus piše go bydz kwiatu żółtego. / Nasienia cieniego / podługowá= / tego / y bário ciemnego / iako Dodon= / cus świadczy. Korzonków cien= / kich / rozpierzchłych / iako v Cie= / mierzyce czarney. Smaku ostro= / szmiacego / pachniący / á troche / przytłustszym. Długi pierwsemu

máło nie podobny / ieno korzenia / dłuższego / y odnożystszego. Liścia / mniejszego / y drobniejszego z kła= / cza przy ziemi zgromádzzonego / y / po ziemi sie rościeláiącego. Pretá / waskiego / y zlekká welnistego. / Kwiatu wietszego á niżli pierw= / sę / którego listeczki na wierzchu / wytrawáne bywáią.

Mieysce.

Pospolicie na mokradłach / y / na mieyscach wilgotnych rośnie.

Przyrodzenie.

Rozgrzewáią y wysuszáią w trze= / ćim stopniu / co sie z smaku ostro= / szmiacego pokázuie. Przyciąga / rozpráwnie / otwiera / ściencza.

Moc y skutki.

Etorymbu Szádá / to iest / záiac morzki / byl w czymkolwiek zádaný / pol totá pro= / chu tego korzenia / ábo kwintez winem dá= / iac pić / bywa ráunkiem.

Od czubátey ábo párchowátey záby v / kásonym / także wiele prochu tego z winem / białym pić dobrze. [Dios.]

Komuby mákowi sól / ktory Opium zo= / wia Látinnicy / byl iakimkolwiek sposo= / bem zádaný / pod przereczona waga także / z winem białym dáć go pić dobrze. (Dios.)

Czerwona cielaczka záwściaga / badz / sam tylko korzen z winem czerwonym cí= / pkiem używany / badz z nasieniem Prásego / gniazda / zárowno oboygá biorac z winem.

Polrzywionym dáiac go także z winem / iest ráunkiem. (tenże.)

Máćicy zádušoney / y innym niedosiá= / komiey / iest lekarstwem.

Miesieczne czyszczenie pániom wzbudza / sam tylko korzen z winem pišac. (Dios.)

Cielaczki wšlákie sam korzen z czymkol= / wiet trunkiem używany zástanawia.

Trápuchnienie ktoregokolwiek mieysca / w cielez z twárdościá zmielczá / y rospadza / przykládáiac.

Rány / sádzely / wżody plugawé wyćie= / ra y wychedaša plastrowány / y iucha wá= / rzonego wymywáne.

Zoladek ostiebtly pošila / z winem w trun= / ku używany.

Trucizna
z Szádá.

Od záby
iádemney
obrázoný.

Opio siu
tym.

Czerwon
ce.

Polrzywo
nym.

Sáduše
niu máci
ce.

Miesie
cne wżbu
oza.

Wieguz
kom.

Twárdo
ści.

Badz le
plugawé
wychada
ša.

Zoladek.

dlą śmiałości y serdeczności, do boiu y bitia. Abowiem moży para swa mocna y subtelna przenikająca / która Konopny kwiat ma / przeymie y dziwne wietrzności abo pary w nim swa goracośćia wybudza / że czło wiek niewie co czyni / bo się wysytek bez rozumu y baczenia estawa.

Ciz Arabowie naprzod to Nasienie prażą / a porczy z winem przyprawia dla pijanstwa. O czynieniu Maska do słate, cznie się opisalo od nas w pierwszych Księgach / w Rozdziale o czarnym Jelenim Rozzeniu.

Szkodzi.

Zbytnie y częste wywianie Konopnego nasienia abo kwiatu tego / przyrodzone nasienie kazi / wysuszać go. Dios. Przeczym jest škodliwa / ktorzy się o plod starają y pieczolnia. Gal. Egin.

Zoładkowi do strawienia trudne y ciężkie. Zrew spalona / czarna / y zła czyni.

Głowe parami goracemi napelnia / Nad porczy bole nie tej pochodzi y ciężkość.

Wilgotności w ciele zle czyni.

Szalenstwo y zamieszanie w głowie przy wodzi.

Konopny Oley.

Ten z siemienia swego iako y Lniány abo Makowy bywa prażowany y wybitany.

W usy puszczany / ropiste wilgotności w nich wysusza / ale go potrzeba pierwey prażać / a ciepło kropkami w nie puszczac.

Szkodzi.

Oley Konopny iakimkolwiek sposobem wywany / bole nie głowy domieszcza / zwlaszcza często y zbytnie pozwany / ciężkość głowy czyni.

Czynia z siemienia Konopnego polewka czasu Postu / ktore tychże skutkow jest / ktorych samo nasienie. Bole nie głowy z rozpaleniem przywodzac.

Przyrodzone nasienie mężczyńskie wyzega y wysusza / iako y nasienie.

Mleko w pierściach paniam y mamkom wywianym tego oleju / wyniszcza y wysusza / przeto nie do bierze czynia białogłowy / ktore bądź siemienca / bądź oleju / rady często pozwywa. Także

Dzieciom / ktore padająca niemoc miewa / do wywania nie ma bydż dawane.

Owa / tak ziele samo iako y oley z siemienia tego / wiecey do potrzeb domowych jest wyteczniejszy / a niżli do lekarstw. Ziele iako do powrozow / do stryczkow / do niedziania sieci / do wantuchow / zaglow / ic.

Oley do potraw ludzom Mieyskim prażcowitym. Także polewki: ale ludzom rozkopnieszym y subtelniejszyym škodliwy / iakimkolwiek obyczaiem wywany.

Szkodzi

Zoładkowi do strawienia trudne y ciężkie. Zrew spalona / czarna / y zła czyni. Głowe parami goracemi napelnia / Nad porczy bole nie tej pochodzi y ciężkość. Wilgotności w ciele zle czyni. Szalenstwo y zamieszanie w głowie przy wodzi. Oley.

Szkodzi

Głowe ciężkość czyni.

Polewka siemienia nie zowa wa głowie

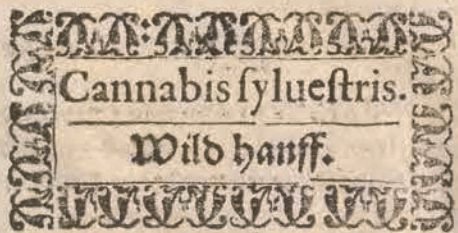
Nasienie iakimkolwiek wywianym

Zoładkowi do strawienia trudne y ciężkie.

Głowe parami goracemi napelnia / Nad porczy bole nie tej pochodzi y ciężkość.

Ten z siemienia swego iako y Lniány abo Makowy bywa prażowany y wybitany.

Konopie plonne abo dzikie. Rozd. 108.

Cannabis sylvestris.

Wild hanff.

Plonne abo lesne Konopie / klacze mają iako v wysokiego Slazu / na łokieć wzwyż / ieno ciemniejszy / y ostrzejsze. Lisie także ciemniejszy niżli v ogrodney / y ostrzejsze. Kwiatu rumianego / iako v sierletki. Nasienie y korzenie ma do wysokiego Slazu podobne.

Mieysce.

WLesie na mieyscach plonnych / na dziczyinach / pod czas iako Apuleius pisze / przy płociech y parkanach rady rosna.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza w trzecim stopniu. Rozpada.

Moc y skutki.

Przymioty ogniste wyčiaga / y wychładza. Ociekłości y napuchnienia rozgania.

Guzy na czlonkach y sławach twarde mielczy y rozpada / Korzenie tej Konopie warzone y plastrowane.

Z niej także iako y z ogrodney / powrozy / postronki / liny / stryczki kreca. Także snu ry do dziania sieci zwierzczych.

Nacięcy zadufoney dymu z niej / iako y z ogrodney / woniac dobrze / bo ia na swe mieysce przywodzi.

Rozsadek.

Otej Konopi co bysmy wiecey mieli mowić / okrom tego co o niej Dioskorides napisal / nie mamy. Gdyż y w tych tu naszych stronach rzadka od tego widziána / abo radniej od żadnego.

Przymiotom.

Ociekłości.

Guzy na czlonkach.

Postronki z niej snu ry.

Nacięcy zadufoney.

Przypodzenie.

Rozgrzewa / Rosprawa / rze-
dzi / wywodzi / rospadza.

Moc y skutki.

Daminica y zolzy twarde / tak na Dymio.

nach / iako na sy / y pod pachamiro / pa-
dza / liście świeże wrarte y przykladane.

Suche liście Roziey Kuty z winem pi-
tas / moezu ciężkiemu puszczaniu bywa le-
karstwem. *Dios.*

Poty wzbudza ciało nacieriac z oliwa
wrarte.

Traga się
Kremu.

Poty
wzbudza.

Danny Dáriej Dzwonki. Rozd. III.

*Hypericum perforata,
Fuga Dæmonum.*

Johannis kraut.

Ako v Lacinikow y Grekow
tak v nas to ziele ma rozmaite
imiona y nazwiska: zowia go
Dzwonkiem matki Bozey / Dzwon-
kiem czerwonym / zielem s. Jana /
Dziurawcem. A jest krzakowate /
krzewiste / chrostowate / galeziste /
na pol lofcia / podczas y na lofiec
wzwyż na buynieyhey ziemi. A la-
cza Kumianego. Liścia Kuciáne-
go / pelno dziurek subtelnych maig-
cego / ktorych za ledwie doyrzeć

dla ich subtelności / ku stońcu ied-
nak snadnie obaczyć. Toż liście
wzdłuż pragowate / abo żyłowate.
Kwiātu żółtego / podobnego
kształtem kwiātu firletkowemu /
abo do fiołku białego: iedno nie
bárwa. We środku mając sześci-
neczki drobne / iako w Rozanym
kwiātu. Ten między palcy starty /
puszcza z siebie sok czerwony iako
krew / zkąd go też czerwonym
Dzwonkiem nazywają. Głowki
ma chropowate / abo strączki po-
dlugowate / oble / iako ziarenka Je-
czmienne. W tych nasienie drobne /
czarne / zapachu żywicznego / y
maku.

Wiepse y czas.

Roście pospolicie na ziemiach
oranych / na łąkach / na miedzach /
roście y na ploninach / na miej-
scach suchych / roście też w sa-
dzich / przy drogach / na naw-
rotach: owa mało nie każda ziemia
przyjmuie. Kwitnie w Lipcu.

Przypodzenie.

Alicenna pişe go być we wtorym
stopniu rozgrzewaiacym / także
we wtorym na końcu wysuszai-
cym: Serapion w trzecim stopniu
twierdzi go rozgrzewać y wysu-
sząć. A Galenus w 6. księgach o zio-
lach / pişe go bydz subtelney ist-
ności / y przeto mocz y czyszczenie
paniom miesieczne zawściagnio-
ne wzbudza / ściencza / otwiera /
spaja / rosprawuie / y rościna / zá-
wściaga / hámnie / y wysusza.

Darcie w kiszki. Kamien.	Kolię y darcie w żywocie wklada / także go pisać. Kamien w nyrkach krępy / y moczem wy- wodzi / iuche tego warzonego ziela rano y na noc piac. (Gal.) Toż czyni prochem v- zywany z tej tego iucha. Abowiem rozprze- szenia zyly / abo przechody / tak w nyrkach iako w pechyrzu / ktorzymby kamien miał wynisć.	wielkim bywa racunkiem. (Plin.) Kila / sadzele zle / na wstydliwym oboiey plęczonkach goi / prochem ktorzema tego zasypuac.	Zyla.
Przechody rozprze- szenia.	Dusność z pierśi obpadza / także trum- kiem przytęcy.	Duchy serdeczne swym zapachem posila zyly piate / abo iuche / oslabiale posila. Mozg także czysci / y komorki / abo kle- piki w nim przez kichanie wychadza. Szumy y dzwiele w usach wklada.	Duchom serdecz- nym in- nym. Mozg sy- ści.
Dusności	Puchline z żywota wywodzi / ktorzej w winie warzony / abo prochem vzywany.	Wzrost oslabialy / ostrym y bystrym czyni proch z ktorzema tego w nos puszczaiac / a tym kichanie wzbudzaiac.	Szumy w usach. Wzrost by- stry gnu.
Puchline	Opuszenie y nadsęcie w kislkach wklada.	Czlowieka od woselakich erucizny iadowo- zachowuje y strzeze. Także	Od truci- sney zady- wite.
Opuszenie kislnek. Womity zastawa wla.	Sinnice kaszdegodniowa leczy. Womity zawsćciaga / y obzzydliwosc od- bala / prochu z winem / abo warzonego iu- chy vzywaiac. (Dios.)	Zachowuje od czarow y gust. Strucym iakimkolwiek grzybami / abo bolami iadowitemi / cwierec lota abo kwint- te prochu ktorzema tego / z winem cieplym pic dajac bywa racunkiem.	Od gda- row zady- wite. Oblami iadowite- mi struty.
Od moro- wego po- wietrza sa- chowuje. Lozyska.	Od morowego powietrza zachowuje z kurzy zielen warzony / a na czczo biany. Lozysko paniom po porodzeniu pozostla- le wyrzucac / iuche zwarzonego w winie pi- ac / a samym tonu y krzyje cieplo oklada- iac / także y stabizny naparzaiac.	Liscie Angielskiego tranku z woda dzido- wa rosćierane / abo ktorzej z wieprzowym sadlem wtarey / a na zolzy y gruczoly twarde plastrowany / rospadza ie / lisciem tego z wierzchu plaster przykladaiac.	
Zolze gra- zoly ro- ganta.	Swinie wrzody za usyma / y po syi roz- wola pod gardlem / (profone- Boletacemu karku / przerzeczony plaster	To ziele nie jest w czestym ani w pospoli- nym vzywaniu w naszych / chociaż go obfi- cie mieć możemy. Ani też w znaiomosci jest wofystkim. Nie dzio w przeto / ie w vzywaniu rzadkim jest / chociaż wiele slachetnych w jocie ma skutkow.	
Swiniom wrzodem. Wolom nie syi karku bo- lenia.		Kozsadek. Z Le rozumiecia / y nie bez nagany / chocia ludzie wezeni / ktorzy wodna Babka / An- geistim trankiem zowia / gdyz w niczym nie sa sobie podobne / a iesze mniesz skutkami.	

Kozia Rutka / abo Kokoſze glowli. Rozd: 110.

Onobrichis, Caput
gallinæ.
Sannentopff.
Wildhopsentraut.

Tego ziela jest kilka rodzajow /
ktore iednychze skutkow sa. na-
sy Kozia Rutka ie nazywacia / nie
ona ktora wlasnie Kozia Ruta zo-
wiemy / ale ina. Temiannia drudzy
Kokoſza Wyka / abo Grochem /
ini Kokoſzem Głowkami. Te z ko-
rzenia krzewisto rosna / po ziemi
sie rosćielaiace y pniace. Lisciecz-
ki iako v Koziey Ruty / ieno dro-
bnieysze / cieńsze / abo iako v Wyki /
tylko troche dluzsze / od spodu po-

pielate / cienie / a spiczasto zao-
strzone. Kwiatki rumiane / na dlu-
gich stopkach. Z tych straczi by-
wacia male / w ktorzych nasienie sa
roczarne / ostrokosmate / okragle a
plastie. Korzonek male / szuply /
y cienie. Sa iesze ine trzy Kozie
Rutki / na piadz wzwyż / ale liscie-
czkow mnieszych / v iednych kwia-
tki zolte / v drugich rumiane / dro-
bne / kstatem pierwszym podo-
bne.

Mieysce.

Kozia Rutka wietſza / rosćie na
mieyscach wilgotnych / na łąkach /
w dabrowach. Mnieysza na miey-
scach iadowych / plomnych / nad-
wawozy. Tych v nas w obfito-
sci.

we odcedzona sypia / tak na słońcu mocza /
potym iako pierwszym razem odcedzają / wy
gniatają / y znówu powtarzają trzeci y
czwarty kroć. Nawet tłuśta głowki straczy-
ste y z nasieniem tego / y w ona oliwe klada.
A tak zarym osława sie oleie rumiany / iako
krew.

Item.

Tym sposobem pospolitym / aptekarskim
czynią / biorąc wierzchołki tego ziela / abo
papia do rostkowania iuz sie gotującego to-
row fiesć / y przez trzy dni y noce w winie
mocnym mocza. Potym w sowytm naczy-
niu dobrze y pilnie go zaspontowawszy wó-
rza : potym wyzymają y przecedzają. Zno-
wu w onoż wino tegoż kwiecia abo wierz-
chołkow klada / y także dlugo iako pierwie
mocza / potym wórza / przecedzają / y wy-
zymają. Toż po trzeci kroć świeże także w
onoż wino klada / dnia czwartego w kotle
wkropu wrzosego / co my sowytm naczy-
niem miánulemy wórza wygniatają / y ce-
dza / a co za którym razem wywre winá / tne-
go przylewają y przydają żywice Terebinto-
wey lotow fiesć / oliwy stárey lotow dwa-
nasć / Száfranu trzecia część od kwinty /
y tak dlugo w sowytm naczyiniu wórza /
aż wofyśko wino przez wywre : przecedzi-
wszy / do potrzeb lekarskich chowają.

Item.

Drudzzy iako Florentcy Doktorowie po-
ważniejszy czynią / tym obyczajem : Biorą
stárey oliwy funtow cztery / winá przednie-
go mocnego funt / kwiecia świeżego y z na-
sieniem czerwonych Dzwonków cztery gar-
ści / a wkluśy je w sđlenicy / w onym winie
y oliwie przez dwa dni mocza / wierzch pil-
nie zaspontowawszy naczyinia / potym wó-
rza / cędza / y wyzymają. Znowu powtore
świeże kwiecia z nasieniem / pod tąż miarą
klada / mocza / wórza / y wygniata. Toż y
potrzeć kroć czynią. Potym do kájdego fun-
tu onego oleiu dwánasć lotow Terebin-
towey żywice co nachedozśey klada / z Pio-
lynu olejku fiesć lotow / Dypšanu / Gorycz-
ki / Kárdobenediktu / Korzenia Kurzego zie-
la / Pepawy / Dziwiećsálu / wonney Trzcia-
ny po pol loćiu / glisť ziemnych wielekroć w
winie wyplotanych / cztery lory : To wofy-
śko wespól co nalepię wtrzeć / y ná tákim
słońcu przez dni czterdzieści smáżyć y sono-
wac / a potym pilnie z wierzchu obwárowa-
wszy do potrzeby chowac.

Przyrodzenie tych Olejów.

**Rozgrzewającego y wysusającego przy-
rodzenia sa / mające w sobie cząstki subtelne
y przenikające / zgrzeszające.**

Moc y skutki tego oleiu.

Wierwy przecięte abo zranione spaia /

Wierwom.

nim namazują.

Ogniem opalonym ćiałom nim pomá-
żają / dobrze czyni w pachyrzu / y w prog-
lona boleści wkłada.

Moc nad przyrodzenie záfánowiony /
wywodzi.

Członkom osłabłym.

Czerwony ciekaczca jest rátkiem / ży-
woe nim namazują. Także członki osłabłe.

Kolke w kistách y dárćie okrutne wstra-
mia / pepeł nim nácierają ciele. Jesze
potężny to czyni / gđ sieby mu byl przyda-
ny oleie z ogrodnego Kopeu. *Matth.*

Ranom tak cietym iako y kłoytm pozyte-
czny. [Tenże]

Rozsadek.

W skutách pomienioych osłátni pote-
żniejszy jest od pierwszych olejów.

Sól Dzwonków.

Z Dzwonków Mátki Bożey sol może
bydź robiona tym sposobem iako z Piolyntu
Tá w pleurze známiemytm bywa rátku-
kiem. (*Conrad. Gesner.*) Miará ná raz trze-
cia część kwinty z winem.

Piasel / y mulisko z nyrek / y z mechyrzá.
Także moc z wywodzi nádz zwoyczay z átrzy
mány / wzywając iey z wodka liśiego ego ná.

Rozsadek.

Wła sie kozy Mátki Bożey Dzwonki
polna Kute chca mieć. Także y ci / kozy go
wierzcha białego bydź kwiatu / gdyż z áwofe y
w cudzych stronách widowalem z áwofe zol-
te. A sa od náśyich dla tego rzeczone Dzwon-
ki / z nasienie gdy w głowkách supiniáśtych
dozrzejie / a byliná tego rucha sie od wiátru /
szyrkocey dzwoni.

**Dzwonek drugi czerwony.
Rozdział 112.**

Druży Dzwonek czerwony /
Doktorzy Grekowie *Ascyrum* zo-
wia / i est z rodzaju pierwszego
Dzwonku. Tylko wielkosćia od
siebie rozne. Abowiem gálazek
wierszych / y sam krzewisko roście
czerwonawy. Kwiatu żółtego.
Násienia też podobnego pierwsze-
mu. Zapádu żywicznego / kozy
miedzy pálcami rościerány. Sol
Rumiány z siebie puszcza. Korze-
niem także pod obny pierwszemu.

Ogniem
opalonym
w pachyrzu
bolente.
W prog-
lona bole-
ści wkła-
nia.
Moc pa-
dli.
Osłabłym
członkom
Czerwony
ce.
Kolecy
darcia
Ranom-

Sal.

pleurze.

Piasel y
mul w
wodki
Moc pa-
dli.

Moc y skutki.

Mogu.

Moc nad przyrodzenie zawosciagniony poroznie wywodzi / to ziela ze wosyftim / to iest / z kwiatem / z rozzeniem / y z nasieniem w winie warzone / a rano y na noc trunkiem vzywane. (Egin.)

niecier
gney.

Miesieczne czyscienie paniom zaslano- wione wzbudza y wywodzi / swym tytko przykladaniem wtlufy go toz czyni / ale go trzeba do tego wziasc zupełnie z listem / z kwiatem y z nasieniem / a na progtona / y na krzyze przykladac. Gal.

tyrkom.
Dochyzo
wl.
nacicp
zatkucy.
Wzody
wilgotne
wychada-
za.
Scyatyca.

Tyrek.

Mechyza.

Macie zamulenie otwiera y wywodzi / zupełnie go biorac.

Wrzody zagnile y barzo smrodliwe y wilgoene wychadaja / nie tylko ziela swieze / ale y suche. (Eginet.) zaspuiac.

Scyatyca z zimnych slusow / iest wielkim a doswiadczonym ratunkiem / nasienta po kwincie przez dni czterdzieci porzadnie vzywac w trunku z winem. [Dios. Gal.] Drudzy gdy nasienta tego miec nie moga / ziela samo daia. Gal.

Przysom.
opalenia

Przysze z opalenia ogniem goi / wtlufy go ze wosyftim / wodka tegoz / abo czym innym rozczyniwszy przykladac / abo tylko swieze jego listie y z nasieniem. Dios.

Trzeciag.
ce.
Czwartag.
ce.

Trzeciego dniowe / y Czwartodniowe zimnice odpadza / nasienie jego piac z winem / toz czyni samo ziela takze z winem vzywane / biorac po kwincie na raz / tak nasienta / iako listia.

Czwar-
tagce.

Czwartaczkom / z Jeleniami Jezyczkami a z Dstewanna / zupełnie ziela warzone / a trunkiem vzywane / iest vzyteczne.

Kamieniu

Kamien krzy y wywodzi / nasienie z winem vzywane przez kilka czasy.

Mocy
mul pie
krzy wy-
wodzi.
Czucizno
y iadom.
Wzody
nie iado
pitemu.

Plinius pise nasienie miec moc zatwierdzenia / a zas moc z y mul piasczyfity wywodzenia.

Nasienta przeciwko iadom y trucznie vzywac z winem dobrze. Toz nasienie

Jadowitemu wsezknienu / iest wielkim lekarstwem / piac go z winem / abo listia y z nasieniem vzywac. Takze na rany przykladac.

Ranom

Rany ciste y suchowe spai y goi / listie z nasieniem wrzec y na nie plastrowac.

Cielaczko
wspolapim

Cielaczki y biegunki wselakie zawosciaga / nasienie z Babczana wodka / abo z iadka ina przynalezaca / abo z winem cirkim piac / abo w niem to nasienie ma to przyrodzenia swego / ze zageszcza y stwierdza. Plin.

Kolera
kolery par-
gul.

Krowa charkania / iest wielkim y przedkim ratunkiem / proch nasienta tego z solum zokoloryczki vzywany. Tenze

Krowa
charkato
cym.

z konfektom Rozanym vzywany / kolera kolery wywodzi.

Kwiat tego ziela z wlasnosci swey rany so wieze spai y goi / rodcierany a przykladany. Tez nasienie moc ma / ale ranom w glowie nie sluzi.

Ranom
swieczym.
Szkozzi.

Bolaczkom otworzonym y sabzelom plugawym / samo ziela swieze wtlufy plastrowane / spai y leczy / osobliwie ranom z przepalenia ognistego. Actius.

Bolaczki
otworzone
zawieca.

Zylom pierzym abo suchym / pogniecionym y poruczonym / toz ziela samo swieze warte / abo wwierciane / a plastrowane / iest ratunkiem. Fernel.

Czerwom
pogucio-
nym.

Bialaglowa gdzieby sie dlugi czas y ciezko biatkami pracowala / dobrze is tym suchym zielen podkurzyc. Taber.

Dzieci
nie piac
iacym.

Czerwona cielaczka zaslana wia / czyniac tylko z tego ziela obmywanie nog kazdy dzien abo y kapiel sobie z niego czyniac. Ale nog obmywanie dobre / bo wselakie cielaczki powosciaga. Matthil.

Czerwo-
ce.

Przeciwko czarom y gurom. Takze Nagrawaniu farankiemu powiadaja go bydz wielkim ratunkiem / odgania abo w niem zachowuje y strzeze od nich / nozac go przy sobie zawose. R przeto nazwali go Fuga Daemonum. Takze kurzac nim po domu.

Czarom
gurom.
Nagrawa-
niu Sa-
rankiem

Sok.

Z listia y z kwiatu / sok tym sposobem idzie / to sie w Piotynu powiedzialo / moze bydz wyzety / korego z wielkim vzytkiem moze my vzywac / w cielaczkach wselakich / w charkanu krowa / piac go z Babczana wodka napoly.

Succus.
Cielacz-
kom.
Charka-
niu krowa

Rany wilgotne.
Wrzody zaplugawione wychadaja y goi w nie go leiac. Takze
Opalonym od ognia / nim pomaguiac.

Ranom
wilgotny.
Wrzodom.
Opalony
od ognia.

Wodka.

Z listia y z kwiatu tego na koncu Wrzesnia ma bydz palona.

Aqua
stillatiz-
tia.

Rany wnetrzne y zwierzchnie goi / piac ia / Takze zwierzchnie wymywiac te nie / abo fleytachy y chufki w niey maczaiac / a na nie kladac. Taber.

Ranom
wnetrzny.

Padaiacca niemoc leczy / z wodka Pivoniowa trzy y cztery kroci kazdego dnia trunkiem iey vzywaiac. Taber.

Cielaczki abo biegunki zaslana wia / z czerwonym is winem napoly piac. Taber.

Radna.
Cielacz-
kom.

Oleiek.

Aptekarze y rzadni Cyrulicy czynia barzo kosztowny oleiek z kwiecica tego ziela tym sposobem: Biora kwiecica Matki Bozey Dzwonkow / iako wiele kto chce / dobrze rozkwiatego / a wsypany ie w sklenicznu banke / oliwe na nie wedlug potrzeby leia / y przez kilka dni na iartku stoncu smaza / potym odcedzaiac oley / y kwiecie co nalepiet wyzmaiia znowu kwiat swiezy w onez oli-

Oleum.

niektórymi kropkami nakrapiane.
Ziele rościerane / zapachu jest ży-
wicznego.

Wiesze.

W takichże miejscach roście / na
jałowych pierwsi y wtoryi dwo-
nek / iednak na gorzystych miej-
scach y na pagorkach. Kwiat wy-
daje w Lipcu y w Sierpniu.

Przyrodzenie.

Tegoż własnie przyrodzenia y
złożenia z żywiołow którego pier-
wse dwa / to jest / rozgrzewa y wy-
susza na końcu wtorego stopnia / a-
bo na początku w trzecim / wy-
ciera / y wychodzą.

Moc y skutki.

Kolere z ciała wywodzi / z winą a-
bo ródniej z czystey wody kwarto / pol tora
nasienia tego rozcierając y piąc.

Podagrykom ziele to zupełnie z liściem y
z nasieniem plasterwane jest lekarstwem.

Partie w biodrach y w ledziach wspo-
lata / także go po pol tociu piąc / ale po
purgacyey woda potrzeba pić / y jest peron-
na scyatyke lekarstwo. (Dios.) Prydane Pl-
nius / iż gdy go kto przeciw scyatyce kolery-
czney używa / potrzeba żeby nasiantz po-
wszećiu tego nasienia Rapparowego korze-
nia kwinte / co z nabielśa y z nacudnieśa
żywica polknał. Zás czwartego dnia pocym
znorou wziąć liścia świeżego z nasieniem
tego po pol tora / wtrzeć / a z woda sto-
wa chodoga / abo z syra miódowa / coby
wysyfliego była kwarta / na switanu / abo
po wieczery wypić. A po takowey purga-
cyey / ktory sa przyrodzenia dużego / wino
pić moga / ktory uoblego / wode. Plin.

Ogniem opalone / ziele samo rozwierćia-
ne a plasterwane leczy y goi. Dios.

Krew zbytnie zran plynaca zastyńawia /
coż ziele kłakac / puykladane. Dios.

Kozsadek.

Trole te dwońki / choć iaz nie iakokolwiek sa
medy soba kfeaktem rozne / skutkani te-
dual y przyrodzeniem sa sobie podobne / ia-
ko sie z opisania i z baczyć moze. O ktorych
coby sie wtrecy mowić mialo / niemamy.

Wrosowiec abo Wrosowka.

Rozdział 114.

Coris.

Erdtkieffer.

Wrosowiec abo Wrosow-
wka / jest trzask zielisty / z ko-
rzenia iednego wiele rozdział piadzi-
stych / abo y pol łokietnych wypu-
szający. Na ktorych listeczki dro-
bne / y cienkie iako w wtorego Wrzo-
su / ieno mieszeysze y mnieysze / ru-
miáne / acz y wysytek kwiat czer-
wony. Smaku słodkiego. Zapá-
chu ostro przykrego. Kwiatu po-
dobnego do Dzwonka Matki Bo-
zey żoltego / ieno drobnieyszego.
Korzeń przy mieszym / dlugi / cien-
ko odnożysty. Nasienie w małych
lupinkách czarne.

Jest drugi Wrosowiec nad mo-
rzem rosnacy. Korzenia miase-
go dlugiego / po wierzchu czerw-
nászego. Z tego wiele kłacza rumiá-
nego / oblego / piadzistego pocho-

Kolera
z ciała wy-
wodzi.

Podagry-
kom

Scyatyce.

Opalony
ogniem.

To sa zby-
tmienu
krowe y
ran.

Ascyrum.

Kłesce.

Roście na wyprawnych grun-
tách / także y na płoninách / pod-
czas y na wilgotnych. Kwitnie
w Lipcu y w Sierpniu.

Przyrodzenie.

Galenus w 6. księgách o ziołách
piše. Nasienie tego Dzwonku być
purgujące. Liście wyciera y wy-
susza. Jest tedy rozgrzewające / y
wysuszające / w tychże stopniách
iako pierwszy.

Moc y skutki.

Nasienia tego Dzwonku lot. z pol kwar-
ty albo z kwarta miodu / trunkiem wzywane /
scyatyke y boleści w biodrach leczy y wtlada
(Dios.) Ale go dotad wzywac / aż dostacie.
cznie sie uciszy.

Toż nasieni przyseje zapalenta ogniem le-
czy / rościerane y plasterowane. Gal. Dios.

Kany by nawietse y naglebse spaia / w
winie ostrym y ciepłym warzone / wymywa-
cie nim. Gal. Plin.

Scyatyke
y boleści
biodr.

Przyseje
zapalenta

Kany nar-
awietse
spalajgo

Pochybel / albo Dzwonek
trzeci. Rozdział 113.

Androsæmum, Dionysias.

Kunradt.

Pochybel jest trzecie wyobra-
żenie / kształtu albo rodzaju
czerwonego Dzwonku. Ten jest
od pierwszych dwu rozny / y snadź
przeto Pochyblem od naszych lu-
dzi mianowany / że pochybil pier-
wszego y wtorego. Abowiem to
ziele bedac krzaczyste albo krzako-
wate / galezkowate / rozdzek cien-
kich / czerwonych / listy Kucia-
nym ma podobne / ieno wetroy / a-
bo we czworonasob wiastse. Ktoze
miedzy palcy rościerane / puszczaja
z siebie sol czerwonemu winu po-
dobny. Przy wierzchu samym ma
niemalo galezek cienkich / okolo
ktorych drobne kwiatki zolte. Z kro-
wych potym w glowlách nasienie
Maku czarnemu podobne / iakoby

nicia

tu żółtego / niekiedy białego / drob-
nego / mało nie przez wszystkie
rozdzieli między liściem: z tych na-
sienie sąre y drobne. Korzenia do
Podroznikowego podobnego / na-
piadź wzdłuż / z drobnymi odnoż-
kami.

Wtóra roście w rozgi łokietne /
a iako korwice nakrzywione cien-
kie. Liścia iako w pierwsey. Kwia-
tu białego. Zapachu Sosnowego.
Nasiona drobnego / czarnego.

Trzecia ktora samcem mianuia /
miska. Listeczkiow cieniady / bialo-
popielatych / welnistych / iako ko-
canki polne. Klacza ostrego / bia-
lawego. Kwiateczkow żółtych /
między listeczkami. Ktore także za-
pachu sosnowego. Wszystkie ziele
smaku pieprzno gorzkiego. Jednak
wiecey Pieprznego niżli gorzkiego.

Wiosce.

Roście na polach / tak wyprawn-
nych iako plonnych. Jednak nawie-
cey na mcyseach y ziemiach iato-
wych y piaszczystych sie kocha. O
trzeciey piše Plinius / zena gorach
skalistych roście. Kwitna w Czer-
wcu y w Lipcu.

Przyrodzenie.

Rozgrzewaia we wtorym sto-
pniu / w trzecim wysuszaia. Sien-
czaia / rosprawuia / wycieraia / wy-
chadaia wnetrzności / wiecey y
bárzey / niżli ie rozgrzewaia.

Moc y skutki.

Wszelakim dolegliwosciom y boleniu
głowy z zimnych flusow y wilgotności / jest
osobliwym ratunkiem ucha z warzonego
ziela / trunkiem rano z Rozanym miodkiem
y z miodkiem kwasnym / ktory Oxymel zo-
wia / uzywana. *Dios.* Przeto

Padaiacey niemocy. A iescze wiecey
Szlaktem y paralizem naruszonym / by-
wa wielce zaleconym lekarstwem / moczac
ia w winie / a tego ciepło na czczo y przy o-
bom iedzeniu trunkiem uzywac: abo ia
mialko wluksy / z kwasnym miodkiem po-

winicie abo po poltory wywac. Abo też
ak: wziac mialko wtartej Jwy / Kwiatu
Szalrowego / ziela Tatarskiego / Bukwi-
ce czerwoney Kwiatkow / kazdego po łocie
abo po czterech / ile sie komu podoba / ka-
zdego z tych za rowno / y dobrze utrzec / a
kwasnym miodkiem Oxymelite na lekarz
zacznic / y tego kazdego wieczoru do loza
sie kladać / po pol lota wywac / wielkim
abowiem jest ratunkiem y rzadkim.

Zawrotu głowy toz też lekarstwem bywa
Solta niemoc spadza / pijac ia przez 7.
dni prochem z winem. *Dios.*

Toz czyni gdzieby także przez siedm dni
porzadnie dawal iey po kwincie prochem z
Terpentyna dobrze przeplokana. [tenze.

Przez dni czterdzieci z kwasnym miod-
kiem pozrywana / seratyka leczy. [tenze.

Tez z osobliwego przyrodzenia swego /
jest wielkim a doswiadczonym lekarstwem.
Moczu ciuzko odchodzacemu abo zawcia
gnionemu / iuche z warzoney pijac / abo
ciwierc lota prochu iey z czymkolwiek wy-
wac / badz z iey iucha abo z polewka iaka /
abo z wodla przynalezaca iakakolwiek / a-
bo z chodoga woda dezdzowa.

Urtki boleiace leczy także tego prochu z
winem abo z miodowa syta / badz też z lu-
cha abo z wodla Pietruszczana / a choia z
iaka ina przysusziataca. Tez sama iucha wa-
rzoney toz czyni. *Dios.*

Przerzezonym sposobem uzywana / gry-
sieme y morzysko w zywoicie wklada.

Omięgiem struty / iucha ze wysuszonego
tego ziela warzonego / wielkim y doswiad-
czonym jest lekarstwem pijac: przeto w
Doncie gdzie wielkosć Omięgu roście / J-
we za osobliwe sobie lekarstwo maia. A też
ci tam obfiosć iey maia. [tenze.

Maciec zaplugawiona wychadaia / z mio-
dem zaczniona a wezkiem w otwor lona
puszczana. [tenze.

Twardosć białogłowskich pierci / z mio-
dem także plastrowana odmialeca / y pu-
hline rospadza. [tenze.

Kany spala y got.

Wrzody ciato psutace y pomykaiace sie /
iako Rancer / także proch z miodem zaczy-
niony zawscia ga y leczy. *Dios.*

Komu watroba bywa czeslo zamulona
y zarkana / prochem iey uzywac / abo iuche
z warzoney pic dobrze.

Tym wysuskim dolegliwosciom przerze-
czonym plastr bardzo wyteczny: wziac dro-
bnych krup Jeczmiennych abo maiz wtar-
tych / y namoczyc ia w iuche warzoney Jwy /
az zgestnieto / y tego miasło plastru przykla-
dac gdzie potrzeba / y gdzie bol. *Dios.*

Zywot odmialeca y purguie liście cona-
mieley wtarte / a z figa sucha miesista Pigu-
ly z ciwiercia lota tego prochu poroczona y

Sawrota.
Solta.

Syfacce.

Moczu ciuzko
odchodzacemu
abo zawcia

Urtkom
boleacym.

Grzywie
niu w zy-
woicie.
Omięgu
wey truci-
zaita.

Maciec
wychada-
ia.
Twardosć
pierci.

Ranom
Wrzedom
pomykai-
cym.
Rancer.
Watrobie
zarkaney.

Plastr po-
mianiony
dolegliwo-
sciom.
Purgule
zywota.

Głowie
boleacey
z zimnych
wilgotno-
sci.

Kaduś.
Paraliz-
ow y szlak

dzi / po którym listeczkom gęsto
miasznych / krotkich / iedne rzędem
stoiace / drugie pomierzwiome /
wierzchołki miaszno kłosiste z ge-
stych supinek albo paczkow piacia
kárbiſtych / y tak wiele czarnych
mákuł máiaczych. Z których kwia-
tki barzo cudne / y pozoru wdzie-
cznego / błekitne wychodza / także
rozszepione iáko ná Wrzósie. Z
tych potym nasienie okragle / czar-
ne. Kwitnie w Máiu.

Wdiescey czas.

Wóście ná ziemiách wyschlych y
wypráglych / ná gorách y págor-
kách.

Przyrodzenie.

Wysusa / rozgrzewa / otwiera /
ściencza y wycheda za.

Mocy skutki.

Mieslaczne czyszczenie pániám nád przyro-
dzenie zástanowione wzbudza y wywodzi.
(Dios.) z winem nasienie tego piśac.

Mocz nád przyrodzenie zadržymány po-
cznie wywodzi / toż także z winem piśac.

Właſnym od páieczce^o gonu / jest rátno-
ciem / także go w winie wywáiac.

Scyartyka wkláda / tymże sposobem w
trunku wywáne. Dios.

Krecz leczy z winem toż nasienie piśac.
Także z oliwa rościeráne tym byie nácieráć
dobrze. Dios.

Drzenie zimniczne odpadza / toż nasienie
w oliwie z pieprzem wárte / á pácierz ábo
y ciáto wſyſtko przed przyſcieniem nácieráć
iac. Dios.

Kozsadek.

Wrzósowiec ábo Wrzósoweká rzeczona /
od podobieństwa liſcia wtorego Wrzósu.

Jwa / ábo Powietrzne ziele. Rozdział II.

Chamaepitys, Iua artetica, Ar-
tetica Aiuga, Abiga, Cucurbi-
tularis, Herba Apoplectica
Erdrpin / Erdkifer / Jelenger
Jelieber / Schalgkrautlein.

Jwa / ábo ziele suchotne / Po-
wietrzne ziele / troiatie zná-
dujemy. Jedno / ktore jest liſciem
Kozhodnikowi málemu podo-
bne / á to samica zowia / po náſe-
mu wlasnie Jywiczka mnieyſza.

Drugie / odnozek ábo gálazek
krzywych / ná kſtalt kotwice / tey
v nas nie widáć.

Trzecie / ktore sámcem zowie-
my. Tych roznoſć z opisánia ká-
zdey z nich ſnádnie poznáć.

Pierwſza Jwa jest / ktora ſie po
ziemi roſtkádáiac pnie / y wieie krzy-
wo / málemu Kozhodnikowi li-
ſteczkami podobna / ieno dluzſze á
cieńſze / do Kozmárynowego wie-
cey á nizli Kozhodnikowego po-
dobnieyſze / tylko mnieyſze / iáko Se-
rápion piſze / máia niemáto w ſo-
bie ábo ná ſobie wilgotnoſci lip-
kiey y tluſtej / okolo prátkow ſwoych
geſto obroſte / bialopopieláte / á to-
ſmáte / ábo welniſte. Zapáchu ſo-
ſnowego / ábo iáko imi chea ſinro-
kowego ábo ſwierkowe^o. Kwia-
tu zoltego /

Zwinka Pizmowa. Rozd: 116.

COMMAMMAY

Iua Moschata.

Juentkraut / Edel Gamanderle / vnd Sildeypref.

Zwinka Pizmowa / od wdzięcznego Pizmowego zapachu rzeczona. Ziółko korzonków drobnych / z których kłącze na piadź wzwyż wyrasta. Z tych gałązeczki równo parami pochodzą / które gęsto listeczkami drobno wykrwanemi są obsadzone. Kwiatków żółtych podobnych pierwszey Jwii. Nasienia drobnego ciemnoszarego. Wszytká bylina smaku gorzkopiernego.

Wiepsee / Wzrost /
y skutki.

Rosćcie na polách niebu otwo-

rzystych. Przyrodzenia y złożenia z żywiól jest tego / którego pierwsza. Także y skutków tychże. Przeto co się w przednim Rozdziale pisało / toż y tu może być włożono.

Rozsadek.

Si niektórzy Herbularze / a po części Niemieccy Aptekarze / którzy iakieś inne ziele pokazuia listu wykrwanego / serokiego / a niejakokolwiek Szalwii podobnego / ieno we szego / a przy korzeniu wiełtego kwiatu blade żółtego. Nasienia czarnego / miasto Jwy. Które mym zdaniem jest Kárbieniec nasz / który Látinnicy Syderitem primam zowią. Z tego miasto własney Jwy używáli. Ale się nie pomálu mylili / y myła / a drugich zawodzili / którzy Jwy własney do lekarstw potrzebuia. Wzieli ten blad od starodawnych / którzy ziele powietrzne / abo Jwe / Syderitem mianowali. nie prze co inego / że Syderitu, po naszym Kárbieniec / rany także leczy / iako y Jwa. Jednak nie przeto máia Kárbienca na miejsce Jwy / ani Jwy miasto Kárbienca używać.

Senes. Rozd. 117.

Woy Senes bywa nam w tej stronie przywożony / w scho-dni z Alexandryey Egypckey / y zachodny ze Wloch. Kłącza chrostowatego / cienkiego / obłego / iako Komonicá. Listu Látrycowemu podobnego / na iedney bypulce / abo stopce / po osmi pochodzącego / z káżdey strony po czterech / zielone / ieden przeciwko drugiemu parami podługowate / wąskie / miaste abo miesiste / zaostżone abo spiczaste: smaku świeżego Bobu. Piet na łokieć wzwyż / od którego pochodzą gałązki miękkie y gibkie. Kwiatki iako na kápuscie żółtego / po którym rumiane żyłki przechodzą. Ten gdy opadnie / bywa z niego macharzynka / krzywa / iako sierpić iaki / tak bázro pláskata / że się lupiną z wierzchna do spo-

dnicy przytula / w której się nasienie zawiera / ciemnozielonawe / nie kiedy modrawe / do winnych iągogod / pecet / abo iaderet tak bázro podobne / że z trudná za pierwszym porzeniem iedno od drugiego może rozoznać. Tená cienkich bypulkách wiśa / nasienie w nich rzędem / iako Wyka abo Groch w swych strączkach. A gdy te macharzynki dojrzeia / za lada wiatrem opadaią / które pásterze zbieraią / swe owce nimi tucza. To ziółko korzonków cienkich / y mdłych.

Drugi Senes Wloski / abo zachodny / málo nie wшыtkim pierwszemu podobny / tylko listeczkowokragleyšych / y krotšych. Nasienia ciemneyšego / a niż Alexandryjski. W skutkach też podlejšy od pierwszego. A gryzienie w żywo-

vzywane. A gdzieby z miodem abo z Terpenecyna byl vmieszany / fosta czesc kwinty Scamoniey przylozywosy / potezniey purguie. Dios.

pillula.

Piguly.

Piguly bywaja z tego ziela robione / ktore Arteryczne bywaja mianowane tym sposobem: Biora Jwe / Bukwice biala y czerwona / Kocankow Arabskich / kazdego po cwieterci lota: Turbitu abo Cwikly zamorskiej poltory kwinty / Modrzewowey gebki pol lota. Jablka zamorskiego / Imbieru / Soli oczkowatey / kazdego co trzydziesci ziarn Jeczmiennych zawazy / Reubarbarum pol kwinty / Szpiki Indyjskiej siedm gran / Ziersi prostej lot / Dyagredium cwieterci lota. To wysytko co namieley eluka kazde sobna / y z sokiem tego ziela z kazdey kwinty Pigul dziewiec czynia / ktore kazdego wieczora kladac sie spae do vzywania. Szlaktem y Paralizem zarazonym data.

Szlakta & bo paralizowi.

Wartobie

Nyrkom y Nychyrowi.

Arteryce.

Bolom francowacym. Dolezaniy eb gadziuy.

Krewi strzepla. Pory wzbudza. Puchlinie

Bafsa bolejeniu Arwie plisczym.

Sleilonte zamulowuy.

Z Dakeylami abo z Pigwami warzona / a na bol prawy plastrowana / boleści wartoby z zamulenia wciśa. Plin.

Nyrkom y Nychyrowi / chorym takze z zacłania / ratunek wielki czyni: Maje Jeczmiennow polerocce tey zczyniwosy plastr przykladac / tak na prog toná iáko na Nyrki. tenze.

Arteryce to jest boleści w stawach y członkach wspania / tak trunkiem warzoney vzywaiac / iáko nia z wierzchu plastruac. Gal.

A z tad tez Francowacym bolom jest barzo wyteczna. Dolezaniom od gadziuy iadowitych jest lekarstwem z miodem wtarta a plastrowana. Plin.

Krew strzepla ze wnetrzności wywodzi pshacia. [tenze.

Pory wzbudza ciáto nia namazniac.

Puchline z ciáta wywodzi / z figami suchymi / Pigul z niey naczyniwosy / o czym sie tez wyssey powiedziálo biorac ich po cwieterci lota. [tenze.

Bafsa swiezo przypady wsmierza z miodem ta pshac. [tenze.

Arwia plisczym z zerwania zyly w plucach / wielkim bywa ratunkiem / miálko wtartego z niey prochu wstawosy ze cztery cwieterci kwinty / moczyt go przez cztery dwa dziescia godzin w wodce polney Dryakwie / y tego czesto cieplo dawac pic.

Slezenie zacłaney / uche z warzonego ziela pic datac / czyni ratunek otwieraiac ta y wychedajaiac. A gdzieby ta ucha swa gorzloscia byla przykra / moze Kopru Wloskiego do tego przywstac / y syropu iakiego przy nalezacego przylac a pic.

Miesieczne czyscienie Paniom z awoscia / gnione wzbudza / z miodem proch listcia tego zmieszany / a na otwor toná przykladá. ny / takze na prog toná y na krzyze cieplo / Tez toz wozelkiem w otwor toná puszczaiac czyni. Gal.

Miesia cney.

Toz lozysko po porodzeniu pozostale w wodzi.

Lozyska.

W biobrach gwałtowne bole / ktore Sey aryka zowiemy: w miedzie dobrze wwarzone ziele a trunkiem vzywane uklada. Gal.

Separyce

Kany wielkie y glębokie got / swieze ziele ze wysytkim calo wstete a wtluczone na nie plastruac. tenze. Takze

Kanom glabokim.

Wrzody zaplugawione wychedaja.

Wrzedom plugawoy

Plod martwy z zywota wypadza w octe warzona a trunkiem vzywana.

Plod martwy z zywota

Z Rumienkiem warzona / wshelacie oclosci y puchliny wyciaga / gebke abo plasty maczaiac / a cieplo okladaiac.

ta wywodzi.

Podagre a bolenie nog wsmierza y od niey zachowywa / w obuwa ta kladac pod podekwy.

Podagre sci.

Nerwy abo zyly piete namdlone posila y vmacnia / z Babla y z hebdem ta warzac a ta woda ie czesto cieplo obmywaiac y narpazaiac. Takze namdlone czlonki w swych stawach pokrzejia.

podagre

Ryma wysusza.

Nerwy posila.

Mozg posila / woreczek lniány nia napelnit / a przy ogniu nagrzany / na czolo przykladac.

Stawy posila.

Kroby oniemial y mowe wtracil / a to badz przez izyl paralizem narusony / badz z iakiey iney przycyny / Jwe z Szakwia y z Lawenda warz / a tey uchy czesto pic daway / przydzie do mowy.

Ryma wysusza.

Mozg posila.

Kroby wtraceny.

Szlakiem abo paralizem narusonym / glowe brzytwa ogolit / a tego ziela przygar sine abo ze dwie na goracych ceglach w niem pokropiwosy rozparyt / a co naciepley wysytku glowe tym oblozyt / y czapke na to wdziait. Potym wstawosy korzenia Piretrowego abo zebnego ziela / Imbieru Angielskiego Tranku / kazdego po trosze / y wtrzet miálko / a w nozdze tym zadmuchywiac / zeby lichanie przyšlo. Tak za blagoslawienstwem Bozym przydzie do zdrowia.

Szlakiem abo paralizem narusonym.

Riski wyse wychedaja / pol tota prochu z kwarta winá srodkiego pitac. [Plat.

Riski wyse wychedaja.

Wietrzności w cieie rospadza. [Plat.

Wietrznościom

Wilgoności miasse sciencza / rosprawiue y wywodzi trunkiem tey vzywaiac.

Wllgotnościom.

W nyrkach boleści uklada / z figami suchymi Jwe warzac / abo proch z niey z poleroka fig warzonych pitac. [Plat.

Wpikom boleciqym

Drugie dwie Jwie / ktore zywiczkami zowia / tychze sa skutkow ktorych ta jest.

Moczo-
ny
wzrost
wzrost

Wzrost
wzrost
wzrost

Wzrost
wzrost

Wzrost
wzrost
wzrost

Wzrost

Wzrost
wzrost
wzrost

Wzrost
wzrost
wzrost

Wzrost
wzrost
wzrost

Wzrost
wzrost
wzrost

Wzrost

Moczo-ny albo parzo-ny Senes daleko wy-
teczniejszy bywa niż wazony. Abowiem
dlugo wazony moc swoja traci. Tez Froeli
czas wazony, mocy Kuzlow nie snadno z
siebie pusci. Parzo-ny tedy przez noc, albo y
dzien, bywa wyteczniejszy.

Wzrost.

Slezenie z osobliwosci swej przyrodzo-
ney,

Soladkowol zamulonym wielkim bywa
ratunkiem, otwierac wycierac y wycho-
dzac z such slamowatości, ktore sie rady
wieksza okolo Mesenterium, to jest / Odzie-
czki kluskiej Egipti zewszad otkrywajacey. Tak
ze innym wnetrznościom zamulonym y zakla-
nym bywa osobliwym ratunkiem.

Slabiznom w botach, ktore Hypochon-
dria zowia Grekowia.

Mozgu, y

Glowie wysylkiej.

Plucom, y

Piersiom.

Sercu, y innym wyssey pomienionym
czlonkom wnetrznym, otwierac, y wy-
cierac je, y przypadle ich choroby lezac.

Czlowieka w starosci odmladza, y

Czyszczeniem czyni,

Wesolym.

Glowy bole nie wsmierza, tez zaszarsze
wazony z kwiatkami Kumientowemi, tym
glove cieplo przemywajac, y naparzac.

Mozg posila, y bole w glowie uklada.

Nerwy albo zyly pite potrzepia, wazac
go a tym nagrzewajac z Kumientem.

Wzrost.

Sluch slaby osirzy, taksze parzonym, albo
w lugu dluo moczo-ny, y wazony, prze-
mywajac, naparzac y piac. (Mesua.

Krew czarna, zgorzala y melantoliczna
przechodza y polornie. Takze

Wsytki inne przyrodzone wilgoensci w
ciele zaplugawione polornie. Ale

Przysady potrzebite dla gryzenia w li-
stach, ktore rad czyni. Przeto Imbieru albo
Gwozdziow z kwinty, albo Cynamonu pol
tora. Anyzu, Koprzu Wloskiego, Szpiku,
Kumientowych kwiatkow, / pospolicie do
niego przydaje.

Zamulenia wnetrzności otwiera parzo-
ny, y przywarzony.

Parzywosci,

Krosy wselakie,

Krosy zle francowate,

Swietzb,

Lisiate,

Kwartanie y innym,

albo y z polna Dryakwia wazyc y pic.

Zaszarszym memocom wselakim, / jest
wielkim ratunkiem y lekarstwem.

Serdeczna testnosć odpadza.

Serce smietne y bez przyczyny fraszowli-

Leczy: parzac go
w wodce polney ru-
ty, albo w wodce
polney Dryakwie.
Moze go tez po to-
cie z polna Kuta,

we wresela, z przydaniem kwiatkow y o-
wocow tych, ktore serce wreselata. Scrap.

Niespanie oddala, a sen przywodzi.

Od rozumu odchodzajacym y faleiacym,
jest znacznym ratunkiem, parzac go albo w
piwie moczac, a miasto picia powsechne,
go pic dajac. Pod czas tej tym sposobem
moczo-ny, jako sie mizey powie, a do trunku
dany, jest im wielce wytecznym. Tez glowe
nim a Kumientem przemywajac.

Martwieniu ciata wysylkiego, albo nie-
ktorych tytko czesci, / jest lekarstwem.

Padajacey memocy jest ratunkiem.

France doskonale leczy takim sposobem:
Wziac wody z wazonego drzewa Indij-
skiego, ktore Gwainkiem zowia, y co nawy-
borniejszego Alexandryjskiego Senesu na-
swiezsze, samych listeczkow obrawsy, w
niey od godziny do godziny moczyt, co nae-
lepiey zaklawsy, zeby naimney para nie sta.
przydawsy Modrzejowey gubli, y Reubar-
barum: a co przez czterdzieci dni bez po-
cema dac pic, ktore lednat bydz musi, gdy
to drzewo pic daja. Abo tej tym sposo-
bem, jako ma w wielu ta choroba sprosna
zlozonych, z lastki Dolej fortunnie doswiad-
czyl: Wziac wody w ktoreyby garac albo
dwie, by y trzy, Slazu wazono, trzy kwar-
ty miodu przepuszczanego, kwarterke dobra
choia pol kwarty, Waynszynu miatko v-
tarte go pol fonta: wespot to w oney wo-
dzie wazyc, zshymiac pilnie, a wazyc
przez pol godziny. Potym chedego go prze-
cedzisy, wsiypac do tego listkow Senes-
sowych obranych, drzewa Gwainkowego
tarte go po czternascie lotow. Soli Amo-
niackiej pol lota takze miatko wtarte, y za-
spontowac co nalepiey w konwi, / albo
we slafy cynowey zafrobować, y przy-
grzawsy znouu tego co nalepiey przy o-
gniu, miedzy poduski wlozyc, / albo z slafy
przez dwanascie godzin w panwi wody go
racy trzymac. Dacym wziac Rheubarba-
rum co napzedniejszego zshesc albo zoshm to-
row, a miatko wklusy, w pol kwarty wina
dobrego bialego przez dwa dni moczyt, a
potym w onze dekte w slafie wlac, do te-
go Aloes Epatica subtelnie wtarte go, y w
Kozanym soku pierwey moczonego, przy-
dac dwa loty, Cynamonu przedniego lot-
y to w polewanym garncu chorwac. Miaro
tego na raz z dziesiac albo ze dwanascie sre-
brnych lyzek na switanu kazdego dnia cie-
plo pic, po wypiciu moze sie przespa: go-
dziny y dwie: pozym sie vbrawsy, po domu
moze chodzie sprawy swe odprawiac.

To tez lekarstwo slazy tym ktorych gwo-
zdiec lamie: A przynalezy to lekarstwo ka-
zdemu wieku, bo jest bezpiecne, przyrodze-
nia nie targiac, ani psuac. Tez kazdego
czasu moze go wywac w Kamule, w na-
wielke zimna

Sen przy-
wodzi.
Od roz-
mu odch-
odzajacym.

Martwis-
niu ciata.
Kadulu.
Stancu.

Gwozdu.

wielke zimna

ciemiektorym srogie czyni: nie tak
Wschodni. Obadwa tak Alexan-
dryski / iako Wloſki / zimna niecier-
pio. Przeto ciepłych krajów potrze-
buie. W naszych żadnemu miejscu
nie maſz.

Sena, & Senna, & Sene.

Senet.

Wienſce.

W Egypcie / iako ſimy na przodku
namiemili / a w Alexandryey Egi-
ptckiey bywa z nasienia kaźdego
roku ſlącowany / y ſiany. Także
w Syryey / we Wloſzech / zwła-
ſzcza w pańſtwie w florentckim.
Też we Francyey : w ſtronach
Niemieckich niegdzie : w Nider-
landckich poſpoliſzy.

Wybor.

Przodek ma przed Wloſkim / y
tym który w zachodnich krajach
pomiemiony bywa ſlącowany /
Syryſki y Alexandryſki / abo E-

gyptſki. A tendo nas przez kupce
Tureckie / Ormańskie / y dydy
przychodzi.

Przyrodzenie

Przyrodzenia ieſt ciepłego w
wtorym ſtopniu / w pierwſzym ſu-
chego. Otwiera / re ſp. awnie / z
warza / trawi / ſcienczy / y ſtolcá-
mi wywodzi.

Mocy ſtu ti.

W Teżby wczonymi Lekarzmi ieſt ſpor o
Macharynkach / y liſtkach Seneforowych.
Jedni chcą / że Macharynki do purgowá-
nia poteźnieyſze. Drudzy to o liſtkach twier-
dzą. O tey roznoſci tak mamy rozumieć /
iako Meſua piſze / iż gdieby za świeża Ma-
charynki / pokiby ſoku pełne / rwane / y w
ciemnu na rogach ſuſone były / poteźniey-
ſze ſá do purgowania. Jeno do nas tak o-
wych nie przywożą. Ale gdieby przezrzá-
te / wyſtáte / y zmilkte były / zbierane / lepiey li-
cia / niźli Macharynek wyciąć / y owſem
takowe przez odmatarac przyſtoi / iako niue-
żyteczne. Kupcom tylko dla ſpoſobiey wagi
bywáta pożyteczne.

Trojakim poſpolicie ſpoſobem bywa Se-
nes wzywány / prochem / warzony / y párszo-
ny abo moczony w winie / abo w piwie go-
racym / ieſtże w koźney ſerwatce lepiey / abo
w niedoſtátku / w krowicy.

Prochu bióra podług potrzeby kaźdego
przyrodzenia / od cwiertei lota / to ieſt kwiny-
ty / do poltory / y do dwu / z ciepłymi winie /
piwie / abo w mieſney / abo w káptonicy po-
lewce / abo w takley kolwiek ſerwatce.

Do párzema abo moczenia / doſyć go ná-
leden raz wſtáć lot / abo poltorá / nawiecey
dwa. Do wárzenia dwa loty.

Záledwie znaleſć purgujące lekárſtwo /
tak dla ubogich / iako bogatych / do ktorego
by Senes nie był przymieſzany. Tak ieſt w po-
ſpolitym wzywaniu do purgowania wſzy-
ſkich wobec wilgotnoſci zágnitlych / w dia-
tkach małych / w ſtárych / w mlodych / w brze-
miennych. Owa w kaźdym wieku moze go
beſpiecznie dawac / zwlaſzcza

Kozy / y częſto żywota zátwárdzenie mie-
waia. Takowym po loćie wárzyć go z eli-
wkami z ſodkami / abo z drobnyim Kozyn-
kami / a polewke te ciepło pić / ſliry / abo
Kozynki ieſć. Tak od zápieczenia y zátwár-
dzenia wolnego wczyni.

Wſywocć ciáta oddala wzywány.

Smyſly wſyſkie / y inſtrumenta abo ná-
czynia ich wyciera / y chędoży z wilgotno-
ſci zlych.

Spor o li-
ſcia
y machá-
rynkach
Senefo-
wych.

Kozobek
o tym.

Trojakí
ſpoſob wí-
wania Se-
neſu.

Widac á
do waga.

Spoſob
przygato-
wania. Se-
nes.

Párzeny
ábo wpmo-
gony.

Senes má
lo nie do
wſyſkich
lekárſtw
purgują-
cych przy-
chodzi.

ſátwár-
dzenia
żywota lu-
dziem.

Wſy gubi
Smyſly os-
tę.

Moczo.

bez łobozia / dwa loty: Imbieru / Cynamo-
nu drobno pokrajawszy: Lakrycey / Ga-
nyzu / Kopru Włoskiego nasienia / Kwiecia
Bukwice / po ćwierci lota. Kwiatkow Wo-
lowego iezyla / Siołkow modrych po pol
lota / Wainfrynu białego co namieley w
cártego / po pol ćwierci. Soli oczkowatey
dwie części od ćwierci lota. To wszystko
przeclufy we dzbanek albo w konew rosy-
pác / albo w flaszę zaszrobowaną / y rozrzący
wody albo roina / albo oboygá wespól pol-
tory kwarty nálać / albo Serwatki kóztley / y
wstawić w panew w ktopu przez dzień y noc
niecharzsy / albo ná ciepłym miejscu posta-
wić / co napilniey zalkawsy. Potym przece-
dzić / y co namocney wyzác: a po kwarterce
tego ná raz káżdego dnia ciepło pić dáwać
ná czczo / w pieć godzin albo y we cztery te-
dzac: Záchowuwać przy tym miara / strom-
nosć / y wybor w jedzeniu y w pićiu. Może
też cukru do tego przydáć wedle w podobá-
nia. To bázro lekko y bez wśelakiey przy-
krości przez stolce wywodzi niepotrzebne
wilgotności z ciała / tak melankoliczne iá-
ko koleryczne y slágmiste. A góścieby też kó-
chiał sie lepiej przepurgować / tedy albo
Kásey świezjo wyciągnionej / albo Mánny
albo Reubarbárum / albo syropu Kozáne-
go purgujacego / albo *ex infusionibus Rosa-
rum* przydáć tot albo dwa / tak potajniey y
lekko spráwować bedzie.

Do pota
iniego pur-
gowania.

Wino Senesowe.

Dwa wino Senesam przypráwowane /
wiele chorobom rozmaitym bázro wytecz-
ne / które tymże sposobem bywa czynione /
iáko Bukwicowe / albo Miryńkowe.

Syrop z Senesu.

Syrop z Senesu purgujacy / bywa w po-
rzadnych Aptekách czyniony / takim spo-
sobem: Biora Páprocki korzenia Włoskiej Ka-
mianki / po šestci lotow / listow obránych
Senesu Alexandryjskiego / tak wiele / Kwie-
cia Kumientkowego garśc / Lakrycey kro-
bány z ćwierć nasienia Cytrynowego iábl-
ka albo pecek po cztery loty / Gwoździkow
Kramnych dwa lota / Skozek Ciemierzycy
czarney trzy ćwierci lota: To wespól wárza
aż połowicá wywre / potym cebza / y mo-
cno wyzýmáia / cukru ile komu sie podoba /
przydáia / znówu przywárzáia / y do przeczy-
ścienia krowie czarney spaloney chowáia.
Miara tego Syropu náraz tyżek dziesiac /
albo dwánásćie / przydawsy do niego syro-
pu z skozek Cytrynowych / y syropu z iáblek
po trzy tyżki. Ten Syrop melankolia pur-
guie / serce smatne / boiásliwé w wesele / kó-
dyácznym / y dżeniu serca bázro wyteczny

Melanko-
licy.
Serca bo-
iásliwos-
tu.
Smatne
tu.
Kedyácc
Serca
dżenia.

**Drugi Syrop z troygá wymo-
czenia Senesu.**

Bywa drugi z Senesu Syrop czyniony /
który z troygá wymoczenia tym sposobem
bywa: Biora korzenie Podroźnikowe / Pá-
procki korzenia Lakrycey / po dwu lotách /
Kozynkow dobrych miesistych cztery loty /
Dámáscen osm lotow / do tego biora wody
ile potrzeba / y wárza / ná koncu gdy do trze-
ćiey części wywiera / przydáia obránych list-
kow wschodniego Senesu šestć lotow / y
mocza to w oney polewce przez godzin
dwánásćie / potym precedzáia / y mocno
wyzýmáia / znówu świezjo Senesu tak wie-
le w onej gorącej polewce sypia / y także dwa
násćie godzin mocza / potym precedzáia /
y co namocney wyzýmáia. Toż potrzećie
czyniwszy / przydáia Modzewowey Gebki
co nabielskej / Rheubarbárum przednie bo-
brego / po loćie / Cynamonu / Gwoździkow /
Imbieru y v. po piaci części ćwierci od lo-
ta / Spiki Indyjskiej cztery części od lota /
kwiatkow Miodunkowych / Siołkowych /
Kozy czerwoney / Borałowych / po garści.
To przez godzin dwánásćie mocza / potym
precedzáia / y co namocney wyzýmáia / do
tego cukru funtow cztery dáia. Tak Syrop
kostowny bywa / który wszystko ciała z wil-
gotności kolerycznych slágmistych / y melán-
kolicznych wychádza / y krew z nich pole-
ruie. Miara od czterech tyżek do osmiy dzie-
wiáci wedlug przyrodzenia.

Ciała by
sro z tro-
gotności
pluga-
mych wy-
chádza.
Miara.

A iż rádo bywa po wżeciu y wżywaniu
tego Senesu gryzienie y morzenie w żywo-
cie. To nie tak dalece z swego przyrodzenia
czyni / iáko z hrubych / lipkich y kłuwatych
wilgotności w listkach bedacych / y do mych
przywzrálych / które mocá swá oddzieraiac
y wywodzac / morzysko y gryzienie czyni. A
iż by to nie bylo albo nie tak stogo / tedy by-
wa do niego przydawano Szpikanárde /
Imbier / albo Cynamon / albo Gwoździki /
albo kwiat Muskatowy / nasienie Kopru
Włoskiego / Ganyz / Amin polny. My kwie-
cia Kumientkowego rádsi przydáiemy dla
rozbiwania wietrzności / które w listkach
wzbudza.

Kozsadek.

S A którzy Senes / á dzewko Mosen-
ko (*Callitum* Látinnicy zowia) iednoż
bydż twierdza. Drudzy / ácz roznie bydż po-
wiádaia / iednák mocy y skutkow iednych
bydż oboite twierdza / nie bez wielkiego ble-
du y obrázy zdrowia ludzkiego. Abowiem
Senes iest siele y po wżiwaniu swym / Kro-
tkiego czasu trwáiace / záledwie przez czte-
ry miesiace. A Mosenkowy krasz nie iest
siele / ále dzewko / przez wiele lat rosnáce.

Senes

wiecej zimna / y inych czasow. Sluzi takze kazdey Komplexiey : moze go wzywac w blug w podobania iako chce dlugo / piec siedm / dziewiec / abo iedenasce dni. Ale w chorobach zawistaych y zaskarzaych / iako w francy / w Koltunach / dni 24. moze y 30. y 40. pic go / polk ieno ma co wilgotno sci zlych wyrzucac / potem wywodzić. (Pe demontanus toz o tym swiadczy.

Toz lekarstwo z darwna zaprowanym zoladkom barzo jest wyteczne.

Bolesciom ciężkim y z darwna zawistym a niebiespicznym w glowie. Tez wielu inym ciężkim niemocom wnetrznym sluzi.

Zdrowym tez dla zachowania w cale zdrowia jest dobre w Jesteni y na Wiosne wzywac go. Ale sie wracam do Senesu / ktorego takze inym sposobem przeciwko francy wzywac moze.

Wziac Senesowego listca obranego a co naswiezszego / y z macharzynkami tego trzy loty : tak wiele Salsy parile ochodzoney / y mialko oboie wtluc : Szafianu trzy cwierte lota / nasienia Materanowego pol lota / Cynamonu przedniego cwierte lota / suchego ziela abo Jwinki trzy cwierte lota / Nasienia Kardusowego trzy cwierte takze lota / Dniegielowego Korzenia lot. To wszystko co namieley wtluc / kazdy poranek tego bracie po cwierte lota / moze y po poltora / moze y po pol lota z cieplym winem : Po ktorym lekarstwie moze sie pocic w wannia abo w poscieli / moze sie y nie pocic / ale lepiej sie pocic.

Abo tym sposobem : Wziac Senesowych macharzynek y z listem trzy loty / Salsy parile ze drzenia ochodzoney / fese lotow : Paluchow / ktore Hermadactilos zowia bialych Jelemich iezyczkow / Nasienia Kardobenedyktowe / po trzy cwierte lota / Miacioki lot / Soku Cwikly zamorskiej co Turbitem Lacinnicy mianuja / pol lota. Jambieru cwierte od lota / Czarnoglowu abo Laniwego czyscu pic cwierte lota. To wszystko co namieley wtluc / a po pol lota na raz z winem cieplym dawac pic kazdego dnia.

Paralitem narusonym / Senes w prochu iako tez parzony jest lekarstwem.

W wyspy niemocy / to jest / gdy kogo wfty toz za skorza ida / to jest wielkim raktunkiem / badz w trunku prochem wzywany / badz moczony abo parzony.

Serce mdle y melankoliczne posila / a zwlaszcza gdy inym lekarstwom serdecznym bywa przydany / iako fholki modre / Borakowe kwiatki / Gwozdzikowe / Roza czerwona / Miodunkowe / abo Wolowego iezyka kwiatki / serce posilais. Abige.

Krew plugawa y skazona polerute z slagny / z Kolery / y z melankoliej.

Glowy ciezkiemu bolenu / proch Senes

owy cwierte lota abo poltory z trocha winna cieplego abo piva przed wieczersa biorac / jest lekarstwem perwnym.

Oczu bolenu y zawrzędziłości ich.

Slepocie iasney abo zaslone iasney / gdy oczy sa iasne a namniey nie widza / jest dowiadczoneym lekarstwem / tak czyniac : Wziac listkow obranych Senesu Alexan. dryjskiego z osm lotow. Nasienia Kopru Wloskiego / Swieczkowego kwiecica / Dniegielowego / po pol garsci. Kwiatkow Borakowych / Miodunkowych / abo Wolowego iezyka / Kwiatkow fholkowych Marcoowych po poltory sczypy / Gwozdzikow Kramnych trzy cwierte lota / Slazu garsci / Nasienia z hraba przeluc / y na co wysytko wlać kwarte bialego wina dobrego / drugo wodki Swieczkowej / y tak moczyć przez dzien y noc / do bze naczynia wierzch obwarowawszy / zeby para namniey nie odchodzila. Potym przecedzić / y co namocniey wypraszowac / a kazdego dnia na switanu polyjet dwanasce dawac pic polk zstawa. powtore y potrzecie to uczyniwszy. Do tego Piguly te : Cochie, Aurea lucis, de oslo rebus, sine quib. po 3 s. Trochu de Violis g. xij. Reformentur Pill. ex 3. j. U. w. cum aqua Faniculi. Z tych po dzielniaci abo po iedenasce co piaty dzien bracie w wzywaniu przez rzeczonego Syropu : a kazdego dnia abo przez trzeci dzien / po trzy dwie godzinie przed wieczersa / abo we cztery po wieczery bracie / ktora ma byd barzo skromna / iesli sie zgola bez niy chory obrysdz nie moze. Do tego kande potrawy chorego / takze y trunki powsechny ma byd potraszony cwierte lota / prochu co namielonego z Swieczek / czyniac to przez niemaly czas. Tak za iasla Boga naprzod / potym za tym lekarstwem przez mie / Roku 1602. jest poratowany kapitan ieden Wloski / na imis Antonius Massara Tarentinus, ktory Guttam serenam / to jest / zaslone iasna w oczach mial / by namniey nie widzial / tylko iakas luna y blysczenie / przez ktorey w ktorym / nie widziec ani rozeznac mogli : y podzielowarowf Panu Bogu / s. Jacynktowi / y Patronom inym Polskim / do swych sie prawie z dobrym wzrokiem wrocil. Tom tu przydal nie dla iasney chluby swey / od ktorey zarofe wolny byd chce / ale dla zalecenia zacności tego lekarstwa / y dla wiadomości tego inym.

Ludzie prosici / pospolicie listeczki Senesowe warza sobie z sliwkami. Drudzy przydada Lakrycey abo Paprotki korzenia ale iako sie wyssey powiedzialo / ze warzeniem dlugim moc tego ginie. Preto tak wyborny kazdemu moze byd trunk na rozmaite wyssey pomentione choroby / z niego uczyniony : Wziac listeczkow Senesu Alexandryjskiego co naswiezsze byd moga

Seledko
wiz da
wna zapo
wennu.
Belom
i dawna
iawstey
iawym
na zaf
wente
iawie
picch na
fionu.

Item.

Paralija

W wyspy
niemocy.

Sercu
mdlemu.

Item po
temie pla
gare.
i lewy cis
stiemy bo
lentu.

Ocu bo
lenu.

Slepocie
iasney.

Pospolita
Senesu
pizpawo

Kolytea teophrastowa.

Dziś drzewo podobne nazwiskiem od Lacinikow *Colutai*, y od nas wysszey opisywane Kolytea, ktore iako Theophrastus pisze, rozne od Mosenkowego jest drzewa wshyskim kszaltem. Koscie iako tenze Theophrastus swiadczy, we Frigiey przy gorze, ktora Jdazowia. Drzewo krzewiste y galesiste / list maisc iako nakersty Bobkowy bydy moze / ieno okragley y kersty / malo nie iako list Jimowego drzewa / tylko dluzszy / po wierzchniey stronie zielony / od

spodku bialawy / zylowaty / skora od winnego drzewa podobna / chropowata nie gladka. Korzen cieni / barzo zolty y w ziemi rozspierzchly. Powiadaja ze ani kwiatu / ani owocu nie ma. Szadla to drzewo znaleść. Przeto o nim Dioskorides ani Galenus ani iaden / okrom Theophrasta pisal. O skutkach tego trudno co pisac / poniewaz nam znasome nie jest / ani tez Theophrastus ich opisal. To dla tego sie tu o nim przypominialo / ze niektorzy herbarystowie za jednego bydy chca z drzewem Mosenkowym / y wpoenie twierdza.

S. Jana Pás / abo Babi mur. Rozdział II9.

Muscus terrestris, Muscus clauatus, Pes Leonis.

Beer Lab. Beer Lapp. Gürtekrant. S. Johans Gürtel. Ueun heyl. Teuffels klawe / Wolfs klawe.

Dziewe ktore Pásem S. Jana zowimy / druzdy Bábim murem / imi Lwia abo miedzwiędza Lapa / iako Lacinicy / jest by strony / abo iakie stryczki kosmate / po ziemi sie

wdluz pnace / od ktorego y tam y sam ida podobne odnozki. Listeczka mi drobniuchnymi zolto zielonymi / zewszad gesto obroste / z zakonczeniem / na podobienstwo klosu. Samo ziele podczas na siedm y osm lokci wzdłuż rościagnione znayduie sie. A nie tylko po ziemi sie rosklada / ale y po skalach Alchem obroste / podczas po drzewach / iako Bluszcz. Korzonkow cienkowlosienkowatych ma wiele / od rozdzet abo odnozet pochodzacych / rownie iako w Bluszczu. W Czerwcu wydaie w wierzchołkach swych rzase abo welnianki nieiatie / miasto listcia / rzase lesczy nowey podobne / barwy zoltawey iakoby prochem potrzeseone / abo kropione. Owocu abo nasienia z siebie nie daie / ktore Grecowie *Lycopodium* zowia / to jest wilcza stopa / regoz kszaltu y tychze skutkow.

Wzrost.

Roście w lesiach / na pustyniach / po skalach / mshystych / y miedzy kamieniami.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia / y z zywiolow zlozenia / jest suchego y chlodzacego.

Moc y skutki.

Kamien w nyrkach krzy / y moczem wywodzi / w winnego bialym wazac / y na

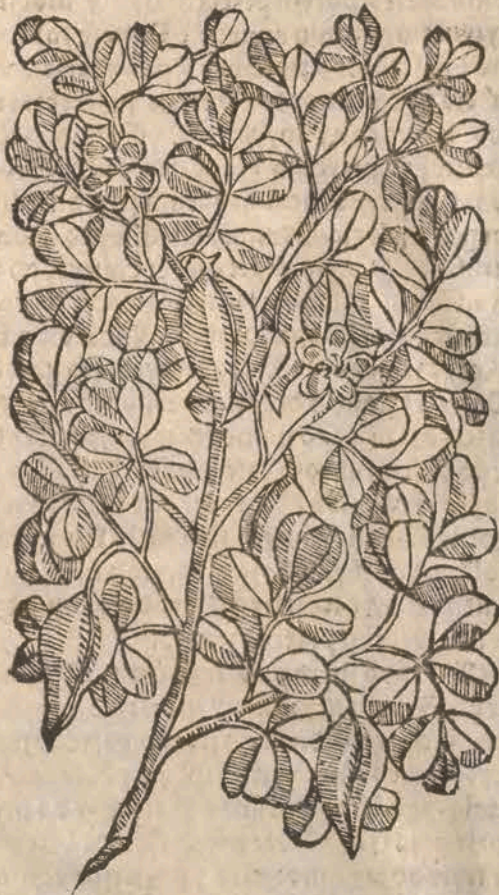
Kamien
urzewo.

Senes mácharzynki siwe mesie na kptalt po-
lowice mieścaca krzywe nie rozdate/ ale plá-
sko kulone / w ktorých iadertá ábo náste-
nie podobne iadertom y peckom winnych
iágod / ná kštealt serdušek. Drzewo Mo-
skenkowe / ma mácharzynki nábere / náprzod

modráwe / porým popielate / ktore gdy ści-
snie bázso trzástá / iáko kedy pechyrz slo-
czy. Nasienie w nich drobne / okragle / ná
podobienstwo Szocowice. Co sie wnet ni-
tey z opisania tego lepiey obaczy.

Moškenkowe drzewo / Moškenki. Rozdział II.

Collutea.
Linsenbaum.

Moškenki ábo drzewo Mošken-
kowe / liście ma Fengrekowe-
mu podobne. Kwiatu żółtego iáko
ná Jálowcu / kštealtem Grocho-
wemu podobne: z ktorého porým
moškenki bywáia iáko mácharzyn-
ki nábere. W tych nasienie nápo-
dobienstwo Szocowice czarne/
twárde / pláskie / smáku Grocho-
wego / ktore bedac wsiane / w trze-
wine drevniásta wyraſta.

Wiepſce y czas śiania.

W Ogrodziech y nas siane ábo
śádzone / á zá Senes iſtotny y pra-

wdziwy od tych ktorzy Senesu / á-
bo y ziółinych nie znáia / drugim po-
kázua. We Wloſzech ſam przez ſie
ná polách niegdzie roſcie / ále w
Lipárze iáko Theophráſtus piſe /
nabuyniey. Co drzewko do trzech
lat iedna rozga tytko roſcie. Czwo-
artego w wielkie gáleziſte drzewo
rozraſta ſie. Wyraſta z náſienia /
iáko ſie wż námienio / á z gnoiu ko-
ziego w ktorým ſie kocha / iáko y ſá-
me owce w nim ſie kocháia / bo li-
ſciem ſwym y moškenkami / ábo rá-
dniey ſwym náſieniem tucznoſć
im obſta dáia. W Máiu bywa ſiá-
ne / ále pierwey náſienie moczo do
rad áz puſnie / á kielki pocznie z ſie-
bie wypuſzczáć.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia ieſt rozgrzewáia-
cego ná przodku wtorego ſtopnia.
Wyſuſzáiacego w pierwſzym.

Moc y ſtukki.

Womity pobudza náſienie tego z ciepła
woda piac / iáko y náſienie Żárnowcowe /
ktory Janowcem zowiemy.

Toż náſienie purguie żywoe / ále nie bez
wielkiego morzenia y gryſienia.

Bydlu do przeczycienia ieſt wyteczny /
rák owcom iáko y wielkiemu.

Owcom ieſt wdſieczna y przytemna pa-
ſa / y bázso od niego tyia.

Rozſádek.

Z Tego właſnego opisania bizewká mo-
ſkenkowego y ſtukow tego ſnadnie každy
báczyc moze / teſli co ma do właſnego Se-
neſu podobnego / iáko niektorzy omylnie
twierdza / iákie y ſtukami / o czym ſe ſe-
rzej przy tym w Rozdziale o Senesu po-
wiedziáto.

Kolytea

Womity
pobudza.

Purgue
ále z mor-
zyſkiem.
Bydlu
purgue.

Owce tn
gy.

W wtorym stopniu rozgrzewa y odwilża.

Noc y skutki.

Kolera y

ślągma wywodzi potężnie purgować w starzysy go dobra garsć / y w piwie / abo w wodzie do trzeciej części wywarzyć / a po dobrym trunku tego dać ciepło pić. Może go też w Kossiey serwatce warzyć / a trun-

kiem używać.

francuskiej chorobie / nie poslednim bywa lekarskim / przereczonym sposobem go warzac / a pot kwarcy na raz pić dawać.

france legy.

Kozsadek.

W Jorku to ziele nazwaliśmy / iako y Lacinicy / od kscaku mocty. Rusniacy dla czego Tietota mianują / wiedzieć nie możemy.

Kolera. Ślągma.

Widlak / Rusnakom Woroniec. Rozd. 121.

Spica Sarmatica, & Muscus corniculatus, Muscus bifurcatus.

Gehörnt Moos.

Widlak / abo Widlaczek / Rusnakom Woroniec / abo Woroniec. Tych z naszych niektorzy nasładują / Woroniecem zowią. Siolko na poktory dłonie / podczas na dwie wzwyż od ziemi. Siemie y Lecie zielone. Listeczka mi drobniuchniemi / a mielko ościstemi gesto obroste. Kształtem we wsiestkim podobne zielu / ktore Miotla zowiemy / abo y temu ktore Babinmurem. Tylko że Miotla gęściey listeczka mi obrosta / a ten rzedzey / przy wierzchu rozdżki rozdwoione iako widelki mając. Cibkie / żółtozielone / bez kwiatu y owocu.

Mieysce

Wiele tego ziele przy borach / na mokradlach / kępiasto w naszey Sarmacyey roście / y zrad go niektorzy z Lacinikow Spicam Sarmaticam nazývają.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia ciepłego w wtorym stopniu.

Noc y skutki.

Trucizne wselata / w trunku / abo w potrawie zadan / womitami abo krensieniem dostatecznie wyrzuc / w piwie / w wodzie / abo w winie warzone / a trunkiem ciepło / raz / trzy / używane / jest doświadczonym lekarskim.

Truciznie.

Też czasu powietrza morowego / gdzie by sie kto zaraził / co narychley ludy warzonego co narwtecy ciepło dać pić. Abowiem iad wsiest / za pomoça Roza / wyrzuc.

Czasu morowe go powie rza.

A gdieby go kto / trucizna w sobie miał / nie zrzucił / ten jest smiertelny / y żadnym sposobem poratowany bydz nie może.

proba.

Kozsadek.

Widlak od widel rzeczony / że na wierzchach swych jest rozdwoiony.

Wdech z drzewa.

Rozdział. 122.

Mieysce.

Wdech u drzewie nie innego nie jest / tylko włofno / abo włofnacy dzew / iako widniemy na drzewach bärzo starych debowych / Sosnowych / Jodlowych / Swierkowych / Brzozowych / na drzewie Cedrowym / białey Topoli / Modrzeciowym / y inych niektorych.

Plinius w księgach 12. w rozdziale 23. o Mechu piße / że naprzędnięysze w Cyreneyskiej ziemi. Wtore mieysce ma po nim Cypriyski. Trzecie Phenicki / Egipski nie nagozsy. Ale y w Europie / iako we Franczey / w pädolach gor A-

Nyrk 34
pálenu.

czczo y ná noc ciepło po kielisku piac. Hier.
Nyrkom zápalonym / bywa lekářstvom
po pás kopanie z niego czyniac / y tážie go
trunktem wzywáiac.

Czerwon
ce.

Ciekaczke Czerwona zástanawia / po
čwierci lotá mialko wártego z bialym wi
nem náczczo piac.

Vpláno.

Vplány biatogłowstie záwéciga / táž
že pominiony proch z czerwoným winem
čirplim piac. Abo tež wárzony w tymże
winie trunktem biorac.

Dziostem
osłabiły.
Zabon
čwieto:
cypm.

Dziostá z wilgdnosci zbyniey osłabiáie
wysuša.

Żeby chwierocace wtwierdza / w winie
czerwoným čirplim wárzac / á tym czesko
przez dzien ciepło wstá ploczac / y dlugo w
nich trzymáiac.

Przymio
tom ogni
šim.

Ogniste przymioy / y bolešci z nich po
chodzace wsmierza / przelutky go w wo
dzie wárzyć / á tym okładac.

Podágrze.

Podágrzey lamáníu w nogách z goracey
ábo z koleryczney przyczyny / bywa wielkim
y známieniyem lekářstvom / w winie to sie
le wárzac / á nogi okładáiac / y wilgdnosci
gorace wysušac / y wychładzac / moze go
bespiecznie wzywac.

Wino
zwlozko
wstemu.

Wino zwlozkwate nápráwia / klábac
go / w beczce nád nim záwiesiwšy / w wiel
kiej wiecy / w máley mincy.

Drocnicom
dielecim?

Żaby tež o tym Murze swym powiáda

ia / żeby mialo bydž wytecznie przeciw dže
cinnym niemoccom w kolebka wlozone. Ale
przy nich samych to mniemanie y prawda
zostawa.

Wodká.

Wodká z tego siela palona / á ná czczo w
zywána / kamień w nyrkách křšy y wywo
dzi / piac ia ná czczo.

Kozfádek.

Časow málo přešlych / ná porząd iáť
marz wšyscy Aptekarze / wzywáli tego
siela / miásto Celtyškiego Várdušá / o czym
sie herzey w Rozdziale o nim pišac powie
džálo. Z tey samey przyczyny / že te šnury y
lácorostki / ábo odnožki / sa bárzo gesto / á
zewšad okolo listeczky drobneji odžia
ne y okryte / máiac nieiákie podobieństwo
špiki / to jest kłosu : ále sa bárzo w tym
ofukawali.

Jest drugie siele / tegož rozdziału y křšalenu
we wšem / tylko drobneyše / sežupleyše ábo
čienše / táž w listeczkách iáko we wšyckey
pošáci. A ten sámica možeme mianowac.

Čreči tym dwiemá pierwošym podobny
ktory Grekwie *Lycopodium* / to jest / Wil
cza stopá / zowia. O tych dwu posledney
šych / herzey nieždalo mi sie o nich pišac /
gdžy iáko iednošayney sa pošáci / y křšal
tu / táž tež křšalow z pierwošym.

Aqua
Sillati
tia.
Zámim
nyřow.

Miotlá / Rusnakom Pietota. Rozd. 120.

Muscus Scoparius & creceus.

Hochgewachener Moosf.

Opisuiac to žiele / ktore Bábim
murem / y š. Janá pásem zowia / przyšlo mi z nieiákie
go podobieństwa ná pámieć žiele /
ktore Lácinnicy *Muscum scoparium* /
my Miotlá / Rusnacy y Koziarze
Mietotá zowia. To kępiásto wz
wyš iáko miotlá rošcie / z wielu
włosienkowatych korzonkow ge
sto poplecionych / kážda z osobná
rozdzká prosto wyrasta. Listeczki
troche dluzše / ieno rzedše / nižli ná
Bábim murze / w wierzchách
šwych máiac głowki / iáko ná lnie /
ábo ná Wrzošie.

Dieysce.

Rošcie to žiele ná gorách wyso
kich / lásem okrytych / á wilgotnych.

Przypodzenie.

ny / a na czolo y na skronie przykladany / v smierza.

Krew zbytnie z ran plynaca y niepohamowana zassanawia / nakladzsy go w nie / o bindami mocno sciagnawszy. Co sie od Ulezwiedzi rozielo / krozy od lowcow badac zranieni / Mchem sobie rany zatykaia dla vslanowienia krwi : a to jest doswiadczone y pewne lekarstwo. Toz czyni prodmialki z niego wtarty nim zasypuac. *Cis.*

Zeby mdle y na wierzch wystopione z dylas wtwardza / w cierplim winie go warzac a w occie Rozanym / y tym cieple vsta plokat dlugo w nich te iuche trzymaiac.

Jezyczek abo czopek w gardle spadly / cymie sposobem ploczac / na swe miejsce przywodzi. *Cis.*

Puchline z ciela wywodzi w prochu z winem abo z iakkolwiek ina wodla do tego przynalezaca / trunkiem darawny. *Tab.*

Paniam gdzieby w lonie przypady bole / dobrze sie po pas w nim kopać. *[renie.]*

Bialynglowom kroze czesto vtarci poroniata / y przed czafem przysloynym nie wczane niewata / dobrze mchu z dzewa Debowego mialko wtarty / po czwartej czesci lota abo po kwincie / a choia mney z iatem swietzym mielko vzywac. *Matth.*

Serdeczynym dolegliwosciam z inemi lekarstwom przynalezacem / warzac go w pizdeum winie bialym / abo prochem z Malamazy vzywac : abo w konfekcie przysloynym z inemi lekarstwom zmiessany / biorac y z wierzchu na serce przykladaiac / barzo jest vzyteczny. *Auicn.*

Wchodzi tez do prochow pachniacych / kroze do perfumow robia.

Uplawy paniam z Bobkiem / az kroiatem Pomoraneczowym w trunku vzywany zaweciaga.

Paniom / plod przed czafem poroniainym / Mch debowy z Czercem grana *Tinctarum* Lacinnicy zowia / a z Perlami w swietzym iatu mielkim vzywany / bywa osobliwym lekarstwem y ratunkiem.

Paralim abo flakiem narosonym.

Takze Arteryzynym y w czlonkach lamaniem cierpiacym. Toz

Scyacyzynym y w biodrach bolenie macyym / z bialo Bukwica mch z dzewa / a zoleciem lnanym abo z oleykiem Bobrowych sirotow cieple przykladaiac / osobliwym ratunkiem.

W czlonkach y

W slawach zatwardzialosci odmiekca z przysloynemi macyami zlaczony.

Wzrost czysci y wychoda za z winem warzony mch / oczy tym przemylwatac. *Pan.*

Nogi abo spary miedzy palcami komuby z chodu zaprzaly y barzo cuchnely / mch z dzewa w obuw kladsz / zeby golemi abo

bosemi nogami na nim chodzil.

Trud z wielkiego y z dlugiego chodzenia oddala / nogi posila / y do dalszego chodzenia sposobne w wodzie warzony / kroze na noc nogi obmywac.

Zamulenie y zaklanie w zylach otwiera / warzac go y pijac.

Oslabialosc y mielkosc ciela steza y krzepkim czyni w nim sie kapiac.

Bolaczkom ognistym z przynalezacemi macyami bywa ratunkiem / przymory ogniste z nich wyctagaiac.

Serca drzeniu. Takze

Wartobie boleiacy / tak trunkiem iako naparzanem / bywa lekarstwem vzyteczny.

Kozadek.

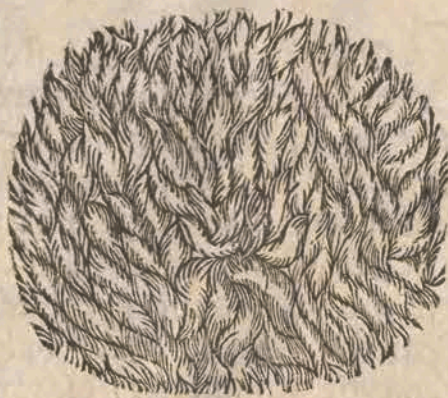
Mech z Cedrowego dzewa / z Modzeiowego / y Swierkowego / dla osoblitego zapachu / mata miedzy innymi przodek. Niasposlednieyszy ze wsech Debowy / tesze poslednieyszy stalny / y ktory po ziemi roscie. A im na miejscu wilgotnieyszym / tym nagorszy. Jest tez wiele inych mchow okrom pomienionych. Ale z nam nie sa znaiome / abo do vzywania zwyczajne / y ktorych skutki do pomienionych sie sciagaa / przeto te opuszczam.

Mech z trupicy glowki.

Kozdzial 127.

Muscus ex cranco humano.

Mooß von todten kopff.

Nyduie sie tez Mch na czafkach czlowieczych / zwlascza ktore przez dlugi czas w miejscu wilgotnym leza. Ten z dowo

Toza
krawie
ran.

Zeby
w
sady
nawierzch

naniyskich nad Trydentem. Tak-
że lasow y Borow Mochu nie gá-
nie / który nam pożyteczniejszy być
może do potrzeb lekárskich / niżli
cudzoziemski / bo z nami pod ie-
dnymże niebem / y w tymże kraiu
roście.

Muscus arboreus.

Baum Moos.

Wybor.

Z wszystkich ma przodek Cedro-
wy Moch / iáko Dyoskorydes pi-
še / po nim białey Topole / ábo
ráczej dzewá Modrzewowego.
Po tych swierkowy / y Debowy.
Też Sosnowy nie jest podlejšy /
y Jodłowy / by ieno był biały y pa-
chniacy / á co nawysšey od ziemi.
Po nim żolto rumiány / á iásny.
Sly czarny. (Gal.) Dros.) Aginet)
(Plin.)

Czas do zbierania.

Na początku lata ma byđz zbie-
rány / y w suchy chowány.

Przyrodzenie.

Galenus w 6. księgách o pro-
stych lekárstwach / tymi słowy o
Mochu z dzewá piše. Moch ro-
ście na Debách / na Swierczynie
y na białey Topoli / ma moc ścia-
gania swa ćirpkasćia. Wšakże
niepoteżna. Abowiem nie zbytne
chłodzi / y owšem bliski jest tym
rzeczom / które sie do śrzednich
własności ściagaia. Ma rozprá-
wowania moc / rozrzedzania / á
ten nawiecy który na dzewie Ce-
drowym roście: Tożo inych ro-
zumieć mamy.

Podmiot.

Galenus w niedostátkách Trzeći-
ny wonney bierze Moch z dzewá /
bo sa z soba iednostáynego przy-
rodzenia.

Moc y skutki.

W Macicy boleści wkłada wárcac y nád-
iego pára siedzac / á przez leieł w otwor lo-
ná ia pusezaiac / ábo też po pás sie w nim
kapiac. Auicen.

Macicy
bole wle-
da.

Jesze lepiej z Bylica w winie go wá-
rzyc y trunkiem wzywac.

Wchodzi do maci / która z Tureckey
Bulwice bywa czyniona / á to unguentum
Balaninum zowia / á nawiecy dla zágesze-
nia. Wchodzi też do innych maci / które
czynia przeciwko trudom podroznym / y
chodem sprácowányym.

wchodzi
do maci
rozma-
itych.

Item.

Też do tych które czynia przeciw brzeniu
y trzeszeniu ciála.

Drzenia
ciála.
Do troci
šlow.

Wchodzi y do tych / które dla kádzienia
czynia / ábo do Trociškow.

Spánie glibokie czyni / moczac go przez
dni kilkanásie w winie y pijac. Gal. Serap.
Żoladek stáby pošila / w winie ciepłym
moczac á pijac.

Spánie
glibokie
czyni.
Żoladek
pošila.
Womty
zástana-
wia.
Ciekas
kom.

Artyfienie y wrácanie też wino trun-
kiem wzywáne / zástanawia.

Ciekasze kádo záwšciaga / które pocho-
dza z osurowiálego y z ostábiálego żoladek /
tak trunkiem wzywány w winie ćirpkim
czerwonym wárczony / iáko glibke w tymże
maczaiac / co náciepley z wierzchu nápa-
rzac żoladek.

Głowy bolenia z rospalenia pochodzace
šwieży Moch / w Rozánym olejku smázo-

Głowie
bolenia.

Verbena, Verbena mas,
Verbena recta.

Eysenkraut. Eyserichs. Eysern.
Eysenhart vnde Iseakraut
Isehart. Isern. Isernich.
Taubenkraut.

Moc y skutki.

Ucz oboje lednego sa przyrodzenia / mo-
cy y skutkow. Jednak samica cos ma wie-
cey poroznosci przed samcem. Wszakoz 3
osobliwosci od przyrodzenia dana. Sa-
miec ma w niektorzych przypadkach moc y
poteznosce nijsi samica. Jako
Białogłowskiemu łoná / rany y bolesci
osobliwie goi / y bole uklada. Lisce z wie-
przowym smalcem vbite a przykladane.
Ogień piekielny odpadza / z octem vtar-
te a plastrowane. (cenzje.) Toz
Wrzody zagnile y smrodliwe / a ciáło roz-
ladatace goi / wychedzajacte. Toz tez
Rany wselakie spaja y goi.
Stare rany y sadzele / a do goienia tru-
dne / z miodem vtarce y przykladane goi / y
zawiera.
Czarownicy y czarownice / Gularze.
Naczymie sáranskie do gustu y czarow tego
vzywali z darwna / tak Zabobonnicy Po-
gánscy jako sli Chrzeszczanie y teraz vzywá-
to do obmywania / y sokiem tego namaza-

nia. Ale to ná stronie pusciwszy / do własne-
go przedsiawiezienia sie vdaymy.

Oboygá Kosyfczka spolne
skutki.

Wselakim dolegliwosciom Glowy z si-
mnych wilgornosci / bywa osobliwym ra-
cunkiem / okladajac sa nim. Jesze lepiej
w Rozanym oleyku vtarfy go / octu win-
nego troche przylac / y w tym lnaniki abo
chusteczki cieplo maczac / a ná czolo y stro-
nie przykladac. Abo w oliwie vtuczona-
go / vsmazye y przywitac.

Item / wodki tego ziela / Migdalow
gorzkich / z ktorych mleko vczynic wodka
ta zalewajac / a chusty abo paczostki w tym
maczac / ná czolo y stronie przykladac. Tez
wientec z niego vpleciony a ná glowie no-
siony / bole w glowie uklada. Archiges.

Oczom krwia zaslym / swiezozielonego
vtuc y ná oczy przykladac. Abowiem o-
czom barzo sluzi to ziele y wodka z niego /
o czym niżej.

Pierśtom.

Plucom.

Bołom.

Suchorom poczynajacym.

Zaslu zasiarzalemu po piaci kwint pro-
chu mialko vartego ná raz 3 dziesiacia ty-
szek wina stodkiego / iesliby goraczki przy-
nym nie bylo / abo z pitym miodem przez
piec dni porzadnie vzywajac wielkim y pe-
wnym lekarstwem powiadacia bydz. Ale
gdzieby goraczka byla / tedy z woda ciepla
chodoga.

Serdecznym dolegliwosciom y boleniu
okolo serca / w winie warzone / a kazdego
dnia rano y ná noc po tyzek dziesiaci abo
dwanasce / cieplo trunkiem dane.

Dychawicznym y suchoty miasacym / Ko-
syczko swiezo vtuc / a soku tego z tyzek czte-
ry abo piecz cukrem / abo z miodem / abo z
syrá miodowa pic dawac dobrze. Toz tez

Swizdotchnacym sluzi / ktorzy vstawo-
czne zaduszenie miewaia.

Watrobie / y Sleszenie zamulonym / w
winie y w wodzie napoly / do trzeciey czesci
warzac / a kazdy poranek y ná noc po osmi
abo dziesiaci tyzek pic dajac / otwiera te y
wychedaja.

Watrobie boleiacy / dajac go prochem
po piaci kwint ná raz 3 winem bialym cie-
plo / bywa lekarstwem. Ale go trzeba zbie-
rac po slonca zachodzie.

Ludziom mlodym nie dawac go nád pol-
tora / a mlodszy kwinte.

Boleey chorobie lekarstwo osobliwe / w
stawy tego procho kwinte / Szpiki Indy-
skiej pol kwinty / zywie / Laki trzecia czesc
kwinty / Mirrhy przedniey dziesiec gran:
To wshytko co nasubtelniey vtuc / a z o-

Glowie
dolegliwo-
sciom
wselakim
simnych
slusow.

Item.

Item.

Oczom
krwia za-
slym

Pierśtom
Plucom
Bołom.
Suchoty.
Zaslym

Serde-
cznym do-
legliwo-
sciom.

Dychaw-
iczy.
Suchoty.

Swizdo-
tchnacym
Watrobie
Sleszenie.

Watrobie

Miata lu-
bsicim ml-
odym.

Soltagec

Łoná bia-
logłowski-
go bole w
klada.

Ogniu pie-
kielnemu.
Wrzodom
plugawym.
Ranom za-
slym.

Czaron.

dnego doświadczenia / miakko v-
tarry / toż zbytni krwie skadko-
wiek plynacy / y do zastyńowie-
nia trudny / natychmiast hámnie/
nim zasyprawšy. *Tabe.*

Wileza stopá. R: 124.

Lycopodium, Pes Lupi-
nus, Pes Leoninus.
Lewen fuß / Katzen leyter
leytt.

Wileza stopá / podobna w-
bystkim kształtem Babiemu
Muru / abo Pásu s. Janá / y także
po ziemi sie pnie / y tam y sám imu-
ie / abo przywieszuiac sie do ziemi
witeczkami / abo rádniey cieniemi
korzonkami swymi. Odnozek abo
gálazek ma wiele / także sie po zie-
mi pnae / z wierzchu ktorych dwa
abó trzy paleczki na kształt czop-

kow / na cieniach stopkách wypu-
sza / listeczkom pełno drobnych
zielonych okolo siebie ma.

Wlecsce.

Wlecsce także iako S. Janá
Pás / po ziemi sie krzewi / iako fmu-
ry iakie na wilgotnych miejscach.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia iest zimnego y su-
chego pomierne / y skromne.

Moc y skutki.

Kamień w nyrkach / máiacym / iako nie-
ktorzy piše / bywa osobliwym lekarstwem /
w trunku w takimto wiek go moczac / abo
też warzoc á piac. *Lobel.*

Kamień
w nyrkach

Rozsadek.

To siele niektorzy miedzy Lifayce kláda /
ále niewinne. Bo ani kształtem / ani skut-
kami / ani nazwiskiem iest im podobne. A
Wileza stopá / tak Grekow iako y Lá-
cinnicy miánuia go / że nieiákie podobier-
stwo ma w wierzchách odnozek swych / do
stop / abo do Lap Wilezych takim rozdzie-
leniem swym.

Rosyszczo: Rozdział 125.

Rosyszczo / iako Dioskory-
des piše / y ini po nim / dwo-
iákie / Sámiec y Sámica. Sá-
miec rozge miewa na zwyss lo-
cienna / prosta / czworogránowita
stryfiásta / gesto gálazkowata. Li-
steczki podobne debowym / także
labrem wykrwane / ieno dáleko
drobnieysze y mnieysze / biálawe.
Korzonek pospolicie / ieden dlugi /
cieni / z niewiela odnozek biáły / y
twárdy / od tego też tylko iedná roz-
gá pochodzi / z rzadká znaleśe żeby
ich wiecey pochodzilo. Jedná od-
tey iedney wiele gálazek pochodzi.
Kwiatki modroásne / drobne.

Wlecsce.

Rosna przy miasteczkách / na

wsiách / także w rowninách na
miejscách wilgotnych / przy ście-
skách. Sámiec rosley niżli sámica
z ziemi wychodzi.

Przyrodzenie.

Galenus w 8. księgách piše o zio-
lách Rosyszcza bydz wysuszaia-
cego przyrodzenia / y rozgrzewaia-
cego we wtorym stopniu / co sie z
gorzkości ie go baczy / stwierdza /
wychadaza / otwiera.

Czas zbierania y wybor

Wia bydz zbierane tak Sámiec
iako Sámica w Sierpniu / gdy
nabárzey kwitna / sámica ma przo-
dek w potrzebách lekarstkich przed-
sámcem.

Wziąć soku Kofyszczkowego dwie łyżce / so-
ku koczey Miary / soku z liścia Sawiny / po-
łyżce. Złota białego trzy listeczki / to wszystko
z winem białym ciepło dać pić / zaraz poru-
sy. Lekkie rodzenie białymigłowam czy-
ni / dawsy go kwinie w prochu z ciepła wo-
da pić w piacowaniu.

Płód martwy z żywota wywodzi / tego
prochu co czerwony złoty zaważy z winem
dać pić.

Przepukłym : wziąć Kofyszczka / Białki
serotkiego liścia / liścia Brzoškwinowego /
liścia Wiśni kważnych po łocie / mintey abo
wiecey według wpodobania. To wszystko
co nasubtelniey y namieley wtrzeć / a naruszo-
nemu przez dni dziesięć porządnie każdy po
rąnek co czerwony złoty zaważy / z winem
ciepło pić dawać.

Sebze Trzeciódniowey tym sposobem
bywa lekarstwem : Wszknać rozdzkę y z li-
ściem od ziemi po trzeci członek / y wwie-
ciarosy abo wwarzyosy / z piwem dać wy-
pić / przez siedm dni to czyniac.

Także w czwartodniowey geracze roz-
dzkę po czwarty członek od ziemi y z liściem
wrawać y wtrzeć / a z winem dać pić także
przez siedm dni porządnie / a to na cczo czy-
niac abo pić / osłodziwszy cukrem abo Ro-
żanym miodkiem. *Dis.*] ale to o samicy
ma bydź rozumiano.

Dać niekorzy w trzeciaczłach trunek z
tego ziela y z korzeniem w winie wwarzone /
na noc y po raniu / po osmi abo dziewięci
łyżek ciepło pić.

Inni biora trzy listeczki tego ziela y trzy
korzonki / y na proch miałko wwarzy / przed
przyściem febry z trocha winą białego abo
z piwem / abo z trocha ciepłej wody dać
pić. Tymże obycaiem

W czwartaczce biora cztery listeczki / y
korzonków cztery / a pomienionym spo-
sobem przed przyściem także z godzina abo
dwie pić.

Od morowego powietrza / tego dnia za-
chowuje którego by było używane tym oby-
czaiem : Wziąć kilka listeczek świeżo zie-
lonych tego ziela / y na cczo ziesć z maśtem
osolonym / abo z kusem chleba / może y bez
maśta kto chce.

Item / soku świeżego ziela sześć łyżek /
dwie łyżce winnego octu mocnego / a kwin-
te Dryakwite Weneckey / abo Muridatum
dać wypić / ile tym / którzyby tuż zachwycili
powietrza / a żeby się przynamintey ze trzy
godziny nakryosy te dobrze / pocili. A jest
doświadczenym lekarstwem / bo przez poty
y moez iad wywodzi z ciała.

Od gąbsi obrazonym / pewnym bywa
rąnkem / Aście y z korzeniem / y z kwie-
ciem w winie moczone a trunkiem używa-
ne : a samo ziela świeżo wtluczone na rane

przykładane. *Apul.*

Jadom y truciznom wśelakim bywa do-
świadczenym lekarstwem / także go trun-
kiem używając.

Włażonym od páieczney Myfy / bywa
wielkim rąnkem / prochu tego ziela kwin-
te abo co czerwony złoty zaważy / z trocha
białego starego winą pić.

Arteryżnym.
Scyartyżnym.
Podagryżnym y

Chyragryżnym w winie wwarzone / a rą-
no y na noc po osmi łyżek dobrych ciepło
używane / bywa osobliwym rąnkem.

Trucizne w czymkolwiek zādána z ciała
wywodzi / z pięć abo sześć łyżek z winem bia-
łym pić dawać.

Miedzy innemi zioly / ktoregoieniu ran-
kuja / y to nie jest posledniey / tym spo-
sobem go używając : Wziąć dwie garsci Ko-
fyszczka / Żanklu / Przywrotu / Kofywalu /

Biedziencu ziela po garsci / Cukru białego
kanaru cztery loty / Mirthy / Mastylsu / po-
łocie / ziela drobno pokrajać / Muhe y Ma-
sytka miałko wtluc / także cukier : na to w-
sytka nalać poł garna wody chedogiej

studzienny / do tego winą kwartę / zawa-
żosy chusteczka chedoga Mastylka z Mir-
raz y w konwi cynowej ciastem zalepiosy /
w kotle wtopu wrzace przez godzin sześć.

A gdy powoli przechłodnie / przecedzić y
po cztery abo pięć łyżek / rano y na noc cie-
pło rannym pić dawać. Ten trunek z grun-
tu dostatecznie leczy rany tak wnatrzne iak
to zwoleżchne.

Item / rany wśelakie ciete / stykowe / y
z posrzalu leczy : Wziąć Kofyszczka dwie
garsci / Wawinku / Żanklu / Panaku / Żo-
cienu / Żłomignatu / po garsci : Skorek z ko-
rzenia polney Rożey / Jemioły z liściem y
z iągodkami Jodlowemi / ziela Orlikowe-
go abo Cynowodu / Centurzyey mały / Li-
ścia Wozownikowego / Kwiatu z iablont
śobkley / Liścia czerwoney Trzemchy / li-
ścia / Wolowego teżyka po poł garsci : To
wszystko drobno pokrajać / do tego cukru
przydać ze dwanaście lotow / poł garna
wody studzienny / y poł garna białego
wina na to nalać / y w konwi cynowej zale-
pić / a przez sześć godzin namintey / w kotle
wtopu wrzacego wwarzyć / a po pięć łyżek
tego ciepło na cczo y na noc pić choremu
dawać. Może dla słwastniema trunku polo-
wice tego wziąć / y przez godzin cztery po-
mientionym sposobem wwarzyć.

Tym którzy Francuska choroba sa zieci /
z wielkim wżytkiem bywa to ziela do ich le-
karstw przymieszane. Także do trunkow.
Tredowatości na twarzy poczynaiacey /
także bywa użyteczne z syta pić.

Żimnice bydli leczy : Wziąć tego ziela

Trzy

Trzy

Trzy

Trzy

Trzy

Trzy

Trzy

Trzy

Trzy

Tadom p-
truczno.

Od myfy
páieczey
obrazony.

Artery-
żnym.

Scyarty-
żnym.

Podagry-
żnym.

Chyragry-
żnym.

Truciznie
zādány.

Rany got.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Item.

Lekker
dsenie
gr
m

Płód
martwy
z żywo-
tą wywo-
dzi.

Przepuk-
ły

Trzeci-
dni-
owey

Czwart-
dzi-
owey

Trzeci-
dni-
owey

Item.
Trzeci-
dni-
owey

Item.
Czwart-
dzi-
owey

Item.
O moro-
wego
powie-
trza.

Item.
O gąbsi
obrazo-
nym.

Item.
O gąbsi
obrazo-
nym.

Item. dwu albo po trzech kropi puszczać. Abo duszeczka w tym chędogo maczać / a na nie przykładać. Abo w niem zapalente oczu / y ciemności ich oddala / y boleść w nich uklada.

Item. Abo / świeżozielone Kofyszka w miodzierzu wleuc / soli troche przydawшы / y przyłożyc na oczy nie odeymuiac dzień y noc. To wzrost ciemny iasnym czyni. *Tab.*

Ogromzłuchymy / Erwiażłuchym / Spadkom do oga. *Jem.* Liście y 3 kwiecień wespół tego ziela wleuc / z białkami świeżych iatec wmieścić / a na oczy przykładać / zapuchnienie ich y krew spadza.

Makulom na oczach. Spadkom z głowy do oczu spadac brojni / ziele w chędogiey wodzie do wyrwienia trzęciey części wazzyć / y ta woda czaslo te wymywać przez trzy dni porządnie.

Oczy wyśladaja. Makuly woselakie z oczu spadza / nosac goną sły dorad aż zgina. A to przesyroшы na długiey chustkie / y tym gardlo obroczyć.

Wzrost iasny chędogi daie / z wieprzowym sadlem świeżym liście wwiercieć / abo wleuc / a kładac się spać na oczy przywiazac.

Wzrost boleiacym / sol ciepło w nie puszczać / bywa lekarstwem. Swierzb w oczach / y Goracość w nich odpadza / w soku tego ziela / y w soku Piolynowym / zároveň obu wżiamшы / chustka w tym maczać / y na nie kładc.

Wzrost boleiacym / sol ciepło w nie puszczać / bywa lekarstwem. Wzrosty zauszne abo swinie rospadza / to ziele z Bąbki równo częścią co nalepię w vsięch zębami warte / y przykładane miaflo plastru. A gdzieby się też zebrały w otok / tedy soli nie potrzeba / tylko same ziola żuchane / przykładać / nic innego nie czynić.

Item. Korzeń też tego ziela na sły noszony / coż czyni. *Apul.*

Wzrost boleiacym / sol ciepło w nie puszczać / bywa lekarstwem. Tok krwawy y zbytni z nosa zafłanawia w rełach trzymać ziele.

Wzrost boleiacym / sol ciepło w nie puszczać / bywa lekarstwem. Z wieprzowym smalcem wtluczone / a na zausznice / kępe swiniemi wrzodami zowia / plasterowane rospadza.

Wzrost boleiacym / sol ciepło w nie puszczać / bywa lekarstwem. Bole w zębach uklada / korzenie Kofyszczkowe w winie wazzone a iucha w vsięch ciepło trzymać. Jni toż korzeniem mocnym octcie winnym wazza / a ciepło w vsięch trzymać.

Item. Abo wżiac Kofyszka y z korzeniem dwie garsci / Lebiodki / Poleiu / Szalwoiey / pogarsci. To we dwu kwartach winą do polowice wazzyć / a to co na ciepley bez przesłanku w vsięch trzymać / aż boleść wstąpi.

Wzrost boleiacym / sol ciepło w nie puszczać / bywa lekarstwem. Zebom osłabiałym y chwiero cacyim bywa ratunkiem wazząc go / także z korzeniem / w wodzie abo winie / a te iucha ciepło w vsięch wstawicznie trzymać. Toż też Zebny czarne y zapługawione wyćiera / y chędogie czyni / ploczac często / y wyćierając / te tymże zielem tluczonym / abo z woda wżartym.

Serupy ciepłace na wazzy leczy / proch tego ziela / a z soku Alacyey po locie oboyga. Myrky miałko wartej kwinte : to w niem zacząć / y taka kroc przez dzień tym namazować / w krotkim czasie podeschna / y pogota się.

Smilec w vsięch / y Zarzedzitalosc ich / Dziegne / y Kany w gardle goi / ziele swym korzeniem w winie abo w wodzie / kęo winą mieć nie może / do trzęciey części wazzyć / a tym często wsta ciepło plocac / y gargaryzmy czynić.

W gardle wrzody leczy / świeże Kofyszko wazzac / gardlo nim okładac. Toż Omienienie y ochrapienie odpadza.

Spadki z głowy w gardlo splywające zawiesciaga / iucha w winie wazzonego ziela często gargaryzować ciepło.

Wola na sły rospadza / korzeń na sły noszony (Marcel Empyiu) A tym sposobem / korzeń na palec wzdłuż wżawшы / na polygo przerznac / y spodnia część na sły zawiesić : druga część zawiesić w dymie tak schnac w nim / y wole będzie gineło y msczalo. (tenże.) Ale to coś na zabobony poflo / kęo chce może doświadczyć. Tenże Marcellus przytym piše: Gdzieby nie był w dżaczem ten / kęoremuby tym sposobem wole zegnal / y nagrody takiej nie wczyni / wżawшы obiedwie części / to jest / ta kęora na sły miał / y co w dymie wisiála / po wozie te ciepłacey puścić / znownu mu wole narosć / y nigdy go nie pozbedzie.

Spuchnienie zle w vsięch leczy / korzenie z zieleń swym wazzac / w vsięch iucha ciepło trzymać.

Starczy zabobonicy piše o tym ziele / iż ta woda / w kęoreyby moczone / abo wazzone bylo / gniach skropiony / w kęorymby goscicie mteu bydz częstowani / bardo wesoło y dobre myśli czyni. O czym ta też trzymam / gdy im dobrego winą / Malmazyey / Rywuly / abo Muskatele / pan Gospodarz doda. Ale bez tego / choć ciaby wżystek gniach zwierzchny wewnatrz ta woda oblat / nie wesołego / abo co malo będzie.

Slezenie boleiaccy peronym bywa lekarstwem / ziele świeże z słarym wieprzowym sadlem tluczone / a na bol lewy plasterowane.

Tęże sleziony twarłość zmiełcza tenże plaster / przydawшы do niego białego kramnego / kadziła miałko warte / dobra część y na tenże bol lewy przykładany.

Kamien w nyrkach kęsy y wywodzi. Wżiac Kofyszka z korzeniem / Dukwoie z korzeniem / po dwu garsci : pokraćac drobno / na to dobrego winą białego pol garnać na lać / y w konwi cynowey zalutować / a przez

Strupom
ciężkim
na wazzy

Smilec.

Dżlegnie.

Kany w
gardle.

Slinogery

Ochrupie
nie.

Wola na
sły.

Spuchnio
nie na
biegłym.

Wosćle we
sole gnu.

Slezenie
chorcy.

Slezenie
nabrzniá
tey.

Kamien
w nyr
kach.

Item. trzy garsci pokraawfy drobno / w pol garcu wina warzye do polowice / y ciepło przecedzwszy / w gebe mu wlać. Abo prochu mialko wrartego z tego ziela / cztery tozy we trzech kwarterkach wina rozmiesiac / a w gebe mu ciepło wlać.

Prostom porawa. Golebiom ziela puzemne. Arolkom to ziela jest osobliwa pasfa. Takze Golebie barzo sie w nim pochaja / y miedzy nim rady siadaja wycieraiac sie. A tad Lacinnicy Columbariam, a Gretowie Peristereon zowia.

Czary cd podza. Czarym do miosci. Głowy bo lenu. Wlosom spadajace epim. Głowy bo lenu. Slusom w oczy wpa dajac. Seham bo lencym. Od ciesznu edqam dajam.

Item. Dwidzy tylko biora Kofyszczka dwie garsci / trzecia Kunenlowych kwiatkow / y warza to we trzech kwartach lugu do trzeciej czesci / a tym glowe kazdego dnia przemywala.

Wlosom spadajace epim. Wlosy z glowy padajace zatrzymawa / y wmacnia sol z swiezozielonego ziela z oliwa zmiesiany / tym glowe nacieraiac. Dru

dy tuka to ziela swieze / y rat dlugo wazza w oliwie / az wodnosć wsfyska wywre / y mocno wypraszowawfy / tym glowe nacieraiac.

Item. Ini ziela to y swym porzeniem swiezo tuka / abo w donicy wierca / a wlozowy w sklenice / na to oliwe z niezrzalych oliwek leia / y dlugo na sloncu mocza / pocym przecedzwszy prafnia / y tym glowe namazua / abo y broda. Lugiem tez z popiołu tego wczynionym / glowe przemywac dobrze / moczac go tesze / abo warzac w tym zelugu. (Actius).

Item. Krosy na glowie iatrzace leczy: wsiac prochu z tego ziela mialkiego. Solu Acacies po dwu lotu. Mirrhy pol lota: to zaczy nic na masć winem surowym y cirplim / a krosy namazowac.

Oczom ciemnego wyroku. Item. Orolkiem grubym zawieraiacym. Item. Krowa zaslym. Item. Plynacym wezni solu tego ziela / abo wodki / wbyz bialkiem swiezego iada / a Bonopne pacostki maczay / y na oczy przykladay. Mozet tez bialego chleba oszrobke w tym zelugu rozmoczyc / y przyrouiac. Ziela tez samo swieze suchane / y w oczy przylane z wst / roz czyni.

Ocieklosci zastarzale / Wzody plugawe / samo ziela swieze tuka / y przykladajac wychedaja / abo z solkiem tego wymywaiać.

Oczy dolegliwosciom wysfey pomienio nym sluz / solu Kofyszczkowego / solu Kopyu Wloskiego / po dwu lotu wstawfy. przydac do tego lodowego Cukru bialego mialko wrartego / to pilno vmiesiac wespól Tey wodki kazdego dnia trzy abo cztery kroć po trzy kropki w oczy pusezac. Abo wsiac solu Kofyszczkowego / solu z korszma Kopyu Wloskiego / wieprzowey / abo swinicy zolci / kazdego zarowno / przywarzye / precedzic / y w oczy pusezac.

Item. Wlasienie tego ziela / co nasubtelnicy ynantieley wtluc / a z solkiem klaryfiko wanyim Kopyu Wloskiego rozczyniwszy wodno / w oczy pusezac czesto przez dzien. To abowiem dstanym sposobem ciemny wzrok posila / y iasny czyni. Toz Sam sol z Kofyszczka swiezego czyni w oczy pusezany. Abo Wezni solu tegoz ziela / solu Kopyu Wloskiego zarowno / zmiesawfy ie wespól w oczy pusezac. Abo chuscetki w tym maczac / a na oczy kladz. Abowiem oczy wzroku mdlego osobliwie posila / y bystre czyni. Item. Wsiac tego ziela solu dwa tozy abo dwie lyzce / solu Celdoniowego / solu z Cwikly / solu Kopyu Wloskiego / po lyzce. Cukru lodowatego bialego mialko wtluczonego pol lota. Zmiesiac / a w oczy po

Item. Item. Lugiem tez z popiołu tego wczynionym / glowe przemywac dobrze / moczac go tesze / abo warzac w tym zelugu. (Actius). Krosy na glowie iatrzace leczy: wsiac prochu z tego ziela mialkiego. Solu Acacies po dwu lotu. Mirrhy pol lota: to zaczy nic na masć winem surowym y cirplim / a krosy namazowac. Oczom ciemnego wyroku. Item. Orolkiem grubym zawieraiacym. Item. Krowa zaslym. Item. Plynacym wezni solu tego ziela / abo wodki / wbyz bialkiem swiezego iada / a Bonopne pacostki maczay / y na oczy przykladay. Mozet tez bialego chleba oszrobke w tym zelugu rozmoczyc / y przyrouiac. Ziela tez samo swieze suchane / y w oczy przylane z wst / roz czyni. Ocieklosci zastarzale / Wzody plugawe / samo ziela swieze tuka / y przykladajac wychedaja / abo z solkiem tego wymywaiać. Oczom wofelkim dolegliwosciom. Item. Item. Item. Item.

Mo snom
spuchym.

Sinnicy
kądze go
dnia.

z Arduus
kul.

Wabelom
w piecu
przepuścić
Dr. d. w
kom.

Doległ a
w 4 idym.
Strapy sie
z tey
planem.
Lisiam.
Swietzba

Kolce y
darcie w
liszkap.

Clisom.

Sytem za
twardzicie
lym.

Polat
mor nie
przymu
cym.
Warcie
holigey.

W głowie
zafdziale
legy.

Konkie
parchwo
kli.

Golebie
przynca
y zatrzymy
wa.

ta ca wprawa / nagrzewając ją tym ziele
w winie warzonym / a potym mała po na
grzaniu obmazać wprawic. Tak sie zatrzy
ma. **Mosnom spuchym** bywa ra
tunkiem / ziele w winie a w oliwie smażac /
miasto plastru na owczej swelnie / ciepło
przykładając.

Sebze każdego dnia przypadającej / by
wa lekarstwem / proch z tego ziela z winem
białym używany.

Rarbunkul leczy / y spadkom do niego
przybywać broni / liście z wieprzowym są
dlem wlepsy / przykładając.

Bebele w stolcu przepukle leczy / samo
zielo tłuśc przykładane.

Brodawki na palcach y nog bolejące spa
dza / z Jeleniem łosem liście plastruac.

Trwarde bolaczki z mlekca y otwiera są
mo ziele tłucone a przykładane.

Żte strupy y krosy wśelacie.

Plany na ciele.

Łysiate swierzbiate y suche.

Swierzb spadza / w nim sie kapiac. Abo
wziac Kofysczka / y polney Ruty zároveň
po cztery garsci: to w occie a w wodzie wa
rzyć / y tym obmywać.

Kolce abo darcie w listkach bywa lekar
stwem / korzenie tego ziela napoly przeluc
y do polowice w wodzie warzyć / a przez
pieć dni porzadnie miasto pospolitego trun
ku pic. *Actius.*

Czerw abo glisty w żywocie morzy y wy
wodzi / sok klarystwowany ocukrowany / na
czczo przez kilka dni pijac. *Cze^o jest historia*

Zatwardzialosc żył odmiełcza sok tego
ziela / z winem y z miodem pitym / y z woda
zmieszany / a przywarzywszy przecedzić / y
miasto trunku pospolitego używać.

Tenże trunki służy / tym ktorzy pokarmu
przymować nie mogą.

Dolegliwosci wacrobne tym sposobem
leczy: **Kwac** y zbierac lecie / gdy siedzien
przesila / wśufyc y miatko zetrzeć / a po cwi
erć lota / abo po kwincie z czymkolwiek da
wac pic. *Apul.*

Zastarzaly bol w głowie / tak z nasiebie
nia / iatko z hrubych wilgotności samiec
Kofysczko wklada / y leczy / zwlaszcza swie
zozieloney z korzeniem / a z Macierzadusta
w oliwie warzony. Jeszcze potezniej gdzie
czarnego Osu / który *Crocodylium Gal.* 30
wie / a ile tego co przy wodzie roście / glo
we tym oylekiem namazniac. *Gal.*

Parchy wosc koniska spadza / y leczy / liście
świeze z łosem kozłowym wleuc / potym to
warzyć / aż wodność z solu sie strawi / to
przecedzwszy y mocno wyprafowarowy / na
cierac parchy.

Golebie tak sie w tym ziele kochaja / iż
gdzie w golebiniac by bylo wlozone / nietylo
zatrzymawa golebie / ze sie odwabić innym z

miejsca nie dadza. przeco tej od Lacinnikow
nazwane *Columbaria* , a od Grekow *Peris
fleon.*

Od Niedzwiedka wklafonym bywa ra
tunkiem / tluśc a na rane przykładając.
Biorac przy tym prochu po kwincie z bia
lym winem ciepło.

Wodka z Kofysczka.

TO ziele lecie ma bydź zbierane / gdy na
lepiey kwiecie do lekarstlich potrzeb wśela
kich / y do wypalenia wodki / *Balneum ma
ri* , do ktorey każdego pulgarnca ośm to
tow Kofysczka wespól y z korzeniem su
chego / a z hrubą przeluczonego wśpacić / y
przez dwadzieścia cztery godziny moczyć /
potym znówu przelutować / y przez lato
na słońcu torkim wysonować. *Ta*

Wacrobie /
Śleszenie zamulonym służy.
Solta niemoc spadza.
Piucm zawrzedzialym y zranionym.
Suchotnym.
Nyrkom zatłanym.
Przechody mo czu zamulone otwiera
Pechyrzowi zamulonemu piastem mu
listym / abo sławowatosciami lipkimi.
Tym wśyżkim trunkiem używana bywa w
wyteczna.

Blada y koscitelna cere w rumiennie prze
mienia.

Sinnicy trzeciedniowej / y
Czwartodniowej trunkiem wytecznym.
Grysienie y morzyska w żywocie wklada.

Mocz krawny zawosciaga / y przyczyny
tego oddala / rano y na noc tey używać /
po piaci abo sesci lyzek. Takze tej do wina
tey przylewac.

Gdubey kto rozumial sie bydź struty
iedzeniem abo trunkiem / wziac tey wodki
z sesć abo z ośm lyzek. **Dryakwie** przedniey
do tego / abo **Nyrydacu** kwinte / abo
cwierć lota / y trunkiem wziac ciepło. *Tab.*

Kamien z Nyrek wywodzi / ośm lyzek a
bo dziewiec wziawszy tey / cukru dwa loty
bialego pic dając.

Nyrkom / y
Ledziom boleiacym / wziac wedlug w
podobania Kofysczka / y moczyć go w wi
nie przez cztery dwadzieścia godzin. Potym
ono wziac ziele y dystylowac z słanego **A
lembiku**. Tey wodki na raz brać cztery abo
pieć lyzek z białym cukrem przednim.

Mamkom mleką dośtatek dacie / każdego
dnia rano y na noc dając im po cztery abo
pieć lyzek.

Bol nie głowy wśmierza / chusteczki we
dwoie abo we troje zlozone / w wodce ma
czając / a na skronie y na czolo przykład
iac / a ile kroc wśchnie odnawiac. Jeszcze
potezniej to bedzie gdzie do każdej kwacer

Od wie
dziedka
wśelno
nym.
*Aqua
stillati
tia vers
bena.*

Wacrobie
Śleszenie.
Solta y
Piucom

Suchot.
Nyrkom.
Pechyrz
wi.
Przechod
nem mor
su.

Bladosci
ciel.

Trzecia
ce.
Czwartac
ce.

Morzanie
w listkach
moga
krawes
mu.
Struty.
Kamien
nyrkowy

Nyrkom
Ledziom.

Mamkom
mleka.

Głowy bo
leniu.

Pomurne žiele.

Paritaria & Parietaria, Perdicium, Vrceolaris, Vineago.

Glas kraut / S. Petrz kraut.

Pomurne žiele / kotre Skleni-
cznikiem / ypo ściannym žie-
lem miánuia. Liście podobne Szy-
rowi / ieno dluzše / á okolo niego
kárbowáne / kofináte y poczerniá-
le ma. Klača kofiernego / rumiá-
náwego / okolo kotreho przy listecz-
kách iakoby nasiemie / drobne / gro-
mádkami gesto sie sádži ostre / á
bat sie imuiace. Korzonkow ma
niemálo čientich / w žiemi rozpie-
rzchlych / rumiánáwých. Kwiat-
kow také drobnych / rumiáná-
wých / przy každym listku gromá-
dkami položených.

Wienſce.

Roście przy stárych murách y

Rozdjial 126.

ściánách / ná rumách / okolo plo-
tow / roście y ná stárych murách /
zwlaſcza glina ábo btoem / á me
wapnem ſpoioných. Kwitnie w
Lipcu.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia iest žimnego / iá-
ko Galenus o žiolách w 6. kšie-
gách piſe / máiac wilgotnoſć
przy tym / zatwierdza / wyciera.
Dyſcorydes tež tož powiáda li-
ście bydž chłodnego przyrodzenia
y zgeſzcziacego.

Mocy skutki.

Razel dawny y zaſtárály leczy ſoľ iego
z miodem pijac / ábo z Cutrem przewa-
rionym : ábo žiele ſámo w miodowey ſyćie
wárac á piſac čieplo / ráno y ná noc : ábo
wtem wilgotnoſći ſlegniſte z pierſi wywo-
dzi y wychedaja.

Dyrki piáſtiem y mułem hrubym zátká-
ne y zámulone otwiera y wychedata : žiele
to z Liſtin ogonem á z korzeniem Pietru-
ſczanym w winie ábo w wodzie wárac / y
trunkiem dáiac. Tož tež

Mocz nad przyrodzenie zátrzymány ábo
z čiežkoſćia odchodzacy / wywodži.

Kożey piektelney.

Sparzelinom ábo opaleniu. Takže
Opáreniu.

Œigom ábo pechyrzom y bebelom w zá-
dku. Œoľom y gruczolom gdiſtekolwole
wſiáblým ewiežo.

Prymiotom wſelákim w łonie ognia
ſtym. Temu wſytkiemu liſcie tlućac á przy-
kládáiac bywa lekářſtwem. *Dioſ.*

Wzody pomykáiace á čiało pſuiace / ſoľ
tego žiela z Bleywaſem á z Gieytrá wářſy /
przykládáć. Tož

Kożey piektelney oſobliwym bywa lekář-
ſtwem pomázuac. [renže.

Podagra z goracych ſuſow wkláda : li-
ſcie z loiem Rozlowym ábo z ſádiem wies-
przowym / ábo z oleykiem z praſey zobie /
ktery *Oleum ábo unguentum Cyprinum* zo-
wia / przydawſy troche pſeniczných otrab
y przyſmáżyć / przecedzić / á liſciem ſwete-
řym z wierſchu námázuwáć. Œoľzy w ſty-
ch záſtádle z przymiotem ognistým *Tona*

ſillarum inflammationes, rozgama / gárg-
ryzny ſoľiem z tego žiela czyniac / y nim

Káſlu zá-
kázálec
mu.
Item.

Wyrſem
zátkáným

Mocz.

Kożey pie-
ktelney
Sparze-
niu.
Opáreniu.
Ewagol.
Dyſmiot-
to n egnit-
nym.

Wzodhom
čiało pſu-
torem.
Kożey pie-
ktelney.

podágrze.

Œoľ.

ki tey wodki / dwanaście taderel z kofiek
Brzostkowimowych / abo tak wiele Migda-
low gorzki obulpiionych z kofiek / y veluc
ie co namieley / a ta wodka zlewać y w tym
wysfey pomienionym sposobem / chustecz-
ki maczać y przykładać.

Oczy izami ciekace wysusza.

Ciemne y mgliste czyni jasne y bystrego
wzroku / wmywając je każdego wieczora / a
lunanki chodogie / abo chusteczki w niey
maczając / y na nie spać sie kładąc / przy-
wiciąc.

Onilec w wściech / y

Dziegnie. Także

Rany y wrzody w wściech.

Kisla / y zawrzedziane czlonki wstydlive
oboiey płci / got wychodząc / y obmaczając
ne chusteczki przykładając.

Boleści w oczach szypiące y kolace w
śmierza / rozstawy tey wodki Kofysczko-
wey / wodki Celidomowej / wodki Kopiu
Włoskiego / y Swierkowej / po poltory ly-
żki każdej / zmieszać je / a tym czasem oczy prze-
mywać / y chustki także w nich obmaczane
na nie kładz.

Oczom plynacym y boleiacym / rościć
ziela Kofysczkowego / Kopiu Włoskiego
zielonego / Kzepiku / Ruty / czerwonej Ko-
żey po rowney części. To wespół w nowey
donicy wrzecz / y winem mocnym skropić /
a przez trzy dni y trzy noce w *Balneum ma-
ris* temu dać sie zależeć / y zagnić / a po-
tym przez Alembik przeciągnąć / y oczy
boleiace / plynace / y iakiekolwiek mały
marace / puszczać. Ta wysusza / traw / y ście-
ra. A gdzieby chciał mieć poręczneyśa do
spędzenia mału / krost / abo wrzedzenie /
przydać do tego Szany / Musperze / abo
Muscu kwiatu rymiane^o / polowica mniej
od pierwszych siol / to jest / a niżli którego z
nich / y wespół dystryllować. Potym wsiac
Nirry / Kamfory / y Aloeparyku po trose /
veluc co namieley / y w chusteczke zawia-
zać / y do tey wodki puszczać.

Abó tak: wziąć Kofysczką świeżosielo-
nego soku dwadzieścia cetera lotow / soku
z Bukwice osm lotow / zolc jedne z W ydy /
Miodu tarzecego / Białkow wbitych / ka-
żdego po lotow sześnascie. Nirry miałko
wstarey lot. To wszystko dobrze zmieszać / y
wolnym ogniem z niedzianego Alembika
dystryllować / y pilnie do potrzeby obwáro-
wać. Tej rano y na noc po dwu abo po trzy
kropie w oczy słabego wzroku puszczać. A-
bowiem go ostrzy y bystry czyni. Abó tym
sposobem: Wziąć Kofysczkowego soku
lotow trzydziestu dwa / soku korzenia Ko-
piu Włoskiego lotow sześnascie. Wolowey
zolei Aloeparyku miałko wstarego lot. To
wespół pomieszać / y z Alembiká niedziane-
go dystryllować / y wysfey opisany oby-

czatem w oczy puszczać.

Item, Wziąć Kofysczką / Kopiu Wło-
skiego ziela / Ruty / Celidomey / Rozmry-
nu / Szalwicy / po dobrej części zarowno.
Poćkać drobno / a z *Balneum maris* dystryl-
lować. Tej każdej poranek y na noc po trzy
kropki w oczy puszczać. Mieszać z mío wi-
no do pospolitego trunku. Ta wzrok dzi-
wne posila / chocia na poly wracony.

Abó tak: Wziąć tego ziela / náci Pietru-
szaney / Szalwicy / ziela Grozdziłowego
z korzeniem // ziela Włoskiego Kopiu / Ru-
ty / Prośianey wlości / Pożimkowego ziela /
Kzepiku / Prąsłych oczek z modrymi krotas-
tkami / ziela Biedrzeńcu białego / Swie-
czek. Te wszystkie bydy máia świeżozielone
ziela / y drobno postekane. Do tego siedm
ziarn Pieprzu pełnego z grubá przeluczo-
nego / Miodu białego trocha. Uá to wysy-
tko nálać moczu chłopięcia w siedmi le-
ciech / abo w osmi / y w dziewięci będącego
zdrowego / tak wiele ażby one ziela zágra-
znaly. Drugiego / abo trzeciego dnia z *Bal-
neum maris* dystryllować / a pilnie nákrywa-
jąc chować / a każdy poranek po dwie abo
po trzy kropie w oczy puszczać.

Boleniu wfu: Weźmi Kofysczką świe-
żego / Ruty / Szalwicy / po rowney części /
pokrájawszy drobno / z *Balneum maris* dy-
stryllować / a w boleiace wfu po kilka kropki
cieplo puszczać.

Kozfabeł.

Jeżdy temi dwiema Kofysczkami /
sámcem y samica / nemáš żadney roz-
nice w przyrodzeniu y kształch / abo bárzo
mála / tylko wzrosćie. Abówiem samiec w-
zrosz rosćie prosto / márac listki po roszy-
kach rzadko. Samica zaś / y listki gęste ma
y niśa / a przy ziemi połozysła. Przeto nie-
krozy obie za jedno máia / żadney różnice
miedzy nimi nie czyniac.

W wielkiej y Pogan powadze to siele
zawse bylo / którego tak wiele do czarow /
iako do lekarstw wzywano. Co sie y teraz-
nieyszych czasow y w nas znaydute / gdzie go
Czarownic do swych gust y czarow wzy-
wata / y snadź częścicy niżli lekarze do lekar-
skich potrzeb. Wzywali go Rzymianie w
Pogánstwie do wmiatania y oczyszczenia ol-
tarza Jerozolimowego: wzywali do oczyszcze-
nia domow / y czeladzi swey. Wzywano do
poselskw pokoi. Abówiem poslowie Rzym-
scy / gdy do posronnych krajn bywali / dla
przymierza y postanowienia pokoi y w-
twierdzania posylani / tym sielem bywały
ich glowy koronowane. My tych czasow
tylko do przysloynych lekarstw przeciwko
chorobom wysfey pomienionym wzywa-
my. Czary y gusta sáranom bezecnym / y
naczymu ich so stawiamy.

Oczom cie-
lacym y
ciemnemu
wzroku.

Onilec.
Dziegnie.
Ranem w
wście.
Kisla y
zawrzedz-
iane czlonki
wstydlive
oboiey płci
got wychod-
zając / y ob-
maczając
ne chusteczki
przykładając.

Oczom
plynacym

Item.
Dwadzie-
ścia gary

Item.

Item.

Item.

Szcyr. Rozdział 127.

Mercurialis, Linosotis,
Bingelkraut / Kuchkraut / Mer-
curiuskraut.

Woiakiego rodzaju Szcyr
Dzwnayduiemy / samicę y samicę.
Samicę rosćie na piadź y na
puktorę wżwyż. Samicę na dwie
piedzi / oba iednakięgo pretu / oba
odnożyste y gáleziste. Czwo-
gránowitego / y kolankowátęgo /
Lisćie w samicu ciemnozielone .
zás w samicy iásnozielone / Báz-
yliktowemu lisćiu podobne / a
kształt Pomurnęgo lisćia májace /
tylko mnieysze / okolo kárbowane.
Kwiát mżysky. Nasienie między
lisćiem na dlugich stopkách y cien-
kich / drobne / okragle / parami
zlaczone / iáko para iáka iatek / o-
skroksmate. A w samicę w gron-
kach ostre także / między lisćiem na
dobrze dluzszych hypulkach / y cien-

kich. Korzonkow mdlych y cien-
kich.

Wiepsce.

W Ogródzie na grzedách między
iáczynami / na winnicách / przy
ściepkách / między rumem / y na
polach sprawionych. W Sierpniu
dostawa y dożrzewa / którego czá-
su ma bydź zbierány.

Wzprózenie.

Galenus w siódmých księgách o
ziolách pisac mowi : ze Szcyr
wżywaia / wżyscy do odwilzenia
tylko żywota. Ale gdyby go kto
chćiał na wrzod vtłufsy plastrę
przyłóżyć / dozna ze znacznie ro-
sprawnie. Auerroes piše w Kolig-
cie ze rozgrzewa / y wysusza w pier-
wzym stopniu. A Platearius zász
piše / ze iest przyrodzenia wilgo-
tnęgo y ciepłęgo. Przeto odwilża
y rosprawnie.

Moc y skutki.

O bá Szcyrowie ták samicę iáko y samicę
ca iednosłáynych sa skutkow / oba żywot ob-
miekszaia y przez stolce purgata / wárzac ie
badź w wodzie / badź w polewce iákięgo
kolwiek mész / a ocukrowanşy / abo oso-
liwşy miásto potráwy wżywać. Dios.

Wilgorności z ciała / a zwłasczá kolera
kolto z zoladka / z watroby / y z kiesz / także
z slesiony wywodzi / w wodzie abo w polew-
ce iákiękolwiek wárzony / piac ciepła iu-
che. (Tenie)

Wrodawki wśelákie spadza / lisćiem le-
dáktořęgo Szcyru nácieráiac / abo ich so-
kiem często pomázuiac.

Pierśi ze zlych a ślágmishych także z kole-
rycznych wilgorności wychedaja / przerze-
czonym obyczáiem wżwany / zwłasczá trun-
kiem. (Ruel.) Abo z soku áz miodu iáko le-
ktwarz wczymć / a kázdęgo dnia wżywać

Członkom Białogłowski do rodzenia
od przyrodzenia dánym / Hippocrates bár-
zo go záleca. Abowiem

Czysćienie miesięczne nád przyrodzenie
zასánowione wznieca.

Łożyisko po porodzeniu pozostále wywo-
dzi / w otwor łoná to źiele miásto weszłká
puszacia. Jeseze lepiej z trochą miodu / abo
z Rojanęgo olejku / abo ślátkowęgo

Żywot ob-
mieksza.

Wilgorno-
ści.
Kolera w
wodzi.

Wrodaw-
kom.

Pierśi w
chębia.

Członkom
białogłow-
skim.

Wznieca-
gner.

Łożyisko.

Wzrost o:
ciekłym.
Mogu za:
wymiane
mu.
Kzesaniu
w korze:
mu.
W pachy:
zu.
Cyzieniu
w spwoi:
Drzawiu:
Drzawiu:
Potlugo:
nym.
Sbitym.
Kafli za:
kafli:
ma.
Wzrost:
Mogu.
Item.
Kzesaniu
w korze:
y w pachy:
zu.
Wzrost:
bolece:
Kolec.
Wzrost:
Kafli za:
kafli:
ma.
Suchot:
Kafli za:
kafli:
ma.
Kafli:
Sobzele.

se nacierat. *Dios.*
Bolen w vsach vsmierza y ocieklosc ich z przymocem ognistym rozgama / sol zmieszany z Rozanym oleykiem / a po dwoj abo po trzech kropkach w nie puszczany.
Mocz nad przyrodzenie zatrzymany wzobudza y wywodzi ziele to z Pietruszka zielen na na rynce przysmazowy / w miodym masle tono okladane.
Kzesanie w korzeniu mestrin.
W Pechyrzu takze.
Cyzieniu w zywoicie y boleniu toz ziele z nacia Pietruszczano przysmazone / na zywoit co naciepley yna prog loná przykladac / chorego.
Drwanym abo przerwanym.
Drzawnym.
Potluczonym.
Zbitym jest wyteczne warzac go z Pioly. nemi / z Slazem / z Maruna / z Bobkiem / z Kozá / z otrebami á z smierzan / z aczynic y pl. se ewardo wezynic / a tym miesca zbitce / potluczone y starce okladac. *Vigo.*
Kafel zaszarzaty leczy suchonego ziela proch miodem z aczyniony na lektwarz / y lizaniem vzywany. Tenze.
Dusznosc z pierzi oddala / takze go lizaniem vzywaiac czesto.
Liscie Pomurnego ziela z Kzepa wedzono warzone / a wespól veluc / abo w donicy vrotiercic / y na prog loná co naciepley przytozyc. Mocz zatrzymany wywodzi. Toz czyni tego ziela liscie w wnie a w oleyku Seyrafowym smazone / a na prog loná plastrowane. Toz tez
Kzesaniu w korzeniu y w pechyrzu / toz przykladac / leczy.
Wlascicy boleiaccy. Toz
Kolicc y darciu w kislkach bywa osobliwym ratunkiem : Liscie w Lilitowym oleyku smazac abo w Rumienkowym / y w oleyku swoyskiego Koprú / a to co naciepley na zywoit y na prog loná przykladac. Z tego tez ziela y z pomienionemu oleykami na te przerzyczone choroby / dobrze czynie y dawac / bo wchodzi wytecznie do klister zywoit odwilzotacych y wywodzacych.
Mul piaseczyssy y kamien w nyrkach y w pechyrzu krsy y wywodzi sol ziela Pomurnego z czymkolwiel / coby teno moc mitalo do wycierania / trunkiem vzywany. Tez wanne takim sposobem z tymze zielelem czynic dobrze po pas.
Suchocnym y Kafli zaszarzailemu / solku po cztery lory z tego ziela z wodka z hisopu dyssylowana / abo z Podbiatu wysokiego trunkiem datac / znacznym bywa ratunkiem. *Plin.*
Kany y
Sadzele rychlo goi prochem tego ziela alypujac.

W stolcu zloce zytki otwiera.
Sistuly zamiera / liscie swieze z trocha soly arsy plastrowac. *Actius.*
Sol tego ziela / abo woda z warzonego welna farbuc. *Plin.*
Mocz zatrzymanemu nad przyrodzenie tegoz solku po szesci lotach abo lyzkach naraz cieplo pic / dobrze.
Oczom krowia zaslym.
Oczom zapalonym /
Blyskawosc oczu odpadza sol z liscia Pomurnego ziela z bialkiem swiezezo iacia dobrze vbić / a w nie po kropce puszczac.
Parchy na glowie.
Plesowarosc.
Swierzb suchy wyciera / spadza / glowe czesto tym zielelem swiezym nacierat.
Zylom porwanym y w kupa zbieglyn / sol abo y ziele samo veluczone z Rozanym oleykiem plastrowane / bywa ratunkiem.
Nacynie sklanc chedogo wyciera / z kadtez nazwisko v nas ma Sklemicznik : a v Lacinikow *vitrago vitraria, vrceolaris.*

Wodka.

Do palenia wodki / ma bydz w Lipcu z *Balneum maris* dyssylowana
Kafli vstawicznemu suchemu bez odbywania slagny / trunkiem vzywana bywa / z sobliwym ratunkiem.
Wartoba zamulona otwiera.
Mul piaseczyssy z nyrek y z pechyrza wywodzi moczem / z wodka Lisiego ogona a z Dukwicowa pijac ia.

Kozsadek.

Wielu Aptekarzow sie myla w tym ziele / ktore Sklemicznikiem abo Pomurnym zielelem mianujemy. miastio tego biorac ono ktore Dniem y Nocą zortemy. A *Galenus* y *Egineta Syderitum* abo *Parietariam*. Bo *Parietaria* nie roscie teno przy murach y scianach / a ziele Dzien y noc / we krzách / w laszczkach / w dabrach trawnych / nad warozmi / przy goszczinách lesnych. Ten nam jest pospolity / on z rzadka sie v nas znayduie / opocz gdsieby go vmyslnie w ogrodach siano y rozmnozo / y to nie tak v nas takto w onych stronach buyno roscie / a ktemu na rumach y starych murach powalonych / barziesie kocha nizli w krzewinach y w dabrach.
Myli sie *Platearius* dobry / ktory twierdzi y pise pomurne ziele w trzecim stopniu bydz cieple y suche / przeciwko zdaniu *Dioskoridowemu* / *Galenowemu* / y innych zacnych *Zioloписow*.

Slote 31.
Fi otwier.
ra.
Sistuly 34.
wiera.
Wanna far.
buc.
Mogu cia.
Kiemu.
Ogom.
Kupa w ym.
Ogom 34.
palonym.
Ogom.
blyskaw.
Parchy.
Plesowar.
rosci.
Swierzb.
suchy.
wyciera.
spadza.
glowe.
czesto.
tym.
zielelem.
swiezym.
nacierat.
Zylom.
porwanym.
y.
w.
kupa.
zbieglyn.
sol.
abo.
y.
ziele.
samo.
veluczone.
z.
Rozanym.
oleykiem.
plastrowane.
bywa.
ratunkiem.
Nacynie.
sklanc.
chedogo.
wyciera.
z.
kadtez.
nazwisko.
v.
nas.
ma.
Sklemicznik.
a.
v.
Lacinikow.
vitrago vitraria, vrceolaris.
Aqua.
stillati.
tia.
Kafli 34.
kafli.
ma.
Wartobie.
zamulo.
ney.
Mullitu.
w.
nyrkach.

trzy gránowite/ czarne. Kwiat
nie kwitnie wbystek zaraz / ale po-
mału pomyka rostkwiuiac sie / od
spodu ku wierzchu iakoby Cebu-
lá zamorska. Korzonkow ma mno-
st wo czarnych / Cebulowátých /
obdluznych / iako Kozie iadrá / od
ktorych nazwiska v Polakow do-
stali / á sámy w sobie zielone od
spodku sa obmiesze / á ná koncu
ogonkowáte / inšne / y soku pelne /
smáku ostrogorzkiego á ile sámiec.
Sámica tákiey gorzkości w sobie
nie ma / y przeto przychodzi do vzy-
wania miásto przysmáku / teź su-
rowa. Bywa tych korzonkow v
iedney byliny / po trzydziesci y cz-
terdziesci. A iako Plinius piše / y
po osmidziesiat y wiecey. Bárzo
šliczne to ziótko ku pozoru / gdy
swego własnego czasu / cálo ze
wbystkimi korzonkami byloby
wykopáne.

Hastularegia, Albucus,
Asphodelus.
Assodillilien / Assodilwurcz.

Wdleysce y czas.

Roście na gorách wziemi má-
sney / tak sámiec iako sámica. Kwi-
tnie w Lipcu / kopány ma bydz ko-
rzeń pod Jesien / ábo ná pocz-
tku Lata / á w cieniu ma bydz
suszony.

Przyrodzenie y zloženie
zzywiotow.

Jest przyrodzenia rozgrzewá-
iacego y wysuszaiacego ná koncu
wtorego stopnia. Korzeń jest przy-
rodzenia rościeraiacego y rozpa-
dzaiacego. Ale popiołz niego dá-
leko gorzšy jest y wysuszaiacy / á
ktemu subtelniejszy y potężniejszy /
do rosprawiania.

Moc y skutki z Diosk: Kozich ia-
tel ábo Šlorogłowu sámca tytko.

Korzenie w trunku vzywáne mo cę pedza
sirowe y w winie wárzone.

Także miesteczna choroba białogłowa
wzbudza y wywodzi.

Pleurze jest lekarstwem /
Przepuklym.

Pokureczonym / ćwierć lotá prochu z ko-
rzenia z winem pijac leczy.

Trzy ćwierci lotá proch korzenia tego pi-
y / vszcznieniu od weża / jest lekarstwem :
ale potrzeba przy tym w ciele to ziele z lišcim
kwiatem y z korzeniem / z winem ná vszcznie-
nie przyložyc.

Káfel vómierza / ćwierć lotá z winem
pijac go šodkim.

Dychawicznym / á oddech ciężki máia-
cym / także z winem šodkim pijac.

Czyni teź womity / pod miára go iedzac.

Wrzody smrodliwe y cialo wyiadaiace
wychedaja y goi / w winnym lagrze wárzo-
ne y rozcieráne korzenie / plastruiac. Diosk.

To teź puchliny wšelákie z ognistemi
przymiotami / tak w pieršiacz iako w tonie
cieplo przykladaiac leczy.

Watroby bolesci wkláda / korzeń w šycie
miodowey wárzony á trunkiem vzywany.

Záwrzedziálosci / także Pieršci białoglo-
wšlich z záščyrczenim leczy.

Zápalenie iader mezczyńškich.

Guzy y bolaczki twárde / ktore Furuncu-
los zowia.

A inne zápalone bolaczki twárde leczy
tak : korzenia tego wziac mali Jeczmienn-

Miešcia:
šna w y
wodzi.

Pleurze.
Przepu-
klym.
Pokurgo-
nym.
Vščenio-
nym od
weżow.

Kášlom.
Womity
pobudza.

Wrzodon
wyiadai-
cym cialo.

Bolaczki
ná pier-
šic.
Zápalenia
Bolaczki.

Mogu goracemu, wozgu ká pániem ob chodzocemu.	trocha wlepkisy / abo z Liliowym / abo z Rosáccowym.	Jeszcze lepiej wárzac go z kurtami / abo z káplunem abo w polewce ich.	mieścizny.	
glistery.	Wozgu goracemu. Także kápaniem obchodzacemu / y z bolescia odbywacemu / bywa ratunkiem / kładac go co naciepley ná krzyże / y ná prog loná. Abo wárzone to białym winie / y przyłac kumienkowego oley / ku / á tym prog loná y krzyże nágrzewac.	Mieścizna choroba białymglowom náby przyrodzenie záslánowiona. Także	Lozyska.	
Artetyce.	Do klistery bywa bázno wzytecznie wzywany / á ile swiezy / abowiem odmiekcza y stolcy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoz skutku. A to wárzac same / abo z przydaniem Slazu máłego y wielkiego / Lobody / liścia kúolkowego / z Miodu / zc. precedzić / oliwy przyłac ze trzy lyzki miodu z lyzka mozeli bydz / á soli scypra / to jest co tey we trzy palce wśiac moze. Takowa klistera osobliwie skutkuje.	Lozysko po porodzeniu pozostale wywodzi. Scyru á ile samice wárzac w winie stódkim / abo w piwie czarnym trunkiem ciepłorano y ná noc wzywac. Też	Item.	
Kolce.	Artetycznym / ktorzy lupanie abo bolesci frogie w stawach y w czlonkach máta.	Loná y krzyżow náparzanie z niego / abo y kapiel po pás czynic dobrze.	Bolegka twárdym	
Gluchosci.	W kolce / takze y w niezmiernem darciu y morzeniu w żywocie / dájac tey.	Ná bolaczki twarde odmiekczenie / to siele tluc y przykladac dobrze / bo ie zmiekcza. Jeszcze lepiej z wieprzowym sadlem / ábo z gesim / abo z káczym / nie ile y z káplunim / abo z kókosym.	Kto chce żeby mu sie synowie rodzili / tedy po wyczyszczeniu miesiecznym malzonki / sol z Scyru samca wyzety / á z miodowa syta abo z stódkim winem / abo z muskátela pic przez trzy dni to czyniac po wyczyszczeniu miesiecznym. <i>Plin.</i>	Kto chce żeby mu sie synowie abo corki rodzily.
Dzom o cieplym. Wilgotnościm. Pechyrzowi.	Gluchocie bywa osobliwym lekarstwem sol ciepły wyzety w nie puszczajac / á winem starym mocnym z sokiem tym zmieszanym / okolo wśu ciepło nácierac. <i>Hippoc.</i>	Pisa niektorzy / ze gdyby kto chciał / żeby mu sie synowie rodzili / tedy po wyczyszczeniu miesiecznym malzonki / sol z Scyru samca wyzety / á z miodowa syta abo z stódkim winem / abo z muskátela pic przez trzy dni to czyniac po wyczyszczeniu miesiecznym. <i>Plin.</i>	Co rki aby sie rodzily	
Dusności.	Cezom cieplacym. Także Wilgotnościm zbytnim / gdziekolwiek gwałtownie spadajacym.	A gdzieby chciał żeby sie corki rodzily / tedy samice tymże sposobem wzywac / iáko sie o samcu powiedziáło. A przytym tak tego iáko onego czopkiem abo weszkiem w otwor loná w práwowac. (<i>Dios.</i>) A <i>Plinius</i> káze solu takze tego siele z piwym miodem wzywac. A siele samego hadz surowego / abo wárzonego z octem / á z oliwa y z sola wzywac.	Item.	
Zolteśc.	Pechyrzowi boleścemu / tym dolegliwosciom / liście tego siele swiezego tluc / á z białym winem ciepło przykladac. A wode z wárzonego z kázdzielcem kramnym y z Mirrha / po pol kwinty oboygá biorac dáwac pic.	Drudzy wárzyć káza siele w nowym garcu Scyru z Brodawnikiem / á ze dwiema ábo ze trzema zdzily Szpikánardy / y pic zaraz po wśaniu miesiecznego czyszczenia / co przez trzy dni czyniac : Dnia czwartego w lázni sie zmyc / á potym sie do zobopolnego złączenia z malzonkiem zisc. <i>Plin.</i>	Item.	
Wzrodomy.	Zolte niemoc spada / nasienie tych Scyrow z Piolytem wárzac / á piac.	Hippokrates káze te ziolá z miodem abo z oleykiem Rozánym / abo z Liliowym w trzec y w lono weszkiem puszczac.	Zywot odmiekcza.	
Wodzie do wśu nálaney.	Wzrodomy zlym broni sie rozszerzac y rozládac / z octem sol / sleytuski w tym maczajac / á przykladajac.	Sol z swiezego Scyru z miodem przyprawiony y wzywany / zywot purguie / odmiekczajac.	Szkodzi.	
W goracach.	W wśy gdzieby sie wody naláto / sol z Scyru w nie leiac ciepły pozbywa. <i>Apul.</i>	Szkodzi. Obá Scyrowie chocia zywot odmiekczaia / y stolcami wywodza iednak zoladkowi sa przykre y przeciwné.	Zoladkowi.	

W Rozchiankach / abo o Złotniku. Rozdział 128.

Rozie Jayka / ktore Złotnikowem zowiem / dwoiatie go rodzajii sie znayduia. Zolte ábo samiec / y biale / ktore *Plinius* samica zowie. Oboie liście máta podobne Lukowi wielkiemu. Pret

ma łokietny / pod czas wyspy á lekki / ná wierzchu ktorego kwiat biały / niekiedy zoltawy / iáko wiecha gwiazdowaty / gesty / z ktorego potym iágodki bywáia zielone przyokragleyse. W nich nasienie

szaniu / wezmi lotow wj. soku tego korze-
nia przyday dwa loty prochu kamilamies-
niowego korzenia / Wroblego Prosa na-
sienia dwa loty / day wrzec az dwie cześci
wywreia / potym przecedzisz / dać z cu-
krem wypić. *platea.*

puchlinie

Puchline wywodzi / wzlawszy średniey
korzi Zzon ey / y hebbowey / a Orzełkow
Zilipendula zowia / po trzy ćwierci lota ka-
zdego / to w osmi tyżkach soku tego korze-
nia wárzyć / a pić. *plat.*

Item.

Drudzy te wola leczą / zawieszisz na
nim korzeń Złotogłowowy / abo Rozich-
iátek / y część potym tego korzenia w dymie
zawieszáta / a czwartego dnia odeymnia go
tak powiádaia / zmienágtá ono wole że bez-
dsie schnelló z o nym korzeniem. (*Plin.*) Pu-
chline z ciála wyćiaga / korzeń z winem pi-
iac. *plin.*

Do Wenus
sá chci
wóć po-
budza.

Do Wenusá chciwość pobudza / z winem
á z miodem korzeń rościaríaac / a tym wsty-
bliwy członek pomázuiac / y toż piac. *plin.*

Próć ob-
tájn.

Korzeń ten wárzony z Zielunem á zma-
zia / tym krozy parkiem smierdza / jest má-
zanie użyteczne / pod pachami abo y okolo
kroku.

Kamienio-
wi nyrko-
wemu.

Tenże korzeń w winie wárzony y roście-
rány / a pity / kamień w nyrkach krzy y wy-
wodzi. *plin.*

Słesione
boligac.
Obiázi-
siereć z by-
dłá cyni
porożo.

Hippokrates ná bolenie frogie słesiony /
nasienie pić z winem kazał.

Wsy mo-
zsy.
Wá zbićie
zásińtálo-
słi mierz

Plesowátosć bydła ze wrzodow / abo z
oparżywosći sierćia okrywa / korzeń Ro-
zich iátek plastruac. Abó sokiem tego prze-
wárzonym pomázuiac. [*plin.*] Abó sámym
korzeniem czesto nácieraać.

Wsy morzy / tylko dsiury krozi cho-
dzo sámym korzeniem pozáykawšy.

Ná mierzćie zbite á pochluczone / czynia
pospolićie z korzenia á z oliwy / iako sie wys-
szey powiedziáto / mázanie / ale to o sámicy
rozumieć.

Kany także goi / to o sámicy rozumieć.

Kany get.
Bolenie
golent abo
nog.

Bolenie nog abo golent / sok korzenia z
Migdálowym oleykiem zmieszány / tym po-
mázuiac / przedko wsmierza. *Apul.*

Puchlinie
nogent.

A gdzieby puchnely nogi / a przytym bo-
lenie bylo / Korzeń tenże tłuszy á plastrowa-
ny / leczy ie. *Apul.*

Wetreb
bolent.

Wetrobny bolenie dsiwnie przedko wsmie-
rza / Korzeń tenże wárzony / z pitym miodem
wżywany. *Apul.*

Oleiek.

Oleiek tym sposobem moze wczynić. Ko-
rzeń tego ziela wydrożyć / y oliwy wen nálać
y w zarzyszym popiele go wárzyć. Abó go
drobno posiekac / y w oliwie smazyc / a po-
tym wyćinać / y do potrzeb lekárskich cho-
wac. Ten

Odmrożonym członkom y pietym zylom
ieś użyteczny / nim namázuiac / o czym sie
tez wyszsey námiemilo.

Gluchosćie iest lekárstwem z námiemiy /
puszcáiac go w vsy po kropce / po trzech /
abó po czterech ćieple.

Podágre wkláda nim nácieraać.

Rozsadek z wważeniem.

Jedziec tu przystoi / tym krozy sie le-
kárstwy proślymi bawia / że te sukki Rozich-
iátek / teozie z Distorida y z Galená tu sa opi-
sáne / tylko naleza sámcowi Złotogłowowi /
kroze Plinius / te sámicy y sámcowi przypis-
sał. Abó wtem liście sámice y korzeń go-
racyšy iest y słamowášy niźli sámcow /
przeto do ran / do wrzodow / liszatom / po-
pábálosći / wiecey słuzy / niźli sámec.

Złotogłow rzeczony dla tego / że złotey
abó zolcey bány má kwiecie y korzenie abo
rádnicy glab ná korzeniem. Zás Rozie iay
ká od formy y kształtu Rozich iátek abo iader

O Sniectku cudzoziemskim / abo nágin O szlochu.

Rozdział 129.

Bulbus esculentus.

Kagen Zwiwel.

Miodek Afrycki / abo O-
szloch / o ktorzym tu w tym
rozdziale Dyoskorydes piše / ná-
zwálišny go cudzoziemskim / á k-
temu nágin. Przeto iż tu w Pol-

seze nie sa te szlochy / do wżywa-
nia przynalezace / pospolite iako
sa w cudzych stronach / á zwła-
szcá w Grecyey / gdzie sie d a wiet-
szego wzbudzenia do wśeteczne-
go Wenusá w tym bázro kocháli /
Nie żeby y v nas w niektórych krá-
inách nie byly nálezione / ale w Ru-
skich y Podolskich / gdzie ia rozma-
ite znáydowalem / á mianowicie

po gorach

ney ábo Zobowey / maki Stonecznikowey przyday / mostu do połowice wywarzonego : z tego wshyckiego plastr uczyniwšy / ná przereczone sadzele y bolaczki ogniste przykladay. Toz korzenie w winnym lagru wárzac á plastruiac / czyni.

Z maki Jeczmienna ná świeże przymioty ogniste przykladáiac / rospadza ie.

Zácmeniu oczu solz korzenia tego w winie starym stódkim zwárzony / przydawšy Mirthy á Száfranu / bázso osobliwie leczy y zastony z nich spadza. [Dios.] W lagrze winnym wárzone / á przez chustka plastrowane. *Plin.*

Wšom záwrzedzialym y ciełacym / ták sam tylko sol w nie puszczany / iáko y z winem / w ktorymby Badzido / miód Mirthy / bylo rostarte zmieszány / ciepło puszczany / osobliwym iest lekárstwem.

Wšeláka zastone z oczu sciera tym sposobem : Wšiac Száfranu Cymentu / Mirry práwey / kázdego po łocie : to wárzyć w kwáterce solu tego ziela / przydawšy druga kwáterka winá czerwonego / áz połowicá wywre : potym dlugo ná stóncu temu dáć stać w miedzianym naczyniu / á tym pomáz sować. *Platcar.*

Bol zebow wámierza tenze sol / w przeciwne vcho ciepło puszczany.

Plesowátosć z opierchłosci wlosow okrywa / popiol z korzenia tego z miódem pomázuiac. *Dios.* Ábo wšiac popiolu z vpalonych pšezol / á z sokiem tego korzenia zmieszawšy másc uczynić / y máz plesowátosć mázác. *Plat.*

Odštiebienie nog ábo rak.

Opalenie od ognia / leczy korzeń Strogłowowy / wydrozýmšy y oliwry pełno nálawšy / w wárzyć przy ogniu tym pomázuiac. *Dios.* Ábo tez drobno posieklany á w oliwie smáżony toz czyni.

Boleniu vřu / iest lekárstwem sol w nie ciepło letac. *Dios.*

Bláchy y zmázy biale po cíele sciera vtárty korzeń / nim te nácieráiac : ále trzeba žeby ie pierwey chustka ná stóncu eárl. *Dios.*

Nasiente y kwiecie tego ziela z winem piřac / przeciwu sie niedzwiadłowemu iádu y škorkowemu. *Dios.*

Czyšci tez školcami žywot. *Dios.*

Tu sámice wiecey ácz y sámca.

Plin.

Wierzbom / tákže liřatom šwierzbiam / cym á suchym iest lekárstwem / nácieráiac ie korzeniem z octem rostartym.

Czyni wlosy ředzierzawe / glowe ogolt. rořy napřod / á potym ia tym korzeniem nácieráiac czeřto.

Žolzy zá vřymá leczy / korzeń tego ziela wárzony á przykladány w winie.

Gluchozie odeymute sol w vřy puszczány ciepło / ábo oley w ktorymby byl korzeń smáżony.

Žolta choroba leczy z winem pity. *Plin.* Suchotami zemdlonym / korzonki tego z Jeczmienna kářka wárzone / iest im wielkim lekárstwem. *Plin.*

Z maki vmetley korzenia Strogłowowe go / ábo Kóřich iatel / z maki pšeniczna zmieszána / chleb pieczony tymže iest bázso zdrowy.

Nikánder stárodawnego wielku lekárz / przeciwko vřczkmeniu od wozow / ábo y niedzwiadkow / trzy ćwierci lotá dawal pić z winem / badž nasienia tego / badž korzenia / badž tez y byla sámego : á posciel kázal tym žielim porřesáć / tym ktorzyby sie vřczkmenia tych beřliy bali. *Plin.*

Preciwko iádom wšelákim ták beřliy / mostkich iádownitých / iáko y žiemřkich / pite iest lekárstwem. *Plin.*

Terwom / ábo žylom suchym.

W stáwiech lamániu / korzenie z jeczmienná maki plastruiac / iest lekárstwem.

Liřcia wárzonego we wšelákich chorobách pospolicie rádži vřywáta lekárze. *Plin.*

Goleni záwrzedziáte á smrodliwe / proch z korzenia tego z miódem z mieřány / á plařrowány / ábo z džialána smola řewca zmieřány / ábo tez tylko sámym zasypowánim tego / iest vřyreczny. *Plin.*

Kospádliny tákže toz leczy / w rakách / w nogách y gđžieko lwiek bedace.

Boleniu cíáta wshyckiego / iest osobliwym lekárstwem / solz korzenia wycišniony á z miódem zwárzony. *Plin.*

Czyni zapách wdziaczny cíátu proch korzenia tego / z korzeniem eártym řiolkowym / á z trocha soliz mieřány. *Plin.*

Liřcie toz do przereczonych chorob leczenia može iáko y korzeń.

Swinie wrzody zá vřymá. Dymienice gđžieko lwiek. Wrzody ná twarży řkodliwe. Wrzedzenie / y tředowátosć sprořina / leczy liřcie wárzone w winie / á przykládáne. (*Plin.*) Ábo tez w ocie wárzone. Ábo pšecoty ná popiol vpalic y z sokiem zmieřác / á tředowátosć pomázowác. *Plat.*

Podágrze vřpokáta / piřac tego korzenia ćwierć lotá / badž wárzonego ábo řurowego. (*Sophodes.*) Ábo korzenia tego wárzonego pořywáta.

Jeem / Toz wárzone plastruiac / ábo w oliwie smáżone / ná boleiacie nogi ciepło przykládáne. *Tab.*

Wolá ná řyi y gárdle leczy / przydawšy cachridis z winem / to iest / ábo nasienia Kozmárynowego / ábo řzasy leřczynowey bo to oboite Grekwie tym imieniem Cáčriszowia. *Plin.*

Zářzymániu vřyny / ábo cíážkiemu tey pu

řezániu /

Item. Ná přymioty ogniste świeže.

Oguzáćmeniu y zářciu zářlou.

Wšom záwrzedziálym y ciełacym / ták sam tylko sol w nie puszczany / iáko y z winem / w ktorymby Badzido / miód Mirthy / bylo rostarte zmieszány / ciepło puszczany / osobliwym iest lekárstwem.

Wšiac šafro Cymentu / Mirry práwey / kázdego po łocie : to wárzyć w kwáterce solu tego ziela / przydawšy druga kwáterka winá czerwonego / áz połowicá wywre : potym dlugo ná stóncu temu dáć stać w miedzianym naczyniu / á tym pomáz sować. *Platcar.*

Bol zebow wámierza tenze sol / w przeciwne vcho ciepło puszczany.

Odštiebienie nog ábo rak.

Boleniu vřu / iest lekárstwem sol w nie ciepło letac. *Dios.*

Wierzbom / tákže liřatom šwierzbiam / cym á suchym iest lekárstwem / nácieráiac ie korzeniem z octem rostartym.

Žolzy zá vřymá leczy / korzeń tego ziela wárzony á przykladány w winie.

Gluchozie

Žoltey choroby.

Item.

Wřczkmeniu od wozow.

Bolaczki w vřczkmeniu.

Preciwko iádom.

Žylom suchym. Lamániu w stáwiech. Bázso zdrowy. Goleniom.

Kospádlinám.

Boleniu cíáta.

Czyni zapách wdziaczny cíátu prochu. Liřcie toz može.

Swinie wrzody leř.

Dymienicom. Wrzedzenicom. Tředowátosć.

Podágrze.

Wolá pod gárdlom tráci.

Cíážkiemu pšezániu vřyny.

Od resu
mu odcho
dziącym.

Item.

aż sola / albo z rosolem / bo y daleko przyie
mnieyşe sa tym sposobem wzywane / y tucza
ciało lepszy / nie tak pufa / y przedcy do stra
wienia przychodzi w żołądku. Gal.

Przypiarwia ie imi rozmácie. Jedni
smażo ie w oliwie. Drugzy ie odwarzają.
Imi ie na roście pteka. Drugzy tak suro
wych wzywają dla wdzięczney w nich gorz
kości / która do iedzenia mych potraw po
budza / y chęci dodaje.

Krosty sliwiace sprosne / iako sa Trebo
waciny / spadza.

Item, Kány Korzei Snietkow z octem a
z siarka rościerany got namazuiac tym.

Z octem rościerany wsczknienie od weja / y
bestij iadawitych leczy / ym pomazuiac.

Kwiecie tego Snietku albo Opiechu v
wierciane / pstroćiny na golemiach y nogach
z ogniściego vpalenia spadza nim pomaz
uiac.

Bolaczki twarde admielcza swym przy
łożeniem.

Pieczono sa zdrowşe y smaczneyşe do
iedzenia niżli warzone.

Sydom poturczonym iest lekarstwem na
cieraiac ie nim.

Erassstratus na vkszenie od psá kaze sol z
mázia albo z smoła przykladac.

Brew z kadkolwiek plynaca zaslana wia /
sol z miodem zmieszany pomazuiac. Plin.

Z iesliby z nosa gwałtownie plyneta / tes
by sol tego z Koryandrem a z mała zmieszá
ny przykladac. Plin.

Lisáie goi z octem sol zmieszány a nácie
rane. Plin.

Párchy y wrzoby zle z glowy cielace sol
z ciptim winem / albo z żółtkiem nácieraiac
leczy. Plin. Theodor.

Tymże Snietkiem Theodorus kaze plyná
ce oczy nácierac.

Kány sam tylko tarty a przywiiány / goi.
(Damion) albo z miodem pitym rościerány
a do piaci dni przylozowy erzymány. Plin.

Bolenie w slawách z mała Jeczmienna
zmieszány vsmierza. Plin.

W winie warzony / a na żywot y slábizny
plastrowány / twardose ich odmielcza.

Czerwona chorobe leczy / ze dżdżowa wo
da rościerány a pity. Plin.

W pigulách z Czartowym lánym kto
re wielkości máia bydz bobowey / pozywa
ny poturczone leczy. Plin.

Wogi paralizm gdyby komu byly obie
te iest lekarstwem / a vrolacza ten kroyby
byl lisowacy / z miodem a z sola nácieraiac
ie. Plin.

Lesny Snietek / wnetrznierány z Czarto
wym lánym / kroye Sylphium zowia / w
pigulách wzywány leczy.

Nasienie Snietku ogrodneho pite z wi
nem / na vsczknienie od páiaká dlugonogie

go / rhalangium zowia Lácinnicy y Greko
wie / iest lekarstwem.

Toz nasienie dawano z winem albo ze
dżdżowa woda zstarşy pite tym / kroyy od
rozumu odchodzili. Plin.

Szkodzi.

Sydom suchym / swym czestym wzywá
niem / bázno škodzi. Także

Surowy / surowe y zle w cíele wilgotno
ści czyni zá czestym wzywaniem.

Opuśenie y w żywocie gryżenie czyni
gdyby byl wzywány nie dowraszowy swey
własney miary.

Koszadek.

Myla sie / kroyy z skalonska Cebula /
albo Oblochom nuaniua go bydz / iako ama
tus Lusitanus.

Spilance albo Wod
zronie żółtym. Rozd: 130.

Bulbus vomitorius.

Spilantá / która żółtym Po
dżrzonem zowiemy / iest
ziółko z żiol Cebulátých / albo
Narcisflów. To listu iest lipzey
şego / y daleko dluzşego niżli
Snietek endzoziemski / który O
slochom Afryckim nazwálišny / ko

rszeniem

Reffom y
miedzie
nicom ná
twárz.

Wsknie
nia od w
já.
Pstroćiny
ná gole
niák.

Twardey
pa chlinie.
Przeony
warzone
lepsze.
ná stur
gynie şyl

Reu z
slánawia.
Reu z
nosá zslá
nawia.

Lisáie
goi.
Párchy
leczy.

Ogom
plynocym.

Kány got

Bolenie w
slawách.
Twardose
slábizny
jyretá od
mielcza.
Czerwona
ce.
Poturco
nym.
Wogompá
rálizem
sárdziomf.

Kány wne
trzne.

Wsknie
nia od pá
iaká dla
nogiego.

po gorách Sádowych okolo Lwowa Także na gorách lesnych Kuropátnickich / na Pokúciu. Ale že nam nie sa zvyčajne ku vzywaniu / by nam niey sie tež o ich znátomosci y vlastnosti nie wywiaduemy. Ale y Diolopisowie poslednieyšy / Dyostorydá / Galená / Pliniusá / Theophrastá / dla nieznátomosci ich / nie vlastnego o nich nie pozostáwili. Nagim tež tu zoviemy go / že korzeń tego Cebuláty / tak subtelna lupinke ná sobie ma / že sie zda žadney nie miec. Jednáť wšyscy máia listie wáskie / dlugie / iáko Luk / rozkladáia ce sie po zemi. Głob prosty ná wierzchu / podčas biaty / podčas bleditny. Solte drugie máia / drugie bládozielone / ábo žolto / korzeń každý Cebuláty / ále ieden biaty / drugie czerwónawy / ábo rumiány.

Ten z Afryki do Grecyey bywal przywożony / smáku gorzkie.

Przyrodzenie.

Ten Ostoch iáko Galenus piše w 6. księgách o ziolách / ma w sobie wilgotnosť chłodna / lipka / y hruba / y do strawienia trudny / pušacy / y do stolcow pobudzáiacy. Jednáť plastrowany / do gorzkosci y zwierania / wyciera / spaia / y nieiáko kolwiek tež wysuša. Abowiem pospolicie te lekarstwa ktore wycieráia / máia w sobie gorzkosc / zaś ktore spaiaia / máia zwieranie. Dáczym oboim idzie wysušanie.

Mocy skutki.

Cieplego przyrodzenia jest / przeto žoladkowi jest wzyteczny / á ile czerwonošciem kowáry á przy gorzknieyšy / abowiem strawneyšym czyni.

Wzbudza chec do Wenusá swym wzywaniem.

Máia w sobie wšyške gorzkosc ostrá / zrye y wšlá zotrza.

Cialo barzo tuczo y množa. (Dios.) we dwoicy wodzie wárzone. Gal.

Opušáia wietrzności množac. Tá wywinienie y wybicie sláwu / tlućac ie á plastruac / jest wzyteczny.

Tá rázy tuczony / takze plastrowác go dobrze.

Lamániu w czlonkách jest lekarstwem plastruac ie.

Darnie y ine w cieie tkwiace rzeczy wyčiaga swym przyloženiem.

Wrzody Ránceruiace goi / w popiele pieczony / á z miodem roštarty y plastrowany. *plin.*

Podágra leczy badž sam tylko badž z miodem wtuczony / á przywitiány.

Puchline z ciála wywodzi / wšasenie od psa / z miodem á z pieprzem wtarty y przykladány.

Poryzáwáciaga. *Dios.*

Bolenie žoladka wamierza. *Dios.*

Párchy y wrzedzenie z głowy čiékace z przypiekána Saletra spadza.

Takze tež lupiete z głowy wyczyscia. *Dios.* ábo z winem rošcierány. *plin.*

Krosy á sadzele krawe ná twarzy / sam przez sie ábo przydawšy do tego iánowy žoltek šciera.

Siniálošci pod oczymá rospadza. Takze y ine stuczonych rázow / tak sam przez sie / iáko z žoltkiem vmiešány.

Piegi takze z twarzy spadza / z miodem á z octem vmiešawšy sol tego / ábo z winem ábo z Aminem kramnym wárzac y ná stoji cu ie pomázniac.

Dáwrzedziálošci vsu / y pogniecionym : Takze páznogciom potluczonym / z teczmienna málo plastrowany / jest wzyteczny.

Szyški goi / pieczony w goracym popiele á z popiolem spaloney głowy Sulwice ryby / plastruac.

Oštrošciála oddala.

Ogorzálošc od stonca / z ciála y z twašy / Mátny czarney bližny / rzy šciera potol z nich z *Alcyonium* zmiešány / á pomázowány. [*Dios.*] Ábo z miodem á saletra z miešawšy ná stoncu mázác.

Przepuklym jest lekarstwem / wárzac ie w octe / á wzywáiac.

Z Galenusá.

Ten Smiedek jest tež barzo tym wzyteczny / ktorzy z pieršy charkaniem ropy pozbywác nie moga / choćiaž istnošci jest lipkety y hrubey / bo gorzkosc ktora ma w sobie / tá wštramia mu tey hrubosci. Ale ma byđ surowy rádniey á niži wárzony w tey mierze pozrywány. Bo przez odwárzanie / á ile we dwu wodách / wtraca przyrodzona gorzkosc / ktorey vlastnošc jest hrube á lipkie máteriy rozprawowác / siekáć / y rošcienczáć.

Wzywáia ich pospolicie z octem / z oliwa

Opušáia. Wywinienie.

Rázom tuczony Lámania w glonách. Darnie z ciála wyčiaga. Ráncero wátnym wrzedom.

Podágrze.

Puchline. Płaskony od psa.

Pory hásmie.

Bolenie žoladka párchy te.

Szyški.

Lupiete. Trudná tošc z eowázy spadza.

Siniálošci pod oczymá.

Piegi spada.

Wšom z dáwrzedziálošci.

Páznogciom. Szyški spada.

Oštrošciála od dáta.

Ogorzenie pštraciny gárne spada.

Pizepu klym.

Szledzi gerte iego wzywanie.

Do pozbycia rpy z pieršy.

Przypáka ná Smiedek ábo Dišleka.

Żoladko w wzyte 517.

Wzbudza do Wenusá Jazyk á 30111.

ophraustus piſe w 7. Księgach w rozdziale 12. Ten kwiat tey znaczy obfity wrodzay/ iako Vericus piſe / a to gdy nie przedko wiednieie.

Wybor.

A nalepſza bywa / ktora o dwu wierzchach roſcie ſpolu ſie ſkłada iac / gorzka y pieprzna.

Przyrodzenie y złozenie z żywiolow.

A czkolwież bärzo roſprawa / roſcieniecza / rozſieknie hrube a liptkie wilgotności y otwiera. Wſkażoż nie bärzo rozgrzewa / tylko we wtorym ſtopniu aſo w trzecim. A iż ma w ſobie nieiaka iadowitoſć ſczypiaca y ſzkodliwa / przeto ſtaro dawni Lekarze kaza ia pierwey aſo wärzyc aſo piec / zalepiwſy ia w glina aſo w ciäſto / y do goracego pieca piekärſkiego wſadzic / aſo by ſie ciäſto do brze vpietlo / a g dzieby ſie w iednym nie dopietlo / w drugie zalepiwſy znouu piec / aſo ſie prawe do brze vpiecze / aſo w garncu nowym zalepiwſy / aſo w zarzysnym popiele w pączesi kopone zmączane obwinawſy / a po vpieczeniu y ochedożeniu to co we ſrzodku ieſt / mieſo ma bydz znouu wärzono. Bywa y wärzona we dwu wodach aſo pozbedzie wſyſtkiey gorzkości y iadowitoſci / co poznac po wodzie / ieſli nie ma w ſobie oſtrogorſkiey pieprznosci. Potym mieſo ſamo z lupin obłupiwſy / w ſruczki rozzebrac aſo w talarci / y na nic powciebawſy / zeby ſie iedno drugiego nie dotykało / w cieniu ſuſzyc. Takiey vzywac mamy badz do oleyku / badz do miodku / badz do wina aſo y do oczu.

Noc y skutki z Dioſf.

Dochline porojnie z ciäla wywodzi / w

ziarofy tey Cebule naprzod vpieczoney do brze ſrzodek / a potym wärzoney (bo tak przyprawiona / namniey wnetrznosciom ſzkodzic nie bedzie) Dſo. to ieſt pol ćwierci ob lotu / y to z octem y z miodem vtrzec y dac pie / aſo wiem vryna puchline wywodzi. *Apul.*

Moze bydz vzywana ta / ktora po vpieczeniu w talarci pokraiana / y na nici powciebana / na wolnym powietrzu w ſuſona / z winem / y z oliwa / z octem / iako Dioſkorides piſe.

Czary wſelakie odganania y pſwie / na dziwiazch domowych cala Cebula zawieſzona. Surowey do wnetrznich lekarſtwa nie godzi ſie vzywac / tylko przyprawiona / iako ſie iuz powiedziało. Do zwierzchornych ſurowa poſpolicie wchodzi.

Koſpablina / badz w nogach / badz w rekaſch leczy ſrzodek tey Cebule ſurowey w oliwie ſinazoney / aſo z biala ſywica varta goi pomazuiac aſo plaſtruiac. *Dioſf.*

Ua vſczknienie od weza w octcie wärzono a plaſtrowana / ieſt lekarſtwem oſobliwym. Takze y na vſczknienie inych beſhy iadowitych. *Dioſf.*

Tej Cebule pieczoney roſcioć czeſc iedna / oſm czeſci ſoli przyſiekanej / y to weſpol vtrzec / a z pol lora aſo troche wiecey przydac. *Sywoc obmiatekza. Dioſf.*

W trunku aſo w lekarſtwach pachniacych / nie wolna vryne wywodzi / y wilgotności zbynie znia. *Dioſf.* a Plinius z miodem a z octem radzi tey vzywac.

Puchline / ocet tey aſo wino pijac / woleſkim lekarſtwem / aſo z miodem y z octem. Zolabkowi nie ſtrawnemu / y w ktorym poſarmy ſplywalo.

Zolcey niemocy.

Morzeniu y gryſieniu w liſtlach.

Miodek.

Zaſtarzalemu kaſlowi / miodek z tey przywany ieſt lekarſtwem.

Gwiſdzorchnocym.

Dychawicznym / miodek ieſt vſyteczny / z niego / ktory zowia *Lach de Scilla.*

Arwia charkacym / y tym krozy z trdnosci wycharkuia / ktore *Anaphoreticos* Grekowie zowia.

Toz y tym / krozy poſarmow zaterzymac nie moga / tenze ocet tey pijac / aſo ćwierc lora z miodem pozymana.

Ten miodek dſiſteyſy Aptekarze tak czynia. Biora ſok wygniecioney Cebule zamorſkiey / Miodu przewarzonego y obſymowanego / kazdego za rowno po funkcie y weſpol to wärza aſo do przyſioynego zgeſzenia. Tego na ſtare kaſle / na dychawice / na niewolne wycharkania plugawosci

Czaram.

Surowey nie godzi ſie vzywac

Koſpablina y goi.

Vſczkniecia Ja gercze iuz iest lekarstwem.

Sywoc obmiatekza. Miod y p dſi.

Puchline Zolabkowi w iace ma Zolcey nie mocy. Wteremio w zrobiec

Kaſleni zatarzale / w i dſie c dſi nocym. Dſy oſi gſym.

Arwia charkacym. Tradne mu wy charkaniu Nie zarczy mutocym polat maw.

Kaſlam. Dychawicy.

puchline lecy.

zaniem iednak sa sobie podobne /
tylko ze ten skorka czarna jest oble-
czony. Kwiatu białego / we wna-
trz żółtego / niekiedy rumiane. Na
sienie czarne / w cienkich lupinkach
abo mechyrzynach / iako Cebulne.

Adiensee.

Wspolicie roście rad w niż-
nach.

Przyrodzenie y złożenie
z żywiołow.

Jest przyrodzenia ciepłego

daleko a niżli Smedek Afrykański /
iako Galenus w 6. księgach o zio-
łach piśe.

Mocy skutki.

Mechyrza wśelakie niedostatkę leczy ko-
rzeni / bądź sam surowo pozrywany / bądź też
z warzonego iucha pity. *Dios.*

Jedziony abo także rostarzy a pity / wo-
mity czyni.

Kozsadek z wważeniem.

Sa ktorzy między Tarciskie abo iedno z
nich bydy powiadaia / ale sie myla : chociaż
korzeniem jest im nieiatokolwiek podobny.
Apuleius teżyiny opisuje / a ten tam z Tarc-
iskow rodzaju / o ktorym powie sie o Tarc-
iskach da Pan Bog / piśe.

Wchyrza
me dole-
głwości
leży.

Womity
czyni.

W Cebuli zamorskiej. Rozd. 131.

Scilla.

Meerzwibel.

Cebule morska Plinius dwo-
iaka bydy piśe. Samca / Kto-
ra jest listu czarnego / abo czerw-
nego. Te obiedwie maia korzeń
wielki / wielu lupinami przyodzia-
ny iako y naša Cebula czerwono-
lisowatymi. Od spodka wielkość

korzonkow cienkich a długich wy-
puszczaia. Lupin jest mięśnych /
soku lipkiego pełnych / gorzkiego a
ostrego smaku. Z tego korzenia
napierwey glab abo pret iako y z
Szafraanu wyrasta / dlugi / cienki /
okrągły / a lekki / z tego pret a kwiat
z żółtą białą (abo bladożółtą) ie-
den przeciwko drugiemu rowno /
na obdłużnych stopkach wycho-
dzi o czterech listkach / a w samym
wierzchu ten pret jest kłosowaty /
ktory kwiat gdy sie zstarczy y z-
wiednieie / dopiro po wielu dni
wyścia / listcie wyrasta serokie /
listciu Aloesowemu podobne / za-
dnych stopek niemaiace iako y Ce-
bulne listcie / z nich niektore ku zie-
mi sie nakłaniaiace.

Ta Cebula bez ziemi przez czas
długi samym tylko powietrzem
trwać moze zawieszona na nici /
bądź na dworze / bądź w gmachu.

Adiensee y czas.

Roście nad morzem wspolicie /
a obficie w Apuliey / w Sycylyey.
Trzykroć do roku kwitnie / ktorym
kwitnieniem swym też trzy czasy
pokazuje bydy sposobne do sprá-
wowania roly do sienia / iako Te

ophra-

Głęboko
Który
wzrost
ści ma
wzrost
długość
szczyt
Pada
cey stemo
cy
Pacali
jem naru
szym.
Zoladek
strawiony
by gni.

Zwrost zby
tęch w
getności
Parzute.
Bredaw
Foni.
Odzia
nia.
Symot
ści.

Cratom w
domu nie
dopuszc
szkodzie.
Porzute
wacocym
z długiey
choroby.

Omac
rwa gło
wiska o
cet cebule
cy piase
to raz wie
le.
Octu tne
przeprawa
nojska.

pierści, na bole nie ich liżac wzywają / lyżka /
dwie / naraż.

Też do tych przereczonych chorob wzy
wają tey miasto potrawy / waznac ja w mie.
dziejce piym : ale ktorzy wnetrzności y kisi
zranione y zawnrzedziane maia / strzedz sie tey
maia.

Kaduk a pabaiaca niemoc cierpiacym /
leczy. *Dios.*] stara wzywa / nie dawne w
zdrawia.

Paralizem naruszonym / także jest lekar
stwem. *Dios.*

Trawienie w zoladku czyni / badz ocet a
bo wino tey pite / badz w miedzie wazrona
a pozywana / jako sie powiedzialo przed
tym. Z miodowym octem chwierc lota tey
piac proch wywodzi stolcy hrube / liptie
y melankoliczne wilgotności.

Brodawki y odzianie / pieczona pla
strowana leczy.

Tej stolce czyni naclenie tey z suchemi si
gami tarte a pozywane.

We wrociech abo we drzewiach zawiesz
na / broni wselakim czardom w domu sro
dzie. *Dios.*

Z dlugiey choroby powstaiacym / wyte
czny. *Dios.*

Sposoby octu czynienia.

Plinius uczy / jako ocet z tey cebule mor
skiej czynic : Kaze przyprawa (o czym sie
wysley powiedzialo) y na nicia ch wufsona
do octu co namocneykego na nicia ch tak
zawiesic / zeby sie nigdzie nacznia onego
nie dotykala / y przez 48. dni na taktim ston
cu dobrze zatkawfy y oblepiwfy wierzch o
nego nacznia / temu stac. Potym przecedzic
a chowac do przereczonych potrzeb.

Ale koby zaraz tego octu wiele pit / tak
w nim dusze zatai na chwile / takoby obu
marl / y owsem obumarlym uczyni do czai
su. przeto obyczajnie go potrzeba wzywac.

Iny sposob czynienia octu z tey
Cebula. z Diosk.

Cebule morska / wedlug opisania przed
niego / przyprawiona / y przez 40. dni suszo
na : Wziac funt jeden / wley na to kwar
1 2. mocnego octu / y pilnie zatkawfy / przez
siebm dni na stoncu niechay stoi : potym
wykawfy ja z octu / wyzacia miedzy reko
ma co nalepty y namocney / on przez od
cznic / a ocet gdy sie podstoi / do potrzeby
zlawfy y przecedzawfy / choway.

Drudzy na funt tey Cebule tylko kwart
piec octu leia.

Ini Cebule te ochedozawfy tylko / a nie
suszawfy / za rowno z octem biora / y przez
miesiecey czesc ja mocza : a takowy ocet
nad ine poteyniey rozsteknie y rozcina wil
trogosci hrube / liptie / klistowate.

Ocet z Cebule zamorskiej.

Ocet.

Ocet z tey Cebule czyniony / wielkich y
durnych a niewystawionych jest skutkow
o ktorych sie niżej namieni z Pitagory. Ten
bywa czyniony tym sposobem : Wziac tey
Cebule przyprawionej a wysuszonej / loto
15. octu winnego abo miodowego mocne
go y ostrego dwie kwartie / zawiesic zeby
sie nie dotykalo nacznia / jako Plinius w
czy. To na stoncu przez czterdzieci dni y
osm moczye / potym przecedzawfy / cho
wac go dla potrzeb rozmaitych. Abowiem
tak Galenus o nim pise.

Zeby wmacnia chwiero cace /

Dziasla zagnile y gnilec /

Dziegna leczy /

Smrod z wst pochodzacy oddala / plo
czac nim / abo kazdy poranek po trose go
piac. Wsta zoladkowe czysci y postila /

Tchnienie bezpiecne czyni /

Wzrost bystry czyni /

Zamulenie zoladka otwiera /

Mowa bezpiecna czyni /

Zatym opuszenie zadne nie nteci sie / kazdy
poranek po pol lota go piac.

Blady rumieniec piekny daie.

Zoladek zdrowy czyni / strawny / chocia
by mu miara czesto przebierał.

Gluchota odeymnie w wychedzone w
fy po kropce abo dwu cieplo puszczajac.

W ciele zadnym plugawosciom nie do
puszcza sie zamnazac / ani kolerze / ani fl
gnie / ani melankolicey.

Zaduszeniu macice jest wyteczny.

Od smierci nagley / ktora *Appoplexia* zo
wta / zachowyma pity.

Mowa utraczona badz wselakim naru
szemem / badz z takiego inego przypadku.

Gios iasny y krzykliwy czyni / bo puszcz
te w gardle wychedaja.

Melankolicznym jest barzo wyteczny te
wilgotnosc rozprawuiac / cienczac / y wy
cieratac.

Zanotkice leczy korzen z octem a z chle
bem wtarey a przykladany.

Serce postila.

Stolce wolne nigdy zatwardzenia niedo
pucci.

Drzyny wolne odchodzenie czyni.

Kzygania zadnego niedopusci / ani kwa
snego ani zapartkami.

Podagrykom / artretykom / barzo jest w
yteczny.

Warcoby / slesiony / zatwardzeniu jest
lekarstwem wielkim.

W posciach tez by takie nieczystosci byly /
wychedaja.

Te sa skutki octu tego / y wiele inych o ko
rym to swiadecwo w księgach swoych Py
tagoras.

Faby wma
cna.
Dzialom
zagnilym
Smrod z
wst odpo
dza.
Wsta zo
ladkowe
postila.
Tchnienie
bezpiecne
czyni.
Wzrost by
stry czyni
Zoladek
zamule
niu.
Mowa be
spieczne
czyni.
Opusze
niu.
rumieniec
dnie kra
wosc zo
ladkowi.
Gluchocie
wilgotno
sciom.
Macicey z
duszoney.
Smierci
nagley bzo
ni.
Mowa w
traconey.
Glosu krzy
kliwemu.
Melanko
licznym.
Zanotkice
lecy.
Serce po
stila.
Stolce wol
ne czyni.
Drzyny wy
chodzi.
Kzygania
nie dopu
sca.
Podagry.
Elenkom
lamidni.
Warcobie
slesionie
Zobacz
nieczysto
sci wyspa
sca.

aż iac kwiat biały z siebie wypu-
 sza wonny. Ten gdy w wiadnie
 y opadnie / pokazuje sie iakoby ia-
 godka ábo obdłużny żoladz / ábo
 coś żoladziowi podobnego. W
 lupinie nasienia pełno / iadertom
 Pomarańczowym podobnych /
 ieno drobne á czerwone. Korzeń
 ma czerwieniawy / na wiele cze-
 ści rozdzielony / twárdy / zdre-
 wniały / skóra na nim tłujsza á lip-
 pka.

Capparis. Kappern.

Adieysce / wybor / y czas.

W Wielu krainách ciepłych
 sam przez sie ledakedy na ia-
 lowey ziemi / na rumách starych /
 na starych murách / w suchej zie-
 mi á piaskowátey rosćie / iako we
 Włoszech / w Apulicy na wyspách
 Egipskich / na ostrowiech morza
 Adryatyckiego.

Nalepsze z Cypri / iuz przypra-
 wne bywáia przywożone. Piśe
 Plinius / że Kappary Arábstie sa

škodliwe / co y Galenus teź po-
 swiadcza / mówiac / że Afryckie
 káza. Sycyliyskie womity rády
 czynia / skorki z niego máia bydz
 lupione na początku Wiosny / á w
 cieniu máia bydz suchone / ábo y na
 słońcu / do šestci lat w swey porze
 trwáia. Ma bydz do lekarstw
 wzięty / ktory przelámujac zeby sie
 nie kurzył / czerwieniawy / zlekká y
 gorzka. Kwiecie zbieráia póki
 sie nie rozkwitna y nieotworza / bo
 rozkwitla nie sie do lekarstwa /
 w soli máia bydz zachowane / kro-
 re tylko do roku / á nadálej do dwu
 trwáia. Plat.

Przyrodzenie Kapparow
 y zlozenie z żywiołow.

Kappary sa przyrodzenia ciepłe-
 go / y suchego we wtorym stopniu.
 A Galenus piśe / że skóra z korze-
 niá Kapparowego zwárzáia / o-
 stra / gorzka / ćirpka / skad iásnie
 pokazuje sie / że ma zlozenie swego
 przyrodzenia przeciwnych sobie
 rzeczy. Abowiem wyćiera gora-
 cością swá czyści y rozprawia.
 Dás ostrością swá rozgrzewa /
 rozwodnia y trawi / á ćirpkóścią
 zgeszcza y stwierdza. Owoc po-
 dobne ma skutki skorkom z ko-
 rzenia z ietym. Także liście y drze-
 wko samo iuz nie tak poteznie iako
 skorká y owoc.

Moc y skutki.

Aetius piśe że Kapparowe liście / klacze
 nasienie y owoc / tych skutkow bydz ktorých
 korzenia skorki / iedno nieco slabiey. Tenże
 piśe / że czasu iednego bolaczka twárda w
 gardle samym Kapparowym liściem vle-
 czyl : wśakże iednak potrzeba co niego do
 nich przydac / czymby ich ostrość byla prze-
 możona.

Latorostki póki mlode / y owoc do wzy-
 wania y przyśmaku stolowego bywáia przy-
 prawione. Dios.

Kappary mnieysze y drobnieysze / w kucha-
 mistrzow bizuchowi gardlu y takornym ge-
 bom stuzacym / máia zálecenie wietrze nízli
 wielkie / wrzeczy dla przyziemniejszego smá-

czyniony *Oximel Scilliticum* rzeczony. *Mef.*
 Rzyganie kwaśne wstramia.
 Mleczysz który moczu w sobie zatrzymać
 nie może / leczy.
 Właściwie kąpienie y częstzenie moczu
 zawsze ciągła.

**Drugi miodek z inemi rzeczami
 przyprawiony.**

Ten też tym sposobem bywa czyniony:
 Ziorna korzenia Opichowego / korzenia Ko-
 priu Włoskiego / każdego z tych ośm lotow.
 korzenia Pietruszczanego / korzenia Gromo-
 wego / albo Szparagowego / korzenia Jglicy
 Włoskiej / która y Nysa wiecha zowiemy.
 Nasienia Opichowego / nasienia Włoskie-
 go Koprni / każdego z tych po dwu lotu. To
 wszystko w wodzie warzyć we trzech kwar-
 tach albo więcej / przecedzić. Wleźć na to
 octu tej Cebule poł kwarty / miodu pięknie
 obfymowanego dwa funty : To znówu
 warzą aż doskonałe wwe.

**Skutki tego wtorego Miodku
 kwaśnego.**

Ten białko potężnie rozsielnie materia-
 brube / lipkie / rozprawi / ciency / wyćie-
 ra / zamulenia otwiera.

Owarianom jest użyteczny.
 Tym też februm które każdego dnia przy-
 pada.

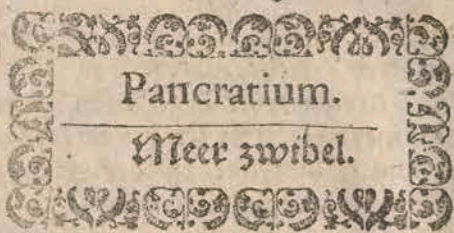
**Iny sposób przyprawowania wi-
 na z Cebulą morzka z Dioskorydą.**

Wziąć inż przyprawney / a dobrze wysu-
 ney / y włączoney co nasubtelniey tej
 Cebule przesiey przez gęste sito funt jeden /
 y zawieszawszy w wężel cienkiego a rzadkie-
 go płotna / albo w wiotcha rzadka chuste-
 chedoga biała / wpuść do baryły albo logi
 Włoskiej młodego winą / albo mościu / w
 którejby kwart 20. było. Day temu przez
 trzy miesiące stać / pozym stoczysz w in-
 naczynie / a dobrze nakryysz / choway do
 przerzeczonych potrzeb.

Drudzy też surowa Cebule / iako Rzepę
 pokrótawszy / dwakroć tej wiecey wstawy
 niżli do pierwsey przyprawy / przez czter-
 dzieści dni mocza na słońcu iarkim / a to
 długo może chować.

Ini przyprawna iako ma bydź funt itj.
 biera / y pokrótawszy ja / do logi całej / albo
 do wiadra winą młodego klada / a nakry-
 wszy przez miesiąc sześć mocza / a pozym
 w in naczynie stać / pilnie nakrywać /
 chować dla potrzeb y chorob przerzecz-
 nych.

**O mniejszej Cebuli morzkiej / która Pancratium
 zowia. Rozdział 132.**

Pancratium.

Meer zwibel.

Ta Cebula / która drudzymor-
 zka zowia / ma korzeń wiel-
 ki / Cebulaty / rumiany albo liso-
 waty. Smaku gorzkiego y ro-
 spałaiacego. Liście ma iako Li-
 lis / ieno dłuższe.

Przyrodzenie. Moc skutki
 z Dioskorydą.

Tegoż przyrodzenia / y tychże skutkow
 jest co y Cebulą morzka wielka / y tym-
 je sposobem / y pod tąż miarą y wagą bywa
 używana. Wszakże nie tak iadrowita jest w
 skutkach iako wielka.

Opuchłym. Także

Slezione bärzo chora maiałym osobnym
 jest lekarstwem / czyniac kolaczki z tej soku
 a z mali Prąssey Wyli / a w trunku winą /
 albo inego przyszynego picia / używać.

Kozsadek z wważeniem.

Pancratium tak od Grekow iako y od La-
 tinnikow nazwana jest dla swey piekney
 y wdziaczney wroby / że wszystka ozdoba
 jest y piekna.

O Kaparach. Rozdział 133.

Szewko Kaparowe nie
 wielkie jest / krzakowate / po
 ziemi sie rozkladaiace / a galazki
 w fragtu dolu zwiaiaace. Po nich
 iako po Jezynach kolacych osci

dosyć / albo po galazkach Kozo-
 wych. Liście Pigwowemu podo-
 bne / okragle / zyłowate / a mocne.
 Owoc wydaie podobny Oliw-
 kom / który gdy sie otworzy / ziele /

azieie

octem tarte / a pomazowane.

zchry
twardo
ści spadz
Sleziona
ścięga.

Zolzy y twardości w helacie niekczy y rospadza korzenie y z liściem rościerane / a przykladane. *Diag.*

Slezione cieniezy y trawie octcie wazony a zwlascza w kwasnym miedzie / a picy dla watroby w winie. *Gal.*

Stuchole
Chrobac
twa w v
sa q.

Gluchota leczy proch skorek tego / w oliwie wazony. Takze y sol liścia tego puscza ny. Chrobactwo w vsach z zawrzędzia / lości y z zagnitosci zamozona / zabita y wychada za sol z liścia Kaporowego w nie puscza ny. *Plat.*

Nasienie
abo owoc
Kaparow
y Korzen
ia iako
boles
Kasztan
w chędzi.
Glisty mo
w.

Koz y proch w oliwie wazony czyni. Owoce Kaporowy do wszystkich przereczonych chorob dobry iako y korzen / abo skorki tego / iene nie tak potężny.

Glisy w żywocie zabita nasienie Kaporowe z winem picy / abo z miodem w konfektie. *Plat.*

Item.
Wotrobie
twardości
mulney.
Plastr abo
maszanie
na watro
ba y slezio
na twar
dy.

Sol także z liścia tego z octem a z miodem picy dobry.

Watroby twardość także iako y slezioni niekczy / wazony w winie a picy.

Tęż na oboie plastr z prochu korzenia tego z sokiem psinkowym vmieszany / potym przylać winu y oliwy / y wespół do zgeszenia wazzyć / trocha wosku do tego przydać wsy nowego. *Platear.* Także wazy ta masć iako ona co ia zowią Agrippe.

zaušnjico
swietzym

Swinie wrzody abo zaušnjice nowo nastale / korzenia tego skorki z korzeniem spargalowym y z myszy wiechy korzeniem wazrac iuche pie.

Item.
masć na
za wšnie
zolit.

Ná tyż zaušnjice / masć tym sposobem czyniona / iest bázro osobliwym lekarstwem. Wziac wazą czerwonego obciawšy mu ogony y glowa ná dłoń : wlożyć go w polewaný gárnec nowy / w dolu zewšad drobno podziurawiony / żeby ten w dugim był cály gárnec / wstawie w kóciel vkropu / niech tak wre dlugi czas / aż onym ćuplem wazrosewre : ciuśkość ktora ná dno gárnca w wodzie wrzacey stoiacego splynie / y przez wilgotność woby zachowana bedzie / wiazwšy zmieszać ta z prochem Kaporowego korzenia / także z prochem Ciemierzyc czarney / y wezynie masć / a zaušnjice swiežo naroste / czesto mia mazać : puśc przy tym iuche przereczona. *Plat.*

Kolce/
Arcteyce

Kolce y Arcteyce / Syrop ten iest wzyteczny / prochu korzenia Kaporowego wziac funt / wazzyć go w soku skorek hebdowych przydawšy / culru ile potrzeba / ktorego z wody ciepley trocha / dwakróć do tego dnia wzywac ráno abo ná noc.

Jlećroć w lekarstwie bywa wzmianka Kaporow / zawšse sie rozumieć skorki korzenia tego. *Plat.*

Owoce ryłko do jedzenia y przysmakow przychodzi : ale mały bázro pokarm dać /

wiecey wzrusza chęć do jedzenia.

Flagme też wyćiera y wychada za z solą / bka y z kisel. : ale przed obiadem y jedzeniem inych potraw ma bydź wzywany : wazzone abo z oliwa z octem miodowym / a trocha Malmazyey przylawšy / przyprawione. Abowiem ocet zatlumia ich skodliwość zoladkowi. *aben Mes.*

Másć.

Wziac skorek korzenia Kaporowego / korzenia wielkiego Slazu / korzenia Przestepowego / Liliey bialej korzenia / korzenia Páproćianego po dwu korow co nadrobniey pokrótac / przetluc / y w oleiu Migdalow gorzkiich : przydawšy do tego nasienia Opichowego / Pietruszjanego / nasienia Wloſkiey wierzby / korzenia Gniotkowego abo Kosacowego / Mirrhy / Stryaku / po poltora : slamowatości z nasienia Fengretowego w winie bialym wyćagnoney / trzy lozy : Ammoniatu / Bdelium / Opoponaku w octcie zamorskiey Cebule to wšyſtko moczyć / po trzy lozy každę wstawšy. Woklu iarszecego / Terebintowey żywicy / po cztery lozy : y z tego wšyſkiego masć z pilnościa wielka wezynie. Do ktorey przylać moze masć / ktora zowiemy *Deopilatium cum succis* / ze cztery lozy / y tym w lewym boku pod siebry sleziona twarda y bolešaca náćierac každego dnia.

Unguentum.

Item / wziac Kaporow^o korzenia miałko wtártego / korzenia Gniotkowego / Przestepu / po trzy lozy. Masć / ktora zowiemy *Deopilatium cum succis* ośm korow / oleyku Kaporowego / oleyku Migdalow gorzkiich / oleyku Piolynowego / po dwu lotach. Wodki Pideruszjaney cztery lozy / Piolynowey dwa lozy. To wespół wazzyć do wozzenia y strawienia wodek / y wygnieść moeno : do tego przydać Ammoniatu w octcie rospuszczonego / dwa lozy : Wosku troche : y z tego wšyſkiego wezynie ná sleziona zatlwardziata abo kre / y bolešne ley / masć. Item : wziac korzenia Kaporowego miałko wtártego / Soku Piolynowego / soku Wloſkiego Koprzu / Winá bialego korzennego trocha. To wespół ná ogniu wegliszym wolnym zwazzyć / y trocha wosku y Oliwy przydawšy / z tego masć wezynie ślezenie bolešacey.

Item.

Item.

Item.

Item / wziac sig suchych miesiſtych ze 4. lozy : Bdelium / Ammoniatu / Opoponaku / po dwa lozy : Kozich ráci abo goleni / Kozlowego rogu miałko wtártych / po cztery lozy : Prochu skorek korzenia Kaporowego / także korzenia Piecperſowego miałko wtártego / po šestci korow : Octu winnego ile potrzeba do zacynienia plastru / ktory przez niemaly czas ná lewym boku nośić. Ten abowiem sleziona zatlkana otwiera / za

tu / Ktozy nie sprzyrodzenia wlasnego / z la-
tu albo z octu maia / y przeto tez w wietsey
centie bywaia. V madrych y do wocipnych le-
karzow wietse bywaia y sa daleko w wiet-
sym zaleceniu / tak do siolowego wyzwania /
tak y do lekarstw: abowiem wiecey w sobie
miesiwosci y soku albo wilgotnosci maia / y
pokarmu cialu wiecey daia / nizli mnieysze.

Do siolowego wyzwania tym sposobem
maia bydz przyprawiane / z soli ie chedogo
obrawszy / wymoczyć ie w chedogiej wodzie
studzienney / raz y trzy odlewaiac / a swiezey
nalewaiac / a zeby stonosc wysyskla od nich
odešla / potym wysaczyszy ie / octem ie po-
lac / oliwoy y Rozynkow drobnych przydac /
a maslo Salaty przysmatiem na stol dac.
(*Oribasius. Actius. Eginet.*) Moze ich tez ia-
ko drudzy czynia / a dobrze / przywarzyć tro-
che / y oliwa albo cukrem y octem zaprawic.
Drudzy iablko / drudzy Rozynki / drudzy o-
boie przydaia. A gdy ie chce polewkę zapo-
trawe lekarstwa miec / wina do nich przyle-
waia y przywarzaiac.

Slesztienie chorey y zatwardzialey / miedzy
wielu inych lekarstw / Kapary przodek ma-
ta / po kwincie skozek korzenia tego z bialym
winem pitac. Albo tez lewy bok nacieraiac /
y z tych plastr czyniony przykladaiac.

Tez slesione trawi / y moczem ia wywo-
dzi podczas krawemni stolcami / nasienia
tego po pol lota na raz z bialym winem
przednim / przez czterdzieści dni porzadnie
trunkiem wyzwaiac. *Dios.*

Wilgotnosci hrube y lipkie / Ktoze slesio-
ne zamulata / wywodzi y purguie. Takze za-
twardzialosc y nabrzmialosc iey / zmiekcza
y sciencza ia / wziać prochu z skozek korzenia
Kaparowego / prochu z Tamaryszki albo z
Wresenie / z listeczko Senesowych / po
pol kwinty / Hanyzu tluczonego / Mastyki /
pol trzeci czesci kwinty / Trociskow z Mo-
dzewowey Sebki mialko wtarcych kwinte /
Pigul Ktoze zowia *Alephantinas* / polczwar-
ty kwinty. To wysyskla winem przednim / a-
bo wodka z Jelenich Jezyczkow zaczynic /
y siedm pigul z tego wtoczyc zeby kazda trze-
cia czesc kwinty zawazyła / y z tych po ie-
dney kazdego dnia przed wieczersza porza-
dnie brać przez czas niemaly to czyniac.

Syrop.

Brew melankoliczna z innymi wilgotno-
sciami grubymi / slesione zamulaiacymi po-
lerwie y slesione wychedaja y otwiera / W-
ziać korzenia Wolowego jezyla / Lakrycyey
po locie / skozek z korzenia Kaparowego / y
Tamaryszki albo Wresenie / po trzy kwinty /
glowek Chmielu / Psejelmku / Kamianki /
Jelenich Jezyczkow / po garsci.
To wespół w winie a w wodzie / do polo-

wice wyrzienia warzyc / a precedirowy /
cukru szesc lotow przydac / y przywarzyc zno-
wu do zgeszczenia syropu / Ktozego choziem
rano y na noc ciepło po trunku dawac. Toz
tez czyni daiac prochem skozek korzenia Ka-
parowego po kwincie z miobem pitym / czy-
niac to przez czas dlugi.

Naparzanie.

Naparzanie zatwardzialey slesztienie / Pla-
cze / listie / korzenie / Hyena Mleta / Jelenie
Jezyczki / Kokomat / Poley / Kopytnik /
w ocie winnym warz / a plac sukna modze-
go w tym maczay / y slesiona chora nagrzes-
way.

Sok.

Wrzody y bolaczki zaplugawione y za-
gnite wychedaja / puszczany w nie. *Tab.*

Slesiony dolegliwosci uklada / plac albo
chusty w nim maczaiac / a na slesiona cie-
plo przykladaiac. [Tenze]

Konfekt.

Elektwarz albo Konfekt tez przeciwo te-
mu szbywa czyniony tym sposobem / wziać
prochu korzenia albo skozek Kaparowych
cztery loty / prochu skozek Tamaryszko-
wych tak wiele / miobu chedogiego ile po-
trzeba zmiesiac / a z tego wtoczyc Elektwarz.

Mocz pedzi w winie albo w miodorowey
sycie / takze warzony owoc albo y skozki a pi-
ty. *Dios.*

Przeciwo scyatyce y boleniu w biodrach
takze z winem warzone a pite / sa lekarstwem

Sok w klisterze dany barzo wsmierza scy-
atyke. *Rafis.*

Choroba miesieczna bialoglowka wy-
wodzi.

Paralizem zarazonym.

Pokureczonym.

Przepuklym.

Stowe wyczyscia. Tym sposobem wa-
rzone w winie a pity albo ploczac nim cie-
plo wsta: Korzen tez dlugo suchany / toz
czyni / ayno ze krowa z listek wywodzi / takze
zebow bolenie wsmierza / plokane z nasie-
nia Kaparowego albo z korzenia tego / w
ocie warzonego dlugo w wsciech ciepło
trzymaiac. Teyze mocy iesi sama skozka su-
cha / gryzac ia albo trzymaiac na zebiech
boletacych.

Skozki korzenia Kaparowego / wselakie
wrzody zastarzale zaplugawione y smrodli-
we / a ktemu bzegei miasse maia ce lecza / na
przod warzac ie w winie / a tym wymywa-
iac / potym prochem tychze zasypuiac. *Dios.*

Plastr ziecznienna malka z nich czyniony
a z przeplokana oliwa / a na lewy bok przy-
kladany slesztienie chorey zacpaney / a zatwar-
dzialey / iesi lekarstwem. *Dios.*

Blachy y pstrocinu biale po ciecie sciera z

Slesztienie
chorey.

Item.

Item.

Apozem-
nia.

Jelan Eo-
ley y ale-
a. nie za-
nuloney.

Item.

Naparze
nie. 3

Succus.
Ebroa
Szarym w
sam.
Wrzody za-
pluga wolo-
ne chedo-
goy.
Slesztienie.
Konfekt
slesztienie.

Mocz pa-
dzi.

Scyatyce
lekar-
stwem.

Chorobie
miesia-
cney.
Paralizo-
wi.
Pokurezo-
nemu
Przepukli-
nie.
Stowe w-
scie.
Zebom bo-
letacych.

Item.

Wrzody
zastarzale
smrodliwe
legy.

Slesztienie
warzoney.

pstrocinu
bialego
dzi.

Lepidum Pauli & Plinii.
Groß Besemkraut. Wegkreß.

Wiosce.

Pieprzyczká roście na miejscách płonnych / kamienistych / po cinytarzách / na grobiech / na rumách starych / przy murách / przy drogách y ścieżkach / w końcu rol. Pieprzycá zaś wietrza pospolicie w ogrodach bywa siewána / acz niegdzie też samá przez sie roście.

Przypodzenie y złozenie z żywiołow.

Obiedwie tak mała iako wielka rozgrzewáia / iako Kzerzuchá własná / y wysuszáia w czwartym stopniu. Wszakoz lzey wysusza niżli Kzerzuchá / otwiera / pali / przyciaga / rozpráwne / rzedzi ściera / trawi.

Stutki y moc mnieyszego y wielkiego.

S Antkow obiedwie jednákich / iedno swietrza potażni eyša y silnieysza we wosyftim.

Przeciwoło scyátyce iest lekarstwem / liście z Omanowym korzeniem wtárszy / dobrze tym miejsce przez cwiereć godzinj abo plastr trzymać y nacieráiac. Abowiem przyczy / y z głębokości ciała wilgotności wyciaga.

Toż też moze y sam korzeń Pieprzycy co nalepięz z wieprzowym stonym sadlem wtárszy. Ale po długim nacieraniu potrzebá choriemu do łaznie ieds / y onoż miejsce znów oliwa namázac / y bawelno abo welno nátryc.

Ná lewy ból wulkszy plastrować ślesziona chora á záziebla leczy.

Mocz zástánowiony z winem pity wywodzi.

Trad z ewarzy spadza. *Dios.*

Korzeń ná hui zawiészony / bolenie zebow wsmierza. *Dios.*

Pieprzycá Włostka.

Twarz ze wśelákich mákul wychedáza przyszocia. (*Plin.*) Ale przedko sie podgómázac Kozánym oleytkam spusćiwšy go z woskiem.

Także też bliżny sprosne ściera z ciáta.

Po tey stronie korzeń ná ramieniu zawiészony / po korozy zeby boleia / ból ich wsmierza. *Plin.*

Dobrze tego siólka wzywác miásto przy smáku w sálsie abo w sálcie / abo samego tytko z sola. Abowiem hrude w zoládku potráwy / y wilgotności z nich lipkie á kłitowate / cienczy / rozpráwia / rozśieknie / y rzedzi á zrolásczá Pieprzycá wielka / abo Włostka Kymy / y spadki z głowy / wzywátac tey rozgrzewa y rospadza.

W stáwciach y w członkach boleści wkláda swym przylozeniem / iáko y ná scyátyce. Strzedz tego zeby tey nie przykládal / gózie by przymioty ogniste byly.

Zoládek zimny zágrzewa.

Miesieczna choroba z zázieblenia zástánowiona / pobudza y wywodzi.

Opušenje y wietrzność rospadza.

Glisy morzy nasienie tey z winem pite / coby 10. ziarn Jeczmienny ch zázawáilo.

Uścżnienie od wozá leczy / cwiereć lécá tegoż nasienia z winem piac.

Kozsádek z wważeniem.

Pieprzyczka zawiá od pieprzney gorzkości / iáko y wielka / koroza y Kzerzuchá wielka Włostka drubzy miánnis / ze iest podobna do Kzerzuchy / y smákiem / y wonnością / y stutki. Mála zowia Kzerzuchá polná / á włásna Kzerzucha psia.

Scyátyce.

Item. Ślesziona lezy.

Mocz pa dsi. Trad spadza. Bolenie zebow. Pieprzycá wielka. Twarz z mocz 57 66.

Bliżny ściera. Bol zebo wstrámiá.

W zoládku ból wsmierza.

Kymie le kástwem w ród wlechy w członkach bolenie w smierza. Soládek zágrzewa. Miesia gney chorobie. Opušenje Glisy morzy. Uścżnienie od wozá 36.

miłostę wychędzą / nabrzmiata sciencza /
 twarżda zmiećca.

Tei twarżdość teyże ślesiony zmiećca / są
 me storci Kaparowego korzenia w Win-
 nym oecie warzone y plastrowane.

Oleiek Kaparowy.
 En bywa tym sposobem robiony : bio-
 ra storci korzenia Kaparowego dwa loty :
 storci z Wrzenie albo z Tamarysku y liścia
 teyże Wrzenie : Nasienia Wloskiej wierz-
 by / Jelenich izyczkow / Ostrzyzu wonne-
 go po łocie / Kuty kwinto / Oliwy funt /
 Octu mocnego / białego winia korzennego /
 po cztery loty : wstřy wstřyćte rzeczy miał-
 ko w Balneum Marię wstřyć do strawienia
 winia y octu. Ten

Ślesienie nabrzmiatley / zstwardziatley /
 wielkim bywa ratunkiem : wstřy go
 dwa lota / spiku Jeleniego / smalcu Gesie-
 go / po poł lota : Ammoniaku w ostrym
 ecie rozpusczonego poł lota : Wostu tro-
 che / y z tego masć wczynie / a tym lewy bok
 mazać.

PLASTR.

Wstřac Emplastri de Meliloto Dialthea, o.

leytu Kaparowego po cztery loty / Ammo-
 niaku poł lota / to zmiećca y na bok lewy
 przykladac.

Szkodzi.

Sarowo używane / zamiećanie y zaburze-
 nie w żywocie czynia.

Womicy wzbudzia.

Pragnienie czynia.

Soladkowi są przeciwny y szkodliwe : wstř-
 rzone z octem / z Oliwa / albo z cukrem y z
 Kozynkami używane są przyiemne.

Kozsadek.

Kapary / które do nas przywożą nie są po-
 rejne bärzo w skutkach swych / a zwiastują
 że nie świeże solone przychodzą.

Także y kwiecie ich / nasienie y korzenie /
 Kapary z Afryki a zwiastują z Ameryki wiel-
 kie / puszenie w żywocie czynia / z Apu-
 licy / womicy. A te które z libey albo od czer-
 wonego morza bywają przywożone / że wstř-
 sech są naidowitste y nagoretste / tak że wstř-
 żywającym ich wstřa we wnatrz przyśca.
 Działa aż do kości wyiadaia : Pstę do wstř-
 żywania y pokarmu są bärzo nie wstřeczne.

Dieprzycy Diosk: albo Kzerzuszę Wloskiej
 Maley. Rozdział 134.

Iberis, Gingidium,
 Lepidium Dioscor.
 Pfefferkraut. Besemkraut.
 Wegkress.

Dieprzycą dwoiaką jest. Je-
 dna Dyoskorydowa która
 Dieprzyczka albo Kzerzucha Wlo-
 ska mała / druga Dieprzycą Egi-
 cy / albo wielka Dieprzycą Wlo-
 ską zowiemy. Dieprzyczka liście ma rze-
 zuszane na początku lata zielone /
 potym bladse. Pret ma wzwys-
 na łokieć / albo podczas wysstřy /
 podczas y mnieystřy / kwiatki biale /
 drobne. Nasienie przy wierzchu o-
 kolo rozdzet w lupinkach własn-
 iako Kzerzuszane. Ale w mniey-
 střych / nasienie drobne. Korzeń ma
 biały / y ostrogorzki.

Dieprzycą albo Kzerzuchą Wlo-
 ska wielka / ma list długi y heroki /
 na kstait Bobowego / ale daleko
 wiststřy / tegi. Byle albo pret na ł-
 kieć wzdłuż / y wysstřey niekiedy / li-
 ście blade zielone. Kwiatu biale-
 go ku wierzchu kłosowatego / dro-
 bnego / z nich nasienie drobne. Ko-
 rzeń biały / długi / bärzo ostropie-
 prznego smaku / iako y liście. Kto-
 re iedzac wstřa rozpala.

Pásnoł ty
pásnywe
wólaga

Pásny
wólá spó
dza.
Zmártá
ne legy.
Bláchy
spócsne
ściera.
Brodaw
ki wólá
kie spadza

Płesowá
wólá

Odświe
nie nog

Łichanie
czyni.

Bel pól
głowy w
śmierza.
Wypro
chinate za
by wólá
mnie.
Zabom bo
le w śmie
rza.
Scyartyka
w śmierza.

Łigaiom
suchym.
Záfony z
oczú odda
lá.
Dymieni
com mero
wym.

Wywet ob
miałgo.

Pókrzy
wionym.
Pókrzgo
nym.
Parálizem
nárzgo
nym.

ione / á to każde z nich przyszy z bolescia.
Pásnołzy chropowate y pársnywe spa
dzáia / elukac świeży y z korzeniem á ná nie
przykladáiac / á nowe nárastáia / w siedmi
godzinách te spódzi / liście eluczonye przyto
zywfy.

Pársnywosc wóláka ścieraia / swierzby
y tradowarosci.

Nápuisy w obu rak przylozony **Quarta**
ne leczy / ale to przed przysciem tey uczynic.

Bláchy w ciele spócsne / y wólákie zma
zy wychodáia. (*Dios.*) wólúky náć wóspól
z korzeniem á z ociem przylozyć. *Apul.*

Brodawki wólákie spadzáia / także má
ły Jástier z korzeniem eluczony á z ociem
plastrowány.

Plesowarosc głowy y opierzchlosc wól
sow czyni nárastáiac: ale nie dlugo ná glo
wie trzymáć: bo nie tykoby skore ná glowie
sprysczyly / ale y zástrupialosc z bolembly v.
czynily.

Odświebienie nog ábo rak leczy / zwárzy.
wósy go troche / y tym odświebione czlonki
nagrzewáć. Albo y tymże warzonym listem
okładáć. ábowiem dziury y rany tego leczy.

Proch z korzenia Jástrowego w nos pu
szcány lichanie czyni. [*Dios.*] á zacym glo
we z zbytnich wilgotnoscí wychodáia y wy
susa / y bol w pol głowku wśmierza. *Taber.*

Korzeń Jástrowy suchy názeby wypro
chniale przylozony wślamuje / bez bole
sci w dziure go nátkawfy. Á ná syti zá
wiefony bol ich wśmierza.

Scyartyka wśmierza w siedmi godzinách
liście świeże / á moze y z korzeniem y z kwie
ciem / plastrowac ná brodza / ábo gdzie boli.
á przysze przestrygfy / list kápusiny mástem
námasány przykladáć: ábo zoltek z mástem
nesolonym spusciwófy tym namazowáć /
to ábowiem wśmierza paenie.

Suche listáie spadza / także listáie z bylem
tárte á przykladáne.

Przeciwoło zaslone ná oczu / w tyle nim
pryszyć jest wzyrecznie.

Dymienice morowe chocia w ciele gle
boło siedzace swym przylozeniem otwiera

Tálke iné twarde bolaczki y gruczoly wy
ciaga ná wierzch korzenie y z listem wtluc
y przylozyć.

Wszystkim Jástrom to przyrodzona rzecz
odmiekzác zywot pic ábo fesc listkow z
Málnázya ziadfy.

Biegunowie lez y kúltáie / ktorzym sie
robic niechca przysze sobie ciáło / áby tym
oskúawali ludzic przywodzac ich do dawá
nia nálmuzny.

Pókrzywionym / y / Máły Jástier jest
Pókrzonym. / wzyreczny barzo /

Parálizem nárzonym. / wostawfy korze
nia / listá / y kwiatu tego / w ten czas gdy
nalepiy y ná narwieckie kwiótkie / á prze

tlukfy z hrubá / ná ro nálać oleyku rozá
nego żeby dobrze zagrąznelo / y w skle
nicy przez dni xxx. ábo przez wszystkie
póte dni ná słońce wystawic / á potym
czlonki wlonne wyszey pomienione
tym nácieráć. Doświádczone jest lekár
stwo.

Morowego powietrza koby záchwycit /
wtluc Jástru przereczonego / ábo koreyby
sie stonie morowa bolaczka / ábo dymieni
ca wólá / pod pachy po rey stonie pod
wielkim pálcem / ábo y ná nim / kroy kóu
kiem zowiemy / przywinać. Á testiby ná dy
mionach nátkoczyly / tedy w nogách ná wiel
kie pále / y przez xxiij. godzin nie odwiesz
wáć. Náyda przysze ze ściágnieniem moro
wego iadu / á gdy sie przepukna / mástem bez
solu z zoltkiem jajowym wbitym ná to pla
strowy / doświádczona rzecz.

Morowki kroy tálke slivy bywáia / kó
rzenie wtlukfy Jástrowe á plastrowáne /
przerzywa y wychodáia.

Oczom z dawna zámá plynacym / y do zá
stánowienia trudnym / glowe ogolowfy
przylozyć Jástru wtluczonego ze wszystkim
gdzie iné lekárstwa nie záwóciagnely go / to
pohamuje.

**Stutki Jástru wielkiego / ábo
Opichu dzikiego y lasnego.**

Ten do iedzenia skodliwy jest y śmierte
lny. Ábowiem koby go wzywał / temu
tál Nerwy ściágnie / y wślá zacym roscia
gnie / ze iakoby sie smieiac wśiera. Á z tad
prysła ona przyporoiesć: *Smiech Sardy
ski* / w Sárdynicy tál iadowity roscie. Já
stku okraglego korzeń / chocia y suchy / prz
szac ciáło scyartyka wśmierza.

Wrzody zle / skodliwe / plugawe / wyia
da / wychodáia / z wieprzowym sadlem nie
solonym. *Apul.*

Á z wieprzowym láynem eluczony á pla
strowány / dymienice y bolaczki twarde w
cieple otwiera. *Idem*

Jástier pierwófy / także y okragly / jest wiel
kim lekárstwem Lunatykom / wtluczony / á
w tyl głowy wygolowfy czerwona micia
przywiazac / ábo czerwona binda / ná scho
dnie miesiacá w ónaku Bykowym / ábo
Uiedzwiańkowym.

Jest téz Jástru rodzay / kroy náfy **Me
rzykiem** ábo **Mirzykiem** zowia / listá **Zawil
ca** pierwósego podobne máiac. **Pret** stry
ślály ná lotiec. Ná wierzchu kwiaz zolty
wielki. Korzenie drobne / rozpierszchle. Ko
scie pospolicie ná wilgotnych miejscach.
Ten nie jest tál ostropalacy. Á przeto téz nie
tál rozgrzewa / y wysusa / iakó iné Jástry.

Rozsádek z wważeniem.

Morowf
powie
trzem ná
rasenym.
Dymieni
com mero
wym.

Morow
Fom.

Oczom
z dawna
zámá plyn.
acym.

Apium
Sardoni
cum.

Apium
rusticum
Sil:

Apium ri
lus.

Herba
lceleata.

Sordea
herba

Karúit
ius Sardo
nius.

Windi
cher Sa
nenfóz

zábua y
wólá.

Scyartyka
Wrzody
zle wyfo
dza.

Dymieni
com.

Lunaty
ka legy.

O Jaskrach rozmaitych. Rozdział 135.

Rauunculus.

Hanensfuß. Hunersfuß. Fröschenkraut. Frosch pfeffer. Rappensfuß. Schwarzblum. Brennenderhanensfuß. Gleyßblum. Butterblum. Blaterkraut. Brennkraut. Bubenkraut. Spiegelblum. Glozenpfannlein.

Rozmaity rodzaj Jaskrow znajduje sie. Jednak wszystkie iednychze sa skutkow / to jest / ostrogorace / przepalajace / y bardzo przyszac. Jeden ma listie podobne Koryandrowemu ieno ze wietrze / bladze y tustze / abo miezkejsze. Kwiatu zoltego / podczas Szarlattnego / to jest / zupełnie czerwonego. Preta cieniiego / na lotke wzdluz. Korzonek ma biały / nie wielki / gorzki / od ktorego wiele odnozet cieniich / iako od Ciemierzyce czarney pochodzi. Koscie

przy bloćciech / przy wodach / y przy miedzach wilgotnych / y przy drogach.

Drugi Jaskier jest wielki abo kosmarty / ktory lesnym Opichem zowiemy. Ten y pret y listie ma kosmate / pret dluzszy nizli v pierwszego. Listie glebszego y dluzszego wykrawania / ten jest bardzo ostrogoracy. Koscie pospolicie w Sardyney.

Trzeci Jaskier smierdzacy / a ten jest maly. Listia drobnego / kwiatkow zoltych.

Czwarty namnieyszy trzeciemu podobny / iedno kwiatu bialego / a listu bardziej rozdzielonego. Korzonkow ma wiele cieniich / dlugich. Ten my zowiemy Kozim drzystem.

Jest piaty wtoremu podobny / y tak kosmarty / nasy zowia go okraglym Jaskrem / dla korzanki ktory ma / iako kule okragly / biały / iako na stryczku iakim odwisly / wielkości orzechá Wloskiego / ale ostrogoracy / y bardzo przyszac. Okolo ktorego wiele korzonkow wisi dlugich / iako v czarney Ciemierzyce. Koscie na ploninach / y przy drogach. Jest inych z cudzoziemskimi przez pietnascie. Ale Dyoskorydes y Galenus tylko o tych wzimianke uczynili.

Przypodzenie y zlozenie zzywiołow.

Wszystkim ile ich jest przypodzenie dalo ostrogorsc tak w korzeniu iako w listiu / w kwiecie y w bylku. Takze w czwartym stopniu rozgrzewaia y wysuszaia. Jednak pierwszy nie tak zbyt iadowity jest iako inne.

Noc y skutki z Dios. y z Gal.

Listie / pret / y kwiecie tarca a przyzwia-
ne / ciato przysza / ale polki sa swiezozie-

jasnie iako y okolo glowki Mako-
wey / polki kwiat nie opadnie (bo
to wlosienkowanie zaraz z kwia-
tem opada) korzen ma wielkosc ia-
ko Oliwka zgolema / okragly / od
ktorego drobnych odnozek pocho-
dzi cienkich niemalo / smaku ostro-
goracego.

Anemone.

Windt Kossleyn.

2.
Zawilec
lec drus-
si.

Drugi Maczek polny / abo A-
doms / abo Zawilec / ma listie wie-
tse y berse / barzo potraiane y
zdrobione / rownie iako ma Lisia
Kozia czwarta / twarde. Pret po-
dobny do pierwszego / ieno troche
mieszy a czczy. Kwiatu Pomo-
raniczowego abo bladorumiane-
go a isnacego / we srodku palc-
czka / okolo ktorey pelno wlosien-
kow / iako w pierwszym. Korzen
krotki / na kstalt niemal polney Rze-
ptki / od ktorego odnozek cienkich
wiele wyrasta / smaku ostrego.

3.
Zawilec
lec Nie-
stretki.

Trzecia Anemone / my zowie-
my naszym ięzykiem Niestretkiem.

Ma list podobny barzo pierwsze-
mu Jaskrowi. Pretu abo byla cien-
kiego / na pultory dlonie abo co tro-
che wyszego / oblego. W wierzchu
ktorych kwiatki wykwitaja biale /
abo cieliste / a zwlaszcza od spodu
niemalo korzenie ma cienkie / ros-
pierzchle.

Anemone czwarte / naszym zowia
Peczkiem bronatnym. Lisia jest la-
browanego iako y inne / ieno dlugie
a cienko / podobionego y wytra-
wanego. Pret ma galezisty / na
wierzchu kwiat bronatny. Korzen
okragly / maly / od ktorego odno-
zek wiele pochodzi cienkich.

Piate Anemone / my zoltym Za-
wilcem mianujemy. Ten malo co
rozny jest od czwartego: w szatze
listu jest mniejszego / cienszego / y
drobniejszego labrowany. Kwia-
tu zoltego. Pretu oblego / krzewi-
stego y galezistego. Korzonek nie
wielki iako Bob / od niego odnozki
pochodza cienkie y drobne / a rzad-
kie. Jest wieccy innych rodzai-
ow y sposobow Zawilcow tych.
Ale / iz abo cudzoziemskie nam nie
nie nalezace / abo iz iednychze sku-
tkow sa / przeto chcacy opuscili-
smy je.

4.
Zawilec
lec czwar-
ty Pecz-
kiem
bronat-
ny.

5.
Zawilec
lec pierw-
szy zoltym
Peczkiem
zoltym.

Wielec.

Zawilec pierwszy / wtory / czwar-
ty / ktory Peczkiem bronatnym zo-
wiemy / y piaty ktory zoltym Za-
wilcem mianujemy / pospolicie na
rolach / abo odlogiem lezacych / a-
bo y miedzy zbozem rosna. A trze-
ci ktory Niestretkiem zowiemy / na
pagorkach y ploninach / na gorach.

**Przyrodzenie y zlozenie
z żywiołow.**

Wszystkie okrom trzeciego / sa
przyrodzenia ostrego / zagrzewa-
iac y wysuszajac / we wtorym sto-
pniu na pocztku / abo w pierw-

Nia sie ktory Jaskier Wronia stopa /
abo noga zowia / gdyz ani podobien-
stwem / ani skutkami sobie sa podobne. Kie-
czony Jaskier / od Jaskrawosci kwiatkow
swych Isnacych. Moze ie y Pryszczenica na-
zwać / a snads wlasniey nisl Jaskrem od
skutkow ich. Jeno podobno dla rozności
wezymono oney Pryszczenice / ktora Lacin-
nicy *Flamulam Iouis* zowia.

Jaskier slodki.

Ranunculus esculentus
Batrachium salutiferum,
Ranunculus dulcis,
& *Oleraceus.*

Sußhanensfuß /
Mußhanensfuß.

Jaskier slodkiego znayduia sie
w sześć rodzajow. Jednak Ja-
skrom ktore tez Pryszczenicami zo-
wiemy / samym kształtem sa podo-
bne / tylko smakiem / zapachem / y
skutkami barzo rozne. Przeto o skut-
kach ich nie zda mi sie wiecey pisac.

Wieniec.

Rosna na łakach y na ziemiach
wilgotnych / a sa znakiem tedy sie
znayduia / ze tam sa wody żywe y
dobre w ziemi pod nimi.

Wtorey mieysca ciemste miluie /

O Zawilcach / abo Maczkach zalecnych y polnych.

Kozdział 136.

Wiele sposobow iest Zawil-
ca / ktory y Maczkem za-
iecyym drudzy zowia / drudzy Ma-
czkiem polnym. Ale osobliwie pie-
cio:aki sie znayduie. Jedne z tych
sa ktore rosna na ziemiach spra-
wowanych / drugie na plonnych.
Jeden iako Dyoskorydes pisze / ma
kwiat Kasztanowey masci. Dru-
gie biały. Jne prawie czerwone.

I
Zawil-
lec pier-
wszy.

miedzy krzewinami takze na wilgo-
tnych mieyscach / w lesiach gdzie
tez pospolicie Samkiel roscie. Tak-
ze y miedzy mury gdzie słońce nie
dochodzi. Trzeci takze na wilgo-
tnych łakach sie znayduie. Tego
niegdziemiasto iarzyń warza / y
y w salacie wzywaią. Czwarty w
ogrodziech sieia dla wiencow.
Piaty takze w kostowniowych y
zacnieyszych pańskich ogrodach
siewaią. Szosty na Winnicach
rad roscie.

Przyrodzenie y skutki.

Przyrodzenia sa pomiarkowanego se
czterech żywiołow.

Do lekarstw moia wiadomościa nie przy-
chodzi. Ale trzeci y ostatni w niektorzych
krainach / o czym sie tez wyszey namienilo /
do wzywania slodowego przychodzi / gdzie
miasto iarzyń / takze w salatach bywaią w-
zywane.

Bydlu rogatemu sa barzo wyteczne.
Abowiem ie przedko tuczy / a krowom mileka
obfitosc dobata / a zwlasteż ktory na win-
nicach roscie. *Tab.*

Znayduie sie iestze Jaskier wodny / ktory
wodnym watrobnym zielem moze bydź na-
zwany / bo kwiecień watrobnemu zielu iest
podobny. Takze toz kwiecień ze ma Jaskro-
wemu podobne / Jaskrem wodnym iest na-
zwane. W wodach y w ieszorach roscie.

Kozsadek.

Zle niektorzy tego do chłobzenia watro-
by wzywaią / gdyz iest goracego przyro-
dzenia / choć nie tak dalece iako Jaskier przy-
szczy / bo ten nie tak pali / ani ciata przyszy.

Te maita listie Koryandrowemu
podobne / ieno gesto rozrzynane.
Pret kosmarty / cieni / stryfiasty /
po ktorym listeczki cienie wzgoro-
da / ieden od drugiego opodal.
Kwiat ma a ile pierwszy Zawilec /
wlasnie iako Mak lesny y tak wiel-
ki / czerwony / we szrodku palecz-
ka / okolo niey pelno wlostownia
czarnego abo modrawego / tak w-

lasnie

nie w tej mierze myło / nieumieć rozsząć
jednego od drugiego / a zwołasz w kwiatu
teżym maia kółmiel sobie podobne sa
Jest tedy ta rozność między nimi iż Mał
polny / a Palecznik / maia kwiat blądsey ru-
mianosci / y pozniej do brze kwiena niżli Za-
wilec polny: do tego *Argemone* abo Pale-
cznik ma sol w sobie żółty abo Szafran-
ny / smaku bardzo ostrego: a Mał polny jest
solu Mlecznego tak ostrego. Ktemu Zawil-
lek polny Palecznik maia we środku głow-
ki iakoby mał polny. Jeno Palecznik ma
miaszysa palke na wierzchu. Maczel cien

sa y subtelniejszy / a wejsa. Do tego Zawil-
lek polny niakiego solu w sobie nie ma / ani
takowey głowki iako Mał / ale tylko palecz-
ka iako Szparak / gdy sie z ziemi puszcza.
Ktemu każdemu z osobna z tych Dioskory-
des własny dal rozdział. Co iednakby był
baczyl ich iednoż bydy / w iednymby je był
rozdziale zamknął. Jestyma rozność mie-
dzy Zawilem a Palecznikiem y Małem:
Bo Zawilek ma korzeń okrągły iako oliw-
ka / a te maia korzenie długie. O rozności
między Rzepikiem / a Palecznikiem na
swych miejscach sie powie.

O Czarnym ziele. Rozdział 137.

*Pulsatillus, & Pulsatilla, Her-
ba venti, Trag, Nola culina-
ria. Cauda vulpis.*

Ruchen schellen.

S niektórzy to ziele czarne mie-
dzy *Anemone* / to jest / Zawil-
ki klada / myślny go też dla tego tu
opuszczyć niechcieli / chocia onim Dy-
oskorydes nie zostawil. Na-
przod tedy gdy z ziemi wychodzi /
iakoż zaraz na samym przodku wio-

śny wychodzi / wśystka jest bardzo
kosmata / a listeczki drobno sztyga-
ne. Tegdy wyrastają / dziela sie
iako w *Pasternaku* lesnego. Sa
bardzo ostrogorzkie y pieprzne iako
Jaskier / y także skore przyszcace.
Kwiat z sześci listków roztła-
da sie / iako gwiazda kosmaty / y
pierwey wynika / y opada / niżli li-
ście wypuszczy czarno abo ciemno
bronatne kosmate. Piet cieni / okrą-
gly / kosmaty. Nasienie ma w glo-
wce iakoby w paleczce / kosmate sze-
dziwe / y pieprzne. Korzeń także ko-
smaty / na stopie wzdłuż wyiedzio-
ny / iako w *Dziewiecsile* czarnym.
Smaku nie jest tak gorzkiego y pie-
prznego iako sama nac y nasienie.
Ale owżem słodnicie.

Miejsce.

Rośnie na miejscach płomych /
dzikich / suchych y kamienistych.

**Przypodzenie y złożenie
z żywioł.**

Ma wśystkiaz kwieciem y z na-
sieniem iż bardzo ostropieprznego
sa smaku / przeto rozgrzewają y
wysuszają w czwartym stopniu /
rosprawia / rościniają / cienieza /
wyciągają / trawia / wychodzą-
ją y przyscace. Ale korzeń iż przy słod-
szym jest / nie odstąpił daleko od
porównania y pomierności w ży-
wiołach / także we wtorym sto-

Symon na koncu / iako Eben. Mesua. piše. Ale Luicenna piše / ze we wtorym stopniu rozgrzewa y odwilża. Kwiat tego we wtorym stopniu rozgrzewać niektorzy chcą. Ale iakożkolwiek Galenus w 6. riegách o ziołách pišac powiada / ze te wszystkie Sawilce wycieraa / wyciagaia / y żyły otwieraa. Trzeci ktory Miestretkiem zowia / miedzdy infemi jest nalaskaufy / przeto też nie tak y rozgrzewa y wysuša. Naostrzeżyšy ze wšech / ktory ma liście czarne / zielone.

Moc y skutki z Dios.

Sól tak z lišcia iako y z korzenia w nos puszczany glowa czysci z flagmy ściagaia. *Dios.*

Korzeń też sam zwany tož czyni. *Dios.*
Czerwoność y zapalenie oczu z plynieniem ich leczy / w stódkim winie wszystkie byliny z lišciem wazac / winem oczy przemywaa / a siele przykladac. Tož asfciu ich y zastonia / iŝi lekarstwem / a zwolascza sól z žiela y z korzenia w oczy puszczany / wrzedzienie abo y krosty ich sciera / moze y miedu troche do tego solu przymiešac.

Wrzód mdly ofrzy.
Wrzody smrodliwe wychedzajaa / a pšwaa ciała biont.

Miankom mleka obšecność czynia y bobaa. / nac ich z teczmiendemu trupami wazac / a daaac im lešc. *Dios.*

Tož też czyni tlušac y na pieršy przykladac. *Taber.*

Choroba miešieczna białogłowska wywodaa tym sposobem go pożywaa. (*Dios.*)
Abo lepiej wluksy iez welna miasto wazelaa w tonu białogłowskie wlozyc / obmaczawšy ia w tym solu. [*Dios.*] Tož tego korzenie w wodzie wazone / y po ranu y na noc pite czyni.

Parszymość / y strupy na głowie / trebowaa / soliem ich mažac wycieraa y pteć cudna czyni. *Dios.*

Włosom opierschność y lešc z głowy biont soliem z lišcia glowa nacieraa. Abo lišcie tego žiela wazac / glowa przemywaa. *Tab.*

Tež plynienie oczom sczerwonošcia / y z zapaleniem ich glowki y z našeniem rošcieraa w ocie a plastrowaa / leczy. [*Apul.*] tež przez czterdziešci y pteć dni na šyi zawiešone to žiele / tož czyni.

Pol głowy bolenu iŝi lekarstwem / samo žiele z octem rošcieraa / a przykladac. [*Apul.*] Ale to o polnym Mału rozumiey.

Spanie przywodzi soliem namazutac ciało. Ale takze o Mału polnym to rozumieć mamy. *Apul.*

Włosy bärzo piekne y przedko czerni / soliem tego / a soliem z lupin zielonych orzechow włoskich pomiešawšy pomazowane Gruzly / y napuchliny / korzenia tego žiela prochu / dwie czesći małi Cieciorcžaney / Bobowey / ošrodki z chleba ržanego / po czesći ledney. To na te gruczoly miasto plastru przykladac / ktore bolu žadnego nie maia / rospadza ie y goi. *Tab.*

Swierzba / y lišate suchy / soliem ich pomazutac spadzajaa. *Aben. Mesua.*

Wrzody goi zasypuiaaich prochem.
Sól tego korzenia w nos puszczany / možy wyhedzaa z flagmy sprošney / y z inych wilgotnošci. Tož samo korzenie czyni žuchaa ie. Abo mialko z figami suchymi wluć / y pigul z tego naczymie / a po ledney žuchaa / tož też czyni.

Maać abo plastr ktory Aetius zowie imieniem tego žiela *Anemone.*

Na wrzody y sadzela / ktore sie goi nie chcą doby.

Na rany od bestiy iadowitych wczynione Guszom y gruczolom twardym / y bärzobolacym / wolom / fistulom / sadzelom na nogách / wrzodom nadupniałym / bolaczkoim zebrańym / wrzodom kancerowatym y wyiadaacym / a pšniacym ciało : Tym sposobem używany / wiaac Sawilkowego krotectwa samych lišeczkow bez glowek y bez bodet pod nimi bedacych / wšyšy rošy ie co namieley wtrzeć / wiaac smoly Greckey osmnasćie lotow y pol / žywice Joblowey / wosku / po osmi lotach / oliwy osmnasćie lotow / spusć z nię smola Grecka na wolnym wozglisłym ogniu sošnowym / miešaaac lopaa tka luczyrona / až sie prawie slatecznie miešaa : porym przybać žywice y znou wazyc miešaaac / dotad až nie bedzie przylepiata do rak : dopiero wosku przybać / a gdy sie rospusći wšyštko bobize / odstawić od ognia / y dopieco proch Sawilca z tym wšyškim zmiešay / a gdy przestydnie / rekoma co nalepiey ugniešc / namazawšy ie oliwa : To do przerzeczonych wrzodow y sadzeli zlych chowaa / a gdy potrzeba / tym te plastrowaa. *Taber.*

Kozsadeł z wważeniem.

Wiele sie ich myliło za časow Dioskory. / ba y przedty / wiele y terażniejšych časow / krotzy rozumieia iednož to žiele bydž *Anemone*, *Papaver erraticum*, y *Argemone*, to iŝi Sawilek abo Sawilec polny y lešny. Maažek džiłki abo polny / a Palecznik : (bo tak my *Argemone* zowiemy.) Drudzy takze Palecznik kzeptkiem wlašnym zowia. Ale bärzo

Głowa z flagmy gysci.

Item. Plynienie oczom.

Kaštoniey zašciu egu.

Wrzód mdly ofrzy.

Wrzodom smrodliwym.

Mleka obšecność miankom daae.

Choroba miešieczna gno wšy wodzi.

Item.

Parszymošci.

Trudowaa tošci.

Plešowaa tošci plynieniu y zapaleniu egu.

Pol głowy bolenu.

Spanie przywodzi. Włosy bärzo.

Gruzlom nadupniaž.

Swierzbowi. Lišateim.

Maać. Wrzodom sadzelo. Kancim. Gruzelo. Wolom. Fistulom. Wrzodom.

Argemonium, Argemone, Argemonia, Concordia, Concordalis, Liburnica herba & pergalium.

Argemone. Róślina.

Moc y skutki.

Bielmoł abo Palecznik, bielmo z oczu / krosty abo wrzedzienieczki na brzentcy / abo na białym / y zaskony ich spadza. Skład też y w nas Polakow Bielmołkiem nazwany / y w Grekow także dla tego że ściera bielma / które oni Argemas zowia / z oczu. A to badz sok puszczany w oko / badz liście / ziele tarte / a przykładane na oko. Abo y suche liście w wodzie ciepło rozpárzone y wwierciane a plasterowane. Dios. Apul.

Też też śmietosć pod oczyma przedko rozpada. Apul.

Zapalenie y przymioty ogniste gdziekolwiek / liście tarte wyciągają.

Rány wól elácie / także Apul.

Wzroby zle / a kancerunace sie leczy wiercac abo tiskac nać zielona a przykładając. Także y liście suche rozmoczymy w syte w ciepley wodzie weluc y przykładac. Apul.

Puchliny y bole z wywiniemia y z wybićia sławu leczy / roz liście plasterowane. Apul.

Wszeknienie od Wiedziwiałka / abo y od wazja leczy / pol lota prochu z winem piac.

Bolenie żywota y na każdym miejscu w śmierza / z winem ziele a z korzeniem swym tarte a pite. Także iesliby zesckle bylo / rozmoczyć go w wodzie trzść a pic. Apul.

Tluczone rązy badz kciem / badz zelazem / abo kamieniem / plasterowana leczy.

Brodawki spadza z octem tarta a przyeladana. Apul.

Slesione trawi w palarnie pożywana.

Bolaczki kczore potrzeba otworzyć / plasterowana otwiera. Apul.

Wolna na syi zasiadle rozpada / z wieprzowym sadlem weluczone a plasterowany. (Craterias) przydawby saletry / y siarki żywey w suchej łazni nacierając / krosty z ciata spadza / warzac a ta woda omywając ie.

Czermona niemoc leczy / także y wtory Palecznik z miodem proch tego piac. Dios.

Wszeknionym od bestry iadowniczych / z winem go piac jest wielkim ratunkiem. Tab.

Rozsadek z wważeniem.

Jeżdy tak wiele styżiol wistsey rozności y wotpliwosci nie bacze / tak w sławych iako y w poslednteyshych Biolopisow / iako o tym. Także y drudzy / którzy na Dioskoryda wyklady pisali / ten rozdział o nim wyrzucili / iako wotplimy y nieznamomy. A bowiem tedni rozumiecia go bydź Makiem polnym. Drudzy Sawilkem. Ale iako sie wyssey powiedzielo / ise znakow / z ktorych rozności ich vznać możemy opisać / barzo sie mylo.

W naszych także Polakow imiona y nazwiska nie ma / snadź ze sie abo zrzadka y nas naydnie. Abo także za Maczek polny w nich vchodzi. My dalisiny mu zmyslone imie dwoiakie: Jedno od kstatu / drugie od skutku / iako y Grekowie od kstatu Palecznik / ze na wierzchu praćia swego miasto glowek ma paleczki iako bulawy: co y Bulawnikiem moglby bydź nazwany. Od skutku zaś Bielmoł / ze bielmo z oczu ściera. O czym sie też inż powiedzielo.

Palecznik wtory. Roz. 139.

Argemone altera Dioscoridi adscripta, Sarcocolla herba.

Dasß ander Argemone. Róślina.

W wyrostu mienis.

Wszeknionym.

Bolenie żywota.

Rązy tlucone leczy

Brodawki spadza.

Slesione trawi.

Bolaczki twarde otwiera.

Wolna.

Czermona.

Wszeknionym.

Bielmoł / iako z oczu spada.

Wszeknionym / przymioty / zom.

Rány / wól / wód / zom.

pnii wysusza y rozgrzewa. Za-
czym może go przez usta bezpiec-
nie używać / y zwierzechu.

Noc y skutki Czarnego ziela.

Korzeń przeciwko zachwyceniu powie-
trza morowego jest osobliwym y wielkim
lekarstwem / ćwierć lota piac go z cie-
plym winem / ná poly z octem / ábo w kon-
sekcie Rozanym / ábo w konsekcie z kwiecía
Wolowego teżyła pozymány / ápo nim sie
godzime ábo trzy poćić ábo według sil y
przemienienia.

Toż czyni wino w Korymbu ten korzeń
drobno pokraiany kłká dni mokn. / ábo
mialko wrarego / iáko laskowy wrzech z wi-
nem / ábo czasu morowego powietrza tru-
nef dobry káždego dnia z tego piť náczczo
ćieplo.

Pol lota tegoż prochu z korzenia Czarne-
go ziela z winem piac / iad y trucizne wy-
wodzi. A dzieciom máłym po Si. z konse-
ktem Rozanym / ábo Swozdzikowym dá-
wać káždego dnia. *Taber.*

Wszekniomym / także go wiele z winem
piac / od iádowitych besty jest lekarstwem:
przero wchodii do tych lekarstw Ktoze czy-
ma przeciwko truciznie y iadom.

Stowe z wilgotności wychodzą / sół á-
bo y proch z korzenia tego w nos dmucha-
iac. (*Taber.*) Toż wodka czyni.

Seyácyke / wráfsy náć y ná miejsce bole-
iace przykládaiac leczy / bo przyszy iáko y Já-
stier / trzymaiac godzime y sesć / á gdy sie
dostatecznie przyszy / przerzác / á mástem
mestonym pomázowác / tak dlugo áz sie
zgoi.

Także w tyl przyłożony / bielmo y zásto-
ny inie z oczu sciera / y flusy spadaiace w nie
zawóciaga. *Tab.*

Wodka z ziela palona żywot odmięcza.

y purguie piac sesć lotow.

Táż tymże sposobem pita / pot pobudza /
y przywodzi.

Czwártaczke leczy / piac ia po Diu w ten
czas gdy przypada / potym sie poćić / czy-
niac to czesio / dla tego żeby puchliny y inych
złych przypadków / Ktoze rady z quártanny
przypadaiac / moglo sie vstrzedz.

Paznokcie chropowate spadza.

Brodawki / y wyrosliny sprosne ná ciele
zgladza / listie swieze tluć / á przykládaiac

Wrzody zle y plugawe wychodzą y goi.

Dziewie mieso w ranách / y we wrzodách
trawi / zasypuiac ie prochem / z korzenia
mialko wrarego. Toż czyni y sół z tego zie-
la / listia / ábo y korzenia. *WODKA.*

Wodka dobra jest czasu powietrza mo-
rowego / pić z Dryakwia / ábo z Nitryda-
tem / wstawy iey z pieć ábo sesć lotow /
á Dryakwie zj.

Swierzb / listie / krosty sprosne / spadza /
ta wodka poćieraiac.

Rany także goi fleyruch maczaiac w niey
á przykládaiac.

Nerwy á żyly suche záziebione rozgrze-
wa ná náćieraiac.

Tym Ktozy sie trzesá y diza / Ta wodka
Pokurczonym czlonkom / náćierac do
Parálizem narufionym / j bize.

Takomec go uelolwiek potrzeba wiele
rogrzewac / ta jest barzo dobra / dwa kroć
na dzien to czyniac / poranu y ná noc.

Z korzenia tego ziela wino może przypra-
wic. Takze konsekt przeciwko powietrzu
morowemu / truciznie / iadom / y wszekniomiu
iádowitemu od besty iádowitych. *Taber.*

Kosadek z wważeniem.

Czarnem zielelem nazywáia násy dla tego
ze ciemno bronatno rosćie. Indzie Kon-
flecka zowia.

Przeciwko
powietrzu
morowe
mu ziele
niem.

Iem.

Przeciwko
iadom y
trucizno.

Wszeknio-
nym od be-
styi iádo-
witych.

Stowe
spad.

Seyácyke.

Oczom za-
stom.

Żywot od-
mięcza.

poty grni

Kwarta
na legy.

Paznokcia
Brodaw
kom.
Wyrosli-
nom.

Wrzody
chropow.
Dziewie
mieso tra-
wi.

Czasu po-
wietrza.
morowe.

Swozdzik
Lisiatom.
Krostom
ná twarz
Kázy le-
gy.

Nerwy ro-
zgrzewa.
Zzysiac
sie pokur-
czonym.

Parálizem
narufionym
Gdzie ros-
zgrzewac
potrzeba.

Wino.
Konsekt
przeciwko
powie-
trzu.

Truciznie
Wszeknio-
niem.

O Paleczniku / ábo Zielmoku. Rozdział 138.

Zielmoł ábo Palecznik ziele
jest polne podobne we wšyst-
kim polnemu Maku. Listie ma lá-
browane / y pokraiane podobne
dawilcowi. Kwiat zolto czerw-
ny ábo goracy v wierzchu pretá
paleczka / także Maku polnemu po-
dobna / ieno obduźmiesza / á ná
wierzchu zstádia ábo obferna.
Korzeń okragly / puszcza z siebie
sół zolty / ostrzy / á gorzki.

Wdiewsce.

Roście ná rolách plonnych y
odlogiem lezacych / ná miedzách.

Przyrodzenie y zlozenie z żywiolow.

Ciepłego á suchego jest przyro-
dzenia we wtorym stopniu / á iáko
Galenus piše / że sciera rosprawu
ie / rospadza / y trawi.

Wzrost
flagny
gryci.
Zabom bo
leicym.
Bielmo z
oczu scie
ra.
Wzrost
niu od
34.
Item.
Zapale
niu zloty
zylek.
Wzrost
chory.
Glawa
gryci.
Dolenie
uprkom.
Zamian
lamie.
Wzrost
miatka.
Wydyma
nia y wy
wodzenia
zylki z
du.
Zylki wy
deci
ni.
Zylek z
tych krew
wywodzi.

Sokiem vsia ploczac / y gargaryzm czy-
niac flagma z glowy ciagnie / y wychedaza /
(Dios.) ale potym winem trzeba poplotac /
[Plin.] Toz czyni sok w nos puszczany.
Tenze bolenie zebow wsmierza w przeci-
wno nozdzisz puszczany. Abo tez cieplo w
sciech po teyze stronie gdzie boli trzymany.
Bielmo z oczu sok sciera / z miodem pu-
szczany abo pomazowany. (Dios.) Jeszcze le-
piej z zolcia Orla abo iasirzabia zmieszany.
Przeciwo wsczknieniu od wozu abo Ja-
szorki / sok z winem pic dobrze. Dios.
Toz tez samo ziele przykladane na rana
czyni.
Zapalenie z nabraniem stocznych zylek goi
y leczy / w soku gektu / abo co innego / ob-
mo czyni przykladac / abo y w stolec klasc.
Boleniu wzrostu / sok z winem pity jest
lekarsstwem. [Dios.] Toz ziele warzone a pi-
cie czyni.
Sok nosem sarkany glowy z flagny czysci
Boleniu w nyrlach wselatiemu z winem
pity sok / jest wielkim ratunkiem. Dios.
Kamien takze pitiac go lamie y wywodzi.
W puchlinie bywa sok tego ziela wyte-
cznym lekarsstwem piac go. Abo tez samo
zielo w winie warzone / y trunkiem uzywane.
Powiadaja niektorzy / ze przeciwo mo-
rowemu powietrzu jest doswiadczenym le-
karsstwem. w winie warzone / abo sok tegoz
klaro wnym trunkiem uzywany. Tenze.
Musierze w miodowej brzezce warzone /
a pite / zywor odmielcza y stolec czyni. Dios.
Musierze kwiatu modrego / fiske stolecem
wychodzaca za wydymaniem wprawa y
wpadza / przykladajac ziela wulki / abo
sokiem pomazuiac. Dios.
Zas musierze z czerwonym kwiatem wy-
ciaga stolecem tez fiske.
Przeto tego niektorzy uzywaja ku wywie-
dzeniu krowie zylkami zlotymi. Jako modze
go do zassanowienia ich. Dios.

Wzrost nastabiaty posila y ostrzy / pu-
szczany sok w oczy z miodem przasnym bia-
lym. Dios
Rany goi / a zagnile chebozy y leczy. (Gal.)
A ile w starych / rany swieze goi.
Zrwawne zastony z oczu z miodem bia-
lym sok sciera y oczy czysci.
Zrzenice rospzestrzenia skurczona. Prze-
to tez tym sokiem ich z miodem spuszczone
oczy namazuią przed zrzymaniem z nich biel-
ma zwierzchniego / abo przed w puszczaniem
igly w oko / dla zlecia bielma wietrznego.
Tez bydlu na slepote y zasckie oczu / tym
ze sposobem uzywane / jest pomocne.
Nasienia ich warzonego iurha wchodzi
do namazowania oczu chorych y zasckich. pla-
z koscici otok z raniema wyciaga. Plin.
Wocz pedzi z winem sok pity. Takze zie-
le samo warzone a trunkiem uzywane.
Pise Plinius / ze samicą bydlu do uzywa-
nia jest skodliwa / przeto y samo bydlu strze-
ze sie tey. A gdzieby z omylki przyšlo tey uzy-
wac / zaraz poczuią / y sukata inego ziela /
ktore on *Asylum* zowie / to jest / wcieczka y o-
brona zbrowia.

Wodka.

Wodka z tego ziela bywa dystyllowana /
do pomienionych bolegliwosci.
Jady y trucizne poceniem wyciaga.
Zaraz takze morowego powietrza / po-
tem pedzi / po dobrym trunku tey piac /
badz naczczu / abo na noc / y nakrywaj sie
dobrze / co nalepiej y nadluzey sie poctc. Tab
Jad z ran / od wozow iadowitych.
Od psia wscieklego wczymionych / takze
trunkiem uzywana / a do tego rany ma wy-
mywaiac goi.
W puchlinie teyze wodki trunkiem wy-
wac dobrze. Tab.
Wzrost zamulona y zackana otwiera a
trunkiem takze uzywana. Tenze

Wzrost u
o labiale
mu.
Rany goi
Zastono m
krowa w y m
w oczach.
Zrzenice
spuszcz
nia
Slepocie
bydlacy.
Stabe mu
wzrostu.
Wocz po
dzi
Samicą
bydlu skod
liwa.
W puchlinie
Wzrostie
zackany.

Czartowo zebro / abo Komonica. Rozdzial 141.

Q Jolko to ktore Czartowym zie-
brym / imi s. Piotra ziele / abo
Lysina / imi Komonica zowia / ma
lisicie nieco do Babezanego / ktore
Jezyczkami zowiemy / ieno glad-
se. Przet abo byle na lokiec y pol-
torą wzwyż. Na ktorych ku wierz-
chu listeczki mniejsze / okolo zrad-
ka wykrawane / abo zabkowane.
Kwiatem podobne jest do polney
Dryakwie : w okrazku glowatym
gostym bladoblekitny / podczas y

bialawy / a ile samicą. Korzen ma
na palec wzmiast podtrawany / ia-
koby go wksil trotki okolo mego
korzonkow dlugich / cienkich / czar-
nawych / barzo wiele / na kstatk
Ciemierzycy czarney.
Wieniec.
Woscie na miejscach plonnych /
na gorzystych / gajach / w dabro-
wach / w sadzich / pod czas y na
takach.

B Alceznik wtory / abo Szerebnik podobny takze Matu polnemu listciem. Ten od Dioskoryda nie iest opisany / ale radniey od Zioloписow wlozony. Jednak ze drudzy go tu wlozywszy / Dioskorydowi go przypisali. Namze bysmy we wssytkim drugim dogodzili / opuścić sie go niezdalo / a ile skutkow tego.

Noc y skutki.

Zielony na rany plastrowany goi te y spai. Zapalenie y czerwoność oczu z plymienem / y bez plynienia leczy.

Pity z woda ciepło gryzienie w listkach všmierza / y czerwone. *Dios.*

Przymiocy ogniście gdziekolwiek wyciaga plasterniac go / abo y listcie świeże przykładacie.

Pokrzyżonym iest osobliwym lekarstwem przeciwko wszeknieniu od besty iadowitych pic go z winem dobrze.

Takze y pierwszy.

Najspá
ic y got.
Zapalenie
oczn.
w list
kach.

Przymi
oczn.

Skurgo.
nym
Dysente
ria obia
dowitych
besty.

O Muszetrzu. Rozd. 140.

Anagallis,

Gauchheil. Kolmartraut.

S ybestrze / abo Misbestrze / iny Kurzoslepem zowia y Kurzy morem / iest dwoiaki. Samiec kwiatu zoltogoracego. Samica bialektnego. Ziostko iest nie wielkie / po ziemi sie krzewiace y rozkladaiace. Pracik abo bylinka nie wielka czworgranowita / okolo niey listeczki para opodal para od pary troche przyokragleyšym / wšakze y troche podługowate wzdluz żyłowane a miekie / a ze srzodka každey pary wychadzaią na dlugich stopkach drobne pieci listne / abo czerwone iako v samca / abo modre iako v samice / iako gwiazdeczki iakie. Z nich potym nasienie drobne a okragle pochodzi. Korzonki ma drobne y mdle.

Wiepsey czás.

Roscie na rolach / w winnicach w ogródzich / na grzedach y zagonach / między iaryzynami ogrodnyimi / a zwlascza między kapusta. Trwa od wiosny przez całe lato aż dobrze w Jesien. Ale w Sierpniu ma bydź zbierana y sušona dla lekarstwa.

Przyrodzenie y zlozenie z żywiołow. *Dios. Gal.*

Przyrodzenia iest rozgrzewaiacego y wysušaiacego we wtorym stopniu / iako Serapion piše / a to tak samica iako samiec. Oboie poteżnie wyciera / wyciaga / y bole vspokaią / y všmierza.

Noc y skutki z Dios. y z Galeną.

O le obote všmierza przykladaiac. Zapalenia y przymiocy vstramia / tak w ranach / iako we wrzodach / y tne.

Rosci / postrzaly / skla / darnie / y inne rzezy w cieie tkwiace / wytaga / listcie z bylem w eluškym przykladaiac / a tesze lepiey przylozywszy do tego Jastru.

Wrzody pomylkaiace sie / y ciata wyladaiace zawosciaga / y rozberzac sie im nie da / tenze sol w nie leiac.

Bole v
šmierza.
Przymi
oczn.
W cieie
tkwiace
rzej wy
ciaga.
Wrzody
ciata wyla
daiace.

Sięncowa
egni.

Francuska choroba sproszta / tak zwierz-
chu / iako we wnatrz zarazy / korzenie
na Wiosne kopane / a suszone / warzacz go
tym sposobem iako sarsze paryle / y przez dni
czterdzieści wzywaiac / pierwey ciato dobrze
inymi trunkami / syropami / y purgacyami
sposobowſzy y przeprawowſzy. Tym sposo-
bem iako sie o polney Dryakwi powie.

Ranom
cietym
sychowſy
Poprzedo.

Ranom sychowym / cietym / y postrza-
lom to ziela swym korzeniem / wielce chwa-
lebnym bywa lekarstwem. Wziac tak ziela
iako korzenia dobra garsc / Arwawniku /
Swiniego Mleczu / abo immyfey Glowki /
abo Mmisku / Maiowey miadunki / abo
Plucniku / Tredowniku mnięszego / abo
wodnego / Kory drudy wodna Bukroica
zowia / Niedospialka / Blomignatu / By-
lice / Grusczycki / Stokroci / po garsci.
Rzepiku / Lanki / Cabru / Zanku / Kory
laceam Lacinnicy zowia / Dziugielu / po
pol garsci. Korzenia Korkowiczki / abo
Krowki / korzenia polney Dryakwie / po
owu locu. Korzenia Jaskolezowego ziela /
abo Celidoniowego / korzenia Lopinu
wysokiego / po locie. To wysylkonomie-
stawſzy drobno wstlac / y na trzy row-
ne czesci odwaiyc. Jedne czesc z tych
trzech we flasz / abo w cynowa konew wysy-
pac / y polgarnca wody na to studzieney
nalać / zalepic ciastem wierzch / y przez go-
dzin cztery w ukropie warzyc. A gdy powo-
li przechlodnie / przecedzic / a kaidego dnia
rano / y na noc rannemu po cztery / abo po
piaci lyzek / y po fesić pic dawac. Tab.

Item.

Gdzieby tez dla dalszego czasu chcial miec
ten trunk gotowy. Wziac te trzy czesci we-
spol / y w Alembiku slepy przez noc y dzien
we trzech garncach wody studzieney / abo
w polczwartu garnca moczyć / a potym pol-
tora garnca z tego wydysyllowac / y we fla-
szy cynowey chowac do potrzeby rannym.
Ta do roku trwac moze. Gdzieby tez chcial
takowy trunk z siol sroziezych miec / tedy we
dwoy nasop tego wysyckie wziac / a polto-
ra garnca wody na to nalać / y dysyllowac

Ranom
wzroku /
ciemnego

Koniowi ciemnego wzroku lekarstwo
Korzenie tego ziela y z lisciem chrdogo wy-
plowawſzy pierwey / drobno pokraiac / y z o-
brokiem miesiac dawac. Tez ten korzen
zawiesiony miedzy oczyma toz czyni.

Rupiom y
czreiu.
Slinogoz

Gdzieby miał sklapa w sobie Rupie y
czerew / z obrokiem mu dawac.

Sięniato
siem.

Wrzod w gardle / Ktory slinogorzem
mianujemy leczy skutecznie. Takze
Szliram nabzmiatym y napuchlym by-
wa wyteczny / warzacz korzen a ta woda w
fla cieplo czesto ploczac / y gargaryzm czy-
niac.

Zasinialosc gdziekolwiek na cieie / y
Pagi z zbicia rozgania / korzen swiezy
tluczony a plastrowany.

Morowki / abo bolaczki morowe / leczy
Toz ziela swieze y swym korzeniem tluczony
z trocha soli / a plastrowane.

Morowka
y bolacz
kcm moro
wym
Planom y
smazom.

Plany y zmazy wselakie z ciata spadza / y
sciera. Sol z tego ziela z Koperwaserem
bialym / abo z Rzymstym zmieszany / kaide-
go dnia kilkakroć te nacieraiac. Tab.

Sadnu
konstiemu

Sadno Konowi goi / solkiem tego ziela
swiezego wymywaiac. A zimie gdy swieze-
go miec trudno / suche w winie warzyc / a
cym cieplo wymywac / a wapnem niegaso-
nym po wymyciu zasypowac.

Ranom
olua a cy.
czodobom
zagnilim
Sadziom
mrodli-
wym

Rany plugawce /
Bolaczki / y wrzody zagnile /

Kolka
da tenze proch.

Sadzele smrodliwe wychedaja y goi / ko-
rzeń w winie / abo w wodzie warzony / wy-
mwyaiac te ta iud a czesto a lerno.

Kolka
da tenze proch.

Kolka abo darcie czeste w listkach wklá-
da tenze proch.

Kolka
da tenze proch.

Gdzieby zaraza abo mor na owce / abo
ine bydlo przypadl / zeby zdychalo / to ziela
osolowſzy dawac im iesc. A warzacz te lac do
koryta / zeby one wode pily. Wſzykie czary
y skazy bydla odeymie / za pomoca Boza.

Kolka
da tenze proch.

Przeciwno padaiacey niemocy / Ktora ka-
duktem zowia / korzen czarowego ziebra-
ciuc z Piwonowym korzeniem / a przez trzy
Liedziele dzien wedle dnia / co ciwierc za-
wazy / abo y pol lota / z Szalwowa wo-
dka dawac pic. Abo :

Kolka
da tenze proch.

Wziac tego ziela y z korzeniem ze cztery
garsci dobrze ochedzonego / posiekat dro-
bno : na to polgarnca wina bialego dobre-
go nalać / y w konwi / abo w flasz cynowey
zaltowawſzy ciastem z maki rzaney / przez
godzin cztery w kotle ukropu wrzacego
warzyc. Potym gdy powoli przechlodnie /
przecedzic / a kaidego dnia rano y na noc po
dziesiaci lyzek choremu cieplo dawac. Wiel-
ce ten trunk zalecaia ludzie zacnie wczem w
tym przypadku. Tab.

Item.
Kaduu.

Tenze trunk bardzo jest pozyteczny tym
paniom / Ktoze macice maia bolesna. Takze
Przeciwo powietrzu morowemu / rano y
wieczor trunkiem wzywaiac. Tab.

Styżieniu
w macicy.
Morowe.
mu powie
tezu
Krocziska
dicy.

Brwi w cieie zsiadley / y skrzepley tenze
trunk wyteczny.

Wodka tego ziela.

Nasposobnieſzy czas do wypalenia z te-
go ziela wodki w Lipcu / biorac go ze
wſyckim / z korzeniem / z klaczym / z kwie-
ciem / y drobno posiekat / y z Balneum ma-
ris dysyllowac. Potym do kaidego pol-
garnca tej wodki osm lotow znoru tego
ziela ze wſyckim takze przydac / y przez dwa
dziesiaci cztery godziny w Alembiku in Bal-
neo maris moczyć / a potym przeciagnac
Tak kosztowna bedzie wodka do potrzeb-
nięz pomienionych. Jako Padaiacey
niemocy trunkiem jest lekarstwem.

Kaduu.

Succisa, Morfus Diaboli.
Abbißkraut. Anbißkraut.
Teuffelsbiß. Teuffelsabbis.

Przyrodzenie.

Jeżeli ma w sobie gorzkość /
stad się znaczy że jest przyrodzenia
ciepłego y suchego we wtorym sto
pniu. Napoczątku otwiera / prze
nika / ścięra.

Moc y skutki.

Krew w ciele z siądła z rązow potluczo
nych y z rozbićcia rosprawia / y wywodzi /
trunek tym sposobem uczyniony / wsiac te
go ziela y z korzeniem / Jelenich izyczkow /
Pazywrotu / Pieniczniku / abo gęstego Po
leiu / Słowienek czerwonych / po garsci /
Goryczki / Omanu / korzenia Marzany / a
bo Kety / potocie / cukru Kreconego ośm
totoru / winia białego poł gárnca dobrego /
ziola z korzeniem ich drobno posiekac / w
cynowey konwizalutowac / a w kole wtro
pu wrzacego / przez cztery godziny warzyć /
przecedzwszy / każdego dnia po ośmi lyżek
rano y na noc ciepło pic dawać. Tak krew
skrzepła rosprawi y wywiedzie.

Ten też trunek / przepułym / sluczenia /

y z wysoka wpadłym y potluczonym / jest o
sobliwym lekarstwem.

Pierśiom spuchłym y z awrzedziłym / w
winie / korzeń moczony y trunkiem wywo
ny / bywa ratunkiem.

Biegunki zasnawia / wsiarowy korze
nia tego z garsc / y w kwarcie winia do po
łowice wyrzenta warzyć / a to na trzy trun
ki rozbićcić / y dać pic.

Korzeń abo dwanaście tego ziela och
dozonych / drobno pokraianych / a w poł
gárnca winia dobrego białego namoczyć /
y lyżka ośm rano y na noc ciepło pic dawać
od morowego powietrza zachorwie. Tab.

Item / morowki młacym / se dwie gars
ści korzenia ochodzonego w poł gárnca
wody do trzeciej części wywarzowy / rano
y na noc po lyżce ośmi ciepło pic.

Wrzodom piekielnym / koroze Lacinicy
Carbunculos zowia / jest lekarstwem / ziela
nie świeże to ziela wluksy / przykladac.

Także też czyni wino pite / w korymby
było warzone.

Korzeń sam przez sie ściąsny / abo tarty /
a z winem pity / abo w winie warzony a pity:
bole w macicy uklada y wsmierza.

Zachwycenie powietrza morowego ob
padza / korzeń / abo sam ściąsny abo z wi
nem pity / abo w winie warzony a trunkiem
wzywany.

Krew skrzepła ze wnaerza wywodzi / y ro
zwodnia is. Także w winie warzony a pity.

Niektory proch z suchego korzenia daia
z winem pic / przeciwo glistom y czerwiu
w zywocie.

Tenże korzeń rostaey / zasnialosci pod
oczyna y indzie / rozgania.

Puchlino z ciata wywodzi / proch z usu
szonego korzenia z Biedziencem zmieszany /
a w winie pozrywany.

Moczu ciastke pufesanie snadnie wywo
dzi / piac go ćwierć lota z winem / w ko
rymby pierwej Piotruszane korzenie wrza
to / poranu y na noc.

Kaselsdušnościa wsmierza / tenże proch
z miodem zmieszany / a miasto miodku po
zywany.

Czwartadniowa goraczka obpadza : to
ziac tego ziela z korzeniem / Jwinki pachnia
cey / Wolowego izyla ziela y z korzeniem
sielono swiezych. To wszystko drobno po
kraiac / y przeluc / a Gorzalki trzykroć prze
paloney y przelutowaney na to nalac / zeby
ziela dobrze zagraznely y przez noc moczyć
wierzch naczynia dobrze obwarowawszy.
Rano z Alembiku sklancego z Balneum ma
ra przydestyllowac / y pilnie nakrywowy w
sklaney flasz chowac / dasac iey po pieci /
abo kesci totow na raz / na ten czas gdyby
miała febra przypasc / y zaraz sie wlozyc / cze
ry kroć porzadnie to czyniac. Tab.

Wzody o
guście a
morowe
legz.

Item.

Wścięny
bolom.

Przeciwo
zardzeniu
od powie
trza.

Siadla
krew wy
wodzi.
Glisty wy
mista.

Zasnialo
sci legz.
Puchlino
wywodzi.

wro g pa
dzi.

Kaslu.
Dusność

Kwartá
nie.

Krew w
ciele skre
picy.

Prze pułł
nie wna
czney.

Hedera arborescens.
Ephemw.

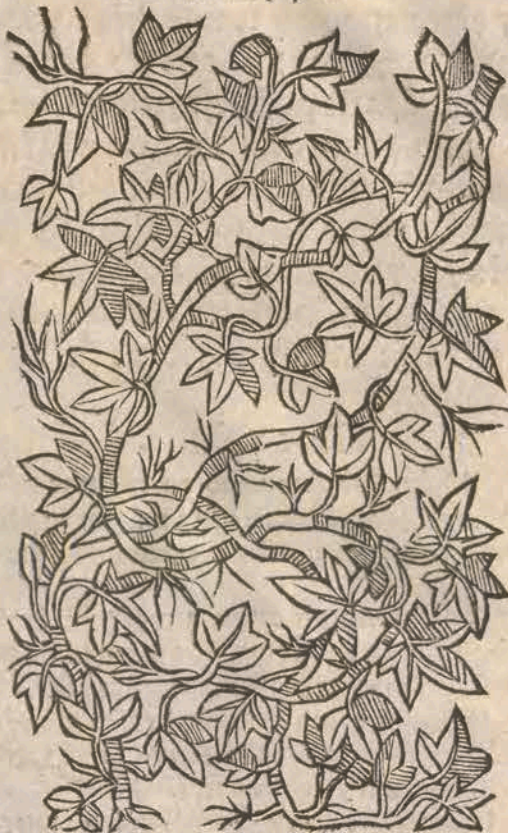

ſie ſstawia / gládkie / miáſe y mo-
cne. A gdy ſie ſtárzeie / okragle ſie
ſstawia: lecie y zimie vſtáwicz-
nie zieleńie. Kwiat ma mchowá-
ty / bládo zółty / który ná końcu Je-
ſieni dopiero poczyna ſie rozwiáć
y kwitnąć. Z tych w zimie owoc
w gronkách / iáko Ptáſá zob / ieno
wiáſty / ná dlugich ſtopkách. Na-
przód zielony / porým gdy doſrzeie
czarny / á niekiedy zółtawy / dro-
bno / ábo cienko á krzewiſty gęsto
y odnożyſto / niebárzo w ziemi gle-
boło. A z tey przyczyny drzewu /
przy którym roſcie / nie ieſt vżyte-
czny / ábo w niem wſyſtka wilgo-
tność odeymuie / y zátym go ſuſzy /
y vmartwia.

A choćaby go dobrze poderzwał
iednáł wzgorz on nie vwiadnieie /
y owſem vſtáwicznie zieleńie /
biorac y wyciągáiac wſyſtka wil-
gotność z drzewá do którego ſie
przypoil.

Bluszcz wtory / ábo czarny / tenże
wſyſteł kſtal ma ktory biały / tyl-
ko że owoc czarny miewa.

Hedera Helix.
Klein Ephemw.

Bluszcz namnięſzy / ktory Blu-
czykiem zowiemy / ten nieplodny
ieſt / bo nigdy nie kwitnie. Rzadko
ie po drzewiech pnie / tylko po zie-
mi. Liſcie ma záwſe trzyrożyſte /
á białymi kropkami nákrápiáne.
Item záwſe ſie zieleńie / y zimy ſie
nie boi iáko inie.

Wdiewſce.

Biały y czarny roſno w leſiech /
ná polach / á przy mieyſcách wil-
gotnych / w ogrodách / y ná ſtárych
murzech / á ile czarny przy murzech
ſie rad kocha. Bluszcz zaś ná zie-
miách ſuchych / kámieniſtych / przy
płóciech / y między ſkálami. Przeto
v nas ztąd imienia doſtał / że go
ſkálnym Bluszczem zowiemy.

Przypodzenie y ſłożenie
z zywiolow. Dios. Gal.

Wſe Galenus że Bluszcz táł czar-
ny iáko

Pierścion.
Pluceni.
Dychawic.
cy.
Kąślom.
Kłociu.
Boleczko
Krewi strze
piep.

Morowe
mi powie
rta.

Morow
om.

Item.

Item.

Pierścion.

Pluća / wychadaż y rozprzeszrenia.
Dychawice leczy y przyczyny iey oddala.
Kąśle wkłada y leczy.

Kłocie pod mureyskami ziobery wsmierza /
y odpadza.

Boleczki wśelakie wnetrzne leczy.

Krew we wnetrznościach strzepla ro-
sprawney wywodzi rano y na noc po czte-
ry albo pięć tyżek iey piac.

Czasu morowego powietrza z inemi rze-
czami też do tego należacemi / ta wódka by-
wa wielkim ratunkiem.

Także morowkom y boleczkom moro-
wym bywa wielkim y znamientym lekar-
stwem / piac ta każdego dnia rano y na noc
po sześci albo siedmi tyżek. Tak abowiem /
zarazy do serca nie przypuści.

Też przeciwko powietrzu morowemu /
bywa tym sposobem dysyflowana: Wziac
korzenia tego ziela ochedozonego y sploká-
nego / drobno posiekánego / dobre dwie
garści. Polney Dryakwie / Kurzego ziela y
z korzeniem Bernardynku albo Kardusiu zie-
la po garści. Te rzec y wśyckie máta bydzi
świete y splokáne. Jólwcowych iógod co
nazwieszych / y z hruba poeluczonych osm
locow. Na to białego wina dobrego nalac /
zeby dobrze zagraznely te ziela / a pilnie na-
krywszy / przez osm dni na słoncu moczyć.
Potym przy ogniu wolnym dysyflowac
sklemcznego Alembiku z *Balneum maris*. Ta-
nie tylko / za Boza pomoc / od zarazy mo-
rowey zachowuje / ale y ma zarazone ratnie /
datac iey co trzeci dzień po lyżce.

Go żeby też kto tego zarazliwego powie-
trza zachwycił / tey wódki sześć tyżek náraz
wziarszy / przedney Dryakwie albo *Miridax-
tum* / abo konfektu złotego Jaiá Kwinte w
miej rozetrzeć / przydać oocu z Gwozdzi-
kow pelnych ogrodných z lyżke dobra. To
co narychley dać choremu trunkiem po za-
chwycentu powietrza / a żeby sie potym trzy-

abo cztery godziny dobrze počil / przez ktory
pot ona zaraza od serca mogła sie obćia-
gnac /

Wrzod w gárdle / abo slinogorz / pier. Slinogom
wśa pomieniona wódka gargaryzm czy-
niać czesto. Moze też piata albo czwarta
część do tego soku z Jezyn przydać. Na
tenże slinogorz: Wziac wódki tego ziela
kwatere / wódki polney Dryakwie / Buk-
wicowey / po sześci tyżek. Miodku Pigro-
wego / soku z iógod Jezynowych / po trzy
lyżki. Layna psiego suchego miálko wiar-
tego lot. To wśytko pomieszawszy / czesto
gargaryzm tym sobie czynić / do swiadczo-
ne abowiem iest ná slinogorz lekarstwo.

Sol z Czartowego ziębia.

Ziębia / z Kłacza / z Korzenia / z Kwiecia / w-
sufionych / bywa sol czystona. Na popiół
ie spalwosy / y kálkus z tego popiołu a z wo-
dy wczynnosy / y tak iako o Piolynowey / y o
inych ziół soli czynnemu powiedziálo sie / czy-
nie. Ta dowyszyey przereczonych chorob o-
jóbliwym wytkie i sluz.

Rozsadeł z wważeniem.

Wielkie skutki / w wielkich y w ciężkich
chorobach tego ziela pokazue sie. A
przeto baby y ludzie ci / którzy sie zabobo-
nami y czarami rad / i pará / zmyslili / że sa-
tan zayrzac czlowiekowi z tego ziela tako-
wych ratunkow / wiad mu korzeń / y poká-
zua to znakami / gdzie na spodku korzenia
sámego znać iakoby zębami wśasil / zrad y
niektorzy łacińskim teyżkiem *Morsum Diaboli*
nazywáia. Ale wiasniey *Succisa*. O tym
zielu oni darowi lekarze / a Zielopisowale tak
Greccy / iako y Łacińscy / nie nie pisáli. Zkad
sie znać / że abo w tych tam stronách nie
rosło / y przeto do znátomosci iego nie przy-
šli. Abo wiecynym nazwiskiem / nam nie-
wiadomym / go miánowali.

O Bluszczu drzewnym. Rozd. 142.

Skalktem wiele sie Bluszczow
znayduie. Jednak wiasne sa
trzy / Bialy / że owoc wydaie z sie-
bie biały. Czarny / od czarnego o-
wocu tak rzeczony / a ten sámiec.
Ten po drzewiech y po murách rad
sie pnie. Nam Bluszcz czarny rze-
czony. Trzeci máty Bluszcz rze-
czony / abo Bluszcz skalny.

Bluszcz drzewny / ktory y wiel-
kim y białym zowiemy / iest barzo

krzewisty. Ten nie tylko okolo
drzew wysokich sie pnie y obwina /
(zkad y drzewnym iest nazwany)
ktore swym obieciem dusi y psue /
ale też y po starych murzech / kamie-
nicách / grobiech / ná gore sie cią-
gnie y mocno sie ich trzyma / że też
ich swym obieciem rozwalnie y
psue. Naprzod gdy sie puszcza ma-
liscie iako gruszkowe / obdużne /
ktore potym za czasem trzy rogate

się ssta-

W Korymbu rozumiał być: woda: żar: i wi-
no wylicze z onegoż naczynia / tylko woda
zostanie. Abowiem Bluszczowe naczynie
winą w sobie z cierpieć nie może.

Możesz pić piasek / albo sól z lićcia y z
ziarnek zielonych / albo z nich proch z winem
w Korymbu Piotruska była warzona. *Plin.*

Lićcie y z łagodami warzone a pić / trze-
żenie zimnicę wstramia. *Plin.*

Także też z winem rosćierane pić czynia:
Abo proch miałko z miazg wtarty z winem.

Ziarnka z winem rosćierane / warobe
bolejące leczy / miazg tylko / a ślezione / pi-
tacz y miazg.

Bluszcz biały lepszy y potrzebniejszy jest
ślezione chorey / żelazem gorącym rozparzo-
ny. A bosyć kęć starnić z trochę winą /
przeciwno też. *Plin.*

Ślisy z żywota wywodzi miazg te /
ziarnka białego Bluszczu trzeż z miodowym
octem pić. (*Plin.*) Ale w ten czas boby
cykże ziarnek rozstary na pepet przykładac.

Arwia żarłajacym / ziarnka białego
Bluszczu pić / są lekarstwem.

Żnaczywia Bluszczowego pić dobrze tym
ktory ślezione chora mają. *Plin.*

Na opalenie ciała ogniem tak miazg
czynia / ziarnka wtarty Bluszczowe pala / a
polewosy pierwey opalone miejsce ciepła
woda / potym popiolem tym tam posypnia.

Wyprochniałym zebom lekarstwo czy-
nia / narzynia tak świeże ziarnka iako y sa-
mo ich dziewko / dla soku / które obrwa-
wawosy pierwey zeby zdrowe wostiem zeby
ich niepował / puszczają w zeby wyprochnia-
le / ten te kęsy y wylamnie. (*Plin.*) Abo w oc-
cie / rozstara żywica / w zab puszczana.

Także o kłiu Bluszczowym pisa że zebom
jest wzyteczny.

Blizny woselakie wyćiera / y z ciałem zbro-
wym porównywa / pomazując je soliem
białego Bluszczu z Saletra / a z oleykiem ro-
żanym zmieszany. *Plin.*

Puchline też zaskożna wywodzi / ziarn-
dwadziestcia żoleych w Ewarcie winą rozst-
ry / po Suij. s. tego każdy dzień pić. *Pli-
nius Frasilstratus.*

Piśe Apuleius że czarnego Bluszczu pier-
wego dnia trzy ziarnka z winem / a iesliby
goraczka byta / tedy z woda pić. Drugiego
dnia pięć ziarn: Trzeciego siedm: Czwar-
tego dziesięć: Piątego iedenastie: Szoste-
go trzynastie: Siódmego piętnastie: O-
smego siedmnaście: Dziewiętego dziesię-
tnastie: Dziesiątego dwadziestcia ieden / y

iesze dalej gdzieby potrzeba była: ślezione
choro leczy. *Apul.*

Olejek Bluszczowy.

Bywa z ziarnek Bluszczowych olejek dy-
stylowany / tym sposobem iako z Jaktorco-
wych iągob / y zowia go *Oleum ex Baccis
Hedere*, co jest wtluc w miedzianym fune albo
dwa tego Bluszczu ziarnek / woby na nie na-
lać / żeby zagrzały / w garniec miedziany /
z którego gorzałka pala / wlać y wypalić.

Drubzy biera do wypalenia tego oleyku
dziewo Bluszczowe / iągody y żywica tego /
y tak z tego wosyńskiego olejek wypalaia.

Ten olejek służy członkom / y żyłom pie-
nym ożieblym y bardo bywa wzyteczny / nim
namazując.

Wrzody y bolaczki zle wychodzą / y goi.
[*Rogerius.*]

Ślezione czyni czysćciene pątiom żarówcia-
gnione wywodzi / czopek albo wozetek w
nim obmaczawosy / w otwor łoná włożyć.

Kamien z nyrki wywodzi / nim nyrki ma-
żac. [Tenże]

Arteryce z przyczynny zimney służy / naci-
raic nim / zwłascza żdżewá Bluszczowego
palony. [Tenże]

Szkodzi.

Tak sól iako owoc albo iągody Bluszczo-
we do wzywania wnetrznego skłode niemá-
ta czynia / a le z Bluszcza czarnego albo wiel-
kiego. A borsiem ciało mdli wosyńsko / y cho-
re czyni. Rozum y baczenie odcymnie / y za-
miekarwa / owa skłone czyni. *Dios.*

Żyły piete albo suche obraża ostrym y ćirp-
kiem smakiem. *Dios.*

Wiekłoda czyni / gdzieby kwinta ich w-
żyła białagłowa / po wycysćcieniu mieście-
cznym. *Dios.*

Plod z żywota wyćiągá / stopki ob li-
ścia w miedzie namoczone y w łono puszczá-
ne. [Tenże]

Plinius y Theophrastus wypisala wiele
ich y rozmaitych sposobow y roznie Blus-
zczow: O których z tego miejsca pisac nie-
rozumielismy za rzecz potrzebná / gdyż w
nas nie rosta / y te zrzadka sie znayduia które-
siny tu opisali. A przyeym skutki tych ściągá-
ia sie do tych tam wosyńskich.

O Bluszczu ziemnym / który Kunratem
albo Kurdwanym też zowiemy / aczby sie tu
zdalo przytych inych Bluszczach pisac. Ale
że Dioskorydes w czwartych księgach wla-
sny o nim wczynil rozdział / tam iako do wła-
snego miejsca odłożyliśmy go.

Trzeż-
nie zimnie

Wotrobie
Ślezione
bolejące.
Item.

Ślisy mo-
żny.

Arwia
żarłaj-
acym.
Ślezione
chorey.
Opalenie
od ognia.

Zebom wy-
prochnia-
łym.

Item.

Blizny
spojne
wyćiera.

Puchline

Ślezione
chorey.

W Celidontey / albo o zielu żaskolcym wietszym. R: 143.

Celidonia wykláda sie dat nie-
bieski / dwoiaka jest / wietśa /

y mniejsza. Wietśa ma pret ćinki /
obli / chlupaty albo kosmáty / łokie-
tny albo

ny iako y biały z przeciwnych dy-
wiolow iest złożony. Abowiem
ma coś w sobie ćirpkiego / co sie
znaczy przyrodzenie zimne. Ma y
nieco ostrego w sobie korzennego/
co ciepło znaczy przyrodzenie. Ma
y trzeciego coś wilgotnego y wo-
dnego. Skłaniając sie do letności
y ciepła / a ile po ki iest zielony. Su-
chy po wróceniu wilgotności ma
zimną hrubosć w sobie / zimna y
ćirpka / a to co gorzkiego iest cie-
pła / wyćiągająca / ściencząca / y v-
twierdząca. Bluszcz skalny abo ma-
ły / także iako y przednie suchy y
chłodny.

Moc y skutki.

K Wiātu Bluszczowego co we trzy palce
może zawrócić wtartego z winem ćirpkim
dwakroć przez dżień na czerwona niemoc
pić dala. *Dios.*

Opalonym od ognia z woskiem kwiat
plastrowany iest dobry. Abo żiarnką na po-
piol spalone / y z woskiem plastrowany.

Slezione chora leczy / liście zwieble w o-
cęcie wazac / abo też w wiertłiane / a z chle-
bem pieczone y pożywane. *Oribas.*

Może ie y w winie wazyc / y zwierz-
chu tymje nagrzewać. *Dios.*

Ślagma z głowy ściaga / sol y świeżego
liścia / y z iagod iego / z miodem zmieszany /
y nosem sarkany / przydawosy ieszcze oleyku
Kosaćcowego / abo oleyku z koleych ściół-
kow / y salketry trocha. Też y sam sol to czyni.
Także bol ząstarczaly w głowie wśmierza sol
z liścia y z iagod iego wyćiąmiony / z octem
a z oleykiem Kozanym zmieszany / tym glo-
we namazuiac. (*Dios.*) y czolo. (*Pl.*) y stro-
nie. *apul.*

Tenże sol z Kozanym oleykiem / abo z o-
leykiem Lilicy białey / w wśy ciepło puszczā-
ny / y bolenie ich y zawrzedziłości leczy.

Bolenie zebow wśmierza / z pieć iagod
Bluszczowych na proch wrzec / y w lupinie
granatowego iabłką z oleykiem Kozanym
dobrze rozgrzac / a w wśo przeciwno oney
stronie gđsie boleis puszczāc. *Dios.*

Żiarnka abo owoc Bluszczowy wtarty a
w łono białogłowskie puszczany / chorobe
miesteczna rozbudza. (*Dios.*) Abo kądzego
dnia po trzy żiarnka wielkiego bluszczu miał
ko wrzec / y z sucha abo z woda Sylicowa
przez kilka dni naczeso ciepło piac. Toż sto-
pki od liścia w miedzie moczony / y w otwor-
łona białogłowskiego w prawione czynia

Sol z żiarn Bluszczu czarnego / wlosy
czarno farbue. *Dios.*

Wrzodom wśelakim y nagorszym / koro-
Cacoetica zowia Grekowie / iest lekarstwem
wielkim / liście w winie wazac / a na nie pla-
struos. *Dios.*

Ogorzalosć twarzy od słońca y inne zmazy
na niey spada wazac.

Żamien w nyrkach lamie y wyrodbi /
żiarnka abo suche na proch co nasubselniey
wtarte / a z białym winem / w korymbu Pio-
truskā byla wazona pity. (*Dios.*) Abo z
woda pity.

Zeby wlosy nigdy nierosly / wżiac woski
abo solu Bluszczowego y Zielunowego /
zmieszay ze kwiaz miosoperzowa / a po wy-
targaniu wlosow pomazuy.

Także łozysto wyrodbi. *Plin.*

Smrody cuchnienie z nosa zawrzedzi-
lego pochodzace / sol weii puszczany odda-
ia. (*Dios. Gal.*) A zwolasczā białego Blus-
zczu. *Plin.*

Ally abo żywicā z Bluszczu / wlosy z ciāta
spadza. *Dios. Gal. Aginet.*

Tenże kly wśy wyniszcza z głowy / pomā-
zuiac nim. *Dios. Gal. Aginet.*

Sol z korzenia Bluszczowego z octem
pity / wścznienie od pajacygonā leczy.

Slezione chorey / sol z winem ćirpkim
pity / iest lekarstwem do trzeciego dnia.

Przysze y krosly na głowach dżeciennych
abo wrzedzenie cielace / y parchy / gor-
czapeczka z liścia Bluszczowego wśyta / na
głowie nożona. To tak gorie bez wśelakie
skłody y niebezpieczności zdrowia

Cieście bolenie w głowie wśmierza / wżiac
śiedm listkow Bluszczowych / tylko też iade-
ret bżosłwinowych ochodzonych z swych
skozeczek : to wazyc w oliwie a w occie / y
na czolo plasrowac y sironie.

Suchory leczy / wżiac żiarnel tych koro-
se przyczerwienieym / a wtarty ie co nasub-
telniey / z ciepła woda dawac pić.

Plastr z liścia z octem wczyniony / a na
slezione plasrowany / leczy io.

Podagry / to iest / lamante w rełach / w
Chyragre / w nogach / w biodrach leczy li-
Scyartyke / sćie Bluszczowe z Ryzem a z
miodem wtarte y plasrowane /

Puchlina zaskorna moczem wyrodbi / ro-
ćcieraiac żiarn Bluszczowych czerwonych
na kądzy raz dwadziestā / a społ kwaterki
wina białego kądzy dżień ciepło piac.

Od wpića bārzo bron / rychje żiarnel
czerwonych przed tym piac abo fescē pozy-
wśy ich w trunku. *Plin.*

Szynkarzom.

Zeby chćiał wiedziec ie sli wino z woda
zmieszane / y iako w nim wiele wody / wezy
kato / pišac o gospodarstwie wieyskim / v-
czynić naczynie iakiego kolwiek kstaleu z
bluszczowego dzewā / y nalac w nie winā /

Czerwos-
ce.

Opalony
od ognia.
Slezione
chorey.

Ślagma z
głowy wy-
ciąga.

Ząstarczā-
cie w glo-
wie wśmie-
rza.

Wśa bele
wśmierza.

Sabom bo-
leiacym.

Mieście
z no cho-
ba zbu-
sa.

Wlosy
czarni.

Wśody
dy nagoc-
sa.

Ogorze-
nie na twa-
rzy.
Żamien
lamie.

Wlosom
niebo-
ro-
sa naci-
sć.

Łozysto
Smrody z
nosu iego
wśo.

Wlosy
spadza.
Wśy sibi

wśelnie
niu od pi-
tać.

Slezione
chorey.
Wścznie-
niecom /

pryśom /
Krosłom
iostacym
na dżeci-
ennych glo-
wach.

Głowy bo-
lenie w
wśmierza.

Suchoty
leczy.

Slezione
chorey.

Podagry.
Chyragry
Scyartyce.

Puchlinie.

Od wpi-
cia bron.

Poznać ie
sli wino
rozwo-
dnione.

Przywóch pnie / dawac pié / toż czyni / ale przez kilka dni to trzeba czynić. Może go też pod taką miarą z miodowa syta przez kilka dni używać.

Wartobie
zatkaney.

Wartobie zatkaną otwiera / ćwierć lota miałko wrótego korzenia y z sielem wziętym w sy / a z octem wypić.

Czerwona
ce.
Sypańce.

Czerwona niemoc zatkanawia / y leczy.

Sycanicy y lamaniu w biodrach jest lekarstwem. Proch z ziela same^o z woda piiac.

Simulicy.

Simulicy leczy / korzeń świeżo wlucony / a iako orzech włoski wstać go / y z winem / a bo z polewką z wózzoney Cieciorzki ciepło godzine z piec przed obiadem piac.

Megu za
trzymale
mu.

Moż nad przyrodzenie zatkanawiony pchsi / korzenie Celidomonog z Rozkwiana na poly drobno wstakawsy / w winie wwarzyć y ciepło dać pić.

Mleko w
zobadku
zsiadley.
powietrza
mrowe
mu.

Mleko w zobadku zsiadley trzy / a bo cztery łyżki soku ze świeżego ziela piac / rozgrzewa y wywodzi.

Przeciwno zachwyceniu powietrza morowego / korzenia Celidomonowego garac dobra w Rozanym octcie do polowice wwarzyć / a potym w tej polewce przecedzoney trzy loty Dryakwie przednie dobrej rozetrzeć. Tego po dwu łyżkach kładac sie spać dawac pić / a przez trzy godziny potym sie poćić / po wypoceniu suchemi chustami ciepłemi ciało co nalepiey otrzeć. Doswiadczone lekarstwo zarażonym powietrzem morowym.

Item

Abó wstać tego ziela y z korzeniem dobre dwie garsci / Szafrowicy / Ruty / Piotynu / po garsci. To wespól wwarzyć w polgarncu winą prawie dobrego do trzeciej czesci wyrzenia / przecedzić / a ćwierć lota Dryakwie prawie dobrej y przednie / tego dać pić przerzeczonym obyczaiem / a poćić sie.

Item

Abó też tak: Wstać Celidoniey y z korzeniem poltory garsci. Piotynu / Ruty / wierzchołkow Jeyn / po garsci. To wszystko drobno posiekac / y kwarte octu winnego dobrego na to wlać / zalepic w nowym garncu y wwarzyć / potym przecedzić / y w sklenicy dobrze zatkanawsy do potrzeby chowac. A gdzieby sie czul kto zachwycić powietrza zarażliwego / z tego po cztery łyżki z ćwiercia Dryakwie przednie dać mu pić / y potym sie przerzeczonym sposobem poćić.

Item

Tne lekarstwo przeciwno tej zarażie: wstać korzenia Celidoniowego z piec totow. Polney Ruty trzy loty. Ruty poltora lota. Jalewcu przeluczonego zhruba lot. Octu winnego pulgarnca. To w cynowej konwi zamawasy / w kotle ułtropu przez trzy godziny wwarzyć. A gdy powoli przychłodnie przecedzić / y gdy potrzeba będzie po cztery łyżki z ćwiercia dobrej Dryakwie dać pić / y potym sie poćić.

Tny tak czynia: Biora Celidoniey y z

kwieciami wespól funt. Siarki żywey miałko wluconey safranu. Kurzego ziela korzenia / po dwu lotu. Gozyczki / Biedziencu / po pultrzećiu lotu. Ruty / Mysiego wstka y z korzeniem po garsci. To wszystko posiekawsy drobno / wwarzyć w dobrym winnym octcie do wyrzenia trzeciej czesci / garniec dobrze zalepiwszy. Tego po łyżce / a bo cztery używać / gdzieby uż powietrza zachwycit / przydawasy lekwarzu złotego iada / y Dryakwi po pol ćwierci lota / potym ze trzy godziny sie poćić. Doswiadczone.

Tny trunek osobliwy tym korozyby powietrza morowego zachwycili: wstać Celidoniey świeżo zieloney y z korzeniem ze trzy garsci. Octu winnego co nalepszego poltory kwarty / wwarzyć to w garncu dobrze zalepionym nowym w polewanym do potowice. A zarażonemu morowym powietrzem z łyżki / a bo z piec dać pić / z polćwierci lota niżej opisane go konfektu / pocac sie potym mozei bydz / nie mozei / iednak psue y wniwecz iad morowy obraca ten trunek. A ten konfekt tak czynić:

Wstać co namyborniejszey y nacudniejszey żywicy / Sulfurium poltora lota. Masyru także co nacudniejszego trzy ćwierci lota. Kwiecia Krwawnikowego polgarsci. Safranu co naprzedniego hesc ziarna. To wszystko co nasubtelniey wluć / y z sokiem Pigwowych tablek bez cukru zacząć / ze będzie iako konfekt / korozy moze stworzyć iako złote iacie / y tego z przerzeczona polewka używać.

Tok zbytemi złoty z łytek zatkanawia / Celidonia y z iey korzeniem w czerwonym winie wwarzać / a po ranu y na noc ciepło po kwaterce rowney piac.

Koń gdyby pierze z obrokiem ziadł / co bez skody tego bydzyby nie mogło dać mu z garsci ziela Jastolczego drobno wstakane go z obrokiem Jeczmenia / pierwey namoczyć w wodzie przez noc.

Toż też jest na kafeł koniom lekarstwo dobre.

Sok Celidoniey wierzey / a ile z kwiecia samego wypraśowany / z miodem białym w miedzianym naczyniu wwarzony / a w odczy puszczany / zaciemionemu wzroku jest bardzo wyteczny.

Drudzy tak czynia. Na Wiosna gdy sie uż dobrze rozkwianac poczyna sok zolcy z niego w miedziane naczynie zbierac / a przez noc na plytkiey miedzianej misie / a bo miednicy chowac. Nazajutrz co nacudniejszego miodu do niego przydaca / y wespól na onymże naczyniu przy węglistym ogniu wwarzać. Potym na sloncu temu sie przetrybowac dądz / y w odczy puszczac. Przydaca im do tego Kamphory / drudzy Tucey przyprawionej. Tak wy sok osobliwie czysci

Item.

Confekt

z lotym
sprom
zbyrnie
czekacym.
kemiem
gdyby pier
ze z obro
kiem
ziadł.

Konfekt
mu z łytk

Wzrost
cia
mij
sw
ta
clym / bps
item
gy
mu.

Item.

tny albo podczas y wyszy/ od tro-
regu liście pochodzi maiać kształt
liścia Jaskrowego ieno miękczey-
szy / a pomodrzaly. Kwiatu żolte-
go/ podobieństwem kwiatowi Ji-
iolkow żoltych / z niego potym wy-
chadzają dwa albo trzy/ podczas y
wiecey strączkow na kształt roz-
kow / w nich nasienie wietrze niżli
Mał. Wszytka bylina y z liściem
jest pełna soku żoltego/ a ten jest o-
stry/ sczypiaczy/ gorzki/ zapachu
przykrego/ y by namniey albo listek/
albo bylina / albo korzeń zranit/ w-
net sie jacy. Korzeń przywierzchu
ma iednostayny/ v spodku na wie-
le części sie rozkrzewia/ y dzieli/
ćientich/ włosienkowatych/ żol-
tych.

Chelidonium maius, Celido-
nium, Celidonium, Hirun-
dinaria maior.

Schellwurz. Schwalmkraut.
Goldwurz.

Wlecsce y czas

Roście przy płóciach / przy para-
łanich / przy ściągach / przy mu-
rzech / y na starych murach / w
przekopach / między rumem a w cie-
niach. W ten czas poczyna kwit-
nąć / kiedy sie Jaskolki na Wio-
sne pokazują / y przez wyszkie Wio-
sne y lato. A w te czasy też bywa
do lekarstw zbierane. Jás gdy Jás-
kolki w Jesieni odlatują / wie-
dnicie y nitczemnieie. Korzeń do
trzech lat chować.

Przyrodzenie y złozenie żzywiołow.

Jest przyrodzenia rozgrzewa-
jącego y wysuszającego na końcu
trzeciego / a na początku czwarte-
go stopnia. Ściera / otwiera ściem-
cza rozprawia / rozrąza / albo ro / pa-
dza / a zwłaszcza sok wychadza.

Moc y skutki ziela Jaskoleczego/ albo Celidomey.

Bole / to jest żółć / tak stolcem / iako y Bole
możem
stolcem
wypodzi.
Żółć gca
moczem wywodzi iakunkolwiek oby-
czajem wywiana. Przeto

Żółć niemoc wypadza / Korzenie tey wó-
rząc w winie z nasieniem Hanjzowym y to
naczezo y na noc po kielisku ciepło piąc
przez kilka dni. Abowiem

Wartobne żyły zatkane otwiera. Item.
Abo
też tym sposobem : wziąć korzenia Celido-
nowego / Szawiu Kobylego / badz sędzo-
nego albo dziwiego / korzenia Pokrzywiarske-
go / po trzy łoty. Wina białego dobrego
kwarte / wody studzienney pół kwarty. Cwa-
tru białego osm łotow. To korzenie pokra-
ić drobno / y wszystko wespół z winem y z
woda w konwi cynowej zalepiwszy / żeby
namniey para nie wychodziła / w kotle peł-
nym wtropu przez trzy albo cztery godiny
warzyć. Tego dawać po sześciu lyżkach kaide-
go dnia po rano y na noc ciepło choremu
pić / kazać mu sie poić. Może tego lekar-
stwa w suchey łazni używać / pocac sie.

Tei nakłasc go w obuw / a bosymi nogami
chodzić / też czyni. Item.

Też Jaskolecze sielsi wsiulczy sol z niego
wyjąć / y kaidego dnia na noc y po rano ly-
żke dobra / ze czterema lyżkami wodki z Ka-
mianki / albo z Jedwabniku / który sie na po-

trzywać

dobrze włożyć go w worek spieszasto wsi-
wfy y zawiesić / podobawfi w miedzianną
podem miedniczkę / żeby powoli sie dystyllo-
wało / y ciętko : to do potrzeb chorować.

Oczom czerwoności.

Item.

Wrzedzenie / Kom / y zastonom żrzenice /
wodka bärzo osobliwa / wziąć liścia Celido-
niey / Kopru Wloskiego / Kofyszka / Ru-
ty / po garsci albo po dwu : To wespół co na
lepiey w miedziannym moździerzu wtluc / y
sol z tego wypräsować / Kozego dwa funty
Aptekarskie wziąć / do tego włożyć glowek
z Kozey oskubionych szesnascie lotow / cu-
tru lodowatego mialkiego dwanasce lo-
tow / Tucey co napilniey przyprawionej /
Krwie smoczey co namieley wtartej / po o-
smi lotow / pomieszawfi wsiysko wespół
dystylluy z miedziannego Alembiku / a pilnie
chorować.

Jna wodka bärzo kosztowna do tego /
zmazy z oczu spadziataca / wziąć ziela Jäs-
kolczego y z korzeniem swiezozielonego ze
cztery garsci / Kofyszka / Kopru Wloskie-
go / Ruty / Bukwice / Swieczel / po dwu
garsci / a tych wsiyskich swiezozielonych :
To wsiysko w moździerzu wtluc / wlać
poltozy kwatarki na to wina białego dobre-
go / potym wypräsować sol / y przydać mu
Imbiru eluczonego / Sarcokolle / Aleopá-
cyku / Mirrhy / mialko wtartych / po dwu lo-
tu / Szafranu ćwierć lota / miodu iärzece-
go funt : To dystyllować wsiysko wespół z
skłanego Alembiku / wodka kosztowna /
wspelacie zmazy zästony / y wrzedzenie z
oczuzäcierataca.

Item / Weźmi Kwiecia Celidoniowego
garsć / warz w Kozaney wodce / dwa loy
miodu przydawfi / aż polowicą wywreie /
przecedziwfi / do potrzeby chorow / uży-
wając tey w oczu ciemne trzykroć każddego
dnia / poranu / po połodniu / y na noc.

Item / Solu Celidoniowego napoly z
białym winem wziąć / a do tego Aleopá-
cyku mialko wtartego trocha / y w oczu zästie
blonka puszcząć.

Konflik-
mu biel-
mu.

Koniowi gdzieby zwierchoronie oczu zästly
sol z Celidoniey y z tey korzenia swiezo wy-
präsowany / y przez chedoga chustka przece-
dzony / w oczu mu sprycować.

Konflik-
mu biel-
z abezos-
nia.

Temuz koniowi gdzieby zä wberzeniem
oko zästlo / tegoż solu wziąć szesc lyzel / wäy-
stynny mialko wtartego dwa loy / soli lot
mialko wtartey / y tym mu trzykroć przez
dzien oko sprycować / bedzie zdrow.

Koniom Kozie mata oczu plynace / albo
blonka zästle / Celidoniowe korzenie jest im
racunkiem wielkim / wiešaiac im go nad
oczyma.

Czerwono-
ści.

Czerwoność z oczu spada / Jäskolcze zie-
le z swym korzeniem / Kofyszko / wtluczo-
ne / a Koziana wodka w eluczeniu skrapiane

y dobrze zwilzone / a potym wypräsowane
y w oczu puszczane / raz y trzy przez dzien.

Oczom plynacym jest wielkim racun-
kiem / wziawfi Celidoniey dwie czesći / Ko-
fyszka iedne drobno posiekawfi / przydać
do tego Kadsidla białego mialko wtartego
lot / Pieprzu także eluczonego pol lota / na
to wsiysko nalać dobrego wina białego / że-
by prawie dostatecznie zägraznelo : dać
przez ośm dni temu możnac / dobze nakry-
wfi / potym przecedzić / y tym oczu zäkrä-
piac po trzykroć przez dzien / po kropce albo
potrzech wpuścić.

Oczom
plynacym.

Tym Kozzy z wieczora zäraz nic niewi-
dza / także y w noey chocia przy swiecle / do-
bze wwarzyć ziela Jäskolcze w winie napo-
lyz woda / y z tego päre w nie puszcząć.

Stępiecie
wiecej
ney.

Item / Przeciwo temuż / lagna iäszcor-
czego troche roškarfi w swiezo wypräs-
wanym solu Celidoniey / a w oczu pu-
szcząć.

Przeciwo zästiu blonka albo mgla sa-
mey żrzenice / wziąć solu tego / solu Chla-
stawy / po dwu lotu / miodu iärzecego / to
jest / od pszoł mlodych cztery loy / tego po
trzykroć na dzien w oczu puszcząć.

Żrzenicy
mgla zä-
stey.

Oczom zbytnie wilgotnym / solu tego
swiezego wziąć ze trzy loy / solu Wloskie-
go Kopru dwa lota / zolci wolowey / wla-
czey / po poltora lota / Tucey przyprawoney
lot / tego dwa kroć na dzien w oczu puszcząć.

Oczom
zbytnie
wilgotny.

Oczom bolesnym / wziąć Celidoniey dwie
garsci / Wloskiego Kopru / Kobody / Ko-
fyszka / po garsci / wtluc / sol wyžac / tego
czesćo przez dzien w oczu puszcząć.

Boleniu
ogow.

Zäpuchnieniu oczu oddala ten plastr / Ce-
lidonia w winie wärzyc / y miasto plastru
nämie przykladać. Toż czyni w wodzie w-
wärzona / przykladać ja / y woda ta oczu
wymywając / a podczas tey teyże kropka albo
trzy w oczu puszczając / y pudline y bolenie
z nich odpadza.

Oczom zä-
puchnie-
niu.

Zawrot glowy / y zämierzkanie w oczu
oddala y leczy / wziawfi Celidoniey dwie
czesći / Podrozniku / Blusczu białego / po
iedney czesći : To wespół co nalepiey wtluc /
y octu troche winnego a oleyku Rumienko-
wego ile potrzeba / wniešac na kšeat pla-
stru uczynić / y glowe ogolowfi / tym okła-
dać.

Zawrotu
glowy.

Stowa z wilgotności zbytnich wysuša.
Utracona wonność zätkania oderchowo
w nosie przywraća / sol swiezo wyžery / no-
sem w sie šarkaiac.

Stowie
wilgotney
Utraco-
ney won-
ności.
Puf gšawy
boleniu.

Toż też bolenie w polowicy glowy oddala
Z wilgotności zimnych mozgy wychedaza
Jezyczel spadający na swe mieysce przy-
wodzi / elucac y wärzac w winie to ziela / a
päre ciepła wsiy w sie biorac. Także czesćo
w wsćiech ta sucha trzymając / y gärgary-
zuiac.

Blonkoma
na oczach
Kistulom
w oczach.

oczy. Ale ma byc wypraszowany ze wysy-
kiego ziela / cal z korzenia / iako z kwiecia / y
z klacza / a to na przodku lata polowa w so-
bie soku wiele.

Toz tez sciera z oczu blonki / wrzedzenie
krochy / na bielmu oka / abo na zrenicy.

Sisluty w oczach goi / ktore w kaciku przy-
nosie bywaia / puszczajac go w nie.

Item.

Bywa tez ten sok suszony w cieniu / z ko-
rego potym galeczki abo pigulki toczaj / a
gdy potrzeba w oecie z Celidoniowa wo-
dka roscieraj / a do oczu puszczaj.

Luski
Bielma
Blonki
pawolki
zwierzy
spadza.

Tez y sam sok z korzonka swieziego puc-
tom wysy go w oczy zaraz puszczaj. y tak w
felacie zastony / pawolki / katarakti / y luski
sciera zwierzchnie. Ale ze sam sok sirowy
w oczy puszczany barzo kasa / a idzie o oko /
zeby go nie zepsowal stroy zbytnym kasa-
niem / tedy lepiej zarwe przydac do niego
troche mleka biatoglowstkiego chlopiekar-
miaca / abo Rozaney wodki.

Item.

Drudzy tym sposobem czynia mazanie /
abo napuszczanie w oczy. Biora czesc soku
wypraszowanego z tego ziela / a dwie miody
przednie chedogiego odwarzonego / a po
trzy abo po cztery kropie czesto w oczy pu-
szczaj. To abowiem wzrosz ciemny czyni
lasknym y bystym.

Item.

Item makuly z oczu sciera / y wzrosz bystry
czyni / lot swieziego soku Celidoniowego
wziac prawie chedogiego / do tego przyczy-
nic soku Kopru Wloskiego / zolci Scep-
wey / miody bialego chedogiego / kazdego
po lotcie.

Item.

Item / soku swieziego wypraszowanego
wziac zrowna czescia wina przedniego / y
po kilka kropek w oczy ciemne puszczaj. To
czyniac kilkakrot kazdego dnia.

Item.
Wodka.

Item / wziac Celidoniowy swiezosuchey ze
dwa funty. Miody fesnascie lotow. Dwie
Zuropatwie zolci. To wysytko w Alembik
wlozy wysy dystyllowac z tego wodka / ktorey
kazdego dnia raz cztery po kilku kropkach
w oczy puszczaj. Wzrosz ciemny oswieca / y
zmazy na oczach w felacie spadza zwierz-
chnie.

Item.
Wodka.

Item / Wziac ze dwa funty soku swiezo
wytloczonego z Celidoniowy wiszney / soku z
korzenia Wloskiego Kopru swiezo wypra-
sowanego / Miody chedogiego / po funcie.
Solc zaleca. Z tego wysytkiego wypalic
wodka / a przerzeczonym obyczajem w oczy
puszczaj.

Item.

Ina wodka z soku swieziego Celidonio-
wego / soku Kopru Wloskiego / soku z Bo-
zego drzewka / po lotach / miody od pszozol
mlodych / abo Lipcu cztery loty / to umie-
stawy prawie dobrze / puszczaj piorkiem w
oczy ciemne / pawolka abo blonka z wierz-
chu zasle / poranu y po poludniu / y na noc

Item.

Ina wodka na zasle oczu / wziac soku

swiezo wypraszowanego ziela Jastolczego
trzy funty / miody swieziego paroli co nacha
bozney funt / soku wodnego Opichu / soku z
Centuryzey po pol funta : To wespol po-
miejsa wysy / dystylluy z Alembika miedzian-
nego / y choway do potrzeby. Abo tez tak
po prosku wezmi soku teo rozela / soku Ko-
pru Wloskiego / miody chedogiego od mlodych
pszozol / po dwu lotach / to na mie-
dzianym naczyniu vmieszc / y takze do po-
trzeby w miedzianym naczyniu chowac.

Kwiatki Celidoniowe w Rozaney wod-
ce z trocha miody warzyc / a rozemwecia / po-
tym gdy przechlodnia / co namocniey wy-
praszowac / a tego trzykrot kazdego dnia w
oczy puszczaj / dzwonec ostrzy y bystry wzrosz
czyni.

Tez y to nie posledniysze puszczanie do o-
czu / biorac tego soku swiezo wypraszowane-
go dwa loty / soku z Ruty / z Wloskiego Ko-
pru / soku Koszyczkowego / po lotcie kazde-
go / Cukru lodowatego tluczonego / po
trzedci cwierte lota / y to chowac w miedzian-
nym naczyniu.

Tez zolcia kolochy bialej ten sok zmiesca-
ny / a z miodem. Kirandus barzo zaleca.

Item / Wziac drobno Celidoniowe ko-
rzenie / y wwarzyc w wodzie / a tym czasto
oczy przemywac / spadza zastona z nich / a
wzrosz bystry czyni.

Przeciwko zmazom / zastonom / y pawo-
lokem oczu / wezmi Jastolczego ziela korze-
nia / y oplocz co nalepiey w winie / a polk z
winanite oschna / wluc w mozdierzku mie-
dzianym / takze miedzianym tluczkiem / a nie
inaksym / przecedy / wypraszuy / a do potrze-
by choway.

Wezmi soku Celidoniowego / soku Ko-
pru Wloskiego / bialego wina przedniego /
po pol kwary : To wysytko warz na ogniu
weglistym w miedzianey pateli abo panwei
do trzedci czesci wyrwienia / to dystylluy /
a do potrzeby choway.

Item Wziac czesc soku Celidoniowego :
wina przednie dobrego bialego / miody od
pszozol mlodych / to test / iarszecego / po pol
trzedci cwierte oboyg / co nalepiey vmiesca-
wisy / wzywac do ciemnych y zaslych oczu.

Wodka do tychle zaciemionych oczu bar-
zo kosztowna / wezmi swiezo wyztego Celi-
doniowego soku cztery loty / mleka bielo-
glowstkiego poleora lota / abo poltory ty-
zki / zywiec Sagapeniskiej poltora : To co
nalepiey wespole vmieszc / a do przerzecz-
ney potrzeby oczney w naczyniu miedzian-
nym choway.

Item / Do swiadczona wodka oczom /
wziac Celidoniowego korzenia swieziego o-
chedozonego / wluc / y Rozana wodka stro-
pic dobrze / a przez noc tak go miec w naczy-
niu miedzianym : nazaturz vmieszczay go

Item.
Przemyna
niu ognu.

Item.

dobry proszek Terpentyny / dwa lota. Wokół pol lota / dobry wespół wnieść / y tąd długo aż przesydnie. Potym przydaj ieszcz soli oczekowatej pol lota. Siarki żywej miał to wtarczy. Trzeci albo srebra żywego pol Sij. Ciemierzycy czarnej wtuczoney pol lota. To wszystko w moździerzu co nalepię wnieść / y używać.

Pięgi y inne

Smazy czarne na twarzy ścięta / Celidonia zwiercieć y na twarz miasto plastru przykładac / dwaćroć przez dzień to czyniac.

Bolika a bária w rzewach všmierzsa. Wziac Celidoniey ze cztery garsci. Dobrego stroiu drobno všekane go lot. To wespół w worek zwierczego plomna przesyć y w winie wazyc / a co nalepię na papel y żywoť wšyściek przykładac.

Coł albo wplawy pániom záwóciaga / sámego liacia Celidoniowego na ich pierśi przykładac. Ciskacym także pierśiom toż czyni.

Puchline potem známiénicie z ciála wywodit / czyniac z ziela suchaláznia / w koreby sie opuchly przy párze poćit.

Wrzody zle / z ciálo wyiadáacie goi / sámego ziele y swym korzeniem tluć y przykładac / wychadaja ie / y ciála pšowac y rozidac im broní. Abo teź tak

Wtluć Celidoniey z wieprzowym sáblem na nie plastrować. Rozenie teź wtluć miałko y zášypowac nim / toż czyni.

Toż fistulom teś lekarstwem osobliwym. Drubzy záczyniá to z miodem / y ták w te wrzody zle / iáko w fistuly / kláda.

Toż teź sol suchy tego ziela / abo y z korzenia tego / y ná proch wtarczy / fistuly / y zle wrzody zášypniac / záwiera y goi / abo także z miodem záczyniony y w nie kládniony.

Wrzody / które káncer zowia / bázno niebezpieczne / y do leczenia trudne / goi y záwóciaga / nie dopuszczáac sie im rozšerzac.

Fráncowáte także sádzela leczy / ták plastrowaniem / iáko zášypowaniem. Abo ták:

Wziac solu abo wodki Celidoniowej czeeć / moczu dšiecinnego ták wiele / wapná niegášonego troche / y to wespół wazyc miešáac až troche zgešnteie. Potym náczynic z te° galeczek / abo kolaczkow / y vsuřyc. A gdy potrebá do przereczonych wrzodow y fistul / iedno miałko roštarřy tym zášypowac.

Sokiem teź świezym fistuly špřycowac / abo ziele sámego wtuczonye przykładac / zwierzchu miasto plastru.

Teź rozenie Celidoniowe z czerwono kolo w winie wazyc / a dwaćroć przez dzień wymywać do bze.

Brodawki wšelákie špadza / nácieráac ie tym sokiem świezym / a to každego dnia

czesto czyniac. Moze y plastrować.

Párchy /

Plešowátosć glowy z opábaniá y z obnáženia wlos od molo w wlasnych leczy / ziele to wazac w winie / y ná glowa gola plastrowac. To teź párchy ciełace wysuřa / y špadza.

Bolta niemoc špadza to ziele / z Xuto / z sola / y z octem wazac / y podobny nácieráac. Ale w obuw tego ziela nářac / żeby go lymí nogami cály dzień ná nim chodit. To každego dnia odnáwiaiac y powtarzáac. Teź sámego ziele z octem wtarczy / ná podobny przywiáac / toż czyni.

Bolika y bária w kistkách osobliwie všmierzsa / Celidonia y z korzeniem wtluć / a z Rumienkowym oleykiem wtarczy / co náciepley ná papel przykładac / powtarzáac to kistáćroć przez dšieñ. Teź teź lekarstwo

Boleniu máćce bázno řuzy plastrowac / go ná prog loná.

Toż teź gryzáwli y morzysťá pániom pšezieniu všmierzsa.

Zbytne obřtosć mleká mántom / kóre pierśi ich rozšřaja / abo podczas drugim ciecz / Celidonia wtluć / y w wodzie wazyc / a ná pierśi przykładac do bze.

Záchowenie od zářazy morowego powieřza / wšlawřy ziele Jářkolczego / Rury / Czořny y Gorzalki. To w moździerzu kámiennym wtluć / y sol wyřac / a tego po ty / zce každego dnia náczzo / niřliby z domu wysed / pić.

A gdyby kto záchwycit tego powieřtrzo zářásliwego / došwiádczone to lekarstwo powiáda być z tego ziela / biorac go w prochu ze trzy ćwierci z białym winem přednym / przydawřy do tego ćwierć lota Dryakwie co ná předniefey wypić. A to zářaz iáko by námnicy pocut ná sie / a po tym wypiciu zářaz sie conalepię y ná dšiej poćic.

Bolacce powietřney / abo

Dymionicy morowey / wziac garsć abo cztery / Celidoniey / Glazu polgarsci / soli troche / šwiniego smálcu ileby dořyc bylo / y plástem to ná przereczone bolaczki przykládac / do siedmiu godzin ie štrawi.

Wnatřney kile / y

Bolaczkom w członkách wřtybliwych / w obojey płci / teś przyřloynym lekarstwem wziac rozemia Celidoniey drobno všekane go dwa loty. Šalunu lot / w kwarcie octu a wody řudšienney do tego przydawřy kwáterka wazyc / żeby ná dwa pálcá wywřálo / špřyciac tym kistáćroć przez dšieñ / Toż y zwierzchnym kílom teś lekarstwem.

Ná opuchnienie nog kónřkich / weřm Jářkolczego ziela dwie garsci / Wierřchokow Podrořnikowych z kwiećciem abo y z nášieniem po garsci / a z winnym octem w

W ródem. Plešowa tości abo molo w wiesnym.

Bolaczce.

Bolce y w kistkách bária.

Wziac boleniu. Gryzáw kom po legu. Mleku z obřtosci odchodzoć cemu. Přeciwo morowemu powieřzu.

W morowym powieřtrzem ná tuřnym.

Wteremá Dymionicy powieřtrney.

Kile wnatřney y zářazy dšielosci wnatřnej wřtybliwych gšonřkach.

Bolom ná opuchnienie nog.

Plegom y inym smázom gárnym ná twarz

Kolka.

Wplaw.

Puchline

Wrzody ciála wyiadáacym

Fistulom.

Bolacz.

Fráncowá tym wřzodow.

Itcm.

Brodawki Eo.n.

Bolenie
gł. w
włosy
spadza.

włosy
złote czyni

Bolenie w ciele wklada / wazsac is w wo
dziej / a na czolo plastruac.

Włosy spadza z krolego kolwiek miejsc /
bawelne w soku Celidoniowey maczaiac / y
czesto nacieraiac miejsca włosami zaroste.
Włosy piekne zolte czyni / wstawy Korze-
nia Celidoniowego ochodozonego / Kety /
abo Marzany wielkiej / zarowno ile sie po-
doba : to wszystko co namieley wrzec / po-
tym wiazac oliwy ile potrzeba / do tej wlo-
zye Celidoniowego korzenia swiezego / o-
skrobini abo trocin dziewa Bluszczowego /
po tocie kaidzego / Zminu kramnego pol
lota / Szafrau ciwierelota / winia bialego
ze dwie lyzce : to wszystko wespól wazyc /
az do wymwienia winia / przecedzwszy to /
zmiesiac z przereczonym prochem / y wczyn-
nic jako masce / a tym nacierac dobrze włosy /
y od godziny do godziny / co jest / przez dzien
y noc tak ich zamiechac / potym wczyniwszy
lug z popiołu glabow kapustnych / y z piero-
teczniennych tym glowe przemyć.

Ten sposob włosy zolte wczynie / wziac
dwie czesci Celidoniowego korzenia / ko-
rzenia Palecznikowego / skrobanego Duk-
spanu po ledney czesci / korzenia czerwone-
go Wolowego tazyka pol czesci : to w cebr-
ingu wlozyc wszystko / pierwey na dnie o-
wiania stoma pebestawly / a potym korze-
nie to / potym najypac popiolu na nie z win-
nych latorosl napalonego trzy czesci / a po-
piolu z owianiej stomy polowice / coby ono
korzenie sie temi popioły odkrylo / dopiero
wode goraca w krolezby owiania stoma
wrzala lac na to y kilkakroć znou na o-
noz przelewac. Tym lugiem glowe czesto
przemycac / niescieraiac icy / ale zeby sama
oschla.

Jezylk owrzezdziatemu / sol Celidonio-
wy z Pieprzem / jest racunkiem czasto tym
namazuiac.

Wolana syi rospadza z wieprzowym sa-
blem wkluzone a plastrowane.

Komiu tezyczek czesto spada : wezmi Ce-
lidoniowego korzenia garac. Zysopu suche-
go polgaraci / tak wiele korzenia Ziolkowe-
go / w wodzie to wespól wazyc / zeby pole-
wki bylo ze trzy kwaterki / do niej przyley z
sesc lyjek miodku z Cebule zamozkiej w-
czynonego / Oximel silliticum zo wta / tym
gargaryzowac czesto. Toz tez tezyczek spa-
dly podnosi / y na swe miejsce przywodzi.

Papryzka /

Lupieze /

Strupy w glowie stobkie wychadza y
spadza / sol Celidoniowy z oliwa y z winem
zmiesany / tym czesto glowe nacieraiac.
Abotek tak : Wziac soku tego ziela / soku z
Cwikly / po cztery lyzki. Ciemierzycy bialej
korzenia mialko wartego poltrzecia lota.
Wieprzowego sadla sesc lotow. To we-

spot wrzec dobrze / y tym glowe namazo-
wac. Abotek tak : Wziac trzy loty korzenia
Celidoniowego / korzenia Ciemierzycy bia-
ley lot. Octu ze dwie lyzce winnego dobre-
go. Sadla wieprzowego cztery loty. To
wespól zmiesawszy / y masce z tego wczynie
a glowe nianacierac.

Lisacie goi z bialym winem plastrwana
Zebne bole wsmierza / korzenie Celidoni-
owe temi ludaiac krole bola. Abotek na nie
kladzione / abo miedzy nie troche ich zgnio-
sly.

Item, Proch z korzenia Celidoniowego
octem dobrym zaczyiony / ze bedzie jako
masce / tym bolace zeby y dziecia kolo nich
nacieraiac / bol ich wsmierza.

Abotek korzenie samo drobno pokraiwoszy /
w octcie wazyc / y ten w wsciech co nacie-
pley trzymac / a to co naczesciey powtarzac
y gdzie w wsciech przechlodnie / y slozu na-
ciagnie / wyrzucic / a inego w wsta nabrac.
To abowiem lekarstwo zamarza chrobaki /
krole w zebach bywaia zamozone / y bole
niezmierne czynia wygryzuiac ic. Toz tez
czyni proch tego korzenia w zab wydzura-
wiony y wygryzly nactawosy go.

Slinogorz leczy / wazsac toz korzenie w
octcie / y czesto ploczac : abowiem predko
wysusa wilgornosci tam do tego miejsca
spadaiace / y glowe wychadza.

Sol wyzety z korzenia / y zeschly / w dzit-
rawy zab dobrze klasc / bo bez bolu wysa-
dza go piecz.

Glowa ze zbytenich wilgornosci wycho-
dza.

Zebow bolenie wsmierza / korzen w wo-
dziej napoly z octem wazsac / a tym wsta
czasto ploczac / y gargaryzuiac co naciepley

Lisacie sprosne na brodzie y na twarzy /
spadza y goi / namazuiac ic swiezio wypia-
sowanym sokiem Celidoniowym.

Drzeniu rak jest lekarstwem / wazsac to
ziela y z korzeniem w wodzie / a ta polewka
race wymwaiac / y czesto ic w niej kapiac.

Strupy y krosty zle /

Pardhy na glowie spadza tym sposobem
masce wczyniwszy. Prochu z korzenia Celido-
niowego wziac lotow sesc. Soli sluczoney
dwa loty. Octu mocnego ze trzy lyzki. Wie-
przowego smalcu lotow sescnaście. Z tego
wszystkiego masce wczynie / y strup woselaki
namazowac / spadza go y goi / dwakroć na
dzien nacieraiac.

Ten masce na toz : Wziac cztery lyzki so-
ku tego ziela. Kobylego Szawiu soku.
Octu winnego dobrego po dwa lyzkiach.
Sadla wieprzowego cztery loty. Kozane-
go olein dwa loty. To tak na wolnym o-
gniu dlugo wazyc / az soli y ocet wyroreia /
a przecedzwszy przez chusta / rospuciwosy
zynwie Modziewowey / abo Terebintowey /

Item.

Lisatem.
Zebam bo
leczym.

Chrobaki
w zebach
mory.

Slinogor-
zowi.

Zeb wy-
proch naly
wyrzucic
bez bolu.
Glowa
wychada
za.

Zebow bo-
le wsmie-
rza.
Lisacie
sprosnym
na wsta-
ch.

Zebom
drzycym y
trzeszcym
sa
Strupom
y krostom.
Pardom.

Jezylk
owrzezdzi-
atemu.
Wolana
syi rospad-
za.
Jezylk o-
wrzezdzi-
losci

Papryzka
Lupieze
Strupy
suche w
glowie.

**O ziele Jaskoleczym mniejszym / Wyszyc iayłach /
y Pfonce. Rozdział 144.**

Chelidonium minus, Scrophularia minor, Memiten.

Feigwurzkrant. Klein Schölkrant. Pfaffenhölein. Biberhölein. Schorbockskrant.

Wyszyc iayła abo Pfonła / co y Jaskoleczym ziele mniejszym wedlug Grekow y Lacinikow zo wiemy. Lisie ma podobne Bluszczowemu / ieno okragleyse / a mnieysze / y mdleyse / ale zas mieysze / maiać pströciny po sobie czarne na dlugich stopkach prutki / abo cztery abo piec / na palec abo piec wzwyż mlode y mialkie / po ziemi sie roskladaiace. Na wierzchu kwiatek zolty leniocy / iako gwiazdeczka / ktory niedlugotrwa. Na wiosne sie roskwitnie / y w Jesieni zas zginie. Korzonki ma okragle iakoby iayła spojone / kstatu Pfenicznym ziarnö / miedzy ktorem drobnych wiele wychodzi iako

kosmacinki / iednak miedzy temi trzj abo cztery znaczneysey miagosci wychodza.

Wdiesce y czas.

Rosie pospolicie na bagnistkach / przy wodach / na latkach wilgotnych y mokrych / przy blotach / kaluzach / rosie y w ogrodziech / abo w sadziech wilgotnieyszych. Kwitnie pospolicie tego czasu gdy Jaskolki na wiosne przylatuią. Przeto od Grekow y Lacinikow Jaskoleczym ziele nazwane. Ale barzo przedto ginie / iako sie juz powiedzialo : zaraz po S. Philipie Jakubiezniszcie.

Wzprödzienie.

Grzeie y wysusza w czwartym stopniu iako Galenus swiadczy / przeto iz jest barzo ostro wyiadaiaca / y daleko barzicy nizli Celdonia pierwsza abo wielka / y tak barzo jest ostro / ze na ciälo przylozona przysczyie. Ale tylko w Grecyey / u nas nie jest tak iadowita / y we Wlozech / y owsem zuchana barzo cos malo / a prawie iakoby nigdy nic nie czuc w niej gorzkosci / a zwlaszcza w tey ktora na miyscach wilgotnych rosie. Zas ktora na suchych / gorzeczysa jest / y ostrzey sa. Jednak nie tak moze bydz potezna w tych swych skutkach / przeciwko slagnistym / iako co w Grecyey rosie. U nas tedy jest barzo miernie ciepla / a wilgotna / radniey niz wysuszaiaca.

Moc y skutki.

Ostroksaiacey jest mocy / iako Sawillea. Takie ciälo przysczy. Lisie zle spadza. Dios. Pazonky parshywe zmiatuią. Dios. Glowe czysci warzac co ziele gargaryz-

Lisaien.
Pazonky
tem parshy
wym.
Glowsy
tci.

toc / y uska

Wydyma
niu stolca
wey listki.

Szyfkom
w stolcu.

Wersyko
y gryzaw
kom.

Siedki
strup.

Ogom
mgla je
chodzący.

Bielma
bydłace
mu.
Języku
spadliemu

Włóczy z
siabloncy

Stancero
waniu w
konstym
nerwom.

Aqua
sillatia
na.

Wrodom
kancero
watym.
Sifuly.

Watrobie
sleziante

Soltaczce
Gorogto

Soltaczce

tluc/ ynogi opuchle koniom okładac.
Stolcowa listka gdy wychodzi/ wsiac
miażo wtluczoney Celidoniey dwie części.
Kadziela białego część także z hrubą prze-
tluczonego / y na węgla zarzysie klasc / a
tym dymem sie podkurzac / siedzac na stol-
cu / abo dsiurawym stolku.

Szyfki w stolcu wysusa / soliem tego
ziela czesto ie namazuiac.

Wzrozeniu w zywoćia abo w listkach.

Gryzawki y bole w macicy wspolnia / to
ziela tlucac / a na zywoćie przykladac ciepło /
abo w winie warzac / abo ie na cegle gorza-
cey rosparzaiac.

Stodki sirup z twarzcy zgania / soliem te-
go ziela pomaguiac go.

Gdyby mgla oczy komu zachodzily / ziela
y z korzeniem Celidoniowe w wodzie wa-
rzyc dobze / potym polewkę one przez plat
sukienny przecedziwszy / w nowym polewa-
nym garncu znou warzyc zsymuiac / znou
przecedzic / chowac / a w oczu po kil-
ka kropli / raz y kilka przez dzien puszczac.

Bydlu także bielma z oczu spadza / sol-
sam surowy w oczu puszcany. *Plin.*

Komu izyzyzet czasto slagma oberwzaly
spada / przetarsy Celidoniowe korzenie
warz w winie / a tym czesto poplotuy y gar-
garyzuy / ale pierwey pare z niego w wsta
puszczac. *Plat.*

Macica zasiebiona y zaplugawiona ro-
zgrzewa y wychedaža / naparzaiac ia tym
czesto. *Plat.*

Wstom skancerowanym.

Kosciom / y nerwom / abo zyłom suchym
popfowanym za skancerowanym / proch ko-
rzemia Jaskolczego ziela / z Rozanym pro-
chem a z octem winnym mocnym wmiesza-
wszy / iest ratunkiem / przywarzwszy tego
a z zgestniecie iako kampak / abo Mostarda /
a mieysca skancerowane tym pomaguiac.
Doświadczone iest lekarstwo. *Plat.*

Wodka Celidoniowa.

Z tego ziela wodke nalepiey palic gdy na
barszey kwienie / iako w Mianu / abo y w
Czerwcu / a eo z listcia / z korzenia / y z kwiecia
wespól wsielawsy drobno z *Balneum maris* /
a pocym ia na stoncu iako ino wyzonowac.

Wzrodom kancerowatym / y fistulom do-
gotemia iest Przysloyna / piac ie kazdego
dnia poranu y na noc po cztery abo piac lyz-
kach. Takze ie nie wymywaiać.

Watrobe / slezioms / zamulone otwiera /
y przechedaža / a moczem zakaty ich wywo-
dzi. Przeto

Soltey chorobie iest wyteczna. Takze y
goraczkom y innym chorobom / ktore z zakla-
nia watroby y sleziomy pochodza / piac ia
takze naczestę y na noc ciepło. Abowiem mo-
czem wywodzi z nich wilgotności.

Też na zoleaczke wodka z Celidoniey / ta

iest barzo dobra / wsiac ziela Jaskolczego y
z korzeniem wespól cztery funty / wierzcho-
low podrozinkowych dwa funty / posielca-
wszy eo oboie drobno / z tegoż ziela wodki /
dyfilyuy przez *Balneum maris* / eo iest / z to-
cia w kropu / a potym na stoncu wyzonuy /
ktorey po lyzce abo piaci daway pie / pora-
nu y na noc / przez dni dziesiec porzadnie.
Doświadczone lekarstwo.

Wzrok mdly y ciemny bystrym czyni.

Zasieca na oczach y makuly wselacie spa-
dza y sciera.

Plynaće oczy wysusa / puszcziac ia w nie
sifuly w kacikach got / czesto nie prze-
mywaiać oczy.

Piegi z twarzcy spadza.

Listacie sciera y traci.

Swierzb.

Strup stodki.

Trudowatosc y inne krosty z twarzcy sciera
y spadza / także sie nie czesto wymywaiać / a-
bo chusteczke chodoga w nioy miazaiac / y
na twarz kladac.

Czerwonosc z oczu zgania / pokilka krop
kazdego dnia w nie puszcziac rano y na noc

Bolesc zebow wsmierza ciepło ia w wa-
ciech trzymaiac.

Listacie sprosne / ktore *Mentagram* zowia
Lacinnicy / suche na brodzie / twarzcy / po-
sly / plecach / abo po rakach / got / y spadza /
czesto ie omywaiać / Celidoniowa wodka /
abo chuste w nioy obmaczawsy przykladac

Sok Celidoniowy zgestniaty
y suchy.

Takze sol z tego ziela do przerzeconych
porzeb moze byci czyniona.

Sol suchlina wywodzi z ciata z winem
iey wywaiać.

Kozsadek z wważeniem.

Jaskolczym zielen Polacy nasy zowia
go / zowia go y Celidonia. Jaskolczym zie-
lem / przeto i iako pisa Ziokopisowie od
Jaskolki skutki tego sa ludziom pokazane.
Abowiem mlode Jaskolczeta i z rady na o-
czy isna dla swych laien iadowitych / ktore
w gniazdzie badac / psuia im wzrok / abo tez
chrobaczkowite ktore sie im zalagata przy o-
czach wyiadaia. Stare przynosa bognia
zda mlodym tego ziela / ktory dotykatac sie
slepych oczu / k wzroku zas przychodza. *Acz*
Plinius tez pise ze dla tego *Chelidonium* a-
bo *Hirundinaria* iest rzeczona / to iest ziela Ja-
skolcze / ie gdy Jaskolki przylatua na Wio-
sne tedy tez to ziela z ziemi wyraffa. *Das* gdy
na sime odlatua / ono tez wiadnieie / y ni-
szezcie. Ale przednieysza przyczyna iest stu-
sniysza.

Celidonia zowia tez nasy z Lacinniego
i akoby rzekl *Dar niebieski* / dla osobliwosc
iey skutkow / a zwlaszcza sirony naprawienia
wzroku.

Wzroku
mdlemu.
Zasieca o
Gom ply-
nacy.
Sifuly w
ocach.
Piegom.
Listatom.
Swierzb.
Strup
stodki.
Trudowato-
sciać.

Ogom
czernony.

Sabom bo
leiacym.
Listatom
na bro-
dzie.

Succus.

Sal.
puchliny.

folium Celidoniae wietfey / podobno tych
násładniczkow tak sa wdawali iako Dio-
skorydes piſe.

Poslednieſzy Diolopifowie Othona zo-
wia to ſiele / krotc my Zebryna / abo Ze-

brzym mianniemy.

Jni cez chce to miec to krotc y nas In-
dyſkim Gwozdziem zowia. Ale opisanie
Dioſkorydowe nie zgodzi ſiaz nim.

O Gwozdziach Indyſkich. Rozdzial 146.

AAAAAA:AAA

Othona Lacunæ, Othona
Italorum, Cariophyllus
Indicus, Flos Tunetanus,
Flos Indicus, Flos Aphri-
canus, Tages Aphrica,
Caltha Aphricana.

Sammetblum. Sammet
Köſlein. Indianiſch Nā-
gles oder blum. Tuninblum.

OOOOOOOO

Dſie wzmianka tu o Gwoz-
dzkach Indyſkich uczynila
piſac o Othonie / a iz tez niekto-
rzy z poſlenieyſzych Diolopifow te
Gwozdzi Indyſkie zowia O-
thona Wloſka / nie od rzeczy mi
ſie zdalo tu ich przypominiec. Po-
niewaz Dioſkorydes zadney wz-
mianki o nich nam nie uczynil. Ten
tedy dworaki ſie znayduie / maly
y wielki / abo proſty y pelny: oba
ſa galezi krzewiſtych / wzwiſz dwu-
lokietny / podczas y wietſzy / pra-
cie abo byle ma ſtryſiate / proſte / a
ile wietſzy abo polny ma pracie tro-
che rumiane: z ktorych geſto pocho-
dzi liſcie / maie kſztalt liſcia Wro-
tyczowego / okolo zabrowane / ie-
no wietſze / y barzicy rozdzielone.
Kwiecie na ſtopkach abo galez-
kach obdluznych / wykwitacia-
ce / lſniace / barwy zlotey / pod-
czas zoltogoracey: wielkie y bar-
zo pelne / ze iakoby iedno kwia-
towe liſcie drugie wyciſnalo. Za-
pachu nie przyiemnego / wſtazje
nie tak zbytne przykrego iako ma-
ly abo nie pelny. Naſienie ma cien-
kie / podługowate / czarne. Korzen

krutki / a roſproſzony / y krzewiſty.
Takze y drugi tegoz ieſt kſztaltu / ie-
no nie tak pelno geſtego kwiatu / a-
le na pozor wdziecznego / iako na
Arámit zoltogoracy poyzrzal. Za-
pachu przeciwnego y zlego.

Adieyſec y czas.

Badwa w ogrodziech y nas
bywata ſiewane / w garczach / w
dunicach / na okniech / dla ozdoby
y wdziecznoſci iego / na pozor wy-
ſtawowane. W Aphryce na wie-
lumieyſcach dobrowolnie roſcie.
ſiad naprzod do tych kraiew na
ſych byl przynieſion / na on czas
gdy Karzel piaty Ceſarz Chrzeſci-
anſki po wzieciu Tunetu / znacz-
nym zwycieſtwem nazad przyia-
chal / z ktorym zaraz tu naſtal / y
ſiad od niektorych ma nazwiſto /
Flos Tuneti.

Mnieſzy kwitnie wprzod a po-
ſpolicie w Czerwcu: w wietſzy w
Sierpniu.

**Przyrodzenie y zlozenie z
zywiołow.**

Jeſt przyrodzenia zimnego: co
zapach niewdzieczny y przykry /
kwiatu iego znaczy. Ma przytym
w ſobie iad / podobny Swinicy
Wſy / czego w nim niektory do-
ſwiadczyli / y ſami na ſobie / y na
beſtyach / ale ſie niezgadzaia w tym
Diolopifowie.

Moc y ſutki.

Matthiolu piſe go bydz przyrodzenia
cieplego / y suchego / y przeto moglby do le-
karſtw tam wchodzie / gdzie potrzeba wy-
cierac / ſcienczac / roſprowadzac / abo roz-
prawiac / y trawic / mnieſzy potajniey orwie-
ra / niſz wietſzy.

iac / y vsia ploczac nim.

Toż y sol z korzonkow tego wyćisniony czyni.

Juchá z tego ziela wárzonego / wśelákie dolegliwości y niedostáki w pierśiach leczy ploczac nim vsiá.

Też ná zasłone oczu y zasłacie czerwoności / wtkuśy ie z korzeniem / z náćio y z kwieciem / leczy ie / ále przyćieśnym / bo wyćiegnie oko ná wierzch iáko báińke / y to zá znáť máia dobrego skutku tego / ále iesli nie wyćiegnie nie też nie uczyni.

Poslednieyśy lekárze bázno sezasłiwie tego ziela y z wilkim ráczunkiem ludzkim wzywá / do zegnánia fig ábo byśel / ták ná głowie iáko w siedzeniu / swieźym liściem y korzeniem náćieráacie / ábo soliem / pomazuiac.

Tákże zolzy / y zausńice / tymże soliem se ćieráacie / ábo plastruiac.

Też sol tego ziela w nos sárkátac / głowe z flusow flágmistych wychedáza.

Zylki z ote zárose otwiera bázno predko plastruiac / ziele ábo soliem tego náćieráacie.

Gmiec wnetrzny / ktery Szkorbutem zowia / iesť lekářstwem wzywáacie go w Sálacie. *Tabern.*

Pierśi le
cy od
wśelá
kích nie
dostáki
to w.

Szręki
spadza.

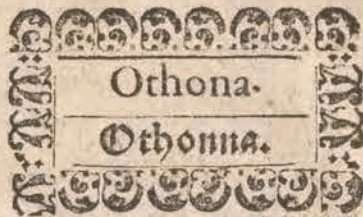
Kolzy y
zausńice
spadza.
Głowa wy
chodáza.
Siet. 3plzi
otwiera.

Szorbach
ábo Gmiec.

Kozsadek.

Własnieyśe nazwisko ma ob nas to ziele / niźli od Grecow ábo od Láćinnikow / ktery go *Chelidonium minus* / to iesť Jáskół / czym ziele mnięśym nazwáli / dla tego / że czásu kwitnac poczyna kiedy Jáskółki ná wiosne przylátnia. Nieledá przyczyna / á smieśna y nieczemna / gdyż tego czásu wiele inych ziół z ziemie wychodzi / á drugie poczyna kwitnac. Lepiey y własniey troycha poslednieyśy miánuiágo / ktery *Scrophulariam minorem* / ábo *Strumariam* / to iesť Trudownikem mnięśym / y swieźym wrzodem nazwáli. Ale náśy własniey / od podobieństwa Myszymí Jytki / że kśeato iáiel spojonych do siebie máia. Ábo y Pšonka iáko by rzekł Pšenicá dzika / że korzonki ma podobne ziarnkom Pšenicznym. Do tego powiedziáto sie iuż / że to ziele nie może tákich skutkow mieć do przerzeczonych / od Dioskorydá y Gálená / chorob / kore v nas tu ábo y we Włosy ch roście / iáko w Grecyey dla osłábiátości w cieple y w wysusániu. Gdyż v nas málo niewiecey chłodniey / szego iesť przyrodzenia y wilgotnieyśego niźli ciepłego / ále o tym dosyć.

Othona. Rozdział 145.

Othona.

Othonna.

To coby własnie bylo zá ziele / nie tylko my / ále áni Dioskorydes / áni záden z starodawnych ziółopisow dowodnie y skutecznie opisał / tylko według mniemánia y powieści roznych / rozmaicie go też Dioskorydes wdáie. Ták piśac: Jedni powiádaia go byđz Othonne / soliem Celidoney wietśey / ábo iáko drudzy: soliem straczyśtego Mátu. Ini Othonna zwáli / soliem wespól tych trzech ziół pomieśiane. Muszetrza modrego Mátu straczyśtego / á Bielunowego. Drudzy soliem nieiákiego ziela w Arabiey ábo Samoiedzi rośnacego / kore własnie othonna zowia. A to pospolicie znáydniá w tey stro-

nie Arabiey / kora Egypciowi przyleglá. Othonna ma liście podobne Gorzycnemu / podziurkowane iáko sito / ábo iáko by od mólów powierćiane / sprośne / szpetne / y rzadkie. Kwiatu zoltego / szerotiego. Przeto niektorzy rozumieia go byđz z rodziánu Zawilcow.

Noc y przyrodzenie Othonny z Dioskorydá.

Soltey Othonny do ocznych lekářstw wychodzi / gdyż ie potrzeba wychedóżyć. A bowiem kasa y wyćiera z nich wśeláka plúgawość / y mgła ábo powloka / kora wzroku iesť náprzeskódzie.

Piśa niektorzy / że z nieiákiego ziela sol wyplywa y wyćieka ná ziemie / kory z piásku y z kámykow wyptokawśy / do tychże ocznych lekářstw wychodzi / á tworza go w mále kolaczki.

Drudzy piśa ia byđz kámiem / kory w Egypcie / w Tebaydzie / tylko roście bázno mály / bázny miedziánny: smáku z rospalániem z nieiákiem ćirpkiego / ábo ofrego / ábo szczypiacego. *Dios.*

Paulus Egineta wterdzi Othonne byđz

soliem

Wá zasłone
neogu.

Wieszce p czas.

Grodny od Sufienikow bywa w ogrodziech y na polach siwány. Abowiem farbe modra słiczna welnie y suknom daie / ktora tak z niego czynia. Ziele to pokizielone ieszcze jest y świeże / w stepach tłuła / y sok wodnisty z niego wygniátua / y odpadzaia. A wygniótki w kule wielkie tworzą / y staczają / ktore na deszczach rozkładają / y lecie co w nawietrze goracá zagnoić sie im daia. Porim to wárza do sukien farba modra farbowania. Farba te z niego Indychem zowia Malárze. Drzet polny na plonnych polach roście / okolo winnic niegdzie. Niegdzie też na wygonach / y pastwiskach. W Máiuy w Czerwcu oba kwitna / v nas pozniej.

Przyrodzenie p złożenie z żywiołow.

Smito siane jest przyrodzenia barzo wysuszącego we wtorym stopniu / rozgrzewa w pierwszym / wśatze nic niema w sobie sczypiaczego. Ma ktemu w sobie gorzkość z ćirpkością zlaczona. Smito polny iuz barziej sczypie y kasa / niżli siany. Przeto też potężniej wysusza / y potężniej też wilgotne zagnułości suszy.

Mocy skutki z Diosk. y z Gal:

Lżacie sianego Drzetu na twarde bóla czki y guzy przyłożone rospadza je. *Dios.*

Brwawe rany got / (*Dios.*) z Jeczmienna mała plastrowane. *Plin.*

Brew zasłanawia / (*Dios.*) liścia plastrowac. *Gal.*

Wrzody ciato wyiadające y psujące leczy. Zagnie wychodząta.

Lżacie spadająta.

Piekielny ogień / ktory Rożo iní zowia wypadza / (*Dios.*) tak korzeń / iako y liście.

Warobe zatwardzala / y ineniedostakitey leczy pite z winem. Ale y z wierzchu z Pilynem wleczony / trzeba ta plastrowac.

Napuchłość z zimną rospadza plastrowany. *Gal.*

Lesny abo plonny Drzet toż może do wżyskiego co y siany.

Osobliwie iednak sleszenie zatwardzala / y choroby jest lekarstwem pite z winem / a porym y zwierzchu na nie plastrowany. *Dios.*

Farbua też włosy / sierść / ogony y grzywy kontom / indzie tego ziela barwa. *Isaac.*

Aben. Amre.

Tej do farbowania sukien bywa używany / a snadz wiecey niżli do lekarstw.

Sleszenie choroby.

Włosy farbut.

Orlik / abo Cynowod.
Rozdział 148.

Aquilina. Aquileia.

Arkley. Ageley. Adkley.

Cynowod abo Orlik dwiaki jest / samiec kwiatu modrego / y samicá zaś kwiatu białego. Liście ma podobne do liścia Celidomey wietrzey / ieno troche okragley / y pobielawe / rozdzielone / y labry wystrzygane iako Koryandrowe / ciemnozielne niżli Celidoniowe. Rozge abo pret ma obli / tokiety abo y wysze / po nich listeczki tam y sam rozłożone. Na wie-

Wzrosty twarde rospadza. Brawe rany. Braw zaslanawia. Wzody ciato wyiadajace. Lzacie spadaja. Piekielny ogien. Warobe zatwardzala. Napuchlosc z zimna.

Korom jest truciźno światlich wespół z
paczktem z koroego wykwiata: ten z świeżym
sreem / abo swarogiem wmiśany / a korom
do idzenia położony / bywa iadent y tru-
ciźna abo roiem naprzod go rozedmie y zpu-
sty / potym zdechnie. (Dod.) Wyhy ces / gzie-
bynaśiemia tego włosy / zdychają. Dodon.

Kozfadel z wważaniem.

Rad baczyć możemy zieleno / opioez to
z dżeczności ku pozorowi bydy iadowite /
y szkodliwe. Co y zapach tego smrodliwy /
głowe zarażający / to świadoży. Pżeto nie
kuchających / korozy go mienia bydy niekso-
dliwym / y do lekarstw przyśognym. Acz
kolwiek według krajny y odmienności mi-
bá / może skutki y przyrodzenie odmienić. A
le to nie zawsze / ani w każdym bywa.

Simile / abo Farbowniku / abo Drzewie. Rozdz. 147.

Isatis, Glastum, Guadam, &
Isatis Barbare, Nil vel Nilech

Wildeweydt. Weydt.

Simile abo Drzew dwoie sie znaj
Dwie. Ogrodny / który Farb-
rze wymyślnie sieia dla farbowa-
nia: y plonny / który na plonnych
miejscach sam przez sie roście. O-
grodny liście ma podobne Babcza-
nemu y Loczygowemu / a ile koro
od ziemi puszcza / ieno mieśeyse / y
ciemnozielensę / abo czernieysę.
Byle abo prst dwu łokietny ma / ku
wierzchowi bärzo krzewisty y gá-
leżisty / na których pełno kwiatkow

drobniuchnych żółtych / z których
potym nasienie drobniuchne bywa
w łupinkách. Korzeń rowny / bia-
ły / a mało odnożysty / y mało ko-
smarty.

Isatis sylvestris.

Drzew abo Simile plonny ma list
wietśy do Loczygowe podobny /
prst cienśy y krzewisty / gáleżisty
y ryśawśy / abo rumianieysy. Na
wierzchu których mechyrzykow
wiele wisi iakoby iezyczki iakie /
w których nasienie drobniuchne.
Kwiatki żolte cieniučne a drobne

Mieysce

czyni / piac wstawicznie korzeń y z nasie-
niami tegoż ziela. Wzywając przy tym na-
czczo y na noc niżej opisanego prochu.
Wziąć nasienia y korzenia Orlikowego po
łócie. Ziela jedney jagody y owocu iey po
pol lota. Peret miarko wtuczonych. Mielki
Bojey dzwonkow po pul lota. To wszystko
co namieley wtrząć y w skorzonym wozeczku
do tey potrzeby chować / a na raz po ćwierć
lota z winem ciepło dawać.

Kąny / y wrzody / także

Gmielec y dziegna leczy Orlik w winie z
woda na poly warzac / a potym do tey wo-
dy soku z orzechow przydawşy / y tym czesto
ciepło płókać. Toż sok tego świeży czyni.

Wrzod w gardle leczy gargaryzuiac.

Także wrzody y rany inne na ciele / a pole-
wka przerzezona wymywaiać goi.

Sok także wyjęty z tego ziela / a w rany y
w wrzody puszcany / abo fleytuch w nim o-
maczane / a w nie kładzione / leczy te przedko.

Strupy / krosty abo y wrzody / koroze ciała
wyładnia y psnia osobliwie goi / świeży sok
Orlikow z maki psenicznay / z oliwa / y z o-
leykiem Wainstynowym maczając wczynio-
ny / tym dwakroć przez dzień namazuiac. A
nie tylko ludzjom dorosłym / ale y małym
dziatkom / moze tym bez woselakięgo niebe-
spieczensiwia leczyć.

Gisfule w nosie goi / tymże sokiem czesto
kroć pomazniać / y napuszczaiac.

Do tego plastr bardzo wzyteczny tym spo-
sobem czyniony: Soku świeżo wyjętego z
Cynowodu z funt. Soku Szabli serotkiej.
Soku Kurdwanowego / po sześci wncyach /
to jest po dwanaście lotach / abo po czterna-
ście. Oliwy skarey pol kwarty. To wespól
cał długo na ogniu węglistym wolno wa-
rzyć aż sok wywre do czysła. Przecedzić y przy-
dać mydła Weneckiego. Oleiu Bobkowe-
go po trzydzięści y dwu lotow. Żywice So-
snowey abo Swirkowey / żywice Modrze-
wowej abo Terebintowey / iarszecego wosku
po sześnaście lotow każdego. To rozpuszcio-
şy przy ogniu wespól / w sypać rzeczy te / co
namieley warte Spisglasu pospolite / Glist-
ziemnych w suchonych y na proch wtartych /
Miedzi paloney / Kolumaku czczego / Mo-
drzejowey gebli / Poznych Sasentow / abo
iako drudzy chca / Żimowitu Colchicum E-
phemerum non letale. Każdego po trzy loty.

Żalunu / soli wpaloney / Wainstyn / po
dwiu łóciach. To wszystko co nasubtelniey w-
tluc y przesiatowşy / z wysşey pomienionymi
oleykami y z żywicami co nalepięy wnieşać.
Plastr bedzie bardzo kosztowny / y skutkow
przedziwnych do goienia Gisful w nosie / y
indzie.

Artecicia Cynowodowego abo Orliko-
wego możemy wzywac do serdecznych dole-
gliwości / iako innych kwiatkow serce po-

silaiacych. Przeto mogą bydż wozeczki z
nich na serce czynione. Prochy serdeczne /
konfekt / wodka.

Przeciwo czątom nosić go przy sobie
dobrze. Także od wściznienia iadowitego
zachowyna / przy sobie go maiać.

Wodka z Cynowodu.

W sierpniu dobrze ia palic / abo dystyl-
lować liście z kwieciem y z korzeniem
wespól posiekawşy.

Wotrobie / y

Sleşenie / zamulonym y mdłym jest ra-
tunkiem / otwiera abowiem zakłanie ich y
ostabiłość posila / piac ia po rano y na
noc po lyżce abo piaci same / abo z syropem
należacyim.

Piersi / y

Pluca w nich posila.

W żywocie boleści wklada / przerzez-
nym sposobem wzywaiac.

Młdość serdeczna odganiana / z samych
Dzień serca wspolna / kwiatkow
dysfyllowana.

Trawienie w żoładku czyni / piac / nie
nacieraiac y namazuiac miejscą. Także

Żad woselaki wywodzi z ciała.

Darcie wtrzewach wklada / piac ia rano
y na noc po lyżek po piaci.

Dzieciom małym / koroze wstawicznie ma-
ia morzenia y gryzienie w żywocie / po lyżce
iey dobrze dawać pić / abo do ich kapiel y pa-
pinkow przylewać dobrze.

Kąny świeże goi wymywaiać nie / abo
fleytuch w niej maczaiac / a w nie kładac.

Wstom okroślawiałym / owrzędziatym /
rannym / y inne zakłazenia w nich / iako

Dziegny /

Gmielec /

Szkoty /

Branie /

Slinogoryz w gardle płocząc ciepło / y
gargaryzuiac. A dzieciom małuchnym wy-
cierac / obwinawşy palec chustka / a w tey
wodce maczaiac. Moze iey y po pol lyżki
dawać pić.

Ocet z Orlikowego kwiecia.

Z samych szegulnych kwiatkow przewa-
żonych wziąć ileby sie zdalo / a nalać na
nie co nasilnieyşego octu winnego / a za-
wiazawşy wierzch sklenice dobrze / przez
trzy miesiąca na słońce wystawić. Poty prze-
cedzić y chować do potrzeb serdecznych.

Boleniu serca / erzesieniu / bardzo jest wzy-
teczny / plar abo chuste we troynasob zlozo-
na w nim maczaiac / y przylawşy do tego
wodki serdeczney / y na serce ciepło przykla-
daiac.

Młdość serdeczna odpadza. Także

Młdość koroza od mozgu pochodzi / czo-

Przeciwo
czątom

Wotrobie
y sleşenie
zabliwcy.

Pierśkom /
Plucem.

Boleniu
w żywocie

Młdości
serdeczney

Serca
drzenia.

Żoładek
trawiaczy

syni.
Żadu
woselaki-

ma.
Kolec.

Dziecin
nema mo-
rzytku.

Kąnom
świeżym.

Wst
żaba
żenia wos-

laktemu.

Slinogory-
zowey.

Serca bo-
lentu.

Serca
drzenia.

Młdości
serdeczney

Wzdolności
o d mozgu

p
chodzą
cep.

Kąnom.
Wrzodom

Slinogory-
zowey.

Wrzodom
y kánom
innym na
ciele.

Strupom
y krostom
slym.

Gisfule w
nosie.

Item.

Serca do-
legliwo-
ściom.

rzchu kwiat / abo bleditny / abo bia-
ly / bywaia y zolte alezradka / z
nich wychodza cztery rosyczki czcze-
ku przetu naklonione / ze sie zdadza
iako mieszki / abo woroczki iakie.
Gdy okwitna pateczki abo glow-
ki bywaia / w ktorych nasienie czar-
ne lśniace sie zawiera / wlasnie iak-
to v Koryandru. Korzeń ma mia-
sy / od ktorego drobniysze iako od-
nozki pochodza.

Wiepsee.

Rosicie ile tu v nas w ogrodziech.
Jednak indziej znayduie sie y na la-
kach / ziemie tlusta miazacych / y na
gorach lesnych. Podczas y na
murach.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa a ile nasienie Orli-
kowe na koncu pierwszego stopnia
abo na początku wtorego / wysu-
fa nieprawie znacznie. Nasienie
sina ku slodkiego / otwiera / miernie
rosprawuie / y rozrzedza : jednak
ma tez nieco sciagajacego.

Moc y skutki.

Atrobe / y
Slezone zaklana y zamulona otwiera
y wychadza / samo ziela w winie z cukrem
dla slodkoscí wazzac / a naczezo / y kladac
sie spac / po kwatlerce pilac cieplo. Tenze
trunek / Zolta niemoc mozem wywodzic.

Puchline swiezo nowa takze / krozy sie
rozwodnic w cieple nie daie. Tenze trunek /
Piersi / y

Pluca z zbytnich wilgotnosci wychadza
Morzenie abo kolike wsmierza.

Miesieczna zastanowiona wzrusza.

Maciezne bolesci uklada.

Mocz zatrzymany wywodzic.

Kany / y

Bolaczki we wnetrznościach leczy / kro-
zym bywa od madych a cwiczonych Lekar-
zoro y Cyrulikow trunek bardzo wzyteczny /
tym sposobem czynony. Biora Cynowo-
du ziela samego dwie garści. Santlu abo
Dywcu / czarnego Rdeslu / Rzepiku / Cwi-
tly / kazdego po garstce. Kopytniku y z ko-
rzemem tego / Wzrodowcu / krozy tez Le-
cznym wrzodem / Sophiam herbam Barwies-
rze y Alchim sionie zowia / kazdego po pol

garści. To wшыtko vsiekawsy / w cynowa-
konow wlozyc y nalac wina / abo wody na-
to / wedlug potrzeby chorego / przydawsy
do tego fesc lotow cukru bialego / zalapic
co naleptey / y w kotle vkropu warzyc przez
cztery godziny / y to pic poranu y na noc po
cztery abo pieci lyzel kazdym razem. Abo
wziac Cynowodu ziela fesc garści. Tran-
ku abo radney Slomignatu ziela cztery gar-
ści. Lisicia Lobody czerwoney trzy garści.
Bukwice dwie : a to maia byc wшыtkie swie-
zo zielone / vsiekawsy je co nadrobniemy / wa-
rzyc w winie abo wodzie w kotle vkropu /
iako sie trocha wyssey powiedzialo. To
w sklenicy potym w chlodnym miejscu do
potrzeb chowac. A rannemu / badz

Posrzelonemu / badz

Szychem obrazonemu. Takze

We wnetrznościach zranionym po dwu
lyzel pic dawac na noc y poranu. Tez ten
Rannemu w glowe jest wzyteczny trunek
Zolta niemoc leczy / nasienia cwierc lota
a z trocha safrana y z Malmazyja pilac / ale
po wypiciu zaraz trzeba sie w poscieli po-
cic

Abotak : Wziac nasienia Cynowodo-
wego / zebu Slomowego tartego. Safrana
na po cwierci lota. To mialko wrarfy / na
trzy czesci rozdzielic / y po trzy poranki po
iedney czesci pic z ciepłym winem / iesliby
goraczki nie bylo : a gdsieby wiece przy tym
byla / tedy z wodka Sczerbakowa.

Item, Przeciwko temuż : Wezmi nasienia
tego ziela mialko wrartego cwierc lota / sa-
frana 3. j. wodki dyfyllowany ze cztery
lyzki. Octu winnego mocnego dwie. To na
raz dac pic po ranu y na noc / nie potym nie
pilac.

Abokorzenie Orlikowe drobno posie-
kawsy cwierc lota. Zebu Slomowego tar-
tego pol lota. Nasienia tegoz ziela cwierc
lota. Safranu pol cwierci lota. To zawia-
zawsy w tarwte do kwarty wina wpuscic / y
co miaso pospolitego trunku pic / potiby
co sstawalo mocy w onych zawiazanych y
moczonych rzeczach.

Jne doswiadczone lekarstwo na tez zolta
niemoc / nasienia Orlikowego / y safranu
wziac po trzeciej czesci lota kazdego. Octu
winnego dobrego. Wodki Cynowodowej /
winna bialego / po dwu lyzłach / eo naczezo
dac wypic. Takze wiece tez na noc.

Czerwona niemoc zastanawia. Nasienie
Cynowodowe na panwi przypiazone nad
weglim ognistym / przydawsy mu tak wie-
le nasienia Podroznikowego / a mialko w-
tarfy / po cztery cwierci lota z winem czer-
wonym dawac pic trzykrot na dzien. A
gdsieby goraczka byla / tedy z wodka Po-
droznikowa.

Niepoteznosci do skutku malzenskigo
przez czary wtracona przywodzic / y porozny

Watrchie
Szezone
dorey.

Zoltagec.
Pugiu
me.
Pierst.
Plucom.
Kolce.
Miesia
Gnep.
Miacicy
beletacy.
Mocz wy-
wodzic.
Ranom y
bolaczki
wnetrzny

Item.

Posrzela
Wtycho
wym rano

Ranom w
glowic.
Zoirop
niemoc.

Item.

Item.

Wiersta
zwei da
Pufu
malzen
Wiego

Wronim maśle. Rozdział 150.

Telephium, Illecebra, Ci as-
fula, Fabaria, Fabagrasa.

Wundkraut. Foz czwand. Focz
wein. Knabentkraut. Setthenne.
Donerkraut. Bruch wurz.

Wronie Maśle dwoiák /
sámiec y samicá. Sámiec
kwiatu żółtego. Samicá białego.
Maia liście Tlustosowemu / ábo
Kurzey nodze podobne / ieno wiet-
sze / dłuższe y szerze y okolo zabto-
wane: liptie miasze á wilgotno-
ści pelne / po dwu para od każde-
go członka wychodzące. Pret-
obli / á niekiedy przyryśawym. Na
wierzchu okolek kwiatu żółtego v
sámca / ábo białego v samicie. Ko-
rzenia ma wiele białego / podlugo-
watego / niemal iáko Kzepá / ná
tym stórká miékka nie przyiemney
slodycze. Sa ieszce ine trzy rodza-
ie tego ziela / niczym / tylko wielko-
ścią á drobností / y modzym kwie-

ciem rozne / skutkami by namniey.

Wiepsee y czas.

Róście ták ná miejscách plon-
nych iáko y spráwionych / nád wa-
wozmi / ná miedzách / á narádmey
miedzy winnicami. Róście y ná
miejscách skalistych y miedzy ka-
mienmi / ná szopách y dáchách / y
ná stárych murzech. Záraz ná
Wiosne sie pokazúie. Kwitnie Czer-
wcá y Sierpniá.

**Przyrodzenie y złozenie z
żywiolow.**

Wysusáiacego iest przyrodzenia
ná końcu stopniá wtorego / ábo ná
przodku pierwsego. Wsátkze nie
bárzo rozgrzewa / to iest w pierw-
szym stopniu grzeie / wyćiera.

Moc y skutki z Dios. y z Gal.

Pstroćiny y bláchy ábo smázy náciele / li-
ście tlućac y nim pomázúac / sciera y spa-
dza. Ale w szeć godzin po námázaniu po-
trzeba Jeczmienna mała scierác (Dios.)
przez trzy miesiace / po szeći godzin. Plin.

Białe tákze á ostre po cíele pstroćiny / z
ocrem z miesawosy ná stóncu nácierác / wy-
ćiera. (Dios.) Ale gdy zeschnie / mała Jecz-
mienna scierác potrzeba.

Piegi tymże liściem wtárym pomázowa-
ne tráci / á gdy zeschnie / otrzeć. Plin.

Sifstuly / y rány goia. Plin.

Wrzody zágnile leczy. Gal.

Brew zastánawia z nosá. Fuch.

Rány y wrzody wnetrzne leczy. Fuch.

Przepukłym iest bárzo osobliwym lekar-
stwem / ták piśac iáko y zwierzchu przykła-
dáiac y plastrúiac. Fuch.

Bolesći ognisse swym plastrówaniem
vkláda. Tab.

Tok krwie z nosá záwsćiağa / liście tlu-
czone / á ná czolo przykládane.

Wodká.

Rány wselákte wnetrzne.

Przepukliny eátkze wnetrzne piśac leczy /
á ile świeze dziećiom kíládni pić dáiac / á li-
ście z wierzchu przykládaiac. Matthio.

Plucom / y pieršiom.

Zoladkowi.

Rískom zrámonym w czerwonce.

Smázy á
bo bláchy
biale ná
cíele spa-
dza.

Pstroćiny
biale á o-
stre sciera

Piegi kíl-
ra.
Sifstuly goi
Rány spa-
ia.

Wrzodom
Brew sía-
nowi.

Rány y
wrzody.
Przepukli-
ny lecy.

Bolom o
gnisym.
Toku
Krwie z
nosá.

Aqua
stillati-
tia.

Ranom.
Przepu-
skym.

Plucom
pieršiom.
Rískom.

lo y skronie zyly pulsowe nim nacieraiac. Takze gebte w nim obmozczywszy / pod nosem trzymaiac / abo grzankę przypiekla w nim namoczyć / y dać woniść.

Sebrach.

W goraczkach / y w ich osłabialościach / dobrze go w potrawach używać: Podczas y tyż z takim Julepem abo innym trunkiem pić go może.

Wino /	} Może z tego ziela troby tak pilny był / uczynić do tychże przereczonych potrzeb y chorob. Takze y Konfekt z kwiatkow.
Syrop /	
Wyrak /	
Sol /	
Oleik /	

Kozsadek.

Mla sieni pomalu krozy Cynowob / abo Orlik bydz *Egyptus*, to jest Kozgrzewa zowia. Gdyż nie tylko w skutku w takimkolwiek / ale ani kształtu y podobieństwa najmiej jedno do drugiego nie ma.

O Wyszym vsku. R. 149.

Auricula muris, Myosota,
& Myosotida.
Blauw Mausohlein.

Wysze vska jest ziolko niewielkie / od korzenia wiele rozg pu-

szaiace odspodku nieiatokolwiek rumiane / czcze. Lisie wazkie / dlugie / na grzbiecie ostre / y wyniesione / ciemne / parami rozdzielne w zgorze pochodzace / na koncu wazko ostrzone / przy ktorzych iakoby z podskrzydla wychodza kwiateczki na dlugich a cienkich rozdzkach modre iako na Muskerzu. Korzen na palec wzmiar kosmaty / bo wiele odnozek drobnych od siebie puszcza.

Wieysce.

Na polach / na ogrodzied / y łąkach pospolicie rado roście.

Przyrodzenie y zlozenie z zywiołow.

Wysusa we wtorym stopniu / iako Galenus pise w 7. księgach o ziolach: Kozgrzewa na pocztku pierwszego barzo miernie.

Moc y skutki.

Korzen fistule w kacie przy nosie w oku leczy pomaznac nim.

Kany wysusa y got.

Dziegnie y dziasla opadaiace abo gnilec leczy ploczac wodka abo sokiem tego.

Wydymaniu kiski stolcowey plastr z niego / plastrować dobrze.

Egypscy Doktorowie starszy pisa iz kto by sie sokiem / abo wodka Myszego Vska / ksiezyca Sierpnia pocieral / tego roku od boleucia oczu y blistawego wzroku bedzie wolny.

Wrzod z glowy oczyma cielacy wysusa prochem tego mialkim w kacikach w nosa zasypniac.

Kozsadek.

To ziolko tak od Lacinnikow iako od nas Polakow Myszym Vskiem jest nazwane / od podobienstwa Myszych vsu. Niektory a zle y omylnie zowia tez Myszymi Vskami / Niedospiatel / Krozy Lacinnicy *Pilosellam* zowia. Drudzy tymze imieniem zowia Praska Mierke / ktora tak Grekorwie / iako y Lacinnicy *Alfines* zowia / y iako imiona tak y skutki tych trzech ziol wespól pozmawiali y pomieszali / a zwlaszcza posladniemy y nowi Ziolopisowie.

Zistuly w
ogach got
Kany got.

Enilee
got.
Wydymaniu
w stolcu.

Od boleucia
oczu
calky rok
zaczowuje

Wrzod o
wyma cielec
Kacy wy
susa.

Wiejsce.

Woście ile pierwocy / tak w row-
ninach iako napagorkach / na la-
tach / przy drogach / lubiac piasko-
waty grunt. Także wtory / y trzeci.
Ale nie sa tak pospolite iako pierw-
ocy. Czwartry w Syrcy.

Przyrodzenie.

Wszystkie wysuszaia we wto-
rym stopniu / iako Galenus w sio-
dmym księgach o ziolach pise / a
w pierwszym rozgrzewaia na po-
czatku znacznym stwardzeniem /
zwlaszcza pierwocy y pospolitszy.

Noc y skutki.

Padaiaicy niemocy / bywa sol z swzeie-
go ziela wyzety / a z winem na poly zwarzo-
ny / przecedzony / a rano y na noc ciepło po
sesci lyzek trunkiem wywany / wielkim le-
karstwem.

Piersiom y pluciom zawrzedsiaiy zra-
nionem y zagnilym / bywa osobliwym ra-
tunkiem / samo ziela w wodzie y w winie na
poly warzone do trzeciej czesci / a do kaz-
dey kwarty dwanaście lotow miodu chedo-
giego przydac / y warzac wespól chedogo
odszymowac / przecedzic / a rano y noc po
osmi lyzek tego dac pic. (Tenze)

Krwia plucacym / chocia za zerwaniem
zly w plucach / bywa ratunkiem / sol klary-
fikowany z cukrem rano y na noc piac chlo-
dno / po cztery abo piaci lyzek.

Watrobe zamulona otwiera y wycheda-
za warzac ziela to / z pozimkowym zielem w
winie / po rownym trunku rano y na noc
piac. Toz tez

Zolta choroba spadza.

Item / Tego ziela wsiac cztery garsci v.
sieklawszy drobno / w konew cynowa wlo-
zyc / y pol kwarty wino dobrego / a poltory
wody na to nalac / zalpic wierzch rzanym
ciastem / y w kotle wtopu wrzacego cztery
godziny supelne warzyc / przecedzic / a po
sesci lyzek kazdego dnia rano y na noc cie-
plo pic dawac suzy ten trunk / tym ktorzy
sa do puchliny stonni. Takze watrobe za-
tkana otwiera.

Zolta niemoc ze wnetrza wywodzi na
wierzch.

Kisikom y innym wnetrznościom obrazo-
nym zbiegunek / zwlaszcza w czerwonce.

Biegunki zawosciaga.

Ciezkiemu pufzaniu moczu / wyteczny
ten trunk / abowiem go wywodzi y pedzi.

Jest tez trunkiem barzo kosztownym tym
ktorzy wnetrzności maia zranione y napso-

wane.

Te ktorzychby za zranieniem krew v. sła /
y dozbytney mdości zatyim przychodza / o-
czerszwa / y iako od smierci wraca / prochu
z liścia tego ziela mialko wtartego / po kwir-
cie / abo iakoby sie go w laskowy orzech do-
bry w sypac moglo / z mielkiem iaiem da-
iac pic. Przetoz od wczonych y dobrze cwi-
czonych Cyrulikow / niemalyim jest powa-
zeniu.

Ini tak czynia: Wtora Wiebo spialek / y
Piecperst / po rowney czesci / mialko tuka-
a potrzy poranki porzadnie pod miara prze-
rzeczona z iaiem mielkim / abo z polewka
po iaiu wczyniona / pic ciepło daia. Jesli
zrucic / y zatrzymac nie bedzie tego mogli
chorzy / pewny tego smierci bedzie to znak /
iako gdzieby rana nie zwierzchu / ale od-
spodku zaczermiata / tez bywa rychley smier-
ci rannemu znakiem. Ale gdzie zatrzyma /
pewnie a dowodnie zdrow z onego niebe-
spieczenswa wynidzie.

Zlomkom wselakim / ziela wterciaie /
a przykladane / wielkim bywa ratunkiem /
bo te poteznie zwiera y spaa / zwlaszcza czaa-
ske w glowie potluczona.

Sistuly w oczach w kacie przy nosie za-
wiera y leczy / swiezy korzen mialko rozstar-
nim pomazuiac / abowiem iey wysusza iako
y inerany.

Item, Do swiadczone lekarstwo na tes / y
inym fistulom / sadzelom / bolaczkom zlym.
Wsiac dwie garsci tego ziela. Liścia Bo-
tkowego y z korzeniem / Benedyktu / Zan-
tku / kazdego z korzeniem swym / Bukwice
bialey / y czerwoney / Musetrza / Rzepiku /
Pieciomiku / po garsci. To wshytko drobno
posiekac / wody chedogiej polgarnci / a
winu przedniego kwarta na to nalac / y w
konwi cynowey ciastem zamazac / abo w
slasy mocno zasrobowac / y w kotle wtro-
pu wrzacego / przez godzin sesc warzyc pil-
nie. A gdy powoli przechlodnie / przecedzic /
a po sesci abo po siedmi lyzek kazdego po-
ranku ciepło / ze trzy godziny przed iedze-
niem pic dawac / czyniac to przez dni czter-
dziesci porzadnie. A w iedzeniu y w pienu
wybor y pomiarkowanie zachowuiac / wse-
lakie fistuly / y wrzody zle ciakace wysusa / y
zatyim got. Tez przyzym kazdego dnia lekar-
stwo przyskojne purguace biorac.

Item, Kany wselakie z gruntu leczy: W-
siac dwie garsci tego ziela. Rzepiku / Bar-
winku / Glowienek / Sirpiku / abo Sirpi-
ku farbierzkiego / bo go ci do farbowania
wyzwaia / Zanku / po garsci. Przetarzniu /
abo Weromiki z kwieciem / Gawedy / Kora
tez Swiazdeczkami / drudzy Jaskierkami /
drudzy Strzalkami / Lacinnicy Asterem Al-
ticum mianuia / takze z swym kwieciem mo-
drym: ziela Pozimkowego / po polgarsci.

Zemlony
za wsciem
krawe zran

Rannym.

Stomkom.

Czasce po
tluczoney.
Fistulom
w ogach.

Fistulom
wselakim
Sadzelom
Dolaczko.

Rany lecy

Radu.

Piersiom
y pluciom
zranionym.

Krwia
plucacym.

Watrobe
zamalonej

Zoltage.

Puchnac
poczynia-
cym

Watrobe
zatkanej
Zoltage

Kisikom
zranionym.
Biegun-
kom.
Wrogoci
zliemu
pufzaniu
zranionym
wnetrzno-
sciom.

Pochyzo
w
Zytkom.
Máciy

Succus.

Przy
Kym
Ogniem z
prochu tu
ścisłego
opalonym

Zytkom / Pechyrzowi /
Máciy / zawrzedziałym y rannym / abo
iako kolwiek inemi boleściami goracymi
zietym.

Sok Wroniego mąsta.

Tyżże skutkow co y wodką sok bywa.
Przepukline wnetrzna leczy.
Z ostabialosci opalonym od ognia / a
zwłaszcza prochem ruficznym / z niego / a
z maki taczmienny plastrowanie uczyniw

fy / bywa wielkim rączunkiem.

Kozsadek.

Myla sie bårzo Ziolo pisowic / tak nąsy
Polscy / iako y inych narodow / Kozzy roz-
chodniku wielkiego przyrodzenie moc y sku-
tli Wroniemu mąstu przypisano / a tego rola
sine od Dioskoryda / Galena / Thesphrastia /
y inych starodawnych przypisane / iako przy-
kładania z własnych rozdzielow ich każdy
śnådnie obaczyć moie.

Kosmaczel / Niedospialek. Rozdział 151.

Pilosella.

Mausohrlein kraut.
Nagelkraut / Mausohr.

Niedospialetu tura rodzajow
mamy: A miano wiecie w na-
sych stronach trzy / czwarte cudzo-
ziemskie / z Syryey tu przez kupce /
y materialisty przywozone. Pier-
wsze abo pospolite korzonkow y
tam y sam w ziemi rospierzchlych /
niemiaższych / na palec / kosmatych /
y wiele odnozek od siebie puszczaja-
cych. Z tych rozg wiele pochodzi /
od spodka nieiako kolwiek ramia-
nych y czeszych / przez zime y z listie
swym po ziemi lezace. Listeczki po-
dobne Stokroci / białawe / obdu-

żne / wyniesione / kosmate / podo-
bne w form wielkich myszy / zkad też
nazwiska dostaly / ostrej Przy kro-
rych iakoby z podskrzydla wycho-
dza na obdużnych stopkach w
Maim kwiatki żółtoblade / pod-
czas prawie żolte / abo złotey bår-
wy / okolkem iako w cyrkiel. Z tych
za czasem nasienie bårve / kosmate.
Siele mleka ma w sobie niemalo.

Wtóry Niedospialek korzenia
drobniejszego / z wiela odnozek.
Liscia dluzszego y kosmatszego /
niżli pierwszego / także siwego rze-
dziej / ale dluziej kosmatego / ze
środku tych wyrasta przecie dlu-
gie / kosmate / cienkie / wzwyż na
pultory pieszki. Na ktorym listeczek
abo trzy polaznia sie: wierzchu trzy
abo cztery kwiatki bladozólte w
Czerwcu / polne z ktorzych nasienie
potym bywa lekkie / y z perzeniem
swym po powietrzu sie rozlatu-
iace.

Trzeci we wszystkich wtoremu
podobny / tylko liscia we dwoy
nasob wiejszego / dluzszego. Rozgi
także wyszej / na ktorey w wie-
rzychu kwiecia wiecey bywa / niżli
na wtorem.

Czwarty cudzoziemski / ktory
sie w Syryey znayduie. Korzenia
zdrewniałego / w ziemi rospierz-
chlego / przy koncu odnozek roz-
dwoiajacego. Liscia we dwoyna-
sob wiejszego niżli nasz pospolity /
y miękko kosmaty. Klacza grano-
witego / na pultory pieszki wzwyż

miejsce.

iasce y psuicac leczy / sprycuicac te ciepłym so-
stem tego ziela czeslo.

Zona białogłowska skancerowanie.

Mazkiego członka wstydlwego także po-
dzierawionego y skancerowanego / tenże
sol bywa osobliwym lekarstwem goiacym /
czeslo nim rany y zawrzedzialosc wymy-
wajac / a fleytuski w nim maczajac y przy-
kladajac. Albo tylko ziela to samo warzyć w
winie y w wodzie napoly / a tym czeslo letno
skazy pomienionych członkow wymywać.

Gdzieby wiece tak zbywania tych członkow
kaza byla / zeby o utracenie członku slo / te-
dy wziac wolowey zolci / miodu po rowney
czesci / kwiatkow plonnego wina z macice /
myrhy sęstranu także zarowno. To wsty-
sko co namieley wtrzeć / a z trocha Rozane-
go octu na masę zacsynić / y tym dziury y
rany skancerowane na przereczonych człon-
kach namazowac. Takze w fleytuski kładac
w tym obmaczane / albo namazane. Albo tej
po namazaniu tegoż ziela prochem zasypu-
jac / kazdego dnia to dwa kroć czyniac / tak
dlugo az sie zdrowym ciałem wypelnia one
rany / albo dziury.

Wzrostom ciała na goleniach / albo na
inych miejscach posiadajacym / y psuicacym
zwolasczają na członkach oboicy plci wstydl-
wych / proch niżej opisany wielkim racun-
kiem y doświadczonym bywa. Wziac Nie-
dospialku dwa loty. Zyszaku / Srebrniku /
Zanklu / Stokroci / Głowienek czerw-
nych / albo Zywokostu czerwonego / Ma-
towey Miodunki albo Plucniku / po locie.
S tego wstydlwego proch mialki wczynić /
y takowe ziele y cialo psuicace wrzody nim za-
sypowac.

Darn albo trzaska w ciele kwiatka / ktorey
bla glibożaci trudno dosiadz y wyiac.
Niedospiatek swiezo zielony zaięcym sa-
dlem wtluc / y przylozyc / worychle na wierzb
wyciagnie. A gdzieby swieze go mieć nie
mogli / tak w zimie / tedy suchego proch
mialki z tymże zaięcym sadlem wmięśc / a
na rane plastrujac rościagnawszy na chu-
stecce / wyciagnie nie tylko darn albo drza-
zge / ale gwozdz.

Item wziac swiezo zielonego Niedospialk-
ku / Wieprzowego sadla / po suncie. To we-
spol co napilniey w kamiennym mozdierzcu
wtluc / y przez dwie niedzieli na słońce iarkie
w naczyniu dobrze nakrytym wyslawić. Po-
tym na pateli albo na ryncie przy weglisłym o-
gniu to smażyc / az sie wstydlka wodność zie-
la strawi. przecedzić y mocno wygniesc / albo
wyprasowac. Do tego wostu iarszecego przy-
dac / Zywice / Terpentyny / po osmi lotach.
Zaiacego sadla albo smalen dwadzieścia lo-
tow. A to nad ogniem rozpuscic wsty / przy-
dac Dyptanu Kandyjskiego cztery loty / ka-
mienia Magnesu mialko wtartego / korze-

nia Niedospialkowego / Zurstynu zolce-
go / po dwu lotu. Armoniatu zywice w o-
ccie rozpusczoney y przez gaska chuste prze-
cedzoney / a do suchego zgeszczenia warzo-
ney / dwa loty. To wstyko wespol pilnie
zmiesc / a plastr wczynić / ktory potaznie w
selakie zelca / kule / posrzaly / y inne rzeczy
w ciele kwiatka / wyciaga.

Rany swieze goi / y ich iatrzenia w Ma-
towym masle smazone swieze ziela y pla-
strowane.

Koniowi zazywe zabiciu / by też mu sie iuz
zaropilo y zagnoilo / y by nabarżey na to
chromaly y padal / to ziela jest doświadczony
nym lekarstwem / dac mu go drobno po-
cielanego przez trzy dni z obrokiem y tak dlu-
go na slayni go miec.

Koniowi. Takze

Bydlu rogatemu / gdzieby nogi spuchly /
warzac go w winie / y tym je okladac cieplo.

Tot krwie gwałtowny z cietych ran przed
to zassanawia / ziela to tluczone / a przywi-
tane na rany.

Wodka z Niedospialka.

Ca ma bydz na koncu księzycy Maiá pa-
lona / albo na poczatku Czerwca / vsietka
wsty wstyko wespol / listie / z kłacem / z
korzeniem y z kwieciem / z Balneum maris /
porym do kazdego putgranca tej wodki /
znovu tego ziela z korzeniem suchego zhru-
ba przetluczonego przydac / y przez cztery
dwadzieścia godzin w Balneum maris mo-
czyc / porym powtore dysyllowac / y na ston-
cu wyjonowac / y przelutrowac. Ca /

Watrobe zamulona otwiera.

Arwia charkaniu bywa lekarstwem.

Do puchliny stlonnym wyteczna.

Zolca niemoc spadza.

Maciczy oziebley y innym członkom do
plodu sluzacym / barzo wyteczna.

Zaplugawiona macice wychedaja.

Bolesci w niej wklada y gryzawki.

W listkach mozyska wciśa y gryzienie.

Kolke w listkach y targanie wsmierza.

Czerwona cielaczka / y inne biegunki za-
wsciaga.

Riskom owrzedzialym y zranionym w
czerwoney biegunce / jest goiacym lekar-
stwem / trunkiem wywana.

Nabrzmiatosciom wselakim y napuch-
nieniu ciala wyteczna.

Wplawy białogłowskie zawsciaga.

Glisy y iny czerw zzywota wypadza.

Ciezkemu puszcaniu moczu ratunkiem /
kazdego dnia poranu y na noc po piaci ty-
zek iey piac. Takze y inne trunki nie miesciac

Rany we wnetrznościach goi.

Przepukliny we wnatrz leczy. Na co ia-
tym sposobem niektorzy dysylluta: Dobra
tego ziela dwie garści / Zanklu garść. A

mialko

Wzrostom
skancero
wstydm
wstydl
wsty
skoncach
obocierpici
dziury
skobliwe
na gien
kach wsty-
dlwosty
czlonkom
wstydlwym

Wzrostom
skancero
wstydm

Rzeczy
kwiatka
wstydl
ciela.

Item.

Ranom
swiezym.

Zabiciu
za żywe
Feniow.

Wogem
konim y
bydlwym
spuchlym.
Tot z ran
krwie.

Aqua
stillati-
tia.

Watrobie
Kwia pl-
iacym.
Do puchl-
ny stlonny
Zolaczce.
Wstacy za-
dusoney.
Zapluga
wieney.

Kolce.

Czerwon-
ce.
Cielacz-
kom.
Biskom
zawrze
dziatym.
Nabrzmiat-
niu.
Wplawom
Gliskom
mogu cia-
skema.

Ranom
wnatrz-
Przepu-
klym.

Dziegielu kuzenia lot. To wespól drobno posiekac / wody studzienney czystey polgarnca na to nalac / y w cynowey konwi zalutowac / y w kotle w kropu wrzacego godzin piec albo szesc pilnie warzyc. Potym gdy powoli przechłodnie / przecedzyszy / w chłodzie chowac / a kazdego dnia rano y na noc ciepło po piaci albo szesci lyzek ciepło pic dawac.

Smotzka
twierdza.
Czerwona
ce.

Zywot barzo zatwierdza. Przeto
Czerwona cielaczka zawsciaga / Wyssa w skla w winie czerwonym gestym y cirplim do trzeciej czesci wyrzemia warzyc / a trzy kroci kazdego dnia rano naczeso / po obiedzie we dwie godziny / albo po poludniu / y na noc kladac sie spac / po szesci albo siedmi lyzek ciepło pic dawac. Jesze potezniejszy ten trunk y przyiemniejszy bedzie / gdzieby do kazdey kwarty tego trunku / osm lotow cukru Rozane dawne bylo rospuszczone.

Czwart
tace.

Zinnicom czwartodniowym sok swiezy bywa ratunkiem. *Fuch.*

Orcem
y Rozom
skodlimy
bo im za
twierdza
nie spul

Slezione nabrzniata / y zamulona leczy.

Do zatwierdzenia stolcow / to ziela ma taka moc / ze tez bydo / a ile owcey kozy / gdzieby na pasha tego przypadly / takie zatwardzenie miewalo / ze dychac dla tego musia. Przeto pilni y baczni pastersze przestregata tego / aby trzod owiec na takowa pasha nie przypuszczali. Z stad gmin lekarzow wzial sposob do zawsciagnienia czerwoni / y mych cielaczek.

Czerwon
ke y me
cierogki
zawsciaga
Vplawo.

Uplawy zbytknie paniam poteznie zastanawia / w winie to ziela warzyc / a ciepło po osm albo dziesiaci lyzek rano y na noc przez kilka dni piac. **Toz**

womitem

Womity koleryczne zawsciaga.

Ranom.

Rany swieze y do goienia trudne sok leczy.

Przepulki
nom.

Przepulki leczy tegoz trunku wzywac. *Item, tymze*

Przepulki / tak w dzieciach / iako w mlodziencach doroslych / y w starych ludziach jest pewnym y do swiadczenym lekarstwem / zwlaszcza swiezym w Naju zbieraniu / ochedzone / obrane / y splokane / w cieplem wstosone / y mialko wtarte. Dzieciom godac w ich papinkach y kaskach. Doroslym y starym w potrawach y trunkach.

Roniom
wzrost na
prawa.

Roniom ciemnego wzroku albo silepemu wielkim bywa ratunkiem / wkrojany drobno miedzy obrzemu go miescic. To tez

Twardo wstemu koniowi dobrze dawac z obrokiem.

Dychawicznemu koniowi bywa lekarstwem osobliwym : wzstawy suszonego dobra czasc. Kunradu / albo ziemnego Bluszu / Sawiny / po rowney czesci. To wespól mialko wtarty / przez osmascic Te godni / kazdego dnia po dwu lotu z obrokiem dawac. Tak przez caly rok bedzie wol-

ny od dychawice.

Wilgdnosci zbytnie z mozgu y z glowy wywodzi / y wychadaza / sok z Kosmacza swiezego nossem w sie ciagnione.

z mozgu
wilgdnosci
wycpa
daja
Wzrostu
ciemnemu
y oslabia
temu

Wzroku ciemnemu y barzo oslabialemu sok tegoz ziela swiezeg Klaryfikowany z wodka Celidoniowa / albo Jaskolczego ziela / a z miodem odshymowanym zmieszany / po dwu kropel kazdego dnia dwakroci w oczy puszczac. Abowiem wzrost ostrzy / y iasny czyni.

Selazo sta
il

Sok zelazo y bron wselaka stali pomazac nim / tak barzo ze sie y stali przeciwci.

Stumu w
wshach.
Czerwo
wshu.

Szumienie w wshach y dzwiek. Takze Czerwo w wshach zalagly wychadaza sok tego ziela klarowany / z octem zmieszany / a ciepło w nie puszcany.

Tak z no
sa za
wscioga.
Rany w
sciach.
Smilec

Tok krwie z nosa zbytni zastanawia / prochem tego ziela nozdza zadmuchiac.

Rany / y zarzedziatosci w wsciech / Smilec / y dhasz opadanie / wielkim jest lekarstwem / sokiem tego ziela cieplym czesto ploczac / y w wsciech dlugo trzymac.

Toz tej rany w gardle leczy.

Rany w
gardo.

Czopku wgnilemu.

Jesze
zabom o
slabialym

Zabom oslabialym y chwiero cacy. A gdzieby soku z swieze ziela miec nie mogli / suche w winie surowym y cirplim warzyc / a tym ciepło plocac / y dlugo w wsciech czesto trzymac.

Zabom bo
leicym.

Zabom boleiacym przedkim bywa ratunkiem. Sok z Niedospialku z sokiem Bluszu ziemnego / albo Kunradu zmieszany / a ciepło w wshy puszcany.

Item.

Item, wziac Niedospialku / y soli zarowno. To wespól w mozdgersu wtuc / a na zaboleiace przykladac.

Item.

Item, Miodym / oslabialym / chwiero cacy y boleiacym zabom : Wziac Niedospialku / kuzenia Wozownikowego / albo Gaiowey Miodunki / Kurzego ziela zarowno. To wshytko dobrze wtuc / y w wodzie Kowalskiej / w ktorej zelazo ogniste gassa / warzyc do wyrzemia trzeciej czesci / przecedzic / y czesto w wsciech ciepło trzymac.

Vplawom

Uplawy bialoglowskie zawsciaga. Czopel albo wzelek z tego ziela / swiezego wtulshy / wezynie / a w otwor lona wprawic. Abo wrozyc z bawelny czopel / a w soku tego ziela obmaczac / y w lono puscic.

Item.

Item, Wezmi ze cztery garsci Niedospialku / albo coe sie bedzie zdalo. Tym wozek obdluzny plocinny napelnic / y w wodzie warzyc / w ktorej kazdego dnia rano / y na wieczor po pas sie kpac / oboczmyshy le dzwiy tym wozkiem.

Wydaniu
w stoku.

Wydaniu y wyciekaniu stolcowey kiski / Kosmaczel z Dzierwanina / w cirplim winie warzony / a na wydeta kiska ciepło plastrowany / bywa ratunkiem.

Wzrostu
wzrostem.

Wzrosty zle y iadowite / macice rozidaba

na dwa albo trzy łokcie wzwys. Korzenia białawego / zdrewniałego / z wielą odnożeń cienszych. Klacza obłego / miaszowego lastowanego / albo stryfiastego / a we wnatrz czczego / parami rowne przeciw sobie pochodzące / na których liście la bzysto wykrawane iako w Psczelniku. Przy stopkach liścia samego około klacza sześć albo siedm w kupie mocno / iakoby leieczy / albo dzwonki iakie stoia / z których szrodku rumianiawe albo y białawe / kwiatki tkwia / własnie iakie bywa ia na Potrzywach martwych. Z których nasienie białe granowite y spiczaste bywa.

Jest trzeci podobne wtoremu / tylko rozg kosmatych barziew. Dzwoneczki nie tak białe / ale wessze / a rumianiawe / ostrzeysze y dlusze. Nasienia pierwsemu podobne

Mieysce.

Serdecznik nasz pospolity wśedy roście / pod płotami / parćany / przy murach / na rumach / y nastarych murach / przy ściestkach / między Potrzywami. Kwitnie nalepiey w Lipcu. Drugi w Syryiey roście niepospolity.

Wzrodzenie.

Z samego smaku iego gorzkiego dochodzić rozumem możemy / że we wtorym stopniu rozgrzewa / a w trzeciem na początku wysusza

wilgotności miasze y hrube w żyłach y liptie / ściencza / rozsprawnie / rozsieknie / tak w suchych żyłach / iako w pierśiach / y w innych części ciała będących.

Mocy skutki.

Sercá bżemiu y wśelákim innym dolegli wościom tego / wielkim y doświádeczonym jest lekárstwem / w winie wárzony a trunkiem używany. Samo też ziele na serce przykládane toż czyni.

Proch z kwiecia y zwierzchołkow w potrawach y w trunkach używany / toż czyni.

Testność serdeczna albo kordyáke odpa dza.

Suchym żyłom pokurezonym piac / y zwierzchu przykládac użyteczne.

Zámulone żyły wychodzą.

Moc zatrzymány wywodzi.

Czyszczenie miesięczne pániom pobudza.

Rodzenie lekkie y przedkie w winie wárzone / pić dáiac / czyni. Także z liścia samego żyłke wżarowy z winem ciepło piac.

Pluća y pierśis hrubych a kłiwóatych wilgotności wychodzą / sok albo uche tego ziela piac.

O mienieniu y zaśpłóści / sok z miodem bywa lekárstwem użytecznym.

Dychawicznym także z miodem dány.

Pádáacey niemocy toż / albo proch z liścia iego / z miodowa syta piac.

Glisty w żywocie morzy / z tąż syta picy.

Powietrzem naruszonym / także go z syta dáiac / bywa rátkiem.

Gwałtownemu sercá bżemiu / zwłaszcza w dzieciach / wodká tego ziela wielkim y przedkim bywa im rátkiem / piac / y chustki mączane przykládac.

Kámién y mul piaszczysty wywodzi też wodke piac.

Zaden z siarych Ziotopisow o tym ziele niepisał / tylko poslednieyszy.

Sercá bżemiu.

Item.

Kordyáke.

Pokurezonym żyłom zámulone. -
Moc zatrzymány wywodzi.
Czyszczenie miesięczne pániom pobudza.
Rodzenie lekkie y przedkie w winie wárzone / pić dáiac / czyni. Także z liścia samego żyłke wżarowy z winem ciepło piac.
Pluća y pierśis hrubych a kłiwóatych wilgotności wychodzą / sok albo uche tego ziela piac.

O mienieniu.

Dychawicznicy.

Glistom.

Dzieciom niemowli.

Kámién.

Zelenia Bedlka / Gebka / Bayka. Rozdział 153.

Boletus Cerui. Hydno-phyllæ, Tubera Cerui.

Zelenia Bedlka / albo Gebka / nie jest ziele ale Bdla / pełná

wilgotności mleczoney także sie trze sie iako Galretá iaka. Zapachu wielkiego. Dluszego chowania / ie dni chowáia ia w oliwie w skłenci cy. Drudzy na kilka części rozkroiwşy ia / na nic wścibiwşy susza.

Mieysce.

miakko wtlusky oboie / leia na to trzy pol kwatertki wody z Niedospialku / pol kwatertki z Dánku / y to kilka dni mocza / potym z *Balneum maris* distyllua, krozey rannym rano y ná noc / po piáci abo šestí lyžek pié dáia / y iny napoy im nia miešáia. Abo roziac po rowney czási drobno vsielanego žiela Niedospialku y Dánku / y nálać ná nie tych že žiol wodek / w kotle w kropu wrzacego / zálurowawšy ciástem konew / przez poltory godziny abo przez dwie wárzyc / y pomiesionym sposobem rannym trunkiem dáwać

Czerwony
ce.

Czerwoney biegnący y inym ciékaćkom peronym bywa ratunkiem / wziac pol garnca tey wodki / cukru. Kozey czerwoney / to miéch przez ćwierć godziny w konwi wodzie goracey moknie / potym przez pilśniány abo sukienny worek przecedzić / a tego po šestí abo siedmi lyžek choremu pié dáwać / godzinie przed obiadem / y także przed wioćzera doświadczone.

Chromo
cie po
wionym
glonkom.

Chromym / poturczonym członkom wielkim bywa lekarstwem tym sposobem / wziac tego žiela funta / Irwinki abo powietrznego žiela pol funta / winá bialego przedniego trzy kwarty / y z *Balneum maris* distyllowac / a po osmi lyžek tego choremu každy poránek przez dwie Niedzieli pié dáwać.

plánom
ná čiele.

Smázy wšelakie z twarzy y z ciáta / plány / sciera y wychedáza / kilkakróć každy dzień / wymywać nia / y niezym niećieráta / ale žeby wysychála.

Arcteyca
simney
pzy 3777.

Lamaniu po członkách z zimnych flusow wsmierza chusteczki w niey maczáiać / a przykladáiać.

Gnilec.
Rany w
gárdle
Stádom
ná pzyrod
zonych
glonkách.

Gnilec w vsících leczy.
Dziury w gárdle y okolo ieszyczka rány gonia ploczacy gárgaryzuiac.

Wá zolac
mácy / ná
stienkách
wšydlí
wyč.

Stázy ná członkách oboiey plci wšydlí / wyč / iáko sa kily wrzody francowate / y kancerowate / cieplo nia wymywać / y obmaczáne sleytuchy kładac.

W troku rány y stázy ná goleni. Takže ná członkách wšydlíwyč / wziac trzy kwatertki tego žiela wodki / cukru Kozanego / Mirthy miakko wártey / Sleyry srebney po cztery loty / troche mála kámsory przydáć / y to wšyřtko przez cztery dni w sklenicy mieć ná stoncu / przecedzić / y to wodka tak ná golenách / iáko ná przyrodzonych członkách stázy / dwákróć každego dnia wymywać / y sleytuchy w niey maczáiać przykladáiać.

Kozsadek.

Ná koncu rozdzialu o Myszych wřkách powiedziálo sie / iż omylnie niektorzy to žiele. ktore Bozym mchem abo Kosinaczkiem / y Niedospialkiem zowiemy / Myszymi wřkami zowiá. Co sie z křtálem oboygá baczyć moie.

Serdecznik / Gesia stopa. Rozdzial 152.

Cardiaca, Lycopodes.

Hertzgespann. Hertzgesperr.

Serdecznik žiolko pospolite / wřšem znáioime / ktore druidzy zowia Gesia stopa / iest dworáki. Pierwšy nam pospolity: Korzeń ma žolty / křzywy / w žiemi seroko sie z swemi odnožkami rostládaiaćy. Z tego korzenia pochodza rozgi czworogránowite / ná pultora łokcia wřwš / z ktorých gálatki pochodza / ciemnozielone. Liście Potřzywianemu podobne / ciemne y wykráwáne / abo labřyřte / para á para odspodku áž do wierzchu / rownym položeniem od siebie y rozdžialem pochodzace. Kwiatu z bialábrónatnego / okolo rozgi obřázonego przy sámých stopkách lišcia / wlasnie iáko v Szanty.

Drugi Serdecznik Syriřski /

ná dwa